Series II. — «ANALECTA OSBM» — Sectio III.
Серія II. — «ЗАПИСКИ ЧСВВ» — Секція III.

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS EIUSQUE AUCTORUM

(1590 - 1600)

COLLEGIT, PARAVIT, ADNOTAVIT EDITIONEMQUE CURAVIT

P. ATHANASIUS G. WELYKYJ OSBM

ROMAE 1970
PP. BASILIANI - VIA S. GIOSAFAT, 8 (PIAZZA S. PRISCA)

IN MEMORIAM CAPITULI GENERALIS BASILIANORUM AN. 1969

ANALECTA ORDINIS S. BASILII MAGNI

SECTIO III

Sectio III:

DOCUMENTA ROMANA ECCLESIAE UNITAE IN TERRIS UCRAINAE ET BJELARUSJAE

CURA PP. BASILIANORUM COLLECTA ET EDITA

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS

VOLUMEN UNICUM

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS
EIUSQUE AUCTORUM
(1590-1600)

SUMPTIBUS PROVINCIAE AMERICANAE B.V.M. ASSUMPTAE
IN MEMORIAM CAPITULI GENERALIS BASILIANORUM AN. 1969

ROMAE

Series II. — «ANALECTA OSBM» — Sectio III.
Серія II. — «ЗАПИСКИ ЧСВВ» — Секція III.

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS EIUSQUE AUCTORUM

(1590 - 1600)

COLLEGIT, PARAVIT, ADNOTAVIT EDITIONEMQUE CURAVIT

P. ATHANASIUS G. WELYKYJ OSBM

ROMAE 1970
PP. BASILIANI - VIA S. GIOSAFAT, 8 (PIAZZA S. PRISCA)

IN MEMORIAM CAPITULI GENERALIS BASILIANORUM AN. 1969

IMPRIMI POTEST

Romae, e Curia Generali Ordinis Basiliani S.ti Josaphat, die 28.X.1969

P. PAULUS P. MYSKIW
Vicarius Generalis

IMPRIMATUR

Romae, e Vicariatu Urbis, die 18. I. 1970

HECTOR CUNIAL
Archiep.pus Soteriopolitanus, Vicesgerens

Esse-GI-Esse - 00181 Roma - Tel. 727.819

MICHAEL RAHOZA (1589-1599)
Metropolita Kioviensis - Pater Unionis B.

ANNO . CCCLXXV . VERTENTE

ORDO . BASILIANUS . SANCTI . JOSAPHAT

IN . CAPITULO . GENERALI . CONGREGATUS

UNIONEM . BERESTENSEM . CONFIRMANS . ET . PROBANS

PRAESENS . VOLUMEN . EXHIBET

IN

MEMORIAM

PRAETERITIS . PRAESENTIBUS . FUTURIS

PRAEFATIO

De Unione Berestensi Ecclesiae Ucrainae et Bielarusjae, saeculis vertentibus, plurima iam dicta, scripta et edita sunt, inde a primis diebus, quando de eius conclusione sermo hic inde institutus fuit, ab eius fautoribus et adversariis, id est ab anno 1590.

Unio haec ecclesiastica motu proprio episcoporum cepta, (1590), deliberata (1594), declarata (1595), professa (1595), ratificata (1596), defensa et confirmata (1597-1600), historiam Metropoliae Kioviensis, quae Ucrainam et Bielarusjam in unam provinciam ecclesiasticam conjungebat, in duas divisit partes: Ante et post Unionem Berestensem, quae hucusque perdurant societatemque ecclesiasticam et civilem Ucrainae et Bielarusjae in eiusdem asseclas et adversarios sibi opposuit, eamque in statu dissidii non semper verbalis tenet. Est causa non solum historica, sed visissima et actualis, quae etiam nostris temporibus usque ad sanguinis profusionem profitetur, quaeque plurimos martyres et confessores edidit.

CCCLXXV iam volvitur annus ab Unione Berestensi inita, unde catholicismus expressus et professus in his regionibus viget. Plurimi auctores iam locuti sunt et adhuc loquuntur. Plura documenta in lucem prodierunt. Plura commentaria ex una alteraque parte semper in lucem enuntiantur, saepe sibi etiam quoad ipsa facta historica omnino contraria. Unusquisque suam enuntiat sententiam suaque producit documenta et argumenta. Sunt, ut plurimum, soliloquia, fere nunquam colloquia — abundant monologi, deficiunt dialogi. Unde et consequentiae tantummodo partiales manent.

Nunc vero in spiritu oecumenico oportet, ut tandem causa haec ex novo reconsideretur, et veritas obiectiva in lucem ponatur. Exinde oportet, ut ad fontes redeatur, et considerationes subiectivae et partiales ad tramitem factorum historicorum corrigantur a hominibus bonae voluntatis, si fines oecumenici in sinceritate cordis et mentis consequi debeant. En scopus et nostrae editionis fontium Unionis Berestensis illius decennii, in quo praeparata et ad effectum deducta fuit.

Editis iam perplurimis documentis ex historia Ecclesiae Ucrainae et Bielarusjae, opportunum et utile fore duximus, ut volumine separato et unico documenta Berestensia in lucem ponantur et saepe contraria iuxtaponantur, quae antea iam edita et nota erant, selecta spiritu factionis et studio partium. Hac ipsa iuxtapositione iam plures criminationes ipso facto evanescere et

disparere valent, et quaedam synthesis historica et obiectiva, omissis interpretationibus saeculorum posteriorum, attentari potest.

Dignum et iustum est, ut post plus quam tria saecula Ecclesia Unita sibi hoc testimonium et orbi christiano exhibeat, et reproponat, ut veritas pateat et caritas opus pacis perficiat.

Hoc etiam modo Ordo Basilianus, nomine Sancti Josaphat, eiusdem Unionis martyre, in unum congregatus eiusque spiritu sacrificii, caritatis et veritatis ductus, intentionibus oecumenicis Concilii Vaticani II: ut omnes, qui nomen Christi profitentur, tandem aliquando in unitate veritatis et caritatis conveniant, contributum pro posse suo exhibet, ad mentem et in spiritu Capituli Generalis Specialis anni 1969, in eiusque perennem memoriam.

Dominus vero Deus, qui corda nostra, voluntates et earum sinceritatem scrutatur, det concedatque Ecclesiae Suae Sanctae pacem et concordiam in veritate.

Romae, die 29 martii, in Paschate D.N.J.C.

Anno 1970 ab eius Nativitate.

« ANALECTORUM OSBM » Redactio

INTRODUCTIO

Collectionem *Documentorum Unionis Berestensis* (*1590-1600*) in 7 subdivisimus capita, eius historiam secuti, i.e. eius: I. praeparationem, II. declarationem, III. professionem, IV. promulgationem, V. ratificationem, VI. defensionem et VII. confirmationem (cfr. *Indicem generalem*). Collectio nostra constat 357 documentis huius decennii (cfr. *Indicem documentorum*), quorum plura iam edita sunt in variis collectionibus, antiquioribus et recentioribus, sive catholicis sive non-catholicis. Non erat noster unicus scopus editio horum documentorum ut sic, sed eorum iuxtapositio, ut facilius possent comparari et usui esse rerum ecclesiasticarum studiosis. Non erat etiam nostra intentio, ut edamus editionem criticam textuum. Paucissimi enim scriptores historiae Unionis Berestensis de singulis verbis et interpunctione curant: de re ipsa agitur, quam considerant eius fautores et adversarii.

Prout patet ex *Indice documentorum*, volumen constat textibus variis exaratis linguis: latina, ruthena seu ucraina, polona et italica, praesertim Nuntiorum Apostolicorum Varsaviensium. Non erat nostra intentio, ut versionem in quadam lingua unica procuremus: videant auctores! Ut tamen consultationem faciliorem redderemus, quaedam documenta in variis posuimus linguis, prout prostant in fontibus, ut plurimum in variis versionibus contemporaneis. Et non semper nobis videbatur res inutilis, non tantum ratione linguae, sed etiam quoad ipsam rem, ut ipsum clima adversum et difficultates demonstremus ad pacem et concordiam adipiscendam, ex hac ipsa diversitate linguarum.

Quosdam textus, ob eorum momentum in tabulis luce impressis posuimus, et non solum ad illustrandum, sed etiam ad probandam veritatem rei, testimonii ocularis causa.

Ob hanc varietatem linguarum non erat res facilis omnes textus signis reddere aptis, ob eorum in Urbe defectum: semper tamen characteribus, saltem consimilibus, exactior scriptio attentatur, modo speciali quoad linguam polonicam.

Methodus nostri voluminis edendi est iam nobis solita: praemisso numero progressivo documenti, locum, diem, mensem et annum eius apparitionis unicuique in capite apposuimus; tandem breve datur argumentum et tandem indicantur fontes eius collocationis in Archivis vel

editionibus fontium. In imo paginarum apponuntur breves adnotationes progressivae, quae quasdam res explicant, modo speciali quod spectat personas vel eventus. Non est quidem res ex omni parte perfecta, sed non erat finis voluminis, ut procuraremus subsidia bibliographica rerum historicarum studiosis, saepe forsan superflua, etsi semper utilia. Provideant de hac imperfectione, quibus interest.

Ex ipsa hac iuxtapositione documentorum unicuique patet, ideam Unionis ecclesiasticae ineundae fuisse rem hierarchiae, cui adhaesit regimen Regni Poloniae et Sedes Apostolica, ut pars contrahens; oppositionem vero exsurgisse fere unice ex voluntate ducis Ostrogiensis, cuius ambitioni non fuit tempestive satisfactum, prout eius potentia civilis exigebat, praesertim illis temporibus praepotentiae civilis in his regionibus. Oppositio vero ecclesiasticorum constantinopolitanorum etiam sat explicatur ex ipsa natura rei: iurisdictio conservanda vel amittenda, quam iuridisdictionem tum monachi tum confraternitates laicales stauropegiacae acriter defendebant, rationibus non semper exlusive ecclesiasticis ductae.

Abbreviationes, quae suo tempore in usu erant, non semper explicantur, quia satis notae sunt rerum historicarum studiosis.

P. Athanasius G. Welykyj, OSBM

UNIO BERESTENSIS RUTHENORUM

Unio Berestensisis Ruthenorum, annis 1595-1596 inita, consideranda est ut fructus conaminum Christi discipulorum ut Domini mandatum: « ut omnes unum sint », ad effectum deducatur. In hoc mandato ponenda est causa et ratio principalis et fundamentalis Unionis Berestensis.

Ratio et causa historica, et proinde secundaria, videtur esse in efficatiori voluntate Ecclesiae Catholicae sese renovandi et reformandi, in Concilio Oecumenico Tridentino (1545-1563) manifesta.

Causa vero historica et contingens ponenda esse videtur in circumstantiis Regni Polono-Lithuanici eiusque societatis secunda medietate saeculi XVI-i, in eius nempe voluntate politica, sociali et ecclesiastica ad unionem virium et personarum obtinendam, in diversitate et varietate populorum, caetuum socialium et confessionum religiosarum.

Proxima vero et immediata causa et ratio quaerenda est in renovata conscientia religiosa populi et hierarchiae Ecclesiae Ucraino-Bielarussae metropoliae Kioviensis, in circumstantiis obiectivis vitae religiosae, ecclesiasticae, socialis et politicae huius regionis eiusque populi et societatis.

Ex concurrentia harum causarum et rationum coaluit Unio Berestensis. Mandatum enim Domini operat semper et ubique locorum. Voluntas vero Ecclesiae ad hoc mandatum implendum manifestatur imprimis in conaminibus Pontificum Romanorum et actione Sedis Apostolicae. Causae vero secundariae Regni Poloniae et societatis ucrainae in exigentiis programmatibusque huius temporis suum dederunt contributum.

Reformatio protestantium in Lithuania, activitas post-Tridentina in Polonia, eventus ecclesiastici in Moscovia, actus patriarchae Constantinopolitani in Ucraina et Bielarusja res ecclesiasticas in hac regione in lucem vivam posuerunt et diversas excitaverunt reactiones. Praeprimis hierarchia ruthena duras conditiones suae activitatis, sibi impositas tum ab extra tum ab intra, excutere intendebat suamque acquirere libertatem et independentiam in agendo, iugum saecularium excutiendo. Proinde affirmare possumus: acta et gesta patriarchae Hieremiae II, annis 1588-1589, occasio proxima ad rebellionem fuit, duce ipso exarcha, Cyrillo Terleckyj, a patriarcha constituto.

I. - Unionis praeparatio

Iam ante Synodum, anno 1590, sermo de unione et unitate ecclesiastica institutus fuit a quatuor episcopis, qui sese obstrinxerunt, ut in Synodis hierarchicis annuis tractarent, ut hoc propositum ad effectum adducerent, i.e. obedientiam Successori Petri redderent, servando sibi et Ecclesiae omnes ritus et cerimonias. Huic proposito novas vires addidit diploma assecuratorium regis Sigismundi III (15.III.1592) et accessus novi episcopi Volodimiriensis, Hypatii Potij (1593), qui hac de re colloquia quam plurima instituit suamque posuit auctoritatem et dexteritatem, usque ad decretum deliberationis, die 2 decembris 1594 emanatum et a tota hierarchia subscriptum et obsignatum, quod decretum deinde in ipso actu sollemnis professionis fidei catholicae in Aula Constantini, coram tota Curia Romana, lectum fuit (cfr. nr. 17). Ab hoc decreto incipit iam praeparatio sensu strictiori, Sede Apostolica edocta (cfr. litteras Nuntii Varsaviensis sat frequentes). Haec strictior praeparatio in duobus praeprimis consistebat: ut conditiones Unionis parentur et acceptentur et mandatum synodale detur ad agendum nomine totius hierarchiae, quod et obtentum fuit mense iunio-iulio an. 1595, quae conditiones tum a Rege tum a Romano Pontificae bene exceptae fuerunt sub finem mensis iulii 1595 (cfr. nnr. 53, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63). Hac periodo etiam clara et expressa oppositio ad unionem ineundam ex parte ducis Constantini Ostrožskyj (cfr. nr. 47, sub dat. 24.VI.1595) proclamata fuit, i.e. omnia elementa posita sunt, quae historiam Unionis Berestensis determinarunt.

II. - Unionis declaratio

A mense iulio 1595 ad secundam medietatem mensis decembris designari potest periodus declarationis Unionis, id est hac periodo omnes illae pertractationes cum Rege, Nuntio Apostolico, Unionis fautoribus et adversariis peractae sunt, ut communis et concors actio instituatur. Hac periodo etiam missio duorum episcoporum Romam ad effectum deducta est nec non omnia facta sunt ex parte Sedis Apostolicae, ad voluntatem hierarchiae acceptandam et probandam. Haec erat periodus verae declarationis Unionis in ipsa sua natura et re, coram omnibus interesse habentibus. Periodus haec tandem die 23 decembris 1595 finem suum habuit, superatis etiam ultimis adversitatibus ex valetudine ipsius Pontificis manantibus, et die 23 decembris ad ulteriorem passum perficiendum fuit progressum.

III. - Unionis professio

Tandem die 23 decembris 1595 illuxit fausta felixque dies, qua Hypatius et Cyrillus, episcopi, « tam procuratorio nomine Archiepiscopi et Epi-

scoporum Ruthenorum, quam etiam proprio » adpromiserunt et polliciti sunt « quod ipsi Domini Archiepiscopus et Episcopi professionem sanctae orthodoxae fidei ratam et gratam habebunt ac suscipient et acceptabunt et infra tempus competens ratificabunt et confirmabunt » (cfr. nr. 143). Hac professione fidei catholicae emissa et publice accepta, Unio Berestensis, a loco et tempore ratificationis denominata, revera perfecta fuit et absoluta, plurimus instrumentis publicis exaratis et signis caritatis et benevolentiae reciprocae exhibitis (december-ianuarius 1595-1596).

IV. - Unionis promulgatio

A primis diebus mensis februarii anni 1596 Sedes Apostolica omnia fecit, ut Unio Ruthenorum debitis instrumentis promulgetur eiusque conditiones ad notitiam orbis catholici deducantur et notae fient. Unde tota series epistolarum commendatitiarum conscripta fuit et expedita praeprimis viris primariis Regni et societatis, ad ulteriores gressus synodales faciendos. Dein vero ex parte Regis et Hierarchiae acta posita sunt, ut Unio ratificetur et acceptetur tum ex parte gubernii, tum ex parte oppostionis, tum ex parte hierarchiae (cfr. nnr. 210, 211, 214, 215, 218). Nec defuerunt hac periodo voces contrariae, ut episcopi resipiscerent et a proposito suo desciscerent (cfr. nnr. 222, 223, 227). Sed, non obstantibus difficultatibus, ratificatio sollemnis synodaliter probata et indicta ac libere promissa ad suam processisset conclusionem, quae mense octobri 1596 in civitate Berestensi sollemni diplomate fuit absoluta, adstantibus legatis Apostolicae Sedis et Regni.

V. - Unionis ratificatio

Die 8 v.st. seu 18 novi Kalendarii 1596 a. 6 episcopi Metropoliae Kioviensis et tres Archimandritae in Synodo ordinaria Berestensi acta suorum Legatorum Hypatii et Cyrilli Romae peracta confirmarunt, praesentibus Legatis Pontificis Romani et Regis Poloniae, ut concientiae propriae et bono populi eorum satisfecerint (cfr. nr. 231 et Tabulam) et poenis ecclesiasticis omnes adversarios subiecerunt (nnr. 232, 233, 235), dum pars adversa, duce Nicephoro-syncello graeco, in antesynodo congregata, provisioni propriorum pastorum se opposuit et contra eos ad populum reclamavit (cfr. nnr. 238, 239). Certiorato Pontifice Romano (nnr. 243-244), Sigismundus III Acta Synodi Berestensis accepit et promulgare iussit (nnr. 249, 250), stridentibus dentibus asseclis ducis Ostrožskyj (cfr. 251, 252, 253).

VI. - Unionis defensio

Inde a primis diebus anni 1597 incipit lucta ad Unionem opprimendam, tum in Comitiis Regni tum extra. Imprimis influxus extraneorum

retorqui debuit (cfr. 266, 267), tum Nicephori-graeci, tum patriarchae Constantinopolitani (cfr. 279) nec non Alexandrini (cfr. 283), et veritas catholica ad notitiam populi deduci (cfr. nnr. 281, 282), non obstante duce Constantino Ostrožskyj eiusque asseclis ex Nobilitate et Confraternitatibus. Clemens PP. VIII, ut omnes timores et conamina adversariorum dissiparet, « ex-communicationem a dicto Patriarcha (Constantinopolitano) contra dictos catholicos Ruthenos prolatam, invalidam, nullam, irritam et inanem, nulliusque valoris, roboris vel momenti fuisse et esse dictosque Praesules et alios catholicos Ruthenos nullatenus affecisse vel afficere » (cfr. 279) auctoritate apostolica declaravit eamque cassavit et nullam fecit. Retruso ex parte Pontificis et Regis omni legali praetextu, Unio Berestensis ad suam internam et externam confirmationem adlaborare potuit et valuit, ultimis tribus annis saeculi XVI.

VII. - Unionis confirmatio

Etsi et ulterius Unio Berestensis plurima perpeti debuit ex parte ducis Constantini Ostrožskyj, eius subsequens historia non amplius in eo est, ut existentiam suam et vitam conservaret, sed eam potius confirmaret et extenderet. Praeprimis anno 1598, absente Rege a Regno, eius causa plurimis Magnatibus et Praelatis inculcatur, novo Nuntio Apostolico instanter commendatur (cfr. nnr. 316-319), Regi Poloniae adimpletio conditionum Unionis instantius explenda praescribitur (cfr. 324, 325). Occasio tandem insignis ad Unionem confirmandam sese praebuit occasione provisionis novi Metropolitae Kioviensis, Hypatii Potij, cui Clemens VIII Rexque Poloniae debitam et necessarium auctoritatem et opportuna subsidia suppeditare non cessarunt, annis praesertim 1599-1600; at neque hanc occasionem adversarii Unionis praeterire potuerunt, omniaque fecerunt, ut Ecclesiam Ucrainam Catholicam, pastore supremo orbatam, debilitarent in mente animisque populi. Sed obiectiones nullum habuerunt effectum. Die 16 martii 1600 Rex Sigismundus suum edidit diploma, quo Episcopis ruthenis catholicis iura antiqua sollemniter agnovit et confirmavit omnibusque « pastoribus graecae religionis eorum dignitates spirituales tenere, iisque frui, easque exercere concessit in unaquaque eorum diœcesium, secundum antiqua iura et ritus Ecclesiae graecae » (cfr. nr. 338) ad normam iurium et privilegiorum iuris communis, sublata temporanea suspensione (ib.). Quo facto Unio Berestensis modo definitivo confirmata esse videtur, expleto quinquennio, ab eius professione et promulgatione.

Ecce tenor documentorum, quae Lectori benevolo praesenti volumine unico ad manus porriguntur, ut facilius possint legi, comparari, et reconsiderari. Ecce et finis et limites nostrae editionis nostra oecumenica aetate. His dictis et consideratis, expedit, ut quasdam principaliores edi-

tiones praeteritorum temporum hic breviter innuamus, etsi de his iam satis et passim locuti sumus in textu volumnis.

VIII. - Brevis elenchus fontium et bibliographiae

Plenus elenchus fontium et bibliographiae est fere infinitus, ob ipsum momentum Unionis Berestensis in Ecclesia. Sufficit tantummodo ut quaedam proponamus, praesertim ex iis, ubi de fontibus tractatur.

Akty otnosjaščijesja k istorii Zapadnoj Rossii, sobrannye i izdannye Archeografičeskoju Kommisieju, vol. 4, 1588-1632, S. Peterburg 1851.

Akty otnosjaščijesja k istorii Južnoj i Zapadnoj Rossii, sobrannye Archeografičeskoju Kommissieju, vol. I (1369-1598), S. Peterburg 1863.

Archeografičeskij sbornik dokumentov, otnosjaščichsja k istorii Severo-Zapadnoj Rusi, vol. 11 (1435-1690), Vilno 1890.

Archiv Jugo-Zapadnoj Rossii, izdavajemyj vremennoju Kommissijeju dlja razbora drevnich aktov, vol. 1/1, 1/6, Kiev 1859, 1883.

AMMANN A.M., *Storia della Chiesa Russa e dei paesi limitrofi*, Torino 1948.

AMMANN A.M., *Der Aufenthalt der ruthenischen Bischöfe Hypatius Pociej und Cyrillus Terleckyj in Rom im Dezember und Januar 1595-1596*, in *Orientalia Christiana*, XI (1945).

BARONIUS CAESAR Card., *Annales ecclesiastici*, vol. VII, app., Romae 1596.

BRONSKYJ MARTINUS, *Anthirresis seu Apologia contra Christophorum Philalethum*, in *Russkaja Istoričeskaja Biblioteka*, t. XIX, Petropoli.

Bullarium Romanum, ed. Augustae Taurinorum.

CHODYNICKI K., *Kościół Prawosławny a Rzeczpospolita Polska*, 1370-1632, Varsavia 1934.

Ekthesis sive parva seges rerum et quaestionum in Synodo particulari Berestensi agitatarum, Cracoviae 1597, reprod. Moscuae 1892, in *Čtenija Obščestva Moskovskago Universiteta*.

FRANKO I., *Z dziejów Synodu Brzeskiego*, in « *Kw. hist.* », vol. IX (1895).

FRANKO I., *Ivan Vyšenskyj i jeho tvory*, Leopoli 1895.

HALECKI O., *From Florence to Brest* (1439-1596), Romae 1958.

HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, Leopoli 1862.

HOFMANN G., *Ruthenica: Wiedervereinigung der Ruthenen mit Rom*, in *Orientalia Christiana*, vol. III, 2, nr. 12, Romae 1925.

HRUŠEWSKYJ M., *Istoria Ukrainy-Rusy*, tt. 5, 6, Kiev 1907, 1909.

KOJALOVIC M., *Litovskaja tserkovnaja Unja*, tt. 1, 2, Petropoli 1801.

KULCZYNSKYJ IGN., *Specimen Ecclesiae Ruthenicae cum S. Sede Apostolica semper Unitae*, Romae 1733, Parisiis 1859.

LIKOWSKI E., *Unja Brzeska*, Poznaniae 1896; et aliis linguis.
LIKOWSKI E., *Die ruthenisch-römische Kirchevereinigung, genannte Union von Brest*, Freiburg in Br. 1904.
LUŽNYCKYJ H, *Ukrajinska Tserkva miž Schodom i Zachodom*, Philadelphia 1954.
MILKOWICZ WL., *Monumenta Confraternitatis Stauropigianae Leopoliensis*, Leopoli 1895.
Makarij Mytrop. (Bulgakov), *Istorija Russkoj Tserkvi*, Petropoli 1879-1898, (vol. IX).
PELESZ J., *Geschichte der Union der Ruthenischen Kirche mit Rom*, vol. I, Wien 1878.
PHILALETHUS CHRISTOPHORUS, *Apokrisis seu Responsio*, Vilnae 1597-1598, in lingua polona et ruthena.
Pamjatniki polemičeskoj literatury v Zapadnoj Rusi, vol. 3, S. Peterburg 1903, in *Russ. istor. Biblioteka*, vol. 19, 7 (an. 1882).
PROCHASKA A., *Z dziejów Unii Brzeskiej*, in « *Kwart. histor.* », v. X (1896).
RYKACZEWSKI E., *Relacye nuncyuszów apostolskich o Polsce (1548-1690)*, Berlin 1864.
Sacrum Poloniae Millenium, vol. I (Romae 1956), vol. IV (Romae 1957).
SKARGA P., *O jednosci Koscioła Bożego*, Cracoviae 1585 (ed. 2).
SKARGA P., *Synod Brzeski i jego obrona*, Kraków 1597.
SZEPTYCKYJ A., *Monumenta Ucrainae Historica*, vol. I, Romae 1964 (cit.: MUH).
THEINER A., *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*, vol. III, Romae 1863.
THOMAS A JESU, O.C.D., *De procuranda salute omnium gentium*, Antverpiis 1613.
TURGENIEV A.I., *Historica Russiae monumenta*, Petropoli 1841 et *Additamenta ad Historica Russiae monumenta*, Petropoli 1842.
WELYKYJ A.G., *Documenta Pontificium Romanorum historiam Ucrainae illustrantia*, vol. I, Romae 1953.
WELYKYJ A.G., *Litterae Nuntiorum Apostolicorum historiam Ucrainae illustrantes*, vol. I (1550-1593), vol. 2 (1594-1608), Romae 1959.
WELYKYJ A.G., *Alle fonti del cattolicesimo ucraino*, in « *Analecta OSBM* », vol. IV (1963), Romae.
VLASOVSKYJ I., *Narys istoriji Ukrajinskoji Pravoslavnoji Tserkvy*, vol. I, New York 1955.
VOZNJAK M., *Istorija ukrajinskoji literatury*, vol. II, Leopoli 1921.
ŽUKOVIČ P., *Brestskij Sobor 1591 g.*, in *Izvestija oddel. ross. jazyka i slovesnosti*, vol. 12 (1908), fasc. 2.
ŽUKOVIČ P., *Sejmova borba pravosłavnago zapadno-russkago dvorjanstva s tserkovnoj uniej do 1609 g.*, Petropoli 1901.

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS EIUSQUE:
PRAEPARATIONIS
DECLARATIONIS
PROFESSIONIS
PROMULGATIONIS
RATIFICATIONIS
DEFENSIONIS
CONFIRMATIONIS
AB ANNO 1590 USQUE AD ANNUM 1600

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS EIUSQUE PRAEPARATIONIS

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS
1590-1600

1.

Berest 20. VI. 1590.

Michael Metropolita Kioviensis et alii episcopi in Synodo Berestensi considentes decernunt, in futurum semel in anno ad synodum in civitate Berest et non in Belz, sicut prius decreverant, convenire, ut dioeceses suas iuxta statuta ecclesiastica administrare et greges sibi commissas iuxta canones et legem divinam facilius gubernare et pravas consvetudines exstirpare possint.

Акты отн. къ исторіи іожной западной Россіи, t. IV, p. 34, N. 25.
Monumenta Confr. Stauropigianae Leopoliensis, t. I, p. 249, nr. 157.

Милостию божию и пречистыя его матере мы смиренныи Михаило архиепископъ митрополит киевскии галицкии и всея Росии, я Мелентеи Хребтович божию милостию епископъ володымерскии и берестеискии архимандритъ киевскии печерскии, я Кирил Терлецкии божию милостию ексархъ митрополии киевское епископъ луцкии и острозкии, я Леонтии Пелъчинскии епископъ пинскии и туровскии, я Деонисеи Збируискии епископъ холъмскии и белзскии, я Гедеон Болобонъ епископъ лвовскии и каменецкии митрополии киевскои и галицкое ознаимуемъ и вызиаваем сами на себе один другому доброволне симъ нашим листомъ, ижь зъехавши ся намъ до места господарского берестеиского на сенодъ нашъ духовныи а видячи мы с того быти потребу, звлаща иже на церковъ светую восточную пренагабанъе и частые гонения пренаследованіе великое и тяжары нигды незвыклые неслиханые от станов розных на нас находят, также великие нестроенія межь духовенствомъ и з наших некоторых хрестиянъ развращения несогласиа непослушания безчинства и на многих местцахъ не по дѣиству изменшения хвалы божие оказуются. Чого мы едностаине ужаливши ся и почуваючи ся в повинностях наших а забегаючи таковому нестроению и своволенству и з неряду хотячи ряд и справы наши духовные в стародавныи добрыи светыи порядок привести и розмноженье хвалы милостивого бога везде и повсюду водлугъ власное повинности нашее постановити и утвердити,

также о справахъ церковных обмышляти, о школах о науках шпиталех и о инших добрых справахъ светых побожных по всѣмъ епископиамъ нашим во всѣх панствахъ его королевскои милости и им далеи, тым абы ся всякии ряд везде установял змоцнял и утвердил. С тых тогды причин ухвалили и постановили есмо и сим листом нашимъ установляемъ соборы и сеноды на насъ самых и на все духовенство церкви светое нашое восточное католическое в кождыи рок разумѣти и зьежьчати ся намъ всѣм и всему духовенству на певныи рок и часъ на местъце от всѣх насъ единостаине обраное в мѣсте его королевскои милости в Берестю Литовскомъ в кождом року мѣсяца июня кд дня водлугъ старого календару. А еслибы которыи з нас тому постановленъю нашему доброволному досыт не учинилъ и на тот рокъ, яко ся вышеи поменило, самъ особою своею не приехалъ, тогды мает таковыи каждыи з нас непослушныи петдесят коп грошии литовских вины до скринъки на реч нашую посполитую духовную заплатити и ничим не вымовляючи ся. А еслибы которыи з насъ хоробою вымовлятис хотелъ и для хоробы не прибыл, тогды на другии рок приехавши мает первѣи присягу учинити, яко справедливе был хворым, тожъ месце свое засѣсти мает. А гдибы и на другии рок которыи з нас не прибыл и присяги вчинити не хотел, таковыи каждыи без милосердъя з столици скинен быти мает кром, если бы того омешканъя своего оказал явную значную причину. И иншие вымовы и причины жадные никому з нас ити не мают. А маемъ всѣхъ архимандритовъ игуменов протопоповъ и инших презвитеровъ в писме божомъ научоных завжды на кождыи рок каждыи зъ епископъства своего з собою мѣти. А которыи бы архимандрит або игумен протопопъ не мелъ быти на тот собор зъ епископомъ своим, таковыи каждыи также за першим неприеханемъ з достоенства зложен быти мает. А што которое постановение учинили и списали ся епископи з нас некоторые у Белзе в року теперешнем тисяча пятсот девятдесятом, тое постановление при зуполнои моци зоставуемъ и тым листом нашим ствержаем под тым способомъ, и тамошние толко зьезды, штох мы ся мели зьежчати в Белзе, тогды тот зьезьд прекладаем на тоеж местце до Берестя Литовского, во иншихъ во всѣх понктех в своеи моци о(т) всѣх нас захован быти мает. Манастыреи светых простым людем держати и вживати не маем позволяти, каждыи в парафѣи своеи один другому жаден з нас в парафѣю ничим вступовати ся, в презвитери в дияконы и в под(д)яки в чужую парафѣю посвещати и становити, церквеи светити, антимисовъ давати не маем, также и на потребы ездити венчати крестити и ни жадных справ дѣиствовати отнюд в чужом предѣле не маемъ, и попов чужих предѣловъ приимовати без отпустное грамоты и благословеня звыклого в правилех светых описаною(!), а любезные презвитери отнюд ставити и совер-

шити не маем под виною до скринки на реч духовную под стома копами грошии литовских. А едучи тепер на близкопришлыи соборъ первыи, которыи будет в року тисячи пятсот девятдесят первом, маем всѣ привилии фундушы листы на всякие наданя и волности з собою каждыи з нас взяти и оказати на соборе и о том обмислити и постановити, где то ховано быти мает. А то все, што в том листе нашом естъ описано, таковыи союз любви нашое братскии р ... их мы собѣ сами за себе и за потомъки наши и обецуем добрым нашим светителским словом завжды истити здержати и выполняти под тоюж виною верху описаною. А которыи бы з нас попадши в тую вину платити ее не хотел, тогды таковыи каждыи з нас маем подлечи под вѣчное неблагословенство и проклятство и отнюд извержен быти мает на том же соборе нашом. Котороежто сее наше застановене подписавши его власными руками нашими и печати наши приложили есмо.

Писан в Берестю на сеноде и соборе духовном, року тисеча пятсот девятдесятом, мѣсяца июня 20 дня.

Михаило архиепископ митрополит киевскии и галицки и всея Руси рукою власною.

Мелентеи Хребтович епископ володимерскии и прототронь архимандрит киевскии власною рукою.

Кириль Терлецкии божию милостью ексархъ митрополии киевское епископь луцкии и острозъскии власною рукою.

Леонтии Полчицкии епископ туровскыи и пинскыи рука власна.

Деонисии Збируискии епископъ холмскии власная рука.

Гедион Болобан епископ львовскии и Каменца Подолского рука власна.

Authenticum cum sex sigillis in plica rubra pressis. In dorso a manu contemporanea scriptum est: Лист соборовыи, постановене архиепископъские и епископъские.

2.

Berestj, 24. VI. 1590.

Decisio synodalis Episcoporum Ruthenorum uniendi se cum Sede Romana (polonice).

Zochowski C., *Colloquium lubelskie*, w Drukarni lubelskiej Soc. Jesu, f. 32. Harasiewicz M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, Leopoli 1862, pag. 162-163.

W imie Bože stan się.[1]

My Episkopowie niżej mianowane osoby oznajmujemy, iż powinnośč nasza każe nam miec staranie tak o zbawienie nasze jako i ludu chrześcijanskiego trzodzie i owieczkach Chrystusowych nam od Boga poruczonych, abyśmy do zgody i jedności prowadzili.

Przeto z daru Bożego chcemy jednego starszego pasterza i namiestnika prawdziwego Piotra s. na stolicy Rzymskiej będącego najś. Papieża za Pasterza naszego wyznawač i onego za głowę naszą miec i onemu podlegač i słuchač zawżdy: zkąd wielkie pomnożenie chwały Bożej w cerkwi jego swiętej bydz rozumiemy, i nie chcąc tego dalej na sumieniach naszych znosič skłonilismy wole i umysł nasz, jako się wyżej pomieniło, posłuszenstwo najwyższemu ojcu papieżowi rzymskiemu poddač. Wymawiając to tylko sobie, aby nam od najś. Papieża rzymskiego ceremonije i wszystkie sprawy, to jest służba i porządek cerkiewny wszystek jako zdawna cerkiew nasza ś. wschodnia trzyma, nie były odmienione i w tym porządku nienaruszenie zostawały; od J.K. Mści Pana naszego miłościwego wolności nasze przywilejami aby były warowane, i artykułami, ktore od nas podane będą, utwierdzone.

A my za takowym upewnieniem i utwierdzeniem przywilejami od najś. Papieża i od J.K. Mści P.n. miłościwego przyżekamy i tym listem naszym obowiązujemy się i obiecujemy zwierzchności i błogosławienstwa najś. Ojca Papieża rzymskiej stolicy podlegač. Co oswiadczając Bogu w Trojcy iedynemu ten umysł i ządzę serca naszego ten list, z podpisem własnych rąk naszych i pieczęci do niego przyłożywszy, do rąk bratu naszemu starszemu Imci Ojcu Cyrillowi Terleckiemu Exarsze Ep.powi Luckiemu i Ostrogskiemu dalismy.

Pisan w Brześciu, roku P. 1590, Junii 24.[2]

Podpisy i cztery pieczęci:

Cyrill Terlecki z Bożego miłosierdzia Episkop Lucki i Ostrogski włąsną ręką.

Leonty Pelczycki Pinski i Turowski własną ręką.

Gedeon Balaban Episkop lwowski, halicki i Kamienca podolskiego.

Dyonizy Zbirojski Episkop chełmski e bełzki ręką własną.

---

[1] Ut videtur, primum documentum de voluntatae quorundam episcoporum Ruthenorum in Berestj, in Lithuania exaratum occasione synodi annualis hierarchici. Deficiunt subscriptiones duorum, scilicet Metropolitae et Episcopi Volodimiriensis - Meletii Chrebtovyc, qui tamen iam anno proximo obiit. In documentis praesentis voluminis, lingua polona exaratis, necessarium erat, ob rationes typographicas, litteras «z» et «ć» letteris «ž» et «č».

[2] Ut videtur haec conventio facta fuit vel tempore vel post synodum Berestensem anno 1590 habitam.

3.

Cracovia, 18. III. 1592.

Rex Poloniae Sigismundus litteris patentibus Episcopos assecurat eosdem penes privilegia et jura servare et in omnibus cum Episcopis latini ritus aequiparare.

HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, Leopoli 1862, pag. 163-165.

Жикгмонтъ третїй Божїєю милостїю король польскїй, великїй князь литовскїй, рускїй, прускїй, жомонтскїй, мазовецкїй, ифлянскїй и королевства швецкого найближчїй дѣдичъ и пришлий король.

Ознаймуємо тымъ нашимъ листомъ[3] всѣмъ посполите и кождому зъ особна кому би то вѣдати належало, нынѣшнимъ и напотомъ будучимъ. Ижъ мы господаръ видячи быти прихилныхъ ку поровнаню въ вѣрѣ святой єпископовъ релѣгїи греческой, луцкого Єпископа, лвовскаго, пинского и холмского, которыє до насъ господара съ тымъ присилали, хотячи подъ зверхностїю и благословенствомь одного пастиря найсвятѣйшого отца нашего папѣжа римского быти, и єму старшенство и звѣрхностъ признати, заховавши собѣ в цѣле всѣ справи и порядокъ и церемонѣи въ церквахъ Божихъ, што мы господаръ видячи предсазатьє ихъ потребноє до речей збавеных, тоє отъ ныхъ зъ вдячностью прїимуємо, а ижъ бы за таковую хуть свои ласки нашеи господарскои были вдячнии и певны, тогда тымъ теперѣшнымь листомъ привилеємъ нашимь, имъ самымъ и всѣмъ помѣненымь Єпископомъ, презвитеромъ и всему духовенству церкви восточнои, релѣи греческои варуємо, упевняємо и словомъ нашимъ господарскимъ прирекаємо и обыцуємо, сами за себе и за наяснѣйшїє потомки наши ихъ милости короли полскїи, ижъ хотябы нащихъ уреченыхь Єпископовъ по датѣ того листу привилею нашего отъ патрїярховъ и митрополитовъ якїє колвекъ причини ку неблагословенству были на нихъ вынайдованы и клятвы виношены и видаваны, ижъ то имъ Єпископомъ шкодити не маєтъ, и обыцуємо словомъ нашимъ королевскимъ для всякого оскарженя и клятви и оголошеня бы и добре противъ станомъ ихъ ведлугъ правъ духовныхъ и свѣцкихъ было, для всѣхъ таковихъ причинъ тыхъ достоєнствъ владыцествъ на которыхъ они мешкаютъ, в данины продковъ нашихъ, отъ нихъ того не отнимовати, и при ихъ животѣ иншимъ особамъ не давати, але заховати ихъ обыцуємо въ цалѣ съ примноженїємъ ласки нашеи, и вивышенїємъ учтивости въ покою

---

[3] Litterae assecurationis Regis Poloniae, quibus voluntas episcoporum Ruthenorum de unione cum Ecclesias Romana probatur et laudatur; exemplar lingua ruthena huius temporis exaratum vel eius traductio.

на тыхъ владыцтвахъ, яко вѣрныхъ подданыхъ, и богомолцовъ нашихъ доколя остатнего живота ихъ ставати будетъ, придающе єще надто имъ, и каждому ктобыся до такои єдности и порядку прихилилъ, свободы и волности, потомужъ яке ихъ милости духовные римскые маютъ, такъ и они мають мѣти. Што мы обыцуємо єще и иншими привилеями нашими имъ надавати съ примноженіємь ласки нашои господарскои, а то все обыцуємо мы господаръ за насъ и за потомки наши тымъ помѣненымъ єпископомъ, Кирилу Терлецкому владыце луцкому, Гедіонови Балабанови владыце львовскому, Леонтему Полчицкому владыце пинскому, Діонисію Збируйскому владыце холмскому вцалѣ здержати до ихъ животовь.

А на твердость тоєи речи, далисьмы имъ тотъ нашъ листъ привилей, подписавши єго рукою нашею королевскою, до которого и печатъ коронную притиснутисьмы казали.

Писанъ въ Краковѣ, місяца марта, 18 дня року отъ нароженія сына Божего 1592.[4]

Жикгмонть король.

Матіяшъ Пстроконскій

4.

Cracovia, 18. V. 1592.

Sigismundus III, Rex Poloniae episcopis Luceoriensi, Leopoliensi, Pinscensi et Chelmensi, qui unionem ecclesiae volunt, varia privilegia confert, inter caetera, quod excommunicationes per patriarchas et metropolitas super eos latae eisdem nequaquam nocere debeant.

Акты относящіеся къ исторіи южной и западной Россіи, t. I, p. 238, referente Zubrzycki.

Monumenta Confr. Leopoliensis, vol. I, pag. 357, nr. 224.

Жикгимонтъ третій зъ ласки божей король польскій и проч.[5] Ознаймуемъ тымъ листомъ нашимъ всѣмъ вобецъ и кождому зособна, кому бы ся то вѣдати належало, теразнѣйшимъ и на потомъ будучымъ: Ижъ мы господаръ выдѣчи быти прихильнымъ ку поровнаню въ вѣрѣ с. епископовъ релеи кгрецкой, луцкого епископа, львовского, пинского и хелмского, которыи до насъ господара зъ тымъ прислали, хотѣчи подъ зверхностію и благословенствомъ едного пастира найс(вя)тѣйшого быти

[4] Hic habetur die 18 martii datum, prout in genere tenent auctores.

[5] Eadem epistola iisdemque verbis ac praecedens, sed erronee vel forsan veraciter post duos menses data, id e. 18 maii 1592.

и оному старшенство и зверхность признати, заховавши собѣ вцалѣ вшистки справы и порядокъ и церемонѣи въ церквахъ божіихъ. Що мы господаръ видѣчи предсевзятія ихъ потребныя до рѣчей збавенныхъ, то оныхъ зъ вдячностію пріймуемо; а ижъ бы за такую хуть свою ласки нашей господарской были вдячными и певными, теды тымъ теразнѣйшимъ листомъ и привилеемъ нашимъ онымъ самымъ вшисткимъ поменѣнымъ епископомъ, пресвитеромъ и вшисткому духовенству церкве всходней реліи кгрецкои варуемо упевняемо и словомъ нашимъ господарскимъ прирѣкаемъ и обѣцуемо сами за себе и за наяснѣйшіи потомки наши ихъ милости королей польскихъ, же хотьбы на тыхъ вышъ вспоменѣныхъ епископовъ по датѣ того листу нашего привилею отъ патріарховъ и митрополитовъ зъ якой колвекъ причины ку неблагословенству были на нихъ вынайдованы и клятвы выношоны и выдаваны, ижъ то имъ епископомъ самимъ и вшисткому духовенству ихъ, немнѣй нѣкгды нѣвчомъ шкодити немаеть. А обѣцуемо словомъ нашимъ королевскимъ для большого оскарженія и клятвы оглошенія, бы и добро противъ становъ ихъ ведле правъ духовныхъ и свѣцкихъ было для вшисткихъ таковыхъ причинъ, тыхъ достоенствъ, владицтвъ, на которыхъ мѣшкають зъ данины продковъ нашихъ, отъ нихъ того не отнимати и при ихъ животѣ иншимъ особамъ не давати, але заховати ихъ цалѣ обѣцуемо, зъ примноженіемъ ласки нашой и вывышенемъ уцтивости въ покою на тыхъ владыцтвахъ, яко вѣрныхъ подданыхъ и богомолцовъ нашихъ, поки ажъ остатнего ихъ живота ставати будетъ. Придаючи имъ еще надъ то и каждому, кто бы ся до такой едности и порядку прихилилъ, свободъ и волностей такъ, яко ихъ милости духовные римскіи маютъ, такъ и оны маютъ мѣти, що мы обѣцуемо еще и иншими привилеями нашими имъ надавати, за розмноженіемъ ласки нашое господарское. А то вшистко обѣцуемо мы господаръ за насъ и за потомки наши тымъ вышпоменѣнымъ епископомъ: Кирилови Терлецкому владицѣ луцкому, Гедеонови Балабану владицѣ лвовскому, Леонтому Полчицкому владицѣ пинскому, Діонисеви Збируйскому, владицѣ холмскому, вцалѣ тримати до сихъ животовъ. А на подтверженіе той рѣчы дали есмо имъ той нашъ листъ привилей подписавши нашею королевскою рукою, до которого и печать корунную притиснути казали.

Писанъ въ Краковѣ, мѣсяца мая 18, анно доминѣ 1592.[6]

Жикгимонтъ король. *Матіашъ Пстроконскій.*

Documentum hoc iam non exstat in archivo Stauropigiano.

---

[6] Litterae responsoriae et assecuratoriae quatuor episcopis datae, qui 24 junii 1590 voluntatem suam catholicam manifestarunt.

5.

Leopoli, 7. IX. 1592.

Confraternitas stauropigiana Leopoliensis refert patriarchae Ieremiae de misero statu ecclesiae ruthenicae, de conatibus ordinis S. Loiolae praecipue Petri Skarga rogatque eum, ne eos relinquat, sed contra episcopum defendat.

Акты относящіеся къ исторіи южной и западной Россіи, t. IV, p. 44, N. 33. *Monumenta Confr. Leopoliensis*, t. I, p. 376, nr. 245b.

Святыи владико нашъ многажды пишуще о исправленіися молитвенныя наша словеса ко твоему престола величеству, нынѣже конечнѣе вся по ряду добре свѣдуще возвѣщаваемъ предстояще лицу твоему и веседе на соборех сущим намъ исправленія ищуще и от всѣхъ окресныхъ стран всякия помощи улучити чающе и немогуще успѣти и вся настоящая и хотящая в нас нѣкая явитис возвѣщаваем. Первѣе же вѣси твоя святиня, яко в нас мнящіися быти святителе сущиижъ по истиннѣ сквернителе иночествовати обѣщавающеся и со женами невозбранно живуще, нѣцыи же многобрачни святителствующе, прочіи же съ блудницами чада родиша. Аще сице вы святители суще священником таковым мнится пребыти. Егдаже обличаше их на соборѣ явѣ пред всѣми митрополит, дабы священницы престали священства, священницы же отвѣщаша: да престанут первѣе святителѣ своего святителства, послушаютъ закона, даже и мы ихъ послушаемъ, « миру горе от соблазнъ ». А егдаже бывшу взысканію о манастырехъ, яко епископи похитивше себѣ архимандритства и игуменства воведше во манастырѣ соплеменниковъ своих и урядников мирских и вся церковныя истощивше и иночество испразнивше, ко немже и лаятелеи и псов в манастырѣ воведше и дабы от рода в род по племени подавственно манастырѣ началствовали. И того ради везде иноковъ и священноиноков не обрѣтается, в манастырех же мирстіи священницы нѣкогда службы съвершаютъ въ манастырех. Егдаже о ересехъ взысканію бывшу, обрѣтес церков нашего православія всякаго зловѣрыя и зловоленія исполнена. Людем же в недоумѣніи смущаемѣмъ суще погибати время настоитъ, мнозиже совѣтъ утвердиша предатися римскому единоначалія архиереиству утвержающе себѣ, да пребудут под папою римским, съвершающе вся своя въ церкви по закону греческия вѣри невозбранно, понеже и календар новыи раздѣляет нас согубо, празновати от обоюду запретися нам. И сеи совѣтъ доселѣ пребываетъ.[7] Римскии же папа послав нѣкоего ерея своего повелѣвающе

[7] Confraternitas erat stauropegiaca et in commissis habuit invigilandi vitae religiosae et ecclesiasticae nec non orthodoxiae etiam episcoporum. Prout ex littera constat, iam tunc voluntas episcopi Leopoliensis catholica innotuit confraternitati, et proinde erronee vel subdole dicitur, episcopos clam de Unione tractasse.

по всѣхъ церквах своих зде кваснымъ хлѣбомъ службу совершати и соединяющее сим общеніемъ церквам нашим, яже и зде во Львовѣ збысться. Нѣкииже езуита виленскии Петръ Скарга выдруковал книги, о вѣрѣ своеи и о греческом заблужени глаголюще и кролеви сіе писаніе вручил, да всяким грады мирская власт потрясе нас и готовит ся по своему хотенію совершити.[8] Людие же сіе разсудиша, яко можетъ христова вѣра под рымскою властію правовѣрно исповѣдатися, якоже и значалѣ быст, понеже безначаліе во многоначаліи нашемъ обрѣтается. И законы отческія попраны суще и православіемъ лицемѣрствующихся учителеи лжа покри церковъ и оскверніс земля въ дѣлѣхъ ихъ смысля и да умолкнет нынѣ, яко день зол естъ. — Уже бо второе вси благороднѣишие панове землѣ литовскія послов своих от братства к нам посылают ищуще в нас священника и учителя, якоже Ахав алчным конемъ своим травы глада ради. Умноживша ся на земли ради студных священников ище же въ болезни живот наш и лѣта наша во воздыханіихъ и изнеможе нищетою крѣпост наша, понеже нечестіе обожис в нас, яко нѣціи глаголеміи бози от различныя нечистоты обожишася, да будут чест божія во твоеи святителскои области согрѣшати. Сего ради всегда и нынѣ яко послѣднее молим твоего святителства, да не яко оклеветаніе нѣкое от нас сія пріем, но яко испытанію и исправленію и отмщенію внимаи. Не рци, яко маліи нѣціи человѣци възвѣщаваютъ, но разсудителнѣ внемли и возвѣсти сія всему честному собору, дондеже п(р)очая услышиши. Помяни пророко(м) реченная о пастырех: жерцы его отвергошася закона моего и оскверниша святая моя между святым и скверна-вом неразлучиша и между нечистомъ и чистом неразлучиша и пророци его помазующес сами и взысках от них мужа живуща правѣ и стояща от инудъ пред лицем моим во время гнѣва якоже не до конца погубити его и необрѣтох и возлиях на ня ярост свою во время гнѣва моего якоже скончатися пути их на главы ихъ дахъ. Глаголетъ господь: се аз предаю тя во руцѣ, их же ненавидиши и от них же отступи душа твоя и сотворят во тебѣ в ненависти и возмут вся труды твоя и дѣлеса твоя и бу-

---

[8] In hac epistola delationis ad patriarcham agitur tum de quodam sacerdote Roma misso (forsan alumno Collegii Graeci - Petro Arcudio, qui venit in servitum episcopi latini Luceoriensis) et de Petro Skarga, tum iam regio confessario et praedicatore Aulae regalis; hic, ut videtur, innuitur eius liber « *O jednosci Kosciola Bozego pod jednym pasterzem i o greckim od tej jednosci odstapieniu*, Vilnae 1577, dicatum duci Constantino Ostrozskyj, quam editionem postea iterum edidit sub titulo « *O rzadzie i jednosci Kosciola Bozego pod jednym pasterzem i o hreckim i ruskim od tej jednosci odstapieniu*, Cracoviae 1590. Natus est anno 1532, obiit die 27 septembris 1612. Cfr. *Encyklopedyja powszechna*, vol. 23, pag. 502-514, quae adducit nominaliter 44 libros editos maioris voluminis.

деши наг и со студомъ и открыетъ ся стыдѣніе блуженія твоего и нечестіа твоего, блуженіе твое сотворыт тебѣ се. Мы же зде мали суще во градѣ Львовѣ толик труд имуще со епископомъ нынѣшнимъ Болобаномъ якоже и прежде со отцемъ его епископомъ львовскимъ, не себе ради церкве блюдемъ, имамы бо безпечално житіе во окрестных градѣхъ. Вже два краты попы епископъскіе урядови папѣзскому ключѣ церковъные отдаючи здражали и дан навели на грековъ, ради иже имутъ со купецтвы прибѣжище во градъ Львовѣ. Такоже и честную обител святого Онофрія странных ради іноковъ грецкихъ преходящих град сеи стережем и фундуемѣ тіе двѣ мѣсци а твоя святительская милость знову епископу законопротивному и его безчиным священикомь, котріи если еще третии рав таковую здраду учинят, конечно южъ не оборонимо, бо на тот час не было в мѣстѣ нашом езувитов, котріе много руских церквеи поосѣдали и нынѣ живутъ во градѣ нашем не имуще церкви, присно причины назирающе, да возмогут от нас похитити.[9]

Ex libro dicto: « *Книга кореспонденцій* », p. 15-19.

6.

Rozanka, 12. II. 1593.

Indignum se declarat Episcopatus Volodimiriensis petitque ne pro eo intercedat opud Regem.

Archivum Principum Czartoryscium, Cracoviae, MS 2460, nr. 56, fol. 209-211. *Analecta Ordinis S. Basilii Magni*, vol. II (VIII), pag. 466-7, Romae 1955-56.

Oświecone Xiążę a panie mój Młcziwy.

Służby moje powolne zaliecam łasce W. X. M. pana mego M⁰ etc.

Niedawno przijachawszy z Lithwy z pogrzebu ciała jego M' pana Marszałkowego,[10] zastałem listy Xiążęcia jego M' Ostrozskiego w domu swym, który oznajmując mi o śmierci Władyki Włodzimierskiego, żądać mię jego M' i namawiać raczy, abym duchowny stan na sie przijąwszy, Władyką został, jakoż i listy do jego Król M' pisać jego M' raczył w nadzieje objethnice jego Krol. M' przes Wm' jemu uczynionej, iż bes consensu jego M' tego władyctwa nikomu dać niemiał, o czem snać W X M

---

[9] Confraternitas refert de variis suis operibus in defensionem orthodoxiae Leopoli prout decuit.

[10] Agitur de quadam littera Adami Potij ad Nicolaum Christophorum Radziwill, suum amicum et protectorem, Palatinum Trocensem.

dobrze wiedzieč raczysz,a potem w kilka dni przijachał do mnie ze Włodzimierza ten posłaniec Xiążęcia jego M' ze wszytkimi listy, które miał do dworu jego Krol M', namawiając mię, abym ja też sam do jego Krol. M' o tem pisał, które poselstwo jego M' pana Wojewody Kiowskiego nad nadzieję moję na mię znagła przypadło, tak iż też w tak czasie krótkim i deliberowač o tem nie mogę i zgoła widząc wielką niegodnośč moję na ten Urząd, barzobym rad tego był prazen, prosząc pana Boga, aby kogo godniejszego na to miejsce obrał Sobie sam. A iż snač niemało ich tam biežało po to do dworu mając spore mieszki, naco teraz nieliada respect mają, ja im tego nie zajzrzę, choc(i)abym też mógł jeśli nie u siebie, tedy u przyacielia dostač, alie takim sposobem postempując nie wszedłbym do owczarni Crystosowej jako dobry pasterz, alie jako złodziej i rozbójnik wliazłbym dziurą, czego mię panie Bože racz uchowač, a przeto wolię gotowego patrzyč, co Pan Bóg daliej uczynič raczy. Nakoniec i to Wm' oznajmuję, że snac tam i heretykowie, jawni Arriani do dworu biegli, jeden przed drugim uprzedzając się, znac że ci nie dlia pmnożenia phały Bożej, alie dlia pożytku doczesnego. A iż ten komornik wrócił się jeszcze do Włodzimierza po niektóre sprawy, a stym wszytkim ma byč ówdzie nazad, prosił mię, abym listh pana Wojewodzin do WXM. przesłał, abyś WXM. do jego Krol. M' pisač raczył przypominając obiethnicę i prosząc, żeby tego nikomu bez consensu jego M' pana Wojewodzinego dawač nie raczył, i acz do Wm' pisząc na osobę moję jego M' ukazuje, nie wiedząc jeszcze umysłu mojego, ja jednak jakom wyszej pomienił nie śmiem się tak wielkiej rzeczy ważyč na się przijąč czując do siebie wielkie niedostatki i zgoła nie myszlię o tem, chibaby mię pan Bóg do tego prawie gwałtem potargnął, i to nie tak skoro jako drudzy biegają za tym. A tak Wm' swego M' pana pokornie proszę, abyś Wm' w liscie swym do jego Krol. M' o to tylko pisač raczył, aby jego Krol. M' chocia do Sejmu to odłożyč raczył, a to zabiegając tym biegunom i simoniastam, jakoby in preiudicium obietnice jego Krol M' panu Wojewodzie przes Wm' uczynionej który nie otrzymał. A interim pan Bóg opatrzy sobie godnego sługę, i ja też mogę byč resolutus w tem czasie, mamli się tego podjąč albo nie, alie teraz dlia Boga nie racz się Wm' za (m)ną przyczyniač i owszem to oznajmič, żem jeszcze nie rozmyślił się na to, a to dlia tego, że tam w liściech p. Wojewody Kiowskiego osoba moja pomieniona jesth, aby tego na mię jako insperate nie narzucili, o co ja jeszcze niemałą tentacie mam, a mało nieskłonniejszym jesth do tego, abym im nie był, gdyż wiem, co to za urząd byč pasterzem, człowiek biedny ma co czynič i z swoją jedną duszą, a cóż tak ich wielie wziąč na swoją opiekę, ze strachem i z płazcem o tem pomysliam. Ostatek poruczam mądremu baczeniu Wm' mego M' pana, a siebie samego i powtóre łasce Wm' pilnie zaliecam,

prosząc, abyś mię Wm'. w . . . solito more chować raczył. Datum w Rożankach Febr. 12 die a⁰ 1593.

Waszej Xiąż. Młsci pana swego M⁰

Uprzeimy służebnik
Adam Pociei mp.

Oświeconemu Xiążęciu jego M' Panu Panu Mikołajowi Crzysztophowi Radziwiłowi, Xiążęciu z Ołyki i na Nieświeržu, Wojewodzie Trockiemu, Panu mojemu Młciwemu do rąk własnych.[11]

7.

Varsavia, 20. III. 1593.

Sigismundus III, Rex Poloniae, Metropolitae Kioviensi Michaeli significat, se Adamum Potij, Castellanum Berestensem in episcopum Vladimirensem designavisse praecipitque, ut eum in episcopum consecret.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 63, N. 44.
Monumenta Confr. Leopoliensis, vol. I, p. 455, nr. 278.

Жикгимонтъ третій божою милостію король польскій, великій князь литовскій, рускій, пруский, мазовецкій, жомойтскій, ифлянтскій и шведскій король дѣдичный.

Велебный, вѣрнѣ намъ милый! Ознаймуемъ вѣрности твоей, ижъ мы маючи взглядъ на вѣрные и уставичные послуги противко намъ и рѣчи посполитой урожоного Адама Потѣя каштеляна берестейского, чоловѣка фамиліи старожитной, и тежъ маючи залѣцоную годность его и умѣетность въ письмѣ водлугъ закону греческого и побожный животъ, оному зъ ласки нашое господарской владычьство володимерское дали есьмо особливымъ листомъ нашимъ. О чомъ вѣрность твоя вѣдаючи, абысь оного водлугъ закону греческого на тотъ станъ духовный епископскій посвятилъ и, ничимъ ся не вымовляючи, воли нашой во всемъ томъ досыть учинилъ.[12] Затымъ вѣрности твоей зычимъ доброго здоровья.

Писанъ у Варшавѣ, мѣсяца марца двадцатого дня, року божого тысеча пятьсотъ девятдесятъ третего, а панованья нашого року шостого.

Sigismundus Rex.

Inscriptio literae: Въ бозѣ велебному Михаилу Рагозѣ архіепископу митрополиту кіевскому галицкому и всея Руси, вѣрнѣ намъ милому.

---

[11] Nicolaus Christophorus Radziwill, Palatinus Trocensis (1591) et dein Vilnensis (1604-1616).

[12] Cfr. litteram praecedentem ipsius Hypatii Potij de sua indifferentia in materia promotionis ad eparchiam Volodimiriensem. Antea erat Castellanus Berestensis et Senator Regni; post obitum uxoris acceptavit hanc dignitatem, et dein anno 1599 promotus fuit ad Metropoliam Kioviensem (1600-1613).

CONSTANTINUS OSTROZSKYJ (1527-1608)
Adversarius Unionis B.

8.

Lublin, 21. VI. 1593.

Constantinus dux de Ostrog deplorat in epistola sua ad episcopum Vladimiriensem miserum statum ecclesiae orthodoxae proponitque remedia, quibus eadem roborari possit.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 63, N. 45.
Monumenta Confr. Leopoliensis, t. I, p. 471, nr. 287.

Велебный, милостивый отче, владыка володымерскій, господине и пріятелю мнѣ вельце ласкавый![13] Всякъ чоловѣкъ, во всемъ времени житія своего, по спасеніи своемъ, долженъ есть тщатися о семъ, дабы могъ быть розмножителемъ и любовникомъ хвалы божее; аще же кто и до конца быть не можетъ, ино абы пріобщителемъ альбо участникомъ еѣ быть могъ. И я, ижъ за великими трудностями моими, маючи на собѣ бремя тяготы внѣшныхъ вещей, хотяжъ не могъ быть конечнымъ милостникомъ и упражнителемъ альбо забавцою около помноженья хвалы божее: однакъ же, съ повинности моее хрестіянской, отъ давныхъ часовъ была у мене хуть такая, которая и до тыхъ часовъ еще не устаетъ и овшемъ ся роспаляетъ, абыхъ въ такомъ упадку, знищенью и опущенью матки нашое церкве святой соборной и апостольской восточной, угляжовалъ и розважалъ и розмышлялъ, упатруючи и вынайдуючи такій способъ и початокъ и приступъ, черезъ который бы церковъ христова, всихъ церквей началнѣйшая, до перъшого своего пункту, цѣлю и клюбы прійти и застановитися могла. Але, якъ вижу, достойными достойная созидатисе и честными честная совершатисе обыче, и чрезъ годныхъ людей годные рѣчи бываютъ справованы. Такъ же и мнѣ або въ томъ несчастье загородило, або ли тежъ негодность въ такъ высоцѣх хвалебныхъ рѣчахъ не допустила до того прійти, же бымъ къ началу якому благому тоѣ рѣчи поводъ слушный взяти могъ. Однакъ же я предьсе почувалемъ въ собѣ залогъ писма святого, мовячого: « сила божія въ немощи совершается » и засъ: « отъ человѣкъ невозможная богу возможна суть ». На которые слова, яко на найпевнѣйшый цѣль поглѣдаючи, мало-прешедшихъ временъ, не славы ради житейскія, богъ вѣсть, но не токмо сѣтующи паденія церкве христовы, але и наруганія ради еретикъ и тыхъ самыхъ отторгнувшихся Римлянъ, яже иногда намъ

[13] Littera in ligua tunc temporis ucraina vel bielarussa; cfr. exemplar in lingua polona (nr. 9). In quanam lingua revera exarata fuit ab auctore, nobis non constat; proinde unum et alterum exemplar hic publici facimus iuris ad abundantiam documentationis.

бѣша братія, дерзнулъ або важилъ ся есми былъ съ Посевиномъ, папы римского (легатомъ), о нѣкоихъ нужныхъ рѣчахъ писанія святого, не самъ, но своими старшими и презвитеры совѣтовати и гадательствовати, богу же не изволившу, нашея ли ради пользы и блага, или зла, не вѣмъ. И тако собысться яко годѣ богу бѣ. Я и теперъ не могучи устать отъ такового тщанія яже о церквѣ божой, и маючи тотъ предьсявзятья своего умыслъ, абыхъ до тамъ-тыхъ краинъ, въ которыхъ понедалеку обрѣтается и папа римскій, для улѣченья здоровья своего тѣлесного на часъ нѣкоторый отъѣхать могъ;[14] тамъ же, если бы было на то призволеніе божіе, до того, если бы была на то воля вашей милости нашихъ духовныхъ, же бысте ваша милость теперъ на томъ соборѣ вашомъ духовномъ вси остайнѣ о томъ промышляли и радили и намовляли, абы се могъ якій приступъ вынайти до такового поводу, черезъ который бы се могли склоняти початки до згоды и улацненья и помѣркованья такъ великихъ незгодъ и заятренья, а правѣ, внутрьнее брани въ церквѣ божой. Гдѣ бымъ и я въ тыхъ краѣхъ будучи, за помочью божею и за началомъ и благословенствомъ вашей милости, яко духовныхъ, не занѣхалъ зъ щыроти и хути моее, зъ набольшимъ усилованьемъ моимъ противъ церкве божой старанья такового чинити (яко бы можность и годность моя зносити могла) ижъ бы се до якоѣ слушноѣ згоды и зъедноченья схилить могло. Якожъ здаетъ ми ся за рѣчь слушную, жебысь ваша милость, милостивый отче епископе володымерскій самъ, особою своею, намовившися съ его милостію преосвященнымъ отцемъ архіепископомъ и съ ихъ милостью велебными епископы, до великого князя московского (за дозволеньемъ и листомъ его королевской милости) ѣхать працы не литовалъ, и тамъ съ княземъ великимъ московскимъ и съ духовными земли тамошнее порозумѣвшисе и достаточнѣ намовивши, и оказавши и донесши то имъ все, якое гоненіе, преслѣдованіе, наруганіе и уничиженія народъ тутошній рускій въ порядкахъ и канонахъ и церемоніѣхъ церковныхъ терпитъ и поноситъ, просилъ и уживалъ ихъ, абы о томъ тщаніе сотворивши, яко уды единыя главы Христа, единъ единому сострадающе, купнѣ и остайнѣ съ нами такъ тому забѣгали и в то трафили, жебы большей церковъ Христова такого розорванья и внутрьнего замѣшанья, а народъ руского рожая гоненія и озлобленія не терпѣли. Пильнѣ о то вашу милость, яко вельцѣ ласкавого господина и пріятеля, паче же тщателя теплаго въ любве вѣры христовы прошу, абысь ваша милость хутливѣ до того се вложити, и за то се со всею силою и моцью взятъ и тамъ на томъ соборѣ съ пильностью старати се весполъ зъ ихъ мило

[14] Revera non constat de hoc itinere, ut videtur, italico.

стью рачилъ, жебы якій слушный початокъ и застановенье, если бы южъ не до якоѣ згоды (што есть рѣчь напреднѣйшая: « се бо, рече, коль добро и коль красно, во еже жити братіи вкупѣ »), тогды до полѣпшенья животовъ людьскихъ (и то потомъ рѣчь не подлѣйшая), за стараньемъ и початкомъ вашей милости вынаитися могъ. Бо то есть явно вашимъ милостямъ всимъ, яко се люде нашое религіи згоршили, и такъ суть въ набоженствахъ своихъ оспалы, лѣнивы, недбалы, ижъ не только абы мѣли постерегать повинности своее хрестіянскоѣ и застановлятися за церковъ божую и за вѣру свою старожитную, але еще сами, многіе, насмѣваючисе зъ нее и опускаючи, до розмаитыхъ сектъ утекаютъ. Чому если ваша милость забѣгати и о томъ дбати не будете и сами ваша милость вѣдаете, хто за то слово и отвѣтъ воздати будетъ повиненъ: « кровей бо, рече, ихъ отъ руку вашею изыщу »; вы бо есте вожди, наставницы и пастуси паствы христовы. А не отъ чого иншого розмножилося межы людми такое лѣнивство, оспалство и отступленье отъ вѣры, яко наболшей отъ того, ижъ устали учители, устали проповѣдачи слова божого, устали науки, устали казанья; а за тымъ наступило знищенье и уменьшенье хвалы божое въ церквѣ его, наступилъ голодъ слуханья слова божого, наступило за тымъ отступленье отъ вѣры и закону. Пришло, на остатокъ на насъ то, ижъ южъ не зостаетъ намъ наймнѣйшее рѣчи, съ которой быхмо се тѣшити въ законѣ своемъ мѣли. Слушнѣ бысмо теперъ могли слова пророцкіе вспоминати, мовячи: « ктожъ дастъ головѣ нашей воду и очима нашима источникъ слезъ », абыхмо могли оплакивати упадку и знищенья вѣры и закону своего, въ денъ и въ ночи? Все опроверглося и упало, со всихъ сторонъ скорбь, ситованіе и бѣда и если се далѣй почувать не будемо, богъ вѣсть, што съ нами за конецъ будетъ! Я зъ стороны моее повторнѣ и потретье прошу: бога ради, ваша милость, такъ для повинности своее пастырской яко и для боязни помсты божой, въ то потрафляйте, жебысьте тамъ што доброго справити и застановити и початокъ якій добрый удѣлати могли.[15] Прочее же, въ здравіи тѣлесномъ и душеспасительномъ пребываніи долгоденствовати отъ господа бога вашей милости желаю. Писанъ у Люблинѣ, мѣсяца іюня 21 дня, року 93.

Вашей милости зычливый приятель, сынъ и слуга послушный, Костаньтинъ княжа острозское, воевода кіевьскій, власною рукою.

---

[15] Dux Constantinus hic hierarchiam quasi impellit, ut hanc viam unionis ecclesiasticae ingrederet. Cfr. eius programmata iam anno 1583-4 habita et Nuntio Apostolico communicata. Cfr. *Litterae Nuntiorum Apostolicorum historiam Ucrainae illustrantes*, vol. I, Romae 1959.

При которомъ листѣ послалъ его милость панъ воевода и артыкули, своею власною рукою написаные до тоѣ едности, што бы въ ней варовати потреба было; а то суть артыкулы тые:

Напервый, абыхмо при всихъ обрядахъ своихъ, яко церьковъ восточная держитъ, въ цалѣ зостали.

2. Абы панове рымляне церквей нашихъ и наданья ихъ на свои костелы не оборочали.

3. Абы за постановленьемъ згоды, если бы се напотомъ хто зъ нашихъ до римского костела удати хотѣлъ, не прыймовали, ани примушали, а звлаща, при отдаванью малженьства яко то звыкли чинити.

4. Абы духовные наши въ таковомъ же пошановању яко и ихъ были, а звлаща, митрополитъ и владыкове въ радѣ и на соймикахъ мѣстце мѣли, хотя и не вси.

5. Потреба бы и патріарховъ обослать, жебы се до згоды склонили жебысьмы единымъ серцемъ и едиными усты пана бога хвалили.

6. Потреба и до (царя) московского и до Волохъ послати, жебы се на одно зъ нами згодили; а здало бы ми се наслушнѣй до того ужити, до Москвы его милостъ отца епископа володимерского а до Волохъ отца епископа лъвовского.[16]

7. Потреба тежъ поправы нѣкоторыхъ рѣчей въ церквахъ нашихъ, а звлаща около вымысловъ людьскихъ.

8. О закладаньи школъ и наукъ вольныхъ а звлаща для цвиченья духовнымъ пильно потреба, жебыхмо мѣли учоные презвитеры и казнодѣи добрые, бо за тымъ, ижъ наукъ нѣтъ, великое грубіянство въ нашихъ духовныхъ умножилося.

9.

Lublin, 21. VI. 1593.

Epistola principis K. Ostrozskyj ad Episcopum Volodimiriensem Hypatium Potij, de modo procurandi unitatem Ecclesiae.

HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, Leopoli 1862, pag. 166-169.

List książęcia Jegomości Konstantyna Ostroskiego Wojewody kijowskiego do Hypacego Pocieja, Episkopa Włodzimierskiego.[17]

---

[16] Programma hoc unionisticum quoad conditiones erat bonum et realisticum quoad vero modum et methodum — nimis ingenuum ob difficultates politicas huius regionis: Polonia, Moscovia; Turchia.

[17] Cfr. litteram praecedentem, quae est identica, sed in lingua ruthena exarata quaenam est originalis et quaenam est versio — non nobis constat.

Bardzo wielebny a miłościwy Ojcze Władyka Wlodzimirski Panie i Przyjacielu mi wielce łaskawy!

Wszelki człowiek po wszystek czas żywota swego po zbawieniu swym winien jest starać się o tym, aby mógł być rozmnożycielem chwały Bożej. A jeżli by kto do konca tym być nie mógł, tedy chociaż aby uczestnikiem albo przyczyną jej jakimkolwiek sposobem być mógł. Ja się z wielkiemi trudnościami memi, mając na sobie brzemie zwierzchnych rzeczy, chociaż nie mogę być doskonałym miłośnikiem albo zabawcą około pomnożenia chwały Bożej, jednakże z powinności mojej chrześcianskiej od dawnych czasów była chęć takowa, która i dotychczas jescze nie ustawa i owszem się rozpala, abym w takowym upadku zmocnienie i rozszerzenie Matki naszej cerkwi świętej powszechnej, aspostolskiej wschodnej patrował, i rozważał i rozmyślał, upatrując i znajdując takowy sposób, początek i przystęp, przez któryby cerkiew najcelniejsza do pierwszego swego punktu, celu i chluby przyjść i wstawić się mogła, ale co tu baczy, że wszelka rzecz godna przez godnych buduje się, a sławnymi wykonywa się, także i u mie albo nieszczęście w tym zagroziło, albo też niegodność w tak wysoce chwalebnych rzeczach nie dopuściła do tego przyjść, iżbym ku początku jakiemu dobremu tej rzeczy powód słuszny mógł wziąść. A wszakże przed się poczuwałem je w sobie żołdy pisma świetego marzącego: Moc Boża i w niemocnych wykonywa, i zaś: Co u ludzi niepodobnego, ale u Boga wzsystko podobno, na które słowa, jako najpewniejszy cel poglądając niedawno przeszłych czasów, nie dla chwały tego świata, Bóg widzi, tylko żałujac upadku cerkwi Bożej, także i dla urągania heretyków i tychże samych, którzy się oderwali Rzymian, którzy nam niegdyś byli bracmi.

Umyśliłem abo się ważyłem z Posewinem papieża rzymskiego o niektórych potrzebnych rzeczach pisma ś. nie sam, ale ze swoimi starszemi i Presbyterami radzič i dysputować. Lecz iż tego Bóg nie chciał, jak i dla naszego złegoli albo dobrego nie wiem, czy tak stało się, jako się Panu Bogu podobało. Ja tedy i teraz nie mogąc ustać od takowego starania, które jest o cerkwi Bożej, i nie mając ten umysł przedsięwzięcia swego, abym do tamtych krajów, w których nie podaleku też jest i Papież rzymski dla uleczenia zdrowia swego cielesnego na jaki czas odjechać mógł. Tamże jeśli była najprzód wola Boża do tego, też i wola W. M. naszych duchownych, żebyście W. M. na tym teraz Synodzie waszym duchownym wszyscy jednostajnie o tem przymyślali, radzili i namawiali, aby się mógł taki przystęp wynaleść do takowego powodu, przez któryby się mogły skłaniać początki do zgody i ułatwienia i pomiarkowania tak wielkich niezgod i zajątrzenia o prawie wnętrznej walki w kościele Bożym, gdziebym i ja w tamtych krajach będąc za pomocą Bożą i za początkiem

a błoboslawienstwem W. M. jako duchownych nie zaniechał z szczerości i chęci mojej przeciw cerkwi Bożej staranie z najświętszym usiłowaniem mym takowego czynič, jakieby możność i godność moja znosič mogła, iżby się do jakiej słusznej zgody i zjednoczenia schylič mogło. Jakoż zda mi się za rzecz słuszną, żebyś W. M. miłościwy Episkopie włodzimirski, namówiłszy się w tym z J. M. oświeconym Ojcem Arcy-Episkopem, i Ich Mści Więlebnymi Episkopy sam osobą swoją do W. Kniazia Moskiewskiego za dozwoleniem i listem J. Król. Mości jechač pracy nie żałował, a tam z kniaziem W. moskiewskiem i z duchownemi ziemi tamecznej porozumiałszy się i dostatecznie namówiłszy się, i skazawszy, a doniosłszy im wszystko jakie prześladowanie i urąganie, naśmiewisko, i ubliżenia narod tutejszy ruski w obrządkach, kanonach, i ceremoniach cerkiewnych cierpi i ponosi, prosząc i wzywając ich, aby o tem staranie uczyniwszy, jako członki jednej głowy Chrystusa Pana, jeden jednemu pomagając zgodnie, jednostajnie i z nami tak temu zabiegali, i w to potrafiali, żeby już więcej cerkiew Chrystusowa takowego rozerwania i wewnętrznego zamieszania, i naród ruskiego rodzaju prześladowania i urągania nie cierpiał; pilnie oto W. M. jako wielce łaskawego Pana i Przyjaciela do tego i miłośnika wielkiego wiary Chrystusowej prosze, abyś W. M. chętliwie do tego włożyč mocą za to się wziąść i tam na tym Synodzie z pilnością starač się wespół z J. M. raczył, iżby jaki początek i zastanowienie, iżby już nie do jakiej zgody, co jest rzecz najprzedniejsza, albowiem mówi: oto jako dobra jako wdzięczna rzecz jest mieszkač bracie społem, tedy i to potym niepodlejsza do polepszenia żywotów ludzkich, za staraniem i początkiem W. M. wynaleść się mógł, gdyż to jawno jest W. M. wszystko, jako się ludzi naszej religii zgorszyli i tak są w nabożenstwach swych ospali, leniwi, niedbali, iż nie tylko aby mieli postrzegač swej powinności chrześcianskiej, i zostawiač się za cerkiew Bożą i za wiarą swą starożytną, ale się jeszcze sami naśmiewając z niej, i odstępując do rozmaitych sekt uciekają się, czemu jeżeli W. M. zapobiegač i dbač o tym nie będziecie sami to W. M. dobrze wie, którą za to liczbę i odkaz dač będzie powinien; albowiem mówi: krwi z ręku waszych będę patrzał, bowiem wy jestescie wodzowie, dozorce i pasterze trzody Chrystusowej.

A nie dla czego iszego rozmnożyło się między ludźmi takie lenistwo, ospalstwo, odstąpienie, jako najwięcej dla tego, iż ustali nauczyciele, ustali przepowiadacze słowa Bożego, ustały nauki, ustały kazania, a zatem nastąpiło zniszczenie i umiejszenie chwały Bożej i cerkwi jego, nastąpił głód słuchania słowa Bożego, nastąpiło zatym odstąpienie od wiary i zakonu, przyszło na osłatek na nas to, iż już nie zostaje nam najmniejszej rzeczy, z której byśmy cieszyč się w zakonie Chrystusowym mieli, i słusznie byśmy teraz mogli słowa prorockie spominając mówič: Któż da głowie

naszej wody i oczom naszym źródło łez, abyśmy mogli opłakiwać upadki i zniszczenie wiary i zakonu Chystusowego we dnie i w nocy. Wszystko się przewróciło, ze wszech stron ucisk, frasunek i biada, i jeśli się dalej w tym poczuwać nie będziemy, Bóg wie jaki koniec z nami będzie. Ja z strony mojej powtóre i po trzecie proszę i dla Boga tak W. M. dla powinności swej pasterskiej, jako więcej dla bojażni i pomsty Bożej w to potrafiajcie, żebyśćie tam co dobrego sprawič i zastanowič i początek jaki dobry udziałač mogli. Życzę przytem W. M. dusznego i cielesnego zdrowia od Pana Boga na wiele lat zażywač.

Z Lublina, dnia 21 Junii 1593.

Konstanty Xiążę Ostrogski W. K.

Huic epistolae apposita erant propria manu illius principis scripta puncta, quae in accessu Ecclesiae Ruthenae ad unionem cum s. Sede Romana prae oculis habenda esse censuit.

10.

Lublin, 21. VI. 1593.

Articuli et conditiones unionis Principis K. Ostrožskyj adiuncti ad epistolam datam Episcopo Volodimiriensi (polonica et latina versio).

HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, pag. 169-170, L. 1862.

Artykuły, napisane ks. Ostrogskim do jednosci z Rzymem, i dołączone do listu jego z dnia 21 Junii 1593, pisanego do Hipacyusza Pocieja Biskupa Włodzimirskiego.

1. Naprzód abyśmy przy wszystkich obrządkach swoich, jako Cerkiew orientalna dzierzy, w cale zostali.

2. Aby PP. Rzymianie Cerkwiej naszych i nadania ich na swoje kościoły nie obracali.

3. Aby za postanowieniem zgody, jeżeliby na potym kto z naszych do rzymskiego kościoła udač się chciał, nie przyjmowali, a zwłaszcza przy oddawaniu małżenstwa, jako to czynič zwykli.

4. Aby duchowni nasi w takimże poszanowaniu jako i ich byli, a zwłaszcza Metropolita i Władykowie w Radzie i na Sejmach miejsce mieli, chociaż nie wszyscy.

5. Potrzeba, aby i Patriarchów obesłač, żeby się do zgody skłonili, żebyśmy jednym sercem i jednemi usty P. Boga chwalili. Potrzeba i do

Moskiewskiego i do Wołoch poslać, żeby się na jedno z nami zgodzili.[18]

6. Potrzeba też poprawič niektóre rzeczy w cerkwiach naszych, a zwłaszcza około Sakramentów i innych wymysłów ludzkich.

7. O zakładzie szkół i nauk wolnych, a zwłaszcza dla cwiczenia duchownym pilnie potrzeba, żebyśmy mieli uczone Presbytery, kaznodzieje dobre, bo zatym, iż nauk nie masz, wielkie grubijanstwo w naszych duchownych umnożyło się.

Sequitur versio horum punctorum in linguam latinam:

1. Ante omnia ut poenitus relinquamur penes omnes nostros ritus, prouti eos Ecclesia orientalis tenet.

2. Ne Domini Romani (Poloni) Ecclesias nostras et fundationes earum in suas convertant.

3. Ne, facta unione, si posthac quidam ex nostris ad Ecclesiam Romanam (ritum Latino-Polonicum) transire vellet, ad eandem suscipiatur, neque aliquis nostrorum penes vinculum matrimoniale ad hoc cogatur, quod fieri solet.

4. Ut Spirituales nostri eadem gaudent reverentia, qua gaudent eorum (Polonorum), in specie autem ut Metropolita et Eppi in senatu et comitiis locum habeant, etsi non omnes.

5. Oportet etiam desuper dare notitiam Patriarchis, ut ad unionem permoveantur, quatenus uno corde et uno ore Deum laudemus. Necesse etiam est mittere ad Moscoviensem et in Moldaviam, ut nobiscum in unum conveniant.

6. Expedit etiam quasdam res in Ecclesiis nostris reformare, et nominatim circa sacramenta et circa alias inventiones humanas.

7. Diligenter curandum est, ut erigantur scholae et introducantur studia liberalia imprimis ad erudiendos Spirituales, ut habeamus doctos presbyteros et bonos concionatores, quia ideo, quod non habentur studia, magna ignorantia inter nostros Spirituales obtinet.

---

[18] In textu rutheno epistolae (vfr. supra) dux Constantinus proponit missionem episcopi Volodimiriensis — in Moscoviam, et episcopi Leopoliensis (Balaban) — in Valachiam et Moldaviam, ut viciniorem hisce regionibus. Missio tamen haec locum nunquam habuit neque hebere potuit, ob incompatibilitaem politicam.

11.

Romae, 8. XI. 1593.

Capitaneum Cosaccorum Clemens VIII hortatur, ut simul cum aliis Turcas repellere curent.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 25, fol. 195v-196v. nr. 21.
A. THEINER, *Vet. Mon. Poloniae et Lithuaniae*, vol. III, p. 211, nr. 164 c
A. WELYKYJ, *Doc. Pontif.*, vol. I, pag. 233.

Dilecto filio, nobili viro, Capitaneo generali Cosachiorum.[19]
CLEMENS PP. VIII. Dilecte fili, nobilis vir, salutem etc.

In hac sublimi beatissimi Apostoli Petri sede non nostris meritis, sed divina voluntate collocati, ad omnes Christinae Reipublicae partes oculos sollicitudinis nostrae assidue convertimus, quemadmodum a nobis officii nostri pastoralis ratio postulat; sed hoc potissimum tempore id agimus, cum eadem Respublica magnis agitata ab haereticis et infidelibus vehementissime oppugnatur. Nos autem in tam multis calamitatibus, quae partim nos premunt, partim imminent et propinquae sunt, non solum ad patrem misericordiarum per orationes et sacrificia confugimus, in quo potissimum spes nostra reposita est, sed humanis etiam rationibus, ut par est, publicis incommodis remedium adhibere, quantum divina gratia adiutrice possumus. Omni sane studio conamur, et filios nostros Principes catholicos et nationes ac populos bellica laude florentes ad fidei, et Reipublicae causam non minus pie quam fortiter tuendam nostra paterna voce excitamus.[20]

Quo in genere scimus illustrem esse tuorum Cosachiorum militiam, eamque propterea Christianae Reipublicae adversus communes fidei nostrae hostes magno usui esse posse. Tum multa quoque de tua virtute et rei militaris scientia accepimus: viris enim fortibus fortem et prudentem virum praeesse aequum est. Neque vero dubitamus te huius S. Rom. Eccl.

---

[19] Quisnam erat hic « dux » cosaccorum non constat. Non multum antea inter cosaccos agebat Christophorus Kosynskyj (1591-1593); postea vero Severianus Nalyvajko; ab anno 1590 capitaneus cosaccorum s.d. « in indicem inscriptorum » erat Joannes Oriszowskyj et erat sub obedientia directa N. Jazloveckyj; quidam putant post Oriszovskyj dux cosaccorum erat Mykosynskyj, cui ad latus adstabat etiam Nalyvaiko; cfr. *Enc. Ucrainae*, pag. 440; E. BACYNSKYJ, *Prycynky do istoriji znosyn cisarja Rudolfa II i Papy Klymenta VIII z kozakamy roku* 1593 *i* 1594, in « Zapysky N.T.S. », vol. X (1896), pag. 1-34, cum quibusdam documentis.

[20] Agitur de bello contra turcas, in quo agens principalis erat Imperator Rodulphus II, cuius Regno turcae immediate imminebant. Cfr. *Documenta Pontificum Romanorum historiam Ucrainae illustrantia*, vol. I, Romae 1953.

omnium Christifidelium matris et studiosum et observantem esse, cupereque pro Dei gloria et Christianae Reipublicae dignitate praeclarum aliquid aggredi, et Deo iuvante efficere, quod posteritatis memoria celebretur, et quod multo est praestantius, aeternam tibi afferat felicitatem. Nos igitur te valde in Dominio diligentes, et de tua in nos et hanc Sanctam Sedem voluntate magnopere confidentes mittimus ad te, et ad milites tuos hunc dilectum filium Alexandrum Comuleum,[21] Illyricum, familiarem nostrum, sacerdotem Domini pium et religiosum nobisque valde gratum, ob gravissimas Christianae Reipublicae et fidei Catholicae causas, de quibus is tecum nostro nomine aget. Quare hortamur te, ut eum humaniter audias, eique omnem fidem, ac si nos ipsi tecum loqueremur, habeas. Tu vero, vir fortissime, audi vocem matris tuae Romanae Ecclesiae, fortitudinem istam tuam et in bellicoso populo auctoritatem offer Deo et beato Petro, imple desiderium nostrum; erit hoc tibi et genti tuae in omnes aetates gloriosum, quod Apostolica Sedes difficillimo tempore multum virtuti vestrae et pietati tribuendum merito duxerit.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die VIII Novembris MDLXXXXIII, Pontificatus Nostri Anno secundo.

12.

Romae, 8. XI. 1593.

Idem exercitui Cosaccorum.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 25, fol. 197-198, nr. 23.
THEINER, *op. cit.*, vol. III, p. 211, nr. 164 d.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 234.

Dilectis filiis Cosachiis Militibus.[22]

CLEMENS PP. VIII. Dilecti filii, salutem etc.

Beatissimi Apostolorum Principis Petri, meritis licet imparibus

---

[21] Alexander Cumuleus (Komulovic), origine croata, qui postea etiam variis legationibus in Lithuania et Moscovia fungebatur.

[22] Coetus hominum liberorum, qui sub finem saec. XV cursum medium et inferiorem fluminis Dnipro (Borysthenes) incolebant et arma parata contra incursiones in regiones Ucrainae tenebant, quas postea etiam sat frequenter contra oppressionem nationalem nobilitatis polonae adhibebant et etiam ipsi bellum offensivum contra tartaros et turcas gerebant, praesertim ad Mare Nigrum seu Pontum Euxinum. Toto saeculo XVII eorum gesta et fama in universa Europa nota erant. Cfr. de hisce gestis 13 volumina *Litterarum Nuntiorum Apostolicorum historiam Ucrainae illustrantium*, quae hucusque (ad annum 1969) in nostra Collectione in lucem prodierunt Romae ab anno 1959.

divina tamen dispositione haeredes et successores, cui omnes Christi oves pascendae et gubernandae ab longe et prope paternae caritatis sinu complectimur, et in communi Christianae Reipublicae necessitate omnes veluti unius matris S. Rom. Cath. Ecclesiae filios ad opem matri ferendam advocamus.

Vos igitur et filios nostros in Christo agnoscimus et vos paterno amore prosequimur, et vestram virtutem et militarem fortitudinem notam et perspectam habemus, et de vestra in Nos atque hanc Apostolicam Sedem observantia ea nobis pollicemur, quae a Christianis hominibus virisque fortissimis Romanum Pontificem, Christi in terris Vicarium et totius gregis Domini Pastorem, expectare aequum est, nimirum ut pro Dei gloria, pro fidei defensione, pro Christianae Reipublicae conservatione omnia quamvis ardua et difficilia aggredi parati sitis; nihil enim viros fortes magis decet, nihil est ad laudem bellicam illustrius, nihil ad memoriam posteritatis gloriosius, quam communem Christianam Rempublicam defendere, sanctam religionem nostram tueri et pro christiani nominis maiestate vitam et sanguinem, si ita opus sit, profundere, hoc praesertim tempore cum teterrimus Turcarum tyrannus tanta adversus Christianos rabie incensus est, ut non solum omnes dirae servitutis iugo opprimere, sed penitus nomen christianum delere, quod Deus in illum convertat atque extinguere conetur.

Nos autem pro nostro pastorali officio de universali Ecclesia Dei solliciti mittimus ad vos ob gravissimas religionis et publicae utilitatis causas hunc dilectum filium Alexandrum Comuleum, Illyricum, presbyterum insigni pietate et zelo familiarem nostrum et nobis pergratum, quem vobis in Domino commendamus, ut eum vos nostro nomine alloquentem libenter audiatis fidemque absque ulla dubitatione plenam habeatis; ea enim acturus est vobiscum, quae ad Dei honorem vestraeque nationis et militiae dignitatem valde pertinet. Vos autem, viri potentes, accingimini, ut Deo exercituum strenue servientes immortales palmas et coronas, quae nunquam marcescunt reportetis.

Datum Romae apud S. Petrum etc., ut supra.

13.

Constantinopoli, 8. III. 1594.

Meletius patriarcha Alexandrinus ducem de Ostrog admonet, ut in vetere patrum fide perseveret.

Typis impressum apud J. Małyszewski « *Мелетій Пигасъ* », t. II, p. 23, N. XV. *Mon. Confr. Leopol.*, I, p. 509, nr. 308.

Мелетій милостію божіею папа і патріархъ великаго града Алек-

сандріи і судіа вселенскій славнѣйшему и пресвѣтлому благочестивому же и православному государю и князю Острозскому воеводѣ кіевскому старосте володимірскому и прочымъ православнымъ и благочестивымъ паномъ и княземъ всея Малыя Россіи, сыномъ о господѣ возлюбленымъ нашего смиреніа благодать вамъ и миръ и милость от отца и сына и святаго духа, святыя і единосущныя троица, единаго истинаго и спасителя бога, съ всѣми христоименитыми людми, иже подъ вашею державою православныхъ христіанъ, аминь.

Скорбъ намъ творятъ не малую различности житіа сего бѣды же и мученіа, ими же насъ якоже пѣякимъ огнемъ очищаетъ божій человѣколюбный промыслъ или наказуетъ, въздержая якоже уздою скоротекущихъ быстрая шествія, въ еже не выше мудрствовати, но цѣломудрствовати по апостолу или просвѣщаетъ, по многострадалному Іову, къ свѣту приводя, искушеныхъ душъ благородіе же и мужество і благоразуміе. Сими же всѣми, богъ славится, мы свѣтлимся, и ближніи утвержаются. Виною же или причиною всему тому бѣды суть иже всяко скорби намъ творятъ. Иная же і яже отъ инославныхъ православнымъ наносимыя. Иже сами пространно живущеи по богатому ономy, на всякъ день веселящеся свѣтло, онѣхъ душа иже крайными вкусішя усты божественыхъ таинъ смотреніа, и въ скорби въпадшихъ, сихъ небрегомыхъ і отъ бога отриновеныхъ быти мнятъ, и наругающеся нашимъ же надходятъ бѣдамъ. Яково же нѣчто нѣкогда пострада многострадалный онъ Іовъ отъ искреныхъ друговъ, иже бѣху таинъ божіихъ непричастни; тако у насъ сіи, невъспоминающе якоже лѣпо, евангелскаго спасительнаго гласа, тако вѣщающа къ своимъ: « въ мірѣ скорбни будете » ни, но обаче приведшу еже « дерзайте, азъ победихъ міръ », всіе убо приводятъ бѣды. Тѣмъже убо скорбимъ отъ благаго і полезнаго божіаго промысла наносимое своимъ наношеніе бѣдъ, иже неутвержденымъ претыканіемъ и соблазною бываютъ. Но сихъ убо азъ молилъ быхъ желающе имъ полезнаа дѣла, еже полезнаа мудрствовати, древняя оставльшихъ, еже сътворити тако: да приложатся ближнихъ скорбемъ, иміже отъ бога очищается человѣкъ; а еже о насъ отеческимъ человѣколюбнымъ божіимъ смотреніемъ да не претыкаются, иже вся по своему мнѣнію судящіе: но да познаютъ еже къ богу присвоеніе наше, яже скорби составляютъ намъ. А еже мнящіи сими указаніе быти, еже отъ бога очюжденіа — да познаютъ же самихъ себе странная мудрьствующихъ, якоже самъ господь научи, и божественный апостолъ, обличаа таковыхъ, сице глаголетъ: аще наказаніе терпите, яко сыномъ вамъ обрѣтается богъ; аще ли безъ наказаніа есте, ему же причастници бышя вси, то убо прелюбодѣйчища есте. Ихже бо любитъ господь, наказуетъ, казнитъ же всякаго сына, егоже пріемлетъ. Сице бо самъ господь глаголетъ: азъ

бо елицехъ сице люблю, обличаю и наказую. І Григоріе, яже богословіа гласъ, і мукы человѣколюбіе быти твердитъ, имиже здѣ попущеніемъ божіимъ очистившеся, вѣчнаго мученія избавляемся. В сихъ убо и прочихъ таковыхъ божественаго ученіа священыхъ гласехъ точію аспиду дабы было глушіти нежели оживляти ушеса. Но сіи убо тако. Вы же, чада возлюбленая, господіе і князи свѣтліи, ты же паче славнѣйшій княже Василіе, неослабѣйте, якоже рече апостолъ, оскорбившеся мало. Онѣхъ бо есмы чяда, иже пройдоша въ милотехъ і козіихъ кожахъ, оскорбляеми, озлобляеми, ихъ же не бѣ достоинъ миръ. Ибо и въ варварскихъ наитіахъ вѣдайте, яко богъ съ нами, и о насъ съпротивляется, иже и отомститъ не по мнозѣ крови рабъ своихъ пролитыя. Вы же пребывающе въ проповѣдающихъ христово имя, иже и стадо христово потомъ обуревающихъ, стойте держаще отеческая преданіа непревратна, ни вчемъже богоносныхъ отецъ потязающе, но ниже божіихъ людей православныхъ потягати изволяюще; а яко апостолъ, остерегая, глаголетъ: братіе, блюдѣтеся, абы хто васъ не прельстилъ, крадоводя философіею і тщетною лестію, ея же бо нѣцыи възвѣщающе отпадошя вѣры. Не бо человѣческіа мудрости словесы евангеліе христово провозвѣстися, или проповѣдается ниже мы евангеліе спасеніа смышленіемъ человѣческимъ научившеся учимъ; но силою духа святого, яко апостолъ глаголетъ, знаменіи и чюдесы. І по самому евангелію, свѣдѣтельствующу спасу, егоже мы святою его благодатію православніи сьдержимъ камень незыблемъ. Камень бо, рече божественое писаніе, камень же бѣ Христосъ. Сей есть нашь телеси своему, своей церкви глава; того бо, яко апостолъ глаголетъ, далъ есть главу выше всѣхъ церкви, еяже абіе апостоли, и съ апостолы отцы, і съ отцами мы наслѣдствующе, растемъ о немъ. Тымъ же направляеми духомъ, имъже і иже прежде плотскаго спасова и по спасовѣ пришествіи, елицы спасови суть, ходиша же и ходятъ. Тойже и мы имуще духъ вѣры, якоже писано естъ: вѣровахъ тѣмъже и глаголахъ и мы вѣруемъ, тѣмъже и глаголемъ. Симъ и прежде бывшимъ спасова во плоти пришествіа послѣдующимъ спасъ есть камень краеугольный, иже всѣхъ совокупляя, і всѣхъ въ едино събирая. Съ ними и вы можете съпротивлятися и побѣждати: імамы бо побѣдившаго миръ. Съ сими отцами ликъ единъ сотворше, і купно съ ними ополчающеся всяко нападеніе против ныхъ отразимъ. Да рекуть убо иже съ нами немудрьствующіи: чіи суть сынове? отцевъ убо онѣхъ святыхъ и боголюбезныхъ не быти имъ чяды. И новые бо именъ ихъ знамена обличаютъ. Егда станемъ вси страшному престолу предстоаще, коихъ познаютъ своихъ отцы? Отеческую ли вѣру и богодухновенаа святыхъ отецъ преданіа отвергшихъ? или насъ православныхъ, иже ничто же нивчемъ измѣншихъ? не онѣхъ мню, но насъ. Сложеніе вѣры, иже всѣхъ изрядніи богоносніи отцы оніи

сложишя, сирѣчъ « вѣрую въ единаго бога » симъ извѣстно знаменіе сложеній своихъ, еже к нимъ присвоеніа назнаменовавше, — сіе же въ иныхъ убо нынѣ инако, въ насъ же божіею благодатію непремѣнно хранится. Предашя преданіа, но и преданіа отвергошя, и отрѣваютъ многочастнѣ многообразнѣ. Сіа убо мученикомъ и вѣрнымъ всѣмъ не лѣповозрѣніи сущи, но тако иже странно о вѣре же преданіи святыхъ отецъ мудрьствующихъ, иже не сътекающеся въ тожде, но во отверженіе и хулу, какобы осудилися на судѣ.

Да не чрезъ подобную мѣру въ посланіи подвижемъ словеса. Увѣдавше мы на правовѣрныхъ искушеніа, отъ еже инако мудрьствующихъ въ предѣлехъ еже въ васъ вселенныя бываемыя, тщахомся прійти къ вамъ, і ваше увѣдѣти благочестіе, і еже оттуду істекаемое веселіе уплодоносіти, и искушаемымъ руку помощи подати, еже взмощи аще въсхотѣли бы истинною защищатися. Но понеже времени жестокостъ запинапіемъ люта бысть, яко вторицею приходяще въ корабль, нашего сиггела преподобнаго въ священноиноцехъ и духовныхъ Кирила[23] послахомъ съ нѣкоими нашыхъ списаній къ вашей ясности. Ея же молимъ не произволяти всяко новому змышленію, коему любо глаголемыхъ папистовъ, или отъ лютеровъ въ вашихъ епархіахъ любо мѣстныхъ, иже обуреваютъ отеческое вѣры и преданій богоданную красоту. Они бо и мудростію украсившеся и духомъ освѣтившеся святымъ яже къ спасенію намъ изложишя. Преподобнаго же сего нашего сына человѣколюбнѣ цѣловавше, вещь сътворѣте и богу благоугодну и апостольскому иже въ Александріи престолу благопріемну, и насъ въ благодаренія вину подвигни. Господь же нашъ да съхранитъ васъ и вашу державу врагомъ страшну и всякого озлобленіа вышшу, аминь. Съ Константинополя, марта 8, в лѣто отъ създаніа мира 7102.

14.

Cracovia, 15. X. 1594.

De propositis Episcoporum Ruthenorum uniendi se cum S. Romana Ecclesia, nec non de difficultatibus ex parte Ducis Ostrožskyj.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III., vol. 91 AB, fol. 226-26v.

---

[23] Agitur, ut patet, de Cyrillo Lukaris, qui iam antea erat etiam in Aula ducis Constantini Ostrozskyj in Ostroh; Exarchus patriarchae Alexandrini, aderat in Synodo Berestensi, et Missus patriarchatus Constantinopolitani in Ucraina; ab anno 1602 devenit patriarcha Alexandrinus et ab anno 1612 Constantinopolitanus, qua in Sede usque ad annum 1638 septies insituebatur et deponebatur (1612; 1621-23; 1623-30; 1630-33; 1633-34; 1634-35; 1637-38). Doctrinis calvinismi favebat et de calvinismo suspicabatur. Cfr. de eo Enciclopedias varias et opera.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone Col.mo.

Scrivo cosi difusamente nel foglio a parte, che mi arrossisco di dovere molestare V. S. Ill.ma con questa mia. Pure mi è parso conveniente di significarle humilissimamente come il Sig. Gran Cancelliere[24] di questo Regno me ha fatto sapere, che due Vescovi greci di Russia sono stati da lui; et dopo d'harverle mostrato un scritto sigillato et sottoscritto da tutti li Vescovi di quella provintia et de Lithuania eccettuatone uno, che per ancora non ha sottoscritto, nel quale de unanimi consensu confessano di riconoscere per Vicario di Christo il Pontefice Romano et di voler nell'avenire vivere secondo che dalla Santità Sua le sarà prescritto et conforme a la reformata chiesa greca, l'hanno pregato, ch'egli piglia loro patrocinio, caso che il Duca di Ostrogia scismatico per questa causa li molestasse,[25] et che insieme indirizzi loro di ciò, che devono fare per ottenere l'intento che hanno, et che quando ciò succeda, che voglia interporre l'auttorità sua acciò o tutti o qualche uno di loro sia accettato nel Senato. Et perche il Castellano di Cracovia, figliuolo del Duca, mi ha fatto, che il padre già due settimane sono ha inviato a Venetia da un Patriarca cattolico, acciò venga a riformare il suo dominio, et se stesso, io ho dato qualche credito al aviso, et ho rescritto al Cancelliere, che procuri, che quanto prima quei Vescovi venghino a me. Se piacerà al Signore di toccar il cuore a quella gente di Russia et di Lithuania, si farebbe acquisto di un millione di anime, et li Moldavi et Valacchi seguitarebbono facilmente (f. 226v) l'esempio loro. L'aviso è piacciuto a Sua Maestà per servitio di quelle anime, et per alcuni rispetti concerneti al commodo et securezza del Regno.

. . . (f. 227v) . . .

Di Cracovia, li XV di Ottobre 1594.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma humilissimo et devotissimo servitore
Germanico Vescovo di S. Severo.[26]

15.

Romae, 12. XI. 1594.

Card. Aldobrandinus de episcopis Russiae, qui primatum S. Sedis agnoscere parati sunt.

ASV, *Fondo Borghese*, ser. III, 18 fol. 179v reg.
MUH, vol. I, pag. 80

---

[24] Joannes Zamojski, Magnus Cancellarius Poloniae (1577-1605).

[25] Constantinus-Basilius Ostrozskyj (1527-1608), qui revera tunc temporis hisce conanimibus ostare cepit omnibus viribus, opprimendo episcopos Unioni faventes (praesertim in Volhynia: Luceoria et Ostrogia).

[26] Nuntius Varsaviensis — Germanicus Malaspina (1592-1598).

. . . Se li vescovi di Russia de' quali scrive a Vostra Signoria il gran cancelliere veniranno a ritrovarla, et si mostreranno saldi nel proposito di riconoscere l'autorità et il primato di questa Santa Sede, sarà cosa non solo per se stessa utilissima et salutare ad infinite anime che vanno miseramente dannate, ma sarà argomento che la divina Providentia, toccando così li cuori degli huomini, voglia lasciar placare l'ira sua, per esserci poi nelle cominciate imprese più propitia. Però aspettaremo volontieri d'haver di tutto questo certezza et lume maggiore . . .

Di Roma, a' 12 novembre 1594.

16.

Cracovia, 25. XI. 1594.

De negotio Unionis Ruthenorum, quod protrahitur ob impedimenta Magni Cancellarii.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 AB, fol. 321v.
ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 65 DE, fol. 194v.
WELYKYJ A., *Lit. Nunt.*, vol. II, pag. 31.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

(f. 321v) Con il Sig. Cancelliere Sua Maestà procederà conforme alli prudenti documenti che V. S. Ill.ma con tanta dimostratione di benevolentia verso la Maestà Sua propone nella sua lettera, il qual Sig. Cancelliere m'ha ultimamente rescritto di non potere attendere a perfettionare il negotio di quei Vescovi Rutheni et Lithuani per essere et lontano da loro et occupato per conto delli Tartari, ma che quanto prima potrà li farà venir da lui, et vedrà di persuaderli che habbino ricorso da me.

Di Cracovia, li 25 di Novembre 1594.

Di V. S. Illma et Rev.ma humilissimo et devotissimo servitore
Germanico Vescovo di S. Severo

(f. 330v) All'Ill.mo te Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo, il Sig. Cardinale San Giorgio.

17.

Berestj, 2. XII. 1594.

Deliberatio Hierarchiae Ruthenae in materia Unionis et iustificatio nec non necessitas unitatis omnium christianorum.

THEINER A., *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*, t. III, pag. 232.
HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, Leopoli 1862, pag. 172-175.
HOFMANN G., *Ruthenica*, in «Orientalia christiana», vol. III, 2, nr. 12, pag. 136-139.

Decretum deliberationis et conclusionis Reverendissimorum Dominorum *Archiepiscopi*, et *Episcoporum Ruthenorum*, de recipienda et suscipienda *Communione Sanctae Romanae Ecclesiae*, factum die secunda Mensis Decembris anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo quarto.

In nomine sanctae, vivificantis et individuae Trinitatis Patris et Filii et Spiritus sancti.

Nos infra nominatae personae, qui huic scripto nostro subscripsimus, notum facimus, quod introspicientes diligenter vocationem et officium nostrum, quod est hujusmodi, ut nosmetipsos, et hominum Christianorum gregem ovium Christi nobis a Christo commissum, ad concordiam et unionem promoveremus, prout nos Salvator noster Christus Jesus edocuit, eamque doctrinam sanguine suo obsignavit, ac potissimum his infelicissimis temporibus nostris, quibus multae ac variae haereses inter homines grassantur, ob quas plurimi recedentes a vera et Orthodoxa fide Christina, gregem nostram deserunt, et ab Ecclesia Dei veroque in Trinitate illius cultu se ipsos separant, quod non alia de causa accidit, quam ob dissensionem nostram cum Dominis Romanis, cum quibus cum simus unius Dei homines, et tanquam unius Matris Sanctae Ecclesiae Catholicae filii, ab iis divisi sumus, unde mutuo auxilio praesidioque invicem nobis prodesse nequimus. Et quamvis assidue Deum pro unione in fide orationibus nostris precemur, nihilominus quonam pacto haec unio inter nos stabiliatur aliquando, numquam nobis serio curae fuit, spectando semper Superiores nostros, et expectando, si de hac ipsa unione inciperent esse soliciti.

Verum cum nostra spes hac in re, ut hoc eorum cura et studio perfici possit, in dies minuatur, non ob aliam rem, quam quod isti servitute paganorum oppressi, etiamsi fortasse vellent, non possunt, igitur ex inspiratione Spiritus sancti, cujus haec sunt opera, et non hominum, considerantes cum ingenti dolore nostro, quanta impedimenta homines habeant ad salutem absque hac unione Ecclesiarum Dei, in qua incipiendo a Christo salvatore nostro, et a sanctis illius Apostolis praedecessores nostri perstiterunt, ac unum summum Pastorem primumque Antistitem in Ecclesia Dei hic in terris (prout ea de re Concilia et Canones manifestos habemus) et non quempiam alium praeter sanctissimum Papam Romanum profitebantur, illique parebant in omnibus, ac quamdiu id uniformiter in suo robore permansit, semper in Ecclesia Dei ordo, cultusque divini incrementum fuit; inde consecutum est, ut difficilius foret haereticis sua disseminare prava dogmata. Postquam autem multi Superiores esse coeperunt, eam sibi auctoritatem potestatemque arrogantes, nunc clare cernimus, ad quantas discordias et schismata ob pluratitatem Superiorum Ecclesia Dei devenit; ex quo fit, ut haeretici tantas sumant vires.

Itaque nolentes, ut conscientiae nostrae tanto pondere aggravarentur,

si animarum salus multarum ob eas in Religione discordias diutius periclitaretur (licet hac ipsa de re nos praedecessoresque nostri meditati fuerint, idque tentaverint), videntes institutum Concilium intermissum esse, proposuimus auxiliante Deo, mutuo ipso vinculo nos ipsos ad prosequendum hoc negotium excitare et confirmare, ut quemadmodum antea, eodem labio et eodem corde possemus laudare et glorificare venerandum et magnificum nomen Patris et Filii et Spiritus sancti cum fratribus nostris charissimis Dominis Romanis, permanentes sub eodem Pastore visibilis Ecclesiae Dei, cui haec praeeminentia semper debebatur.

Quocirca id nobis mutuo promittentes coram Deo quantum in nobis fuerit, corde sincero et candido, ac diligentia in hujusmodi negotio necessaria ac debita, nos omnem daturos operam spondemus in communi et quilibet per se, adhibitis mediis convenientibus, ut fratribus nostris ecclesiasticis communique plebi ad ineundam unionem et concordiam simus auctores, idque divina adjuvante gratia perficiamus.

Ut autem majus incitamentum ad finiendum habeamus, quoque major a nobis cura et solicitudo impendatur, scriptum praesens confecimus, quo sinceram promptamque voluntatem nostram, ad amplectendam cum Ecclesia Romana unionem et consensum testamur. Et Deus omnipotens, largitor omnium bonorum auctorque, ad concordiam sit dux, et protector tam sancti negotii hujus, manu propria subscribimus: *salvis tamen et in integrum observatis caeremoniis et ritibus cultus divini peragendi et sanctorum Sacramentorum, juxta consuetudinem Ecclesiae Orientalis, correctis tantummodo iis articulis, qui ipsam unionem impedirent, ut more antiquo fierent omnia, sicut olim unione durante fuerunt.*

Datum anno Domini millesimo quingentisimo nonagesimo quarto, die secunda Decembris. Locus sigillorum.

Deinde sequuntur subscriptiones, videlicet:

Michael Metropolita Kijoviensis Haliciensis et totius Russiae, manu propria.

Ipaiton (Ipation) Dei gratia Protothronius Episcopus Volodimiriensis, Brestensisque, manu propria.

Cyrillus Terlecki Exarcha Metropoliae Kijoviensis, Episcopus Luceoriensis, Ostrogiensisque, manu propria.

Gregorius nominatus Archiepisc., Vladica Polocensis Vitebscensisque, manu propria.

Dionysius Zbiruiski Episcopus Chelmensis Belsensisque, manu propria.

Leontius Pelczyzki Episcopus Pinscensis Turoviensisque, manu propria.

Jonas Hohol Archimandrita Kobrinensis Ecclesiae S. Salvatoris, manu propria.

Idem Jonas nominatus Episcopus Pinscensis Turoviensisque, manu propria, hanc concordiam fratrum meorum subscripsi.

Textus palaeoslavicus: cfr. *Tabulam* in nostro volumine. Ex A.S.V., A.A. I-XVIII, 1731, carta, cum 5 sigil. In *Monum. Confr. Leopoliensis*, pag. 550-552, nr. 377; in Актъı относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, pag. 77, n. 53.

In lingua polona: cfr. ASV, A.C. I-XVIII, nr. 1731 carta; cum annotatione Bernardi Maciejowski, ep. Luceoriensis.

Lingua polona: « To iesth copia ręką Oica Władyky Włodzimierskiego pisana z originału w Torczynie 2 die decembris anno 1594, gdysmy pospołu tamze w Torczynie byli 2.3 et 4 decembris to iesth: Ociec Władyka Włodzimierski, Ociec Władyka Lucki i ia trzeci. Oryginały dwa są, podpisane ich rękami i zapieczentowane, a pisane ręka samęgo Oica Władyki Luckiego. Jeden wziął Ociec Władyka Włodzimierski, a drugi Lucki, a mnie tę copią oddali 4 decembris po nabożenstwie. Miesca są v oryginałow na podpisy i pieczęci: Oica Metropolity i drugich Oicow Władykow. Tom ia napisał dla pamieci, tegosz iako wysszey dnia i roku. Bernardus episcopus Luceoriensis, manu propria ».

Lingua latina: « Hoc est apographum manu Patris episcopi Vlodimiriensis ex autographo scriptum Torcinii 2 die decembris anni 1594, cum ibidem simul Torcinii essemus diebus 2, 3 et 4 decembris, id est Pater episcopus Vlodimiriensis, Pater episcopus Luceoriensis atque egomet tertius. Autographorum duo sunt, subscripti eorum manu sigilloque muniti atque exarati ipsius Patris episcopi Luceoriensis manu, quorum alterum secum abstulit Pater episcopus Vlodimiriensis, alterum Luceoriensis, mihi autem commiserunt hoc apographum die 4 decembris post sacra peracta. Locus est in autographis subscriptionibus et sigillis Patris Metropolitae caeterorumque Patrum episcoporum. Haec consignavi ad rei memoriam eodem ut supra die et anno ».

18.

Novohorodok, XII. 1594.

Michael Metropolita Kioviensis duci Iohanni Zamojski conditiones fert, sub quibus ipse et alii episcopi ad unionem cum romana ecclesia accedere parati essent.

Актъı относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 78, N. 54.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 550, nr. 328.

Злеценье отъ мене архіепископа отцу епископу луцкому, до его милости пана гетмана корунного:[27]

Напродъ, для незгоды самихъ нашихъ старшихъ, ихъ милости патріярховъ, хочу зъ иншими нѣкоторыми епископами зверхность въ духовенствѣ его милости святѣйшому папѣ римскому признати, заховавши въцалѣ всѣ справы и обряды церкви нашое восточной.

А его милость пана гетмана просити, жебы насъ его королевская милость варовати рачилъ привиліемъ своимъ господарьскимъ, абымъ я митрополитъ на той столицы своей во вшелякой повазѣ и учтивости до живота своего во впокою жилъ.

Мѣстце, яко продкове наши въ радѣ мѣвали, абымъ я мѣлъ, и всѣ свободы, яко ихъ милости духовные римскіе.

А естли бы вынесены были якіе листы на насъ отъ патріарховъ неблагословенные, абы жадноѣ моцы и мѣстца не мѣли.

Чернцы тежъ зъ Кгрецыи абы большъ въ панствѣ его королевской милости не бывали, и до земли непріятелскоѣ московскоѣ жебы пропущаны не были.

Съ пильностью у его милости пана гетмана обваровать, ижбы перехожихъ и переѣздчихъ зъ листами до насъ отъ патріярховъ не пущано: бо тыхъ шпекгами розумѣемъ, съ певныхъ причинъ.

Михайло архіепископъ, рука власная.

19.

Novohorodok, XII. 1594.

Instructio ab episcopis ruthenis Legato eorum ad regem misso data, ut cum rege de unione cum Romana Ecclesia petractet.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 79, Nr. 55.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 554, nr. 329.

Инструкцыя, отъ насъ епископовъ даная..., который за жаданьемъ нашимъ маетъ ѣхати до его королевской милости.

Отдавши господару его милости службы молитвы и подданство наше, въ рѣчахъ нашихъ спольныхъ, около зъедноченья у вѣрѣ святой, до его королевской милости мовити, то есть:

Напервѣй: видячи мы епископы въ старшихъ нашихъ, ихъ милости патріярхахъ великіе нестроенія и недбалости о церкви божіи и о

[27] Magnus dux exercituum Poloniae erat tunc temporis Joannes Zamojski (1580-1605) qui erat simul magnus Cancellarius Regni.

законѣ святомъ, и ихъ самихъ зневоленія, и яко ся съ чотырехъ патріярховъ осмъ учинило (чого передъ тымъ николы не бывало ихъ такъ много, опрочъ чотырохъ), и яко тамъ на столицахъ своихъ животы свои ведутъ, и яко одинъ подъ другимъ подкупуються, и яко столицы церкви божіи соборные потратили; а тутъ до насъ пріѣзжджаючи, жадныхъ диспутацый зъ иновѣрными не чинятъ, и съ письма божіяго отвѣтовъ, хотябъ хто и потребовалъ, зъ ними мѣти не хотятъ, только пожиточное свое, большей нижли збавенное опатруючи зъ насъ; и, отколь могучи, набравши скарбовъ, одинъ другого тамъ въ земли поганьской скупують, и только тымъ самымъ животы свои провадятъ (не вспоминаючи иншого ихъ нерядѣнія). Про то мы, не хотячи въ такой нерядности и подъ такимъ ихъ пастырствомъ далѣй тривати, одностайнѣ згодившися, а за певными варунками, — если его королевская милость, яко господаръ нашъ хрестіянскій а помазанецъ божій, будетъ рачилъ хотѣти хвалу божію подъ однымъ пастырствомъ розширити, и насъ до таковыхъ же вольностей, зъ епископіями нашими, съ церквами, съ манастырями и со всѣмъ духовенствомъ, яко и ихъ милость панове духовные римскіе, припустити и заховати, — хочемъ, за помочью божіею, до соединенія вѣры приступити, и пастыря того одного головного, кому-то отъ самого збавителя нашого повѣроно то есть, найсвятшого папу римского пастыромъ нашимъ признати: только просимъ, абы господаръ его милость насъ зъ епископіями нашими привиліемъ его королевской милости упевнити, и тые артикулы нижей описаные утвердити и умоцнити на вѣчные часы рачилъ.

1. Напродъ, абы церкви головные, епископіи наши религѣи кгрецкоѣ, не были навѣки нарушоны ни въ чомъ, въ своихъ набоженствахъ и церемонѣяхъ нѣ отъ кого: только абы до сконченья свѣта, такъ тривали съ церемонѣями якъ теперь.

2. Владыцтва и церкви рускіе, монастыри, и имѣнья, наданья, и все духовенство, въ клюбѣ своей абы на вѣки въ-цалѣ зоставали, водлѣ стародавного обычаю, подъ владзою и благословенствомъ и подаваньемъ епископьимъ, со всякимъ послушенствомъ звыклимъ, стародавнымъ.

3. Справы всѣ въ церквахъ, служба божія, церемонѣи и обряды, якъ теперъ, такъ же бы были на вѣки ничимъ и намнѣй ни отъ кого не нарушоны отъ всякого стану и вряду якъ духовного такъ и свѣтского, безъ всякихъ переказъ водлугъ старого календару.

4. На соймѣ учтивость и мѣстьце въ радѣ ижъбы его милость господаръ даровати рачилъ, а то для того, абы-смы ся при ласцѣ божой и подъ благословенствомъ святѣйшого пастыря римского будучи тѣшили и веселили.

5. А если бы за тымъ нашимъ зъединоченьемъ, мѣли отъ патріарха причинами и правилами святыхъ отецъ клятва або неблагословенства якіе-кольвекъ на насъ уростати; то абы намъ, зъ ласки его королевской милости, и духовенству нашому и епископіямъ, на которыхъ мѣшкаемъ, ничого не шкодило, и важности жадноѣ и моцы такіе листы абы не мѣли теперь надъ нами и по насъ будучими.

6. Зъ Кгрецыи чернцѣ, которые тутъ звыкли выѣзджати, которыхъ можемъ смѣлѣ назвати шпекгами (бо только зъ насъ выбравши и выграбивши не только пѣнязми, але и книгами, образы, што ся имъ подобаетъ, и вывозятъ въ землю турецкую по два-кроть и по три-кроть въ рокъ, и то поганину турецкому до рукъ отдають, чимъ онъ зась противъ хрестіянъ потужнѣйшимъ есть), абы южъ больш тутъ въ панствѣ его королевскоѣ милости жадноѣ владзы надъ нами не мѣли и переказы намъ теперь и напотомъ никгды не чинили.

7. А ижъ патріархове, ѣздячи черезъ панства его королевской милости пана нашого милостивого, догажаючи пожиткомъ своимъ, надавали листовъ привильевъ розмаитыхъ, якъ на братства, такъ тежъ на розмаитые справы межи люди посполитые, съ чого намножилося розмаитыхъ сектъ и ересій: ижъбы тое все знесено было.

8. По зеистью съ сего свѣта каждого и которого-кольвекъ зъ насъ епископа, кому его королевская милость рачитъ отдати тые мѣстца духовные, ижъбы были посвящаны, по обычаю стародавному, отъ митрополита кіевского; а митрополита всѣ епископы абы посвящали, за благословенствомъ святѣйшого папы римского, окромъ вшелякого датку.

9. Которые выше пысаные всѣ артикулы меновите ижъбы его королевская милость намъ привиліями своими господарьскими потвердити, варовати и умоцнити рачилъ, одно латынскимъ, а другое рускимъ писмомъ, въ тые жъ слова.

10. А къ тому, жебы король его милость и отъ святѣйшого папы римского такимъ же привиліемъ намъ тые жъ артикулы и вольности всякіе утвердити и выправити рачилъ, и такими жъ вольностями, якихъ ихъ милость арцибискупы и бискупы, прелаты и все духовенство римское уживають въ коронѣ польской и въ великомъ князьствѣ литовскомъ абы-сьмы до такихъ же вольностей припущоны и захованы были.

Ипатей епископъ володимерскій и берестейскій.
Кирилъ Терлецкій епископъ луцкій, власною рукою.
Михаилъ Копистенскій епископъ премыслскій и самборскій.
Гедеонъ Болобанъ епископъ львовскій, власною рукою.
Деонизій Збируйскій епископъ холмскій, власною рукою.

20.

Novohorodok, 20. I. 1595.

Michael Metropolita Kioviensis Theodorum Skumyn palatinum Novohorodensem certionem reddit, nonnulos episcopos ad unionem cum Romana Ecclesia accedere velle eumque rogat, ut abbati Paisio monasterium Minscense tituli Ascensionis Domini tribuat.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 82, Nr. 57.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 558, nr. 331.

Православный, вельможный, а милостивый пане воеводо новгородскій! Уставичные молитвы мои въ милостивую ласку вашей милости залецаю пильно. Милостивый пане! во всемъ, што бы ся нового поновляло о церкви нашой и о мнѣ богомольцу вашей милости, маючи то на печи, абымъ вашей милости, яко столпу церкви нашое, знати давалъ — новую новину, а вельце продкомъ нашимъ и вашой милости моему милостивому пану неслыханую, отъ ихъ милости отцовъ епископовъ листъ, о предсявзятью ихъ къ послушенству костела римского до мене писаный, къ вашей милости посылаю, въ которомъ яко пожитокъ найдуючи, также обавяючися оного въ раи змія лести, списавши слово въ слово копѣю посылаю: съ которого ваша милость, яко панъ мудрый и бачный зрозумѣти будешъ рачилъ, и свое зданье, што бы ся вашой милости видѣло, вборзѣ до мене отписати. На што я кромъ здоровоѣ рады и воли божоѣ до того и вашой милости, ани мышлю учинити, обавяючися церкви нашой якого подступку и прелести, а себе тымъ тѣшячи: аще весь міръ позыщу а душу свою отщечу, што измѣна? Котороѣ справы ваша милость нашъ милостивый панъ, будучи съ того писанья увѣдомленъ покорнѣ а пильнѣ прошу, абы ваша милость писаньемъ своимъ о томъ свое розумѣнье черезъ того посланца до мене знати дать рачилъ.

Отецъ Паисей игуменъ митрополіи нашое, достойный и збожный душевный врачъ, до вашей милости нашого милостивого пана упріймѣ зъ симъ моимъ писаньемъ поѣхалъ: которому того писанья звѣрилъ есмы, а не рѣчи. А онъ потребу свою хотѣчи предъ вашей милостью преложити, желалъ мене, абымъ причиною за нимъ къ вашей милости моему милостивому пану и добродѣю билъ. А ижъ я ширячи хвалу божью, за вспоможеньемъ духа святого, елика сила, стараюся о то съ пильностью, абы-мъ по всихъ монастырехъ и церквахъ божыихъ настоятели игумены и презвитеры мѣлъ: за тымъ манастырь въ Менску вознесенія христова для оскудости настоятеля и чину благолѣпія церковного, который мѣлъ отъ святоѣ и славноѣ памяти короля Стефана, тотъ манастырь пустилъ есми въ дозоръ и строительство отцу игумену Паисею,

злецивши ему со всимъ. Который ижъ за моимъ даньемъ потужности въ державѣ своей мѣти не здолѣетъ, а уфаючи о милостивой ласцѣ вашой милости нашого милостивого пана, ижъ ему, яко своему хутнѣйшому богомольцу, доробишъ милостивоѣ своее рады и пособства дати рачишъ, ... ѣхалъ. За которымъ вашу милость прошу, абы ваша милость, яко православный панъ, тотъ монастырецъ, ѣхавши щастливе на тотъ соймъ, листомъ отъ его королевской милости ему ствердити рачилъ, для обороны потужнѣйшоѣ церковноѣ; а онъ зъ нами спольнѣ господа бога долговѣчно просити виненъ будетъ у престола христова. И уфамъ отъ милостивой любви вашей милости до церкви божои и до насъ, ижъ то ему ваша милость, за его устнымъ до того приложеньемъ и чоломбитьемъ вашей милости, справити у его королевской милости будешъ рачилъ.

А на томъ соймѣ, ижъ ваша милость всихъ справъ посторонныхъ и домовыхъ панства короля его милости вѣдомъ будешъ рачилъ, и въ той справѣ отцовъ епископовъ если бы ся што до вашой милости вѣдомости заносило, або и заслышало, покорнѣ прошу милостивымъ сторожомъ и опекуномъ церковнымъ... и безъ образы сумнѣнья моего богомольства... и такого тяжкого тяжару о персону моего въ такихъ рѣчахъ заношенья, кромъ вѣдомости и воли вашей милости. Я ничого собѣ рады подати не могучи тамъ, на соймѣ, о пильное почуванье въ такъ велце важной справѣ прошу и уфаю, же ваша милость, нашъ милостивый панъ и добродѣй, вшелякимъ навѣтомъ попрети и забѣчи мудрѣ, зъ милости хрестіянства и насъ богомольцовъ своихъ, будешъ рачилъ. А на што приступитъ воля вашей милости и рада пожиточная, я при вашей милости моемъ милостивомъ пану на все учинити готовъ. За чимъ абы господь богъ въ ласцѣ своей святой и долгофортунномъ пановань ю при добромъ здоровью, вашу милость, зъ еѣ милостью пани малжонкою вашей милости а моею милостивою панею, и зацнымъ отраслемъ вашей милости на помноженье церкви и хвалы божое ховати рачилъ, вѣрнѣ зычу и уставичное богомольство и службы мои милостивой ласцѣ вашей милости офярую. Писанъ въ Новогородку 95 року, генваря 20 дня.

Вашей милости моего милостивого пана и добродѣя уставичный богомольца и слуга волею божьею Михаилъ, архіепископъ митрополитъ кіевскій, галицкій и всея Русіи рукою власною.

Inscriptio literae.

Православному благородному и велможному пану его милости пану Теодору Скумину воеводѣ навгородскому, городенскому и олитскому старостѣ, пану а добродѣю мнѣ милостивому самому его милости до рукъ власныхъ пилнѣ а пилнѣ отдати.

21.

Rožanka, 26. I. 1595.

Hipatius episcopus Wladimiriensis et Berestensis Metropolitam rogat, ut decisionem ad unionem cum Romana Ecclesia accedendi firmiter teneat et omnes episcopos assensum suum huic operi praebentes convocet.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 81, Nr. 56.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 560, nr. 332.

Въ бозѣ велебный и милостивый отче архіепископе, господине и пастыру нашъ! Ласки божое и доброго здоровья до вѣку долгого вашей милости своему милостивому пану зычу. Давно ся-мъ готовалъ до вашой милости посланца своего зъ нѣкоторыми рѣчми послати, але не моглъ есми до того прійти, ажъ теперъ: бомъ ничого певного вѣдати не могъ, а звлаща, около зъѣзду братіи нашое въ Сокалю. Къ тому вѣдаючи, же тамъ былъ до вашой милости поѣхалъ его милость отецъ владыка луцкій, и такъ есми ся сподѣвалъ, жебы мѣлъ о всемъ вашей милости достаточную справу дать. Але, кгдымъ ся теперъ зъ нимъ у Торчинѣ у князя бискупа луцкого видѣлъ, зрозумѣлемъ зъ него, ижъ, подобно, вашей милости о жадной рѣчи справы не далъ, а звлаща о тыхъ, которые суть таемные межи ними; и я самъ певнѣ бымъ былъ о томъ не довѣдался, аж-емъ имъ шлюбовалъ: если бы што слушного было, зъ ними переставати, тежъ ми ся зо всимъ открылъ. Рачъ же то ваша милость заневнѣ вѣдати, ижъ вже вси епископы списались до единости приступити съ паны Римляны, и сподѣвамъся, ижъ то вже когось и зверхнѣйшого вѣдати дошло, и вже того певни суть вси. О чомъ кгдымъ мѣлъ розмову съ княземъ бискупомъ луцкимъ, тогды просилъ мя о то и владыку луцкого, абыхмо вашу милость, яко старшого своего, до того вели, указуючи съ того немалые пожитки церкви божой. Съ которымъ въ дальшихъ розмовахъ прекладалъ есми передъ нимъ великую обиду,которую не только отъ нихъ самыхъ, але тежъ и отъ своихъ терпимо а то: же ся не згожаемъ, старшого своего ни за што маемъ, противъ ему бунтуемся, на листы и клятвы его ничого не дбаемъ, а згола, старшого надъ собою мѣти не хочемъ. На то ми повѣдилъ: вѣмъ то все, але за чимъ жъ ся то дѣетъ? только за тымъ, ижъ порядку межи собою не маете, а ваши тежъ патріярхове о то ничого не дбаютъ; только тутъ по тое приѣждчають, абы васъ лупили а незгоды межи васъ сѣяли листы на листы выдаючи, о чомъ всемъ мы добрѣ вѣдаемъ: але, кгды въ единости будете, все то иначей быти муситъ; старшій будетъ мѣти лѣпшую потужность, же его вси слухати и боятися мусятъ. Тамъ же далѣй мовилося зъ нимъ, яко бы до того приступовать безъ образы сумнѣнья и вѣры нашое, на што

вси есмо отнесли слушный отказъ; и не препоминалось тежъ и о мѣстца въ радѣ: и того намъ помочи зъ великою потужностью обѣцали. Мовилося тежъ и о то, ижъ ваша милость хотя бы хотѣлъ порядокъ чинити, але потужности къ тому нѣтъ, для зъубоженья того мѣстца старшого и недостатку великого; на то повѣдилъ, же то мнѣйша рѣчь: то быти муситъ, же ся о тое старати будемъ, яко бы тая столица, для лѣпшоѣ поважности и оздобы своее и для потужности лѣпшоѣ, добрѣ опатрона была; и подалъ самъ манастыръ печерскій, же тотъ певнѣ на тую столицу придадутъ, обваровавши черицовъ сколконадцать; а пристойнѣй дей будетъ тымъ справовать митрополитови кіевскому, а нижьли тымъ пьяницамъ што тамъ мѣшкаютъ. И жедалъ насъ о то, абыхмо до вашой милости сами ѣхали, а зъ вашою милостью о томъ о всемъ домовили; а кгды, повѣда, згодитеся, дайтежъ намъ знати потиху, а мы вже не только отъ короля, але и отъ самого папежа до васъ пословъ мѣти будемъ, взываючи васъ къ единости, и сынодъ отъ короля назначонъ быти муситъ; тамъ же, на ономъ сынодѣ, будемъ зъ вами трактовать, яко бы то, въ чомъ ся не згожаемъ, первѣй погодити; тамъ же все, што вамъ потребно будетъ, такъ зъ стороны вѣры яко и церемонѣй вашихъ, обваруется певными варунки, жебы-сте цѣло зостали. И съ тымъ розъѣхалися есмо, же до вашей милости обѣцали есмо ѣхати умыслнѣ. Теды посыламъ до вашей милости, и прошу: рачъ ми ваша милость ознаймити, гдѣ быхмо вашу милость найдовати мѣли: бо быхмо хотѣли, по крещеніи надалѣй недѣль за три, у вашей милости быти. Для бога, потреба се намъ въ томъ почувати, яко быхмо сами только не зостали; бо то вже рачъ ваша милость запевнѣ вѣдати, ижъ вже вси на томъ: хотя быхмо не хотѣли, насъ отступить и удатися до нихъ. А гды ся росторгнемъ, самъ ваша милость обачити можешъ, якаяжъ та справа и потужность наша будетъ. Далѣй писати не смѣю. То тежъ вашей милости ознаймую, же владыка львовскій хочетъ, снать, якогось фортелю зажить надъ львовяны: не позвавши ихъ, хочетъ право перевести у двору, жебы и декретъ вашей милости шію ломалъ; то ми запевнѣ чловѣкъ, певный повѣдилъ. О патріярха згола вси ничого не дбають; а намъ тежъ головою муру не пробить, коли зъ нихъ ниякоѣ потужности не маемъ, а подобно горщку колотечню. То, штомъ вырозумѣлъ зъ нихъ, вашей милости и ознаймую. Для пана бога, прошу и упоминаю вашу милость: не важъ ваша милость того легцѣ, а кажъ намъ до себе приѣхати и о томъ нарадитися; бо певнѣ останемъ на кошу. Богъ знаетъ, милостивый отче архіепископе, и сами то видимъ, што ся зъ нами дѣетъ, а то, же наши старшіе не только намъ, але и себѣ порадити не могуть; только тутъ съ колотнями присылають выдаючи листы на листы, а порядку пусто. Видѣлемъ тежъ листъ у владыки луцкого канцлера коронного, въ которомъ пишетъ, ижъ король его милость,

потребуетъ ся зъ вашею милостью видѣти, абы и онъ тамъ ѣхалъ (о-тожъ и то не дармо): але ми обѣцалъ не ѣхати, ажъ ся зъ вашею милостью увидимо. Рачъ же ми ваша милость ознаймити черезъ писанье свое, гдѣ ся зъ вашею милостью зъѣхати маемъ. А того листу, покорнѣ прошу, никому ваша милость не указуй, кгдыжъ то я вашей милости яко старшому пастырю повѣряю. С тымъ службы мои ласцѣ вашей милости залецамъ.

Писанъ у Рожанцѣ, по новому календару генваря 26, року 95.

Вашей милости моего милостивого пана и старшого, слуга и сынъ послушный, смиренный Ипатей, епископъ.

22.

Leopoli, 28. I. 1595.

Gedeon episcopus Leopoliensis et tota synodus Leopoli congregata decernit, ad unionem cum Romana Ecclesia accedere.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 84, Nr. 58.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 563, nr. 333.

Въ имя святои животворящои и нераздѣлимои троицы. Мы смиренный божіею милостію Гедеонъ Болобанъ епископъ львовскій галицкій и Каменьца Подольского,[28] такъже мы архимандриты игумены іеромонахи протопопы священники нижей подписаные, зъ розныхъ воеводствъ земль и повѣтовъ собраные на тотъ часъ въ богоспасаемомъ градѣ Львовѣ уважаючи частокротнѣ, ижъ разореніе церкви божой есть шкодливое словеснымъ христовымъ овцамъ, и хотящимъ спастися неудобно есть безъ единости святои зъ первопрестолникомъ римскимъ получити вѣчьныя и безконечьныя благая, ихъ же достигнути намъ пастыремъ и честному иже о Христѣ иноческому чину и презвитерству подобаетъ и душеполезно есть; а ижъ тое святое и отъ вѣковъ желаемое дѣло совершити ся не можетъ безъ згодного и союзного списку: тогды мы подписаные, прикладомъ верьховнѣйшихъ пастырей нашихъ всея Руси идучи, сію святую соборную кафтолическую апостолскую церковъ римскую, отъ которой нерозумнѣ по вселеньскомъ соборѣ флорентсткомъ патріархи

[28] Annis 1568-1607. Hic multas habuit difficultates, praesertim cum Confraternitate stauropigiaca, fundata Leopoli a patriarcha Hieremia II. Quidam auctores hanc causam ponunt eius propensionis ad unionem cum Ecclesia Romana. Revera, sub influxu ducis Ostrozskyj, suis sollemnibus promissionibus non permansit fidelis et Unionem Berestensem ratam non habuit, sed eiusdem adversarius factus est. Praesens documentum eius voluntatem sinceram et operam ad unitatem ecclesiasticam procurandam probat et illustrat.

греческіе оторвалися, за правдивую истинную царствующую и власть надъ всею вселенною имающу вызнаваемъ, и подъ утратою збавенья вѣчного не отступовати святѣйшихъ первопрестолниковъ римскихъ (безъ нихъ же не мощно церковная правити), симъ спискомъ нашимъ обѣцуемъ и присягаемъ, за насъ самыхъ и наступцовъ нашихъ, общежителей монастыровъ нижейписаныхъ. А если бы зъ якои превротности сердца, который зъ насъ отъ сего любополезнаго вызнанья и отданья послушенства пастыру святѣйшому папи римскому и наступникомъ его отступилъ альбо радилъ людемъ миряномъ овечкомъ нашимъ отступовати: тогды обратися всуе животъ его, со праведники не напишется имя его, и епископство его да пріемлетъ инъ; понеже каждый таковый разорителемъ церкви божои стаеться, и красносвѣтлую ризу ея, отъ насъ истканую, прикладомъ безумнаго Арія раздираетъ. Верховнѣйшихъ зась всея Руси пастырей нашихъ преосвященного митрополита и освященныхъ епископовъ прилѣжно просимъ, абы тое спасеное дѣло единости святою съ престоломъ римскимъ безъ отволоки кончили, и святѣйшому папи римскому нашое сердечное вызнанье и союзное рукописаніе донесли, и благословеніе его святобливости намъ всимъ одержали. А для вѣчной непорушности и твердости, руками властными подписуемся.

Писанъ у Львовѣ, року отъ воплощенія спасителя нашего 1595, мѣсяца генвара 28 дня.

Гедеонъ епископъ Львовскій власною рукою. — Лука митрополитъ Бѣлоградскы подписахъ. — Παΐσίος ἐπίσκοπος Βίκρασσους ὑπέγραψα. — *Никифоръ Туръ архимандрытъ кіевъскій монастыра печеръского власною рукою. — Ларіонъ Масалскій архимандрытъ супрясльскій рукою власною. — Несторъ Козменичъ маршалокъ кола духовного и ексарха митрополіи кіевскоѣ рукою власною.* — Ἀθανάσιος ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρι μονῆς τῶν Σιμοπετριτῶν. — *Генадій архиманъдритъ дерманьскій. — Василій игуменъ дубенскій власною рукою. — Сергіе Елнухъ игуменъ смолницкы подписалемъся. — Никонъ старецъ манастыря выдыбицкого(!) въ Кіевѣ рука властная. — Свещеноинокъ Иларіонъ рукою власною. — Герасимъ протопопъ скалскій власною рукою. — Кирилъ пречис(тенс)кій протопопа ратенски власною рукою. — Павелъ свещенникъ братства берестейского подписалемъся рукою своею. — Іоанъ свещеникъ пречискій, намѣсникъ рогатицкій рукою власною. — Іона намѣсникъ епископіи премыслскои рукою власною. Ѳедоръ воскресенскій (попъ?) ратенскы власною рукою. — Игнатей попъ троецкій раевецкого манастыря рукою власною. — Іерей Емельянъ Никольскій протопопа слуцкій. — Карпъ въскресенскый намѣсникъ подгаецкій рукою власною. — Козма попъ подгаецкій пречистенскый власною рукою. — Варсонофіе монахъ архидьяконъ, рука власная. — Захарій Михайловичъ воскресенскій менскій рукою власною.*

23.

Roma, 4. II. 1595.

Periculum Casacorum; timetur occupatio civitatis Leopoliensis. Ad Nuntium Varsaviensem.

ASV, *Fondo Borghese*, III, 18, 321v.

Stiamo noi ancora con la speranza . . .

Piacerà à Dio che intanto quelle rapaci genti de Cosacchi[29] non facciano qualche maggiore male, et malissimo sarebbe se s'impadronissero di Leopoli, il che speriamo, che non succederà, et perche già anco diverse lettere de particolari portano la speranza che la natione sia per armarsi et forse per congiungersi con gli altri negl'interessi communi . . .

Di Roma, li IIII di Febraro 1595.

24.

Cracovia, 10. II. 1595.

Pertractationes cum Episcopo Luceoriensi de unione cum Sede Apostolica.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 B, fol. 38-38v.
WELYKYJ A., *Lit. Nunt.*, vol. II, pag. 48.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

. . .

Questo Serenissimo risponde alla lettera, che gli mandò la Maestà Cesarea intorno alli Cosacchi nella forma, che V. S. Ill.ma si degnerà di vedere dalla copia, che sarà qui alligata.

. . .

Li Vescovi Rutheni et Lithuani hanno mandato da me il Vescovo loro di Luceoria con un scritto formato da essi, et munito col loro sigillo; dal quale si vede, che desiderano di unirsi con la chiesa cattolica, ricercano di essere admessi in Senato et conservati nella loro religione, ma reformata secondo il beneplacito del Sommo Pontefice. Ha il sopradetto Vescovo trattato (f. 38v) con Sua Maestà ancora, ma in secreto per il timore, che ha del duca di Ostrogia, Palatino di Chiovia.

Io gli ho mostrato il gremio della Sede Apostolica aperto et pietoso,

---

[29] His annis inter cosacos agebant duces Chlopickyj, Jazloveckyj, Nalyvajko. Forsan agitur de quadam repressione in damnum episcopi Gedeonis Balaban, qui tunc temporis Unioni favebat et a duce Ostrozskyj persequebatur.

et non ho lasciato adietro genere di officio che mi habbia persuaso convenirsi a un Ministro Apostolico. Ma dall'altro canto ho osservato il procedere cautamente, acciò che li heretici scoprendo in loro leggierezza, non scoprissero in me troppa credulità. Onde mi son risoluto di deputare l'Arcivescovo di Leopoli,[30] che ascolti il sopradetto Vescovo et mi faccia relatione di ciò che dice, significandomi insiemo ciò ch'egline sente.

. . .

Di Cracovia, li X di Febraro 1595.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma.

(Al Sig. Cardinale Aldobrandini, Roma).

25.

Berestja, 11. II. 1595.

Hipatius episcopus Wladimiriensis Michaeli Metropolitae Kioviensi de conatibus episcopi Luceoriensis scribit eumque rogat, ut occasione itineris ad regem eum adiret et omnes episcopos ad consultationem de rebus unionis cum Romana Ecclesia invitet.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 85, Nr. 59.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 571, nr. 336.

Милостивый отче архіепископе господине и пастыру нашъ!

Водлугъ писанья вашей милости зъ Вильни до мене писаного очекивалемъ отъ вашей милости отказу, гдѣ быхъ ся зъ вашею милостью видѣти могъ; алижь ти ваша милость потомъ зъ Новгородка до мене писати рачилъ, же-сь мя ваша милость въ Новогородку очекивалъ, а не дождавши мене рачилъ ваша милость ѣхати до Слуцка. А я-мъ такъ убезпеченый первшимъ писаньемъ вашей милости, на кошу зосталъ. Бысь ми былъ ваша милость зъ Вильни писалъ, же до Новгородка ѣхати рачишъ, и тамъ змѣшкаешъ: певнѣ быхъ былъ тоѣ дороги у вашей милости былъ; але теперь вже трудно, дорога псоватися будетъ, я тежъ до Володимера отъѣжджаю. Богъ же то вѣдаетъ, коли ся за вашей милостью обачу: чого намъ была пильная потреба. А ваша милость на оное писанье мое жадноѣ рѣчи до мене отписати не рачилесь, а теперь и самъ не вѣмъ, што далѣй будетъ, а не потреба вашей милости собѣ того легцѣ важити. А такъ прошу, для бога, рачъ ми ваша милость вѣрнѣ свой умыслъ ознаймити: бо я и доброе и злое за вашу милость посполу терпѣти готовъ естемъ, и ни въ чомъ вашей милости не отступлю. Ачъ тамъ ва-

[30] Archiepiscopus Leopoliensis Latinorum — Demetrius Solikowski (1582-1603).

шей милости латвѣй межи своими, але мы тутъ у зубахъ: коли всхотятъ, насъ скуклати могуть. Не вѣмъ, если же-мъ доложилъ того въ первшомъ листѣ моемъ до вашей милости, же-мъ видѣлъ у его милости отца владыки луцкого листъ канцлера корунного, въ которомъ пишетъ до него, ижъ его королевская милость потребуетъ ся зъ вашею милостью видѣти. А такъ, коли до короля поѣдешъ, ступи до мене: бо того пильная потреба. Кгдымъ его пыталъ: што то есть, для чого маешъ ѣхать до короля? подъ присѣгою повѣдѣлъ, же не вѣмъ, бо не мамъ жадноѣ справы, ани своее, ани чужоѣ. А потомъ, безъ мене, теперь снать за другимъ писаньемъ, былъ у канцлера, и до Кракова поѣхалъ. Богъ же то вѣдаеть, што то есть; то только вѣдаю, же снать мене у двору вспоминають тыми словы: на которого-смы ся сподѣвали, тотъ теперь горшый. О тожъ мене и королевскіе листы и канцлеровы минають, наконецъ и сеймиковыхъ листовъ не послано, а луцкій и тые до себе маетъ. Для бога, теды потреба вашей милости въ томъ чутися, яко бысмы на опослѣ не зостали. А зъ востоку прожно ся чого сподѣвати маемъ: бо подобно, вже тамъ по гарапѣ, яко ваша милость зъ новинъ тыхъ, которые до вашей милости посылаю, обачить рачишъ, што ся въ Кгрецыи зъ нашими дѣетъ. А ижъ, подобно теперь не можемъ ся видѣти зъ собою, для бога, старайся ваша милость, яко бысь за часу листы соборовые розослалъ на светый Іоанъ: бо если коли, теды теперь потреба ся съѣхати всимъ намъ; а въ томъ часѣ, для бога, пильнѣ прошу, рачъ ми ваша милость черезъ писанье свое ознаймить и достаточнѣ а вѣрнѣ выписать. Можешъ ся не обавляти, яко бысь ваша милость камень у море вкинулъ. А я тежъ, што ся поновитъ зъ Польши, съ того сойму, дамъ вашей милости знати. Не рачъ же ваша милость пожаловать, посланца своего до мене послати. Игуменъ турейскій, кгрекъ, поѣхалъ просячи о вспоможеніе на манастырь, который своимъ коштомъ направуетъ, до хрестіянъ; рачъ его ваша милость листомъ своимъ ратовати. Съ тымъ службы моѣ ласцѣ вашей милости моего милостивого пана пильнѣ залецамъ.

Данъ зъ Берестья, февраля 11 по старому.

Вашей милости моего милостивого пана покорный слуга и сынъ послушный.

Ипатей епископъ.

Inscriptio literae: Въ бозѣ велебному его милости отцу Михаилу Рагозѣ божіею милостью архіепископу митрополиту кіевскому, галицкому и всея Россіи, господину и пастыреви моему старшому и добродѣеви ласкавому до властныхъ рукъ.

26.

Cracovia, 17. II. 1595.

Designatio commissionis ed examinandas conditiones unionis Ruthenorum cum Sede Apostolica.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 B, vol. 42-42v.
WELYKYJ A., *Lit. Nunt.*, vol. II. 49

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

Le cose di Suetia passano assai quietamente...

Questo Serenissimo ha aggionto all'Arcivescovo di Leopoli il Vescovo di Luceoria, et il Cancelliere di Lithuania,[31] acciò essaminino diligentemente li scritti inviati qua dalli Vescovi Rutheni, et se quel Vescovo d'essi, che è qua, et li absenti dicono (come essi affermano) dà dovero o no. Come si sarà presa la intiera informatione si referirà poi a me il tutto, et all'hora potrò scrivere con sicuro fondamento della conversione loro. Et piaccia al Signore, che per augumento del suo santo servicio, et per consolatione di Nostro Signore possa io sigillare la mia Nunciatura con la redutione delli sopradetti, et con la deliberatione della guerra offensiva contro il Turco, che in vero aggiongendosi alli due sopradetti particolari l'acquisto del Regno di Svetia, haverebbe la Santità di Nostro Signore edificato assai mentre è Sommo Pontefice sopra il fondamento, (f. 42v) che già pose quando era Legato qua. Et a me se ben parlo come insipiente, quando ciò succedesse, non sarebbe grave la morte et avanti di essa riportarne anco ogni confusione.

. . . (f. 43v)...

Di Cracovia, li XVII Febraro 1595.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma.[32]

27.

Cracovia, 17. II. 1595.

D. Solikowski, archiep. Leopoliensis, nuntio Malaspinae, de tractationibus cum episcopis Ruthenis unionis causa.

ARCH. DORIA PAMPHILJ, *Fondo Aldobrandini* 7 (*non numer.*) *copia.*
MUH, vol. I, pag. 81

---

[31] Magnus Cancellarius Lithuaniae Leo Sapieha (1588-1623).

[32] Epistola non subscripta Nuntii Varsaviensis — Germanici Malaspina (1592-1598).

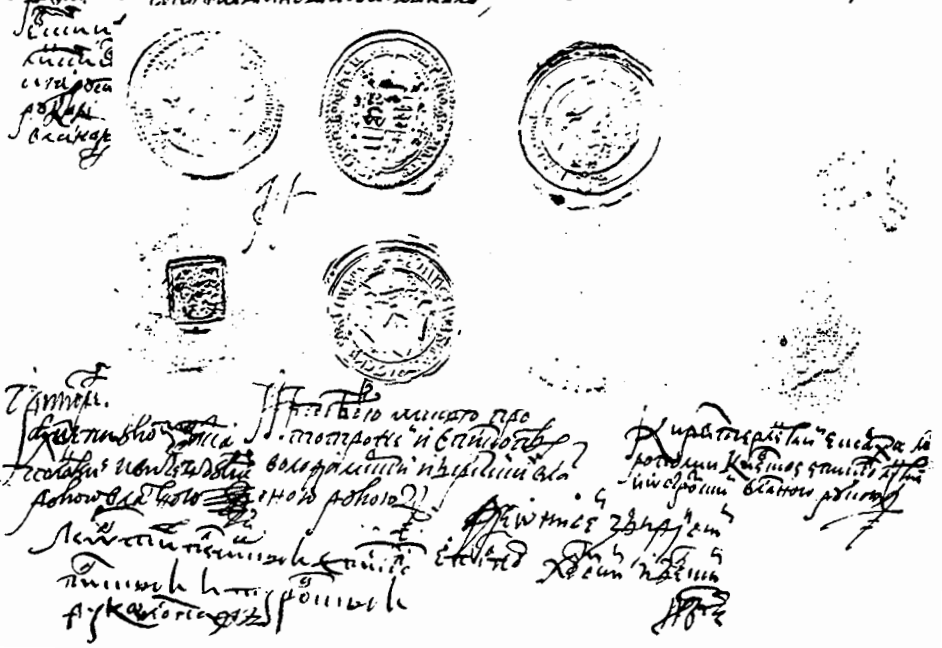

Illme et Rev.me Domine, Domine observandissime.

Monente Ill.ma Dominatione Vestra, licet laborantes, tamen laboramus. Heri tractationes nostras cum R.do Padre Terlecio ritus Ruthenici Luceoriensi vladica seu episcopo, finivimus. Quomodo id autem a Rev.mo D.no Luceroriensi et Magnifico D.no Cancellario Lithuaniae, Ill.mae Dominationi Vestrae relatum iam est fortasse, vel hodie referetur. Summa est; acceptis litteris Regiae Maiestatis ad alios confratres suos hinc ocius in Lithuaniam excurrent. Ubi rebus confectis ipse idem Terlecius vel solus, vel cum altero nomine caeterorum omnium huc Cracoviam redibit circa festum Pentecostes, et cum litteris Regiae Maiestatis et Illmae Dominationis Vestrae se recta Romam ad SS.mum Dominum Nostrum conferrent, obedientiae praestandae causa, se per omnia subdentes potestati Suae Sanctitatis, et renunciantes suo patriarchae. Utinam autem, et is tandem et caeteri omnes ad unitatem Ecclesiae accedant, suadentibus iam iis occasionibus quas Dominus Deus offert. Haec interea Ill.mae Dominationi Vestrae significanda putavi. Miror interea quid faciant istae peregrinae legationes tamdiu, tempus abit, varia a negotio praesenti ne incidant, vereor. Si mature venissent, res planiorem ingressum et progressum habuissent, ego spero me cras domo mea egressurum. Commendo me gratiae Ill.mae Dominationis Vestrae quam diligentissime.

Datum e coenobio S. Francisci, 17 februarii 1595.

Ill.mae et Rev.mae Dominationis Vestrae deditissimus servus,
Jo. Demetrius Solikosky Archiepiscopus Leopliensis.[33]

Exemplum litterarum Rev.mi Archiepiscopi Leopoliensis ad Dominum Nuncium.

28.

Cracovia, 18. II. 1595.

Sigismundus III, Rex Poloniae admonet Hipatium episcopum Wladimiriensem, ut conatum suum ad unionem cum romana ecclesia accedendi quam celerrime ad effectum perducat.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 86, Nr. 60.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 573, nr. 337.

Жыкгимонтъ третій божою милостью король польскій, великій

[33] Annis 1582-1603.

князь литовскій, рускій, пруский, жомойтскій, мазовецкій, лифлянтскій; король шведскій, кготскій, вандальскій и иныхъ.

Велебный въ бозѣ вѣрнѣ намъ милый! Вырозумѣли есмо запалчивую хуть и доброе змышленье ваше ко злученью и зъедноченью костела божьего грецкого зъ повшехнымъ римьскимъ такъ яко здавна передъ тымъ подъ послушенствомъ одного пастыра, святѣйшого папы римьского бывало; што не одно многіе письма и гисторыи, але тежъ ваши правила и каноны яснѣ и явнѣ описують и посвѣдчають. Которую хуть и интенцыю вашу не одно хвалимъ, але тежъ вдячнѣ отъ васъ пріймуемъ, и бачимъ то, же то есть справа духа святого и отъ господа бога початокъ свой беретъ, который яко самъ есть въ троицы единый, такъ тежъ костелъ або церковъ свою святую и вѣру хрестіянскую въ единости и въ згодѣ мѣти хочетъ, и одного пастыра въ ней поставити рачилъ, которому не только овечки свои, то есть людъ посполитый, але тежъ и баранки, то есть всихъ духовнывъ, епископовъ, презбитеровъ, дьяконовъ и всихъ иныхъ слугъ костелныхъ пасти злетити рачилъ; и тому самому Петру святому (на которого вѣрѣ фундаменты костела своего заложити рачилъ) то объявити и обѣцати рачилъ, же вѣра его уставати не маетъ для того, абы онъ потвержалъ братью свою въ вѣрѣ. — Жедаемъ прото и напоминаемъ, абы есте въ томъ предсявзятью своемъ добромъ и блаженномъ не уставали, але яко напильнѣй и наборзѣй о то се старали. Панъ богъ самъ вседержитель, отъ которого все доброе походитъ, будетъ вамъ въ помощь и стократную мзду за то готуетъ вамъ въ царствѣ своемъ небесномъ. А мы тежъ васъ въ оборону нашу королевскую принявши, завжды вамъ ласкавымъ и милостивымъ паномъ быти хочемъ и святѣйшому папѣ римьскому яко напильнѣй васъ и старанье ваше залетимъ. Одно бы съ тымъ мѣшкати не потреба, але яко набордзѣй тую рѣчь хвалебную до конца провадити; о чомъ ширей вамъ мовити злетили есмо велебному епископу луцкому, которому во всемъ вѣру зуполную дайте. А съ тымъ васъ и тую справу пану богу всемогущому поручаемъ.

Писанъ въ Краковѣ, мѣсяца февраля 18 дня, року 1595.

Sigismundus Rex.

Inscriptio literae: Велебному въ бозѣ Ипатееви владыцѣ володимирскому вѣрнѣ намъ милому.

29.

Cracovia, 23. II. 1595.

Nuntius Malaspina de tractatioribus commissionis regiae cum episcopis Ruthenis unionis ecclesiasticae causa.

Arch. Doria Pamphilj, *Fondo Aldobrandini*, II orig. et duplic.
MUH, vol. I, pag. 82

Li signori deputati da Sua Maestà ad ascoltare il Vescovo Greco m'hanno fatta relatione di quanto hanno passato con lui, e datami certa speranza della reduttione di quella gente al gremio di Santa Madre Chiesa; et Mons. Arcivescovo di Leopoli aggiunto da me alli sudetti deputati, me ne ha scritto la lettera che sarà con questa, non havendo potuto venir da me per ritrovarsi indisposto. Sua Maestà, vedendo tanta inclinatione, et desiderando ch'abbia il desiderato fine, ha favorito di lettere il sudetto Vescovo et lo favorirà anco maggiormente, acciò se ne venga quanto prima a Roma. Seguendo essa reduttione, si tiene, che si guadagnerà più d'un millione d'anime, oltra che si spera che 'l Mosco seguirà l'esempio loro...

Di Cracovia, li 23 di febraro 1595.

Germanico, Vescovo di S. Severo.

30.

Roma, 11. III. 1595.

Respondetur ex Secretaria Status ad litteras Nuntii in negotio unionis Ruthenorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, f. 326v-328rv.

Rispondo alle lettere di V. S. de X et XVII del passato...

Se la prattica istituita da quelli Vescovi Ruteni haverà per fine il vero culto divino, et la salute delle anime, sentiremo con grandissima consolatione di vederla terminata nel modo che più si desidera per la unione et uniformità della Chiesa. Et V. S. farà secondo l'offitio et zelo suo à tener la mano à quel negotio con ogni possibile diligenza.

Di Roma, li XI di Marzo 1595.

31.

Wladimiria, 17. III. 1595.

Hipatius episcopus Wladimiriensis duci de Ostrog de rebus unionis scribit.

Typis impressum in « *Апокрисисъ* », p. 38.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 589, nr. 445.

О бытью отца владыки луцкого въ Краковѣ аж тут приехавши довѣдалемся, але жебы от кого вь поселствѣ ездити мѣлъ, свѣтчу паномъ богомъ, жемъ о томъ ани слыхалъ и не розумѣю того о немъ, жебы тамъ зъ якимъ поселствомъ от кого ездити мѣлъ албо жебысмы што такового постановити межи собою мѣли, о том ся намъ ани снило, а зажъ мы того небачимо, хотябысмо ся всѣ епископы на тую унѣю згодили а все бы

христіаньство на тое непозволило, жебы то толко порожняя праца а огида наша была у овечокъ нашихъ і проч. Ани бы ся теж тое намъ годило такъ крыючися без синоду и вѣдомости всеи брати нашеи молодшеи, ровных слугъ в церкве божеи і иншого христіаньства, а звлаща ваших милостеи панов христіаньских таковую речъ замыкати албо зачинати, о томъ и помышляти боже не дай.

Fragmentum literae. Notandum, autorem libri *Apocrisis* linguam epistolarum in linguam suo tempore usualem mutasse. Rarissimus hodie liber iste invenitur in bibliotheca dicta Ossolineum et in archivio Stauropigiano solum pars eius.

32.

Roma, 18. III. 1595.

Considerationes Secretariatus Status super primo nuntio de desiderio Episcoporum Ruthenorum unionis cum Ecclesia Romana.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, f. 335v-336r.

Dopo che si era scritta prima lettera, sono giunte le altre di V. S. de 23 del passato con la cifra et le aggiunte scritture, le quali hanno consolato Nostro Signore et noi altri, principalmente con l'avviso della buona speranza di riunire tanta gente smarrita al gremio di questa Santa Chiesa, la qual attione et per se stessa, et per le conseguenze accennate da V. S. ben merita essere raccommandata à Dio, et sollecitata con tutto lo studio, et tutta la diligenza possibile, come sò che V.S. farà et haverà anco mossa la Maestà del Re à considerare quanta sarà la gloria Sua, che ciò succeda nel suo felice reggimento, et che la divina providenza conceda alla pietà et religione Sua una tanta gratia.

Se quell'Vladica Luceoriense verrà à Roma per effetto tale non si mancarà qui di proceder seco con tutta la carità, et con tutta la humanità possibile. V. S. procuri pure ch'egli se ne venga et dia buon animo à lui et à tutti suoi, mostrandogli anco l'essempio delle carezze che si fanno al Vescovo di Venda,[34] à cui N. Signore hà voluto che si diano stanze in questo Palazzo, oltre alle altre cortesie, che se gli fanno et se gli faranno.

Di Roma li 18 di Marzo 1595.

---

[34] Episcopus Vendensis in Livonia; episcopus Vendensis tunc temporis erat Otto Schenking (1590-1637).

33.

Wladimiria, 25. III. 1595.

Hipatius episcopus Wladimiriensis duci de Ostrog emolumenta unionis cum Romana Ecclesia exponit.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 88, Nr. 63.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 599, nr. 351.

Освѣцоное княжа а мой милостивый пане! службы и молитвы моѣ залецамъ ласцѣ вашей милости моего милостивого пана. Не отписуючи ничого на такъ широкое писанье вашей милости, въ которомъ мя ваша милость упоминати рачишъ, покорнѣ только за престрогу дякую и чуюся, дасть богъ, въ томъ, же не такъ много для пожитковъ своихъ и вывышенья дальшого, яко большей для помноженья хвалы божоѣ, выдѣлъ бымъ тую згоду быти пожиточную а вѣдьже не такую, же бысмы ся мѣли претворити зо всимъ во иньшый образъ, але зоставши в цалѣ, а только нѣкоторыхъ рѣчей поправивши, въ чомъ большей упору, анижли истинны держимося, згодитися съ тыми, съ которыми есмо и передъ тымъ въ единочьствѣ были. А далъ бы то панъ богъ, жебы и вси згоднѣ..., на которыхъ большей належитъ. Але видѣчи, што ся дѣетъ, вся надѣя, яко бачу, уставаетъ, бо тые хотябы подобно и рады, не могутъ, а мы опять можемъ, але не хочемъ и только богомъ лудимо просячи о соединеніе вѣры. Не дивъ теды, коли источники высхнутъ, же и рѣки уставаютъ а затымъ ани у нихъ ани у насъ не только науки але и порядку пусто. Припоминать ми ваша милость рачишъ сыноды берестейскіе, зъ стороны школъ и друкарни и иншыхъ рѣчей церкви божой потребныхъ, же ся тому досыть не дѣетъ. Ино, ачъ-кольвекъ то еще не за моего пастырства становилося, але до рѣчи такъ святобливоѣ и доброѣ не далъ бымъ-ся никому упередить и не жаловалъ бымъ и остатка убогоѣ маетности, хотяжъ въ ней вже не малую диру дѣткамъ своимъ учинилъ, двое имѣнья продавши а пустки, которые-мъ засталъ, направуючи не у фольваркахъ але въ церкви. А штожъ, пакъ на таковые рѣчи кгрунтовные (чимъ и хвала божая множится и лѣпшый порядокъ въ церкви божой дѣется) не жаловалъ бымъ и тотъ остатокъ поживенья моего убогого роздѣлить, было бы кому доброму, а не таковымъ превротникомъ, которые большей за пожиткомъ убѣгаються, яко и теперъ што ся стало у Берестьи, же ся школа разорила черезъ самыхъ же професоровъ школьныхъ, которые за лакомствомъ удавши ся до Вильни на сытные пироги отбѣгли, а тутъ къ большей ганьбѣ и жалю убогого хрестіянства, на уруганье противниковъ нашихъ все покинули безъ жадноѣ слушноѣ причины. Отожъ коли бы къ доброму, на жаловалъ бымъ и самого себе оскудѣвши

наложить, але ижъ и того въ насъ оскудно, вшакъ ваша милость самъ того дознаваешъ, зъ якою трудностью то вашей милости приходитъ, хотя-сь на всемъ паномъ великимъ; а предься, якобы потреба, не можешъ ся на то зобрать. А штожъ пакъ намъ калѣкамъ будучи посредѣ волковъ? На конецъ и церемонѣй церковныхъ забороняютъ порадне отправовати, о чомъ быхъ много до вашей милости мѣлъ писати, што ся въ моей епископіи берестейской дѣетъ, якое утяженье терпятъ хрестіяне въ нѣкоторыхъ мѣстахъ. Отожъ, еще бы ся тымъ чоловѣкъ тѣшилъ, кгды бы тотъ крыжъ хотѣли скромнѣ терпѣти и зносити, але то горшое зло, же отпадаютъ не по одному але громадами, видѣчи нашу непотужность а потомъ, богъ то вѣдаетъ, съ кимъ ся зостанемъ. — Што ся дотычетъ новинъ краковскихъ, и тые, бачу, же не певные, але хотяжъ бы и певные были, того ваша (княжеская) милость о моей особѣ не рачъ розумѣти, бо не только о кардыналствѣ альбо о митрополіи не мышлю, але и съ тымъ, што на себѣ ношу, частѣй проплакиваю на себе, жемъ ся того поднялъ а подобно и на того, хто мя въ то вправилъ, а звлаща видѣчи, што ся на свѣтѣ дѣетъ.

О мамрамѣхъ ниякихъ не вѣдаю, бомъ ихъ никому ни на што не давалъ, але и я тежъ по части вѣдаю а подобно певнѣйшіе рѣчи и бы ми ся годило папирови звѣрити, указалъ бымъ то вашей милости, же тые новины краковскія не певны суть. Отожъ если ся хто за святого удаетъ а насъ гидитъ, вшакъ не есть ничого такъ тайного, жебы то на потомъ не было явно. То только вѣмъ, жемъ не былъ початкомъ до жадноѣ рѣчи. Але еслижъ вси пойдутъ а за чимъ добрымъ и безъ образы сумнѣнья, и я бымъ нехотѣлъ на задѣ зостати. Много бымъ мѣлъ зъ вашей милостью, моимъ милостивымъ паномъ, рѣчей вельми пильныхъ и потребныхъ мовити, але богъ то вѣдаетъ, яко рыхло ся зъ вашей милостью увижу, а черезъ папѣръ таковыхъ рѣчей великихъ небезпечно отправовать. — А што ми ваша милость рачишъ залѣцати порядокъ иновѣрцовъ, хотя бы былъ налѣпшый, коли не на правомъ фундаментѣ, все то за сметье стоитъ и школы ихъ и друкарни и множество казнодѣевъ, бо если же сами суть неприятельми сына божого и лупежцами хвалы маестату его божьского, певнѣ и овощы тые не суть приятны богу и все будованье ихъ яко на песку, а не на моцной опоцѣ, которая есть Христосъ сынъ божый, богъ и человѣкъ правдивый. Бо яко то есть истинная правда, же есть человѣкомъ правдивымъ, во всемъ намъ подобнымъ опрочъ грѣха, такъ и то есть истинная правда, же есть богомъ правдивымъ, прироженымъ, не учиненымъ, не збожонымъ альбо божствомъ дарованымъ не сътворенымъ, але предъ всими вѣки зъ бога отца урожонымъ. Хто такового исповѣданія и вѣры не маетъ, не на каменю але на песку и на сѣнѣ будуетъ водлугъ оныхъ словъ: всяка плоть сѣно,

также и водлугъ оныхъ словъ: проклятъ, который надѣю свою въ человѣцѣ покладаетъ. Помнимъ и другіе значнѣйшые слова: прокляти богове, которые неба и земли не сотворили. А пророкъ Исаія именемъ божимъ мовитъ: я есмъ богъ первшый и остаточный, передо мною не бысть богъ иный и по мнѣ не будетъ; а не докладаетъ того, яко они мовятъ, то есть: таковый богъ яко я; а на другомъ мѣстцу мовитъ: хвалы моее никому не дамъ. Отожъ, если Христосъ не есть прирожонымъ богомъ и тогожь существа, которого отецъ, а якъ же то правда будетъ, што мовитъ: по мнѣ иный богъ не будетъ; также и то: хвалы моее никому не дамъ; понеже далъ ее, яко они мовятъ, человѣку Христу зъ Марыи дѣвицы нарожденому и учинилъ его другимъ по собѣ богомъ. А такъ не зазрю я имъ того ихъ порядку: бо гды бы ся еще тая трутизна тымъ медомъ не осолодила, певнѣ бы ото-тые убогіе мухи на ней не льнули. Але ижъ ся и дьяволъ звыклъ въ ангела свѣтлости премѣнять, и волцы въ скуру овечую оболокать, не треба имъ вѣрити. А если же то по собѣ берутъ, же зъ овощовъ ихъ познавати кажутъ, ино и то часто трафляется, же зверху бываютъ красны, а внутръ полны смроду и червей. Отожъ яко самъ о нихъ не благоволю, такъ и вашу милость перестерегаю, лѣпѣй ся згожати съ правдивыми хвалцами бога въ троицы единаго, анижьли съ блюзнерцами и явными непріятельми сына божого, лѣпѣй съ Іоаномъ евангелистою, анижьли съ Церинтомъ, лѣпѣй съ отцы святыми, анили зъ Арыемъ проклятымъ, лѣпѣй со всимъ хрестіянствомъ, анижьли зъ Юліяномъ апостатою, который Христа называлъ «нотусъ» а тоежъ повѣдалъ: не будучи дей прирожонымъ сыномъ божимъ чинился тымъ. То для того до вашей милости пишу, же ми ся не подобаютъ овые присмаки, которые ваша милость у нихъ упатруешъ, и не по малу ми ся серце ужасаетъ, слышачи то отъ вашей милости. Але маю я надѣю въ милосердью божомъ, ижъ онъ самъ яко почалъ, такъ и до конца вашу милость стеречи будетъ, абысь не образилъ о тотъ камень не только сумнѣнья своего але и ноги своее, о што пана бога уставичнѣ въ молитвахъ моихъ просячи, ему же самому вашу милость у въ опеку и въ оборону поручаю, а себе милостивой и звыклой ласцѣ вашей милости оферую.

Данъ зъ Володымера, 25 дня марта, року 1595.

34.

Roma, 15. IV. 1595.

Ex Secretaria Status desiderantur informationes Nuntii circa Unionem Ruthenorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, f. 343r.

L'essersi V. S. posta tutta, com'ella dice nella sua de 17 Marzo, nel pensiero di tirare à qualche buon fine la collegatione desiderata, fà che non habbiamo da lei poi inteso altro nè intorno à quello che offeriva il Principe di Moldavia per la persona et per le piazze sue, nè intorno alla riunione che trattavano i Rutheni con questa Santa Sede; dell'una delle quali materie per essere congiunta con negotio della guerra haveriamo volentieri inteso quello che ne seguì; l'altra aspetteremo che sia riscaldata da V. S. quando siano un poco cessate le occupationi maggiori.

Del resto poiche già Comitii...

Di Roma, li XV d'Aprile 1596.

35.

Cracovia, 15. V. 1595.

De negotio unionis Ruthenorum cum Sede Apostolica et de difficultatibus ex parte Ducis Ostrožskyj, nec non de protectione ex parte Regis.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 B, fol. 109v, 112.
WELYKYJ A., *Lit. Nunt.*, vol. II, pag. 54

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

Da quello ch'io son andato successivamente significando...

Intorno poi all'altro particolare, che V. S. Ill.ma mi scrive, delli Vescovi Ruteni del rito greco, mi occorre di far sapere humilissimamente a V. S. Ill.ma che se bene a me era facilissimo di spingere a Roma quei Vescovi, che comparvero qua pochi mesi sono, tuttavia giudicai convenirsi alla gravità di Ministro Apostolico d'evitare d'incorrer in opinione di troppo volentoroso et frettoloso, credendo così facilmente a gente reputata per assai leggiera. Et perciò oltre alla deputatione fatta da me di Mons. Arcivescovo di Leopoli, et oltre l'havere operato, che Sua Maestà vi aggiungesse altri Sentaori, fui di parere, che si assicurassimo non solamente della costanza de Vescovi, che erano presenti, ma di tutto il resto del clero, et che parimente dalla venuta del clero a piedi di Nostro Signore non seguisse alteratione della pace del Regno, et fosse attribuito questo disordine a me, come Ministro di Sua Beatitudine. Et venendo questo mio parere approvato dalli signori Deputati si restò d'accordo, che essi Vescovi ritornassero alle loro residenze, et si congregassero di nuovo con li altri, et accordatisi fondamentalmente con essi ritornassero qua con sufficiente mandato alla festività della Pentecoste, la quale secondo il calendario vecchio non sarà così presto. Or ritornò otto giorni sono il Vescovo di Sluczka greco,[35] et ha riferito a Sua

[35] Error in transcriptione: debet esse « Luck ».

Maestà et a me come quanto alli Vescovi et clero la loro reduttione passava di unanime consenso, et che solamente il Duca Constantino di Ostrogia era quello, che attraversava et con modi poco convenienti, perche (f. 112) oltre alle acerbe minaccie, che faceva loro, pigliava anco l'entrate delli Vescovati et trattava malamente tutto il clero. La onde Sua Maestà, la quale ha preso a cuore questa reduttione più di tutti noi altri, ha spedito di nuovo il sopradetto Vescovo et ha munito esso, et li altri così bene, che non doveranno temere la persecutione del sopranominato Duca. Et però il Vescovo si è partito di qua contento, et ne ha assicurati, che fra sei o sette settimane saranno qua li Ambasciatori eletti per Roma con tutta la necessaria speditione per così sant'opera. Et questo è quanto mi occorre di significare a V. S. Ill.ma intorno alli sudetti punti, contenuti nelle lettere di V. S. Ill.ma, alla quale bacio con humilissima riverenza le mani et le prego dal Signore ogni desiderata felicità.

Di Cracovia, li 12 di Maggio 1595.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma.

Clopitio fuggì dalle carceri con dolore di tutti questi signori...

36.

Kobryn, 20. V. 1595.

Hipatius episcopus Wladimiriensis et Cyrillus Terlecki episcopus Luceoriensis Metropolitae Kioviensi de rebus unionis scribunt.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 92, Nr. 66.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 619, nr. 364.

Милостивый отче митрополите кіевскій! Чинѣчи досыть воли и листовному росказанью вашой милости яко старшого нашого ставилисьмы ся у Кобрыню недѣли пятоѣ о Самаряныни очекиваючи вашой милости черезъ три дни и сподѣваючися, жесь ваша милость водлугъ часу зложеного, такъ, якось то въ листѣ своемъ обѣцати рачилъ, тутъ у Кобрыни мѣлъ ставитися, але не дочекавши ани вашой милости ани посланца якого отъ вашой милости и не вѣдаючи причины, для чогось ваша милость быти не рачилъ, мусѣлисьмы ся на часъ розъѣхати. Однакъ же умысльнѣ посылаемъ до вашой милости и черезъ писанье свое вашой милости не дякуемъ за то, же ваша милость не такъ нами, братьею своею, яко подобно кимъ болшимъ погордилъ, у которого тотъ зъѣздъ нашъ (который мѣлъ быти) есть у доброй вѣдомости, на остатокъ одни полички въ себе маетъ. И за правду, мѣлъ былъ ся ваша милость на што оглѣдати, вспомнѣвши собѣ на то, съ чимъ насъ ваша милость былъ от-

правилъ и яко то тамъ вдячнѣ принято, обачилъ бы очима своими, бо то все, штось одно хотѣлъ, въ рукахъ своихъ маешъ, привилья, листы увяжчые и до дворанина и до стороны, на конецъ и банницыя на того человѣка, которую на собѣ маетъ; за чимъ всимъ тымъ рыхлѣй того всего пострадати, а ваша милость все то въ рукахъ своихъ заразомъ мѣти можешъ. Дивно намъ теды тому, же ваша милость самъ о то просивши, теперь того занехиваешъ а самохоть ласкою собѣ оферованою подобно гордишъ. Мы быхмы вѣдали вашу милость, гдѣ и на которомъ певномъ мѣстцу и сами быхмы до вашой милости ѣхали але не вѣдаючи, гдѣ ваша милость на тотъ часъ естесь, не здалося намъ до вашой милости ѣхати, але просимъ, абысь ваша милость все опустивши, чимъ наборзѣй до насъ до Берестья вже прибыти рачилъ и зъ нами ся видѣлъ, такъ для своихъ потребъ, которые зволоки не терпятъ, яко и для сполныхъ, бо еслижъ ваша милость до насъ прибыти не рачишъ, тось насъ ваша милость правѣ яко на мясные ятки выдалъ, же насъ погубишъ и самъ не воскреснешъ, бо то не съ своимъ братомъ жартовати. А такъ для пана бога видься ваша милость зъ нами чимъ нарыхлѣй, бо уставичное напоминанье и посланцовъ маемъ а вже тежъ далѣй чимъ ся вымовляти не умѣемъ. С тымъ, дай пане боже, абыхмо вашу милость врыхлѣ здорового оглѣдали.

Писанъ у Кобрыню, у во второкъ по недѣли Самаряныни, року 95.

Inferius notatum: Артыкулы тежъ вси приняты.

Вашой милости своего милостивого пана зычливые братья.
Ипатей епископъ володимерскій и берестейскій.
Кирилъ Терлецкій епископъ луцкій.

Inscriptio literae: До властныхъ рукъ въ бозѣ велебному его милости отцу архіепископу митрополиту кіевскому, галицкому и всея Росіи, архимандриту кіевскому печерскому.

37.

Cracovia, 27. V. 1595.

De progressibus in uniendis Ruthenis cum Sede Apostolica.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 B, fol. 130-31.
Welykyj A., *Lit. Nunt.*, vol. II, pag. 56

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

. . .

Et li Vescovi Greci scrivono, che saranno qua al tempo destinato per incaminarsi a cotesta volta, et comparire alli santissimi piedi di No-

stro Signore, resignati di voler far ciò, che li sarà ordinato per servitio dell'anime loro, et del grege a loro commesso...

(f. 130v)...

Piaccia alla Divina (f. 131) Maestà, che le sopradette nuove vadino migliorando, et che quanto prima vediamo quel Regno,[36] quale Nostro Signore ha acquistato in qualche parte alla chiesa santa, si fornisca di convertire. Et che li Rutheni ancora si convertano, contro quali questi heretici strident dentibus, come quelli, che hanno maggiormente commendato il loro scisma, che la nostra religione, et hora vedendo, che li Greci istessi lo condannano, non possono perciò patirlo.

. . . (f. 131v) . . .

Di Cracovia, li *27* di Maggio 1595.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma.[37]

38.

Thullovia, 5. VI. 1595.

De unione Ruthenorum cum Ecclesia Romana.

BIBL. VAT., *Urb. lat.*, vol. 1063, fol. 402.

Copia.

... Qua aspettiamo Ambasciatori di Russia e Prussia, populi[38] scismatici, quali vengono a Roma all'obedienza di Sua Santità et concordare con la chiesa latina ... (f. 403) ...

Di Thullovia, li 5 Giugno 1595.

39.

Ostroh, 9. VI. 1595.

Ignatius presbyter de Ostroh Confraternitati Leopoliensi de rebus unionis scribit.

Mon. Confr. Leopol., vol. 5, p. 620, nr. 365.

---

[36] Regnum Sueciae, quod pertinebat iure haereditario ad Regem Sigismundum III Waza, Poloniae (1587-1632).

[37] Nuntius Varsaviensis — Germanicus Malaspina (1592-1598).

[38] Revera agitur de Episcopis ruthenis; hisce temporibus saepe saepius confundebatur inter: Russia et Prussia, Rutheni et Pruteni; una et altra Provincia erat sub dominio Regni Poloniae. Ex aliis documentis ad abundantiam et satietatem constat agi de episcopis Hypatio Potij et Cyrillo Terleckyj.

† Братству еже о Христѣ гражаном лвовскым о господѣ радоватися.

Вашеи милости моим добродѣем ласкавым даю знат сим писанемъ моим: Гдыж ми се трафило быт у князя его милости из отцем Михаилом священиком вашим часу теперѣшнего застализмы епископа лвовскаго у князя его милости, с которого прибытя нашего княжеская его милость барзо был вдячен и плачливе упросил умолив приводячи до згоды отца Михаила и ваши милости. Чого отецъ Михаило нѣгды позволит нехотѣлъ, аж слушное свѣдоцство и присягу трикрот чынил пред княжеское его милостю, иж нѣгды не позволял на тое отступлене, которое ся проносит, то ест до Римлянув и не толко трикрот присяг, але и на то записъ дал, же из его милостю князем сполне и из вами против того моцне стат и вашеи милости добрым приятелем во всем быт. И тыж хочет протестоват на кгродѣхъ тые мамрамы, которые не на то далъ але на што иншее, якож за усилованем князя его милости позволил отец Михаило на згоду таким способом, яким бы ся вашеи милости подобало, щим отецъ Михаило до вашеи милости в (с)кок поехал. А так всѣ сполне панове на тот час бывшеи у князя его милости до того всѣх радостию позволили и в том ваша милост рачтеся парадит а противни тому не рачте быт, бо и тут што было людии всѣ як вижу утешилибыс и бога святого похвалили. И с того здравствуите о господѣ.

Писанъ у в Острогу, мисяца юнія 9, року 95. Вашеи милости на всем поволныи.

Игнатии поп вашеи милости богомолец недостоиныи.

Litera clausa authentica. Inscriptio literae: Всѣм купно еже о Христѣ братям гражаном богоспасаемого града Лвова сие писане честно отдати.

40.

Roma, 10. VI. 1595.

Secreteria Status congratulatur cum Nuntio Apostolico Varsaviensi de bono unionis Ruthenorum progressu.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, fol. 213r-217v.

Per cominciar à rispondere alle due lettere di V. S. de 12 et 19 del passato...

Havemo inteso volentieri lo stato delli Vescovi Rutheni et la speranza che rimane di ridrizzare quel negotio à gloria di Dio, che sarà con molta lode di V. S., la quale sò che non lascierà di usarvi ogni possibile diligenza.

Et com'al fine me le raccomando.

Di Roma, li X di Giugno 1595.

41.

Berestj, 11. VI. 1595.

Articuli ad Unionem Ecclesiae Ruthenae cum Ecclesia Romana pertinentes, ab Hierarchia Ruthena paratae et exhibitae. Textus in lingua polona contemporanea exaratus, prout exstat in Archivo Secreto Vaticano, cum 3 sigillis et 5 subscriptionibus in lingua ruthena, continens omnes conditiones, tum civiles tum ecclesiasticas.

ASV, A.A. Arm. I-XVIII, 1858 (charta).
HOFMANN G., *Orientalia Christiana*, vol. III, 2, nr. 12, pag. 142-149.

INSCRIPTIO (fol. 7v): ARTYCULY DO ZIEDNOCZENIA S KOSCIOLEM RZYMSKIM NALEŻĄCE

Artykyly na ktore caucij potrzebuiemy od panow Rzymian pierwei anizli do iednosci s Kosciołem Rzymskim przystąpiemy.[39]

(1) Naprzod isz miedzy Rzymiany i Greki o pochodzeniu Dvcha S. spor iesth, ktory do ziednoczenia niemalo przekaza, a podobno niezaczym inszym iedno ze się rozvmiec nie chcemy, prosimy tedy abysmy do inakszei confesij przymvszani nie byli, alie na takiei przestawali, iaka w Pismie S. w Ewangelij, takze i w pismiech Doctorow S. greckich byc naidviemy, to iesth iz Duch S. nie ze duu początkow i nie dwoim pochodzeniem, alie z iednego początku iako ze zrodlia, od Oica przes Syna pochodzij.

(2) Phała Boza i wszytkie modlitwy ranne wieczorne i nocne aby nam wcalie zostali, według starodawnego wzyczaiu Kościoła Orientalnego, amianowicie Litvrgie S. ktorych iesth trzy, Basilij, Chrisostomi, y Epifanij co w wielki posth bywa cum praesanctificatis donis, takze i insze wszytkie cerimonie y obrzedy Kościoła naszego, ktoresmy dotąd miely, poniewaz i w Rzymie sub obedientia Summi Pontificis toz sie zachowywa, a to zeby było idiomate nostro.

(3) Sacramenta naswietsze Ciała i Krwie Pana naszego Jezu Christa,

---

[39] Conditiones unionis iam inde a fine anni 1594 praeparabantur in pertractationibus cum Aula regia et officialibus Regni. Cfr. documenta praecedentia in hac materia; conditiones vero de quibus nunc agitur erant elaboratae in Torczyn prope Sokal a duobus episcopis: Potij et Terleckyj cum auxilio episcopi latini Luceoriensis — Bernardi Maciejowski. Praesens copia invenitur in Archivo Secreto Vaticano simul cum versione in linguam latinam (cfr. infra). Vide etiam exemplar originale et scripturam in Tabulis nostri voluminis. Numerationem apposuit G. Hofmann in sua editione, quam tamquam utilem hic retinuimus.

aby nam calie byly zachowane tak iakosmy ich dotąd vzywali sub utraque specie panis et vini, aby to nam perpetuis temporibus było zachowano, calie a nienaruszenie.

(4) Sacramenth Krzstu S. i forma iego aby nam wcalie iako dotąd vzywamy, bez wszeliakiego przydatku zachowan był.

(5) De Pvrgatorio nie sprzeczamy sie, alie damy sie navczyc Kosciołowi S.

(6.) Kaliendarz nowy niemozeli byc po staremu, przymiemy, iednoz bez narvszenia Paschalij i swiąth naszych tak iako i za zgody bywało, bo mamy niektore swieta swoie osobliwe ktorych panowie Rzymianie nie maią a to iesth na dzien 6. Januarij ktorego obchodzim pamiątke Krzstu Pana Crystusowego, i napiersze obiawienie Boga w Troicy iedynego, co v nas Bogaiawlieniem zową, na ktory dzien osobliwą cerimonią mamy około swiecenia wody.

(7.) Do procesij na dzien swieta Corporis Christi abysmy przymvszani nie byli, to iesth zebysmy takze mieły z Sacramentamy swoimi chodzic, bo v nas inakszy sposob Sacramentow.

(8.) Takze i przed wielką nocą swiecenia ognia, klekotech i inszych cerimonij ktorechesmy w Koscielie naszym dotąd nie miewali, alie wedlug porządku i vstavu Kościoła naszego abysmy byli zachowani, w cerimoniach naszych.

(9.) Małzenstwa kaplanskie aby wcalie zostali exceptis bigamis.

Regia. (10.) Mitropolij i wladyctw i inszych dostoinosczi duchownych Ritus nostri aby nie byly dawane iedno liudziom narodu Rvskiego albo Greckiego ktoryby Religij naszei byli. A iz Canony nasze vkazuią ze takowi, iako mitropolith tak i wladykowie wprzod od Duchowienstwa pierwei obirani byc maią liudzie godni, prosimy iego Krol. M. o wolną Eleccią, wszakze taką aby Autoritas iego Krol. M. wcalie została, oddac to komu chciec, to iesth zebysmy cztyrzech Electow obrali skoro po smierci zmarłego, a iego Krol. M. miedzy owemi czterma wolno będzie komu chciec miedzy oweni czterma oddac, a to nawiecey dlia tego aby na takie dostoienstwa liudzie godni i vczeni obirani byli, gdyz iego Krol. M. nie tey Religij będąc nie moze wiedziec ktory na to godny, bo pierwey bywali tacy nievkowie ze drvgi liedwie i czytac vmiał. Wszakze i te Vrzedy dvchowne gdy iego Krol. M. ktoremn swieckiemu człowiekowi z łaski swei dac raczy aby kazdy nadaliei trzech miesiecy na stan duchowny poswiecił się pod vtratą owego Vrzedu swego gdzieby omieskał, a to wedlug Constitucij Seimu Grodzienskiego i Artukułow swietei pamiecij Krolia Zigmunta Augusta, i potwierdzenia teraznieiszego iego Krol. M., bo teraz są niektorzy co Vrzedy duchowne od kilkunastu liath trzymaią a na stan duchowny nie

swiecą sie, broniąc sie iakimis exceptiami Krol. Co in posterum aby nie było, prosimy.

(11.) Po sacrę do Rzymu aby władykowie nie posylali alie gdy komu iego Krol. M. dac raczy wladyctwo iakie, aby postaremu Archiepiskop Mitropolith kazdego takiego poswiecic byl powinien; wszakze sam Mitropolith ktory na ten Vrząd Mitropolij będzie nastempował, po sacre do Oica Papieza posyłac powinien, ktorego potym po przyniesieniu sacry z Rzymu, vladykowie przynamniei dwa swoim porządkiem aby swiecijli; a iesliby ktory Episkop na Mitropolią wstąpił taki iuz po sacre niech nie posyła gdysz iusz ma poswiecenie na stan Biskupij, iedno obedientiją Summo Pontifici moze oddac przed X. Arcibiskupem Gniezniensкim nie iako przed Arcibiskupem, alie iako przed Primasem.

Regia. (12.) A iszby tym wietsza Autoritas nasza była, i owieczki nasze zeby nas tym wiecei powazali i w uczciwosci mieli, prosimy o miesce w Radzie iego Krol. M. Mitropolitowi i Episkopom, dlia wielia przyczyn slusznych poniewaz iednaki Vrząd i dostoinosc Biskupią na sobie nosimy z ich M. pany Rzymiany a nawiecei dlia tego, gdy do Rady Juramenth bedzie czynił tedy i na obedientią Summo Pontefici moze Jvramenth czynic, aby sie takze rozerwanie iakie nie stało, iako po smierci Isidora mitropolity Kiowskiego stało sie, a to y wladykowie nie będac obligowani Jvramentem, alie na vstroniu mieszkaiąc łatwie odstąpili iednosci na Synodzie Florentskim vczynionei, alie gdy będzie Juramento Senatorio obligowany trudno mu o rozerwaniu pomyszliac. Listy na Seimy i Seimiky aby do nas pisano.

(13.) A iesliby zaczasem to Pan Bog dac raczył, zeby i ostatek bracij naszei narodu i Religij Greckiei do teyze swietey iednosci przyszli, aby nam to za winę poczytane nie było, zesmy onych do tey iednosci przedzili, bosmy to s pewnych i slusznych przyczyn dlia zgody in R. P. Christiana vczynic musieli, zabiegaiąc dalszemu zamieszaniu i niezgodzie.

Regia. (14.) Z Grecij aby nie dopuszczano niiakich faccey czynic i z listami Excomunicacij do panstwa wiezdzac i tey zgody rozrywac, dlia zamieszania miedzy liudzmi, gdysz ieszcze niemało vpornych miedzy liudzmi naidvie sie, ktorzy za liada occasią łatwie do zamieszania mogą liudzi przywiesc, i owszem ktoryby takie faccie stroił a z listami excomunicacij do panstwa wiachal, aby taki był karan, bo za tym mogloby vrosc intestinum bellum miedzy liudzmi. A tego naipilniei strzec potrzeba, iesliby w Diocesiach naszych Presbiterowie Religij naszei chcieli byc pod posluszenstwem naszym, aby nigdzie spraw duchownych odprawowac nie smieli, tak naszy Archimandrytowie, Ihumienowie, Presbiterowie i insze stany duchowne, a osobliwie extranei, tak władykowie, czerncowie

ktorzy z Grecij przijezdzaią, aby w Diocesiach naszych nie smieli się tego wazyc, spraw duchownych odprawowac, bo gdzieby to wolno było, nicby po tei zgodzie było.

(15.) Jesliby ktory napotem z Religij naszei, gardząc swoią Religią i Cerimoniami, chciał do Rzymskich Cerimonij przystac, aby taky przijmowan nie był iako ten ktory brakvie Cerimoniami Kosciola Bozego iednego, ponieważ w iednym Koscielie iuz będąc iednego Papieza miec będziemy.

(16.) Małzenstwa miedzy Rzymiany a Rusią aby iusz wolne byli, bez przymuszania do Religij iako w iednym Koscielie.

Regia. (17) A iz iesth niemało dobr koscielnych od Antecessorow naszych niesłusznie nowo zawiedzionych, ktorzy iako posessorowie doczesni nie mogli mocy miec zawodzic iedno dotąd poki sami ziwi byli, prosimy pokornie, aby do kosciołow były przywrocone, gdyz za takim zubozeniem stolic naszych, nietylko zebysmy mogli potrzebam Kościoła Bozego dogodzic, alie i sami nendznego wychowania nie mamy. A iesliby ktory na dobra koscielne sluszne dozywocie miał, aby choca arendy nieco z nich postąpili Kosciolowi płacic, a po smiercij kazde aby sie na Kościoł wracało, a izby ich nikth nie vpraszał bez Consensu Episkopow i Capituły. Nadania tez wszytkie ktorych Kościoł teraz iesth w posesij y ktore są wpisane w Ewangeliach, chocaby na nich przewilieiow nie było, alie są posesią dawną, aby przy mocy zostały, a o dawno zabrane wolne prawo Kosciołowi zachowane było czynic.

Regia. (18) Po smiercij Mitropolita i Episkopow aby Starostowie ani Podskarbi do koscielnych dobr nic nie mieli, alie zeby to porządkiem Kościoła Rzymskiego wmocy Kapitulnei było, do nowego Epyscopa. A osobliwie z strony maiętnosci i dobr własnych samei osoby Episkopa, aby powinni i krewni po smiercij zeszlego krzywdy nie mieli, alie zeby sie we wszytkim tak zachowało, iako w Koscielie Rzymskim po smiercij panow Duchownych, na co y iusz przywiliei mamy aby do Constitucij był włozon.

(19) Archimandrytowie, Ihumienowie, Czerncy i Kliasztory ich aby po staremu pod posluszentswem Episkopow swoiei Diocezij były, gdyz v nas iedno iedna Regula czerniecka ktorei i władykowie vzywaią a Prowincyalow nie mamy.

Regia. (20) V trybunału miedzu pany Duchownemi Rzymskimi abysmy tez swoich duu mieli dlia dogląadania praw kosciołow naszych.

Regia. (21) Archimandrytowie, Ihumienowie, Presbiterowie y Archidiakonowie i Diakonowie i insze Dvchowienstwo nasze aby w teize vczciwosczi iako i panowie Duchowni Rzymscy byli, i wolnosci dawney o

M I - XVIII
1859

Artykuły na ktore Cauiy po-
trzebuiemy od panow Rzymian
pierwei anizli do iednosci z kos-
ciołem Rzymskim przystąpiemy

Naprzod

Iż miedzy Rzymianiy i Greki o pochodzeniu ducha
S. spor iest, ktory do ziednoczenia niemało prze-
kaza, a podobno niezaczym inszym iedno ze sie ro-
zumiec niechcemy, prosimy tedy abysmy do ina-
kszei Cofesy przyimowani niebyli, ale na takiey
przestawali, iako w pismie S. w Ewangelij, tak
ze i w pismiech doctorow S. greckich byc nai-
duiemy, to iest iz duch S. niezadun poczatkow
i niedwoim pochodzeniem, ale ziednego poczatku
iako zezdrodla, Od Oica przez syna pochodzi

Phała Boza i wszytkie modlitwy ranne wieczorne
i nocne abyy nam w cale zostali, wedlug staroda-
wnego zwyczaiu Kosciola Orientalnego Annianowicie
Liturgie S. ktorych iest trzy, Basilij, Chrisostomi,
y Epifanij co w wielki post bywa Cum praesancti-
ficatis donis, takze i insze wszytkie Cerimonie y
obrzedy Kosciola naszego ktoresmy do tąd mieli, ponie-
waz i w Rzymie sub obedientia sumi Pontificis toz
sie zachowywa, a to zeby było idiomate nostro

Sacramenta naswietsze Ciała i krwie pana naszego
Jezu Chrta, abyy nam cale byly zachowane

tak iakosmij ich do tąd vzijwali sub vtraq specie
panis et vini, abij to nam perpetuis temporibus
bijło zachowano, ralie anie nawszenie

Sacramenth krzstu S. i forma ie° abij nam wra
lie iako do tąd vzijwamij, bez wszelakie° przij
datku zachowan bijł

De Purgatorio, nie sprzeczamijsie, alie damijsie
nauczijc Kosciołowi S.

Kaliendarz nowij niemozeli bijc postaremu, przij
miemij, iednoz bez nawszenia Paschalij i swiąth
naszijch tak iako i za zgodij bijwało, bo mamij
niektore swieta swoie osobliwe ktorijch panowie
Rzijmianie niemaią a to iesth na dzień 6 Janu
arij ktore° obchodzimij pamiątkę krzstu pana Cij
stusowe° i napierwsze obiawienie Boga w troicij ie
dijne° Co vnas Bogoiawlieniem zową, na ktorij
dzień osobliwą Cerimonią mamij około swiece
nia wodij

Do procesij na dzień swieta Corporis Christi abij
smij przijmuszani niebijli, to iesth zebijsmij takze
mielij z Sacramentamij swoimi chodzic, bo vnas
ina kszij sposob sacramentow

Takze i przed wielkanocą swiecenia ognia, kleko
tech i inszijch Cerimonij, ktorijchesmij w kosciele na
szijm do tąd niemiewali, alie wedlicy porządku

Krolia Wladzislawa nadaney zazywali, i od wszeliakich poborow z osob swoich i od obescia koscielnego (iako dotąd na nich nieslusznie wyciągano) wolny byli, chiba iesliby ktory poddane swoie miał taki z ynszemi pobor płacic powinien, alie nie z osoby ani s Cerkwi. A ktorzy Dvchowni y Popowie pod pany i szliachtą nadania swoie maią, tacy poddanstwo swoie i posluszenstwo panom swoim czynic y wyznawac powinni, z strony gruntu i nadania ich, nie wyłamuiąc sie do inszego prawa i nie pozywaiąc panow swych, alie wcalie zachowuiąc Jus patronatus panom swoim. Alie z osob swoich i Vrzedu ich duchownego nikth ich karac niema iedno Episkop ich wlasny, za odosłaniem panow ich, a zwłaszcza ktorzy są własnemi poddanemi i oiczycami panow swych tak aby sie nic nie derogowało prawom oboim tak duchownemu iako i ziemskiemu i wolnosczi szliacheckiey na obie stronie.

(22) Dzwonienia w Cerkwach naszych w Wielky piątek aby w miesciech i wszendzie nie były bronione od panow Rzymian.

(23) Z Sacramentem naswietszym do chorych pvblice swiecami i w vbierze wedlug porządku naszego aby nie bylo zabronno chodzyc.

(24) Procesye we dni swiete kiedykolwiek bedzie potrzeba, aby bez wszego przenagabania wolne nam byly porządkiem naszym.

Regia. (25) Monastyrow i Cerkwi naszych Ruskich aby na Koscioły nie obracano, i owszem iesliby ktory katolik w ymieniu swoim cerkwy popsował aby ich zas powinien był naprawic dlia poddanych narodu Ruskiego, albo nowo pobudowac albo stare reformowac.

Regia. (26) Bractwa Duchowne Cerkiewne nowopostanowione od patryarchow i od iego Krol. M. iuz stwierdzone, iesliby chcieli w tei iednosczi byc, iako we Lwonie, w Brzesciu, w Wilnie i indziei, z ktorych widzimy wielki pozytek Kosciolowi Bozemu i phaly Bozey przymnozenie, aby wcalie były zachowane pod posluszenstwem swoich wlasnych (Mitropolity) Episkopow onei Diocesij w ktorei są i gdzie ktore naliezą.

Regia. (27) Szkoly, Seminaria Greckie i Slowienskiego jezyka aby ich wolno zakladac w miesciech gdzieby sie naliepiei byc widzialo, takze i drukarnie aby byly wolne, wszakze pod posluszenstwem Mitropolita Episkopow i za wiadomoscią ich, aby sie iakie caczerstwa nie mnozyli i zeby nic bez wiadomosci Episkopow swoich i pozwolienia ich nie drvkowali.

Regia. (28) A iz sie dzieią wielkie zbytkj i nieposluszenstwa nam od popow naszych tak w miesciech jego Krol. M. iako tez w panskich i ziemianskich, ktorzy pod obroną czasem vrzednikow i panow swoich wielkie zbytki i rozpuszczania rozwody w malzenstwie czynią, a podczas i sami panowie Starostowie i niektore ich vrzedy dlia pozytkow niektorych, co zwykli od rozwodow placic, popow swoich bronią, na sobory do Epi-

skopow iezdzic nie dopuszczaią, i nam Episkopom swowolnych karac nie dopuszczaią, visitatorow naszych lzą sromocą bią, prosimy aby sie to warowało, zeby nam bylo wolno svowolnych karac i porządki doglądac, a iesliby ktory dlia nieposluszenstwa swego albo za iakj exces byl od Episkopa excomunicowany aby za daniem wiadomosci od Episkopow i Visitatorow ich Vrząd i panowie takim spraw duchownych odprawowac i w koscieliech sluzyc nie dopuszczali poki sie az przed swoim pastirzem obwienienia swego sprawi, a to sie ma rozumiec i o archimandrytach i yhumyenach i inszych osobach dvchownych Episkopom i ich wladzy podlieglych.

Regia. (29) W miesciech glownych i wszendzie w panstwie iego Krol. M. koscioły soborne i insze okrestne, iakieizekolwiek wladzy i poddanstwa, bądz kroliewskiego albo mieiskiego albo panskiego nadania aby pod mocą i wladzą Episkopow swoich byly, a liudzie swieccy zeby imi nie rządzili, bo są niektorzy tacy co sie s posluszenstwa swoich Episkopow vylamuią i sami wedlie zdania swoiego onemi rządzą a Episkopom swoim posluszni byc nie chcą, to aby in posterum nie bylo.

(30) Jesliby tez ktorykolwiek za iakj wystemp od Episkopow swoich byl excomunikowany, aby takiego w Koscielie Rzymskim nie przymowano, i owszem aby go obwolywano, toz i my przeciw tym co s Kościoła Rzymskiego excomunikowani bedą czynic bedziemy, gdyz to rzecz spolna nasza iesth.

(31). Godzieby tez Pan Bog z woli i laski swoiei S. dac raczył tego doczekac, zeby i ostatek bracij naszei Kosciola Orientalnego ritus Graeci do iednosci swiętey s Kosciolem zachodnym przystąpili, a potem za spolnem ziednoczeniem i zezwolienem Kościoła wszytkiego iakakolwiek poprawa cerimonji i porządku w Koscielie Greckim stała sie, abysmy tego wszytkiego vczesnikami byli, iako iednei religij liudzie.

Regia. (32) A iz snac niektorzy do Grecij wyiachali staraiąc sie o zwierzchnosci nieiakie koscielne chcąc tu przyachawszy potem rządzic i duchowienstwem sprawowac i iurisdicie swoie nad nami rosciągac, coby bez wielkiego zaburzenia miedzy liudzmi nie bylo, prosimy, aby iego Krol. M. na granicach panom starostom tego postrzegac roskazac raczył, aby owdzie do panstwa iego Krol. M. s takimi iurisdiciami albo excomunikaciami nie byli puszczani, bo by tym niemale zamieszanie miedzy pastyrzmi i owieczkami Kościoła Bozego vczynily.

(33) Co wszytko my osoby nizei mienione, maiąc chenc do tei swietei zgody, dlia faly imienia Bozego i pokoiu Kościoła Swietego Krzesciańskiego, te artykyly, ktorych Kościołowi naszemu potrzebne byc widzimy, i wprzod warunki i vpewniemia na nie od S. Oica Papieza i od iego Krol.

M. pana naszego milosciwego potrzebviemy, dlia liepszei wiary podalismy na tei Instrucij naszei, bracij naszei w Bodze wieliebnym Oicu Ipateiu Pocieiowi prototroniu, Episkopowi Wlodzimierskiemu i Brzeskiemu a Oicu Kiriliu Terlieckiemu Exarchowi i Episkopowi Luckiemu i Ostroskiemu, aby oni wprzod o potwierdzenie i vpewnienie tych wszytkich artykulow, ktoresmy tu na pismie podali, imieniem naszym i swoim Naswietszego Oica Papieza, takze i iego Krol. M. pana naszego milosciwego prosili, iakobysmy vpewnieni bedąc, o wierze Sacramentach i Cerimoniach naszych bez narvszenia sumienia naszego i owieczek Krystusowych nam poruczonych do tey swietei zgody s Kosciołem swietym Rzymskim przystempowali, azatym i drudzy ktory sie ieszcze chwieią widząc, iz swoie wszytko wcalie mamy, tym rychliei za nami do tei S. iednosci przyszli.

Datum Anno Domini 1595 Junij, 1. die wedlie starego Kaliendarza.

Михайлъ митрополитъ киевский и галицкий, рукою власною.

Іпатей епископъ Володимерский и Берестейский, власною рукою.

Кирилъ Терлецкий Божою милостию ексарха епископъ луцкий и острозский, власною рукою.

Леонтий Пелчицкый з ласкы Божие епископъ пинскый и туровскый, рука власна.

(*8 sigilla, inter quae episcopi G. Balaban, Leopoliensis, et D. Zbirujuski, Chelmensis*)

(*In pagina 7r datur etiam subscriptio J. Hohol:*)

Іиона Архимандрытъ Кобринский церкви Святаго Спаса, власною рукою подписалъ.

42.

Berestj, 11. VI. 1595.

Versio latina conditiorum seu articulorum Unionis Berestensis, contemporanea, i.e. anni 1595, e qua Nuntius Ap. Varsaviensis aliam paravit, Sedi Apostolicae trasmittendam. Aliae editiones (Thomas a Jesu, O. Car. Disc. A. Theiner, M. Harasiewicz) *non sunt perfectae quoad textum et divisiones textus, quem in margine numeris notavimus, commoditatis causa.*

ASV, A.A. Arm. I-XVIII, nr. 1858 (charta), fol. 1-4.

Thomas a Jesu, O. Carm. Disc. *De procuranda salute omnium gentium* Antverpiis 1613, pag. 328-333.

Theiner A., *Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae...*, vol. III, pag. 234-237.

Harasiewicz M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, Leopoli 1862, pag. 178-181 (sequitur divisionem articulorum ecclesiasticorum et civilium).

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 67 A, fol. 90-92.

Hogmann G., *Ruthenica*, in « *Orientalia Christiana* », vol. III, 2, nr. 12, pag. 149-158, Romae 1924-25 (ex hac editione reimpresum).

ARTICULI AD UNIONEM CUM ECCLESIA ROMANA PERTINENTES

Articuli, quorum cautionem petimus a Dominis Romanis, priusquam accedamus ad unionem Romanae Ecclesiae.

1. Cum[40] inter Romanae Ecclesiae et Graecae religionis homines de processione Spiritus Sancti contentio sit, quae unionem plurimum impediat, et non aliam pene ob causam, quam quod mutuo inter nos intelligi nolimus, postulamus, ne ad aliam confessionem stringamur, sed eam sequamur, quam in evangelii et sanctorum Patrum religionis Graecae scriptis traditam habemus, nimirum Spiritum Sanctum non ex duobus principiis, nec duplici processione, sed ex uno principio velut ex fonte, ex Patre per Filium procedere[41].

2. Cultus divinus et orationes omnes matutinae, vespertinae et nocturnae, ut nobis integrae constent iuxta morem et consuetudinem receptam orientalis Ecclesiae, nominatim vero liturgiae tres, Basilii, Chrysostomi et Epiphanii, quae fit tempore quadragesimali cum praesanctificatis donis, aliique ritus et caerimoniae omnes Ecclesiae nostrae, quibus hucusque usi sumus, siquidem et Romae sub obedientia Summi Pontificis idem observatur, utque haec omnia idiomate nostro peragamus.

3. Sacramenta sanctissimi corporis et sanguinis Domini nostri Iesu Cristi ut nobis, quemadmodum hucusque usi illis sumus, sub utraque specie panis et vini perpetuis temporibus integre inviolabiliterque conserventur.

4. Sacramentum baptismi et forma illius, ut integre prout in hunc usque diem usurpatur a nobis, sine omni additamento nobis constet.

5. De purgatorio nullam litem movemus, sed volumus doceri ab Ecclesia sancta.

6. Calendarium novum, si secundum morem antiquum fieri non

---

[40] In hac et notis sequentibus agitur de differentiis inter textum polonum et versionem romanam, quas notavit in sua editione G. Hofmann. Hic loco « cum » debet esse « imprimis cum ».

[41] De hac dictione « ex Patre Filioque » et « ex Patre per Filium » Concilium Florentinum habet: « Spiritus Sanctus ex Patre et Filio aeternaliter est et essentiam suam suumque esse subsistens habet ex Patre simul et Filio, et ex utroque aeternaliter tamquam ab uno principio et unica spiratione procedit; declarantes, quod id, quod sancti Doctores et Partes dicunt, ex Patre per Filum procedere Spiritum Sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur, Filium quoque esse secundum Graecos quidem causam, secundum Latinos vero principium subsistentiae Spiritus Sancti, sicut et Patrem ».

possit, suscipiemus; ea tamen conditione, ut ordo et modus celebrandi paschatis atque festa nostra, quemadmodum durante concordia illis utebamur, integra ac inviolata nobis constent et maneant. Habemus enim nonnulla festa peculiaria, quibus Romana Ecclesia caret, utpote pro die 6. ianuarii, qua anniversaria celebritate repraesentamus Baptismum Iesu Christi et primam revelationem Dei unius in Trinitate, quod nostri vulgo Bohoziawlienie[42], ac si dicas divina revalatio, vocant; quo enim die solemnes caeremonias adhibemus circa benedictionem aquae.

7. Ad processionem pro festo corporis Christi faciendam ne adigamur, hoc est, ne simili ratione processionis cum Sacramento peragendae necessitas nobis imponatur, quandoquidem apud nos alius est modus et usus sacramentorum.

8. Tum et ante festum paschae ad consecrationem ignis, ac etiam pulsationem asseribus compactis loco campanae, et alias caerimonias, quibus hucusque caruimus, ne astringamur, quin potius secundum ritum et consuetudinem Ecclesiae nostrae integre in omnibus conservemur.

9. Matrimonia sacerdotalia ut integra constent, exceptis bigamis.

10. Metropoliae, episcopatus et aliae spirituales dignitates ritus nostri, ne alterius nationis vel religionis, praeterquam Ruthenicae et Graecae hominibus conferantur. Quoniam vero canonibus[43] nostris ita cautum habemus, ut tam metropolitae quam episcopi, aliique huiusmodi officiales prius a spiritualibus quam a saecularibus ordinibus eligantur, petimus a Sacra Regia Maiestate, ut libera penes nos maneat eligendi eosdem potestas; salva tamen Sacrae Regiae Maiestatis pro libitu cuivis ex electis conferendi auctoritate. Post obitum enim alicuius ex supradictis officialibus quatuor a nobis posse eligi postulamus, ex quibus uni, qui idoneus videbitur, Sacra Regia Maiestas conferet, hac maxime de causa, ut homines idonei et docti huiusmodi officiis praeficiantur. Sacra enim Regia Maiestas alterius religionis cum sit, non ita facile scire potest, qui eis digni habeantur. Unde accidebat aliquando idiotis hominibus et vix legere scientibus committi haec officia. Quod si alicui saeculari eiusmodi dignitas conferetur, is intra trium mensium decursum sacros ordines suscipere tenebitur sub privatione eiusdem beneficii, iuxta constitutiones comitiorum Grodnensium[44] et articulos olim piae memoriae Sigismundi

---

[42] Bohoziawlenie significat « Theophania ».

[43] Dictio: « canonibus ... eligantur » correcta est: « canonibus nostris iudicatur, quod huiusmodi uti metropolitae et episcopi imprimis a caetu presbyterorum et quidem idonei eligi debeant ».

[44] Agitur de Comitiis in Grodno, anno 1522.

Augusti[45] a Serenissimo Rege moderno[46] confirmatos. Sunt enim etiam nunc aliqui, qui officiis huiusmodi praesunt a plurimis annis, neque tamen ordines sacros suscipiunt, exceptionum quarumdam[47] praetensione[48].

11. Pro litteris « sacrae » Episcopi ritus sostri Romam ut non mittant, sed cum aliquem Sacra Regia Maiestas in episcopum nominaverit, metropolita sive archiepiscopus more antiquo unumquemque eiusmodi consecrare debet. Nihilominus ipsemet metropolita dignitatem metropoliae initurus pro litteris « sacrae » ad Pontificem Maximum mittere tenebitur, quem postea allatis Roma « sacrae » litteris episcopi ritus nostri duo, vel ad summum tres consecrabunt[49] atque[50] benedicent more suo.

Si vero aliquem ex episcopis eligi in metropolitanum contigerit, is pro « sacrae » litteris mittere non debet, quandoquidem iam antea consecratus est in episcopum, obedientiam tamen Summo Pontifici coram Reverendissimo domino archiepiscopo Gnesnensi, non tamquam coram Archiepiscopo, sed tamquam coram regni[51] primate praestare potest.

12. Ut autem eo maior penes nos maneat auctoritas, ovibusque nostris maiori venerationi et observantiae simus, petimus, metropolitanum et episcopos ritus nostri ad senatum Sacrae Regiae Maiestatis admitti, multis et iustis de causis: siquidem eandem dignitatem et officium cum ritus Romanae Ecclesiae episcopis gerimus. Deinde cum aliquis nostrum super dignitate senatoria iuramentum praestabit, poterit et super obedientia Summo Pontifici debita idem iuramentum praestare, ne forte in posterum tale dissidium contingat, quale post obitum Isidori metropolitae Kioviensis fuit; idque eam ob causam, quod cum episcopi ritus nostri nulla iusiurandi obligatione tenerentur, maximoque locorum intervallo disiuncti essent, facile ab unione in synodo Florentina conclusa desciveruut. Sed cum quisque illorum iuramento senatorio obligatus fuerit, difficile est, ut aliquis de dissidio et dissensione moliri quicquam audeat. Litterae pro comitiis generalibus regni et particularibus conventibus celebrandis ut ad nos mittantur.

13. Quod si aliquando, Deo ita volente, reliqua etiam pars hominum orientalis Ecclesiae ad eandem unionem cum occidentali Ecclesia acces-

---

[45] Sigismundus Augustus II, Rex Poloniae (1548-1572) anno 1563.

[46] Sigismundus III Waza (1587-1632).

[47] « Quorundam », additum est: « concessarum a rege ».

[48] « Praetensione » additum est: « Quod in posterum ne fiat, petimus ».

[49] « Duo ... consecrabunt », correctum: « iuxta ritum suum ad minimum duo consecrabant ».

[50] « Atque ... suo » est omissum.

[51] Dictio « regni » omissa est.

serit, cavendum, ne nobis vitio ab eis vertatur, quod priores illis ad amplectandam eam fuerimus. Siquidem id fecimus propter bonum pacis reipublicae christinae, et ad obviandum ulterioribus dissidiis.

14. Si quas forte factiones ex Graecia vel excommunicationes per litteras nationis illius homines moliantur, eas omnino —in— dominio Sacrae Regiae Maiestatis prohiberi petimus, constitutis etiam contra eos poenis, qui id tentaverint, ne forte hoc pacto divellatur unio ob diversa in vulgo excitata studia, cum adhuc sint multi, qui pertinaciter huic rei resistant, possetque hinc oriri intestinum bellum inter regnicolas. Illud vero cavendum est perquam diligenter, ne si archimandritae, hegumeni,[52] presbyteri et alii ecclesiastici ordinis ritus nostri obedientes nobis esse noluerint, spiritualia exercere alicubi audeant, neve extranei episcopi vel monachi venientes ex Graecia aliquid spiritualium negotiorum agant in dioecesibus nostris. Alias haec unio nullius momenti esset.

15. Si qui in posterum ritus nostri homines, contempta religione sua et caeremoniis, ritum et caeremonias Romanas amplecti voluerint, ne admittantur; siquidem iam omnes in una Ecclesia et sub regimine unius pastoris erimus.

16. Matrimonia inter Romanae et Graecae[53] Religionis homines libera sint illis, nec[54] personae matrimonio iunctae ad capessendam religionem alterius sese invicem compellant.

17. Quoniam vero multorum ecclesiasticorum bonorum per antecessores nostros nescitur quo jure amissorum possessione exclusi sumus, quae nonnisi eo usque quoad ipsi vixissent obligare potuerunt, petimus haec eadem bona restitui Ecclesiis, siquidem hac tanta inopia atque egestate pressi, non solum ecclesiarum necessitatibus unde providere, sed et ipsi sufficientem victum habere non possumus. Si qui autem recte in bonis Ecclesiae ius vitalitium obtinent, saltem ut aliquid per modum arendae teneantur ex illis quotannis persolvere, et post mortem cuiusque haec eadem bona ad Ecclesiam ut redeant, neque eodem iure concedantur aliis sine consensu episcopi cum eius capitulo. Bona item omnia, quae nunc Ecclesia possidet, evangeliisque inscripta habentur, etiamsi alia super eis privilegia non extent, ut indubitato iure ad Ecclesiam pertineant, intergumque sit Ecclesiae etiam antiquitus ablata repetere.

18. Post mortem metropolitani et episcoporum ne capitanei atque

---

[52] Correctum ex « humiani ».

[53] « Graecae » correctum ex « Ruthenae ».

[54] « Dictio: « nec personae ... compellant » correctum: « sine coactione ad religionem, utpote inter fideles unius Ecclesiae ».

thesaurarii se in bona ecclesiastica ingerant, sed more et ordine Romanae Ecclesiae, quoad alter electus non fuerit, capitulum ea bona administret. In bonis autem et facultatibus episcopi defuncti propriis, consanguinei ipsius ne ullam vim et iniuriam patiantur, pro more et consuetudine Romanae Ecclesiae. Quod quidem etsi iam privilegio cautum habemus, idem tamen adhuc constitutionibus regni confirmari nobis petimus.

19. Archimandritae, hegumeni, monachi vulgo czerncy[55] et monasteria eorundem episcoporum obedientiae, in quorum dioecesi fuerint, pristino more subsint; siquidem apud nos una tantum est regula, quam etiam episcopi omnes profitentur. Provinciales autem, quos vocant, non habemus.

20. Ad iudicia tribunali —a— regni more et consuetudine provinciae inter spirituales Romanae Ecclesiae duos quoque ex spiritualibus religionis nostrae deputari petimus, qui etiam iura et libertates nostras[56] tueantur.

21. Archimandritae, hegumeni, presbyteri, archidiaconi, diaconi aliique spirituales ritus nostri eodem honore et reverentia ab hominibus quo caeteri religionis Romanae habeantur, libertatibusque et praerogativis a Serenissimo olim piae memoriae Vladislao Rege sibi concessis fruantur et gaudeant; ad contributiones persolvendas ratione personarum suarum et bonorum Ecclesiae, ut hactenus[57] fiebat, ne adigantur, nisi forte aliqua[58] bona propria habuerint; ex his enim eas persolvere aeque ac alii tenebuntur. Quicumque autem presbyteri vel spirituales intra territoria senatorum vel nobilitatis bona Ecclesiae habent, praesertim vero nati ex eorum ascriptis, subiectionem illis et obedientiam ratione fundi praestare tenebuntur, non appellando ad aliud forum, neque litigando cum dominis suis, sed integrum illis iuspatronatus reservando. Intuitu tamen personarum atque officii, quod gerunt, solis suberunt episcopis, ab eisque pro excessibus punientur delatione dominorum. Ita enim utriusque tam spiritualis quam saecularis status hominibus ius suum illaesum atque integrum manebit.

22. Pulsatione campanarum in templis nostris die Veneris sancto ne prohibeamur usquam[59] a dominis Latinis.

23. Liceat quoque nobis sanctissimum sacramentum ad aegrotos

---

[55] Dictio « vulgo czerncy » omissa.

[56] « nostras » correctum in « ecclesiarum nostrarum ».

[57] « hactenus » additum « iniuste ».

[58] « aliqua ... tenebuntur » correctum in « aliquos subditos suos habuerit; hic aeque ac alii contributiones persolvere tenebitur, sed non pro sua persona vel Ecclesia ».

[59] « usquam » correctum in « oppidis ubicumque ».

pro more et consuetudine nostra publice cum luminibus et ornamentis in hoc adhiberi solitis deferre.

24. Cum[60] processionibusque diebus festivis atque solemnibus sine omni impedimento progredi.

25. Monasteria et templa ritus nostri[61] ne in religionis Romanae templa convertantur. Si quis autem catholicorum in territorio suo illa devastavit, elaborare teneatur eadem, vel de novo extrui, vel antiqua reformari.

26. Collegia sive confraternitates spirituales non ita pridem a patriarchis institutae, et a Sacra Regia Maiestate confirmatae, uti Vilnae, Leopoli, Brestae et alibi, a quibus non contemnendos in Ecclesiam Dei fructus redundare, cultumque divinum singularem in modum propagari videmus, si quidem unionem amplecti voluerint, integra et illaesae maneant, sub obedientia tamen metropolitani vel episcoporum eius dioecesis, in qua sunt.

27. Liceat item nobis seminaria et scholas Graecae et Sclavonicae linguae extruere, ubi commodius videbitur, necnon officinas pro imprimendis libris, quae tamen omnia metropolitani et episcoporum subsint arbitrio, nihilque imprimatur sine illorum licentia, ne hinc occasio disseminandarum haeresum malevolis detur.

28. Et quia presbyteri ritus nostri in ditionibus tam Regiae Maiestatis quam senatorum regni et nobilitatis degentes, officialium et dominorum suorum confisi praesidio, insolescunt ut plurimum, matrimonia promiscue separant, interdumque domini capitanei et eorum officiales modici lucri causa, quod ex separationibus istiusmodi habent, tuentur dictos presbyteros, nec ad suos episcopos vel synodos compelli permittunt, insolentes puniri ab episcopis prohibent, visitatores, quos mittimus, ignominiose tractant, verberibusque afficiunt; petimus, ut liberum sit nobis punire huiusmodi, et in disciplina ecclesiastica retinere. Si quis autem talium ob inobedientiam vel alium aliquem excessum excommunicetur ab episcopo, petimus, ne hos officiales et domini, ubi primum ab episcopo vel visitatore certiores facti ea de re fuerint, spiritualia negotia peragere aut sacris operari permittant, donec de obiecto sibi crimine pastoribus suius satisfecerint.

29. Cathedrales et parochiales Ecclesiae in civitatibus praecipuis, atque alias ubicumque in Sacrae Regiae Maiestatis dominio sitae, sive

---

[60] « Cum processionibus... progredi » debet corrigi in: « Processiones diebus festivis quandoquidem necesse sit, ut sint nobis liberae secundum ritum nostrum sine ullo impedimento ».

[61] Dictio « ritus nostri » correctum in « nostra Ruthena ».

illae regia sive nobilium vel oppidanorum liberalitate fundatae ac dotatae fuerint, potestati et administrationi episcoporum suorum ut subsint; saeculares vero ne se in curam earum ullo praetextu ingerant. Sunt enim nonnulli, qui subesse hac in parte nolunt episcopis, ipsique pro libitu suo Ecclesias administrant.

30. Si quis autem pro perpetrato facinore aliquo excommunicatus fuerit ab episcopo ritus nostri, is ne ad Romanae Ecclesiae ritum suscipiatur, immo excommunicatus etiam ab illis promulgetur, uti quidem et nos contra eos omnes, qui ab Ecclesia Romana excommunicati fuerint, processuri et facturi sumus.

31. Quod si, Deo favente, reliqui etiam aliquando fratres nostri orientalis Ecclesiae ad unionem cum Ecclesia occidentali accesserint, ac subinde communi consensu totius universalis Ecclesiae aliquid, quod ad ordinem vel reformationem cacremoniarum eiusdem Ecclesiae Graecae pertineat, decreverint, nos quoque ut eius participes simus uti homines eiusdem ritus et religionis[62] (petimus).

32. Et quia nonnullos in Graeciam profectos audimus, ut se ecclesiasticis quibusdam officiis praefici procurent, redeuntesque dominentur in clero et jurisdictionem in nos suam exerceant, petimus, ut Regia Maiestas in finibus regni provideri iubeat, ne ad nostras partes cum iurdisdictione et excommunicationibus huiusmodi quisquam admittatur. Magna enim hinc haud dubie inter pastores et populos sequeretur confusio.

33. Nos igitur infrascripti unionem hanc sanctam pro gloria Dei et pace Ecclesiae coalescere cupientes, praedictos articulos, quos pernecessarios nobis atque Ecclesiae nostrae esse scimus, confirmarique a Summo Pontifice ac Serenissimo Rege nostro oportere, pro maiori fide tradimus hoc praesenti venerabilibus fratribus nostris Dominis D. Ipatio Pociei protothronio, episcopo Vlodimiriensi Brestensique, et Cyrillo Terlecki exarchae episcopo Luceoriensi Ostrosiensique, ut confirmationem eorundem a Summo Pontifice atque Maiestate Regia nostro et suo ipsorum nomine efflagitent. Quo certi de fide, sacramentis et caerimoniis nostris, tanto securius et sine ullo conscientiae[63] oviumque nobis commissarum praeiudicio ad sanctam hanc unionem cum Ecclesia Romana accedamus, utque et alii[64] sarta tecta omnia nobis manere videntes, tanto et ipsi libentius sequantur nostra vestigia.

---

[62] « religionis » additum est postea: « Hoc enim nostrum commune negotium sit ».

[63] « conscientiae » addi debet « nostrae ».

[64] Post « alii » addi deberet: « qui adhuc haesitant ».

Datum anno Domini 1595. die 1. iunii iuxta calendarium vetus.
Michael, metropolita Kioviensis et Haliciensis, manu propria.
Ipatius, episcopus Vlodimiriensis et Brestensis, propria manu.
Cyrillus Terlecki, Dei gratia exarcha episcopus Luceoriensis et Ostrosiensis, propria manu.
Leontius Pelcziczki gratia Dei episcopus Pinscensis Turoviensisque, manu propria.
Joannes Hohol archimandrita Cobrinensis ecclesiae S. Salvatoris, manu propria subscripsit.[65]

43.

Rožanka, 16. VI. 1595.

Hipatius episcopus Wladimiriensis duci Constantino de Ostroh de rebus unionis scribit.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 97, Nr. 70.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 621, nr. 366.

Освѣцоное княжа, пане а пане мой милостивый! Службы моѣ найнижшые и молитвы уставичные убогіе чернецкіе ласцѣ вашей княжацкой милости покорнѣ залѣцамъ. А ижемъ черезъ такъ долгій часъ до вашей милости моего милостивого пана ничого не писалъ, иншая причина того не есть, одно тая, ижемъ ничого певного у себе еще не мѣлъ, хотяжъ то люде тыми часы непевные новыни о насъ всѣхъ розсѣвали, яко быхмо вже до римскоѣ вѣры на всемъ пристать, мшу служить и опрѣснока ихъ заживати мѣли. Што все правда ли есть, самъ то ваша милость яко панъ мудрый и богобойный обачивши зъ дальшого писанья уважити и осудити можешъ. Бо если же чоловѣку приватному, который не маючи въ порученью своемъ душъ людскихъ, але только самъ о своей души пекучися и тому маетъ ся добрѣ розмышляти, яко бы души своей ни якого ущербку не учинилъ, яко далеко большей тымъ, которые не только своѣ, але и иншыхъ людей души въ порученью своемъ отъ бога мають, старатися потреба, жебы и своего и людского сумнѣнья не завести, вѣдаючи, ижъ и на меншое святыхъ панъ богъ зъ рукъ нашихъ смотрѣти будетъ, а къ тому вспомнѣвши на Христа збавителя своего, который мовилъ въ евангеліи святомъ: што за пожитокъ чоловѣку, хотя бы и увесь свѣтъ собѣ позыскалъ а если же души своей якій ущербокъ учинитъ, и якуюжъ отмѣну даетъ за душу свою? То теды все и иншіе мѣ-

[65] In hac synodo anni 1595 Joannes Hohol (in Religione dictus Jonas) nominatus fuit in Episcopum Pinscensem et Turoviensem.

стца тымъ подобные въ письмѣ святомъ маючи предъ очима своима, и хтожъ бы ся не улѣкнулъ и хтожъ бы такъ запамѣталымъ былъ, жебы дла куска марноѣ роскоши альбо для пожытку сего свѣтнего, который яко тѣнь мимо идетъ, мѣлъ бы запомнѣвши бога и повинности своее хрестіянскоѣ, што такового противку сумнѣнью чинити, чимъ бы и маестатъ божый образивши и сумнѣнья людскіе заведши, собѣ вѣчную погибель подыскати? Прото не рачъ ваша милость всему вѣрити, хотяжъ вѣмъ, ижъ не мало новинъ непевныхъ до ушью вашей милости благочестивыхъ о нѣкоторыхъ зъ насъ доносятъ, яко быхмо што противного вѣрѣ и церквѣ нашой становити мѣли, а хотя еще ничого не сталося не только лихого (чого боже уховай), але и доброго, атоли есмо такъ нещастливы, же насъ за отщененцовъ и за еретиковъ люде удаютъ и ниякого старанья и обмышливанья о церкви божой и о покою еѣ чинити не допущаютъ, зъѣзды наши и иншыи справы церкви божой потребные за подзорные маютъ. А то надивнѣйшое, ижъ всимъ еретикомъ якоѣхъ кольвекъ секты вольно зъѣзджатися, порядокъ въ соборищахъ своихъ становити, на конецъ не только противко вѣры и религей христіянскихъ, але и противко маестатови божому и превѣчной хвалѣ единородного сына божого писма заразливые выдавать и людей хрестіянскихъ отъ старожитноѣ вѣры и отъ хвалы божой на своѣ проклятые ересы наворочать, не маючи ниякоѣ порадноѣ зверхности церковноѣ, — а намъ рекомо то горькимъ епископомъ, которые сукцесію свою почавши отъ Христа самого наивышшого пастыра и отъ апостоловъ его святыхъ порадную и нерозорваную маемъ, не маетъ быти вольно о порядку церкви божой и о покою еѣ промышлять и радить, яко быхмо не только сами теперъ во впокои могли за помочью божою церкви своѣ и вѣру православную вцалѣ задержать, але и потомкомъ нашымъ што доброго на пришлые часы справити, а звлаща маючи еще благочестивыхъ господарей и пановъ патроновъ вѣры нашое тутъ въ томъ панствѣ его королевской милости господара нашого, межи которыми вашу княжацкую милость напреднѣйшее свѣтило религеи нашое безъ всякого похлѣбства признавати мусимъ. А такъ гдѣ бысь ваша милость яко панъ и оборонца нашъ милостивый мѣлъ до всего доброго намъ допомагати и побудкою до того быти, тутъ яко до насъ слухи доходятъ, немилостивѣ и неласкавѣ насъ слугъ и богомольцовъ своихъ вспоминати рачишъ, ачъ не дивъ, за такими непевными новинами такого мниманья о насъ быти. Але кгды ваша милость отложивши на сторону гнѣвъ свой, пильны въ тую справу углянути будешъ рачилъ, такъ розумѣю о благочестію вашой милости, же намъ и самъ до того ласкавѣ допоможещъ, для хвалы имени божого и для задержанья въ тыхъ злыхъ и небезпечныхъ часѣхъ вѣры и религеи нашое тутежъ и для славы своее несмертельноѣ прикладомъ оныхъ святобливыхъ продковъ своихъ, ко-

торые въ тыхъ панствахъ фундатори тоѣ святоѣ религеи церкви святоѣ восточноѣ были. А такъ я слуга и богомолецъ вашей княжацкой милости памѣтаючи на ласку вашей милости и на то, жемъ зъ воли божее за усилованьемъ твоимъ благочестивымъ на той убогой столицы епископской усѣлъ, памѣтаючи тежъ и на повинность мою, которая тая есть, абымъ о порядку церкви божой промишлялъ и то, што се въ ней нарушило, зъ нашими братьею своею за помочью божею о направу еѣ съ пильностью старался, не садѣчися на благій розумъ и довтипъ свой, але маючи уставичнѣ предъ очима своима письмо святое и видячи, ижъ намъ барзо малый ратунокъ отъ восточниковъ нашихъ томъ въ письмѣ яко и въ наухахъ церквѣ божой потребныхъ. А не дивъ, бо тиранство поганьское и неволя черезъ такъ долгій вѣкъ все вынищила, ижъ теперъ того у себе не маемъ, всего у противниковъ нашихъ позычати и довѣдыватися мусимъ.

Поколь теды ничого певного межи нами еще не было, вашей милости своему милостивому пану ознаймити не моглъ, але теперъ што межи собою маемъ и на што згожаемъ ся, то вашей милости своему милостивому пану на писмѣ посылаю, при которомъ писмѣ и самъ рад бымъ былъ и вашей милости своему милостивому пану то яснѣ указалъ, для чого то чинимъ памѣтаючи тежъ и на упоминанье вашей милости мнѣ до Берестья на писмѣ черезъ пана Василья суразкого намѣстника посланое, гдѣ насъ ваша милость напоминати рачишъ, абыхмо се о згоду съ костеломъ римскимъ старали и яко бы она безъ нарушенья вѣры и религиеи нашое быти могла. Дай же то пане боже, абысь ваша милость и теперъ тоѣжъ хути будучи намъ яко слугамъ и богомольцамъ своимъ до того ласкаве допомоглъ, и поважностью зацного имени своего до тоѣ справы старанье приложилъ. О што униженно и слезно прошу и именемъ божіимъ яко сына церкви божой милого и благочестивого упоминаю, не обрушайся гнѣвомъ, але съ спокойнымъ и умиленнымъ умысломъ прочитай тые артыкулы; обачишъ, ижъ ничого нового иле зъ стороны вѣры нашое нѣтъ опрочъ только единого календара, и тотъ не есть артыкулъ вѣры але церемонія такая, которую безъ нарушенья сумнѣнья церковъ божая отмѣнити можетъ. О чомъ всемъ ширшую справу и доводы на кождую рѣчъ досконалые далъ бымъ кождому, хто бы того потребовалъ, ижъ мало не все въ рукахъ своихъ маемъ, только не бачимъ альбо видѣчи розумѣти не хочемъ. Далъ бы то панъ богъ, абымъ ся съ вашей милостью моимъ милостивымъ паномъ гдѣ видѣти могъ предъ отъѣханьемъ моимъ до короля его милости, у которого не мѣшкаючи за росказаньемъ его милости господарскимъ быти мушу, вѣдьже первѣй бывши въ Люблинѣ у трибуналу для убогихъ справъ своихъ, бо мене бордзо але добрѣ сусиди моѣ мыти починаютъ. При томъ прошу

покорнѣ, абы ми ваша милость на тое писанье мое, если ласка вашей милости будетъ, отписати рачилъ а мене зъ милостивои ласки своее яко слугу и богомольца своего уставичного опущати не рачилъ и противного мниманья о мнѣ быти не хотѣлъ.

Писанъ у Рожанцѣ, 16 іюня року 95.

44.

Novhorodok, 24. VI. 1595.

Michael Metropolita Kioviensis Theodoro Skumyn palatino Novohorodensi de rebus unionis scribit.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 95, Nr. 69.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 627, nr. 368.

Вельможный и милостивый пане воеводо новгородскій, пане и добродѣю мнѣ милостивно ласкавый! Службы и молитвы мои нанизшые до милостивоѣ ласки вашей милости моего милостивого пана пильно отдаю. Давномъ собѣ того зычилъ, абымъ вашу милость моего милостивого пана очима моими оглѣдавши доброе здоровье вашей милости моего милостивого пана видѣти и зъ него ся утѣшати и увеселити могъ, нижьли великіе клопоты и волокиды мои до того не допустили. И умыслнѣ мѣлъ волю на сихъ часѣхъ до Корысти до вашей милости моего милостывого пана прибыти, але ижъ мене зашла вѣдомость отъ слуги вашей милости пана Каменского, же ваша милость мой милостивый панъ въ тыхъ часѣхъ до Корысти прибыти не рачилъ, къ тому тежъ приступила неспособность нендзного здоровья моего зъ великихъ фрасунковъ и клопотовъ моихъ, которые на сесь часъ на собѣ ношу, не могучи самъ къ вашей милости моему милостивому пану зъѣхати, послалемъ слугу своего Григорья со всими справами, которые мене въ семъ часѣ слугу и богомолца вашей милости певнѣ дошли, съ чого ваша милость мой милостивый панъ зрозумѣти будешъ рачилъ и мнѣ въ тымъ здоровую раду дати рачишъ (котороѣ справи и слуга вашей милости его милость панъ Каменскій по части свѣдомъ есть). То есть, милостивый пане, ижъ ихъ милость епископове луцкій, львовскій, премыслькій, холмскій, пинскій списалися въ едность до церкви послушенства календару нового и подъ моцъ папежскую, уже тому лѣтъ чотыри, на што и привилей кролевскій у себе мають, до чого зезволилъ и отецъ владыка володимерскій. Который привилей ихъ самый и списъ и артыкулы до вашой милости моего милостивого пана черезъ того слугу моего я послалъ. До того узывали и мене на сихъ часѣхъ до Берестья, абыхъ и я зъ ними на то позволилъ, о чомъ до мене и листъ кролевскій писанъ былъ. О чомъ всемъ

достаточную справу вашей милости моему милостивому пану тот слуга мой Григорей дасть. А я безъ воли и рады вашей милости моего милостивого пана и собратьи моей и позволенья посполитыхъ людей вдѣлати того не важилъ ся, але собѣ то на розмышленье на шесть недѣль взялъ и къ вѣдомости вашей милости то донесши имъ отказъ вдѣлати обѣцалъ, якожемъ съ тымъ до его милости пана воеводы кіевского послалъ; а што оттуль за рада будетъ, вашей милости моему милостивому пану не омѣшкамъ вѣдомость дати. Если бы зъ ними зезволилъ на тые артыкулы, обѣтница ласки кролевской милости велика есть; а не зезволивши неласка и втискъ всему хрестіянству обѣцанъ есть. Пустить митрополью, уже естъ на то наготованъ митрополитъ, которому обѣцано и владыцство держати и митрополью дати то есть луцкому. Въ томъ милостивоѣ рады и ласки вашей милости потреба. Волѣлъ бымъ при всякихъ вольностьяхъ матку нашу церковъ зоставити свободно а нижьли подъ якимъ ярмомъ, только абы тые артикулы были привильями варованы, съ которыхъ ваша милость вѣдомость взяти будешъ рачилъ. Што я все мудрому и милостивому баченью вашей милости моего милостивого пана поручаю. При чомъ милость божья и пречистоѣ его богоматере зъ вашей милостью моимъ мылостивымх паномъ и со всимъ домомъ вашей милости есть и будетъ.

Данъ зъ Новагородка, іюня 14, року 95, водлугъ старого календару.

Вашей милости моего милостивого пана уставичный слуга и богомолца зъ воли божоѣ.

Михаилъ архіепископъ митрополитъ кіевскій, галицкій и всея Русіи рукою власною.

Inscriptio literae: Вельможному пану его милости пану Теодору Скумину, воеводѣ новгородскому старостѣ городеньскому и олитскому, моему милостивому пану и добродѣю ласкавому належитъ.

45.

Berestj, 22. VI. 1595.

Episcopi Rutheni Clementi VIII P. M.: Super eorum unione cum Ecclesia Catholica.

ASV, A.A. Arm. I-XVIII nr. 1732, fol. 1-2, 6 (*versio lat.*).

Baronius, *Annales eccl.*, VII, *in appendice*, pag. 682-683.

Thomas a Jesu, *De procuranda salute omnium gentium*, lib. VI, Antuerpiae 1613, pag. 326-327.

Migne J. P., *Theologiae cursus completus*, V, Pariis 1841, p. 506-508.

Theiner, *Die neuesten Zustände der kath. Kirche beider Ritus in Polen und Russland...*, Augsburg 1841, Doc. pag. 10-12.

Theiner A., *Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae*, vol. III, pag. 237-238.

HARASIEWICZ M., *Annales...*, pag. 193-195.
HOFMANN G., *Ruthenica*, vol. III, 2, n. 12, pag. 139-142.

Litterae Dominorum Archiepiscopi Kioviensis et aliorum episcoporum Rutenorum ad Sanctissimum Dominum Nostrum Dominum Clementem Papam VIII super eorum unione cum sancta Romana Ecclesia, datae die XII. iunii M. D. XCV latine versae.[66]

(fol. 2) Sanctissime Pater, Domine et Pastor supreme Ecclesiae Christi, Domine Domine Clementissime.

Repetentes memoria consensum in omnibus atque unionem Orientalis et Occidentalis Ecclesiae, quam maiores nostri sub obedientia et regimine sanctae Sedis Apostolicae Romanae coluerunt, ex altera vero parte perpendentes animis dissensiones et schismata, quae hodie invaluerunt, non potuimus propterea non maximo dolore affici: deprecabamurque assidue Dominum, ut nos aliquando in unitatem fidei aggregaret, exspectantes si forte Superiores et pastores nostri Orientalis Ecclesiae, sub quorum obedientia hucusque fuimus, de ineunda unione et concordia, quam in liturgiis quotidie a Deo efflagitant, cogitare serio atque diligenter in eam rem et curam incumbere vellent. Sed cum videremus frustra tale quidpiam sperari ab illis, non tam malevolentia et temeritate fortasse eorum, quam quod cum sub gravissimo servitutis iugo crudelissimi tyranni et a religione christiana alieni gemant, tentare id, ut maxime vellent, nullo modo possunt. Nos nihilominus, qui in his partibus sub dominio Serenissimi Poloniae et Suetiae regis ac Magni Ducis Lituaniae constituti sumus, liberisque nobis propterea esse licet, attendentes officium nostrum, neque nobis ipsis et ovibus gregis Christi, quarum cura ad nos spectat, obesse, conscientiasque hac in parte nostras tot animarum interitu, qui ex dissentionibus his provenit, gravare nolentes, adiuvante Domino, ad unionem, quae antea inter Orientalem et Occidentalem Ecclesiam viguit, inque Florentina Synodo ab antecessoribus nostris constituta est, accedere decrevimus, ut vinculo huius unionis adstricti, sub obedientia atque regimine Sanctitatis Vestrae, uno ore et corde glorificemus et laudemus omnes divinissimum et sanctissimum Nomen Patris, et Filii, et (fol. 2v) Spiritus Sanctis.

---

[66] Hoc documentum, in versione latina, considerari debet princeps in tota Unione Berestensi. Hoc diplomate, synodaliter exarato, exprimitur promissio et declaratio unionis, datur mandatum legationis duobus episcopis ad Sedem Apostolicam tractandi conditiones et profitendi fidem catholicam nec non profitendi obedientiam Summo Pontifici. Diploma lectum fuit in congregatione professionis fidei episcoporum die 23 decembris 1595 anni. Documentum subscriptum erat ab omnibus octo episcopis Ecclesiae Ruthenae, sigillis appostis. Cfr. textum ruthenum in Tabulis nostri voluminis.

Ac proinde, sciente volenteque Domino nostro Sigismundo Tertio Dei gratia Poloniae ac Suetiae Rege, Magnoque Duce Lituaniae, cuius etiam singulare ac pientissimum studium in hac re enituit, mittimus ad Sanctitatem Vestram carissimos fratres nostros Reverendos in Christo Hypatium Phociei, protothronium atque episcopum Vuladimiriensem Brestensemque, et Cyrillum Terleczky, exarcham atque episcopum Luceoriensem Ostrosiensemque; quibus mandavimus, ut Sanctitatem Vestram adeant ac siquidem Sanctitas Vestra administrationem Sacramentorum ritusque et ceremonias omnes Orientalis Ecclesiae integre, inviolabiliter atque eo modo quo tempore unionis illis utebamur, nobis conservare confirmareque pro se et successoribus suis nihil in hac parte innovaturis unquam, dignetur, suo et omnium nostrum archiepiscopi et episcoporum, totiusque ecclesiastici nostri status, et ovium commissarum nobis divinitus nomine Sedi sancti Petri et Sanctitati Vestrae, uti Summo Pastori Ecclesiae Christi debitam obedientiam deferant.

Quae omnia petita a nobis si obtinuerimus, Sanctitati Vestrae cum omnibus successoribus suis nos et successores nostri dicto audientes, subque regimine Sanctitatis Vestrae semper esse volumus.

In quorum maiorem fidem litteras praesentes manibus nostris subscripsimus atque munivimus sigillis.

Datum ex Regno Poloniae et Magno Ducatu Lituaniae die XII iunii, anno Domini M.D.LXXXXV iuxta Kalendarium vetus.

Sanctitatis Vestrae humillimi apud Deum oratores et servi

Dei gratia Michael, Archiepiscopus Metropolita Kioviensis Haliciensisque ac totius Russiae, manu propria.

Ipation, Dei gratia Protothronius, Episcopus Vulodimiriensis Brestensisque, manu propria.

(fol. 6) Cyrillus Terleczky, Dei gratia Exarcha, Episcopus Luceoriensis Ostrosiensisque, manu propria.

Gregorius, nominatus Archiepiscopus, Vladika Polocensis Vitebscensisque, manu propria.

Michael Kopystensky, Episcopus Praemisliensis Samborensisque, manu propria.

Gedeon Boloban, Episcopus Leopoliensis, manu propria.

Dionysius Zbiruisky, Episcopus Chelmensis, manu propria.

Leontius Pelczyczky, Episcopus Pinscensis Turoviensisque, manu propria.

Ionas Hohol, Archimandrita Cobrinensis Ecclesiae Sancti Salvatoris, manu propria subscripsit.

Idem Ionas Hohol, nominatus Episcopus Pinscensis Turoviensisque.

46.

Roma, 24. VI. 1595.

De conductu cosacorum expensis Sanctae Sedis ad defendendam christianitatem.

BIBL. VAT., *Capponiani*, vol. 29, fol. 150v.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 60

Di Roma, li 24 Giugno 1595.

(f. 150v) La sera di questo giorno arrivò qua corriero di Transilvania, spedito a Nostro Signore da quel Prencipe et referisce ... per avvisarne Nostro Signore et farlo chiaro, che finche haverà vita et aiuto da Prencipi christiani non resterà di far guerra al Turco et però si è detto, che Sua Santità oltre la provisione di m/XV scudi il mese, che gli da, sia per mandar ordine a Mons. Visconti, colà Nuntio, che in evento di gran bisogno cerchi trovare mercanti, che li sborsino m/50 scudi per una volta sola, che di qua subito se gli rimetteranno, li quali saranno forse buoni ad assoldare li m/15 Cosacchi scritti[67] ...

47.

Ostrog, 24. VI. 1595.

Constantinus dux de Ostrog omnes admonet, ut in vetere patrum fide perseverent.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 99, Nr. 71.
Mon. Confr. Leopol., voo. I, p. 629, nr. 369.

Константинь божіею милостью княжа острозское, воевода кіевскій, маршалокъ земли волынскоѣ, староста володимерскій всѣмъ благочестивымъ христоименитымъ людемъ единыа правыа вѣры, сопричастникомъ святыа восточныа церкве, истинныа матере сыномъ, въ здѣшней области короны польскоѣ и великого князьства литовскаго обывателемъ и повсюду въ панствѣ короля его милости пана нашого милостивого пребывающимъ отъ наболшого и до наменшого стану такъ духовнымъ яко и свѣцкимъ правовѣрнымъ хрестьяномъ взлюбленымъ еже о Христѣ братіи моей здравствующе о господѣ радоватися.

Понеже отъ преименитыхъ благочестивыхъ своихъ родителей зъ младости моея въ наказаніи истинныа вѣры въспитанъ быхъ; въ нейже и до днесь божіею помощью укрѣпляемъ пребываю, уповающе на щедро-

[67] Sic d: « rejestrovi kozaky ».

ты божественнаго милосердія его, яко и до конца непоколебима въ ней съхранитъ мя. Извѣстихъ бо ся божіею благодатіею и упевнихся въ томъ, ижъ яко кромѣ единого божества въ троицы славимаго и покланяемаго то есть отца и сына и святаго духа, въ егоже имя и крестихомся, инаго нѣсть бога тако и окромя единыа истинныа вѣры въ Іерусалимѣ насажденныа и оттуду яко зъ жерела приснотекущаго слова божественнаго напоеныя нѣсть иныа вѣры по писаному: « отъ Сіона изыйде законъ и слово господне изъ Ерусалима ». Но понеже нынѣшняго времени злохитрыми козньми вселукавого діявола врага и супостата народу хрестіанскаго самые главнѣйшіе истинныа вѣры нашеа начальницы славою свѣта сего прелстившися и тмою сластолюбія помрачившися мнимые пастыры наши митрополитъ зъ епископы въ волки претворишася и единыа истинныя вѣры святыя восточныя церкви отвергшеся, святѣйшихъ патрыарховъ, пастырей нашихъ и учителей вселенскихъ отступили и ко западнымъ приложишася,[68] только еще кожею лицемѣрія своего яко овчыною закрывающе въ собѣ внутреного волка, не объявляються съ тымъ, потаемнѣ согласившися зъ собою окаянніи, яко христопродавца Іюда зъ жидовами, умыслили всѣхъ благочестивыхъ въ здѣшней области хрестьянъ безъ вѣсти отторгнувши, зъ собою въ погыбель вринути, яко самыя пагубныя и скрытыя ихъ писанія объявляють. Но человѣколюбецъ богъ не попуститъ въ конецъ лукавому умыслу ихъ съвершитися, если только ваша милость въ любви хрестянской и повинности своей почуватися хотѣти будете рачили. Не о тлѣнное бо имѣніе и погиблющее богатество идетъ, еже все оставляюще здѣ, яко родимы ся наго, такъ наго и отходити мусимъ, ничтоже отъ сихъ съ собою вземлюще, но о вѣчный животъ и несмертельную коегождо насъ душю, еяже ничтоже дражшего быти можетъ, если бо и всю поднебесную кто опануетъ и всего свѣта богатество соберетъ, не можетъ дати отмѣны за душю свою по евангельскому слову. Весь свѣтъ не точенъ есть единаго коегождо насъ души.

А ижъ множайшіе отъ обывателей здѣшнеѣ области панства найяснѣйшого короля пана нашого милостивого, звлаща правовѣрные хрестіане святыа восточныа церкви послушницы, панове братія еже о Христѣ мнѣ зѣло взлюбленая, съ повинноѣ любви своее хрестіянскоѣ, мене нѣкако въ здѣшнемъ краю за началника въ православію быти менятъ,

---

[68] Deliberatio hierarchiae iam tunc nota erat duci Ostrogiensi et hac littera palam denunciata omnibus fidelibus. Forsan eidem duci iam notum erat diploma supra dictum professionis obedientiae Romano Pontifici et legationis duorum episcoporum Romam. Dux Constantinus acta hierarchiae sollemniter condemnat et proscribit in opinione publica. Stylus epistolae encyclicae eius est sollemnis et vehemens.

хотяжъ самъ себе не болшаго, но кождому въ правовѣріи стоящему ровного быти розумѣмъ; съ тыхъ причинъ обавяючися, абыхъ господу богу яко создателю всѣхъ и вашей милости возлюбленной братіи моей яко истинноѣ матере святоѣ восточноѣ церкви сыномъ виненъ не зосталъ, тогды взявши теперь певную вѣдомость о таковыхъ отступцахъ и явныхъ предателехъ всего тѣла церкви христовы, вашимъ милостямъ ознаймую и съ тымъ ся всѣмъ вобецъ и кождому з особно вашей милости правовѣрующимъ еже о Христѣ взлюбленои братіи моей оповѣдамъ противъ таковыхъ пагубныхъ спасенія нашего супостатовъ, хотѣчи посполъ со всѣми вашими милостями за едно стояти такъ, яко бы за помочью божьею и вашимъ пильнымъ стараньемъ въ тые сѣти ихъ, которые лстиве и скрытиѣ на насъ зготовали, сами впали, по писаному: въ сѣти сей, юже съкрыся, увязе нога ихъ, знаемъ есть господь судьбы творяй, въ дѣлѣхъ рукъ своихъ увязе грѣшникъ. Што бо имать быти паче сего безстуднѣйши и беззаконнѣйши, яко еже шести или седми злонравнымъ человѣкомъ злодѣйски соизволившимся и пастырей своихъ святѣйшихъ патріарховъ, отъ ныхъ же поставлены суть, отвергшеся, насъ всѣхъ правовѣрныхъ, властнѣ яко безсловесныхъ собѣ вмѣняюще, по своей воли смѣюще отъ истинны отрывати и зъ собою въ погубу съотводити? Прочее, которая полза намъ отъ таковыхъ быти имать? Ихъ же самъ господь именуетъ глоголя: вы есте свѣтъ міру, сіи же вмѣсто свѣта, тмою и соблазною всѣмъ. И паки вы есте соль земли, аще ли соль обуяетъ чимъ осолится? ни на што къ тому не згожа, токмо да изсыплется вонъ и потоптана будетъ отъ человѣкъ. И если Татаромъ мало знающимъ бога и невѣрнымъ Жидомъ, супостатомъ божіимъ, также Армяномъ и инымъ, въ панствѣ его королевскоѣ милости пана нашого, законы ихъ безъ всякаго нарушенья хранимы суть, чи не болшъ намъ, истинныа вѣры хрестіяномъ, храними быть мають, если только всѣ купно зъ собою соединившися за едно усердно стояти будемъ? А я якомъ чрезъ весь часъ живота моего и до днесь съ повинности своее хрестіянскоѣ къ помноженью непорочного закону единыа истинныя вѣры святоѣ восточноѣ церкви яко въ розмноженью святыхъ писаній и книгъ такъ и въ прочихъ благочестивыхъ вещахъ, еже въ похвалу святого имени божественнаго трудомъ и накладомъ своимъ служилъ и до конца богу поспѣшествующу ми водлугъ наболшаго преможенья, моѣми всѣми силами еже къ полезному ближныхъ всѣхъ правовѣрныхъ хрестіянъ, братій моихъ, служити обѣцую и купно зъ вашею милостью всѣми правовѣрными стояти при благочестіи хочю, поки мя ставати будетъ. Не воздухъ бо или вѣтрь пасуще чинимъ, но единыа истинныа вѣры держащеся блюдемъ, еюже всѣ праведники избранники божіи живуть, якоже пишеться: праведный отъ вѣры живъ будетъ и отъ злочестивыхъ страждуще различныа бѣ-

ды и смерть со благодареніемъ подъемлютъ, вѣру же невредимо соблюдающе, яко апостолъ Павелъ, иже паче прочихъ въ бѣдахъ и напастехъ преболій, глаголетъ: теченіе скончахъ, вѣру соблюдохъ. Которая не ново изобрѣтена яко прочіе отъ людскихъ умышленій многіе составленые вѣры но отъ самого бога, еще въ началѣ свѣта, купно съ созданіемъ перваго человѣка предана и оттолѣ во всѣхъ святыхъ избранныхъ божіихъ дѣйствуется и невредима хранится. Еще бо отъ родоначалника праотца нашого въ единомъ изъ первородныхъ сыновъ Адамовыхъ обрѣтеся яко апостолъ свѣдѣтелствуетъ глаголя: вѣрою множайшую жертву Авель паче Каина принесъ богу, для котороѣ свѣдѣтелствованъ бысть быти праведенъ, свѣдѣтелствующу о дарѣхъ его богу, еже ради умре и еще споминаеться яко въ память вѣчную будетъ праведникъ и пакы: праведницы во вѣки живутъ, якоже и прочіи богоугодніи люде прежде закона и въ законѣ сію едину истинную вѣру всѣми силами своими содержаще, невредиму храняху, ожидающе пришествія съ початку вѣка обѣщаного самого того, въ негоже вѣроваху Іисусъ Христа спаса всѣхъ насъ якоже самъ господь глаголетъ: никтоже взыйде на небо, окромъ того, который зышолъ зъ неба сынъ чоловѣческій, который есть на небеси, и якоже Мойсей възнесе змію въ пустини, тако подобаетъ вознестися сыну чоловѣческому, абы всякій вѣрующій въ него не згинулъ, но абы мѣлъ животъ вѣчный. Аминь, глаголю вамъ, вѣруяй въ мя имать живота вѣчнаго, вѣруяй въ мя аще и умретъ, оживетъ, и всякъ живый и вѣруяй въ мя не умретъ въ вѣкы. Тѣмъже и вси праведніи, иже прежде закона и въ законѣ жившіи, сего провыдяще мысленными очима, яко апостолъ свѣдѣтелствуетъ, глаголя: по вѣрѣ умроша сіи вси, не пріемше обѣтованій, но издалека видѣвше я и цѣловавше.

Сею единою истинною вѣрою отъ начала міру и до скончанія его всѣ святыи оправданы бываютъ, яко апостолъ глаголетъ: оправдавшеся убо вѣрою миръ имамы къ богу господомъ нашимъ Іисусъ Христомъ, имъже и приведеніе обрѣтохомъ вѣрою во благодать сію. Овіи убо иже прежде закопа и въ законѣ бывшіе вѣрующе исповѣдаху: яко прійти имать чаемый, сирѣчь Христосъ спасти всѣхъ, якоже бо и пришелъ и вся предъувидѣная отъ святыхъ и предвозвѣщеная отъ пророкъ въ Ерусалимѣ самъ собою обновилъ и дѣломъ исполнивши явѣ указалъ, овіиже пакы и по пришествіи христовѣ и до днесь, иже въ отновленью благодати просіавшіи, вѣрующе исповѣдуютъ, яко онъ уже пришелъ есть и вся исполнилъ. Тѣмъ же обои единою вѣрою спасаються не у приняли совершеныя заплаты, за труды и подвиги своя обѣщаныя но съ радостью ожидають въ день судный воздаанія комуждо по дѣломъ его. А такъ отсюду явѣ есть, яко кромѣ единыя отъ начала міру провозвѣщеныя вѣры и самымъ господомъ нашимъ Іисусъ Христомъ въ Еруса-

лимѣ зачатоѣ и извѣщеноѣ, нѣсть иныя истинныя вѣры: еяже вси благочестивіи народове повсюду населенные и живущіи зъ Ерусалима участниками быти сподобишася и божественнаго слова писаньемъ святымъ оттуду просвѣтишася: о нейже немощно есть въ семъ листѣ выобразити, но болше въ писанью о семъ ваша милость доволно обрящете и съ прилежаніемъ прочитающе помощію божіею укрѣпляеми, легши зрозумѣть будете рачили. Аще бо отъ начала міра и до днесь врагъ и супостатъ нашъ дьяволъ не престаетъ воюющe на истинную вѣру различными козньми ополчаася паче же яко намъ спящимъ, якоже глаголетъ господь, приходитъ врагъ сѣять плевелы межи пшеницою, яко и днесь чрезъ самые мнимые пастыры наши. Но намъ не треба сими прелщатися, но крѣпко стати вооружившеся, не даюше плещъ, рекше, тылу врагу, просяще отъ бога помощи, яко да сокрушитъ сатану подъ ноги наши. Вся бо сія грѣхъ ради нашихъ попущеніемъ божіимъ бываютъ. Возбужающе насъ отъ сна и въ цѣломудріе приводяще досвѣтчаетъ и пробуетъ яко да боголюбцы объявяться а сластолюбы обличатся и посрамлены будуть. Колико бо множество святыхъ, незличеное числомъ, за сію истинную вѣру кровь свою проливающе и многыя муки наважденіемъ дьяволимъ отъ зловѣрныхъ человѣкъ страждуще претерпѣли яко прежде самъ спаситель нашъ Іисусъ Христосъ отъ неблагодарныхъ Іюдей. Сего и намъ подражати подобаетъ во всемъ, якоже спослушествуетъ апостолъ глаголя: терпливостью да течемъ на предлежащій намъ подвигъ, взирающе на начальника вѣрѣ и совершителя Іисуса, иже за предлежащую ему радость смерть и распятіе пострадалъ, о срамотѣ не дбалъ. Аще бо и мнится нѣкоимъ нерозсуднымъ розноѣ быти вѣры, но всякъ въ божественнѣмъ писаньи неразвращенными мысльми воспитаный розумѣетъ, яко отъ человѣческихъ умышленій мудростью свѣта сего таковыи вѣры утворени суть, тѣмъ же и въ человѣческой моцы до времени стоять ся а не въ силѣ божіи; овыхъ богатествомъ и славою свѣта сего оттягающе прельщають, овыхъ же муками запрещающе примушають, такъ яко и прежде бывшіе мучители творяху, якоже и самъ той божественный апостолъ Павелъ, иже о вѣрѣ святыхъ свѣдѣтелствуетъ, тотъ же и о собѣ самомъ яснѣ извѣствуетъ, яко прежде нежели откровено ему бѣ, егда отъ господа позванъ и избранъ бысть, преже въ жидовскомъ омраченіи суще, паче прочихъ збытный ревнитель своея прелести жидовскоѣ бысть: колико святымъ пакости сътвори, вяжуще и мучаще и въ темницахъ заключающе, яко и блаженнаго первомученика Стефана кровопролитію съобъщникъ бысть. Также и прочіи жидове, въ чимъ егда властію мучителскою своему неправедному умышленію одолѣти не възмогоша, отъ богатества прелщающе сребромъ умздають: якожъ сотвориша воиномъ, утаити хотяще воскресеніе христово. Сице и прочіи вси имъ

подобніи, своихъ вѣръ изобрѣтатели, свѣта сего мудрованіемъ дмущіеся творятъ. Въ единой же точію истиннѣй вѣрѣ отъ началника и совершителя ея господа нашего Іисуса Христа преданной и изъ Ерусалима отъ божественыхъ ученикъ его повсюду розсѣяной и наученой и отъ правовѣрныхь крѣпко и непоколебимо здержимой, никтоже имать рещи ниже указати сего, абы кого приневоляти когда во истинную вѣру или мучити мѣли: но сами отъ зловѣрныхъ наважденіемъ вражіимъ мучими страждуше со благодареніемъ терпяху, възлагающе вся на судящаго праведно по писаному: моя помста, азъ въздамъ, глаголетъ господь. Сего ради и божественный апостолъ, егда въ чювство и познаніе единыа истинныа вѣры пріиде, не къ тому мучити, но самъ множае мучимъ быти желаше: идошя, рече, радующеся отъ лица собору, яко за имя господа Іисуса сподобишася безчестіе пріяти. Вси бо, рече, хотящіи благочестно жити о Христѣ Іисусѣ, гоними будуть. Тѣмъ же и намъ глаголетъ: да вѣра, рече, ваша будетъ не въ премудрости человѣческой, но въ силѣ божіи. Отъ сего бо и правовѣрныи имянуемся, яко не отъ человѣческихъ умышленій, свѣта сего мудростью составленыхъ розныхъ вѣръ, но отъ самого господа нашего Іисусъ-Христа преданыя намъ единыя истинныя вѣры всею силою держимося, прилежно молящеся ему, яко да не попуститъ намъ выше силы нашея искуситися, но обычною благодатію человѣколюбія своего подастъ намъ руку помощи своея и сподобитъ насъ подвигомъ добрымъ подвизатися, теченіе скончати, вѣру невредимо съблюсти, и вѣчныхъ благъ наслѣдниками быти. Аминь.

Въ лѣто отъ созданія міра седмыя тысящи 104, а отъ по плоти рождества христова тысяща 1595-е, мѣсяца іюня 24 дня написася.

48.

Olika, 29. VI. 1595.

Theodorus Skumyn, palatinus Novohorodensis Michaeli Metropolitae Kioviensi de rebus unionis scribit.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 96, Nr. 69, II.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 635, nr. 370.

Велебный въ бозѣ милостивый отче митрополите, господине и пастыру намъ ласкавый! Службы мои повольные въ ласку вашей милости моему милостивому пану и пастыру пильнѣ залѣцамъ. Дошло мя писанье вашей милости черезъ коморника моего зъ Новагородка отъ вашей милости посланое, въ которомъ ми ваша милость ознаймовати рачишъ о дивной якойсь отмѣнѣ въ справахъ церкви божьее закону нашого хрестіянского церкви восточноѣ, што естли есть отъ бога, трвало будетъ,

естли жъ отъ человѣкъ, в нивечь ся обернетъ. И рачишъ ми ваша милость ознаймовати, ижъ ся то почало отъ владыкъ въ корунѣ польской владычьства свои маючихъ кромъ зезволенья вашей милости. А мнѣ се здѣ зъ двору короля его милости вѣдомость дошла, же вже по соймѣ краковскомъ были послы у его королевской милости въ Краковѣ отъ всего духовенства нашого и снать тамъ въ первыхъ позволенье отъ вашей милости на то на письмѣ передъ его королевскою милостью показовано и листы отъ вашей милости до короля его милости вѣрущіе. Што естли есть певнѣ такъ, не вѣрилемъ, якожъ снать вже и трактаты, которымъ бы обычаемъ той згодѣ быти, за волею его королевской милости намовивши съ певными артыкулы и все то скончавши отъ короля его милости суть отправлены якожъ ми и тые артыкулы преписавши послано. На сесь часъ писати ми ваша милость рачишъ, уживаючи мене въ томъ, абыхъ раду мою вашей милости подалъ, што съ тымъ чинити. А ижъ трудная вже въ томъ рада быти можетъ, на што ся згодивши и королеви его милости подадутъ и на то зезволятъ. Прото и моя рада бы до того вже прожна была, одно на посмѣхъ зошло бы ся. По правдѣ, первѣй всимъ было нашого благовѣрія людемъ о томъ вѣдати и намовити, а безъ вѣдомости всихъ до таковыхъ рѣчей великихъ и новыхъ не приступовати, за чимъ я на сесь часъ рады моее въ той мѣрѣ вашей милости моему милостивому пану давати не могу ани тежъ поедынкомъ въ такъ рѣчахъ великихъ самъ одинъ рады давати не буду умѣть, але подобно прійдетъ ми, будучи овцою стада христова пастырства вашей милости за вашою милостью пастырьми нашими ити и вашей милости послѣдовати, а ваша милость вѣдати рачите, куды насъ проводите и за насъ личбу давати будете. Рачишъ ми ваша милость мой милостивый панъ писати ознаймуючи ми, ижъ ваша милость, пана Григорья служебника своего, до мене послати рачилъ: ино панъ Григорей до сего часу у мене не былъ; а коли пріѣдетъ, радъ зъ нимъ обо всемъ намовляти буду и што-мъ откуль увѣдаю, до вашей милости черезъ него вскazати не занехамъ. При томъ и повторнѣ службы мои повольные въ ласку вашей милости моему милостивому пану пильнѣ залѣцамъ, зычачи въ ласцѣ божьей доброго здоровья съ фортуннымъ повоженьемъ на часы долгіе, яко господину и пастыру нашому.

Писанъ въ Олитѣ, дня 29 іюня року 95.

Вашей милости моего милостивого пана повольный и зычливый слуга. Теодоръ Скуминъ, воевода новгородскій властною рукою.

Inscriptio literae: Велебному въ бозѣ преосвященному его милости архіепископу митрополиту кіевскому и галицкому и всея Руси киръ Михаилу Рагозѣ моему милостивому пану и пастыру належитъ до власныхъ рукъ.

49.

Cracovia, 1. VII. 1595.

De unione Ruthenorum cum Sede Apostolica, deque praecedentibus casibus similis unionis.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 B, fol. 178v-79.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 60

(f. 178v) ...

Onde io intendendo dalli avisi, che vengono di mano in mano, lo stato quieto di Svetia, et il sollevamento della nostra santa religione, et la discordia fra li Predicatori lutherani et Calvinisti, et la ferma risolutione di quei rustici, ne quali consiste il nervo di quel Regno, di non voler admettere quella condennata Sinodo, che prima della nostra andata in quelle parti fu fatta et poi per forza confirmata da questa Maestà, et considerando anco, come Dio benedetto è andato indirizzando la ridutione delli scismatici Rutheni alla unione della santa fede, poichè hanno già fatta una Sinodo,[69] et di consentimento universale eletti due Vescovi molto qualificativi per oratori a Sua Santità per la sopradetta ridutione, quali stiamo aspettando di giorno in giorno, non posso indurmi a credere che il terzo particolare della lega ... sia di havere altro esito di quello che il servitio di Dio, et l'ardente desiderio del Sommo Pontefice ricerca. Et come si sono superate anco infinite et scabrose difficultà nell'acquisto del Regno di Svetia, lo quale dopo tanti et tanti anni ha pur sottoposto il collo al soave giogo della Sede Apostolica, reddendo obedienza al Sommo Pontefice, come hanno fatto li altri Regni Cattolici, et sicome dopo celebrato il Concilio Fiorentino, che sono cento cinquanta et tant'anni comparvero Vescovi Rutheni a Roma, et Isidoro[70] Metropolitano loro assistente al Concilio fu creato Cardinale da Eugenio, et destinato Legato all'Imperatore di Constantinopoli,[71] non ha veduto mai la Sede Apostolica ridutione alcuna della Russia, ne simile legatione. Et che se bene questi nostri non compariranno con (f. 179) duecento cavalli, come comparve il sopra-

---

[69] Synodus hierarchiae ruthenae semper, inde ab anno 1590, in civitate Berestensi celebrabatur prope festum S. Joannis Baptistae.

[70] Isidorus Metropolita Kioviensis (1436-1458), ab anno 1439 Cardinalis S.R. Ecclesiae; variis fungebatur missionibus in Curia Romana et extra. Anno 1458 dignitatem Metropolitae Kioviensis deposuit, cui successit Gregorius II, eius socius.

[71] Tempore obsidionis Constantinopolis a turcis annis 1452-3, et Constantinopoli capta, ductus fuit in captivitatem tempore expugnationis. Optimas dedit descriptiones de modo procedendi turcarum.

detto Isidoro, non di meno non saranno con la gratia di Dio scacciati dalli Rutheni, come fu esso; così spero che debba succedere felicemente il particolare della lega, non ostante che di punto in punto si vada così santa attione difficultando...

Di Cracovia, li primo di Luglio 1595.

50.

Cracovia, 7. VII. 1595.

De variis rebus politicis et de unione cum Sede Apostolica.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 B, fol. 183-83v.
Dipl. Ital. (Romenorum), t. I, pag. 392.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 62

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

Vederà V. S. Ill.ma dal sommario della lettera, che scrive il Sig. Cancelliere a Sua Maestà, come passano le cose militari, et da quello, che scrive a me, il senso suo intorno alla Valacchia. Egli esclama insino al cielo per riscaldare le provisioni della guerra, ma si procede insin'hora freddamente, non ostante, che da ogni parte si habbia aviso, che li Tartari irritati contra i Polacchi per la fortezza presa dalli Cosacchi, si preparino per assaltare la sopradetta provincia, et poi far incursioni in questo Regno.

Li sudetti Cosacchi si sono divisi, essendo restati parte al servitio di Sua Maestà, et parte passati in Ungaria, non per servire al Serenissimo Massimiliano, come qua si sono ingegnati molti di far credere a Sua Maestà, ma per militare sotto il Sig. Principe di Transilvania.

... (f. 183v) ...

Li Vescovi Rutheni eletti per oratori alla Santità di Nostro Signore non sono per ancora comparsi, trattenendosi per alcune loro cause alli giudicii di Lublino. Ma non potranno tardar a comparire, et sono aspettati da Sua Maestà con molto desiderio, la quale mi ha significato, che nella Sinodo tenuta per conto della unione della lor chiesa con la catholica sono stati assistenti molti signori di qualità catholici, heretici et Rutheni, tra quali ritrovandosi Nicolo Sapiha, Palatino di Witepske, che insino a quell'hora era stato calvinista et intendendo le disputationi hinc inde fece una risolutione molto singolare abiurando la calvinistica heresia, et abbracciando la Ruthnea religione, purche la Unione con la Sede Apostolica si riducesse alla sua perfettione, et ch'essi Rutheni havessero riconosciuto il Pontefice Romano per Vicario di Christo, protestando, che quando fosse seguito altrimenti egli si voleva fare della nostra santa religione. Pensi V. S. Ill.ma se questo caso così lliustre fa che li heretici

et scismatici strident dentibus contra questi poveri Vescovi et contra quei laici Rutheni, che promovono la Unione. Ma si è proceduto et si procede maturamente et circospettamente senza strepito et evitando le risse. Et io si come da principio giudicai essere più espediente di non mover la prattica che moverla non canonicamente, così persevero nel medesimo senso, non desiderando un'aura vana acquistata con un apparenza di bene, ma ardendo di desiderio, come Ministro di Nostro Signore, che si augumenti la gloria di Dio.

. . . (f. 184) ...

Di Cracovia, li 7 di Luglio 1595.

51.

Olita, 18. VII. 1595.

Theodorus Skumyn palatinus Novohorodensis ducem Constantinum de Ostroh rogat, ut apud Regem interveniat, ut clero orthodoxo et nobilitati licitum sit, in rebus unionis consultandi causa convenire.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 105, Nr. 74.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 639, nr. 373.

Освѣцоне яснѣ-велможне княжа, милостивый пане воевода кіевскій мой милостивыи пане и добродѣю ласкавый!

По недавной отправѣ посланца вашей княжецкой милости отъ мене зрозумѣвшися зъ ихъ милостями паны бурмистры и всею радою мѣста виленского, столицы великого князьства литовского и вѣдомость отъ ихъ милости узявши, же въ той справѣ церковной, отъ старшихъ духовенства нашого и отъ самого митрополита... подступку подъ нами учиненомъ, ... болѣснѣ насъ обходячой шлють до вашей княжецкой милости посланца своего ласки рады и помочи въ таковомъ за вѣковъ нашихъ неслыханомъ и жалосномъ припадку потребуючи якожъ и я зъ ними весполъ пильнѣ прошу, абы ваша княжецкая милость въ томъ старанье свое панское учинити и намъ допомочи рачилъ такъ радою яко и вшелякою помочью своею, и будетъ ли се то вашей княжецкой милости видѣло (яко-мъ о томъ первѣй до вашей княжецкой милости писалъ) послати до его королевской милости съ оповѣданьемъ на тыхъ облудныхъ и подступныхъ пастыровъ нашихъ и съ прозбою, абы намъ якій зъѣздъ съ тими духовными нашими мѣти позволивши певный часъ оному зложити и назначити рачилъ. Я жъ мѣстца пристойнѣйшого для того зъѣзду нигдѣ быхъ видѣти не могъ, одно съ тыхъ трохъ на которомъ одномъ мѣстцу, если не въ Новѣгородку або у Городнѣ, теды хотя у Берестьи, гдѣ быхмо вжды со всимъ духовенствомъ нашимъ зъѣхать

и пристойнѣ о томъ намовитися могли, а оттуль самъ панъ богъ показати можетъ, што въ томъ далѣй чинити маемъ. Што все воли его святой и мудрому баченью вашей княжецкой милости поручивши на сесь часъ службы мои повольные въ ласку вашей княжецкой милости моему милостивому пану пильнѣ залецаю.

Данъ въ Олитѣ, мѣсяца іюлія 18 дня, року 95.

Вашей княжецкой милости моего милостивого пана служебникъ упреймый и повольный.

Теодоръ Скуминъ, воевода новгородскій, староста городенскій и олитскій властною рукою.

Inscriptio literae: Освецоному и ясневелможному его милости княжати Константыну Константыновичу Острозскому воеводѣ кіевскому, старостѣ володимерскому, моему милостивому пану и добродѣеви вельцѣ ласкавому до властныхъ рукъ.

52.

Cracovia, 28. VII. 1595.

Sigismundus III, Rex Poloniae duci de Ostroh persuadet, ut ad unionem cum Romana Ecclesia accedat, exponitque ei utilitates ex unione cum Romana Ecclesia crescentes.

Акты относящіе ся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 106, Nr. 76.
Mon. Confr. Leopol., voo. I, p. 642, nr. 375.

Жикгимонтъ третій зъ ласки божее король польскій, великій князь литовскій, рускій, прускій, жомоицкій, мазовецкій, инфлянтскій, а шведскій, кготскій, вандальскій дѣдичный король.

Вельможный, упреймѣ намъ милый! Не вонтпимо, же вѣдомые суть упреймости вашей працы и старанья светыхъ продковъ нашихъ, которые чинили, абы до первшоѣ едности костела повшехного римского яко до преднѣе столицы апостольскоѣ привести были могли людей набоженства кгрецкого, яко и на соборѣ флорентскомъ уже было пришло до того а яко и чимъ се то зась все помѣшало, розумѣемъ, же не суть и тые рѣчи упреймости вашей таемные. Въ чымъ кгды есмо тежъ и мы працовали, прикладомъ тыхъ же продковъ нашихъ а то намъ панъ богъ самъ (которого мы хвалы въ томъ, а не чого иншого шукаемъ) такъ тыхъ часовъ нашихъ поблагословити рачилъ, же пастыровъ вашихъ сердца до тогожъ, чого есмы прагнули и шукали, обернулъ. О чомъ здалося намъ ознаймити упреймости вашей яко человѣкови въ той религѣи въ панствахъ нашихъ переднему а который тогожъ завше, яко маемъ вѣдомость, передъ тымъ зычилъ собѣ за часовъ своихъ дочекать; абы теперь то вѣдаючи и видѣчи же на доброй, вже суть тые рѣчи дорозѣ, утѣ-

шилъ се и абысь дяковалъ за то пану богу зъ нами посполу и того абысь намъ помогалъ. Кгдыжъ и рѣчъ самую уваживши добрѣ, лацно судить, же яко не може быть, только тежъ одинъ вѣрный людъ, одинъ костелъ правдивый, такъ набольшей только тежъ одинъ найвышшій пастыръ, отъ которого вси иншые владзу маютъ. А же не иншого тымъ быть вѣки прешлые отъ апостоловъ, одно намѣстника Петра святого на столицы римской знали и слухали, сама наука и вызнанье святыхъ докторовъ кгрецкихъ переднихъ свѣдчитъ, и свѣтъ увесь то и теперъ бачитъ, же которые ся одно отъ послушенства тоѣ апостольскоѣ столицы римскоѣ оторвали, шукаючи якоѣсь вольности противъ зверхности своее властноѣ подпали нендзные подъ противную а окрутную поганскую неволю. Чого достаточнымъ и ледвѣ не свѣжимъ есть прикладомъ царогродскій тотъ патріярха, который, поколь бралъ благословенство отъ намѣстниковъ Петра святого, квитнулъ; а якъ ся схотѣлъ вчинить ономy ровнымъ, замѣшалъ и затруднился а на конецъ, коли и продковать замышлялъ, розсудити упреймость ваша можешъ, якъ во всемъ на заду барзо лихо зосталъ такъ, же его уже не апостольскій намѣстникъ жекгнаетъ, але поганецъ спросный сажаетъ и отмѣняетъ, якъ ся ему подобаетъ; которому и костелъ свѣжо отняли и якъ кгвалтъ тираньскій его стиснулъ, же хотя бы тежъ, снать, и зверхность тую апостольскую римскую признать теперъ хотѣлъ, трудно: бо былъ бы внетъ за змѣнника а потомъ подобно и што горѣй бы ся зъ нимъ здѣяло. Маючи тые слушные приклады, люде религѣи твоее, якожъ александрійскій патріярха, волоскіе и сербскіе и болгарскіе бискупы тыхъ часовъ узнавши унесенье продковъ своихъ, столицы Петра святого поклонъ отдавши до послушенства ся презъ посланцы своѣ, яко намъ даютъ знать зъ Риму, повернули. На што все упреймость ваша самъ глядѣчи и видѣчи, же тая столица царогородская и сама собою не владаетъ, але поганинъ блюзнерца и преслядовца костела панского рядитъ ею, будешъ дяковалъ пану богу, же тыхъ часовъ далъ упреймости вашей дочекать и отъ тыхъ зопсованыхъ а уже правѣ осхлыхъ криницъ уведши, до жроделъ вѣры збавенноѣ презъ пастыровъ властныхъ поволывать упреймость вашу рачитъ: до которыхъ же се упреймость ваша поспѣшишъ и намъ тоѣ потѣхи а собѣ прислуги такъ великои и вѣчноѣ зычить будешъ, певнѣ то собѣ по упреймости вашей обѣцуемы. А бы зъѣздъ якій-сь мѣлъ зводить до того, о который насъ сами бискупы ваши жадали, але не зда се намъ; кгдыжъ то есть владзѣ ихъ пастырской радити о збавенью, за которыми и мы яко за пастырми повинни есми ити не пытаючи се але чинячи якъ они учатъ, которыхъ духъ панскій намъ далъ тутъ за вожи до живота. Вѣнцей, же тежъ зъѣзды лѣпѣй звыкли рѣчи затруднять, нижъ што доброго будовать. О тымъ еднакъ, што бы до утверженья тоѣ справы

належало, яко и иные нѣкоторые рѣчи, поручили есмо велможному Янушови княжати жеславскому воеводѣ подляшскому и урожоному Якубови Претвичови каштелянови каменецкому ширей се именемъ нашимъ зъ упреймостью вашею намовить[72]: которымъ зуполную вѣру давши, жадаемъ пильнѣ, абы-сь для славы и заплаты несмертельноѣ горяче а зычливе бискуповъ своихъ въ тымъ предсявзятью ихъ святобливомъ ратовалъ и оныхъ яко-сь звыклъ, завше миловалъ и яко пастыровъ своихъ въ пошанованью у себе мѣлъ. Зычимъ за тымъ упреймости вашей здоровья и всего добра.

Данъ въ Краковѣ, дня 28 мѣсяца липца, року панского 1595, пановання кролевствъ нашихъ польского осмого, а шведского второго року.

In dorso legitur: Копѣя листу короля его милости до его милости пана воеводы кіевского.

53.

Cracovia, 28. VII. 1595.

Sigismundus III, Rex Poloniae Metropolitam Kioviensem episcoposque Vladimiriensem et Luceorensem collaudat, quod ad unionem accedere voluni, promittitque eos defensurum incoeptumque negotium ad finem perducturum esse.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 108, Nr. 77.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 644, nr. 376.

Жикгимонтъ третій зъ божое ласки король польскій, великій князь литовскій и пр.

Велебный въ бозѣ, намъ вѣрнѣ милый! Вырозумѣли есмо зъ писанья вѣрности твоей и зъ устного посельства черезъ велебныхъ Потѣя владыку володимерского и Терлецкого владыку луцкого, ижъ вѣрность твоя уваживши то въ себе, ижъ до тыхъ часовъ были есте подъ послушенствомъ патрыархи константынопольского маючи его за пастыра найвышшаго и посвященье отъ него беручи все послушенство ему есте отдавали, тому который... отъ поганина, неприятеля всего хрестіянства на тотъ урядъ подаванъ и прекладанъ бывалъ и частокроть одинъ подъ другимъ тоѣ владзы альбо преложенства докуповался. Также и теперъ

---

[72] Litterae hae Regis ducem persuadere satagebant, ne unioni obstaret, sed potius eam iuvaret; Rex tunc temporis non censuit expediens Synodum convocare, sed ampiorem disceptationem de rebus agendis committit duobus officialibus Regni: Joanni Zaslaviensi, Palatino Podlachiae et Jacobo Pretwicz, Castellano Kamenecensi. Cfr. infra nr. 84.

чотыри патрыярховъ константынопольскихъ живы суть, бо который большъ дастъ башы альбо цесарови турецкому, того давного съ преложенства зложатъ а тому, который купитъ, патрыярьховство дадутъ. Што и вѣрность твоя обачивши и не хотѣчи быти большъ послушонъ неволи поганьской, волишъ ся поддать посполу и съ другими владыками преложоными братьею своею, подъ зверхность и послушенство одного правдивого пастыря отца святого папежа римского и прилучившися до одноѣ овчарни, слухать голосу того, которого самъ Христосъ постановилъ и самому только Петру святому и намѣстникомъ его такій привилей далъ, абы они потвержали братью свою яко то и передъ тымъ завжды бывало, посвѣтьчаютъ того сами докторове грецкіе и вси исторыи давные, и синоды оные великіе. За штожъ мы вѣрность твою похваляемъ и вдячни того отъ вѣрности твоей будучи и впередъ жадаемъ и напоминаемъ, абы вѣрность твоя не оглѣдаючися на жадную рѣчь и не обавляючися жадныхъ пострахов ни отъ кого, статечнѣ при томъ предсявзятью своемъ стоялъ и тоѣ святобливоѣ справы до конца довести хотѣлъ самъ и другихъ братью свою до того приводячи: чого мы сами вѣрностямъ вашимъ допомогати и ласкавымъ паномъ и оборонцою не только въ той, але и въ кождыхъ справахъ вѣрностей вашихъ быти хочемъ.

А што доносили прозбы отъ вѣрности твоей помѣненые владыкове о потверженье старыхъ артыкуловъ и вольностей вашихъ и о приданье новыхъ, на то все слушный респонсъ отъ насъ господаря отнесли. А наперво просили, абы вси церемонѣи и порядки права и вольности церковные въ цалѣ захованы были; и мы господаръ въ томъ есмо ихъ упевнили, ижъ водлугъ звычаевъ давныхъ ни въ чомъ нарушоныи быти не маютъ. Што се тежъ дотычетъ о владычьство полоцкое, ижъ вѣрность твоя писалъ до насъ просячи за казнодѣею своимъ Григорьемъ, абы есмо тое владыцство ему дали, и мы господаръ писанья и жеданья вѣрности твоее на сторону не откладаючи, не были есмо отъ того, абы того владыцства ему дати не мѣли: што и теперъ заразъ учинити есмо хотѣли, нижьли дошло то насъ вѣдати, ижъ онъ теперъ тамъ у Вилни, снать, былъ причиною и поводомъ до зъѣздовъ яких-сь, бунтуючи людъ посполитый противко той святобливой справѣ и предсявзятью вѣрностей вашихъ и показуючи листы якіес отъ вѣрности твоей а снать змышленые — задержалися есмо съ тымъ владыцствомъ и жадаемъ, абы вѣрность твоя оного до насъ господаря прислалъ, жебы намъ о собѣ справу далъ. Съ тымъ вѣрности твоей отъ пана бога добрѣ здорового бытья зычимо.

Писанъ у Краковѣ, лѣта отъ нароженья сына божьего 1595, мѣсяца іюля 28 дня.

54.

Cracovia, 28. VII. 1595.

Sigismundus III, Rex Poloniae capitaneis in confiniis regni existentibus mandat, ne legatos quoscunque ex terris regni Turcarum venientes, praecipue orthodoxos, litteras ad episcopos ritus graeci vel alias personas ferentes in regnum intromittant.

Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 641, nr. 374.

Sigmunth trzeczi z bozei łaski krol polski etc. wszem wobecz y każdemu z osobna komu tho wiedziecz nalezy a mianowicie starostom naszym ukrainnym uprzeimie y wiernie nam miłym łaskę naszą krolewską.[73]

Uprzyimie y wiernie nam mili! Ze my bacząc, iak wielie bespieczenstwu koronnemu na tym nalezy, aby zaden czudzoziemiecz zwłascza ludzie greczkiego zakonu z ziem tureczkich do panstw naszych nie przychodzili, chcemy tego po uprzeimosczi y wiernosczi waszei, ktorzy iedno ukrainne zamki maią pod władzą swoją, aby tego pilnie przestrzegali, zeby zadnych oszob, ktoreby od patriarchow greczkich z listami (albo poselstwy) iakiemi bądz do episkopow religiei greczkiei (iako) thesz do kogo inszego w panstwach naszych poszlanych nie przepusczali y roskazuiemy surowie, aby takowych ludzi zadzierzywali y onych listy, iesliby iakie mieli, do nasz, odesławszy do nauki naszei w dobrei opatrznosczi chowali. Inaczey nie czyniącz dla łaski naszey y spowinnosczi urzendu swego.

Dan w Krakowie, XXVIII lipcza roku panskiego MDXCV, panowania krolestw naszych polskiego osmego, a swedzkiego wtorego roku.

Sigismundus rex. *Matias Woina.*

Copia ex Archivo Leop. castrensi et terrestri dicto, C. leop. t. 349, p. 1356. Idem ruthenice in libro "*Апокрисисъ*" p. 415 et in "*Актъ относящіеся къ исторіи западной Россіи*" t. IV, p. 106, nr. 75.

55.

Cracoviae, 28. VII. 1595.

Nuntius de legatis Hierarchiae Ruthenae mense septembri Romam ituris; de obstinatione ducis Ostrogiae.

Arch. Doria Pamphilj, *Fondo Aldobrandini*, 11 orig. et dupl.
MUH, vol. I, pag. 93.

---

[73] Mandatum praesens datum fuit officialibus Regni in confiniis exsequendo conditiones hierarchiae ruthenae. Cfr. supra nnr. 18 et 19.

... Habbiamo stabilito che li Vescovi Rutheni greci si partino di quà al principio di settembre per cotesta volta. Il loro persecutore, cioè il duca di Ostrogia per disperatione s'è fatto Ariano, ma forsi non perseverarà in simile frenesia et impietà; sarebbe bene di scrivere al Vescovo di Padova, che comparendo essi Greci in quella città li ricevesse, et dopo di mano in mano fossero hospitati dalli vescovi, acciò provino la carità ch'è tra di noi, et che questa loro conversione è preciata da tutti. Farò instanza a Monsignor di Cervia, acciò procuri che quei delle Valachie anco essi siano quà a quel tempo. Con le seguenti scriverò sopra di questa materia più diffusamente...

Di Cracovia, li 28 di luglio 1595.

Germanico, Vescovo di S. Severo.

56.

Romae, 29. VII. 1595.

Adventus episcoporum Ruthenorum Romae expectatur; de spe conversionis palatini Vitebscensis.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, fol. 234.

... Aspettaremo li Vescovi Rutheni, rallegrandoci che quel negotio venga così sodamente incaminato, come Vostra Signoria scrive, et che vi si sia dato così buono principio con la conversione del signor Palatino di Witepske,[74] il quale speriamo di vedere in breve totalmente cattolico, et Sua Maestà doverà farne qualche offitio a proposito, che forse lo disponerà con la divina gratia maggiormente...

Di Roma, li 29 di luglio 1595.

57.

Varsavia, 30. VII. 1595.

Rex Sigismundus III privilegia Ruthenorum uniendorum confirmat.

ASV, *Arch. Nunz. di Varsavia*, vol. 98, f. 137.

Privilegium Confirmationis Jurium et Libertatum Ruthenorum, tum coaequationis Cleri Rutheni cum Latino, per Sigismundum III, Regem Poloniae, Anno 1595 collatum.[75]

Sigismundus III, Dei gratia Rex Poloniae etc. Significamus etc.

---

[74] Palatinus Viteoscensis tunc temporis erat Nicolaus Sapieha (1589-1599).

[75] Versio latina documenti infrascripti in lingua polona (nr. 58) et ruthena (nr. 59). Episcopi desiderabant, ut assecuratio iurium et privilegiorum habeatur tum in lingua polona tum in lingua ruthena; cfr. supra nr. 20, ad articulum 9.

Quia Nos Rex sentientes hanc Nostram esse obligationem, ut gloriam Dei semper dilectemus et augmentum ejus cum studio promoveremus, ad quam concordia et unitas maxime est necessaria; videntes itaque in Dominiis Nostris inter Saeculares et Spirituales status nobis subiectos, sicuti in fide ita in ceremoniis magnam diversitatem, monuimus Spirituales presertim Superiores Ritus Graeci, Venerabiles Metropolitam et Episcopos, ut ad hanc concordiam cum Ecclesia Romana, quae ad antea in Unitate fuit, perfecte accedant; curarunt itaque, auxiliante Deo, ad Unionem et concordiam inter homines horum duorum Rituum Romani et Graeci in Dominiis Nostris Venerabiles Archi-Episcopus, omnesque Episcopi Ritus Graeci pervenire. Miseruntque ad Nos, Regem cum eo, quod ipsi praecaveant sibi omnes ceremonias et Ritus Ecclesiae Dei, juxta consuetudinem status antiqui Ecclesiae Orientalis... Itaque Nos, Rex, considerando ipsorum justum esse propositum, et ad res salutares necessarium, grato animo hoc ab ipsis accipimus, utque hujusmodi benevolentia sua gratiam nostram Regiam erga... se noscant, ejusdemque semper securi reddantur, his Praesentibus Literis Privilegii Nostri illis ipsis omnibus V.bilibus Archi-Episcopo et Episcopis supradictis, totique Clero Ecclesiae Orientalis Graecae Ruthenae in omnibus Dominiis Nostris cavemus et certificamus, verboque Nostro Regio promittimus et sacrosancte pollicemur, pro Nobis et pro Serenissimis Successoribus Nostris, Regibus Poloniae et Magni Ducatus Lithvaniae, quod ... Et in omnibus immunitatibus, et libertatibus, honore, observantia, praerogativis ita sicuti Clerus Ritus Latini Romani habet, ipsos quoque omnes conservare tenebimur et verbo Nostro Regio promittimus pro Nobis et Serenissimis Successoribus Nostris. Si quidem huiusmodi libertatem ab antiquo adhuc ab Antecessoribus Nostris, signanter vero a piae et gloriosae memoriae Antecessore Nostro Rege pro tunc Hungariae, Poloniae et Magni Ducatus Lithvaniae Vladislao concessam habent ... Hoc Nos promittimus, et amplioribus adhuc privilegiis Nostris ipsis conferre cum augmento gratiae Nostrae Regiae ... Pro cujus rei firmitate dedimus ipsis has Nostras Literas Privilegii, subscriptas manu Nostra Regia, quibus et sigillum Nostrum Regium appendi iussimus. Scriptum Varsaviae, Anno a Nativitate Filii Dei Millesimo quingentesimo nonagesimo quinto, Iulii trigesima die.

Sigismundus, etc.

58.

Cracovia, 30. VII. 1595.

Diploma Regis Sigismundi III assecurationis conditionum datarum ab Hierarchia Ruthena.

HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, Leopoli 1862, pag. 185-188.

Zygmunt III z Bożej łaski król polski, Wielki Xiążę Litt., Ruski, Pruski, Mazowiecki, Zmudzki, Inflantski, a Szwedzki, Gotski, Wandalski Dziedziczny Król.[76]

Oznajmujemy tym listem naszym terazniejszym i na potym będącym, komu by to wiedzieć należało, iż My, król, czując być powinnośc naszą, abyśmy chwałę Bożą zawżdy rozszerzali, i o pommożenie jej z pilnością się starali, do której zgoda i jednośc wiary jest wielce potrzebna, a widząc w panstwach naszych między duchownemi i świeckiemi stany poddanemi naszemi tak w wierze, jako i ceremoniach, a najwięcej w kalendarzu i w odprawieniu świąt wielką różnośc, częstokroc napomianaliśmy duchownych zwłaszcza starszych wiary greckiej, Wielebnych Metropolitę i Episkopów, abyśmy do tej zgody z kościolem rzymskim, która pierwej w zjednoczeniu bywała, gdyż kiedykolwiek doskonale skłonili, i starali się też o to, jakoby za pomocą Bożą do zjednoczenia i zgody między ludźmi tych dwóch wiar rzymskiej i greckiej w panstwach naszych przyjśc moglo, tylko przełożone duchowne w panstwach naszych, wielebni w Bogu Archiepiskop i Episkopowie wzsyscy mianowicie Michał Rahoza Archiepiskop Metropolita Kijowski, Halicki i wszystkiej Rusi, a Hipaciusz Prototroni i Episkop Włodzimirski i Brzeski, Cyryl Terlecki Exarcha Episkop Lucki i Ostrogski, Nataniel Sielicki, Archiepiskop Połocki, Witepski i Mścisławski, Leon Pelczycki Episkop Pinski i Turowski, Dionizy Zbirowski Episkop Chelmski i Belzki, Gedeon Bałaban Episkop Lwowski i Kamieniecki, wszyscy jednostajnie zezwoliwszy i będac przychylnemi ku jedności i zgodnie z kościołem rzymskim, przysyłali do nas, króla, z tym, iż oni obwarowawszy sobie wcale wszystkie ceremonie i obrzędy cerkwi Bożej wedlug zwyczaju starodawnego cerkwi wschodniej jako za jedności vywało, a najwięcej w odprawywaniu Mszy ś. i Sakramentów ś. i innych ceremonij zdawna zwyczajnych, gdzie to im obwarowano od nas będzie, a potem i od Najśw. Ojca Pasterza naszego najwyższego Papieża rzymskiego, chcąc być pod posłuszenstwen jego, i onemu jako starszemu Pasterzowi cerkwi Bożej zwierzchnośc przyznać, i pod rozkazaniem jego być, i z kościołem rzymskim zgodzić się pozwolili.

A tak my Król widząc przedsięuzięcie ich być słuszne, i do rzeczy zbawiennych potrzebne, to od nich z wdzięcznością przyjmujemy; a iżby za takową chęć swoją łaskę naszą królewską ku sobie znali i zawżdy jej byli pewni, tedy tym terazniejszym listem przewilejem naszym im samym i wszystkim wielebnym Archiepiskopowi i Episkopom pomie-

---

[76] Textus assecurationis iurium et privilegiorum, in lingua polona exaratus; cfr. notam 75.

nionym, Archimandrytom, Ihumenom, Kapłanom i wszystkiemu duchowienstwu cerkwi schodniej greckiej i ruskiej we wszystkieh panstwach naszych waruejmy, upewniamy i słowem naszym królewskim świątobliwie przykazuejmy i obiecujemy sami za siebie i za najjaśniejszych sukcessorów baszych Ich Mciów Królow polskich i wielkich Xiążąt Litt, iż choćby na tych pomienionych Archiepiskopa i Episkopów od daty tego listu przewileju naszego, od Patryarchów greckich i Metropolitów jakiejkolwiek przyczyny i klątwy ku nieblogosławieustwu na nich wyjęte i wydawane były, tedy to im samym Archiepiskopowi i wszystkiemu dochowienstwu ich bynajmniej nigdy niwczym szkodzič nie ma, i takowych listów zaklętych aby w granice panstw naszych wydawane nie były, z pilnością przestrzegač każemy i obiecujemy słowem Naszym Królewskim dla wszelkiego oskarzenia i klątwy i ogłoszenia, by dobrze przeciw stanowi ich według praw duchownych i świeckich było, dla wszystkich takowych przyczyn tych godności Archiepiskopii i Episkopij ich, na których mieszkają z nadania naszego i przodków naszych, od nich tego nie odbierač, a za ich życia inszym osobom nie dawač, ale zachowač ich obiecujemy wcale z przymnożeniem łaski naszej i pomnożeniem uczciwości w pokoju na tych Episkopiach jako zwierzchnych przełożnych pasterzów cerkwi Bożej i bogomolców naszych, póki ostatniego życia ich stawač będzie, a po życiu ich, i przyszłym Archiepiskopom i Episkopom, którzy na miejsca ich następować będą, takowąż łaskę naszą nieodmienną im obiecujemy, i ku temu zawżdy u nas, króla, wolne ucho, i przystęp sami przez siebie a nie przez przyczyny inszych mieč mają, i *we wszystkich swobodach i wolnosciach, zacnosci, uczciwosci i Prerogatywach według tego, jako IchMc. Stanu duchownego rzymskiego mają, i onych wszystkich zachowac mamy, i słowem naszym krolewskim obiecujemy sami za siebie i za najjasniejszych potomkow naszych gdyż te wolnosc z dawna jeszcze od przodkow naszych, a osobliwie od swietej i sławnej pamieci przodka naszego krola natenczas węgierskiego i polskiego, Wielkiego Xiażecia Litt. Władyslawa nadaną, jako to nam jest pokazano, gdy sie cerkiew grecka z kosciołem rzymskim na concilium Florentskim zjednoczyla, mają też* i teraz do tejże jedności zgody przodków swoich, którą byli natenczas przez Metropolitę kijowskiego Izydora z kościołem rzymskim przyjęli, nawracając się, i w zgodzie i jedności pod jednym pasterzem widomym cerkwi Bożej, któremu ta zwierzchność zawsze należała, to jest pod świętym Papieżem rzymskim być chcą, słusznie i przystojnie takową łaskę i baczenie nasze królewskie znač mają, przydając jeszcze *nadto im i każdemu, ktoby się do takowej jednosci i porządku przychylił swobody i wolnosci po temuż jako Ich Mc. duchowni rzymscy mają, tak i oni mają miec, to my obiecujemy jeszcze i inszemi przywilejami naszemi nadawać z przymnozeniem łaski naszej krolewskiej, a to wszystko*

obiecujemy My Krol za nas i za najjasniejzzych potomkow naszych krolow Ich Mciow polskich i wielkich xiązął litt. tym szystkim wielebnym zwyż pomienionym Archiepiskopowi, i Episkopom wcale dotrzymac do ich zycia, a po ich zyciu wszystkim napotym będącym, którzy na miejsca ich następować będą; a na utwierdzenie tej rzeczy daliśmy im ten nasz list przywilej podpisawszy go ręką naszą królewską do którego i pieczęć naszą koronną przywiesić rozkazaliśmy.

Pisan w Krakowie, roku od Bożego narodzenia 1595, miesiąca Julia 30 dnia.

Sigismundus Rex. Locus Sigilli.

59.

Cracovia, 30. VII. 1595.

Sigismundus III, Rex Poloniae Metropolitae Kioviensi, episcopis et toti clero ad unionem cum Romana Ecclesia accedere volentibus libertates et privilegia, quibus episcopi et clerus ritus romani gaudentur, conferre promittit.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 109, Nr. 78.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 646, nr. 377.

Жикгимонтъ третій божою милостью король польскій, великій князь литовскій, рускій, прускій, мазовецкій, жомойтскій, инфлянтскій, а шведскій, кготскій, вандальскій, дѣдичный король.[77]

Ознаймуемъ симъ нашимъ листомъ нынѣшнимъ и на потомъ будучымъ, кому бы то вѣдать належало, ижъ мы господаръ чуючи быть тую повинность нашу, абыхмо хвалу божую завжды розшыряли и о помноженье еѣ съ пильностью старалися, до котороѣ згода и единость вѣры есть вельце потребна; а видѣчи въ панствахъ нашихъ межи духовными и свѣцкими станы, поддаными нашими яко въ вѣрѣ такъ и въ церемоніяхъ а наболѣй въ календару и въ отправованью святъ великую розность, частокроть напоминали есмо духовныхъ, звлаща старшихъ вѣры греческоѣ велебныхъ митрополита и епископовъ, абы они до тоѣ згоды съ костеломъ римскимъ (которая и первѣй за единоцтва бывала), колижъ кольвекъ ся досконале склонили и старалися тежъ о то, яко бы за помочью божою до соединенья и згоды межи людми тыхъ двохъ вѣръ, римскоѣ и греческоѣ, въ панствахъ нашихъ прійти могло. Ино преложоные духовные церкви греческоѣ въ панствахъ нашихъ велебные въ бозѣ архіепископъ и епископы вси меновите: Михайло Рагоза архіе-

[77] Idem textus ac sub nr. 58, tamen in lingua ruthena, ad normam petitionis hierarchiae, prout sub nr. 20, ad articulum 9.

пископъ митрополитъ кіевскій и галицкій и всея Руси, Ипатей прототроній епископъ володымерскій и берестейскій, Кирилей Терлецкій ексарха епископъ луцкій и острозскій, Нафанаилъ Селицкій архіепископъ полоцкій витебскій и мстиславскій, Михайло Копыстеньскій епископъ премыслъскій и самборскій, Леонтей Пелчыцкій епископъ пинскій и туровскій, Деонисей Збируйскій епископъ холмскій и бельзскій, Гедеонъ Болобанъ епископъ львовскій и каменецкій — вси одностайнѣ зезволивши ся и будучи прихильны къ соединеню и згодѣ съ костеломъ римскимъ, присылали до насъ господаря съ тымъ, ижъ они обваровавши собѣ въцалѣ вси церемонѣи и обряды церкви божоѣ, водлугъ звычаю стародавного церкви восточноѣ яко за единоцства бывало, а наболѣй въ отправованью службы божоѣ и сакраментовъ святыхъ и иныхъ церемонѣй зъ стародавна звыклыхъ, гды то имъ варовано отъ насъ будетъ, а потомъ и отъ святѣйшого пастыра нашого зверхнего папежа римского, хотѣчи быти подъ послушенствомъ его и оному яко старшому пастыру церкви божоѣ зверхность признать и подъ росказованьемъ его быти и съ костеломъ римскимъ згодитися позволили. А такъ мы господаръ видѣчи предсявзятье ихъ быти слушное и до рѣчей збавенныхъ потребное, то отъ нихъ зъ вдячностью пріймуемъ. А ижъ бы за такую хуть свою ласку нашу господарьскую къ собѣ знали и завжды еѣ были певны, тогды тымъ теперешнимъ листомъ привильемъ нашимъ имъ самымъ всимъ, велебнымъ архіепископу и епископомъ помѣненымъ архимандритомъ игуменомъ презвитеромъ и всему духовенству церкви восходнее греческоѣ и рускоѣ во всихъ панствахъ нашихъ варуемъ упевняемъ и словомъ нашимъ господарьскимъ святобливе прирекаемъ и обѣцуемъ, сами за себе и наяснѣйшихъ потомковъ нашихъ, ихъ милость королей польскихъ и великихъ князей литовскихъ, ижъ хотя бы на тыхъ речоныхъ архіепископа и епископовъ по датѣ сего листу привилею нашого отъ патріярховъ греческихъ и митрополитовъ якіежъ-кольвекъ причины и клятвы къ неблагословенству на нихъ выношены и выдаваны были, ижъ то имъ самымъ, архіепископу и епископомъ и всему духовенству ихъ, намнѣй никгды ни въ чомъ шкодити не маетъ и таковыхъ листовъ заклятыхъ, абы въ границы панствъ нашихъ выношены не были для вшелякого оскарженья и клятвы и оголошенья, съ пильностью постерегати кажемъ и обѣцуемъ словомъ нашимъ королевскимъ. И абы напротивъ станомъ ихъ водлугъ правъ духовныхъ и свѣцкихъ добрѣ было: для всихъ таковыхъ причинъ тыхъ достоенствъ архіепископіи и владыцствъ ихъ, на которыхъ они мѣшкають зъ данины нашое и продковъ нашихъ, отъ нихъ того не отыймовати и при ихъ животѣхъ иншымъ особомъ не давати, але заховати ихъ обѣцуемъ вцалѣ съ примноженьемъ ласки нашое и вивышеньемъ учтивостью и во впокою на тыхъ владыцствахъ

яко вѣрныхъ преложоныхъ пастыровъ церкви божоѣ и богомольцовъ нашихъ, покуль остатнего живота ихъ ставати будетъ; а по животѣ ихъ и пришлимъ архіепископомъ и епископомъ, которые на мѣстца ихъ наступовати будуть таковуюжъ ласку нашу неотмѣнно имъ обѣцуемъ и къ тому завжды у насъ господаря вольное ухо и приступъ сами черезъ себе а не черезъ причины иншихъ мѣти мають. И во всякихъ свободахъ и вольностяхъ зацности учстивости и прерогативахъ потомужъ яко ихъ милость станы духовные римскіе мають, и оныхъ всихъ заховати маемъ и словомъ нашимъ королевскимъ то обѣцуемъ, сами за себе и за наяснѣйшихъ потомковъ нашихъ: кгдыжъ тую вольность здавна еще мають отъ продковъ нашихъ а особливе отъ святоѣ и славноѣ памяти продка нашого короля на онъ часъ венгерского и польского и великого князя литовского Владыслава наданую (яко то намъ есть оказовано), кгды ся церковъ греческая съ костеломъ римскимъ на сынодѣ флорентійскомъ зъедночила. А ижъ и теперъ до тоѣжъ единости и згоды продковъ своихъ, которую были на онъ часъ черезъ митрополита кіевского Исидора съ костеломъ римскимъ приняли, наворочаються и въ единоцствѣ и згодѣ подъ однымъ пастыромъ видомымъ церкви божое, которому тая зверхность завжды належала, то есть, святѣйшого папежа римского, быти хотятъ, слушнѣ и пристойнѣ таковую ласку и баченье наше господарьское дознати мають, придаючи еще надто имъ и кождому, хтобы се до таковоѣ единости и порядку прихилили, свободы и вольности, потомужъ, яко ихъ милость духовные римскіе мають, такъ и они мають мѣти. Што мы обѣцуемъ еще и иншими привилеями нашими имь надавати, съ примноженьемъ ласки нашое господарьской. А то все обѣцуемъ мы господаръ, за насъ и за наяснѣйшихъ потомковъ нашихъ королей ихъ милостей польскихъ и великихъ князей литовскихъ тымъ всимъ велебнымъ верху помѣненымъ архіепископу и епископомъ вцалѣ здержати до ихъ животовъ, а по ихъ животѣ всимъ на потомъ будучимъ, которые на мѣстца ихъ наступовати будутъ. А на твердость тоѣ рѣчи дали есмо имъ сесь нашъ листъ-привилей подписавши его рукою нашою королевскою, до которого и печать нашу корунную привѣсити есмо велѣли.

Писанъ у Краковѣ, лѣта божьего нароженья тысеча пятьсотъ девятьдесять пятого, мѣсяца іюля тридцатого дня.

Sigismundus Rex. *Woyciech Ielowicky.*

SIGISMUNDUS III
Rex Poloniae - Magnus Dux Lithuaniae
(1587 - 1632)

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS EIUSQUE DECLARATIONIS

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS
1590-1600

60.

Berestj, VII. 1595.

Articuli seu conditiones Unionis Berestensis ab Hierarchia Ruthena elaboratae et Nuntio Apostolico Varsaviensi et dein Sanctae Sedi Apostolicae praesentatae ab eaque discussae et probatae.

ASV, A.A. Arm. I-XVIII, nr. 1858 (polonice et versio latina contemporanea).

THOMAS A JESU, *De procuranda salute omnium gentium*, Antverpiae 1613, lib. VI, pag. 328-331.

MIGNE J. P., *Theologiae cursus completus*, Parisiis 1841, v. V., col. 508-511.

THEINER A., *Vetera Nonumenta Poloniae et Lithuanae*, vol. III, pag. 234-37.

HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, L. 1862, pag. 178-181.

PELESZ J., *Geschichte der Union der Ruthenischen Kirche mit Rom*, Wien 1878, Bd. I, pag. 528-531.

Articuli sive conditiones quas nos Adamus Hipatius Pociey Vladimiensis et Cyrillus Luceoriensis Vladicae nostro et confratrum nostrorum nomine a Catholica Romana Ecclesia prius quam ad ipsius Unionem accedamus, requirimus.[78]

Cum inter Romanae et Graece Religionis ac fidei homines de processu Spiritus S. contentio sit, quae unionem et consensionem plurimum impediat et non aliam bene ob causam, quam quod mutuo inter se intelligi nolimus, postulamus itaque, ne ad aliam confessionem stringamur, sed sequamur, quam in Evangelii et Doctorum Sanctorum Religionis graecae scriptis traditam habemus, nimirum Spiritum S. non ex duobus principiis nec duplici processu sed ex uno principio veluti ex fonte ex Patre per Filium

[78] Conditiones Unionis propositae ab Hierarchia Ruthena in Berestj sequentibus diebus divisae fuerunt in duas series, ex quibus prima destinata fuit Sedi Apostolicae, quae res ecclesiasticas pertractabat et in eius exclusiva competentia fuit, et in quibusdam paululum correctae et in meliorem formam redactae.

procedere secundum illud prouti in Concilio Florentino Patres religionis graecae suffragiis suis comprobarunt et attestati sunt in haec verba: Occidentalium et Orientalium Sanctorum Scripta diligenter auscultavimus, quorum alia Spiritum S. ex Patre Filioque, alia vero ex Patre per Filium procedere testantur, quae quidem omnia tametsi significent idem, nos tamen illud ex Filio postponentes Spiritum S. ex Patre per Filium ab aeterno substantialiterque ut ab uno pricipio vel ab unica causa procedere profitemur, quando quidem praepositio *per* in Spiritus S. processione causam significat.

Cultus divinus omnesque orationes matutinae, vesperae et nocturnae ut nobis integrae constent secundum morem et consuetudinem receptam Orientalis Ecclesiae, nominatim vero liturgiae tres, Basilii, Chrysostomi, Gregorii, similiter ut aliae omnes ceremoniae Ecclesiae nostrae, quibus hucusque usi sumus: siquidem et Romae sub obedientia Summi Pontificis idem observatur.

Sacramenta Sanctissimi corporis et Sanguinis Domini Nostri Jesu Christi ut nobis ita quemadmodum hucusque usi fuimus, sub utraque specie panis et vini temporibus perpetuis integre inviolabiliterque conserventur.

Sacramentum baptismi et forma ipsius ut nobis integre prout in huc usque idem durat, sine omni additamento constet.

De purgatorio nullam litem movemus, sed volumus doceri ab Ecclesia Sancta Romana.

Calendarium novum, si secundum morem antiquum fieri non possit, suscipimus, verum ea conditione, ut Festa Paschae et aliorum Sanctorum Ritus nostri quemadmodum durante concordia fuerunt, integra ac inviolabilia nobis constent et maneant. Habemus enim nonulla festa peculiaria, quibus Romana Ecclesia caret, utpote pro die 6 Januarii, qua anniversaria celebritate representamus baptismum Jesu Christi ad primam revelationem Dei in Trinitate unius, quod nostri vulgo Bohojavlenije, acsi dicas divina revelatio vocant, ad cujus diei adventum solemnes caeremonias habemus circa benedictionem aquae.

Ad processionem pro festo Corporis Christi faciendam ne adigamur, hoc est, ne simili ratione processionis cum Sacramento faciendo nobis necessitas imponatur, quandoquidem apud nos alius est modus et usus Sacramentorum.

Tum et ante festum Paschae ad consecrationem ignis ac etiam pulsationem asseribus compactis loco companae, et alias caeremonias, quibus hucusque caruimus, ne compellamur, quin potius secundum ritum et consuetudinem Ecclesiae nostrae integre conservemur.

Matrimonia Sacerdotalia, ut integra constet, exceptis bigamis.

Propter literas confirmationis Romam ut Eppi r. g. non mittant, sed cum aliquem S. Regia majestas in Eppatum nominaverit, Metropolita sive Archieppus more antiquo unumquemque ejusmodi consecrare debet. Nihilominus tamen ipsemet Metropolita, qui huic ipsi officio Metropolitae successurus, propter literas Confirmationis ad Pontificem Maximum mittere debet, quem admodum allatis confirmationis Roma literis Eppi r. g. duo aut summum tres suo jure consecrent et benedicant. Si vero aliquem Eppum in Metropolitam succedere contigerit, is propter Sacrae literas mittere non debet, quandoquidem jam habet literas Sacrae per dignitatem eppalem, saltem obedientiam Summo Pontifici coram Reverendissimo Archieppo Gnesnensi non tanquam coram Archieppo sed tanquam coram Regni Primate prestare potest.

Et ut major penes nos esset auctoritas et ovibus nostris majori veneration et observantiae essemus, contendimus a Summo Pontifice, vellit benigne ad S. R. Majestatum Dnum nostrum clementissimum et ordines Regni tam spirituales quam saeculares intercedere, ut in ordine Senatorio locum habere possemus, idque ob multas justasque causas, siquidem aequalem dignitatem et officium cum ritus Romanae Ecclesiae Eppis gerimus. Eam potissimum ob causam, cum aliquis nostrum super dignitatem senatoriam juramentum praestiterit, procul dubio et super obedientiam Summo Pontifici juramentum praestare potest, ne etiam dissidium tale fiat, quale post obitum Isidori cujusdam Metropolitae Kijoviensis quondam factum fuit. Idque eam ob causam, cum Eppi r. g. nulla jurisjurandi religione tenerentur atque locorum intervallo disjuncti facile ab unione in synodo Florentina facta defecerunt. Sed cum juramento senatorio obligatus fuerit, difficile ut quispiam de dissidio et dissensione quidquam moliri audeat. Literae ad comitia regni generalia et particulares conventus ut ad nos mittantur.

Ad caeremonias et religionem Romanae Ecclesiae profitendam nemo adigatur et stringatur, si quidem omnes unum erimus sub obedientia unius pastoris Ecclesiae Dei.

Matrimonia inter romanae et graecae religionis homines libera sint, ne personae matrimonio junctae invicem ad capessendam religionem sese compellant.

Archimandritae, Ihumeni, Monachi vulgo Czercy et coenobia illorum, ut secundum morem et consuetudinem antiquam sub obedientia et potestate Epporum in cujuslibet dioecesi sint.

Pulsationes campanarum in templis nostris pro die Veneris S. ne prohibeantur et vetentur.

Cum sacratissimo Sacramento aegrotos secundum morem et consuetudinem nostram ut liberum sit nobis publice visitare tum et cum

procesionibus diebus festis atque solemnibus sine omni impedimento progredi.

Monasteria et templa nostra, quae ad hanc praesentem unionem in nostro ritu et religione perseverant, ne ad templa religionis Romanae convertantur.

Si quis etiam pro perpatrato aliquo facinore ab Eppis suis fuerit excommunicatus, is ne ad Romanae Ecclesiae religionem suscipiatur imo ut excommunicetur. Eodem modo nos etiam contra eos, qui ab Ecclesia Romana excommunicati fuerint, processuros et facturos pollicemur.

Quodsi ita Deo favente aliquando reliqua etiam pars orientalis Ecclesiae r. g. ad eam unionem cum occidentali Ecclesia accederet ac subsequenti tempore communi consensu totius universalis Ecclesiae aliquid, quod ad ordinem et reformationem ejusdem Ecclesiae graecae attineret, sanciretur et constitueretur in eo, ut communis esset omnium participatio, tanquam unius religionis ovicularum, sub uno Pastore existentium.

61.

Varsavia, VII. 1595.

Conditiones characteris civilis et socialis praesentatae Regi Poloniae Sigismundo III ab Hierarchia Ruthena ante Unionem Berestensem.

THOMAS a JESU. *De procuranda salute...*, Coloniae Agripinae 1684; lib. VI, pag. 140-146.
HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, pag. 182-185.
PELESZ J., *Geschichte der Union*, vol. I, pag. 532-534.

ARTICULI SIVE CONDITIONES,
QUAS A S. REGIS MAJESTATE CONFIRMARI PETIMUS[79]

Metropolitarum et Ep. porum reliquarumque Spiritualium dignitates Ritus nostri Graeci ne alterius nationis vel Religionis praeterquam Ruthenicae hominibus conferantur. Quoniam autem canonibus nostris id cautum habeamus, ut tam Metropolitae quam Ep.pi aliique ejusmodi Officiales prius a Spiritualibus quam a saecularibus ordinibus eligantur, petimus itaque a S. Regia Majestate, ut libera penes nos maneat eligendi potestas, salva tamen S. R. Majestatis pro libitu cuivis ex electis conferendi authoritate. Post obitum enim alicujus ex supradictis Officialibus qua-

[79] Alia series conditionum proposita Regi Poloniae pro eius competentia in materia. Agebatur de negotiis potius civilibus, quae notatae fuerunt in scripto polona lingua exarato (nr. 41) dictione et nota « regia ».

tuor nobis eligendos petimus, ex quibus uni, qui idoneus ad officium illud obeundum videbitur, S. R. Majestatas conferet hac vel peculiari adjecta conditione, ut obedientiam Summo Pontifici praestare teneatur sitque adstrictus. Quodsi vero alicui ejusmodi dignitas conferretur, is infra unum mensium decursum Ordines suscipere tenebitur sub privatione ejusdem beneficii, ut legibus a Serenissimo olim p. m. Sigismundo Augusto de suscipiendis ordinibus nobis gratiose collatis et per S. R. Majestatem D. N. C. modernum confirmatis satisfiat.

Postulamus etiam, ut locum in senatu regio habeamus non aliqua commodorum ratione et ambitione ducti, verum ut oves nostrae, quarum curam gerimus, majori nos observantia colant et observent, cum ea dignitate Eppatus, qua et caeteri Romanae religionis homines fungamur. Cum vero juramentum Senatui prastiterimus, simile etiam Summo Pontifici super obedientlam juramentum praestare tenebimur.

Ex Graecia si quas forte factiones vel excommunicationes per literas illius nationis homines moliantur, eas omnino prohiberi petimus, ne hinc ista Unio divelli ob diversa in vulgo excitata studia possit: cum adhuc multi pertinaciter huic rei resistant.

Hoc vero perquam deligenter cavendum est, ne extranei Ep.pi vel Presbyteri, qui S. R. Ecclesiae obedientiam recusaverint, in qualibet dioecesi nostra aliquid negotii habeant et commorentur.

Similiter quoque nationis nostrae homines, qui rebelles et contradicentes huic unioni nostraeque obedientiae fuerint, ne quidquam spiritualium negotiorum agere audeant, alioquin mulctentur.

Quoniam vero multorum ecclesiasticorum honorum per Antecessores nostros, nescitur quo jure, amissorum possessione exclusi sumus, quibus nonnisi eo usque quoad Antecessores nostri vixissent carere debuerimus, petimus ut bona haec Ecclesiis restituantur. Siquidem tanta inopia et egestate sumus constricti, ut non solum necessitatibus Ecclesiarum non providere, sed etiam sufficientem victum nobis suppeditare non possumus.

Inposterum autem ne bona Ecclesiae sine consensu Ep.porum totiusque *Capituli* conferantur, a S. R. M. contendimus.

Privilegia nostra super bonis Ecclesiis Cathedralibus attributa, in quorum possessione pacifica hucusque existunt, ut vires et robur suum perpetuae firmitatis obtineant.

Post mortem Metropolitae et Ep.porum ne Capitanei atque Thesaurarii se in bona Ecclesiastica ingerant, sed more et ordine Romanae Ecclesiae *Capitulum*, quoad alter electus non fuerit, ea bona administret. In bonis autem et facultatibus Ep.pi defuncti propriis consanguinei ipsius, ne ullam injuriam patiantur pro more et consuetudine Romanae Eccle-

clesiae, quod quidem etsi privilegio jam cautum habeamus, id tamen constitutionibus Regni publicis confirmari nobis petimus.

Archimandritae, Hegumeni, Monachi, vulgo Czerncy et monasteria eorum obedientiae Ep.porum, qui in dioecesi cujuslibet fuerint, pristino more subsint.

Ad judicia Tribunalis regni more et consuetudine Regni duos quoque ex Spiritualibus Religionis nostrae deputandos esse petimus, qui tanquam defensores jurium et libertatum nostrarum sint.

Archimandritae, Hegumeni, Presbyteri, Diaconi aliique Spirituales eodem honore ac reverentia ab hominibus, quo caeteri Religionis Romanae homines prosequantur, iisdemque libertatibus ac praerogativis fruantur et gaudeant secundum privilegium Serenissimi olim D. Vladislai Regis.

Praeterea a contributionibus Regni publicis, quas hucusque unusquisque nostrum officialium Spiritualium pendebamus, ut temporibus perpetuis, exceptis his, qui bonis haereditariis utuntur, liberi et immunes simus, idque Constitutionibus Regni publicis sanciri et describi petimus.

Monasteria et templa ritus graeci ne ad templa Romani ritus convertantur.

Collegia sive Confraternitates speciales non ita pridem a Patriarchis constitutae et a S. R. Majestate confirmatae, quemadmodum Vilnae, Leopoli, Brestae et alibi ut integrae et illaesae maneant ita tamen, ut obedientiam Summo Pontifici nobisque Ep.pis Religionis Graecae praestare teneantur sintque astricti.

Scholas, *Seminaria graceae Slavicae linguae extruere* ubi commodius videbitur, ut liberum nobis sit, sic et officinas imprimendorum librorum, quae quidem omnia sub obedientia Ep.porum sint.

Porro quoniam Presbyteri Religioni nostrae dediti nobis debitam obedientiam praestare recusant, petimus, ut libera penes nos maneat eos puniendi potestas in eoque a Capitaneis S. R. Majestatis ne impediamur.

Homines saeculares ne se in curam Ecclesiarum ritus nostri ingerant, sed hae potestati ac jurisdictioni Spiritualium subjaceant praecipue vero Cathedrales Ecclesiae.

62.

Varsavia, 1. VIII. 1595.

Responsum Nuntii Varsaviensis ad conditiones Episcoporum Ruthenorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 67 A, fol. 92rv.
THOMAS A JESU, *De procuranda salute...*, pag. 333-334.
MIGNE J. P., *Cursus completus...*, col. 513-514.
HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, pag. 181-182.
PELESZ J., *Geschichte der Union*, vol. I, pag. 531-32.
HOFMANN G., *Ruthenica*, Romae 1925, vol. III, 2, n. 12, pag. 158-159.

RESPONSUM DATUM A NUNTIO APOSTOLICO SUPRA DICTIS ARICULIS

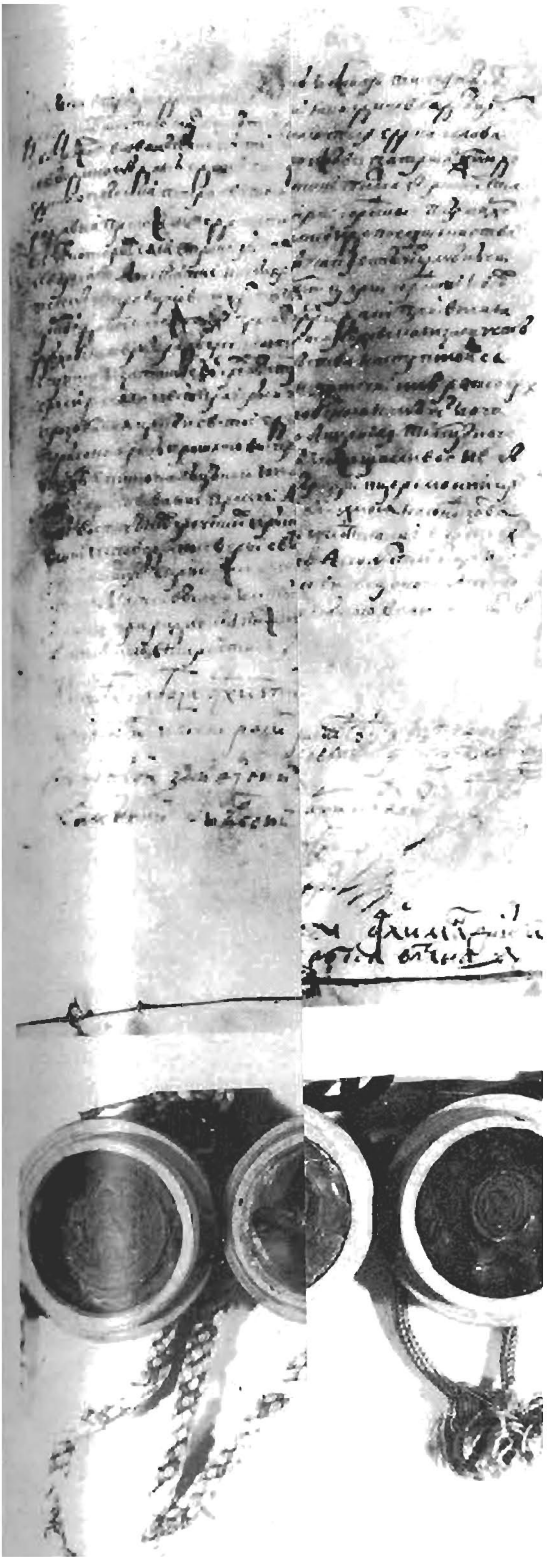

Ra

Quae Reverendissimi D.ni Vladicae suo ac Suorum confratrum nomine pro Ecclesiae graecae in tota Russia serenissimo Regi subjecta cum Sacrosancta Ecclesia Catholica Romana Unione petunt, nonnulla a Summo Pontifice, nonnulla vero a Regia Majestate Poloniae dependent.

Ex illis, quae a Summo Pontifice petuntur, quaedam pertinent ad divina dogmata, quaedam vero ad jus humanum spectant. Quantum ad ea igitur, que divini dogmatis sunt, cum omnia quae petuntur, sint sacrosanctae fidei catholicae consona, non humana voluntate sed ex divina revelatione deprompta et ut talia ab oecumenico Concilio Florentino toti Ecclesiae credenda proponantur, certum absque ulla dubitatione est, Summum Pontificem illa approbaturum et acceptaturum.

Quantum ad ea vero, quae ad jus humanum spectant, licet non ita simpliciter assere possimus, Summum Pontificem, cujus legatione fungimur, eis consensurum eo, quod ipsius expressus animus nobis non constat, ex ejusdem tamen praesumpta voluntate intrepide affirmamus, Beatitudinem suam libenti animo consensum praebituram. Cum enim ea, quae in hoc genere proponuntur, a rectae fidei norma non discrepent, quin potius rationi consentanea sint, et ex ejus voluntate dependeant, dubium nullum est, quin pius ac clemens Pater, cui nihil in hac vita charius esse potest, quam salus animarum sibi a Christo Dno commissarum, charissimis filiis ad se suppliciter accedentibus illa benigne concessurus sit.

Postremo circa ea, quae a R. Majestate petuntur, id, quod nos praestere possumus, bona fide promittimus, nimirum totis viribus curaturos nos apud Serenissimum Regem tum apud inclytam Regni Poloniae Magnique ducatus Lithvaniae Rempublicam, ut ea, quae a dictis R.dissimis Dominis proponuntur, pro tanto unionis bono christiane ac liberaliter sicut dignum a justum est, concedantur. Ut autem id facilius impetrari possit, Serenissimo Domino Nostro obnixe supplicabimus, ut literis commendatitiis suam etiam hac in parte auctoritatem interponat. Quod Beatitudinem Suam libentur et ex animo facturam non dubitamus.

In quorum igitur omnium fidem has liberas nostras propria manu subscriptas nostroque sigillo munitas dedimus.

Datum Cracoviae, die prima Augusti 1595.

63.

Cracovia, 2. VIII. 1595.

Sigismundus III, Rex Poloniae privilegia exponit, quae daturus sit omnibus inter eos et confraternitatibus ad unionem cum Romana Edclesia accedere volentibus.

Typis impressum in « *Апокрисисъ* », , p. 72 et in « *Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи* », t. IV, p. 111, Nr. 79.

Mon. Confr. Leopol., vol I, p. 649, nr. 378.
HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, Leopoli 1862, pp. 177-192.

Жикгимонтъ третій божьею милостью король польскій, великій князь литовскій, рускій, прускій, мазовецкій, жомойтскій, инфляндскій, а шведскій, готскій, вандалскій дѣдичный король.[80]

Ознаймуемъ тымъ листомъ нашимъ всимъ вобецъ и кождому з особно, кому то вѣдати належитъ духовного и свѣтского стану людемъ: Ижъ доносили до насъ унижоные прозбы велебные: Адамъ-Ипатей прототроній владыка володимерскій и берестейскій и Кирилъ Терлецкій ексархъ владыка луцкій и острозскій именемъ велебного въ бозѣ Михаила Рагозы архіепископа митрополита кіевского, галицкого и всея Руси, также тежъ именемъ всихъ преложоныхъ старшыхъ епископовъ архимандритовъ игуменовъ и всего духовенства закону греческого руского, въ потребахъ певныхъ и справахъ религѣи ихъ, около зъедноченья ихъ съ костеломъ повшехнымъ и постановленья порядковъ певныхъ, которые до ствержения становъ и поволанья ихъ належатъ, обычаемъ нижей описанымъ.

Напередъ просили, абы митрополія, владыцства и иншые религѣи греческоѣ духовенства не были даваны, только людемъ руского народу и ихъ власноѣ религѣи, также абы отъ нихъ были чотыри особы годные до таковоѣ владзы обираны, съ которыхъ абы одинъ на таковые вряды черезъ насъ былъ подаванъ, а тоть абы надалѣй до трохъ мѣсяцей на станъ духовный святитися былъ повиненъ, чого мы имъ позволимо и потвердимо, кгды до едности костела повшехного римского и до послушенства его пристануть и тривати въ немъ неотмѣннѣ и стале будуть; также и о посвѣщенью преложеныхъ на зверхности вышей менованые духовные надалій до трохъ мѣсяцей здаетъся намъ рѣчь быть повинная и утвержаетъ о томъ постановленье продковъ нашихъ. О мѣстцѣ въ радѣ, о томъ, коли тая едность, дасть панъ богъ, статочнѣ ся завретъ, хочемъ и обѣцуемо на соймѣ съ паны радами нашими и зъ станы рѣчи посполитоѣ до того належачими трактовати (кгдыжъ то есть рѣчъ власнѣ соймови належачая); и о томъ, абы владза жадная иншая такъ духовная яко и свѣтская за тымъ зъедноченьемъ не была надъ ними и абы ани люде а звлаща зъ Грецыи и отколь - кольвекъ, которые бы оныхъ отрывати отъ того святого сполку, альбо якимъ - кольвекъ способомъ труднити хотѣли, не были до панствъ тоѣ рѣчи посполитоѣ припущаны, абы и домовые люде, которые се зъ зверхности ихъ въ той мѣрѣ противили

---

[80] Regia assecuratio articulorum episcoporum ruthenorum characteris civilis (cfr. nr. 62). Hanc assecurationem seu concessionem episcopi iam inde ab anno 1590 petierunt. Cfr. n. 2.

и до едности костела святого римского альбо не хотѣли ся дати привести альбо и перескажали: тому всему абы ся зъ владзы нашое забѣгло, роскажемо противъ таковымъ универсалы и мандаты съ канцеляреи нашое выдати, а на потомъ абы таковые розницы, которые бы едностайно ихъ у вѣры повшехной розумѣнье замѣшати могли, отъ обчихъ людей выношены и розсѣваны не были, хочемъ, яко гдѣ потреба укажетъ, ратовати и того не допущати; тежъ и врадомъ нашымъ, абы того постерегали, пильнѣ поручимо.

Што зъ стороны добръ церковныхъ, которые отъ продковъ нашихъ рознымъ особамъ розданы и заведены суть, на которые бы тые посесорове права не мѣли, абы были до церкви привернены; а тые, которые бы право якое мѣли, аренды нѣшто съ тыхъ добръ, которые держатъ, платили; а по зоисьтью ихъ зъ сего свѣта абы таковые маетности на церкви припадали. Также и о захованью церквей при давномъ наданью ихъ въ добрахъ, на которые хотя бы привилья жадные не были, бы се одно у евангелеяхъ вписаные знайдовали, позволяемъ, абы о таковые добра отъ церквей отнятые, которые бы неслушне хто держалъ, вольно было позывати и правомъ ихъ доходити; ино до плаченья аренды не здаеться намъ никого примушати, лечъ таковые добра, которые бы за правомъ своимъ посесорове теперешніе одержали до живота своего, по смерти ихъ до церквей ворочати ся маютъ; а мы ихъ никому другому отдавати ани потвержати не маемо. Также и наданье добръ церковныхъ такъ тыхъ, на которые права суть, яко тежъ и тыхъ, на которые бы права не было, а только записы у евангелеяхъ старыхъ знайдовалися, вцалѣ заховати хочемо. Добра и маетности церковные абы по смерти митрополита и иншихъ преложоныхъ духовныхъ, въ моцы и шафунку капитулы закону греческого дотуль зоставали, ажъ отъ насъ на урядъ вакуючый кому поданый будетъ привилей; а которыи отъ насъ вже на то даный привилей мають, хочемо имъ вцалѣ заховати, и за позволеньелъ всихъ становъ рѣчи посполитоѣ, на соймѣ валномъ, вольно имъ то будетъ констытуцыею собѣ варовати. До судовъ трибунальскихъ абы для перестереганья справъ своихъ съ посродку себе двухъ особъ, яко и иные духовные религѣи римскоѣ, высажали, позволяемъ: о чомъ однакъ съ преложоными и духовенствомъ вѣры нашое католицкоѣ зыйтися и порозумѣти мають.

Преложоные ихъ духовные, почавши отъ зверхнѣйшого, и которые - кольвекъ и на якомъ - кольвекъ стопню духовенства будучіе, хочемо, абы въ пошанованью и поваженью такомъ, яко и духовные вѣры католицкоѣ были, кгды се подъ зверхность столицы римскоѣ и подъ послушенство отца светого папежа поддадутъ и прилучатъ, о чомъ также съ духовными нашими зыйти ся и порозумѣти мають. Што се дотычетъ,

абы манастыри и церкви рускіе на костелы оборочаны не были, того въ добрахъ нашихъ королевскихъ закажемо, лечъ въ маетностяхъ шляхетцкихъ того учинити не можемо. Братцтва духовные церковные такъ яко отъ патріарховъ постановлены суть и отъ насъ потвержены, абы подъ послушенствомъ митрополита и иныхъ преложоныхъ своихъ духовныхъ вцалѣ зоставали (однакъ кгды се первѣй подъ звирхность костела римского прилучатъ), позволяемо, и оныхъ при правѣ которое отъ насъ на то мають заховати хочемо.

Зъ стороны закладанья школъ и семинарей греческого и словенского языка, такожъ абы имъ было вольно друкарни свои мѣти, подъ владзою митрополита и владыковъ, позволяемо тымъ способомъ, абы ничого тамъ противного костелови повшехному не друковано, але все розсудкови его подлегало. А што се дотычетъ, абы збытки, непослушенства, которые се отъ поповъ нѣкоторыхъ религѣи ихъ греческоѣ, по мѣстечкахъ нашихъ и шляхетскихъ, подъ заслоною и обороною нѣкоторыхъ урядниковъ нашихъ и иншихъ шляхецкого стану людей дѣютъ, каратися и гамовати могли: того митрополиту и владыкомъ и инымъ преложонымъ религѣи ихъ не только не боронимо жебы въ маетностяхъ столу нашого того перестерегали и порядокъ добрый чинили, але тежъ и врядомъ нашымъ мѣстцъ оныхъ, кгды потреба будетъ, абы имъ въ томъ помочны были, прикажемо, и иныхъ, абы тому противны не были, напомнимо. Врядъ и владза ихъ духовная, хочемо, абы была вцалѣ захована, то есть, абы въ мѣстѣхъ нашихъ королевскихъ церкви якіежъ-кольвекъ набоженства ихъ владзы митрополита и епископовъ своихъ подлегали, и нихто бы иный въ тое се не вдавалъ: што тежъ и врядомъ нашимъ роскажемо, коли будетъ потреба, абы въ томъ владыкомъ и инымъ преложонымъ ихъ помогали.

То наконецъ онымъ варуемо, абы жаденъ иный обчый чоловѣкъ, опрочъ который отъ насъ на то обранъ и потвержонъ будетъ, жадноѣ собѣ откуль-инудь зверхности надъ ними не привлащалъ, ани духовенствомъ ихъ рядилъ и справовати моглъ: овшемъ, абы таковые до панствъ нашихъ пропущаны не были, пильно того постерегати роскажемо. Абы тежъ до фундованья капитулы при церквахъ греческоѣ религѣи прійти могло, жебы се тымъ большей хвала пана бога помножала, и врядъ церковный тымъ лѣпѣй былъ задерживанъ, коли се што такового зъ добръ ихъ же манастыровъ подасть, рады хочемо быти и до того прихилными, вшакъ же такъ, абы фундацыи старые слушною якою частью доходовъ были захованы: до чого тымъ большей и пильнѣй хочемо се хутливыми и ласкавыми показати онымъ, коли едность повшехная утвержона и вцалѣ захована будетъ и послушенство столицы светой апостольской римской отдано отъ нихъ и заховано будетъ. Што все на тотъ

часъ утвержаючи, рукою нашою подписалисмо и печать такъ корунную яко и великого князства литовского притиснути росказали есмо.

Писанъ у Краковѣ, лѣта божого нароженья тысеча пять сотъ девятдесятъ пятого, мѣсяца августа второго дня, а панованья кролевствъ нашихъ, польского осмого, а шведского второго року.

Sigismundus rex. *Ярошъ Воловичъ писарь.*

Authenticum in archivo Stauropigiano iam non exstat.

64.

Cracovia, 4. VIII. 1595.

Examinantur et probantur conditiones Unionis, nec non de subsidiis in favorem Legatorum concedendis.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 4v. (reg).

Cracovia, All.mo Sig. Cardinale San Giorgio.
li 4 d'Agosto 1595.

... Questi Signori, che mi hanno fatto assistenza nelle Congregationi che si sono tenute per conto delli Vescovi Rutheni del rito greco, mi hanno consigliato a dare alli articoli proposti da loro la risposta che sarà quì alligata. Sua Maestà ha donato loro seicento fiorini per porsi all'ordine acciò compariscono alli piedi di Nostro Signore con qualche splendore. A me toccarà di provederli del viatico, poichè sono così mal trattati dal Duca di Ostrogia, sotto li dominii del quale hanno le loro rendite, che è necessario sovenirli di ogni cosa.

. . .

65.

Lublin, 5. VIII. 1595.

Nonnulli episcopi Ruthenorum Cracovia revertentes de consultationibus circa unionem ibidem habitis duci Constantino de Ostroh referunt.

Typis impressum in « *Апокрисисъ* », p. 39.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 653, nr. 379.

Звернувши с Кракова[81]..., где кгды по нас того мѣти хочемо, же быхмы до Риму с послушенством ехали осмотруючи насъ вшелякими достат-

[81] Quidam episcopi (forsan Potij et Terleckyj) certiorem faciunt ducem Constantinum Ostrozskyj de decisionibus, de synodo celebranda et de necessitate itineris romani, et hoc quidem postquam dux Constantinus conamina episcoporum publice condemnavit.

ками, повѣлисмы, же то еще не конец, босмы то толко самыхъ себе упевняючи списалися, але идет тежъ намъ о овцы христовы, паствы нашеи, абы и тыи з нами згодилися... И кгдысмы межи иншими речами тую найпереднѣйшую быти указовали, ижъ ваша княжеская милость яко найпереднѣйшій филяръ и оздоба церкви божеи тоеи релѣи нашеи будучи ещесь з нами в томъ згодитися не рачилъ, але потребуешъ на тое синоду, о который и мы з великимъ усилованьемъ передъ тоею дорогою просили и стало было на том, же зяздъ мѣлъ быти позволенъ и часъ назначенъ, але потом за нѣякими повинами того зязду отмовлено а в дорогу ехати казано надъ надѣи прудко. А такъ милостивый пане, кгдыжъ тое теперъ в рукахъ своихъ маешъ, можемъ церкви божой много доброго учинити и зацному имени своему вѣчную а несмертелную память и славу зеднати.

Fragmentum literae.

66.

Novohorodok, 12. VIII. 1595.

Michael Metropolita Kioviensis in epistula sua ad ducem Constantinum de Ostroh affirmat, se non velle ad unionem cum Romana Ecclesia accedere petitque ab eo, ut synodum convocet.

Typis impressum in « *Апокрисисъ* », p. 36.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 654, nr. 380.

Тыхъ теперешнихъ несчасливыхъ часовъ, на которыем нефортунне трафилъ за грѣхи свои, доколя живъ оплакати не могу и богъ то сердца видячи вѣдаетъ, што на потомъ з собою будетъ чинити, певне пріидетъ мы лѣску положити и его королевской милости чоломъ ударіти, абы ся такъ спокойне прожило а не якъ теперъ же мя до вашеи княжескои милости удано, яко бымъ южъ запомнѣвши статечности и поволанья своего набоженство и вѣру востоку умного потоптати важился уведенъ будучи хтивостью албо уганяючися за монастыремъ печерскимъ, на который анѣ мышлю и певне непрагну, ачъ его королевская милость въ держанье до часу поручилъ ми его был взяти и на то ся не кушу, бо маю в собою што чинити... А з стороны вѣры и закону греческого якобымся могъ важити такъ велікои и поважнои речи псовати причимъ не толко маетность, алемъ и горло готовъ отважити иле маючи подпору вашеи княжескои милости без которого каждаа справа утла быти муситъ а якъ теперъ віжу, же юж черезъ небачныхъ людій о мнѣ данья справы у вашеи княжескои милости писанье листовъ моихъ малои суть вѣры, однакъ же смѣло пишу и Христа бога прошу, абымъ вжды устне где

з вашею княжескою милостію намовітися мог и достатечную о собѣ і невинности своеи справу дал. Тамъ же быс ваша милость вѣдалъ, што естъ въ томъ, от когося тыи бурды запалили и кто причиною; для бога, милости княжеская, синод намъ духовным и свѣтским ваша княжеская милость зложіти рач, которого пилнаа и кгвалтовнаа потреба, якожъ тутъ в Литвѣ всѣ православныи того потребуютъ, бо много бы доброго на немъ ся збудовало, кгдыбыся тая злость явила и выткнула, што все лацно ваша княжеская милость у его королевской милости зеднати рачишъ, если будетъ воля вашеи княжескои милости, а синодъ абы нигде не былъ едно в Новогородку.

Fragmentum literae.

67.

Roma, 12. VIII. 1595.

De unione cum Sede Apostolica Episcoporum ruthenorum.

Bibl. Vat., *Urb. lat.*, vol. 1063, fol. 517v-18.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 67.

(f. 517v)...

Di Cracovia, con lettere de 31 Luglio, scrivono ... (f. 518) Che in detta città di Craccovia erano arrivati due Vescovi Rutini, che se ne vengono a Roma in nome di tutta la Russia, per unirsi in tutto et per tutto con la chiesa romana...

68.

Roma, 12. VIII. 1595.

Laudatur Nuntius Apostolicus Varsaviensis: informatio in negotio unionis Ruthenorum desideratur, nec non impedimenta successus Unionis Florentinae in Russia enarrantur.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, fol. 235r, 237v.

L'ordinario di questa settimana hà portato le lettere di V.S. ...

Loda N.ro Signore i buoni termini con che V. S. procede nel negotio delli Vescovi Rutheni per incaminarlo fondatamente, et vuole che ella mandi poi quà minutissima relatione di tutte le cose trattate, acciò ci serva per lume nel camminare innanzi, informandoci anco quanto meglio sarà possibile di quello che impedì al successo della trattatione del Cardinale Isidoro, acciò possiamo meglio schifare gli scogli conosciuti; il resto si rimette alla sua prudenza.

Il Signor Card. Battore...

Di Roma, li XII Augusti 1595.

69.

Iassy, 17. VIII. 1595.

Nicephorus protosyncellus patriarchae Constantinopolitani et alii Metropolitae Moldaviae et Valachiae commonent episcopos ruthenos de perseverentia in fide.

Ex libro s.d. « *Album* », circa annum 1600, textus graecus (p. 147), traductio contemporanea (p. 148).

Petruszewicz A., in « *Akty zapadnoj Rossiji* », p. 127, nr. 21.

Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 658, nr. 382 (ambo textus).

Благочестивыи славныи и велможныи панове и вес господень христоименитый народъ, обрѣтающиися в началѣ и власти наияснѣишого и наивышого кроля полского и въ всеи ляцкой земли ясне освецоных княжатъ нарицаемых, держащии чинъ и догмата восточныя христовы церкве, въ святомъ духу чада возлюбленная намъ, благодать милость миръ благословеніе и все ино еже ест благое и спасенное от бога отца и господа Исусъ Христа съ святым духомъ датися и получити всѣмъ вам молимся. Разумно и вѣрно (!) бысть всѣм намъ, яко иже тамо епископы паче нежели епископы оставивше въ малѣ догмата преданія и чинъ еже в нас христовы восточныя церкве, преступницы быша своего исповѣданія, еже предъ богомъ и святыми аггелы въ хиротоніи их исповѣдаша: яко хранити и блюсти сия неподвижна. И отступиша патриаршескаго престола констанътинополского якъ непричастнии божественных писаний и всякаго законнаго и каноннаго изреченія или декрета. Сего ради и мы силою и властію великія христовы церкве патриаршеского престола констанътинополского извѣщаем и в святомъ повелѣваемъ духу соборнѣ со обрѣтающими ся преосвященными митрополиты молдовлахиискимъ киръ Мардариемъ, унъгровлахиискимъ кир Михаилом и боголюбезными епископы их, да яко покаявшеся возвратятся и листы прощанные отдадутъ, иному времени яж от сих окровенно дает ся. Аще же и еще въ отступленіи и злобѣ пребудутъ сей, празни сут всякаго архиерейскаго дѣйства и чину яко всесовершеннаго изверженія достоини и отпадныи престола и епархіи.[82] Вам же всѣмъ повелѣваемъ въ духу святомъ, яко да ни единаго послушанія и покорения покажете къ ним,

---

[82] Causa episcoporum ruthenorum et Unionis Berestensis iam longe ante Synodum anni 1596 praeiudicata fuit et quidem extra confinia Metropoliae Kioviensis. Quae acta sunt postea in Antesynodo Berestensi, mense octobri, sunt quasi quaedam repetitio decisionum huius Synodi Valachiae, ante iter romanum et professionem fidei catholicae Potij et Terleckyj.

но бѣгаите от них пребывающе в наказаніи и догматех древных восточныя христовы церкве. И вѣдомых нас сотворите воскорѣ, колици сут сии и кии епархии сих. Ещеже добродѣтелных и искусных божественных писании избравше нѣких пошлѣте зде, яко да хиротонисавше их епископами пошлем паки их, во еже пасти господень христовъ народ право по канонех ащеже синода, извѣту и изысканый заустятся въ скорѣ божиею помощиею, яко... Благодать же божия и неислѣдимая милость да будет съ всѣми вами.

Зъ Ясъ Молдовлахия, августа 17 1595, индикт. 8

Великии протосингелъ великия церкве Никифор иже первѣе строяи три лѣта патриаршескии трон константинополскии кірь Іеремеи, нынѣ же и мѣстохранитель сыи святѣйшаго престола его.

Аз смиренныи митрополит молдовлахиискии Мардарие.

Аз ункгровлахиискии митрополит Михаил.

Романскии епископъ Агапон. *Бозас епископ Лука.*

Радовскый епископъ Амфилохие.

Римницкии епископъ Партений.

Ex libro dicto « *Album* », p. 148. ssqu. Typis impressit Ant. Petruszewicz in «Акты западной Россіи » p. 127, Nr. XXI.

70.

Roma, 19. VIII. 1595.

Commissio de articulis unionis Episcoporum ucrainorum cum Sede Apostolica.

Bibl. Vat., *Urb. lat.*, vol. 1063, fol. 560v.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 67, nr. 502.

(f. 560v)...

Avisano di Polonia delli 24 et 27 passato ... Che l' Nuntio Apostolico doveva passare a Praga ancora per il negotio di lega, in casa del qual Nuntio era stata tenuta una congregatione con l'intervento del Cardinal Razivil, del Vescovo di Primislia et di doi Vescovi Rutheni di fede greca, trattando di venir alla latina, et però dopo partirono per le chiese loro, dovendosi fra 6 settimane inviare alla volta di Roma et sarano aiutati de danari dal Re, dal Cardinale Razivil et da un signore Lituano per il detto viaggio; et doveva anco far il medesimo un'altro Vescovo, pur di Ruthena,[83] minacciato dal Duca d'Ostrovia, nel cui Ducato è la sua chiesa.

. . .

[83] Agitur fortasse de Episcopo Luceoriensi in Volhinia, vel de Episcopo Leopoliensi in Russia Rubra. Ambo episcopi erant in immediata vicinitate ducis Ostrozskyj.

71.

Roma, 19. VIII. 1595.

De unione Episcoporum ruthenorum et de subsidio pro itinere romano ad reddendam obedientiam.

BIBL. VAT., *Capponiani*, vol. 29, fol. 201.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 67, nr. 503.

(f. 201)...

Di Polonia con lettere di Cracovia delli 14, 21 et 27 passato avvisano. Che ivi erano doi Vescovi Rutheni, quali venivano a riunirsi con la Chiesa Cattolica et Apostolica Romana, come altre volte è stato scritto, a quali acciò più commodamente possimo fare questo viaggio era stato donato da quel Re 500 fiorini, 300 dal Ill.mo Radzivil et altri 300 dall'Ill.mo Nuntio oltre a 200 ungari donateli da un nobile Lituano ...

72.

Cracovia, 19. VIII. 1595.

Nuntius recommendat Episcopum Plocensem (latinum) ad limina Apostolorum proficiscentem.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 B, fol. 203r.

Ill.mo et Rev.mo Signore, Patron mio Colendissimo.

Mons. Vescovo di Plozka[84] viene à Roma per sodisfare all'obligo, che tiene di visitare limina Apostolorum. È Prelato di bonissime qualità, et molto grato à questo Ser.mo Re. Verrà à fare humilissima riverenza à V. S. Ill.ma et à dedicarsele devotissimo Servitore. Onde la supplico degnarsi di riceverlo per tale, et favorirlo in quella maniera, che le detarà la sua gentislissima natura.

Con che bacio à V. S. Ill.ma humilissimamente le mani, pregandole col Signore Iddio ogni vera felicità.

Di Cracovia, li 19 di Agosto 1595.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma humilissimo et devotissimo servitore

Germanico Vescovo di S. Severo (mp).

---

[84] Adalbertus Baranowski, Episcopus Polcensis (1591-1607) dein Peremysliensis.

73.

Roma, 19. VIII. 1595.

Adventus Episcoporum Ruthenorum in Italiam praeparatur; de legato Comuleo considerationes Curiae Romanae; litterae ad Nuntium Poloniae.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, fol. 239v, 240v.

Il colloquio che si preparava di fare in Vratislavia... Si è già mandato ordine al Vescovo di Padova, et à gli altri per il ricevimento delli Vescovi Rutheni, à quali non si mancarà d'ogni possibile carità. Vengono pure essi allegramente; non sò se V. S. si farà resoluta di far venire con loro Don Alessandro,[85] per la quale incertitudine restassimo di pensare à quel ch'ella propose per la visita di Vilna, perche non poteva egli attendere all'una et all'altra cura insieme; pensassimo poi anco, che potria facilmente occorrere d'haverlo à rimandare in Moscovia con occasione di questo Ambasciatore, che viene in Corte Cesarea, et à ques'hora vi deve essere giunto; pare haveremo per buono tutto quello che sarà stato deliberato da V. S. senza l'una et l'altra attione importantissima.

Nostro Signore hà sentito...

Di Roma, li 19 d'Agosto 1595.

74.

Vladimiria, 23. VIII. 1595.

Hipatius episcopus Vladimiriensis scribit duci Constantino de Ostroh de itinere, quod habet.

Typis impressum in « *Апокрисисъ* », p. 39.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 659, nr. 383.

Недочекавшися ниякого росказанья вашеи милости атоли вижу, же ся намъ часъ назначеный дороги нашеи приближает, с которои якобыся выплести и самъ невѣдаю,[86] бомъ былъ всю надѣю мою положилъ въ томъ, же ваша милость мѣлъ насъ с тоеи дороги тепер вызволити, на которою иле под таковымъ часомъ и въ томъ розорванью, яко рад бымъ ехалъ, самому то пану богу явно, теперъ тогды і самъ невѣдаю,

---

[85] Alexander Komulovic, Croata; variis legationibus fungebatur in Europa Orientali, et inter alias etiam ad cosacos anno 1593; cfr. nr. 11 et 12.

[86] Ex hoc fragmento patet Hypatium Potij non fuisse nimis proclivem ad iter romanum faciendum in hisce circumstantiis dissidii et aversionis ducis Ostrozskyj ad Unionem.

што чинити и якося с тоеи дороги вымовити маю, хиба надѣя въ ласце божой а въ особе вашеи милости пана моего милостивого, же то писаньемъ своимъ, што его королевская милость еще задержати можешъ, абы нам неказал ехати, аж по синодѣ.

Fragmentum literae.

75.

Cracovia, 25. VIII. 1595.

De expeditione Legatorum Hierarchiae ruthenae Romam.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 8 (reg).
ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 C, fol. 185v.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 68, nr. 504.

Cracovia. Al medesimo li 25 d'Agosto 1595.

. . .

Quanto alli Vescovi Rutheni mi rimetto a quello, che altre vole ho scritto a V. S.ma et alla risposta ch'io ho data loro. Li stiamo aspettando a mezzo di questo altro mese et io li provederò del viatico, senza dare molestia a Nostro Signore.

. . .

76.

Roma, 25. VIII. 1595.

Conditiones Episcoporum Ruthenorum Romae examinantur eorumque adventus in Italiam praeparatur; Episcopus S. Severi certioratur.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, fol. 241rv.

La nuova che V. S. ci manda con le Sue de 4 de motivi de Tartari...

Sopra le proposte, et risposte de Vescovi Rutheni, che si sono date ad essaminare al Signor Cardinale Toledo,[87] si dirà con le prossime quello che ci può occorrere.

In tanto per il ricevimento loro in Italia si sono dati gli ordini già scritti.

Credo che li Brandenburgensi...

Di Roma, li 25 d'agosto 1595.

---

[87] Franciscus Toletus (de Toledo), promotus cardinalis die 17 septembris 1593; Hispanus, Soc. Jesu, tit. S. Mariae Transpontinae; obiit in Curia Romana die 14 sept. 1596.

77.

Cracovia, 25. VIII. 1595.

Episcopi Rutheni Cracoviae expectantur, quibus Nuntius de viatico providere promittit.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, 91 D, fol. 8r; III, vol. 89 C, fol. 185.

Al medesimo, li 25 di Agosto 1595.

È capitato così tardi hoggi l'Armeno mandato dal Moldavo...

Quanto alli Vescovi Rutheni mi rimetto à quello che altre volte hò scritto à V. S. Ill.ma et alla risposta ch'io ho data loro. Li stiamo aspettando à mezzo di questo altro mese, ch'io li provederò del viatico senza dar molestia a N. Signore...

(All'Ill.mo Signor Cardinale San Giorgio).

78.

Roma, 26. VIII. 1595.

Episcopi Rutheni commendantur Episcopo Patavino, ut eos recipiat cum charitate in suam domum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. IV, vol. 163 (Registro del Card. S. Giorgio), fol. 283v-284r.

Al Vescovo di Padova.

Molto Illustre etc.

Havendo la Santità di N. Signore inteso, che alcuni Vescovi Rutheni già scismatici vengono in Roma per opera del Nuntio di Polonia a riconoscer la Chiesa Apostolica, et Romana, et render la debita obedienza a S. Beatitudine, mi ha ordinata che io lo facci intender a V. S. acciò possa stare su l'avviso, et nel passar che faranno per costà, havria caro, che ella le facesse qualche grata accoglienza, usando con esso loro la solita sua charità con riceverli in casa.[88] Sò che per se stessa gli havria mostrato ogni amorevolezza, ma hò voluto accennarle questo desiderio di N. Signore, acciò ella sappia, che oltre farà opera di molta charità, sarà anco molto

[88] Inter opera charitatis erat etiam praevisa acceptio in domo episcopali, quae utique hisce temporibus et pro 23 sociis itineris non erat res parvi momenti.

grato alla Santità Sua. Et con questo me le offero al solito et prego Dio che la conservi.

Di Roma, li 26 d'agosto 1595.

P.S.: Si piglia in questa occasione sicurtà di lei, perche si sà, che ella s'impiega volentieri in simili opere pie.

79.

Luck, 27. VIII. 1595.

Episcopi rutheni Cyryllus Terlecki Luceorensis, Michael Kopystynski Premysliensis, Gedeon Balaban Leopoliensis, Dionisius Zbirujski Chelmensis declarant, se accedere ad unionem anathemisantque omnes unionis adversarios.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 115, Nr. 82.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 660, nr. 384.

Во имя святои и животворящеи троицы.

Мы епископы нижей подписаные, разсмотряючи о спасенію нашомъ и овечокъ нашихъ, за дѣйствомъ святого духа, признавши съ правилъ святыхъ отецъ быти полезную до спасенія нашего единость церквѣ божои отъ самого Христа поставленую, приняли есмо и любезнѣ обняли есмо тое святое соедыненіе и съ митрополитомъ нашимъ Михаиломъ Рагозою не только сердцемъ и устнами вызнали есмо, але для доконалшой справы и писмами нашими потвердили есмо. Що вторицею ствержаючи, знесшися мы нижей подписаные епископы до своихъ поблизшихъ епископій, сей списокъ нашъ добровольный учинили есмо и постановили есмо, ижъ дей того святого соедыненія не маемъ до смерти отступовати: но, аще бы которыи зъ насъ, альбо наступцовъ нашихъ, сами черезъ себе або черезъ кого иншого, хотѣли тую угоду и святое соедыненіе растерзати, и какіе потомъ: любъ списы инакшые, любъ правные какіе затрудненія противные тому соедыненію чинити: теды тоею грамотою нашою спольною ихъ откидаемо, и какъ бы нигдѣ у права поваги не мѣли, просити хочемо. А понеже простоты рады и великаго неразумія отъ люду посполитого сану мірскаго заходятъ въ справахъ духовныхъ и радахъ церковныхъ прешкоды: тогда одержавши отъ наяснѣйшого короля нашого Жикгимунта третяго листъ въ Краковѣ, абы ся жадная мірская особа въ справы и рады духовные не вдавали, постановляемъ згоднѣ и мы въ епископіяхъ нашихъ, луцкой, премислской, львовской и холмской, и зъ власти нашои епископскои мѣти хочемъ, дабы никтоже зъ мірскихъ не вдавался въ справы духовные и сего постановленія нашого не важился псовати и оному быти противными, подъ анафемою, и кождый тому противный отъ таинъ христовыхъ будетъ от-

даленъ и до храму да не входитъ божого, и какъ члонокъ противный зверхности, отъятый маетъ зоставати. На що все, при печатехъ нашихъ руки власные подписуемо.[89]

Писана въ Луцку, року божого 1595, мѣсяца августа 27 дня.

Кирилъ Терлецкій епископъ луцкій власною рукою.

Михаилъ Копыстенскій епископъ премисльскій и самборскій власною рукою.

Гедеонъ Болобанъ епископъ львовскій власною рукою.

Деонисій Збируйскій епископъ холмьскій.

80.

Novohorodok, 29. VIII. 1595.

Michael Metropolita Kioviensis Theodoro Skumyn palatino Novohorodensi scribit, se ad unionem accedere nunquam voluisse, solum de introducendo novo calendario alios episcopos consultasse, certioremque eum reddit, episcopos Vladimiriensem et Luceorensem Romam profecturos esse.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 113, Nr. 80.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 661, nr. 385.

Вельможный а милостивый пане, пане воеводо новгородскій! Залѣцамъ повольные службы и молитвы мои до ласки вашей милости, моего милостивого пана пильно. Ижъ рачилъ ваша милость до мене нанизшого слуги и богомольцы своего писать, хотѣчи отъ мене певную вѣдомость мѣти, яко быхъ я мѣлъ позволити до послушенства костела римского и себе отдать: ино ваша милость, мой милостивый панъ, яко мудрый, то баченьемъ своимъ огорнути рачъ. Если бы мене... вое шаленство на старость мою обышло, абыхъ для неякихъ пожитковъ, ... вряду закону своего хрестіянского и послушенства восточноѣ церкви... церемоній и обрядовъ церковныхъ навыкши, съ трудностью былъ... мѣлъ абыхъ ся до новыхъ церемоній и обрядовъ костела римского... ялъ, бымъ ся знову родити и тыхъ наукъ учити..., такъ тежъ... чого по-латинѣ не умѣючи, не умѣлъ быхъ съ капланомъ римскимъ у въ одного олтаря служить. Хто се, милостивый пане, о то стараетъ, тотъ собѣ и мѣстца въ радѣ и ласки у его королевской милости нехай доходитъ. Я грѣшный человѣкъ, богомолца вашей милости, моего милостивого пана, зычилъ бы-мъ собѣ того, абыхъ могъ мѣсце мѣти зъ сынми заведеовыми, а нижьли межи зѣло гордыми и суемудренными, о которыхъ ваша милость, мой ми-

[89] Agitur, ut videtur, de quodam conventu quatuor episcoparum in civitate Luceoriensi, qui decreverunt canonice procedendi conra eos, qui Unioni ecclesiasticae accedere nollent, simul cum admonitione ne saeculares se immisceant in res religionis.

лостивый папъ, дорозумѣтися рачишъ. Што се ткнетъ, милостивый пане, стороны нового календаря, была помовка межи нами, за утисненьемъ для тыхъ нашихъ хрестіянъ, людей ремесленыхъ, которые мѣшкаютъ по мѣстахъ и по мѣстечькахъ, абыхмо зложивши соборъ со всими вашими милостями нашими вѣрными хрестіяны, и около того обмову учинивши, мѣли-хмо ся старать, яко бы тому забѣчи могли. А вѣдьже, милостивый пане, якъ одна ластовица весны здѣлати не можетъ, такъ и я, богомолца вашей милости, самъ собою почати ничого не могу.

Якожъ маю того вѣдомость, милостивый пане, яко бы отцове владыкове, володимерскій и луцкій, на сихъ часѣхъ бывши у короля, маютъ волю пуститися до Риму, до которыхъ послалъ есми посланца своего, упоминаючи ихъ, абы того предсявзятья своего перестали, за которымъ ихъ предсявзятьемъ въ нашомъ народѣ хрестіянскомъ мусѣлъ бы великій розрухъ быти, а безмала и кровопролитья не было бы. Про то, милостивый пане, своволного мнѣ трудно загамовать.[90] А о мнѣ того ваша милость розумѣти не рачъ, якожъ на сихъ часѣхъ и до его милости пана воеводы кіевского съ тымъ же есми послалъ. При чомъ зычу вашей милости отъ Христа Бога тѣлеснаго здравія и душеспасителнаго пребыванія, восполъ и зъ еѣ милостью панималжонкою вашей милости, а моею милостивою панею, и милымъ потомствомъ, въ долгій вѣкъ мѣти и заживати. А я самого себе и уставичные молитвы мои до ласки вашей милости, моего милостивого пана пильно отдаю.

Писанъ въ Новгородку, августа 19, року 95, по старому.

Вашей милости моего милостивого пана уставичный богомолца.

Михаилъ, зъ воли божое архіепископъ митрополитъ кіевскій, галицкій и всее Россіи, рукою власною.

Inscriptio literae: Православному и велможному пану, его милости пану Теодору Скумину, воеводѣ новгородскому, городенскому и олитскому старостѣ, моему милостивому пану и добродѣю належитъ.

81.

Cracovia, 29. VIII. 1595.

Episcopus Plocensis Latinorum Romam proficiscens, ut fons notitiarum de rebus Poloniae et de Unione Ruthenorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 B, fol. 203.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 68, nr. 505.

---

[90] Metropolita exprimit hic quasi oppositionem ad unionem ecclesiasticam, etsi maioritati episcoporum adhaerere debuit. Ipse tamen iam die 12 iunii declarationi unionis se subscripssit. Haec littera tantummodo demostrat haesitationes metropolitae, in hisce temporibus plenis minarum ex parte ducis Ostrogiensis.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

Mons. Vescovo di Plozka[91] viene a Roma per sodisfare all'obligo, che tiene di visitare limina Apostolorum. È Prelato di bonissime qualità, et molto grato a questo Serenissimo Re. Verrà a fare humilissima riverenza a V. S. Ill.ma et a dedicarsele devotissimo servitore. Onde la supplico degnarsi di riceverlo per tale, et favorirlo in quella maniera, che le detarà la sua gentilissima natura. Con che bacio a V. S. Ill.ma humilissimamente le mani, pregandole dal Signor Iddio ogni vera felicità.

Di Cracovia, li 29 Agosto 1595.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma

humilissimo et devotissimo servitore
Germanico Vescovo di S. Severo.

(f. 207v) All'Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo, il Sig. Cardinale Aldobrandino.

82.

Roma, 29. VIII. 1595.

Magistratus Status Pontificii invitantur, ut Legatos Ruthenos benigne excipiant.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. IV, vol. 231 bis, fol. 83r; Ser. III, vol. 26, fol. 25rv.

Al Vicelegato di Bologna
Presidente di Romagna
Governatore di Ancona
Vescovo di Loreto
Governatore della Marca
Governatore di Camerino
Al Governatore di Perugia.

Molto Illustre et molto Rev.do Signore come Fratello.

Essendosi inteso che alcuni Vescovi Rhuteni già scismatici vengono in Roma per opera del Nuntio di Polonia a riconoscere la Chiesa Apostolica et Romana, et rendere a Sua Beatitudine la debita obedienza, la Santità Sua haveria caro che V. S. stesse su l'avviso et nel passar che facessero per costà ella li facesse qualche grata accoglienza,[92] usando con

[91] Adalbertus Baranowski (1591-1607) dein Peremysliensis.

[92] Ex hac epistola patet clare animus favens Sedis Apostolicae. Revera episcopi Potij et Terleckyj usi sunt hac hospitalitate; cfr. alia documenta infra posita.

essi loro la solita sua carità et cortesia, ricevendogli in casa sua con ogni amorevolezza, assicurandola, che oltre farà opera di molta carità, sarà anco molto grato alla Santità Sua ch'è quanto mi occorre dirli con questa, et me le offero di buon cuore.

Di V. S. come fratello.

Il Cardinal Aldobrandini (mp).

Verso: Alli Governatori per li Rutheni.

29 di agosto 1595.

83.

Polonia, VIII. 1595.

Rex Sigismundus III conatur Principem Ostrogskyj persuadere, ut Unioni Ecclesiasticae accederet neque episcopos unioni faventes molestet.

BIBL. VALLICELLIANA, Ms. n. 35, fol. 129-132v.

HALECKI OSKAR, *Jeszcze o nowych zrodlach do dziejow Unii brzeskiej;* in *Sacrum Poloniae Millenium*, vol. IV, Romae 1957, pag. 135-9.

(129) Revocat in memoriam Sacra Regia Maiestas Dominus noster clementissimus Magnificentiae Vestrae,[93] quod toto huius felicis sui imperii tempore, semper et ex omni parte benignum et clementem dominum se non solum Magnificentiae Vestrae verum etiam clarae proli, amicisque et consanguineis atque demum servitoribus ipsius praebuerit, nunquam inanes et irritas petitiones Magnificentiae Vestrae apud se esse siverit, sed semper ac in toto petitionibus, intercessionibus, ornamentis, necessitatibus eius ita adfuerit, ut non solum Magnificentia Vestra verum etiam caeteri idipsum agnoscere et fateri cogantur, quod ex gratia et benignitate Regiae Maiestatis omnia quaecunque voluerit hactenus impetraverit. Quorum omnium Magnificentiam Vestram gratam esse, vicemque eorundem ita rependentem, quatenus gratitudo Magnificentiae Vestrae gratiae Maiestatis ipsius corresponderet, omnino sibi Sacra Regia Maiestas persuasum habuit, verum non una nec altera vice sed etiam multoties contrarium experta est: quo nomine quamvis valde mirata fuerit, itaque est interpretata, quod idipsum ex elatione quadam, aut instinctu alicuius, non vero ex malevolo animo Magnificentiae Vestrae profectum fuerit; verum non oculis modo illud videmus, sed manibus etiam (quod dicitur) vix non contrectamus, quod Magnificentia Vestra hoc non fecerit aliqua

---

[93] Hanc « promemoriam » posuimus hoc anno et loco, quia hoc sane anno conciliabulum Torunense locum habuit, et non anno 1596. Missi erant forsan Palatinus Podlachiae et Castellanus Kamenecensis. Cfr. supra sub nr. 52.

necessitate adacta, nec etiam ob causam aliquam Regiae Maiestatis, sed vere ex animo alienatissimo, et vix non ex malevolentia ac forsan ex temeritate et proposito quodam tali, quod a statu et conditione quam etiam aetate Magnificentiae Vestrae alienissimum esse deberet.

Etenim cum diversae religionis homines, vel potius ii, qui sub praetextu religionis suae aliquid aliud quaerunt, et negotia Sacrae Regiae Maiestatis ac Reipublicae nituntur difficultatibus involvere, Conventum sibi indixerunt Torunii, non modo hac in re inconsulta Sacra Regia Maiestate, sed prorsus contra autoritatem ipsius Maiestatis, contra leges communes, et consuetudines huius Regni, ibi, quod Magnificentia Vestra praecavere et defendere dignitatem Sacrae Regiae Maiestatis debebat, tanquam primarius Senator, et quidem is, qui (129v) ad id faciendum multorum beneficiorum Sacrae Regiae Maiestatis eras astrictus et obligatus, en ecce loco ipsorum, illos Magnificentia Vestra scriptis et legatione sua ipsius Maiestati dolenda et offensiva nec minus contraria auctoritati et potestati eiusdem excitavit, remittendo id et ad spirituales, et ad pastorem supremum, in summa in ipsammet securitatem Reipublicae impetum faciendo, promissionibus quibusdam cuiusdam exercitus, cuius in necessitates omnes Reipublicae occurentes licet Sacra Regia Maiestas petebat, nunquam a Magnificentia Vestra ne verbum quidem, et concitando potius eum ipsum conventum Thorunensem ad hoc, quod ipsimet nunquam non modo aggredi, sed ne quidem tam audacissima quidquam in Republica quieta cogitarent.

In quo quidem licet Magnificentia Vestra per certas personas et ipsamet per se Sacrae Regiae Maiestati se excusaverit, non agnoscendo et scripta et legationem eiusmodi non approbando, prout eius Maiestas Regia excusationem eiusmodi Magnificentiae Vestrae tum temporis recipere est dignata; sed quoniam Magnificentia Vestra denuo his similia frequentius excitat, et praeterea quod Sacra Regia Maiestas ea in re uberiorem cognitionem habet, ex iis qui tum temporis Torunii erant, ipsimet et legationem et scripta Magnificendiae Vestrae probe intellexerant, et sunt perinde ac testes oculatissimi eorum omnium, necessario sequitur, dolorem, quem ex eiusmodi processu senatoris sui Sacra Regia Maiestas habet, illi renovari. Fit ut iam a modo non id quod cuique libet, idem etiam omnibus liceat, cogetur sua Maiestas et hac in re tam suae dignitati, quam etiam et Reipublicae securitati consulere.

Ad haec et in Comitiis nuper praeteritis Magnificentia Vestra ipsamet cum Sacra Regia Maiestate oretenus conferendo, sponteque sua eidem suae Maiestati promittendo, tam in valedicendo quam alias aliquoties, quod ad eandem sanctam unitatem et communionem ab omnibus desideratam se offerre, ac alios ad illam conducere debebat, sed paulo post

recedendo ex oculis suae Maiestatis inferius fere ad latus ipsius Maiestatis incontinenti protestationes ad acta, vel potius faces quasdam ad exci (130) tandos tumultus Magnificentia Vestra fecit, quod quidem verbis quasi contra Vladicos, verum re ipsa contra ipsam Regiam Maiestatem, factum est.

Ad praesens vero spargis Magnificentia Vestra scripturas universalia quaedam per civitates et per omnia dominia Sacrae Regiae Maiestatis longe alia et diversa ratione interpretando eiusmodi negotia quam quo modo gesta sint: quod Vladicae ex industria sub finem Comitiorum advenerint, ipsi vero maturius pervenire nequibant; quod clam et non publice in praesentia omnium Sacram Regiam Maiestatem salutatum accessissent, et a Sacra Regia Maiestate gratissime accepti fuere. Calendarium novum nunquam Catholici abiicere cogitarunt ne cogitant quidem. Sinodum Magnificentia Vestra ipsamet opus habebat, et ad petitionem voluntatemque Magnificentiae Vestrae Sacra Regia Maiestas eam indicere concessit, et hoc in loco, et eo tempore quemadmodum ipsamet Magnificentia Vestra desiderabat ac postulabat: nunc autem Magnificentia Vestra ita interpretatur, quod ad aliquam fraudem indici debebat. Id igitur quo pacto decuit Magnificentiam Vestram fecere, velit, officiis suis rite examinatis, et hoc eiusmodi processu probe iudicare. De uncto Dei, et de Rege, domino et benefactore suo, non solum ipsamet tam contrariam opinionem assumere, verum etiam et ad omnes alios homines hac ratione commendare, Deus hoc auferat, ut aliquis idipsum aliquando auderet saltem cogitatione ipsa complecti: de pietate Sacrae Regiae Maiestatis et sanctimonia eius, quod deberet aliquid in fraudem alicui facere, nemo dubitet.

Ad Vladicas id Magnificentia Vestra non potest reiicere, sinodus enim non ab illis, sed a Sacra Maiestate, in cuius solius dispensatione et potestate est conventus et synodos concedere, inicium suum habet, idque ad petitionem et curam ipsiusmet Magnificentiae Vestrae, nihilominus in suis universalibus scribit Magnificentia Vestra, id in aliquam defraudationem fieri debere.

Et ex hac parte offenditur Sacra Regia Maiestats ipsis universalibus, quod id Magnificentiae Vestrae nunquam convenit, ut in dominiis (130v) Sacrae Regiae Maiestatis aliqua universalia publicare deberet, sub regimine felicissimo ipsius Maiestatis, illius enim Maiestatis Regiae convenientissimum est, et ad neminem alium pertinet. Regium istud est, multum detrahit Magnificentia Vestra hac ratione Sacrae Regiae Maiestati suaeque auctoritati Regiae, arrogando illud sibi ipsi, quod non competit Magnificentiae Vestrae.

Sed fortasse inde id procedit, quod Magnificentia Vestra spiritualia et saecularia officia in se (prout et haec universalia demonstrant) recipit,

iam enim benedictionem hominibus largitur, et maledictionibus cominatur caeteris: litteris Sacrae Regiae Maiestatis non vis ut obtemperetur, priusquam Magnificentiae Vestrae citra ullam moram remittantur. Quid vero id aliud esset, nisi sedem quandam contra sedem Maiestatis Regiae statuere, et existens membrum, esse velle tamquam caput. Caeterum, cum Magnificentia Vestra exempla spiritualia et secularia iubebit legere, nunquam bonum finem eiusmodi processus sortiebantur contra potestatem supremam. Deus Reges constituit, Deus eos custodit, Deus eos audire iussit, Deus illis inobedientes punire solet. Similiter etiam quicumque aliquando in officia sacerdotum sese ingerere praesumebat, vindictam non autem consolationem a Deo referebant. Bonum esset Magnificentiae Vestrae etiam intra limites suos permanere, vocationemque suam et officia debita sua cognoscere.

Fatetur id Sacra Regia Maiestas idque Magnificentiae Vestrae denunciat, ipsammet suam Maiestatem istis Wladicis non solum duobus qui in urbem Romam proficiscebantur, sed omnibus etiam et ipsi Metropolitae ad hanc sanctam concordiam authorem fuisse: idque dignata est Sacra Maiestas Regia exemplo maiorum antecessorum suorum illorum Divorum Monarchorum et Regum Christianorum facere, qui quotiescunque Ecclesia Dei fraude diabolica rumpebatur, semper ad unionem sanctam eam reducebant, omnibusque viribus vel eam retinebant, vel discerptam consuebant, et quamdiu omnes in unitate manebant, tamdiu Respubli (131)ca Christiana floruit et amplificabatur, sed ut primum abhominabilis disrumptio ex superbia nonnullorum Ecclesiam Dei invaserat, en ad oculum videmus, sicut Dei omnipotentis vindicta in autores eius rei redundavit. Periit memoria eorum cum sonitu, interierunt ipsimet, interierunt regna, ditiones, spiritualia illorum vix umbra religionis remanet, et hoc in servitute Paganorum. Quam magnum damnum et ingens detrimentum Respublica Christiana inde habet, quod ad se pristinumque suum splendorem venire nequit, et fortassis non redibit, si non converteretur ad Dominum Deum suum, et ad unitatem Ecclesiae ipsius Sanctae.

Inceperat id quidem ille magnus aeternae memoriae dignus Rex Poloniae et Ungariae Ladislaus Jagellonius, qui cum primum homines ritus et religionis Graecae in suis dominiis ad unitatem Sanctae Ecclesiae accessissent, eos etiam ad omnes libertates et praerogativas Christianorum admiserat. Non novam igitur rem Sacra Regia Maiestas incepit, sed ab antecessoribus suis longius quam ante 150 annos inceptam et finitam prosequitur, vel potius neglectam renovat inque suum ordinem iterum reponit: et id dignata est Sacra Regia Maiestas, non in fraudem, nec per vim, vel iniuriam, non clandestine, sed publice, aperte facere, facitque non tam potentia sua Regia, quam vera paterna benignitate. Non fugit

hoc ipsammet Magnificentiam Vestram tam a Sacra Regia Maiestate, quam etiam ab aliis permultis, et tempore felicis memoriae Regis Stephani id scivit, exstant scripta ipsiusmet Magnificentiae Vestrae ea de re, quas negare difficile: et forte illud etiam commemorare poterit, Magnificentiam ipsius ultra id quaesivisse, et ad id animum adiecisse, quod eidem ad praesens nocet: quod ipsamet Magnificentia Vestra antea desiderabat, qua ratione id poterit deprehendere? Id quod etiam ipsamet procuravit, quo modo ab eo recedendum est? (131v) Id quod fere ipsamet inceperat, quo pacto huic rei ad praesens resistit? Huic itaque quilibet contrarium in animo volvere cogitur; certe quid aliud Magnificentia Vestra in animum suum forsan inducere conatur, dum isti rei tam bonae et tam sactae sibi prius desideratae, et Dominationibus Vestris ac toti Reipublicae necessariae, difficultates obtendere non desistit. Debet etiam Magnificentia Vestra rem eam apud se ponderare, cum enim hoc negotium pium progressum suum a Sacra Maiestate Regia habeat, consequens est, id quodcumque Magnificentia Vestra contra id et contra Wladicas Wlodimiriensem et Lucensem molitur, id contra ipsam Maiestatem Regiam facit. Quod quidem Regia Maiestas Magnificentiae Vestrae id nunciare et hac de causa me hic ablegare ad Magnificentiam Vestram dignata est, ut Magnificentia Vestra sciat eos ambos Wladicos nimirum Ipacieum Wlodimiriensem, et Terlecium Luceoriensem Maiestatem suam in protectionem et tutellam eius recipere dignatam esse, quos vult, prout et tenetur, ab omni vi et impetu defendere et quaelibet iniuria eorum Sacram Regiam Maiestatem afficere cogetur, eamque pati non vult. Quoniam vero multis iam iniuriis et calamitatibus a Magnificentia Vestra sunt affecti, ex eo nimirum, quod bona Episcopalia ipsis ademerit, et fortassis, prout it ad aures Regiae Maiestatis pervenit, id inter homines spargendo, ac si id cum consensu Sacrae Regiae Maiestatis fuerat, et nonnullas uti fertur ipsius Maiestatis litteras, servitores Magnificentiae Vestrae qui eiusmodi bona adimere fuerant profecti, demonstrabant. Cui quidem Regia Maiestas vehementer miratur, nullas enim litteras et consensum Magnificentiae Vestrae eo nomine dederat; imo id requirit Regia Maiestas a Magnificentia Vestra, ut tam praefatos Wladicos duos, quam etiam alios omnes in pace relinquat, inque ipsorum vitam nil moliri audeat, prout eorum, quos Regia Maiestas in tutellam et protectionem suam recepit, et ab omni violentia eos defendere tenetur: nec non in bona omnia illorum in quorum possessione et usu fructu tranquillo hactenus fuerunt, sese non ingerat, neque illa adimat, verum si aliquid Magnificentia Vestra vel servi Magnificentiae Vestrae ipsis acceperint, illa omnia quam (132) primum cum recompensatione omnium damnorum restituere velit; si quidem Magnificentia Vestra ad bona spiritualia nullum ius habet; sem-

per id fuerat in collatione et protectione Antecessorum Sacrae Regiae Maiestatis et ipsiumet Maiestatis, illudque ad praesens Regia Maiestas nemini e manibus suis eripere non permittet.

Spem haud dubiam Sacra Regia Maiestas habet, Magnificentiam Vestram hanc benignam et vere paternam Regiae Maiestatis adhortationem grato animo accepturam, atque ita uti par est probe illa examinata, et omnes Wladicos et bona illorum in pace conservabit eosque ulla violentia nec iniuria ac praeiudicio afficiet. Nam quemadmodum Magnificentiam Vestram Sacra Regia Maiestas per vim ad eiusmodi sanctam unionem et concordiam pertrahere et cogere non vult, etiam si Magnificentia Vestra aliquoties non tantum promittebat, sed etiam ipsamet de ea re sollicite ageret, ita etiam e contrario Sacra Regia Maiestas id vult habere, ut a Magnificentia Vestra nemo eo nomine violentiam, iniuriam patiatur, ii praesertim, qui sponte sua ad eiusmodi sanctam unitatem accedere conantur.

Quod si vero adhuc super eo reniteretur, et ius super bona Ostrogiensia ad Wladicatum Pinscensem pertinentia sibi ipsi assumeret, conveniens est, ut mandatarius Sacrae Regiae Maiestatis eiusmodi responsum sibi det. Multo ante tempore priusquam Turow patri Magnificentiae illius daretur, et fortasse et Ostrog, (licet Ostrog fortasse Antecessor Sacrae Regiae Maiestatis emerat) iam eiusmodi bona collata et fundata ad Wladicatum Pinscensem et Luceoriensem fuerant, et nunquam ille in ea sese iniecerat bona, neque ea sibi usurpabat. Sed est et aliud ius Sacrae Regiae Maiestatis, cum quo poterit denunciari ad Ostrogum videlicet, quod ad Sacram Regiam Maiestatem pertinebat, non tanquam Regi, sed velut privato. Etiamsi a Serenissimo Rege Henrico obtentum fuisset aliquod privilegium et Decreta, verum hoc iuri Sacrae Regiae Maiestatis non potuit obesse, immo eo ipso quod decreta ad hoc ipsum quererentur, via aperta est Regiae Maiestati (132v) quandoquidem ne duo in aliquo, tertio in iure derogare possint, leges id non patiuntur, et Henricus Rex iuri Sacrae Regiae Maiestatis in nullo derogare potuit;[94] ex quo sequeretur, Sacram Regiam Maiestatem opus habere, de iure suo inquirere, ad minus propter hunc ipsum Wladicatum, enim ius patronatus Sacrae Regiae Maiestati hucusque absque ulla contradictione serviebat.

Alterum. Reperiri nonnullos, qui hoc ipsum referunt (et hoc instar cautionis nominare) quod id quaecunque Nalewaiko[95] fecerit et hactenus

---

[94] Henricus de Valois, Rex Poloniae (1574-1575).

[95] Severinus Nalyvajko, dux cosaccorum rebellis tunc temporis contra possessiones dominorum polonorum in Volhinia et Podolia et etiam contra possessiones epi-

facit, eum facere instinctu vel cum scitu Domini Palatini Kiioviensis debere, et hoc inde originem suam trahere deberet, quod ipse Nalewaiko sit servus Domini Palatini Kiioviensis, annuum stipendium habeat ab illo; illud vero ex bonis illius quotannis percipit, possessionem etiam ab eodem ipso habet. Tum etiam quicunque confugerat ad Dominum Palatinum Kiioviensem, et litteras ab illo obtinuerat, omnes illos Nalewaiko ex mandato Suae Magnificentiae in pace relinquit et conservavit. Cuius rei multa testimonia reperientur et demonstrabuntur. Alterum quod frater istius Nalewaiko est Confessarius et totum facit apud Dominum Palatinum Kiioviensem qui saepius ante cum Naliewaiko conveniebat, informationes a Domino Palatino Kiioviensi eidem deferebat, et id genus alia.

Tertium, quod privilegia, fundationes, litterae Wladicae Luceoriensis in Pinsko per Naliewaiko acceptae, omnia apud Magnificum Palatinum Kiioviensem relicta esse feruntur, et certe maximum id esset, si is latro aliquid accepisset, per vim ademisset, id ad Magnificentiam suam reponerentur. Ad extremum et hoc addendum, multas esse alias causas, quibus omnibus posset vicissim in duplo maior difficultas obtrudi, et fortassis iustius et aequius quam quod ille Vladicis facit.

Ad haec id ab eo postulandum, ut istiusmodi processus relinquendo, ipsos Wladicos et bona illorum in pace relinquat, et homines ne ad seditionem concitet, negotiumque divinum inceptum, si illud nolit portare, ad minus non impediat. Neve ad extremum istiusmodi progressionibus ad ulteriorem offensam Sacrae Regiae Maiestatis causas det, sed potius fide, constantia, obedientia, amore et benevolentia exemplo clarissimorum maiorum suorum vitam suam corroboraret et obsignaret.

84.

. . ., *VIII-IX, 1595.*

Card. Macieiowski narrat de Episcopis Ruthenis, eorundem profectu Romam, viatico, nec non persecutionibus a Duca de Ostrog.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 67 c.: fol. 70v-71r (Copia).
Lettere del Vescovo di Cremona, Nuntio di Praga: 1595-6.

Ill.mo et Rev.mo Signor Patrone mio Colendissimo.
Il Signor Cancelliere scrive dalli confini...

---

scoporum unitorum. Dein agebat simul cum duce cosacorum Loboda. Victus a polonis, periit, ut videtur, Varsaviae e manibus iustitiae.

Eius frater Damianus erat archipresbyter Ostrogiensis et director typographiae ducis Constantini Ostrozskyj; notus ut polemista anti-catholicus.

Questi Signori che mi hanno fatto assistere nelle Congregazioni, che si sono tenute per conto delli Vescovi Ruteni del Rito Greco, m'hanno consigliato a dare all'articoli proposti da loro la risposta, che insieme con essi articoli sarà qui alligata. Sua Maestà hà donato loro seicento fiorini per porsi all'ordine, acciò comparischino alli piedi di N. Signore con qualche splendore. A me toccarà di provederli del viatico; poiche sono così maltrattati dal Duca di Ostroggia, nelli dominii del quale hanno le loro rendite, ch'è necessario sovenirli d'ogni cosa.

. . .

(Copia sine data).

85.

Cracovia, 8. IX. 1595.

De commissione senatoriali in negotio Unionis ecclesiasticae.

ASV, *Fondo Borghese,* Ser. III, vol. 89 B, fol. 213.
ASV, *Fondo Borghese,* Ser. III, 91 D, fol. 13v (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 69, nr. 506.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

Perchè domani si dovrà tenere una congregatione in casa mia con l'assistenza delli Senatori, che si ritrovano qua sopra il particolare del Convento di Turonia, et sopra quello delli Vescovi Rutheni, perseguitati mirabilmente dal Duca Constantino, et da tutti li heretici, io ho preso risolutione di differire anco al seguente ordinario a dare a V. S. Ill.ma intorno alli sopradetti negotii maggior lume di quelle che feci con le antecedenti mie.

... (f. 213v)...

Di Cracovia, li 8 di Settembre 1595. Di V. S. Ill.maet Rev.ma.

(Al Sig. Cardinale San Giorgio).

86.

Cracovia, 10. IX. 1595.

Privilegium Regium in Archiepiscopatum Polocensem datum post obitum Anastasii Sieleczki, Gregorio Ivanovicz.

ASV, *Fondo Borghese,* Ser. III, vol. 91 B, fol. 206v (copia).

SIGISMUNDUS etc.

Significamus praesentibus hisce litteris nostris Wladicatum Plocen. Vitesbecen. et Mscislavien. post obitum Anastasii Sieliczky, olim administratoris praedicti Wladicatus Polocensis, ad nostram dispositionem spec-

tare, et pertinere. Nos igitur, praecaventes ne divini cultus in Ecclesiis praedictae Graecae Religionis officium negligatur, eundem Wladicatum Gregorio Ivanovicz Protonotario conferendum duximus, prout praesentium per tenorem conferimus (ad tempus tamen et beneplacitum nostrum Regium) cum omnibus eiusdem pertinetiis et obventionibus, quemadmodum supra nominatus Anastasius Sieleczky eundem, dum viveret, quondam obtinebat, excepto tantum Monasterio Onofreiensi in Palatinatu Mscislavien. sito, et praedio Papinsky dicto in Palatinatu Vitersbecensi locato, quod nobilis Bogdanus Osieneczky Druczky iure vitalitii obtinet, et nos illud ad liberam dispositionem nostram reservamus. Qui quidem Wladica Plocen. nomine Gregorius Ivanovicz[96] Protonotarius, gaudens iure et possesione praedicti Wladicatus Plocen. Vitesbecen. et Mscislavien. tenebitur, et ex nunc obligatus erit, iuxta privilegium antecessoris nostri, fe. rec. Wladislai Poloniae et Hungariae Regis, iurisdictionem Romanam Summi Pontificis tanquam veri, proprii et legitimi Pastoris recognesere, eidemque debitam reddere obedientiam, quam olim Patriarchae Constantinopolitano indebite, ac illegitime deferebat. Postquam vero obedientiam et iurisdictionem Summo Romano Pontifici praestirerit, ex tunc nos nomine nostro, et successorum nostrorum pollicemur hunc ipsum praedictum Wladicatum ad extrema vitae suae tempora collocaturos, et concessuros perque privilegium nostrum praedictum Wladicatum Plocen. Vitebscen. et Mscislavien saepe nominato Gregorio Protonotario confirmaturos promittimus, et tenebimus.

In quorum fidem praesentes hasce manu nostra subscriptas et sigillatas dedimus.

Datum Cracoviae, X Septembris 1595.

(Sine sigillo et subscr.: copia).

87.

Novohorodok, 11. IX. 1595.

Michael Metropolita Kioviensis omnes fideles clerum et saeculares admonet, ut fidem orthodoxam firmiter teneant promittitque, eandem fidem defensurum esse.

Typis impressum in « *Апокризисъ* » p. 34 et in « *Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи* », t. IV, p. 116, Nr. 83: referente D. Zubrzycki.

Mon Confr. Leopol., vol. I, p. 667, nr. 388.

Михаилъ зъ божой ласки архіепископъ митрополитъ кіевскій га-

[96] Gregorius Chrebtovyc, Archiepiscopus Polocensis (1595-1600).

лицкій и всея Русіи всѣмъ православнымъ христіяномъ послушнымъ божей восточной католической церквѣ отъ вишшого стану и до нижшого въ парафіи архіепископіи нашей мѣшкаючимъ духовнымъ и свѣтскимъ сыномъ нашего смиренія ласка вамъ и покой и милость отъ бога всемогущого и пана нашего Іисусъ-Христа. Вѣдомо чинимо, ижъ маючи я о томъ вѣдомость, якое порозумѣніе о мнѣ маете, яко быхъ я мѣлъ зъ нѣкоторыми владыками нѣякій новый обычай въ церковъ нашу католическую восточную закону греческого надъ уставы и постановленья святыхъ апостоловъ и отцевъ святыхъ вносити; а такъ вашимъ милостямъ черезъ тое писаніе мое вѣдомость даю, яко-мъ о томъ не мыслилъ и теперь мыслити не хочу, абы-мъ свои права и вѣру въ потоптанье подалъ и своего набоженства отступникомъ былъ и рукоположенія святого отца патріарха низашто собѣ не дбалъ.[97] Прото ваша милость отъ мене вѣдомость взявше чрезъ тое писаніе мое о мнѣ того не розумѣйте, але статечнѣ въ боязни божой и при вѣрѣ нашой христіанской и въ святой божей восточной церквѣ моцнѣ стоячи вѣтромъ бурливымъ яко тростина колебатися не давайте а я обѣцую при вашихъ милостяхъ и до горла своего того боронити. А за тымъ милость божія и молитва нашего смиренія нехай будетъ съ всѣми вами. Писанъ въ Новогородку 1 дня септемврія 1595 року, ведлугъ старожитного въ Никеи духомъ святымъ постановленаго календара.

Михаилъ митрополитъ.

88.

Cracovia, 12 - 15. IX. 1595.

Commissio specialis de unione Ruthenorum deque persecutione Episcoporum a Duce Ostrožskyj

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 B, fol. 214v-15.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 70, nr. 509.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

. . .

Essendo comparsi li due Vescovi Rutheni eletti per rendere l'obe-

---

[97] Locutio Metropolitae in hac epistola sat ambigua est, etsi quoad substantiam vera. Revera, acceptando unionem cum Sede Apostolica nihil novi introducebatur in Metropoliam Kioviensem; nihil immutabatur in ritibus et caeremoniis, de quibus populo maxime interesset. Proide recte affirmabat Metropolita neque de falsitate obiurgari potuit. Neque etiam defectu sinceritatis ex parte catholica laborabat. Expressis tamen criminationibus ducis Ostrozskyj abstare debuit, ne Ecclesia damnum pateretur.

dienza alla Santità di Nostro Signore, io ho giudicato essere necessario, che con l'autorità di Sua Maestà et assistenza d'alcuni Signori deputati da lei et anco d'alcuni teologi siano ascoltati detti Vescovi et essaminati li scritti et le persone loro per assicurarsi bene della intentione et constanza di essi. Sua Maestà ha approvato questo mio parere et nominato il S. Cardinale Radzivil, il Vescovo di Premislia, il Cancelliere di Lithuania et due theologi et si è dato principio alla congregatione quale si fa in casa mia et in sin hora giudichiamo tutti noi, che procedino assai canonicamente, non si discostando dal Concilio Fiorentino, se bene ricercano circa al ius positivum alcune cose, in che forsi la Santità di Nostro Signore, essendo essi piante novelle et tenere, li consolarà, et li aiuterà anco affinche alcuni di loro siano assonti alla dignità Senatoria, allegando essi, che per non essere stato Isidoro Cardinale ricevuto nel Senato fu poco stimato et però scacciato.

Tra li otto Vescovi che si sono sottoscritti (che tanti ne sono in questo Regno), uno ha apostatato et è il Vescovo di Leopoli.[98]

Il Duca di Ostrogia perseguita questi poverelli grandemente et ha per quanto si vanta inviato in Italia et in Austria dieci milla fiorini, acciò siano nel camino amazzati li sopradetti due Vescovi, havendo scritto anco al Patriarca Constantinopolitano, che li privi. Perciò noi nella seguente congregatione trattaremo (f. 215) delli pericoli, che possono soprastare a tutti li Vescovi Rutheni, del modo di rimediarvi et de l'utile et danno, che ragionevolmente può nascere dalla loro missione. Come le cose si siano aggiustate, darò poi parte a Mons. Visconte del seguito, conforme all'ordine di V. S. Ill.ma.

Fol. 215v: Mandata dal Nuntio in Polonia.

89.

Nesvisii, 14. IX. 1595.

Nicolaus Radziwill legatos ruthenos Romam proficiscentes Pontifici commendat.

ARCH. DORIA PAMPHILJ, *Fondo Aldobrandini*, 83.
MUH, vol. I, pag. 95-96, nr. 178.

Sanctissime ac Beatissime Pater, etc.

Post humilima oscula pedum beatorum. Unio Orientalis Ecclesiae in nostris partibus cum Romana catholica, quanta nos perfuderit laetitia,

---

[98] Gedeon Balaban (1568-1607) et dein etiam Peremysliensis episcopus — Michaël Kopystenskyj (1591-1610).

non est quod Sanctitati Vestrae exponam; omnes enim Deo Optimo ingentes reddunt gratias, quod illustratis pastorum praedictae Ecclesiae mentibus, induxit eos, ut relicto schysmate Graecorum errantes oves uni ovili aggregarent, uniusque Pastoris regimini sese et eas subiicerent. Cuius tutela ego etiam humilimus servitor traditus, mirum in modum gaudeo, quod sub pontificatu Santitatis Vestrae divina Maiestas hanc gratiam elargiri dignata est; nec mirum, sanctimonia enim vitae et beneficia paterna in rempublicam christianam Sanctitatis Vestrae eius valoris in conspectu Dei erant, ut inter caetera unione hac etiam consolari eamdem voluerit, et quod magnopere optatur, utinam videam, ut sub pontificatu Sanctitatis Vestrae totus orbis unanimiter ad pedes eiusdem provolvatur. Cum autem Rev.mi Luceoriensis et Vlodimiriensis Graecorum nostrae provintiae consensum et obedientiam Sanctitati Vestrae deferant, submisse in his annotandum duxi Rev.mum Vlodimiriensem tanquam ducem et authorem[99] huius unionis ad oscula pedum Sanctitatis Vestrae contendere; cuius ego familiaritate a multis annis summopere oblector; ideoque humilime supplico, ut illum clementer excipiat, quod credo Sanctitatem Vestram facturam, tum ex summo zelo in Ecclesiam Dei, tum ex maxima in omnes sese ultro Sedi Apostolicae subiicientes clementia, praesertim vero eos, qui in propagatione cultus divini multum desudant. Omnem enim lapidem praedictus Rev.mus movit, ut sese sub regimen Sedis Apostolicae omnes Rutheni traderent; quem non solum generis nobilitas, sed et prudentia et vitae integritas satis commendatum Sanctitati Vestrae reddet.

Ego humillime pedes Sanctitatis Vestrae exosculor, ac servitutem meam commendo.

Niesvisii, 14 septembris 1595.

Sanctitatis Vestrae humillimus servus,
Nicolaus Christophorus Radziwyl,[100] Olicae Dux m. pr.

(*a tergo*) (...) ac Beatissimo Domino nostro. (L. S.)

90.

Varsavia, 15. IX. 1595.

Quaedam conventio inter Ecclesiasticos latinos et ruthenos de unione ecclesiastica (lingua polonica et latina).

HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, Leopoli 1862; pag. 175-177.

---

[99] Princeps Radziwill optime sciebat de activitate Hypatii Polij, cuius erat intimus amicus, dum Potij erat adhuc in statu saeculari. Cfr. epistolam Adami Potij ad Nicolaum Radziwill sub nr. 6, de dat. 12.II.1593.

[100] Nicolaus Christophorus Radziwill, Palatinus Trocensis (1591-1604) et dein Vilnensis (1604-1616).

Umowa Duchowienstwa lacinskiego i ruskiego przez *Cyrilla Terleckiego* Eppa Luckiego za wiadomością Jego Król. Mości i Panów Senatorów (1595 w Warszawie).

Najprzód Ojciec Władyka Lucki przyjechawszy do królewskiej Mości pokazał listy wierzące i zlecone od Metropolity i innych Władyk królew. Mości swych dla załatwienia ugody i zjednoczenie kościoła greckiego z rzymskim, a zwłaszeza na tych ruskich obywatelów króla Jego Mości polskiego. A za pokazaniem listów, gdy mu już i soborne było dane utraktowanie i w namowach wspólnych takowe między sobą artykuły postanowili:

Pierwsza, co daj Bože, aby szczęśliwa jako i wszystkich, posłuszenstwa greckiego tak duchownych jako i świeckich ma bydź trzymana zwierzchność i pierwonaczalstwo papieza rzymskiego w kościele Chrystusowym; kalendarz nowy przyjęty.

Ceremonie używania Sakramentów nabożenstwa greckiego jako zwyczaj ich wzioł i tak mszy wszystkie swym zwyklym, bez żadnych odmian i bez przyczyny w ceremoniach odprawować się maja.

Władykowie w radzie króla Imci między Biśkupami mają mieć miejsce naprzód na sejmie; po skonczonej tej jedności, przez któregokolwiek z Władyków w kościele rzymskim Liturgia święta przed królem Imcią jężykiem swym odprawowana będzie.

Wolno ma bydź wszędzie duchownym ruskim w kościele rzymskim służbę służyć, i także duchownym rzymskim w cerkwiach ruskich, wzajem bez urągania.

O wyznaniu Ducha S. ma być deklaracya, iż Grecy i Rzymianie dobrze o pochodzeniu wierzą, tylko że dotąd zrozumieć się nie mogli.

Insze rzeczy, o które między temi koscioły upor szedł, przyznaniem Papiežowi na stronę puścili, to jest o używanie Sakramentu pod dwiema osobami, albo pod jedna, żadna w tym różność bydź nie ma. Jako Władyka Lucki od Biskupa krakowskiego przyjmoval Sakrament pod jedną osobą ale tym dokładem, iż ten Biskup ma przyjmować od Władyki pod dwiema osobami, a to dla potwierdzenia jedności.

Dobra cerkiewne, ktoreby jakimkolwiek sposobem, przez prawo albo przez gwałt odeszły, mają bydź przywrócone i wszystkie fundacye i nadania Władyctwa, Monastyrów zatwierdzone.

Czerncy i Duchowni ruscy od podatków wszelakich wolni, i do wszelkich wolności przywróceni będą, obiecujemy.

Ruś stanu świeckiego do urzędów ziemskich, w miastach do urzędów miejskich i do wszelkiej wolności przypuszczoną będzie.

Tak też wstępować w stan małzenski Polakom z Rusią nie ma bydź bronione.

Te wszystkie artykuły mocą sejmową utwierdzone będą i w konstytucye włożone, i Legatowie do króla Imci duchowienstwa ruskiego wyprawieni będą.

* * *

Est haec conventio Cleri Latini (Polonici) cum Rutheno mediante Cyrillo Terlecki Eppo Luceoriensi cum scitu regis et dominorum Senatorum an. 1595 Varsaviae, in qua habetur:[101]

Primatus Papae est agnoscendus; calendarium novum suscipietur; ceremoniae circa administrationem sacramentorum et missae graecae sine mutatione retinebuntur; Eppi Rutheni cum Polonicis in senatu et comitiis habebunt sedes; post susceptam unionem celebrabitur ab Eppo Rutheno in Ecclesia Latina s. Liturgia in praesentia regis lingua Slavico-Ruthena; liberum erit Spiritualibus Ruthenis in Ecclesia Latina et Spiritualibus Latinis in Ecclesia Ruthena sine ludibrio Sacra celebrare; circa processionem Spiritus S. erit declaratio, Graecos et Romanos bene in eam credere et solum hucusque rectam intelligentiam defuisse; reliquae dissensiones Papae ad solvendum relinquendae sunt; circa communionem sub utraque vel una specie nulla dissensio erit, sicut Eppus Luceoriensis a Cracoviensi Eucharistiam etiam sub una specie sumpsit, sed cum illa restrictione, eundem Eppum Cracoviensem (Latinum) debere sub utraque sumere specie, et hoc ad confirmandam unionem; bona ecclesiastica qualicumque ratione (Ecclesiis Ruthenis) sive lege sive praepotentia erepta restituentur, et omnes fundationes Eppatuum et Monasteriorum; monachi et Clerici Rutheni liberi erunt ab omnibus dationibus, et admittentur ad omnes libertates; Rutheni Laici admittentur ad omnia officia terrestria, in civitatibus ad officia civilia et ad omnes libertates; matrimonia inter Polonos et Ruthenos libera erunt; hi omnes articuii auctoritate comitiorum confirmabuntur et vim constitionum obtinebunt; tandem Spirituales Rutheni ad regem deputabuntur.

91.

Cracovia, 15. IX. 1595.

De conventu Torunensi et de unione Ecclesiae Ruthenae cum Sede Apostolica, modoque speciali de postulatis protestantium. Nec non de admonitione Ducis Ostrožskyj, ne moveat seditiones in Regno neque impediat unionem cum Sede Apostolica Episcoporum ruthenorum.

ARCH. DORIA PAMPHILJ, *Fondo Aldobrandini*, II orig. et duplic.

---

[101] Forsan pertractationes habitae fuerunt in principio anni 1595; cfr. documenta praecedentia, sub fine anni 1594 — et in initiis anni 1595.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, 91 D, fol. 15-16 (copia).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt., Ap.* II, pag. 71-74 nr. 510 (ex copia, lectio diversa).
MUH, vol. I, pag. 97-100, nr. 181.

Cracovia, lì 15 di 7.bre 1595

Nella congregatione, che con l'auttorità di questo Ser.mo re si è tenuta in casa mia con l'assistenza delli officiali di Polonia et di Lituania, et altri senatori, sopra il convento Turonense[102] et intorno al particolare della unione delli Greci Rutheni con la Chiesa cattolica, si è maturamente considerata et la relatione inviata quà dalli cattolici, che per ordine di Sua Maestà sono intervenuti al sopradetto convento, et li seditiosi scritti del duca Constantino di Ostrogia et dalla lettione di essi scritti si è venuto in cognitione che il fine che hanno havuto li heretici è stato d'indurre li loro predicanti ad approvare tutte le sette del mondo et ricerverle nel gremio loro, acciochè di molti membri fetidi facendosi un corpo putrido fosse più atto ad opponersi al catholichismo. Et sopratutto andavano a camino servendosi dell'offerta del sudetto duca di unirsi con li Greci et di scismatici farli trabboccare nell'arianismo, et di questa maniera non solo impedire la incorporatione di essi scismatici con la Sede Apostolica, ma di tirarli anco in così condennata setta.

Ma non successe per gratia di Dio il negotio come loro pretendevano, perchè se bene nella prima sessione li Luterani et Calvinisti diedero inditio con molto applauso et consolatione di tutta quella radunanza di volersi unire insieme, et s'accordassero quasi in tutti li dogmi, nondimeno come vennero alla Cena del Signore, cominciarono con tanto ardore et ostinato animo a defendere le loro false opinioni, che in cambio d'invitare li altri col loro essempio a qualche unione, apparve tra di loro una discordia tale, che li architetti di quel convento perdettero la speranza di ridurre a perfettione il loro pensiero, et havendo conspirato insieme li Luterani et Calvinisti contra li Ariani et Anabattisti, fecero una constitutione nella quale condennavano et anatimatizavano le sopradette sette. Per il che considerando li principali signori fascinati dal condennato seme delle heresie, che mentre la potestà del decidere le cose pertinenti alla religione starà appresso li loro ministri, non resta speranza di unione alcuna, presero risolutione di eleggere due signori laici, che furono l'instigator regio et il capitano di Radzieiow,[103] quali havessero essi cura di decidere, di reformare,

---

[102] Ut videtur mense Augusto 1595.

[103] Oppidum Radziejov, in palatinatu Varsaviensi; in secunda medietate saec. XVI erat sedes calvinistarum.

Tab. 5: Articuli Unionis (cont.); cfr. pag. 61 sq.

AA. RM. I-XVIII

1859 iustaim kosiola nasze° abyśmy byli zachowani, w Ce-
rimoniach naszych

Małżeństwa Kapłańskie aby wcale zostali exce-
ptis Bigamis

Mitropolij i władyctw, i inszych dostoinosci Duchow-
nych Ritus nostri, aby niebyli dawane ied-
no ludziom narodu Ruskie° albo Greckie° ktorzy
by Religij naszej byli, Xiż Canonij nasze vka-
zuią że takowi, iako mitropolitch tak i władyco-
wie wprzod od Duchowieństwa pierwsi obira-
ni być maią ludzie godni, prosimy ie° Kro. m.
owalną Elecciią, wszakże taka aby Autoritas ie°
Kro. m. wcale została oddać to komu chcieć to ie-
sch żebyśmy z tychże Electow obrali skoro posmie-
rzy zmarłe a ie° Kro. m. miedzy onemi z tyrma
wolno będzie komu chcieć Miedzy onemi z tyr-
ma oddać a to nawiecey dla ie° aby na takie
dostoieństwa ludzie godni i rzetelni obirani byli
gdyż ie° Kro. m. [illegible] Religij będąc niemoże
wiedzieć ktory na to godny bo pierwey bywali
tacy niewłkowie że drugi ledwie i czytać umiał
Wszakże ich Urzędy duchowne gdy ie° Kro. m. ktore-
mu Sieckiemu człowiekowi z łaski swoiej dać raczy
aby każdy na dalszy trzech miesięcy nastan du-
chowny poświęcił się pod utratą one° Urzędu swe°
gdzieby omieszkał, a to według Constitucij Seminar.
Grodzieńskie° i Artykułow świętej pamięci Krolia
Zygmunta Augusta, i potwierdzenia teraźnieysze° ie°

ARCHIVUM SECRETUM BIBLIOTH. VATICANAE

Kro. m. bo teraz są niektorzy co Urzędy duchowne od
kilkunastu lat trzymaią a na stan duchowny
nie świecą się bronią się iakimiś exceptiami. Kro.
Co in posterum abij nie bijło, prosimij,

Po Sacre do Rzymu abij władykowie nie posyłali
ale gdij komu ie° kro. m. dać raczij władyczwo ia
kie, abij postarzemu Archiepiskop Mitropolitskie
zdo° takie° Poświęcić bijł powinien, Wszakże
sam Mitropolitsk ktorij na ten Urząd Mitropo...
będzie nastempował, Po Sacre do Cira S. Pa
pieża posyłać powinien, ktore° potym po przy
niesieniu Sacri z Rzymu, Władykowie przyna
mniej dwa swoim porządkiem abij swie
cili, a ieśli bij ktorij Episkop na Mitropolią wstą
pił taki iuż po Sacre niech nie posyła gdyż iuż
ma poświęcenie na stan Biskupij, iedno Obe
dientią Sumo Pontifici może oddać przed X.
Arcibiskupem Gnieźnieńskim nie iako przed
Arcibiskupem, ale iako przed Primasem

Aiż bij tym większa Autoritas nasza bijła, i Owie
czki nasze żebij nas tym więcej poważali i wuczci
wości mieli, prosimij Omieście w Radzie ie° kro. m.
Mitropolitowi i Episkopom, dla wielka przyczyn
słusznych ponieważ iednaki Urząd i dostoinosć Bi
skupią na sobie nosimij Ich m. pani Rzymianij
Znawieczij dla te° gdij do Radij Sacramentu be
dzie czynił tedij ma obedientią Sumo pontifici mo

et di far tutto quello che giudicassero esser conveniente per conservatione et augumento della loro religione.

Questa deputazione piacque alle città Pruteniche: onde non ostante (*fol. 1v*) che si fossero opposte al Calvinismo, diedero voce di esser contente et di volersi unire, et però convennero nella legatione destinata a Sua Maestà, la quale (per quanto affermano li cattolici) non contenerà altro che preghiere senza protesta alcuna. Li sopradetti atti delli heretici furno dichiarati nulli dalli cattolici per mezzo di una solenne protesta. Et perchè si sta ora aspettando quei oratori, si è deliberato nella congregazione che la Maestà Sua, come giudice constituito tra li cattolici et essi heretici per la protesta fatta, rimetti ogni cosa alla dieta dove con la benedittion di Dio et per mezzo dell'autorità di Nostro Signore si dovrebbe hormai liberare questo regno da così seditiosi cervelli, et la Maestà Sua da così pernicioso giuramento estorto dalli heretici, se bene con protesta de nullitate dalli cattolici nella sua coronatione, abolendo le promesse et dechiarando invalido il prefato giuramento.

Questo è l'unico rimedio che si può, et si deve applicare per sanare la puzzolente et pericolosa piaga, che simile promessa comminciata da Enrico[104] ha causato in questo regno. Et se bene io non nego, che il numero delli heretici è sminuito grandemente, et per consequenza le forze loro sono annichilate, nondimeno la loro temerità è insopportabile, et servendosi del mantello delle loro sette per inquietare nel politico la republica, è necessario di non lasciare impunita così grande audacia. Per il che io dopo havere aperto il mio senso alli signori deputati da Sua Maestà nella congregatione, ho tenuto proposito di questo particolare con la Maestà Sua, la quale mi ha detto che non si può sperare ne quiete, ne pace nel regno, se non si abolisce la confederazione delli heretici.

Vostra Signoria Ill.ma si degnerà di farvi sopra un poco di consideratione, et con l'occasione della venuta costì del vescovo di Ploczka,[105] quale essendo prelato di molta pietà et zelo, spero che sarà più inclinato a promovere questo particolare, che non fù a tempo della dieta nel concorrere col parere delli altri intorno alla collegatione; et potrebbe Vostra Signoria Ill.ma discorrer seco del modo, con dargli anco ordine, che al suo ritorno ne tenesse proposito di concerto meco con l'ordine ecclesiastico, et con li più zelosi cattolici, ma in particolare con la Maestà Sua.

Io, vedendo così ben animata essa Maestà, non despero, che non si sia per fare qualche cosa di buono, massime essendosi commossi li animi

---

[104] Henricus de Valois, Rex Poloniae (1574-1575).

[105] Adalbertus Baranowski (1591-1607) dein Peremysliensis.

a sdegno grande per li perniciosi scritti del detto duca (*fol. 2*) Constantino, quale, come da essi scritti Vostra Signoria Ill.ma si compiacerà di vedere, offerisce 15 et 20 mila cavalli non contra il Tartaro, si come è stato ricercato, ma contra li cattolici. Quali scritti essendosi letti nella congregazione, si è risoluto che la Maestà sua scrivi alli senatori nella forma che si vederà dalla copia della lettera di Sua Maestà, e in spetie si è concluso, et poi esseguito, che la Maestà Sua scriva al castellano di Cracovia figliuolo di detto duca,[106] che come senatore et come cattolico, deponendo ogni rispetto humano, debba dire il risentimento, che Sua Maestà deve fare contra il padre per l'ingiuria fatta a Dio, al Sommo Pontefice, alla republica et al re. Oltra di questo, è parso alli signori deputati nella congregazione che il signor cardinale Radzivil et io scriviamo all'ordine ecclesiastico acciò anch'esso si risenti dell'offesa ricevuta. Et se bene il duca è più potente che cordato, et che per l'età di più di ottanta anni sia poco atto ad eccitare sedizioni, nondimeno il suo poco giuditio lo potrebbe far appigliare a qualche pericoloso partito; et però è necessario di humiliarlo et castigarlo. Et percio l'obietto suo è d'impedire l'unione Ruthenica, si è risoluto et esseguito, che vacando hora due vescovati Greci, non si venghi alla nominatione, ma che coloro che si doveranno a suo tempo nominare, siano constituiti come administratori di essi vescovati, con obligo, che fatta che sia l'unione, ricorrino a cotesta Santa Sede per la confermatione, come Vostra Signoria Ill.ma vederà dalla forma di essa amministratione, che sarà qui alligata. Et di questa maniera verremo a porre in possesso la Sede Apostolica. Et essendo di presente et in Lithuania et quà le cose sottosopra per causa della detta unione, et parendo che si camini a una seditione, si è presa deliberatione di suspendere la venuta a Roma delli Vescovi Rutheni insin tanto che vediamo, che partito pigliarà il duca; et nell'interim, acciò li vescovi non siano ammazzati, si sono mandate loro lettere di assecuratione, et si è scritto alli cattolici, che li proteghino. Ma ho inteso, che sono già in camino per questa volta, et se verranno vedremo all'hora che cosa sarà più espediente, o che seguitino il loro viaggio verso Roma, o che si trattenghino quà sotto l'ombra di Sua Maestà. Dalla opposizione che noi vediamo esser fatta a questa unione, veniamo in cognitione, che dispiace al demonio, et però non si maravigliamo, se le contradicono li membri suoi...

(*fol. 2v*) Poscritta — È parso ad alcuni, che il temperamento preso a mia contemplatione di non venire ad atto della nominatione delli due vescovati Rutheni, ma constituire in essi administratore con conditione,

---

[106] Joannes (Janusz) Ostrozskyj, Castellanus Cracoviensis (—1620). Ultimus e familia Ostrogiensium in linea masculina.

che, fatta la unione et ottenendo all'hora la nominatione, siano tenuti a ricorrere alla Sede Apostolica, sia attione et nuova, et contra le dimande fatte dalli vescovi nella forma dell'unione proposta da loro. Ma considerand'io che havendo il metropolitano loro rinonciata l'obedienza al patriarca Constantinopolitano, resta senza autorità alcuna, et che perciò viene ad essere nulla ogni sua attione, et conseguentemente non canonica la consecratione, che si facesse per ordine o per man sua. Sono stato fermo nella sopradetta opinione, et li signori della congregazione, non ostante che il constituire governatori nelli vescovati sia cosa inusitata in questo regno, sono convenuti anch'essi nel sudetto parere.

Di Vostra Signoria Ill.ma et R.ma

Humilissimo et devotissimo servitore

Germanico Vescovo di S. Severo.

92.

Romae, 16. IX. 1595.

De responsione episcopis Ruthenis a Nuntio data, quae in Congregatione S. Officii examinatur.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, fol. 249v.
MUH, vol. I, fol. 96, nr. 179.

... Li capi[107] che Vostra Signoria mandò per li vescovi Rutheni si diedero ad essaminare a questi Signori Illustrissimi della Congregazione del Santo Offitio, li quali non hanno ancora risoluto fra di loro, ma saremo a tempo, et si farà con la gratia di Dio tutto quello, che convenirà alla gloria sua, alla salute delle anime et alla consolatione di coloro, che vengono. Però gli aspettiamo con desiderio, ne Vostra Signoria resterà senza premio della fatica, o senza competenza della spesa. Ne altro mi resta che dire, se non che me la raccomando, ecc.

Di Roma, li 16 settembre 1595.

93.

Roma, 16. IX. 1595.

Decisiones Curiae Romanae in negotio Unionis Ruthenorum Nuntio Apostolico Varsaviensi communicantur.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, fol. 277r-279v.

V. S. hà fatto benissimo à dar conto...

Li capi che V.S. mandò per li Vescovi Rutheni si diedero ad essaminare à questi Signori Ill.mi della Congregatione del S.to Officio, li quali

---

[107] S.d. *Articuli seu Conditiones*; cfr. supra, nnr. 42, 61.

non hanno ancora risoluto fra di loro; ma saremo à tempo ed si farà con la gratia di Dio tutto quello, che convenirà alla groria sua, alla salute delle anime, et alla consolatione di coloro, che vengono; però gli aspettiamo con desiderio.

Nè V.S. resterà senza premio della fatica, ó senza compensa della opera.

Nè altro mi resterà che dire se non che me le raccomando etc.

Di Roma, li 16 Settembre 1595.

(Al Vescovo di San Severo).

94.

Leopoli, 16. IX. 1595.

Archiepiscopus Leopoliensis Episcopos Ruthenos ad Urbem proficiscentes Cardinali Aldobrandino commendat.

ASV, *Spagna*, v. 41, fol. 176r-185v.

Ill.me Domine. Domine et Patrone Observantissime

Duo ritus Graeci Episcopi seu Wladicae, uti in partibus nostris, nominantur Wlodimirien et Luceorien., suo et aliorum plurium nomine, Schismate relicto, conferunt se ad S.D.N. et S. Sedem Apostolicam obedientiae praestandae causa. Quos etiamsi Sua Sanctitas una cum Ill.ma D. Vestra ac toto Sacro Collegio libentissime visura sit, tamen et ego meas literas ad Ill.mam Celsitudinem Vestram illis dare volui, ut viris optimis, qui tradiderunt animas suas pro fratribus suis, et pro hoc sancto opere Unionis suae nobiscum magno animo et alacritate perficiendo. Quos cum Ill.ma Celsitudo Vestra videbit et de illis clementer ad gremium Sanctae ecclesiae recipiendis cum Sua Sanctitate consilia communicabit, et me ut in sua gratia et veteri benevolentia servare velit ab illa summopere peto. Precor Deum Opt. Max indignus, ut D.N. his talibus ac aliis omnibus successoribus ad Ecclesiae Suae utilitatem et suam ac nostram omnium consolationem cumulare, et diutissime prosperare et conservare velit.

Exosculor manus Sacras Ill.mae C. Vestrae et me illius gratiae iterum atque iterum commendo.

Leopoli, 16 Septembris A.D. 1595.

Ill.mae Cels. Vestrae deditissimus servitor

Joannes Demetrius Sollic...[108] Archiepiscopus Leopol. (mq).

185v: Ill.mo et Rev.mo Domino. Domino meo Colendissimo. Domino Cardinali Aldobrandino.

(sigil.).

---

[108] Demetrius Joannes Solikowski (1582-1603).

95.

Cracovia, 22. IX. 1595.

Considerationes Commissionis, Nuntii Apostolici, nec non Episcoporum de posibilitate, utilitate,et opportunitate unionis nec non missionis Legatorum Romam. Obiectiones ponuntur et solvuntur in favorem Episcoporum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 23-24v. (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 74-78, nr. 54.

Cracovia. All'Ill.mo S. Giorgio, li 22 7.bre 1595.

Comparvero qua li Vescovi Greci prima di ricevere le lettere, che in nome della congregatione furno loro scritte, di doversi trattenere insintanto che si havesse et risposta delle lettere scritte da questo Serenissimo Re alli Senatori, et relatione di ciò che havrà tratto il Capitano di Camegnicz, quale fu già mandato da Sua Maestà al Duca Constantino per disporlo a consentir alla Unione. Hora con l'occasione della loro venuta si è di nuovo tenuta congregatione, et acuratamente ventilalto questo fatto con le sue circonstanze et conseguenze, et sono stati sopra ciò divisi, et contrarii li voti. Imperochè adducevano alcuni, che essendo nella Russia et nella Lithuania più anticamente admessa et privilegiata la greca, che la cattolica religione si doveva procedere cautamente nel consultare la Maestà Sua a contravenire alli privilegi giurati da lei, et dalli suoi antecessori per così longo spatio di tempo. Che essendo la nobiltà et la plebe Ruthena essacerbata, si doveva prima molificarla, et sopra tutto porre ogni studio per tirar dalla nostra il sopradetto Duca Constantino. Che la confraternità, che eresse quando fu qua il Patriarca di Constantinopoli,[109] era cresciuta et cosi mordicamente le adheriva, che haveva havuto ardire di pubblicare un scritto pieno di biastemie contro la Sede Apostolica et Sommo Pontefice, qual scritto fu letto et è così pieno di temerità, come vuoto di dottrina. Che però presupposto la detta confraternità corroborata da privilegii Regii non era possibile sperare d'indurre la plebe alla Unione, et che senza essa plebe poco frutto haverebbono apportato le persone delli pastori. Che si correva manifesto pericolo, che mentre li sopradetti Vescovi fossero nel'atto di rendere la obedienza non nascesse qua qualche scisma, dal quale ne derivasse poi detrimento al politico et allo spirituale, poichè havendo li Rutheni espediti già sei

[109] Agitur de Hieremia II, patriarcha Constantinopolitano (1572-1579; 1580-1584; 1586-1595). Confraternitas erecta fuit in stauropegiacam anno 1586, a patriarcha antiocheno Joachim, et confirmata anno 1587 a Hieremia II Constantinopolitano.

mesi sono al sudetto Patriarca dandogli conto di ciò che passa, et confortandolo a degradare il Metropolita con il resto delli Vescovi, egli senza dubio lo farà. Onde restando costoro senza Vescovati resterà conseguentemente la Unione interrotta. Che le lettere universali fatte imprimer dal detto Duca haveano comossa di modo la plebe, che non voleano sentire di Unione, et che 150 cavalli, quali erano stati espediti per ammazzare li Vescovi nel camino, quando venivano qua, haveano dato loro la caccia di modo, che appena si erano potuti salvare. Che però vedendosi tanta comotione nel popolo con tanto pericolo di alterazione di quella pace, et concordia che hora gode il Regno, giudicavano che prima di venire all'atto della Unione si dovesse celebrare una Sinodo de Rutheni o (quando questo non potesse seguire con speranza di frutto) procurasse, che (f. 23v) l'Ordine nostro ecclesiastico ne intimasse esso una generale, nella quale incorporasse con esso li Vescovi et Clero Rutheno, poichè con tal incorporatione si sarebbe fortificato detto Clero Rutheno, et all'hora si haverebbe potuto venire con sicurezza et certa speranza di frutto all'atto della Unione.

Dall'altra parte non mancorno nella congregatione di quelli, che replicorno, che se bene essi confessavano che la deliberatione che si haveva a pigliare era una delle maggiori, che da molti anni in qua havesse presa la Repubblica, essi nondimeno erano di parere, che li cattolici non si lasciassero fuggire di mano così grand'occasione, soggiungendo se il Concilio Fiorentino non sprezzò un sol Vescovo Rutheno,[110] anzi l'abbraccio, et li Sommi Pontefici l'honororno, con assumerlo all'amplissima dignita Cardinalitia, et dopo col servirsi dell'opera sua in legationi importantissime, perchè hora si feve dispreggiare tutto il corpo delli Vescovi? Che havendo Sua Maestà il jus patronato delli Vescovati et essendo risoluta di non nominare ad essi Vescovati ne ad altri beneficii se non soggetti che consentiscano nella Unione, haverebbono a poco a poco li pastori tirata la plebe alla cognitione della verità della fede. Che quanto alli Sinodi, essendosi dichiarato il Duca di volere che vi assistano tutte le sette del Regno non si doveva ne desiderare ne consentire ad esso, ma ben cercare di farlo svanire ogni volta che si fosse promossa simil pratica, che l'aspettare a far l'Unione quando si celebrarà la Sinodo generale del'Ordine ecclesiastico era cosa longa, et che si sarebbe persa la presente occasione. Che quanto alli motivi del Duca et suoi seguaci non era così debilitata l'autorità di Sua Maestà et delli catolici, che esso potesse alterare lo stato pacifico della Republica, massime non facendo ne Sua Maestà ne la parte

---

[110] Agitur de Isidoro, Metropolita Kioviensi (1436-1458).

cattolica violenza ad alcuno, ma servendosi di quello ch'è lo scudo delli heretici, et scismatici, cioè della libertà della conscienza, poichè non era ragionevole, che a tutti fosse lecito di abbracciare quali sette volessero, et che al clero rutheno fosse vietato di unirsi con la cattolica religione. Che Sua Maestà non veniva a rompere ne privilegio ne a far attione alcuna contro il giuramento, poichè era ricercato a farlo da coloro, ad instantia de quali haveva giurato, et concessi li privilegii. Concludevano però che non si dovesse impedire l'andata delli sopradetti Vescovi a Roma.

Or stando tanta diversità di sentenze, et toccando a me come Ministro di Nostro Signore di unirsi et far la conclusione, pregai li Signori della congregatione, che mi facessero gratia di non stringermi, ne a dir il mio voto, ne a concludere ciò che si doveva fare, havendo io rispetti degni di qualche consideratione, per le quali mi movevano a non mi far auttore ne della loro andata ne della loro restata. Udendo questo li Signori della congregatione si risolsero chiamare (f. 24) nella congregatione li sopradetti Vescovi et essaminarli, come si fece diligentemente, sopra li seguenti punti, cioè: Se essi erano sicuri del Metropolita et altri Vescovi? Al che risposero che si. Se diffidavano che il clero loro fosse per consentire alla Unione? Risposero che il clero loro non era in quella autorità appresso il popolo, ch'è il nostro, ma che essi erano certi quanto alle loro Diocesi che haverebbono seguito la volontà loro. Se havevano speranza alcuna della nobiltà et plebe? Dissero che si, anzi che molti si sarebbero sottoscritti alla Unione insieme con essi, ma che bisognando promovere il negocio secretamente, essi si erano astenuti di ricercarli a venire all'atto della sottoscrittione. Aggiungendo che la contradicione consisteva in tre soggetti. Che se essi ritornavano a casa, li adversarii loro haverebbono publicato, che sono stati ributtati et dispreggiati da noi, et che sarebbono senza dubio capitati male et con la loro ruina sarebbe seguita quella del negocio principale. Che se non facevano la Unione presto, si correva pericolo che sopragiungesse la privatione di loro et del Metropolita, nel qual caso li Rutheni haverebbono essagerato che non pastori et Vescovi loro, ma huomini privati et castigati havevano fatta detta Unione. Che essi non negavano che non fosse qualche pericolo nell'andata loro, ma che si come il primo era incerto et minore, così l'altro era inevitabile et grande. Che erano constituiti in tal termine, che o doveano ritornare allo stato della dannatione, riconoscendo il Patriarca di Constantinopoli (il che essi non volevano fare in eterno, ma più tosto eleggevano di morire), overo doveano unirsi con la chiesa latina. Che senza capo non potevano stare, ne altro legitimo conoscevano, se non il Romano Pontefice. Che non ambitione, non altro rispetto humano li haveva indotti alla Unione, ma si ben la gratia et lume celeste, quale li haveva levati dalle tenebre. Che però lo Ordine

ecclesiastico di questo Regno aprisse il gremio et li ricevesse incorporandoli con essi, perchè in tal caso si sarebbono superate tutte le difficultà. Che Isidoro fu solo, et essi sono molti. Che non era all'hora un Re così zeloso et pio, ne un Sommo Pontefice così amatore del nome Polono et pieno di zelo della salute delle anime di questo Regno.[111]

Comosse tutti noi il sopradetto ragionamento loro, et fattili ritirare in un luogo appartato, fu da tutti concluso che non si dovevano abbandonare, ne dispreggiare, ma abbracciare, et che non si doveva ventilare così per sotile ogni futuro accidente, ma comettere qualche cosa alla dispositione et providenza divina, la quale sicome li haveva mossi a venire qua prima di ricevere le nostre lettere, nelle quali ordinavano che non venessero, così dovevano sperare che fosse per assistere a questo negocio di tanto suo servitio, onde fu concluso, che Sua Maestà con un editto publico dichiarasse (f. 24v) che la Unione che costoro pretendono è conforme alla antica, tenuta dalli loro maggiori et secondo li Sacri Concilii, et che altre volte è stata dalli Rutheni desiderata, et che però Sua Maestà riceve li Vescovi et Clero Rutheno sotto la sua protettione, et che ciò che hanno fatto in sin hora, et vanno facendo tutto si fa da loro con maturo consiglio, pio zelo et con saputa approbatione di Sua Maestà. Che Sua Santità seguita la Unione pigliasse la protettione loro et l'incorporasse con l'Ordine ecclesiastico non potessero essere offesi senza lesione del capo. Et mostravano li Signori Deputati che col patrocinio del Sommo Pontefice et di questo Serenissimo Re, et con la incorporatione al'Ordine ecclesiastico et col resto che già essi ricercarono da cotesta Santa Sede et da questa Maestà (del che ne mandai copia a V. S. Ill.ma) non si doveva desperare di non cavar maggior frutto di quello, che già si cavò dalla assistenza di Isidoro nel Concilio Fiorentino, quale dicono che fu amazzato nel ritorno dalli Rutheni,[112] ma che ne riportarà la Sede Apostolica a honore et gloria di Dio molto frutto per la salvatione dell'anime. Et fu anco chi soggiunse che non ostante che non si riportasse all'hora la essecutione, che si sperava del Concilio Fiorentino, nondimeno quel testimonio che resta impresso in quel Sacro Concilio ad perpetuam rei memoriam è di molto utile per confirmatione della nostra santa fede, et confusione delli scismatici, heretici. Per le sopradetti ragioni fu determinato che dovessero seguire il camino verso cotesta volta, il che spero che faranno tra quattro o cinque giorni; ma sarà bene necessario di provederli d'ogni

---

[111] Clemens PP. VIII erat primum Legatus in Poloniam; ab an. 1585 Cardinalis, Pontifex ab anno 1592; obiit 5.III.1605.

[112] Nuntius falsus; non enim fuit occisus, sed tantummodo incarceratus in civitate Moscoviensi, iussu principis Basilii.

cosa per lo stare et ritornar loro, essendo così vessati, che non faranno poco se con le rendite delle loro chiese potranno defenderle dalli persecutori di quelle.

Ho già molte settimane sono scritto a Don Alessandro,[113] che si transferisse qua verso il fine del presente mese per condurre questi Vescovi a Roma, ma non ho per ancora havuto risposta; se comparirà darò ad esso tal carico, quando non, lasciarò la cura ad un huomo che ad essi ha dato il Vescovo di Luceoria ecc.[114]

96.

Roma. 23. IX. 1595.

Unus ex familia Card. Aldobrandini (Agucchia) suo amico in Padova narrat de cura Secretariatus Status, ut impediret, ne Graeci Schismatici Venetiarum iter Episcoporum Ruthenorum impediant; via indicatur, qua intentiones Graecorum explorari possunt.

ASV, *Nunziature diverse*, vol. 282, fol. 93r-95r.

Al Signor Gio. Vincenzo Pinelli,[115] a Padova.

Questa sera il Signor Cardinale[116] m'hà fatto chiamare, e mi hà dimandato, se mia Madre vive secondo il rito Latino, o secondo il rito Greco; hò risposto, ch'era sempre vissuta insieme con tutta la casa non pure in Italia, ma in Cipri ancora secondo il rito Latino. Mostrò il Sign. Cardinale non voler altro; ma parendogli forse ch'io partissi sospeso di questa interrogatione, mi richiamò subito, e mi disse, si aspettano qui alcuni Vescovi Rutheni, che vengono per riunirsi con la Chiesa Romana, e perche si è inteso, che i Greci di Venetia fanno estrema diligenza per haver nuova di loro, e del loro viaggio, e dello arrivo la. Un Prete del Collegio Greco chiamato Pietro Arcudi è entrato in sospetto, che ci ha fatto entrar noi, che questa diligenza si facci da Greci per trovarsi con questi Rutheni prima, che giungano qui, e tentare di destraerli da questa Santa risolu-

---

[113] Alexander Komulovic; cfr. *Indicem nominum et rerum* in diversis contemporaneis voluminibus nostrae Collectionis, praesertim in volumine I et II *Litterarum Nuntiorum Apostolicorum*.

[114] Ritus latini, Bernardus Maciejowski; agitur de Luca Doktorowicz, Canonico Luceoriensi.

[115] Joannes Vincentius Pinelli, quidam dominus Patavinus, ut videtur.

[116] Cardinalis Cinthius Aldobrandini, nepos ex sorore Clementis VIII; creatus cardinalis die 17.IX.1594, tituli S. Georgii, unde saepe vocatur S. Georgii; obiit in Curia Romana 1.I.1610.

tione. Si scrive al Nuntio che faccia alcune provisioni per obviare a questa mala intentione de Greci, quando pur fosse vera, ma non potrà eseguire gl'ordini, che se li danno, se non è avisato puntualmente dall'arivo de Rutheni in Venetia. Io havevo perciò pensato se vostra madre havesse potuto penetrare qualche cosa col mezzo del Vescovo di Filadelfia. Dissi al Signor Cardinale, che niuno è più amico del Vescovo di Filadelfia di V. S., con la quale egli hà continuo commercio di lettere; e quando viene costì, il che fa spesso, si trattiene in Casa sua, et soggionsi, che se bene mia Madre non vive alla Greca, hà non di meno Cugine, e Zie, et altri Parenti assai, che seguitano quel rito, e da loro haverebbe potuto facilmente intendere qualche cosa di ciò, che S. Signoria Ill.ma desiderava sapere.

Il Signor Cardinale ha udito volentieri tutto ciò, e mi ha commesso, ch'io ne scriva, et a V. S. et a mia Madre. A V. S. apertamente, e con la sollita confidenza; a mia Madre sotto altro pretesto, e senza communicare cose in particolare, ne i nostri fini. A lei scrivo quello, che V. S. vederà nell'ingiunta Lettera, che mando aperta; a V. S. non occorre, che sogiunga altro, havendo dalla narratione istessa di quanto è passato potuto intendere il senso di Signore Cardinale sapendo con che pontualità sia solita di favorirlo, e mancandomi il tempo, e l'occasione d'esser più lungo, havendole anche scritto hoggi un altra lettera che riceverà insieme con questa. Per fine le baccio le mani.

Di Roma, li 23 di settembre 1595.

Il Signor Cardinale ha voluto vedere quello, che scrivo così a V. S., come a mia Madre, et ha ordinato, che s'aggiunga un Capitolo alla Lettera del Nuntio, che capitandogli lettere per me l'apra, et si regoli secondo la notitia de quelle, che li daranno.[117] V. S. havendo qualche cosa dal Vescovo di Filadelfia lo potrà far intendere il medesimo Nuntio per la via solita, et di nuovo gli baccio le mani con ogni cordiale affetto, etc.

97.

Cracovia, 24. IX. 1595.

Sigismnudus III, Rex Poloniae, omnes subditos suos admonet, ne obstens Unioni cum Ecclesia Romana.

Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 669, nr. 390.

Do urzendu y akth ninieyszych grodzkych lwowskych list niżey wyrazony s podpisem ręky wlasney y s pieczęczią jego krolewskiey mosczi iest

---

[117] Nuntius Venetiarum, qui debuit secundum notitias acceptas agere.

podany y przesz urząd nieniejszy przyjety, ktory aby byl wiadomy komu tho wiedziecz nalezy na mieiscza iawne pod pieczęczią urzedową iesth przybity, kthorego listu jego krolewskiej mosczi the są słowa własne:

Zygmunth trzeczi z bozey łaski krol polsky wielkie xiąze litewskie ruskie, pruskie mazowieczkie zmodzkie inflanckie etc. y swedzky godsky wandalsky dziedziczny krol wszem wobecz y kazdemu z osobna ktoregokolwiek stanu y dostoienstwa ludziom, do ktorych wiadomosczi ten list nasz przydzie, uprzeymie a wiernie nam miłym poddanym naszym łaskę naszę krolewską.[118] Uprzeimie a wiernie nam mily! Maiącz my tho za iednę naywiętszą y za przednią naszę powinnoscz u siebie, abysmy thego, ktory nasz tesz tak uczcził y na krolewskiej tak wyszokiey stoliczy posadził, lubo on okrom naszey posługi wiecznosławnym iesth, będzie, nieprzestaynie wszelaką łudzką moznosczią czescz y chwalę bozkiego iego maiestatu p(odnoszicz) y wywyszszacz s kozdem czasem usiłowaly. Maiącz z(a nay)swiętszą pocziesth naszę, abysmy ze wszilkiemi nam wiernemi (a) milemi poddanemi naszymi wieczney y powszechney czerkwi pod iednem prawdziwym stolice apostolskiey rzimskiei pasterzem a iednymi usty y iednem szerczem, tak iako on sam wyznawan y wielbyon bydz chcze, czynicz tesz y odprawowacz zgodnie w swiętey iednosczi catoliczkiey mogli, rozumieiącz na koniecz, ze tesz y dla zatrzymania zgody iednosczi a miłosczi spolney miedzy iedney a spolney Rzeczy Pospolitey narody iako tesz y do zachowania czałosczi iey pragnącz y zyczycz tego y staracz się o tho iako y o naywysze y o spolne wszech dobro iest rzecz powinnosczi chrzesczyanskiey—przetosz czynilismy staranie y czynicz nie przestawamy s teyze chęczi y zyczliwosczi ku wiernym a miłym poddanym naszym, ktoryz się od tey iednosczi powszechnego kosczioła byli uniesly, ale y nie więczey iedno iako władzy krolewskiey w they Rzeczy Pospolitey się godzi, iako powołaniu naszymu zysc się moze iako zwierzchnosczi od boga a obronczy wiary swiętey przistoi y nie inszim zadnym sposobem y nie ynaczey iedno, iako łaskawy oczicz z dziatki swe w dobrey woley a miłosczi garnąć zwykł, do ich własnego dobrego. W czymze onze iako sam miłosierny a wszechmoczny bog raczil z oszobliwey łasky a opatrznosczi swey swiętey na ten czas te chęczi a winczowania nasze nam wielką pocziechą pobłogosławicz powroczeniem się z religyey greczkiey pasterzow y z niemała częsczią ludu im powierzonego do iednosczi tegosz kosczoła powszechnego pod zwierzchnoscz stolice apostołskiey rzimskiey. Zdało się nam tez thę pocziechą naszą wszem wobecz wiernym poddanym naszym

---

[118] Littera Regis data fuit ad mentem Commissionis senatorialis habitae apud Nuntium Apostolicum; cfr. supra sub dat. 15 septembris, nr. 92.

oznaymicz tak tym, ktorzy s teyze są iednosczi iednego powszechnego kosczioła, aby z nami z tego bracziey swey powroczenia uczieszyli się y dziękowali panu bogu, tak tesz y thym, ktorzy ieszcze pozostaly, aby tez za powodem pasterzow swoych idącz uczinily a wesele to nasze napełnily. Patrzącz a uwazaiącz tho u siebie, ze ich nie do nowin zadnych, ale do onych iednosczi przodkow swiętych do katedry Piotra swiętego, ktorą starzi y swięczi wszyszy religiey greczkiey doctorowie za przednią mistrzynią kosczioła chrystusowego wyznawaly y poslusni zawsze byli, ktorey tez czessarz y patryarcha czarogrodzki za pradziadow naszych na unii, florentzkiey przizнaly, pokłon takze y posłuszenstwo (od)daly. A iako sama na ten czasz na fundamenczie wiary chrzesczianskiey we Florenczіey się ziednosziwszy, czeremonie y obrzędy zwykłe greczkiego kosczioła były od stolice apostolskiey uchwałą zebrania pomienionego im zachowane, tak y terasz przystępujący do teyze iednosczi wielebny metropolita kyowsky z inszymi wladikami swemi tez sobie za utwierdzeniem naszym zawarowaly, aby w cale wszyskie czeremonye y obrzędy starodawne czekiewne im były zachowane. S tym braczią swą dwu episcopow włodzimierskiego y łuczkiego ku oiczu swiętemu do Rzymu wysłaly, czo ze otrzymaią nicz wątpicz nie potrzeba, gdysz dotąd teyze czeremoniy y obrządow wszyszy Greczy, ktorzy są w iednosczi z nami kosczioła y w samym Rzymie wolnie uzywaią. To iednak dla tego się napomina, aby tey sprawy kto inaczey niewiadomym będącz nie podawał a tak swiethego y zbawiennego dzieła niedobrym rzeczy wyrozumieniem nie zatrudniał. Czego acz się nie obawiamy znaiącz skromnoscz y powolnoscz do dobrego wszech wiernych a miłych nam poddanych naszych, iednak y thym pismem na przestrogę wszech wobecz napominamy zycząc uprzymie wszem z iednosczią wiary spolney zgody y wszego błogosławienstwa od pana boga. Dan w Crakowie, dnia 24 miesiącza wrzesnia, roku panskiego MDXCV piątego, panowania krolestw naszych polskiego osmego a sweckiego roku wtorego.

Sigismundus rex.

Ex Archivio castrensi et terrestri dicto, C. leop. t. 349, p. 1509. Etiam in Archivo civitatis Leopol, fasc. 219.

98.

Cracoviae, 25. IX. 1595.

Sigismundus III. Legatos hierarchiae Ruthenae, Romam proficiscientes, commendatur.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, 89 B, fol. 238 (copia); III, 91 D, fol. 43. MUH, vol. I, pag. 100, nr. 182.

Sanctissime ac Beatissime Peter.

Ita semper duxi futurum iam inde ab ipso regni mei principio, quidquid ad ornamenta Poloniae regni pertineret, expetique possit, a Deo id omne foelicissimo Sanctitatis Vestare pontificatui reservari. Et quanquam per complures iam annos multis argumentis id esse cognitum potuit, nunc tamen singulari munere divino multo clarius evidentiusque comprobari magnopere laetor. Dedit nimirum recenter id huic regno Deus, ut cum insolita quadam necessitate, aut potius indulgentia multos suo in sinu pati cogeretur, qui a vera Ecclesiae unitate abstracti, et graeco schismate mancipiati tenebantur, nunc iam singulari Dei beneficio, magna Russiae parte, una cum Metropolitano caeterisque, episcopis errorem agnoscentem, primarios quosque sui ordinis ad Sanctitatis Vestare pedes resipiscentes sistat. Quorum e numero R.dus Adamus Pociey, antea regni senator, deinde vero prototronus ac Vladimiriensis insuper Brestensisque factus Episcopus, postquam plurimum ea in re navasset operam multosque suo exemplo ad recte de Ecclesia Christi sentiendum incitasset, una cum R.do Cyrillo Terlecki exarco Luceoriensi Ostrogiensique episcopo, Urbem adire decreverunt suo aliorumque nomine, Sanctitati Vestrae debitam obedientiam delaturi. Hos ut Sanctitas Vestra sua paterna benevolentia complectatur non est cur petam, cum probe intelligat quantum momenti in eo positum sit ad alios qui supersunt Christo lucrandos. Ego, quantum in me erit, omnem dabo operam, ut et caeteri deinceps eundem agnoscant Pastorem, inque idem ovile congregentur. Superest ut Sanctitas Vestra nova haec plantaria quo latius surgere possint a terra imbre caelesti sanctissimis praecibus deducto foveat et irriget, uberiores in dies fructus operae suae relatura. Cui me ac regna mea humililme commendans, ut quam diutissime praesit Ecclesiae a Deo Optimo Maximo votis omnibus exposco.

Cracoviae, die XXV septembris 1595.

(fol. 238v) Lettera a Nostro Signore del Re.

99.

Cracovia, 25. IX. 1595.

Commendantur Legati Hierarchiae Ruthenae Romam proficiscentes.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, 89 B, fol. 229.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 79, nr. 514.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

Lodato sia in eterno il Signor Iddio, il quale per la sua infinita bontà s'è degnato d'aprire gli occhi della mente a Wladici della Russia et a fare loro conoscere gli errori ne quali sono stati tant'anni et indurli insieme

a deliberare, si come hanno fatto, d'unirsi con la santa chiesa romana, et di riconoscere la Santità di Nostro Signore per solo et vero Vicario di Christo in terra. Onde per questo effetto vengono hora in nome di essi tutti due di loro, cioè il Wladici di Luceoria et di Wladimiria, quali si come sono soggetti molto pii et molto qualificati, così veranno principalmente a fare humilissima riverenza a V. S. Illma et a dedicarseli devotissimi et ossequentissimi servitori. Per la qual cosa io non ho voluto mancare di accompagnarli con questa, et di supplicare V. S. Ill.ma ad abbracciarli con ogni amore et acrità, affine che si confermino tanto maggiormente nella loro presa deliberatione, et possiamo sotto il felicissimo Pontificato di Clemente Ottavo vedere ridotto all'ovile del Signore numero infinito di pecorelle, per maggior gloria di sua Divina Maestà et accrescimento della nostra santa religione. Con che faccio fine baciando a V. S. Ill.ma humilissimamente le mani et pregandole felicità perpetua

Di Cracovia, li 25 di Settembre 1595.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma

humilissimo et devotissimo servitore
Germanico Vescovo di S. Severo.

(f. 234v) All'Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo, il Sig. Cardinale Aldobrandini.

100.

Cracovia, 26. IX. 1595.

Sigismundus III card. Aldobrandino legatos hierarchiae Ruthenae, Romam proficiscentes, commendat.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, 89 B, fol. 239 orig.
MUH, vol. I, pag. 104, nr. 185.

Sigismundus III Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae Livoniaeque etc. necnon Suecorum, Gothorum, Vandalorumque haereditarius Rex.

Rev.mo in Christo Patri Domino Petro, Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinali Aldobrandino,[119] amico charissimo et honorando, salutem et benevolentiae nostrae significationem.

Rev.me in Christo Pater, amice charissime et honorande. Quo studio ac benevolentia Regnum hoc Poloniae Reverindissima Paternitas Vestra

---

[119] Nepos Clementis VIII, creatus cardinalis die 17 septembris 1593; hic erat collaborator directus Pontificis.

prosequatur, quamque ex prosperis eius successibus magnam semper animo capiat voluptatem, iamdiu perspectum habemus. Quare si quid eiusmodi accidat, quo laetari merito possit, id nos libenter cum R.ma Paternitate Vestra communicamus. Ut nunc iure optimo est cur una gratulemur, cum veram Christi Ecclesiam, quae tot iam a saeculis in Regno hoc variis fuit distracta schismatum erroribus, ad unitatem tandem orthodoxam verique Pastoris agnitionem reverti videamus. Proficiscuntur eo nomine in Urbem duo primarii ritus graeci episcopi, Sanctissimo Domino Nostro debitam obedientiam metropolitani sui caeterorumque omnium antistitum consensu reddituri. Quos ut R.ma Paternitas Vestra suo favore prosequatur, eorumque consilia dirigat, benevole cupimus. Unaque R.mam Paternitatem Vestram foeliciter ac diutissime valere cupimus.

Datum Cracoviae, die XXVI mensis septembris anno MDXCV, Regnorum Nostrorum Poloniae octavo, Sueciae secundo.

Sigismundus Rex.

(fol. 242v) Reverendissimo in Christo Patri, Domino sanctae Romanae Ecclesiae Cardinali Aldobrandino, amico carissimo et honorando.

101.

Cracovia, 27. IX. 1595.

Commendantur Episcopi Rutheni Romam proficiscentes in causa unionis nec non de periculis ex parte ducis Ostrožskyj, et de spe felicis exitus et dilatationis huius unionis ad alios populos.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 45-56v (reg.).
ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 B, fol. 231-32.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 80-82, nr. 515.

Cracovia. A la Santità di Nostro Signore, li 17. 7bre 1595.

Ritornono dopo lo spatio di centoquarantacinque anni al gremio di cotesta Santa Sede li Vladici Rutheni. Et se bene li Oratori di essi wladici si presentaranno alli santissimi piedi di Vostra Santità non con quello splendore et amplo comitato, che già comparve Isidoro, Vescovo di Chiovia,[120] al Concilio Fiorentino, sarà niente di meno la legatione loro accompagnata da una non palliata, ma sincera compontione, et da altri requisiti, che la rendaranno grata a Vostra Beatitudine, et assicuraranno forse la reduttione della Russia con più stabili fondamenti, che non fatto all'hora. Perchè in quei tempi non haveva ancora questo Regno ricevuto

[120] Metropolita Kioviensis (1436-1458), et cardinalis S.R.E. ab anno 1439.

il beneficio da Dio, che dopo ha ottenuto dalla sua Divina Maestà, cioè che la Santità Vostra fosse stata destinata Legato ad esso Regno[121], et per mezzo di essa legatione havesse seminato semine di pace, dove prima erano discordie, et dopo con l'assontione ad Pontificato havesse a guisa di vento gagliardo sgombrato ogni nebbia, stabiliendo l'imperio di questa Maestà nell'elettivo et nell'hereditario Regno. Dal che ne è nato, che havendo così gran capara questa natione della paterna sollecitudine et carità di Vostra Beatitudine verso di essa, si persuade, che Vostra Santità sia con l'autorità, patrocinio et assistentia sua per operare, che non solo li sopradetti Vladici non saranno scacciati et amazzati, come avenne al sudetto Isidoro, ma che anco nel ritorno delli loro ambasciatori si migliorarà et assicurarà la conditione loro. Il che sperano che sia per partorire un effetto santissimo, et è, che pervenendo a notitia delli Moscoviti, Valachi, Moldavi, et altri, con quanto studio cotesta Santa Sede ha patrocinato li Rutheni soggetti a questo Rego, siano anco essi per levarsi dalle tenebre, et entrare nella luce. Si aggionge al sopradetto rispetto, che a tempo d'Isidoro non imperava alli Poloni Re, non dirò di così singolare pietà, per non pregiudicare a morti, ma che con tanto ardore si havesse proposto che la unione de suoi sudditi con la fede latina si conducesse alla sua perfettione. Ne forse in quei tempi havevano quei Signori che dominavano alla Russia il ius nominandi alli Vescovati greci, come hora hanno. Onde non si poteva sperare da loro quello che potiamo sperare di presente, cioè, che seguita la Unione, non si verrà mai a nominatione, se non di soggetto catholico, et può anco essere, che a tempo di Isidoro il clero et la plebe non fossero così inclinati alla Unione, come sono hora, poichè se bene li capi più principali sono contrarii, nondimeno il resto non contradice. Et oltre di questo, se bene Isidoro fù promosso all'amplissima dignità cardinalitia, et honorato con legatione, non fù però stabilita la persona sua et delli suoi confratri in questo Regno. Dal che ne avenne, che non essendo dell'Ordine Senatorio, ne incorporato con l'Ordine Ecclesiastico, non puotè sostenere l'impeto de suoi avversarii, et può anco essere che egli non fosse qualificato per li natali et che per non essere nato nobile fosse incapace delle dignità del Regno. Inconvenienti che di presente con l'aiuto di Vostra Santità non succederanno, perchè essendo li Vladici nobili, se la Beatitudine Vostra l'incorporarà con l'Ordine (f. 56v) Ecclesiastico, et interporrà l'autorità sua acciò siano admessi, o tutti o parte di essi, nell'Ordine Senatorio, essi saranno più fortificati, et consequentemente più stimati, et li adversarii maggiormente debilitati, et con-

[121] Annis forsan 1587-1588, post electionem Regis Sigismundi III.

Tab. 8: Petitio Unionis (12.6.1595); cfr. pag. 79

AA. ARM. I - XVIII

1732 (1)

1595. 12. Jun.
Arm. VII. Caps. I. n.° 2. 1732

Litteræ

ARCHIVVM SECRETVM

Dominorum Archiepiscopi Kiouiensis, et aliorũ Episcoporum Rutenorum ad Sanctiss. Dominũ Nostrum Dominum Clementem Papam VIII.

Super

Eorum vnionẽ cum sancta Romana Ecclesia, datæ die xij. Junij M.D.XCV. latinè versæ.

sistendo in ciò quasi tutta la sostantia et fermezza della Unione, sarà necessario che la Santità Vostra habbia l'obietto alli sopradetti due punti, perchè d'altra maniera li scismatici, si come prima della Unione hanno procurato il convento Torunense per far svanire con la sponda delli heretici essa desiderata Unione, così non cessarebbono poi con altri mezzi di trattar male le persone che avessero consentito alla Unione, et in particolare offenderebbono il clero Rutheno. Et in vero se li uni et li altri di quei settarii abborriscono quel testimonio, che leggono nel Concilio Fiorentino, quanto maggiormente abborriranno un testimonio vivo, et che starà loro sempre avanti gli occhi? Fa perciò di mestiero, come ho detto di sopra, di appoggiare la Unione al palo della dignità Senatoria et della incorporatione col'Ordine Ecclesiastico, sopra di che li Oratori mostrano privilegii antichi, che potranno facilitare grandemente l'intento che si ha. Hanno li Rutheni, Beatissimo Padre, reposta ogni loro speranza ne patrocinio di Vostra Santità, et si persuadono che, si come la Beatissima sua persona non solo non ha sprezzato il Regno di Svetia, ancorche ostinato, ne ha abbandonato le reliquie de' catholici, che in esso si trovano, ma l'ama anco grandemente per essere antichissimo, et per altri rispetti ancora, così non solo non dispreggiarà la Russia et le reliquie che sono in essa, desiderosi di abbracciare il catholicismo, ma sarà anco quella loro provintia amata maggiormente da Vostra Beatitudine per essere propugnaculo al resto del christianismo contro li Turchi et contra li Tartari, et argumentato nella seguente forma.

Se Dio benedetto, per sua infinita providentia, vivendo noi nel scisma, ne ha con l'eccelsa sua destra diffesi di maniera, che quelle genti barbare non ne hanno mai levato un palmo di terreno, che vittorie potremo aspettare, che trionfi riportare, quando di membri putridi saremo per mezo di Papa Clemente Ottavo fatti membri di Dio vivente, et Signore delli eserciti! Riceva dunque la Beatissima sua persona il frutto di questa Unione, come frutto della sua legatione, come frutto delle lacrime sue intime, delle sue assidue orationi, et finalmente come frutto delli quotidiani suoi sacrifici, et veramente ben dovuto frutto, poichè non è cosa ne più degna, ne più utile, ne più accetta alla Divina Maestà quanto offerire il Sommo Pontifice ogni giorno la vita et la morte del suo dilettissimo figliuolo a Dio Padre per le pecorelle a se commesse. Et prostrato alli santissimi suoi piedi, prego Iddio benedetto, che la Beatissima persona di Vostra Santità conservi lungamente per beneficio publico,[122] ecc.

---

[122] Littera praesentationis ex parte Nuntii Apostolici episcoporum Legatorum ad Clementem PP. VIII.

102.

Novohorodok, 28. IX. 1595.

Michael Metropolita Kioviensis duci Constantino de Ostroh persvasum esse vult, se ad unionem accedere nolle, exhortaturque eum ut fidem veterem defendat.

Typis impressum in « *Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи* », t. IV, p. 119, Nr. 87 et in « *Апокрисисъ* », p. 37; solum argumentum epistolae.

Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 672, nr. 391.

Яснѣ освѣцоное княжа, а мой милостивый пане и добродѣю давный! Молитвы и службы мои повольные ласцѣ вашей княжеской милости залѣцаючи, впродъ прошу господа бога повседневно о вашей княжеской милости, абы въ ласцѣ своей святой и долгофортунномъ пановань негрѣшно въ мірѣ семъ здравствовати даровалъ въ похвалу свою, а ко подпорѣ церкви мысленнаго востока, православіа церкви нашое греческоѣ. Утѣшилемъ ся неледаяко зъ листу писанья вашей княжеской милости до себе, видѣчи въ немъ пожиточное собѣ о всемъ и здоровую раду, которая се стегаетъ въ томъ волненіи церкви христовы, къ вѣры святой поборенію и къ подможенію великому: о чомъ широцѣ ми ваша княжеская милость пишешъ и знати даешъ, яко бы православіе наше черезъ насъ и вѣра зо всѣмъ продана въ началство римское была. Велико о семъ задумѣлемъ ся и такъ, же и до себе прійти не могу. Только завеселилемъ ся на радѣ и писанью вашей княжеской милости былъ барзо нижьли по принесенью ми листу отъ вашей милости, моего милостивого пана. Зъ другоѣ стороны розсѣяны тутъ въ насъ, въ Литвѣ, листы вашей милости,[123] зъ Острога, въ друкарнѣ подъ титуломъ вашей княжеской милости выданые, не вѣмъ если за вѣдомостью, альбо снать презъ людей легкомысльныхъ змышленые, которые мене о учтивость удали до людей и на всемъ моемъ добромъ и потѣшномъ злупили и обнажили такъ... же ани право божое ани людское, и самъ домыслъ мой спрестати и забѣчи вже трудно бы мѣлъ и моглъ; а надъ надѣю мою отъ вашей княжеской милости противо себе шлюбеной ласцѣ и обѣтницамъ со мною богомолцомъ жити въ пріязни, абы ми ся кому было скаржити о то, ижъ домыселъ мой не естъ... для того, ижъ еще певноѣ вѣдомости отъ вашей милости, моего милостивого пана, не маю, тудежъ и не вѣдаю никого, же мя такъ зневаживши правѣ никчемнѣ и остыло, непреконаного, якимъсь отщепенцомъ и Юдашомъ предателемъ своей вѣры въ уши до

---

[123] Littera universalis ducis Ostrogiensis de dat. 24.VI.1595, supra, sub numero 47, in qua dux episcopos aspre condemnat et eorum propensionem ad unionem ecclesiasticam.

людей подали и ровно зъ иншими поличили.[124] Я будучи и щирымъ слугою и малогоднымъ богомолцомъ вашей княжеской милости, съ части своее не занехивалемъ знать давати о той едности, яко и отъ которого часу и превъ кого ся въсчала, писывалемъ и посылывалемъ, вѣрячи все утѣшное собѣ у вашей княжеской милости здобыти и о воли до тогожъ, если есть альбо нѣ, вѣдать, и тымъ собѣ милостивую ласку позыскатъ, опонуючися перво и теперь съ тымъ, же естли бы тежъ ваша милость причастнымъ тому соединенію быти хотѣлъ, и я яко за вожомъ и поводомъ вашей княжеской милости ити не отмовилъ бы м се; естли бы тежъ иначей, и до крове за вѣру святую и законъ свой пострадати и смерть подняти готовъ былъ и естемъ. Тежъ ваша милость припоминать рачишъ, яко бы-мъ Григорья служебника своего церковного до Кракова, а съ Кракова до Риму зъ владыками выправилъ, которого не по тое посылалемъ, але ихъ милость епископовъ отъ ихъ предсявзятья того сумнѣнья нерозмыслного... до Риму, гамуючи, абы ся зъ вашею княжескою милостью и иншими на соборѣ зложономъ о томъ посовѣтовали и радили: о чомъ и врядъ вашей княжеской милости володимірскій, гдѣ онъ и съ чимъ былъ посланъ... пристойнѣ о всемъ вѣдаетъ. Владыцтва также полоцкого и не мыслилемъ держати и не хочу, ... у певныхъ ваша княжеская милость о томъ довѣдати ся могъ. А ижъ рачишъ ваша княжеская милость писати, абы-мъ на позвы мамрамы духовные послалъ по тыхъ отцовъ ихъ милость епископовъ и соборъ въ Берестью зложилъ, давши знать и прочимъ епископомъ, которыхъ бы и не застали, при церкви положити: зъ великою хутью и погрозою бы-мъ то учинилъ и послалъ, нижьли недоумѣю, отъ кого жалоба. И естли предъ мене тая справа можетъ прійти, альбо и въ небытности ихъ оглашеніе одержатися, и што бы се писало, — о томъ ми ваша княжеская милость рачъ копію послать на писмѣ; а я переглядѣвши, будетъ ли рѣчь годная и подобная, черезъ своего посланца до вашей княжеской милости то пошлю. О манастыри печерскомъ же-мъ се ославилъ у непріятелъ, яко бы-мъ за вѣру и законъ свой будучи хтивостью уведенъ, отъ его королевской милости то одержалъ, слово въ слово, запечатавши... до вашей княжеской милости посыламъ. Еще, якобы се вашей княжеской милости видѣло писати отъ себе до позосталыхъ епископовъ, абы они въ томъ безъ мѣшканья, почувшися до мене яко до старшого, зъѣхалися для порозѣмѣнья о томъ: кгды жъ они завжды на мои писанья для потребъ духовныхъ

[124] Metropolita conqueritur, quia revera epistola ducis venit ante tempus, et Metropolita de sola intentione condemnabatur etiamsi subscripsit documentum synodale die 12 iunii.

суть нечулыи и писанья зневажныи (посылають).[125] Вѣру, же бы за радою вашей княжеской милости, хутлившыми были проѣздитися ко мнѣ до Новагородка; а гды бы они хотѣли... волю свою вашей княжеской милости ознаймити . . . такъ удѣлати: на онъ же часъ, для лѣпшого потужства, потреба пильно, при вашей княжеской милости, съ тыми всѣми, которыхъ ваша милость способити для застановленья мужного противъ таковой справѣ рачишъ, абы на листѣ отворономъ зацныхъ пановъ шляхты вѣры нашое греческоѣ, печатей съ двѣстѣ съ подписями руки опонуючихся, на помочъ у себе мѣти могъ, черезъ посланого отъ вашей милости до себе, за которымъ абымъ сильнѣй важился тую справу попирати. А я тогожъ часу и при томъ же посланцу свой листъ съ ихъ милостью епископы водлугъ листу оногожъ справивши, подписати и на врядѣ признати готовъ буду.

Михаилъ архіепископъ митрополитъ кіевскій, рукою власною.

103.

Cracovia, 30. IX. 1595.

De cosacis in servitio Maximiliani Principis, nec non de itinere Episcoporum ruthenorum Romam, et de provisione de eorum digna sustentatione.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 67-57v (reg.).
Dipl. Ital.)Romenorum), t. I, pag. 442.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 82, nr. 516.

Cracovia. Al Cardinale San Giorgio, l'ultimo di 7.bre 1595.

... Scrivono che l'Arciduca Massimilaino[126] fingendo di esser mal sodisfatto delli Cosacchi, che hanno militato sotto dell'Altezza Sua per una dissensione nata tra essi Cosacchi et li Ungari per causa della divisione di certa preda li haveva licentiati, et che la verità era, che passava secreta intelligenza tra quell'Altezza et essi Cosacchi, et che haveano havuto commissione di passare in Polonia, come hanno fatto, et vedere di rubbare, o assediare Zamoscia, et di tal maniera divertire il Cancelliere dalli pensieri che ha in Valacchia...

(f. 57v)...

Li Vescovi Rutheni partirno tre giorni sono[127] per cotesta volta et

---

[125] Hic metropolita conqueritur de quodam vilipendio ex parte suorum coepiscoporum, saltem quorundam.

[126] Praetendens olim ad coronam Poloniae (1587-88). Hic et postea varias difficultates Regno Poloniae procuravit. Auxiliis cosacorum utebatur ad defendenda confinia Hungariae.

[127] I.e. die 27 vel 28 septembris.

il popolo Rutheno (per quanto mi ha riferto il Vescovo di Culma) ha intesa bene, et comendata la loro risolutione. Solamente il Duca di Ostrogia con alcuni altri si dimostrarno contrarii con ogni loro potere.

Supplico humilissimamente V. S. Ill.ma, che si degni d'interporre l'autorità sua appresso Nostro Signore acciò siano proveduti di ogni cosa necessaria; dico d'ogni cosa, perchè non si sono potuti servire del'entrate delle loro Chiese in questi frangenti così scabrosi, essendo stati necessitati a pensare a defendere li beni, et consequentemente a spendere in far questo le rendite loro. Con che facendo fine baccio a V. S. Ill.ma, ecc.

104.

Cracovia, m. septembri 1595.

Litterae Sigismundi III regis Poloniae Ruthenorum unionem cum Ecclesia Romana commendantes.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, 89 B, fol. 230 copia.
MUH, vol. I, pag. 105, nr. 187.

Sigismundus, &.

Universis et singulis cuiuscunque dignitatis, conditionis et praeeminentiae Regni nostri hominibus, ad quorum notitiam praesentes nostrae literae pervenerint, syncere et fidelibus nobis dilectis, gratiam nostram regiam. [128]

Sincere et fideles (!) nobis dilecti. Inter alias officii nostri regii partes, non postremum nos eam ducere, ut Regis illius aeterni, qui nos in sublimi hoc regalis dignitatis honore collocavit, etsi ipse nullius laudis et praeconii nostri indigens, laudabilis et benedictus sit in omnem aeternitatem, gloriam et honorem, omni qua valemus ope in omni tempore extollamus et exaltemus. Quippe illud unicum desiderium, summumque adeo solatium nostrum repuntantes eum una cum universo populo nobis subiecto, quam longe et late is nostro paret imperio, in fidei catholicae unitate, in uno ovili, sub uno Romanae et Apostolicae Sedis Pastore, unanimi corde et ore colere et confiteri, tum quod id unitatis atque concordiae in visceribus huius reipublicae retinendae, et quasi quoddam firmissimo charitatis nodo astringendae causa plurimum intersit, tunc quod nihil adeo christiano officio sit conveniens, quam hoc idem tanquam summum reipublicae bonum, et votis expetere, et omni ratione diligentiaque praestare. Qua pietate et

[128] Cfr. supra sub nr. 98, de dat. 24.IX; est exemplar polonica lingua exaratum, cuius praesens documentum est simplex versio.

charitate etsi quidem erga subditos nostros, illos maxime, qui sese ab Ecclesiae unitate segregarunt semper fuissemus, tamen hoc etiam tempore tantum nobis hic elaborandum in Domino putavimus, quantum et Regia Nostra potestas, et officii vocationisque nostrae, qua ad tuendam ac promovendam sanctam catholicam fidem tenemur, ratio a nobis postulat, non alia quidem certe nec dissimili ratione, quam qua benignus et indulgens pater, pio amoris paterni affectu filios suos ad id, quod illis bono futurum est, ultro vocare solet. Duo quidem in proposito nostro divina benignitas vota ac desideria nostra faelici successu adiuvit, et ampliorem quasi Ecclesiae suae messem adauxit, cum religionis Graecae antistites et pastores magno plebis illorum ovium aberrantium numero, ad unitatem sanctae et universalis Ecclesiae sub unius summi Pastoris et Vicarii Christi curam et obedientiam reduxerit, quae res cum magno omnium recte credentium solatio acciderit, magnamque ex hoc communi totius Ecclesiae bono nos ipsi voluptatem capiamus, opere praetium putavimus communem hanc laetitiam fideles subditos nostros non celare, tum eos, qui nobiscum in ea catholicae fidei unitate continentur, ut hac fratrum suorum ad gremium sanctae nostrae Ecclesiae aggregatione et laetentur ipsi, et gratias Deo persolvant, quam et eos qui adhuc extra eam sunt, ut hoc idem pastorum suorum exemplum ipsi quoque sequantur, nostrumque hoc gaudium adimpleant, illud vel maxime considerantes eos non ad ulla inventa, aut noviter enatas religiones, sed unam veram et universalem Ecclesiam, cathedram Vicarii Petri et successoris Christi Vicarii, quam sanctissimi illi et vetustissimi Patres et Doctores Graeci primariam Ecclesiae Dei magistram agnoscebant et profitebantur, cui et imperator ille una cum patriarcha Constantinopolitano atavorum nostrorum memoria in concilio Florentino reverenter sese subdiderunt, ac obedientiam detulerunt. Quo eodem (fol. 230v) tempore, cum de praecipuis religionis catholicae capitibus ac fidei fundamentis recte conventum et constitutum esset, ritus tantummodo et caeremoniae nonnullae, quae ab antiquiore usu (a) Graecis erant observatae, authoritate sanctae Sedis Apostolicae, decreto illius concilii approbatae, et integrae illis essent relictae, pari quidem ratione, et in praesentia R.dus Metropolita Chioviensis cum caeteris eius religionis antistitibus, ac toto suo clero ad unitatem catholicae Ecclesiae rediens, de iisdem caeremoniis Ecclesiae illorum iam ante approbatis ac usu diuturno observatis, sibi ac suis peculiariter a nobis cautum esse voluit, atque eius rei authoritate Sedis Apostolicae firmandae causa, duo illorum episcopi Wolodimiriensis et Luceoriensis Romam sunt ammandati. Quod quidem impetraturos illos a sancta Sede Apostolica certius est, quam ut in dubium vocari debeat, quod similibus omnino ritibus ac caeremoniis omnes reliqui Graeci qui Ecclesiae

catholicae veritati adhaerent, et in ipsa urbe Roma passim utantur, atque haec ideo a nobis huc afferri existimari volumus, ne aliquis parum sano iudicio rem examinans, aliter id quam debet interpretetur, ac ob id vana iudicii sui temeritate tam pio et salutari huic operi perficiendo incommodet ac impedimento sit. Quod etsi non vereamur de probata subditorum Nostrorum modestia propensaque et recta ad bonum voluntate bene omnino persuasi, id tamen cautelae loco omnibus in universum et singulis praesentibus insinuatum esse volumus, optantes omnibus in unitate fidei mutuam quoque charitatem, concordiam et benedictionem Domini.

Datum Cracoviae, die ... mensis septembris,[129] anno Domini M.D.X.C. V., Regnorum Nostrum Poloniae octavo, Sueviae vero anno secundo.

(fol. 233v) Publicae litterae Serenissimi Regis Poloniae Ruthenorum Graeci ritus unionem cum Ecclesia Romana commendantes.

105.

Tusculi, 7. X. 1595.

De motionibus in Suetia; de itinere Romano episcopi Plocensis; de negotio unionis ecclesiasticae.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, fol. 262v-263v reg.
MUH, vol. I, pag. 107, nr. 188.

... Anco li pericolosi tumulti di Suetia cumulano li nostri travagli, et sentimo dolore che 'l re non mostri cura maggiore in estinguere l'incendio della sua propria casa, pure speriamo che haverà ascoltati li consigli buoni di Vostra Signoria, (fol. 253) et forse il duca Carlo andarà più a rilento, quando udirà l'essito del convento di Turonia,[130] nel qual'è verisimile ch'egli ancora havesse parte, poichè 'l costume de gli heretici è di tenersi legate le code almeno insieme, come le volpi di Sansone, se non con li capi e con li piedi. Ne Sua Maestà doverebbe lasciare di castigare la temerità de gli autori di detto convento, almeno per levare l'ardire ad altri, che per simile strada ponno turbare la quiete del regno et mettere tutta la republica sottosopra, quando il vescovo Plocense[131] sia quì, non lascieremo di animarlo gagliardamente per l'officio suo di vescovo et di senatore ad aiutare con autorità così questa causa, come quella della conversione de Rutheni, la quale sendo guidata tanto innanzi, si ridurrà con la gratia di Dio a perfettione, non essendo il dovere che lasciamo

---

[129] Debet esse die 24 septembris; cfr. nr. 98.
[130] Cfr. supra, sub nr. 92: descriptio rerum tractatarum in hoc conventu.
[131] Adalbertus Baranowski (1591-1607) dein Peremysliensis.

apparire in ciò maggiore la diligenza et la ostinatione de ministri (fol. 253v) dell'inferno che la pietà et la virtù nostra...

Di Frascati, VII d'ottobre 1595.

106.

Cracovia, 14. X. 1595.

Transmittitur littera Regis in favorem Unionis nec non de provisionibus contra Ducem Ostrožskyj.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 50v (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 85, nr. 520.

Al medesimo, li 14 di Ottobre 1595.

V. S. Ill.ma si degnarà per la sua singolar pietà et charità ordinare che sia mostrata alli Vescovi Greci la copia delle lettere universali, che sarà qui alligata,[132] quale questo Serenissimo Re ha fatto pubblicare a favore della Unione et insieme certificarli che la istessa Maestà ha citato alla futura Dieta il Duca Constantino, Palatino di Chiovia, per la instruttione così seditiosa inviata da esso al Convento Torunense,[133] et che le loro cose passono quietamente, non si sentendo novità alcuna per la loro venuta alli piedi di Nostro Signore.

. . .

107.

Roma, 21. X. 1595.

Nuntius Varsaviensis eiusque modus procedendi laudatur et spes felicis conclusionis Unionis proclamatur.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, fol. 255v.

Cominciando a rispondere alle lettere di V. S. de 22 et 23 del passato, dal capo che concerne li Vescovi Ruteni, pare anco a noi che la mano di Dio guidi con la sua Santissima Providenza tutta la pratica et però non diffidiamo che non sia ella sola per confondere, et atterrare le macchine che ergono all'incontro li spiriti dello inferno con l'opera degli Heretici loro confederati. Però di ogni risolutione che sia presa costì cavaremo buona speranza come dettata da più alta Intelligenza, et sicome loderemo la

---

[132] Agitur de litteris universalibus sub dat. 24.IX; cfr. nnr. 98 (polonice) et 105 (latine).

[133] Cfr. supra sub nr. 92, in relatione Nuntii Apostolici.

parte che farà V. S. in consolatione di essi Vescovi, così faremo noi la nostra con ogni carità et zelo conveniente.

Ma tuttavia...

Roma, li 21 d'ottobre 1595.

108.

Cracovia, 24. X. 1595.

De negotiis Unionis et cosacorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 C, fol. 5v-6.
ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 B, fol. 273.
DIPL. ITAL. (Romenorum), t. I, pag. 456.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 86, nr. 522.

A Mons. di Cremona, li 24 d'Ottobre 1595.
Ill.mo et Rev.mo Sig. mio Oss.mo.[134]

(f. 5v) ... Ha desiderato Sua Beatitudine che la Maestà Sua ... Ha desiderato che la Russia et la Lithuania, fascinata dal scisma greco prima che fosse loro predicata la fede catholica, si riduchi al gremio di Santa Chiesa, et questo pure si è effettuato...

(f. 6)...

Dall'altro canto hanno questi Signori veduto avanti gli occhi loro alzato nel Regno lo stendardo dell'Imperatore senza loro saputa, et hanno havuto patienza...

109.

Cracovia, 27. X. 1595.

De tentaminibus trahendi Ducem Ostrožskyj in unionem cum Sede Apostolica.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III. vol, 91 D, fol. 55v (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 86, nr. 523.

Cracovia. Al medesimo, li 27 di Ottobre 1595.

Hoggi si è tenuta Congregatione intorno a quello che propone il Duca Constantino nel particolare della Unione Ruthenica,[135] et si sono essami-

---

[134] Nuntius Apostolicus apud Imperatorem, Caesar Spacciano (1592-1597).

[135] Textus epistolae allegatae non est nobis notus. Sed, ut videtur, agitur de priori programmate, i.e.: consensus patriarchae Constantinopolitani, Moscoviae et Valachiae, ubi tunc temporis erat Nicephorus, exarcha, quae res ispossibiles erant; cfr. supra nr. 8 (ruthenice) et nr. 10 (polonice et latine). Res nova forsan erat: convocatio synodi generalis status ecclesiastici Regni Poloniae ad rem tractandam, quae fuit denegata.

nati li articoli quì allegati, quali invio in lingua polacca, per maggior sodisfattione delli Vescovi venuti costì. Si è in essa Congregatione risoluto di non concedere Sinodo,[136] perchè essendosi denegata alli heretici, non si deve concedere alli scismatici; oltre negotium non est integrum et però si è giudicato ispediente di negarlo assolutamente, et di dare un buon capitolo al sopradetto Duca. Ma acciò che per desperatione non passasse alla parte heretica, et non si facesse un corpo tra gli scismatici et essi heretici si è deliberato d'inviare il Vescovo di Luceoria, il Palatino di Podlachia, il Cancelliere di Lithuania et il Padre Scarga, theologo Jesuita, al sopradetto Duca,[137] per confortarlo con sode ragioni et con molti fumi, secondo che appetisce l'elato et vano animo suo alla desiderata Unione; et tra l'altre cose io mi sono essibito ogni volta che prometti a Sua Maestà di approvare la Unione, di andare in persona ad invitarlo in nome di Nostro Signore. Se si potrà guadagnare, non si haverà altra difficoltà; quando che non attenderemo a perfettionare come buoni artefici l'opera, non dirò delle mani nostre ma di quella di Dio. Non si è ancora fatto relatione a Sua Maestà di ciò che habbiamo concluso, ma son certo che la Maestà Sua approvarà perchè io prima li havevo significato il sopradetto mio senso. V. S. Ill.ma si degnerà di communicare con li Vescovi questa deliberatione, et con tal fine, ecc.

110.

Roma, 28. X. 1595.

Missio Episcoporum ruthenorum Romam ad reddendam obedientiam Pontifici Romano.

BIBL. VAT., *Capponiani*, vol. 29, fol. 261-62.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 87, nr. 524.

Di Roma, li 28 Ottobre 1595.

(f. 216v)...

Di Cracovia delli 2 di Ottobre scrivono, che finalmente erano gionti in quella città due Vescovi Rutheni per li quali si era fatta Congregatione in casa del Nontio con intervento del Cardinale Radzzivil et di alcuni

---

[136] Synodus tamen quaedam indicta fuit a Metropolita; cfr. infra, sub nr. 113, de dat. 28.X.1595. Synodus proponebatur in civitate Novhorodok, mense ianuario die 15, secundum novum Kalendarium.

[137] Bernardus Maciejowski (1588-1600); Palatinus Podlachiae — Joannes Zaslawski (1592-1605); Leo Sapieha — Cancellarius Lithuaniae (1588-1623); Petrus Skarga, Soc. Jesu, praedicator Aulae Regiae (1532-1612); cfr. supra, nota 8.

Palatini et Senatori et fu risoluto, che detti Vescovi se ne venissero a Roma et partissero con l'Arciduchessa madre della Regina per essere più sicuri, havendo minacciato il Palatino di Chiovia di fargli ammazzare per strada come fu fatto al Cardinale Isidoro per l'istessa causa et detto Palatino haveva divisi 200 Cosachi per diverse strade acciò li ammazzassero prima che giungessero a Cracovia et 50 di loro hanno seguitato il più vecchio di essi Vescovi insino al fiume, ma essendo anco esso ben accompagnato parte da suoi et parte da servitori de Mons. di Luceoria per gratia del Signore erano gionti tutti salvi e si diceva, che sarebbero sette, ma non se ne erano veduti se non tre essi Vescovi, che hanno li loro Vescovati nella provincia della Russia et che vivono alla greca, vengono per unirsi con la Chiesa latina et lasciando il rito antico esserendo, che il medesimo faranno li popoli di detta provincia contra il volere del Palatino et di altri heretici.[138]

(f. 262)...

Che l'Asciduchessa era partita di Cracovia li 29 di Settembre, et che gli erano stati fatti grandissimi presenti et dal Re et da molti signori di quel paese.

. . .

Dicesi che li Vescovi Rutheni siano per alloggiare in palazzo a spesa del Papa et si aspettano qua in breve, essendosi qua aviso del loro arrivo a Bologna.

(f. 262v)...

111.

Roma, 28. X. 1595.

De adventu Episcoporum ruthenorum Romam.

BIBL. VAT., *Urb. lat.*, vol. 1063, fol. 820v.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 88, nr. 525.

Di Roma, li 28 Ottobre 1595.

(f. 820v)...

S'aspettano a Roma li Vescovi Rutheni altre volte avisati, essendosi messi insieme al numero di sette, per tema d'esser ammazzati, essendo stati minacciati da un Palatino di quella scisma.[139]

. . .

---

[138] Revera agebatur tantummodo de duobus episcopis legatis, nomine aliorum quinque; notitia sat confusa.

[139] Dux Constantinus Ostrozskyj; cfr. *Indicem nominum et rerum.*

112.

Novohorodok, 28. X. 1595.

Michael Metropolita Kioviensis ad interventum ducis Constantini de Ostroh synodum in civitatem Novohorodok, in diem s. Gregorii Theologi (4 februarii), convocat.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 122, Nr. 89.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 678, nr. 394.

Волею божіею Михаилъ архіепископъ митрополитъ кіевскій, галицкій и всея Россіи освященному во отцѣхъ Омельяну Теофилактовичу протопопѣ нашему слуцкому миръ христовъ и любовь братская съ благословеніемъ нашого пастырства да есть съ вами всегда.

Перво сего писанье мое не знаю, если дошло до васъ, которое въ собѣ то мѣло, ижъ яснѣ освѣцоное княжа панъ воевода кіевскій частокротнымъ писаньемъ своимъ мене обсылалъ, взявши предъ себе отъѣханье сквапливое ихъ милости отца епископа володимерского и отца епископа луцкого за великій подвигъ, которые безъ концесу Рѣчи Посполитоѣ, то есть тыхъ которымъ то пристойнѣ належало въ законѣ нашомъ святомъ вѣры восходноѣ вѣдати о томъ соединенью съ заходнымъ костеломъ, отъѣхали, для чого соборъ абы былъ на певномъ мѣстцу отъ мене зложенъ всимъ вобецъ такъ духовного яко и свѣтского стану людемъ, пильнѣ потребовалъ.[140] На чомъ упреймную волю нашу и хуть мѣли есмо: нижьли маючи взглядъ на то пильный, ижъ зъѣзды таковые и соборы безъ позволенья его королевской милости пана нашого милостивого не суть важны, але большъ небезпечность за собою несуть, задержали есмо ся отъ того. О чомъ просячи, до его королевской милости господара нашого листъ послали есмо, маючи надѣю въ томъ, же того намъ зъ милостивоѣ ласки своее господаръ впередъ боронити не будетъ рачилъ, што намъ належитъ, яко тому, которого господь богъ ласкою своею и господарскою на томъ престолѣ зацномъ архіепископскомъ митрополіи посадилъ и правленіе вручилъ словесныхъ овецъ своихъ, ихъже набылъ честною кровію, строити и зъ вами братски о всемъ порозумѣваючися спольнѣ о благомъ предъ богомъ и человѣки промышляти. Але... въ той справѣ, которая полегаетъ на самыхъ насъ и вельце насъ обходитъ, варуючи на часы пришлые то, абы есмо винны совѣстьми господу богу и овцамъ словеснымъ не были... А такъ теперь посланца своего

---

[140] Metropolita agebat sub influxu vel sub pressione ducis Ostrozskyj; forsan nondum nota erat ei deliberatio, de qua Nuntius scribit tantummodo die 27 octobris (cfr. nr. 110). Synodus revera locum nunquam habuit.

и сесь листъ посылаю до всихъ васъ братьи, которымъ вѣдати подобаетъ, напоминаючи и просячи, абысте съ повинности и любви своее (которая будуетъ вси добра и полезное церквѣ христовѣ), до Новагородка, на день двадцать пятого генваря по старому календару[141] на святого Григорія богослова працы и накладу не литуючи до мене зъѣхатися и статечнѣ о всемъ намовлятися хотѣли, такъ яко бы праца наша была не сего міра, но вѣчнаго царства, ко хвалѣ милого бога и любви всихъ христоименныхъ людей и къ вѣчной несмертельной славѣ пана нашого милостивого его королевской милости. И то донесши честности вашей о отписъ прошу и вѣдомость, абы-мъ по часѣхъ грядущихъ господу богу и самимъ вамъ виненъ въ чомъ не заставалъ. Милость божія и любовь братская во Христѣ господѣ да есть съ вами.

Писанъ въ Новогородку, октября двадцать осмого дня, року девятдесятъ пятого.

Рукою власною. *Григорій протонотарій митрополіи кіевскоѣ, рукою властною.*

113.

Venetiis, 4. XI. 1595.

Adventus Episcoporum Ruthenorum Paduam.

ASV, *Nunz. di Venezia*, vol. 31, fol. 163v (reg.).
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 88, nr. 526.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Oss.mo.

(f. 163v)...

Scrivendo la presente ho inteso, che quelli Prelati Rutheni erano capitati a Padova senza toccar Venetia, et già s'erano incamminati a cotesta volta, in maniera, che verisimilmente saranno a Roma poco doppo il ricevuto di questa.

. . .

Di Venetia, li 4 di Novembre 1595.

Di V.S. Ill.ma et Rev.ma.

humilissimo et devotissimo servitore
Ludovico Vescovo di Lodi.

(N. B.- *Al Signor Cardinale San Giorgio*).

---

[141] Synodus locum nunquam habuit.

114.

Roma, 4. XI. 1595.

Nuntiatur adventus Legatorum Ruthenorum in Italiam.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. IV, vol. 231 bis, fol. 95r; Ser. III, vol. 26, fol. 27r.

Al Governatore di Ancona
Vescovo di Loreto
Governatore della Marca
Governatore di Camerino.

Fin sotto li 29 di agosto prossimo passato scrissi a S.V., che N. Signore heveria havuto caro, che nel passare che havessero fatto di costà alcuni Vescovi Rutheni, ella gli havesse ricevuti in casa con ogni amorevolezza; hora essendosi inteso per lettere del Vescovo di Padova, che alli 26 del passato duoi di detti Vescovi arrivarono in quella città, et che si trattenevano con esso lui, mi è parso fargli lo sapere, acciò non essendo per ancora passati di costà possa esser in tempo di poter li ricevere con quello amore, et carità, che Sua Beatitudine desidera; ch'è quanto mi occorre dirle con questa, et me le offero di buon cuore.

Di Roma.

Verso.: Alli Governatori d'Ancona, della Marca, Camerino, et Vescovo di Loreto.

Li 4 di Novembre 1595.

Per li Vescovi Rutheni.

115.

Roma, 4. XI. 1595.

Certioratur quidam episcopus de adventu Episcoporum Ruthenorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. IV, vol. 231 bis, fol. 91r; Ser. III, vol. 26, fol. 26rv.

A. Mons. Fantino, 4 di 9-bre 1595.
Ill.mo et Rev.mo Signor come Fratello.

Dalla lettera di V.S., delli 25 del passato hò inteso le cortese et grate accoglienze, che sono state fatte da lei al Vescovo di Polosica della Prussia,[142] il quale se bene non è dei Rutheni, è non di meno meritevole d'ogni honore, et amorevolezza, et per questo rispetto è stato molto caro a N. Signore

---

[142] Adalbertus Baranowski (1591-1607), dein Peremysliensis.

la buona volontà, et carità ch'ella ha con effetti usata a questo Prelato. Hora vi è nuova, che duoi di quei Vescovi Rutheni alli 26 del passato giunsero in Padova, et furono ricevuti da quel Vescovo, di modo che se per ancora non sono capitati costà, non potranno tardare; però ella stia su l'avviso, et li riceva con la benignità sua solita, et che Sua Santità desidera, et Dio la prosperi et contenti.

di Roma.

Retro: A Mons. Fantino, li 4 di Novembre 1595.

116.

Roma, 4. XI. 1595.

Certioratur Delegatus Bononiae de adventu Episcoporum Ruthenorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 26, fol. 240r.

Pel Vicelegato di Bologna.

Molto Illustre, etc.

Dalle lettere di V. S. delle 25 et 28 del passato ho inteso l'arrivo in cotesta città del Vescovo di Plosco, et del Duca d'Anscot, et havendo fatto relatione del tutto a N. Signore, è restato satisfattissimo delle amorevolezze, et diligenza, che la ha usato verso quel Vescovo, et della destrezza che ha usata in scoprire l'animo suo, et penetrar i disegni del Duca, però sarà contenta di continuare in questa sua diligenza nelle occasioni che se li presenteranno, poiche ella sa di quanta importanza sia di prevenire in saper le cose. Da Padova ho avviso, che dui di quei Vescovi Rutheni erano arrivati in quella città alli 26 del passato, et erano stati alloggiati, et ben trattati da quel Vescovo. Ho voluto farglo saper a lei, acciò non essendo per ancora passati di costa, possa esser in tempo di poterli ricevere con quello amore, et carità, che S. Santità desidera; che e quanto mi occorre dirle con questa, et per fine me le offero al solito, et prego contento.

Di Roma, li 4 di novembre 1595.

117.

Roma, 4. XI. 1595.

Ex Secretaria Status Nuntius Poloniae certioratur de adventu Episcoporum Ruthenorum Paduam, et quod eorum petitionibus satisfactum fore.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, fol. 260rv.

Al Vescovo di San Severo

Rispondo brevemente...

Habbiamo aviso dell'arivo a Padova delli Vescovi Rutheni, a quali quando sieno giunti qua non lascieremo mancare cosa alcuna, si come procureremo rimandarli con pienissima sodisfatione.

Nostro Signore ha inteso...

Roma, li 4 di Novembre 1595.

118.

Roma, 11. XI. 1595.

Cosaci in Modavia et adventus Episcoporum ruthenorum Romam.

BIBL. VAT., *Capponiani*, vol. 29, fol. 271-72v.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 90, nr. 528.

Di Roma, li XI Novembre 1595.

(f. 271v)...

Con lettere di Alba Giulia fu scritto ... (f. 272) ... Che il Gran Cancelliere[143] havuta spia, che il vecchio Vayvoda di Modavia si trovasse ad un tal luogo con m/2 cavalli Ungari, mandò alla volta sua m/5 cavalli tra Polacchi e Cosacchi per combatterlo, il che accortosi detto Vaivoda si pose in fuga verso le montagne, seguitato sempre da nemici con li quali finalmente fu necessitato a combattere e per gratia di Dio furno dalli suoi Ungari tutti tagliati a pezzi. ...

Scrivono di Bologna deglli 4 stante. ... (f. 272v) ... Che li Vescovi Rutheni partirebbero il giorno seguente per questa volta. ...[144]

119.

Roma, 15. XI. 1595.

Adventus Hypatii Potij et Cyrilli Terleckyj Romam, ad obedientiam reddendam Pontifici Romano.

BIBL. VAT., *Urb. lat.*, vol. 1063, fol. 874v.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 90, nr. 529.

Di Roma, li 15 Novembre 1595.

(f. 874v)...

Hoggi sono giunti qua due Vescovi Ruteni scismatici, venuti dalle parti di Moscovia[145] non per altro, che per unirsi con la Santa Chiesa ca-

---

[143] Joannes Zamojski (1577-1605).

[144] I.e. die 5 novembris 1595.

[145] Solita confusio inter Russiam et Moscoviam, quae nostris temporibus maior adhuc evenit, ob praeponderantiam politicam Moscoviae.

tholica romana et riconoscer la Sede Apostolica et il Sommo Pontefice per loro capo et signore. Onde Sua Beatitudine, non volendo mancare di favorirli et aiutarli, non solo le paga una casa in Borgo, ma ancora ha ordinato al Sig. Hercole Tassone, suo maestro di casa, che le dia parte per 23 bocche di pane et di vino, 100 scudi il mese per il companatico. Et in somma, quanto le sarà bisogno per loro vitto et vestito.[146]

. . .

120.

Romae, 15. XI. 1595.

De mandato Clementis VIII Nuntio Poloniae restituitur expensa in negotio unionis Ruthenorum facta.

ARCHIVIO DI STATO DI ROMA Fondo Camerale VII; *Registri dei Mandati Camerali*, an. 1594-96; *Mandati Secreti di N.S. Clemente VIII*, vol. 945, f. 74.

Per il Vescovo di S. Severo Nuntio in Polonia, scudi 864,75

Mons. Cesi etc. ordinarete a Giuseppe Giustiniani etc. che paghi a Mons. Vescovo di San Severo[147], nostro Nuntio in Polonia, et per lui a Computio Cornvaglio suo procuratore scudi ottocentosessantaquattro b. 75 di moneta, quali se li fanno pagare per imborsarlo di tanti che ne ha pagato di suo alli Vescovi rutheni che vengono al unione della Chiesa latina, di Nostro ordine et per conto di S.re Ambrosio Lenie in Danzica mandate da Roma per nostro scudario, et pagati vogliamo etc.

Del mio palazzo Apostolico questo dì 15 Novembre 1595.

CLEMENS PP. VIII.

Fu dato l'ordine di Mons. Tesoriero a dì detto - 864,75.

121.

Cracovia, 17. XI. 1595.

De pertractationibus persuadendi Ducem Ostrožskyj, ut unionem cum Sede Apostolica acceptaret.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 B, fol. 265.
ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 95v (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vo.. II, pag. 91, nr. 530.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

(f. 265)...

Il Vescovo di Luceoria[148] con altri deputati da Sua Maestà si abboc-

---

[146] Ex hac notitia notum manet, episcopos habuisse 23 homines in hac legatione, inter suos socios, familiares, servos et defensores in hoc itinere sat periculis pleno.

[147] Germanicus Malaspina.

[148] Bernardus Maciejowski, ritus latini (1588-1600).

caranno con il Duca Constantino, per conto della unione Ruthenica, come V. S. Ill.ma si compiacerà di far vedere alli Vescovi, che si ritrovono costì dalla lettera, che a me scrive il sopradetto Vescovo Luceoriense, ecc.

(Al Sig. Cardinale San Giorgio)

122.

Roma, 18. XI. 1595.

Prima audientia Episcoporum Ruthenorum post eorum ad Urbem adventum; adventus Episcopi Plocensis ad « limina Apostolorum ».

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, fol. 269v, 271r.

Sono arrivati giustamente li dispacci di V. S. de XIII, XIIII, et XXI con...

I Vescovi Rutheni furono hiersera[149] introdotti a piedi di Nostro Signore, con molta consolatione reciproca, ne si mancarà di usare con essi loro ogni possibile carità. Si mostrano molto grati, et molto zelanti; onde speriamo che tutto l'negotio sia con la divina gratia per passare felicemente; a loro si communicarà la lettera pubblicata, pia et prudentemente, dalla Maesta del Re con quel che V. S. scrive di più, che doverà rallegrarli...

Arrivò anco ottodi sono il Vescovo di Plozca ch'è stato accarezzato da Nostro Signore et da tutti questi Ill.mi Cardinali, conforme al merito della dignità, et della virtù sua, della quale rimanemo tutti ben edificati, et accresce fama alla natione il vedere che vi abbondino soggetti di valore, et di pietà.

Mi raccomando perfine a V. S. et le prego... etc.

Di Roma, li XVIII di Novembre 1595.

123.

Roma, 18. XI. 1595.

Adventus Episcoporum ruthenorum Romam et audientia apud Clementem PP. VIII.

Bibl. Vat., *Capponiani*, vol. 29, fol. 277v, 278v.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 91, nr. 531.

Di Roma, li 18 di Novembre 1595.

(f. 277v)...

---

[149] I.e. die 15 novembris, prout patet ex aliis notitiis et documentis; cfr. nnr. 123, 124, 125.

Mercordi[150] gionsero qua doi Vescovi Rutheni, mandati da 8 Vescovi della provincia della Russia, che vivono alla greca, per unirsi con la Chiesa latina. Alloggiano in borgo novo a spese di Sua Beatitudine, la quale ha ordinato, che siano provisti di quanto gli fa bisogno et a la loro famiglia di 23 bocche in tutto.

. . .

(f. 278)...

Li doi Vescovi Rutheni furno hiersera a baciare li piedi al Papa, portando ciascuno di essi una catena di oro al collo.[151]

124.

Roma, 18. XI. 1595.

Audientia Episcoporum Legatorum apud Pontificem.

BIBL. VAT., *Urb. lat.*, vol. 1063, fol. 879.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 91, nr. 532.

Di Roma, li 18 Novembre 1595.

(f. 879)...

Hieri andorno all'udienza di Nostro Signore li due Vescovi Ruteni venuti non di Moscovia come si scrisse, ma dalla Russia bianca, provincia soggetta al Regno di Polonia,[152] i quali furno da Sua Beatitudine raccolti con molta amorevolezza, et dopo haver essi baciati i piedi a Sua Santità, l'esposero il desiderio, che sempre havevano havuto grandissimo di riconoscer la santa chiesa romana per capo del christianesimo et di unirsi come obedienti figlioli con essa, et però pregarono Sua Santità, che volesse ricever in grado il loro buon desiderio et farli tanta gratia, per la quale non havevano guardato a spesa e travaglio alcuno nel venire di così lontano paese. Onde da Sua Beatitudine le fu resposto, che di bonissima voglia gli accettava et che come suoi cari figlioli gli haveria sempre trattati humanamente et con ogni carità paterna, i quali licentiati da Sua Santità, se ne andorno poi a visitare li Cardinali nepoti.[153]

125.

Roma, 18. XI. 1595.

De missione Episcoporum ucrainorum Romam.

BIBL. VAT., *Urb. lat.*, vol. 1063, fol. 884.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 92, nr. 533.

---

[150] I.e. die 15 novembris; cfr. adnotationes in nr. 158.

[151] Forsan agitur de quadam alia audientia, et non diei 15 novembris, qua die Romam venerunt.

[152] Cfr. de hac confusione nr. 120.

[153] Petrum et Cinthiam Aldobrandini.

Di Roma, li 18 Novembre 1595.

. . .

Li Vescovi Rutheni arrivorno mercordi sera[154] et allogiorno in Borgo a spese del Papa et sono dui, ma è ben vero, che oltre pre se stessi, portano procure per cinq'altri Vescovi, li quali fra tutti dicono haver sotto le loro Diocesi da m/20 parochie, che non sarà poco l'acquisto di tant'anime, che farà la chiesa latina.

. . .

126.

Roma, 22. XI. 1595.

De unione Episcoporum et de articulis unionis.

BIBL. VAT., *Urb. lat.*, vol. 1063, fol. 895.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 92, nr. 534.

(f. 895)...

Quei Vescovi Ruteni, che si scrive esser venuti qua la settimana passata,[155] s'intende, che furono mossi a fare la resolutione di ritornar ad unirsi con la santa chiesa cattolica romana da uno di quei Vescovi, che fu qua l'anno passato,[156] il quale havendo ricevute carezze grandissime dal Papa et da Cardinali, tornato al suo paese raccontò il tutto alli detti Vescovi, i quali perciò se ne sono venuti qua et havendo sottoposte le loro chiese alla Santa Sede Pontificia, vengono ancora, come dicono, a sottoporvi m/8 parrocchie delle loro Dioecesi, havendo inoltre referto, che due altri Vescovi della loro provincia sono desiderosi di far il medesimo, ma che aspettano prima lettere da loro scritte di qua,[157] con darli relatione di quanto haveranno trattato con Nostro Signore, havendo li due Vescovi ancor loro bonissime Dioecesi et altre m/8 parrochie, da che se ne spera gran frutto in quelle parti et il Papa ne sente infinita allegrezza.

. . .

---

[154] I. est die 15 novembris.

[155] Die 15 novembris. Cfr. supra.

[156] Quisnam episcoporum polorum iter fecit romanum anno 1594 non nobis constat; plurimi enim episcopi veniebant Romam. Episcopus vero, qui maiorem influxum habuit in Unionem Ruthenorum erat Bernardus Maciejowski, episcopus Luceoriensis, qui tamen Romae erat anno 1590-1 circiter.

[157] Forsan agitur de Gedeone Balaban, Leopoliensi, et Michaële Kopystenskyj, Peremysliensi, episcopis.

127.

Roma, 25. XI. 1595.

Audientiae Episcoporum Legatorum apud Em.mos Cardinales.

BIBL. VAT. *Urb. lat.*, vol. 1063, fol. 904v.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 93, nr. 535.

Di Roma, li 25 Novembre 1595.

(f. 904v)...

Questi Vescovi Rutheni vanno facendo le visite a quest'Illustrissimi.

128.

Vilno, XI. 1595.

Clerus Vilnensis fidei orthodoxae a Theodoro Skumyn palatino Novohorodensi petit, ut fidem orthodoxam, quam episcopi reliquerant, defendat.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 123, Nr. 90.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 680, nr. 395.

Вельможный и милостивый пане воевода! Ижъ намъ показалъ листъ отъ вашей милости нашого милостивого пана, панъ Козма Мамоничъ, до него писаный, въ которомъ ваша милость рачишъ припоминати, же нынѣ великое затревоженье въ церквахъ христіянскихъ православія греческого дѣеться, и кто того есть причиною, же ваша милость не рачишъ вѣдати, про то жалуешъ. За чимъ и мы всѣ духовные церквей божіихъ въ Вильни на сесь часъ тое только вашей милости ознаймуемъ, ижъ владыкове наши покинувши мѣстце и часъ певный въ Берестью для соборовъ всему духовенству нашому застановленый, иные собѣ соборища покутные, а праве подступные, намъ всѣмъ духовнымъ чинятъ. Такъ . . . рокъ въ Сокали зъихалися были,[158] зачинаючи тую злую . . . потомъ на другомъ мѣстцу въ Красномъ Ставѣ зъихавшися таемнѣ . . . противномъ радили; также нынѣ въ Кобрино и въ Берестье зъихалися.[159] . . Митрополитъ отъ Вилнѣ выизджаючи жадного слова о томъ събраніи . . . собѣ на трибуналъ до Люблина кгвалтовную потребу повѣдалъ . . . таемнаго злоумыслія тамъ бытностью своею потвердилъ. Абовѣмъ... и католицкіе духовные по домѣхъ по улицахъ и по костелѣхъ своихъ явно намъ съ попудливостью . . .: « южъ мусите конечно, по

---

[158] Tempus non est indicatum in hac epistola; forsan agitur de conventu Torczynensi anni 1594, prope Sokal.

[159] Forsan agitur de Synodo Berestensi anni 1595, mense iunio.

нашему, подъ зверхностью папезкою быти . . . владыкове и отецъ митрополитъ на то зезволивши подписалися ». А мы до отца митрополита посланца своего и съ писаньемъ послали, абы не тръвожачи церкве христовы явнѣ о собѣ справу далъ, о чомъ жаднои вѣдомости певнои абы не мѣлъ, тамъ... зезволити: ино отъ отца митрополита еще . . . не маемо. О чомъ и ваша милость въ писанью своемъ до пана Мамонича спомынати рачишъ, ижъ за многократнымъ писаньемъ своимъ, отъ отца митрополита, абы ся съ тымъ открылъ, певности мѣти не рачишъ. Толькожъ отецъ митрополитъ (южъ тому три недѣли) писаря своего пана Григорія до братства церковного и до пановъ бурмистровъ зъ листы своимы, . . . устное мовенье увѣряючи оному, присылалъ, который отъ отца митрополита за певную рѣчь повѣдалъ, ижъ владыкове подъ папезское благословенство поддалися, отступивши старожитного православія греческого святѣйшихъ патріярховъ, отъ которыхъ неблагословенія и клятвъ король его милость боронити ихъ обѣщалъ: на што и привилей господарскій панъ Григорій показывалъ и также списанье указовалъ, въ которомъ владыкове списали не мало блюзнерствъ на церковъ христову. И съ тыхъ тогды причинъ, ижъ владыкове и отецъ митрополитъ то таемнѣ учинили . . ., ажъ до сойму явнѣ голосити не хочутъ, . . . люде православія греческого порозумѣвши, же то они подступъ и вѣчное зневоленье нашего набоженства, безъ вѣдомости своихъ старшихъ и насъ меншихъ всего духовенства, и безъ вѣдомости вашихъ милостей нашихъ милостивыхъ пановъ и всѣхъ православныхъ христіянъ, сами, только чотыри альбо пять особъ тое справуютъ. Про то мы все духовенство греческого православія протестовалисьмы ся, милостивый пане, предъ богомъ и всѣмъ народомъ христіянскимъ, такъ у книгъ нашихъ духовныхъ, яко и по всѣхъ урядѣхъ свѣтскихъ, яко-сьмы о таковомъ отступленіи отъ своихъ старшихъ православія греческого святѣйшихъ патріярховъ не мыслили, не знали и не зезволяли (если бы черезъ кого-кольвекъ явнѣ показатися мѣло), але во всемъ при святомъ благочестью святой восточной соборной церкве и при благословенію святѣйшихъ патріярховъ непорушно стояти офяруемося, о што и вашу милость нашого милостивого пана упевняючи, просимъ, въ часъ такового забуренія и навалностей на церковъ божію . . . Кдыжъ то не новина, ижъ много ихъ отъ церкве отступовало, и еще, яко писмо святое свѣтчитъ: « отступятъ нѣцыи отъ вѣры, внимающе духовомъ лестивымъ, и отъ васъ самыхъ встанутъ мужіе, глаголюще развращенная ». Про то абы ваша милость о святомъ благочестіи и съ иными многимо православными поборяти рачилъ, будучи въ вѣрѣ православной и въ раду господаря его милости взятымъ: за чимъ яко тутъ славы несмертельнои также и тамъ отъ бога заплаты вѣчнои доступити будешъ рачилъ . . .

отмщаяй божесвенные законы аще и отъ простѣйших явится, ничтоже . . ., богу пособствующу: егоже благодати твое благочестіе вручаемъ, а самыхъ . . . нашими до милостивой ласки вашей милости пильнѣ залѣцаемъ.

Писанъ въ Вильни, ноября . . . старожитного никейского календаря, року 1595.

Вашей милости, нашого милостивого пана на всемъ повольные слуги и богомольци уставичные . . . церковного иже въ богоспасаемомъ градѣ Вилни причту:

Іоаннъ Парфеновичъ, протопопъ виленскій, властная рука. — Леонтей Якововичъ, священикъ воскресенскій виленскій, рука властная. — Теодоръ, свещенникъ пятницкій виленскій, рукою власною. — Малафей свещеникъ спаскій виленскій рукою . . . Іоанновичъ, попъ манастыря святои тройцы виленьского, властною рукою. — Герасимъ, свещенникъ святыа живоначалныа троици, властною рукою. — Алексѣй Андреевичъ діяконъ братскій рукою властною.

In dorso legitur: Ясне вельможному пану а пану его милости пану Теодору Скумину воеводѣ новгородскому, старостѣ городеньскому и олитскому, господару нашому милостивому отдати належитъ.

129.

Roma, 28. XI. 1595.

Respondituг ad epistolam Nuntii; informentur Episcopi Rutheni de bono progressu negotii cum Duca Constantino.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, fol. 272r-273v.

Dopoiche si era scritta l'altra lettera...[160]

A questi Vescovi Ruteni si faranno vedere gli articoli che V. S. manda,[161] significando loro quel di più che si è deliberato per rimuovere il Duca Costantino dalli mali pensieri et ciò che se ne spera, se egli si piega, par veramente che sia per dar perfectione a tutto negotio; però è piaciuto il pensiero di adoperarsi istromenti grandi. Altro non posso aggiungere per hora se non che V. S. può star consolata del giudicio, che chi si fa del valor suo, et delle lodi che si danno alla diligenza et zelo, che non potrà mancare del suo merito nel cielo, et del suo premio qua giù. Stia dunque di buon animo che di nuovo me le raccomando, etc.

Di Roma, li 28 di Novembre 1595.

---

[160] Forsan agitur de epistola de dat. 28.X. nr. 111; in hac epistola res agebatur sane de pertractationibus cum duce Ostrozskyj.

[161] Cfr. nnr. 110 et 111.

130.

Roma, 2. XII. 1595.

Quidam ex familiaribus Card. Aldobrandini narrat de actionibus Episcoporum Ruthenorum Romae.

ASV, *Nunziature diverse*, vol. 282, fol. 93-95.

Al medesimo Signore Pinelli.

Sono finalmente comparsi i Vescovi Rutheni ricevuti con grand'allegrezza, e con altretante dimostrationi di carità. Fecero capo al Signor Cardinale che li condusse la sera istessa, che giunsero, dal Papa Nostro Signore, che gli accolse con paterno affetto, et havendo con poche parole lodata la risolutione de loro Metropolita, et degl'altri Vescovi della Provincia, e loro stessi, che havevano meritato tanto più con le fatiche, e dissaggi di sì lungo viaggio, li licentiò, non differendo il loro riposo, rimettendoli nel resto al detto Cardinale. Hanno data una scrittura, nella quale chiedono alcune gratie, et espongono alcune conditioni, che vorrebbano in questa loro riunione. Sono homini di bellissima presenza, e nel trattare molto circonspetti; l'uno è Vescovo Wladimirien,[162] et si chiama per nome Adamo, l'altro è Cirillo Vescovo Luceorien. (Waldrien), che così si sottoscrivono nella scrittura, che hanno data. Si sta sul considerarla et concordare i punti che contiene; si farà la cerimonia della loro riunione in pubblico, et in una Generale Congregatione di tutti Cardinali. La scrittura è in mano del Padre Sarragosa[163], Compagno del Padre Maestro del Sacro Palazio, al quale è stata data d'ordine di Nostro Signore, perche vi faccia le sue considerationi, dopo le quali si procederà ad ulteriora. Io l'ho havuta nelle mani, ma non con più tempo di quello, che a pena è bastanza, per fare l'ingiunto sommario delle cose che pretendono. Procurarò poi haverle con più agio, et procurarò anco d'havere le risposte del Padre Saragosa; et se V. S. le vorrà, non lascerò di mandarle, come non lascerò di communicarle a suo tempo le cerimonie che saranno seguite nel ricevergli; et le baccio le mani.

Di Roma, li 2 Decembre 1595.

---

[162] Hypatius Adamus Potij, Episcopus Volodimiriensis (1593-1613), ab anno vero 1600 Metropolita Kioviensis.

[163] Sententiam huius theologi Ordinis Praedicatorem non invenimus in Tabualario S. Congr. Officii. Ubi nam invenitur, non nobis constat. In pluribus tamen manibus inveniri potuit hoc tempore; ubi tamen finivit — est res ignota.

131.

Roma, 2. XII. 1595.

Congregatio particularis de articulis Unionis.

BIBL. VAT., *Urb. lat.*, 1063, fol. 917.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 94, nr. 537.

Di Roma, li 2 Xbre 1595.

Si tenne martedì congregazione in casa del Cardinale Santa Severina,[164] per le cose di quei Vescovi Ruteni, per vedere di accomodare le capitulationi, con le quali si doveranno unire alla santa chiesa catholica romana per il che vi furono ammessi ancora molti teologi, cosa insolita a farsi, et si crede, che martedì della prossima settimana si farà un'altra, ove si stabilirà quanto sarà necessario intorno al loro negotio.[165]

. . .

132.

Vilno, 4, 5, 6. XII. 1595.

Clerus Vilnensis orthodoxus conqueritur, Metropolitam et consules civitatis Vilno fidem orthodoxam persequi.

Акты издаваемые виленскою археографическою коммисіею, t. VIII, p. 19.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 682, nr. 396.

Лѣта божого нароженья 1595, мѣсеца декабря 4 дня.[166]

Пришодши до враду его королевское милости кгродского воєводства виленского, до мене Миколая Юрьевича Зеновьевича, подкоморого ошменского, намѣстника виленского, свещенникъ виленскій православія греческого церкви рожества пречистое богородицы на предмѣстью виленскомъ, на Росѣ стоячое, отецъ Дементіянъ Добриньскій оповѣдалъ и обтяжливе жаловалъ о томъ. Ижъ дей што часовъ недавныхъ за распространеньемъ слуху въ народѣ христіяньскомъ о отщепенствѣ митрополита и владыкъ закону греческого въ панствахъ его королевское милости господара нашого милостивого, въ коронѣ польской и великомъ княжествѣ литовскомъ, которые, кромъ жадного синоду и порозумѣнья

---

[164] Julius Antonius Santoro, dictus Cardinalis Sanctae Severinae, creatus cardinalis adhuc sub Gregorio PP. XIII, et per longum tempus praesidebat laboribus s.d. Congregationis Graecorum. Nihil habetur hodie in Tabulario S.C. Officii.

[165] Die 5 decembris.

[166] Documentum hoc tantummodo indirecte tangit Unionem Berestensem, tamen optime illustrat sensum adversum Unioni Berestensi, praesertim Vilnae, in Lithuania.

народу христіяньского, скрыте и потаємне, сами одни межи собою уковавши, отъ благословенства светѣйшихъ пастыровъ своихъ и вселенскихъ патріярховъ кгрецкихъ отступивши, подъ благословенство папежа римского и подъ календарь, отъ него новозмышленный поддали ся, онъ, помененый священникъ роскій, посполъ зъ другими товарищи своими, свещенниками виленскими, въ часъ постерегаючи того, абы потомъ и ихъ, яко невѣдомыхъ, съ паствами словесныхъ овецъ имъ вручоныхъ, до тогожъ отщепенства своего помененые владыки не приволокали, еще перво сего на таковое отступленіе ихъ не зезволяючи и оных, которые бы явными отступниками показали ся, за пастыровъ признавати не хотячи, протестаціи свои тутъ до враду кгродского виленского внесли. А потомъ кгды дей отецъ митрополитъ листъ свой неблагословенскій прислалъ, того священника роского отъ всѣхъ дѣйствъ церковныхъ отлучаючи, ни для чого иншого, только ижъ дей съ свещенниками виленскими братскими, порозумѣваючи ся, єго за пастыра признавати не хотятъ; тогды и на онъ часъ оный свещенникъ роскій, посполъ зъ другими свещенниками братскими (на которыхъ тежъ дей оный митрополитъ неповинныхъ, але тежъ по серцу, кромъ жадного права, неблагословенство прислалъ) отказали и до книгъ урадовыхъ ку записанью подали, слухати єго въ томъ не хотячи, до того часу, ажъ се имъ самъ отецъ митрополитъ, синодъ духовный собравши передъ всею церковью справитъ съ помененого отщепенства, на него пописаного, беручи собѣ на помочъ у статутѣ правъ духовныхъ двѣ правила: шестьдесятъ осмое и сто тридцять четвертое карфагенского собора, гдѣ пишетъ: Причетникъ єстли мнимаєтъ, ижъ єстъ не по правдѣ отъ епископа своєго отлученъ, тогды передъ соборомъ отсудити ся маєтъ, а свѣцкій урядъ летити єго не маєтъ. Также єсли епископъ, причины єще на причетника не досвѣдчивши, отлучитъ отъ церкви, самъ отлученъ быти маєтъ; кгдыжь, яко опѣваєтъ правило четвертое седьмого вселенского собора: не подобаєтъ єпископу по своихъ страстехъ никого отлучати; и пятоенадцятое правило первого и второго собора константинопольского, который въ церкви апостольской учитъ: єсли нѣкоторые отступятъ отъ нѣковго єпископа не для иншого грѣху, але за єресь єго, таковые честы достойны суть, яко православные. Што дей ширей и достаточней въ тыхъ протестаціяхъ ихъ єсть описано. То пакъ дей дня нынѣшнего у понедѣлокъ, порану, мѣсеца декабра четвертого дня, року деветьдесятъ пятого, єще предоднемъ могло быти за годину, протопопа и намѣстникъ митрополіи виленской Іоанъ Парфеновичъ а писаръ рускій мѣстскій виленскій ратушный панъ Иванъ Андреевичъ, съ помочниками своими, пришодшими до него свещенника роского, до дому єго, казали єму церковъ отомкнути, менечи быти для нѣкоторыхъ справъ духовныхъ. Который дей кгдымъ

церковъ отомкнулъ тогды дей тые пречоные протопопа и панъ Иванъ писаръ ратушный виленскій, нѣтъ вѣдома за чіимъ росказаньемъ, скарбъ церковный съ тое церкви єго почали брати, и взяли дей келихъ сребраный, крестъ сребраный, євангеліе напрестольное оправное въ ризы; съ которымъ дей кгды оный свещенникъ роскій того скарбу давати не хотячи, крестъ сребраный до себе былъ взялъ, тогды дей оны кгвалтомъ оного свещенника тамже у церкви шарпати почавши и крестъ зъ рукъ отъ него моцно кгвалтомъ отняли и тотъ дей скарбъ єго церковный моцно кгвалтомъ съ церкви обравши и церковъ замкомъ своимъ замкнувши, прочъ отышли. А потомъ дей повторе тогожъ дня вишейпомененого, у понедѣлокъ, райцы два мѣста виленского, лавицы руское, панъ Грегорей Печонскій а панъ Илья Исаковичъ, пришодши, тую церковъ єго на Росѣ запечатовали. И такъ дей кромъ жадное вины, не судивши єго, безправнѣ отъ церкви божое отлучили и хвалу божую затворили и увесь народъ христіяньскій парафіи єго, ку великому затрвоженью привели, надъ законъ божій и правила светихъ отецъ, гдѣ пишетъ третего собора помѣстного, иже въ Гангрѣ, правило пятое: Естьли хто учитъ приобидити домъ божій, рекше церковъ, пріобидити и не радити о ней, ни собирати ся въ ней на пѣніе во время молитвы, да будетъ проклятъ. Протожъ немалую въ томъ кривду церкви божой и собѣ свещенникъ роскій быти мѣнечи, просилъ о возного на запитанье протопопи и намѣстника митропольего виленского, также бурмистровъ и радецъ мѣста виленского лавицы руское: зъ якихъ причинъ они таковый кгвалтъ церкви божой и єму безправне учинили? Я єму на то зъ ураду придалъ возного господарского повѣту виленского Яна Косинского, который на той справѣ бывши и тогожъ року деветьдесятъ пятого мѣсеца декабра четвертого дня, до враду пришодши, очевистого въ той справѣ сознанья своєго квитъ, подъ печатю своею и съ подписомъ руки своее также подъ печатьми шляхты, стороною при немъ будучое, ку записанью до книгъ кгродскихъ виленскихъ далъ въ тые слова писаный:

Я Янъ Косинскій, возный господарскій повѣту виленского, сознаваю симъ моимъ квитомъ, ижъ я, маючи при собѣ сторону людей добрыхъ, штяхту, пана Миколая Петриманского а пана Юрья Яновича, былъ есьми на справѣ свещенника роского виленского, отца Дементіяна Добринского, зъ стороны побранья скарбовъ зъ церкви єго и замкненья и запечатованья тое церкви черезъ протопопу и намѣстника виленского митропольего и черезъ урядъ мѣстскій ратушный виленскій лавицы руское. Якожъ кгды дня оногдашнего мѣсеца декабря пятого, во второкъ року деветьдесять пятого кгды тотъ свещенникъ роскій, отецъ Дементіянъ, со мною возным и стороною вишейпомененою пришодши тутъ у мѣстѣ виленскомъ, до протопопы и намѣстника митропольего вилен-

ского, Іоанна Парфеновича, въ домъ єго при церкви перенесенья святого Николы, и питалъ того протопопы: для которое дей причины и за чіимъ розказаньемъ таковый кгвалтъ церкви божой єсте учинили, скарбы съ церкви божое побрали и церковъ замкнули и запечатовали, хвалу божую єсте затворили, и мене дей, кромъ жадное вины не судивши мене, безправне отъ церкви божое єсте отлучили, надъ законъ божій и права наши духовные? На то пречоный протопопа повѣдилъ: пойдете дей до бурмистровъ и радецъ мѣста виленского лавицы руское, до братства ихъ, кгдѣ они схажки свои мѣваютъ, тамъ же дей и я пойду и зъ ними посполъ вамъ на то откажемъ. И кгды єсьмо заразъ до пановъ бурмистровъ и радецъ мѣста виленского лавицы руское, до братства ихъ помененого пришли, отецъ Дементіянъ, свещенникъ роскій виленскій, въ тыежъ слова, яко и до протопопы, мовилъ. Будучи тежъ тамъ и протопопѣ зъ ними посполъ, питалъ пановъ бурмистровъ и радецъ рускихъ: для которое дей причины ваша милость, кромъ жадного права, никоторое слушное вины на мене не показавши и мене дей не судивши, ани правомъ не переконавши, отъ церкви божое отлучили, скарбы церковные моцно — квалтомъ съ церкви роское, гдѣ я настоятелемъ и служителемъ поставленъ, побрали, церковь замкнули и запечатовали, и хвалу божую затворили, и народъ хрестіянскій парафеи єго до стрвоженья привели, надъ законъ божій и права церковные? На то панове бурмистрове и радцы помененые передо мною вознымъ и стороною отказали: теперь дей на то тобѣ, отче, ничего не отказуємъ, але дей завтра на письмѣ отказъ тобѣ черезъ вознаго дамо, бо дей писара на тотъ часъ при собѣ не маємъ. И за тымъ прочъ отъ ныхъ отошодши, за оказанємъ оного свещенника, видѣлъ єсьми я возный церковь єго на Росѣ замкненую и запечатованую. А потомъ на завтрее, мѣсеца декабря шостаго дня, писарь мѣстскій ратушный виленскій рускій, панъ Иванъ Андреевичъ, отъ пановъ бурмистровъ и радецъ помененый отказъ въ той справѣ вышей писаной, на письмѣ по руску, до рукъ мене возного, Яна Косинского подалъ тыми словы: На запитанье свещенника бывшаго виленского роского, Дементія Ильяшевича Добринского, ихъ милость панове бурмистрове, радцы и лавники мѣста виленского, стороны закону греческого, при мнѣ, возномъ повѣту виленского, Яну Косинскомъ, и при двухъ шляхтичахъ, при пану Миколаю Петриманскомъ а пану Юрью Яновичу, повѣдили тыми словы: ижъ дей мы, яко урадники того мѣста виленского отъ королей ихъ милости зешлыхъ и отъ теперешного короля єго милости, нашого милостивого пана, будучи упривильеваными а маючи вси церкви виленскіє отъ королей ихъ милости собѣ въ дозоръ и опатренье и подаванє нашоє поручонныє, водлугъ привильевъ королей ихъ милости, которые, посполъ зъ єго милостью отцомъ митрополитомъ,

або зъ намѣстникомъ єго милости протопопою и иншыми свещенниками виленскими соборовыми людемъ духовнымъ, добрымъ, цнотливымъ, умѣетнымъ и богобойнымъ подаємъ, также тѣжъ и отъ тыхъ, которыє бы при тыхъ церквахъ боскихъ непристойне и неслушне ся справовали, также весполъ и зъ свещенниками соборовыми, отбирати маємъ, — то, въ порученію и моцы нашой врадовой и съ повинности нашоє врадовоє, въ кождый рокъ вси церкви описуємъ и догледаємъ, абы вси скарбы и наданя людскія, старыя и новыя, при церкви вцалє зоставали; якожъ дня вчорашнего, кгды єсьми въ той церкви роской, водлє старого попису, речей церковныхъ посполъ зъ отцемъ протопопою переглидали и обачили єсьмо то, ижъ за держанья того свещенника Дементія Добринского не мало речей церковныхъ, єму ведле давного попису повѣреныхъ, не доставаєтъ, и крестъ церковный сребный подъ сукнею и за пазушкою у того свещенника отецъ протопопа, которого скрыяннаго съ церкви винести и на пожитокъ свой обернути хотѣлъ, отнялъ; и постерегаючи, абы большеє шкоды тая церковъ божья не поносила, сребро церковноє до схованя безпечнѣйшого, до скарбу церкви соборноє, до часу єсьмо взяли, и церковъ роскую своимъ замкомъ замкнуть и запечатовать казали, до того часу, покули ся отецъ Дементіянъ и тыє вси речи, которыхъ недоставаєтъ, намъ, яко сторожомъ у правѣ своємъ духовномъ, усправедливится. Которое сее сознаньє моє я возний далъ єсьми ку записанью до книгъ кгродскихъ виленскихъ съ печатью моєю и съ подписомъ руки моєє по польску, и съ печатьми шляхты стороны вышейпомененоє. Писанъ у Вильни.

При которомъ сознанью вознаго, тутъ же будучи очевисто передъ врадомъ кгродскимъ виленскимъ не малое множество людей православія кгреческого, обивателей мѣста єго королевскоє милости виленского, оповѣдали ся съ тымъ: ижъ дей тыхъ недавныхъ часовъ єго милость отецъ митрополитъ вынесъ и тутъ на врадѣ актикованы суть листы съ канцелереи єго королевскоє милости, нашого милостивого пана, за даньємъ справи єго королевской милости, яко быхъ мы отца митрополита слухать не хотечи, бунты нѣякіє чинить и церкви бозскіе печатовать мѣли, чого дей, яко єсьмо николи не чинили, такъ о томъ ани мыслить не хочемъ, абысьми якіє бунты чинити, альбо церкви божіє печатовать мѣли; але дей теперь явне ся то показало, же самъ же отецъ митрополитъ черезъ протопопу и намѣстника своєго посполъ съ урадомъ мѣстскимъ виленскимъ лавицы русскоє съ церквей божіихъ скарбы забираютъ, поповъ кромъ жадноє слушноє вины, надъ законъ божій и права духовныє, не судивши ихъ отъ церквей отлучаютъ, церкви замыкаютъ и печатуютъ, и хвалу божую затворяютъ и до немалого затрвоженья народъ христіянскій приводятъ. А мы дей, єсли митрополита слухати не

хочемъ, ино дей то чинимъ для того, ижъ отецъ митрополитъ благословенство старшихъ своихъ святѣйшихъ патріарховъ кгрецкихъ, зъ иншими владыками своими, отступилъ и подъ благословенство папежа римского поддалъ ся.[167] Прото дей, якось мы ся перво сего протестовали, такъ и теперь съ тымъ ся освѣтчаємъ, ижъ митрополита теперешнего до того часу за пастира мѣти не хочемъ, покуль єго милость, водлугъ повинности своее, соборъ духовный зложитъ, и себе передъ всею церковью съ того отщепенства очистить. —

О што просили, абы то все до книгъ кгродскихъ виленскихъ было записано, што все єсть до книгъ записано.

Notandum: e = є

133.

Roma, 6. XII. 1595.

Alia congregatio particularis de articulis Episcoporum ucrainorum et bielorussorum.

Bibl. Vat., *Urb. lat.*, vol. 1063, fol. 935-35v.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 94, nr. 538.

Di Roma, li 6 Xbre 1595.

(f. 935)...

Hieri[168] fu tenuta un altra congregatione innanzi a Santa Severina (f. 935v), con intervento di alquanti Cardinali et di molti teologi, per la causa scritta de Vescovi Ruteni, ma intorno alle loro capitulationi non fu terminato quello, che si dovesse fare, il che doveva effettivarsi dal Cardinale Sfondrato,[169] a cui solo sarà commessa la detta causa a fin che vi proveda.

. . .

134.

Roma, 9. XII. 1595.

Congregatio particularis de articulis Episcoporum.

Bibl. Vat., *Urb. lat.*, vol. 1063, fol. 967.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 95, nr. 534.

---

[167] Deliberatio episcoporum sese uniendi iam nota erat fere ombus clericis et fidelibus, praesertim Vilnae.

[168] Die 5 decembris (die Martis).

[169] Cardinalis Sfondratus, creatus adhuc sub Gregorio XIII.

Di Roma, li 9 di X.bre 1595.

(f. 967)...

Martedi[170] si tenne congregatione in casa del Cardinale Santa Severina, con intervento d'alquanti Cardinali et di molti theologhi, per vedere di accommodare et stabilire le capitulationi, con le quali i Vescovi Ruteni vogliono unirsi alla santa chiesa cattolica romana.

. . .

135.

Cracovia, 14. XII. 1595.

De reductione Ducum Ostrogensium ad unionem cum Sede Apostolica.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 88v (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 95, nr. 540.

Cracovia. Al medesimo, li 14 di Xbre 1595.[171]

(f. 88v)...

Il Duca Constantino[172] si è finalmente risoluto di voler fare ciò, che i figliuoli suoi lo consigliaranno in materia della Unione con la chiesa cattolica.

La domenica prossima si doveva abboccare con essi figliuoli con l'assistenza del Vescovo di Luceoria,[173] et delli altri deputati. Et per essere il Castellano di Cracovia cattolico, et altro figliuolo molto propenso ala santa fede nostra, si spera assai bene; il fine che si ha è di indurre il Duca a sottoscrivere alla Unione, et poi concedere un convento di theologhi, per disporre gli animi delli laici a mandare anco essi a Sua Santità a favore di detta Unione, V. S. Ill.ma si compiacerà di dar parte di tutto questo alli Vescovi Rutheni, et trattenerli costì insino a nuovo mio aviso. Sono le cose assai bene incaminate ancorchè li soggetti con chi si tratta siano incostanti et leggieri.

136.

Roma, XII. 1595.

Summarium privatum articulorum Unionis Ruthenorum.

ASV, *Nuntiature diverse*, vol. 282, fol. 96v-109v.

---

[170] Die 5 decembris.
[171] Cardinali S. Georgii i.e. Cinthio Aldobrandini.
[172] Constantinus Ostrozskyj.
[173] Bernardus Maciejowski, episcopus Luceoriensis latinus (1588-1600).

RISTRETTO DELLE DIMANDE DE VESCOVI RUTHENI[174]

1. Non siano costretti ad alterare intorno la Processione dello Spirito Santo quello che determina il Concilio Florentino.

2. Possono recitare li Divini ufficii nelle Messe, Orationi, et altre preci conforme il rito Greco, e particolarmente le tre Messe de Santi Basilio, Chrysostomo, et Epifanio.

3. Si permetta loro l'uso della Santissima Communione sub utraque specie.

4. Il Sacramento del Battesimo si conferisca nel modo Greco con le stesse parole, senza aggiunta, o mutatione alcuna.

5. Del Purgatorio si rimettono a quello che la Chiesa Romana insegnarà loro.

6. Accettano il Calendario riformato in ogni cosa, eccetto che nella celebratione della Pasque, e nelle festa dell'altri Santi.

7. Non siano astretti a far le Processioni usate dalla Chiesa Romana del Santissimo Corpo di Christo.

8. Ne alla beneditione del fuoco, che sì fa il Sabato Santo, ne al legar delle Campane la settimana Santa.

9. Sia lecito a Sacerdoti il matrimonio, eccetto la Bigamia.

10. Per le Lettere, e provisioni Apostoliche i Vescovi non siano obligati mandare a Roma, ma nominati che saranno dal Re, e siano consecrati secondo il rito Greco dal Metropolita, il quale però habbia egli à procurare per sole Bolle; se però nè sarà eletto Metropolita, dopo, che fosse Vescovo, nel quale caso, come già approvato, non s'intende havere bisogno; si contentano però, che si dia douta al Sommo Pontefice avanti l'Arcivescovo di Gnesna, non come ad Arcivescovo, ma come al Primate del Regno.

11. Per maggior veneratione della loro Dignità, scriva la Santità di Nostro Signore al Re, et a Senatori così Ecclesiastici, come secolari, intercedendo, che concedono a Vescovi luogo in Senato.

12. Si scriva a loro ne Comitti Generali, e ne particolari Conventi, come a l'altri Ordini.

13. Non siano astretti all'uso delle cerimonie latine.

14. I matrimoni fra persone della Religione Romana, e Grecha non si vietino, ne i Congiunti in matrimonio si possimo costringere a mutare il loro rito.

---

[174] Agitur hic de restrictu materiarum tantummodo ecclesiasticarum, postquam articuli seu conditiones episcoporum ruthenorum iam examinatae fuerunt tum Varsaviae tum Romae. Cfr. supra, sub nr. 61.

15. Gli Archimandriti siano sottoposti secondo l'anticha consuetudine a Vescovi.

16. Non si prohibisca, che nelle loro Chiese si sonino le campane il Venerdi Santo.

17. Possano visitare gl'Infermi col Santissimo Sacramento secondo il rito anticho e col medesimo fare le processioni i giorni festivi, conforme al loro uso.

18. Se gli avverrà, che alcuno si dichiari escomunicato da Rutheni Vescovi, la Chiesa Romana con l'assolva, come all'incontro niuno scomunicato dalla Chiesa Romana accetteranno Rutheni.

19. I monasterii e Chiese che consentiranno, e persevereranno in questa unione, non passino alle Chiese della Religione Romana.

20. Se il rimanente de Greci, seguendo questo essempio, verranno nel grembo della Santa Chiesa, sia comune ad essi Rutheni ciò che a favore de Greci si potesse determinare, come a grege, che tutta riconosce un solo Pastore.

21. Chiedono inoltre alcune cose che totalmente dependono dalla Potestà et autorità del Re, che non hanno relatione alla loro unione con la Chiesa Romana, et perciò si lasciano.[175]

137.

Roma, 16. XII. 1595.

Quidam ecclesiasticus romanus refert opinionem Curia Romanae de articulis Unionis Ruthenorum, a S. Officio examinatis. Dantur varii textus differentes paululum.

ASV, *Nuntiature diverse,* vol. 282, fol. 99r.
BIBL. VAT., *Ottobon. lat.,* vol. 1088, fol. 278-83; et fol. 130-139.
MUH, vol. I, pag. 111-116, nr. 197.

Al Signor Gio. Vincenzo Pinelli, a Padova.[176]

Si stanno tuttavia considerando queste domande de Rutheni, premendosi di spedirli avanti le feste. Nel titolo della scrittura, ch'hanno dato fastidio al Padre Saragosa, e l'hanno fatto andar rigoroso nel resto. Le parole sono: Articuli seu Conditiones, quas nos Adamus etc. a Catholica Romana Ecclesia, prius quam ad ipsius unionem accedamus, requirimus.[177] Perciò che, dice il Padre, il venir nel grembo della Santa Chiesa è atto necessario alla salute; chi chiede per venirvi gratie, et conditioni,

---

[175] Cfr. selectionem conditionum potius saecularium sub nr. 62.
[176] Idem de quo supra.
[177] Cfr. sub nr. 61.

non par, che resti pienamente capace per questa necessità, et procuri la riunione per interesse, e per altri commodi, e con speranze di conseguirli. Per altro alcuni articoli il Padre reputa doversi concedere, alcuni negare totalmente, altri dichiarare, e limitare.

Nel p-mo è necessario che si conformino omninamente con la determinatione della Chiesa Latina, e quanto alla sostanza, et quanto alla forma delle parole, non concernendo questo punto riti o cerimonie, nelle quali sarebbe tolerabile qualche alteratione, ma l'essenza della fede.

Il 6-o si rifutta ancora, perche se l'anno s'è corretto principalmente perche la solennità della Santissima Pasqua si celebri a tempi debiti, e si fuga ogni communione con quelle de Guidei, come accettano i Rutheni il Calendario nuovo, se vogliono celebrar la Pasqua e l'altre feste secondo il vecchio.

L' 8-o ne pure è da concedersi perchè gl'heretici aborriscano le benedittioni, onde in ciò si procederebbe di concerto, et unione con loro, o vero sarebbe luogo da sospettarlo.

Il 18 repugna con la suprema potestà del Papa, et con la suprema potestà, che i Rutheni vengono a ricognoscere in lui, prescivendogli, che non possa assolvere g'escomunicati da loro.

La 2-a, 3-a dimanda si concedano, e così la settima, la 10, 12, la 13, 19, e 20 et l'altre seguenti.

Intorno al Purgatorio nel che chiedono Rutheni d'essere instrutti, porta il Padre bellissime sentenze, e dottrine da insinaurse loro. E facendosi dalla legge vecchia et discendendo per la nuova, et Evangelica, viene alla determinatione d'Santi Padri e de Concilii, mostrando essere stato in tutti i tempi creduto il Purgatorio; et proposte le devotissime, et pie instruttioni, perche non si tralasciassero i suffragi per li morti. Sono i luoghi della Scrittura: 2-o Machabeorum 12: Sancta ergo et salubris cogitatio pro defunctis exorare; Tob 4-o: Panem tuum et vinum super sepulturam iusti constitue; Psal 65: Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium; Isa. 4-o: Purgabit Deus sordes filiorum, et filiarum Syon; Mich 7: Si cedidi, resurgam, cum sedero in tenebris, iram Domini portabo; Zach: 9-o: Tu autem in Sanguine Testamenti tui eduxisti vinctos tuos de lacu; Mal. 3: Ipse sedebit quasi ignis conflans. Nel Testamento nuovo: Matt. 12- Non remittetur neque in hoc saeculo, neque in futuro; Prima Corynth. 3: Ipse autem salvus erit sic tamen quasi per ignem; P-a Corynth. 15: Quid facient qui baptizantur pro mortuis, si mortui non resurgunt, ut quod baptizantur pro illis? hoc est affligunt se ieiunio, precibus, et suffragiis allisq; id enim est baptizari pro mortuis; Matt. 5: et Luc. 12: Esto consentiens adversario tuo cito dum es cum eo in via, ne forte tradat te adversarius Iudici, et Judex tortori, et mittaris in carce-

rem. Amen dico tibi non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem; Matt. 5: Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, qui dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio, qui dixerit fatue, reus erit gehennae ignis. Luc. 16: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula; Lucae 23: Memento mei, dum veneris in Regnum tuum; Act. 2-o: Quem deus suscitavit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri eum ab illis; Philip. 2-o: Ut in nomine Jesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium et infernorum. Aggiunge a questi i Padri, et i Concilii: Cartaginense 3. Can. 47, et il 4. Can 79. Aurelian 2. Can. 14. Vormatien can. 10, et altri Provinciali, che espressamente ordinano l'orationi, e sacrifici per li morti, il che pur fanno i Generali, come il Lateranense sotto Innocentio 3-o, Can. 66; Il Fiorentino sess. ultima; Il Tridentino, sess. 25. Et questo intorno il 5-o Capitulo.

Al 7-o si dice: Detestano l'uso della Processione del Santissimo Corpo di Christo istituita da Urbano 4-o, fin dall'anno 1200, i Lutherani, e Calvinisti, et altri heretici con quali pare, che consenta chi ricusa di celebrarla; perciò s'essortino i Rutheni ad accettarla quasi da loro, dopo la loro riunione instituita.

Intorno a matrimonii de sacerdoti, de quali si parla nel 9 articolo, si ammoniscono, che considerino bene quello, che in ciò determinano i Sacri Concilii, a finche non s'introduca, o seguiti qualche mal'uso, et s'autentica col'autorità del Papa.

Osserva, esser state meno frequenti nella Chiesa i scismi et l'eresie dopo ch'i Vescovi sono ricorsi per le loro Bolle dal Romano Pontefice, persuade a pigliarle da lui, il conoscere nel Papa il Capo della Chiesa, et il persuadere quella unione, che Rutheni vengono procurando; il che si dice per quello, che tocca il 10-o Articolo.

Il 14-o si concede, avertendo perciò, che si determina nel Concilio di Trento, sess. 24.: Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit, et doceat iuxta evangelicam, et Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterutrius Coniugum, matrimonii vinculum non posse dissolvi, et utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dabit, non posse altero Coniuge vivente aliud matrimonium contrahere, moecharique eum qui dimissa adultera, aliam duxerit, et eam, quae dimisso altero, alii nupserit. Anathema sit. Questo Anathema direttamente è contro Lutero e Calvino, Bucero, e gl'altri mostri della Germania; ma indirettamente è contro Greci, che inconsideratamente osservano ciò, che gl'heretici difendono; si ammoniscano perciò i Rutheni, che dovendo i matrimonii fra i Latini, et i Greci esser liberi, deve anche apparire giustificata la verità dell'un matrimonio, e dell'altro; onde i Greci non usino in mala parte i nostri, come fanno i loro.

Non si toglie, che gl'Archimandriti, et loro monasterii, et Monaci non siano sottoposti a Vescovi, come si chiede nel 15-o articolo; è non dimeno da ricordarsi le molestie, che molte migliaia de Monaci hanno sofferto sotto Gio. Vescovo di Gerusalemme, dopo la morte di Saba Archimandrita, e Cirillo, et in Constantinopoli sotto Nectario; onde sarebbe o da limitare la giurisdictione, et specificare i casi, ne quali fosse lecito a Vescovi ingerirsi ne negotii de Religiosi, o concedere i ricorsi alla Sede Apostolica, e finalmente provedere alla loro quiete, et alla tranquillità della loro vita; Onde sapessero, et intendessero, dover esser in ogni accidente fomentati, e protetti dalla Sede Apostolica, già che il maggior fasto dell'Oriente è fondato nelli Archimandriti.

All'articolo 16 si ricorda loro quanto fosse severo, e stretto il digiuno instituito dagl'Apostoli in quei giorni dedicati al pianto, et alla mestitia, onde è da credere, che se in quel tempo fosse stato in uso il sonar delle Campane, sarebbe stato prohibito non meno che l'uso del vino, della carne, e d'altri cibi delicati; si che pare che il Greco non resti ben persuaso della dolorosa memoria di quei giorni, mentre ammette, et desidera il suono delle Campane.

Il conservare il Santissimo Sacramento dell'Eucharestia, e portarlo poi a somministrarlo a gl'Infermi, anzi il concederlo a molti, ch'il tenesserro presso di loro per riceverlo, quando loro fosse paruto spediente, di che tratta il 15 articolo, è consuetudine antichissima, e lodevole; si ricorda però a Rutheni, che molte volte il recedere dagli riti antichi, quando ad essi sono succeduti i migliori, è parimente laudabile, e più decente. Chi approverebbe hoggi i concorsi nelle grotte e l'altre pie radunanze, che si facevano anticamente ne luoghi remoti, quando ne Chiese v'erano ne v'era sicuro in publico ai Cristiani essercitare i nostri atti della fede; ma potendosi hora senza pericolo, e con maggior decenza, et portare in volta et esporre il Santissimo Sacramento dell'Eucharistia sopra l'altari nelle Chiese a fedeli e devoti Christiani ad adorare, e ricevere consolatione, e ristoro, chi non vede esser atto di maggior veneratione, e riverenza che portarlo in volta senza necessità, e con raggionevol timore di molti inconvenienti; si essortano però i Rutheni a non privarsi del merito di haver accettata, e posta in uso fra loro così pia e venerabile ancorche nuova institutione.

Queste considerationi contiene in sostanza una scrittura del Padre Saragosa sopra gl'articoli, e dimande di Vescovi Rutheni, e con questa si crede, che saranno regolate le gratie, che si concederanno loro;[178] si dice

[178] Scriptura haec, proh dolor, non inveniutur in Tabulario S.C. Officii; alibi esset quaerenda.

però che daranno nuova scrittura, nella quale levato o mutato il principio, si ristringeranno a quelle petitioni solamente, che già sapranno dover essere loro concesse, perche non apparisca, che essi habbiano pretesa cosa fuori del raggionevole, e che dovesse esser lor negata. Tutte queste scritture mi verranno alle mani con più tempo.[179] E le bacio le mani.

Roma 16 Dicembre 1595.

[179] Ratione cardinalis Cinthii Aldobrandini, cui noster relator erat a servitiis.

CLEMENS VIII

(30.I,9.II.1592 — 8.III.1605)

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS EIUSQUE PROFESSIONIS

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS
(1590-1600)

138.

Roma, 23. XII. 1595.

Negotia in Curia Romana suspenduntur ob morbum padagrae S. Sanctitatis; characteristica ep. Plocensis.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, fol. 280rv.

L'importuna podagra di Nostro Signore hà sospese le deliberationi, che si dovevano accelerare secondo l'esigenza de negotij di coteste parti...

Il Vescovo di Plozka non mostra di sentir volentieri ne guerra ne lega. In che forse vi mira più le sue private commodità, che li publici interessi della Republica Cristiana, ò della Polonia...

Roma li 23 Dicembre 1595.

139.

Roma, 23. XII. 1595.

Professio fidei catholicae Episcoporum ruthenorum.

BIBL. VAT., *Capponiani*, vol. 29, fol. 304.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 96, nr. 543.

Di Roma, li 23 di Decembre 1595.

(f. 304)...

È stata intimata per hoggi inanzi al Papa una congregatione generale di tutti li Cardinali per dare audienza alli doi Vescovi Rutheni della Russia,[180] che dovevano fare la professione della fede alla presenza di essi Ill.mi.

. . .

[180] Consistorium publicum ad recipiendam professionem fidei catholicae Episcoporum Ruthenorum Hypatii Potij et Cyrilli Terleckyj. Dies erat Sabbathi, et Pontifex e lecto surrexit, quia inde a die 13 decembris ob morbum podagrae in lecto decumbebat.

140.

Roma, 23. XII. 1595.

Professio fidei Episcoporum Legatorum coram Pontifice totoque consessu Cardinalium.

BIBL. VAT. *Urb. lat.*, vol. 1063, fol. 975.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 97, nr. 544.

Di Roma, li 23 Xbre 1595.

(f. 975)...

Hoggi si è fatta una congregatione generale innanzi al Pontefice, con intervento di quasi tutti li Cardinali, per le cose di quei Vescovi Ruteni, havendo questi fatta la professione della fede conforme al solito, disegando Sua Santità di mandarli alle loro case contentissimi.

. . .

141.

Roma, 23. XII. 1595.

Minutius Minuzi, Secr. Clementis VIII ad Nuntium Germaniae mentionem facit de caerimonia professionis fidei Episcoporum Ruthenorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. I, vol. 771, fol. 607.

Sono poi giunte le lettere di V.S. in tempo che tutti ci siamo trovati occupati nelle cerimonie fatte per l'Unione de i Vescovi Ruteni, della quali sicome la Chiesa di Dio remane amplificata così Nostro Signore ha sentito infinito contento. Lascierò che altri ne scriva a V.S. l'istoria per venirne ad una resposta delle tre lettere sue de 4 et 5 del corrente...

(fol. 610v) Di Roma, a 23 di Decembre 1595.

142.

Romae, 23. XII. 1595.

Instrumentum publicum unionis Ecclesiae Ruthenea cum Ecclesia Romana, in Curia Romanae publice initae.

ASV, A.A., Arm. I-XVIII, nr. 1735, fol. 1-5v.
THEINER, VMPL III, pag. 245-249.
MUH, vol. I, pag. 136-143, nr. 201.

In Nomine Domini Nostri Iesu Christi Amen.[181]

---

[181] Copia similis textus invenitur etiam in Tabulario S. Officii, pro competentia ibi asservata. Descriptio est valde minuta et exacta et proinde non habet necessitudinem plurimarum adnotationum, nisi quasdam notas.

Per hoc praesens publicum obedientiae et sanctae fidei catholicae professionis Dominorum episcoporum Ruthenorum, et eorum receptionis ad illam et unionem sanctae Romanae Ecclesiae instrumentum cunctis pateat evidenter, et sit notum et manifestum, quod anno a Nativitate eiusdem Domini nostri Iesu Christi millesimo quingentesimo nonagesimo quinto, indictione octava, sabbatho quatuor temporum, die vigesima tertia mensis decembris circiter horam vigesimam primam, pontificatus vero sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri, Domini Clementis divina providentia Papae Octavi anno quarto, Romae in palatio apostolico apud sanctum Petrum, et proprie in aula Constantini appellata, cum convocata esset generalis Congregatio totius sacri Collegii Ill.morum et Rev.morum Dominorum S. Romanae Ecclesiae Cardinalium iussu praelibati SS.mi D.ni nostri Clementis Papae Octavi et idem SS.mus D.nus noster Clemens Papa indutus falda et stola supra almutiam in sede pontificia seu gestatoria sub baldachino pro throno suae apostolicae maiestatis sederet, ac sibi assisterent et secum considerent triginta tres Ill.mi et R.mi D.ni S.R.E. Cardinales episcopi, presbyteri et diaconi infrascripti, videlicet ex episcopis: D.nus Alfonsus episcopus Ostiensis et Velitternus sacri Collegii decanus, Gesualdus; D.nus Ptolemaeus episcopus Tusculanus, de Como; D.nus Gabriel episcopus Sabinensis, Palaeotus; D.nus Michael Bonellus, episcopus Albanus, Alexandrinus. Ex presbyteris vero: D.nus Iulius Antonius tit. S. Mariae Trans Tyberim, Sanctae Severinae, SS.mi D.ni nostri Papae maior poenitentiarius, unus ex generalibus inquisitoribus et super rebus Ruthenorum et praesenti negotio deputatis; D.nus Hieronymus tit. S. Susannae, Rusticus, Vicarius Urbis; D.nus Petrus tit. Hieronymi Illyricorum, Deza, alter ex dictis generalibus inquisitoribus et super rebus Ruthenorum deputatis; D.nus Alexander tit. S. Petri ad vincula, de Florentia; D.nus Franciscus tit. SS.mae Trinitatis (*fol. Iv*) in monte Pincio, de Gioiosa; D.nus Antonius Maria tit. S. Mariae de Pace, Salviatus; D.nus Augustinus tit. S. Marci, de Verona; D.nus Simeon tit. S. Anastasiae, de Terra nova; D.nus Scipio tituli S. Salvatoris in Lauro, Lancellottus; D.nus Dominicus tit. S. Chrysogoni, Pinellus, ex generalibus inquisitoribus et deputatis praedictis; D.nus Antonius tit. S. Stephani in Monte Coelio, Sualius; D.nus Evangelista tit. S. Mathei in Merulana, de Consentia; D.nus Marianus tit. SS. Marcellini et Petri, de Camerino; D.nus Gregorius tit. S. Augustini, de Montelparo; D.nus Paulus Camillus tit. S. Ceciliae, Sfondratus, alius ex generalibus inquisitoribus et huiusmodi deputatis; D.nus Benedictus tit. S. Marcelli, Iustinianus; D.nus Augustinus tit. SS. Ioannis et Pauli, Cusanus; D.nus Octavius tit. S. Alexii, Paravicinus; D.nus Philippus tit. S. Onuphrii, Sega; D.nus Hieronymus tit. S. Pancratii, Matheius; D.nus Flaminius

tit. S. Clementis, Plattus; D.nus Franciscus tit. S. Mariae Transpontinae, Toledo, alius ex generalibus inquisitoribus et deputatis praedictis. Ex diaconis autem: D.nus Franciscus S. Mariae in Via lata, Sfortia; D.nus Ascanius S. Mariae in Cosmedin, Columna; D.nus Odoardus S. Eustachii, Farnesius; D.nus Ioannes Antonius SS. Quatur Coronaturum; D.nus Petrus S. Nicolai in carcere, Aldobrandinus: D.nus Cynthius S. Georgii ad velum aureum.

Ac ibidem praesentibus et extra consessum praedictorum Ill.morum DD. Cardinalium astantibus nonnullis R.mis Patribus et D.nis Archiepiscopis et episcopis et praelatis, videlicet: D.no Dominico episcopo Tyburtino, almae Urbis gubernatore; Domino Guglielmo archiepiscopo Ebredunensi; D.no Matheo archiepiscopo Theatino; D.no Anna episcopo Lexoviensi; D.no Francisco episcopo Tarvisino; D.no Ioanne Paulo episcopo Theanensi; D.no Leonardo episcopo Sidoniensi; D.no Paulo Aemilio episcopo Montis Alti; D.no Alberto episcopo Plocensi in Polonia, et Benedicto episcopo Casertano; D.no Bartholomaeo Caesio thesaurario generali Sanctitatis Suae; Domino comite Hercule Tassonio Magistro domus (*fol. 2*) eiusdem Sanctitatis Suae; D.no Caesare Baronio protonotario apostolico de numero participantium et confessario eiusdem Sanctitatis Suae; D.no Fabritio Verospo contradictarum auditore ac in utraque signatura referendario; D.no Dionysio Ratta utriusque signaturae referendario et consultore praedicti officii Sanctae Inquisitionis, atque D.no Angelo Stufa, et D.no Dominico Tarusio praeceptore hospitalis S. Spiritus in Sasia, et D.no Bernardino Mora similiter eiusdem signaturae referendariis; fratre Angelo Rocca sacrista cappellae apostolicae: D.no Minutio de Minutiis protonotario apostolico et uno ex secretariis Sanctitatis Suae; nec non Reverendis D.nis Didaco de Campo, comite Ioanne Baptista Saxatello, Bartholomaeo Pawsenski Polono, cubiculariis secretis Sanctitatis Suae; et comite Henrico Firleo Polono, et Andrea Opaliski etiam Polono, eiusdem Sanctitatis Suae cubiculariis honoris; insuper et nobilibus capitaneis militum custodiae Sanctitatis Suae, Ioanne Bardio, Leone Strozzio et Petro Aldobrandino, atque compluribus tam cubiculariis, officialibus et familiaribus Sanctitatis Suae, quam etiam familiaribus et aulicis praedictorum Illmorum et R.morum D.norum Cardinalium, et permultis alumnis Collegii Graecorum de Urbe et aliis quamplurimis personis, omnibus detecto capite de more stantibus, adhibitis et inservientibus etiam clericis seu magistris caerimoniarum et interpretibus infra nominandis.

Comparuerunt ibidem coram Sanctitate Sua Reverendi Patres D.nus Hypatius Pociei protothronius episcopus Wlodimiriensis et Brestensis, et D.nus Cyrillus Terleczki exarcha metropoliae Kioviensis episcopus Luceoriensis et Ostrosiensis in Russia, nationis Russorum seu Rutheno-

rum, tamquam principales et oratores seu procuratores et nuntii R.mi Patris D.ni Michaelis Rahosa archiepiscopi et metropolitae Kioviensis et Haliciensis et totius Russiae, et aliorum Reverendorum Patrum quinque coepiscoporum suorum in Russia, dictae nationis Ruthenorum, Graeco ritu viventium, videlicet: Gregorii nominati archiepiscopi electi in episcopum Polocensem et Vitebscensem, Michaelis Kopistenski episcopi Praemisliensis et Samborensis, Gedeonis (fol. 2v) Boloban episcopi Leopoliensis, Dionysii Zbiruiski episcopi Chelmensis, et Ionae Hohol electi in episcopum Pinscensem et Turoviensem, cum ipsorum familia et comitibus, et interprete Rev. D.no Luca Doctoreo, Polono, canonico Luceoriensi ac aliis personis, et a Reverendis Paulo Alaleone et Guidio, praeposito clericis seu magistris caerimoniarum, ipsi D.ni episcopi et oratores cum interprete ducti et associati, factis tribus genuflexionibus seu reverentiis, accesserunt ad pedes Sanctitatis Suae, quibus humiliter deosculatis, paucis verbis causam eorum legationis et missionis exponentes, loquente D.no Hypatio, qui Latinam linguam callet, praesentaverunt et exhibuerunt Sanctitati Suae litteras, seu decretum et scripturam deliberationis praedictorum D.norum Michaelis archiepiscopi et coepiscoporum Ruthenorum et ipsorum, de postulanda et suscipienda Unione S. Romanae Ecclesiae, et litteras eorundem ad eandem Sanctitatem Suam super huiusmodi Unione cum S. Romana Ecclesia obtinenda, et debita obedientia ei et Sanctitati Suae praestanda utrasque lingua Ruthenica scriptas et ab eis subscriptas et intus sigillatas, quarum etiam versiones in latinam linguam factae et paratae fuerant.[182] Quo facto surrexerunt, ac deducentibus eos praedictis magistris caerimoniarum retrocesserunt extra consessum D.norum Cardinalium, et facta genuflexione steterunt in ingressu consessus et conspectu Sanctitatis Suae, interprete, comitibus et familiaribus praedictis a tergo ipsorum genuflexis; et Sanctitas Sua consignavit dictas litteras Ruthenice scriptas R.do D.no Eustachio Volovitio,[183] Lithuano, canonico Vilnensi, Ruthenici idiomatis perito, familiari supradicti comitis Henrici Firlei ibidem praesentis, qui humiliter genuflexus accepit et illas deosculatus est, et facto sibi nutu surrexit, et stans a sinistra parte sedis pontificiae clara et intelligibili voce legit dictam scripturam, seu decretum deliberationis DD. Michaelis archiepiscopi, ipsorummet oratorum et aliorum coepisco-

---

[182] Cfr. supra, documentum de dat. 12 iunii 1595 (nr. 45), in versione latina; textum vero ruthenum vide in *Tabula* praesentis voluminis. Ut videtur, oblatae erant etiam litterae de dat. 2 decembris 1594, exprimentes primam declarationem eorum voluntatis sese uniendi Ecclesiae Romanae (cfr. in *Tabulis* et textum sub nr. 17.

[183] Dominus Eustachius Wołłowicz, lithuanus; erat deinde episcopus Vilnensis in Lithuania, unde proveniebat (1615-1630). Obiit in sede hac die 9 ianuarii 1630.

porum suorum Ruthenorum, originalem lingua et caracteribus Ruthenicis scriptam et exaratam, intus subscriptam et sigillatam ut supra ad verbum prout in ea, quae posita est inferius post praesens instrumentum,[184] et ea lecta genuflexit et surrexit.

Tunc autem R.dus D.nus Silvius Antonianus magister (fol. 3) camerae et secretarius Sanctitatis Suae, post genuflexionem seu reverentiam factam Sanctitati Suae, stans a parte dextra dictae sedis Pontificis, clarissima voce legit eandem ipsam scripturam in Latinam linguam fideliter et ad verbum etiam translatam, prout in ea, quae etiam habetur infra ibidem.[185]

Deinde vero idem D.nus Eustachius Volovitius, post solitam reverentiam seu genuflexionem, stans ibidem simili modo legit praedictas litteras originales D.norum Michaelis archiepiscopi, et coepiscoporum suorum Ruthenorum et ipsorummet oratorum ad Sanctitatem Suam iisdem lingua et characteribus Ruthenicis conscriptas, atque ab eis intus sybscriptas et sigillatas, ut praefertur, super huiusmodi unione suscipienda et impetranda pro se ipsis ac clero et populo Ruthenorum seu Russorum, ac pro debita obedientia sanctae Sedi Apostolicae et Sanctitati Suae per ipsos praenominatos D.nos Hypatium et Cyrillum Episcopos, eorum oratores seu procuratores, praestanda ad verbum, prout in eis, quae similiter habentur inferius post praesens instrumentum,[186] ac genuflexit et surrexit. Ac successive praedictus D.nus Sylvius, secretarius, facta reverentia Sanctitati Suae, stans ibidem, eodem modo legit praedictas litteras fideliter latine versas et interpretatas, ut pariter in eis continetur, quae habentur infra ibidem,[187] atque ipsis D.nis episcopis et oratoribus, dum legerentur, in signum praestationis obedientiae huiusmodi se inclinantibus et genuflectentibus.

Quibus quidem scriptura et litteris utraque lingua lectis ut supra, idem D.nus Sylvius secretarius accessit ad sinistram Sanctissimi Domini, et genuflexus accepit mandatum de responsione nomine Sanctitatis Suae facienda praedictis D.nis Hypatio et Cyrillo episcopis oratoribus, ac surgens et conversus ad eos his verbis ita respondit.

Venerabiles Episcopi,

Ad petram fidei, supra quam Christus Dominus Ecclesiam suam aedificavit, ad montem sanctum, in quo habitare beneplacitum est Deo,

---

[184] Cfr. documentum supra relatum sub nr. 17, et in nostris *Tabulis*, ex quibus eius forma patet.

[185] Cfr. textum sub nr. 17.

[186] Cfr. documentum sub nr. 45, et in *Tabulis* (in lingua ruthena).

[187] Cfr. nr. 45 (textus latinus).

ad matrem et magistram omnium Ecclesiarum sanctam Romanam Ecclesiam reditis Rutheni episcopi post annos centum et quinquaginta, magno quidem et singulari Dei beneficio erga vos et gentem vestram: tanto vero cum gaudio Sanctissimi D.ni nostri quantum nulla orationis copia, nulla dicendi vis exprimere satis (fol. 3v) potest. Exultat spiritus Sanctitatis Suae in Deo et sapientiam illam agnoscit, quae attingit a fine usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter. Et vos quoque iure optimo divitias bonitatis Dei agnoscitis et praedicatis, qui corda vestra divino suo lumine collustravit, ut intelligeretis non esse in corpore membra illa, quae capiti non cohaerent, divulsum a vite palmitem fructum nullum afferre posse, rivos arescere, qui fonti non sunt coniuncti; denique Deum patrem non habere, qui Ecclesiam matrem non habet, quae una est catholica et apostolica sub uno visibili capite Romano Pontifice, qui est pater patrum et pastor pastorum, cui in Beato Petro Apostolorum principe et agni et oves Christi sunt creditae, et cui a Domino mandatum est, ut fratres suos episcopos confirmet. Recte igitur et prudenter et pie venerabilis metropolita vester, et vos et collegae vestri fecistis, qui unitatem Ecclesiae Catholicae, extra quam non est salus, tanto studio appetistis, et ex tam longinquis regionibus huc ad sacra apostolorum limina venistis, ut beati Petri legitimo successori, vero in terris Christi Vicario debitam obedientiam praestaretis, et veteribus in fide erroribus reiectis, incorruptae fidei integritatem ab eo reciperetis. Ergo quia corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, agite, venerabiles episcopi, implete gaudium Sanctitatis Suae et huius sacri atque amplissimi Collegii, et fidei catholicae professionem iam facite. Paratus est Sanctissimus D.nus noster paterna benignitate vos et metropolitam vestrum, et coepiscopos vestros et nationem vestram Ruthenam aperto charitatis sinu ad communionem admittere, et obedientiam vestram una cum his venerabilibus fratribus suis S. Romanae Ecclesiae Cardinalibus recipere: speratque Sanctitas Sua in eo, qui potens est, et qui facit mirabilia magna solus a saeculo, quod exemplum fidei vestrae alios etiam ad salutarem aemulationem provocabit, ut et ipsi depulsis tenebris lumen quaerunt, sectentur unitatem et pacem, et fiat unum ovile et unus pastor.

Tunc dicti D.ni Hypatius et Cyrillus episcopi, oratores et procuratores, ducti a praedictis magistris caeremoniarum, factis reverentiis consuetis, iterum accesserunt versus praelibatum Sanctissimum D.num Papam et genuflexi (fol. 4) ante conspectum eius, Dominis Luca Doctoreo interprete et Eustachio Volovitio praedictis ipsis a tergo assistentibus, ac posito libro sanctorum Evangeliorum in pulvinari coram eis, habentesque in manibus professionem fidei catholicae Ruthenice et Latine scriptam, et a se ipsis subscriptam iuxta formam Graecis ad unitatem sanctae

Romanae Ecclesiae venientibus praescriptam, singulariter singuli praedictam fidei catholicae professionem, tam procuratorio nomine praedictorum Dominorum praelatorum Ruthenorum, scilicet Michaelis Rahosa archiepiscopi metropolitae Kioviensis et Haliciensis ac totius Russiae, et Gregorii denominati archiepiscopi electi in episcoporum Polocensem et Vitebscensem, et Ionae Hohol electi in episcopum Pinscensem et Turoviensem, et Michaelis Kopistenski episcopi Praemisliensis et Samborensis, Gedeonis Boloban episcopi Leopoliensis, et Dionysii Zbiruiski episcopi Chelmensis eorum principalium (pro quibus de rato polliciti sunt et promiserunt, quod ipsi D.ni archiepiscopus et episcopi illam ratam et gratam habebunt, ac suscipient et acceptabunt, et intra tempus competens ratificabunt et confirmabunt, atque de novo iuxta praedictam formam de verbo ad verbum facient et emittent, et eorum manu subscriptam et sigillo obsignatam ad preddictum S.mum Dominum nostrum Papam, et ad sanctam Apostolicam Sedem transmittent),[188] quam etiam proprio eorum nomine expresse et clara et intelligibili voce fecerunt et emiserunt in hunc qui sequitur modum, videlicet:

Primum D.nus Hypatius episcopus Wlodimiriensis et Brestensis, cum Latinam linguam calleret, latine scriptam et a se subscriptam alta voce suo, et principalium suorum nomine fidei catholicae professionem fecit et emisit, atque ore proprio pronuntiavit, ac ita spopondit, vovit et ad sancta Dei evangelia ibi proposita, illis tactis corporaliter ambabus manibus iuravit prout in ea. Ac continuo eandem Ruthenica lingua et characteribus Servianis seu Ruthenis, qui consimiles sunt, scriptam et subscriptam, pro ipso D.no Hypatio legit et pronuntiavit praedictus Eustachius Volovitius canonicus Vilnensis, et ipse D.nus Hypatius ad eadem sancta Dei evangelia iuravit ut supra.[189]

(fol. 4v) Secundo vero D.nus Cyrillus episcopus Luceoriensis et Ostrosiensis suo, et principalium suorum nomine catholicae fidei professionem Ruthenica lingua et characteribus scriptam et subscriptam fecit, emisit et pronunciavit, et ita pariter spopondit, vovit et similiter ad eadem sancta Dei evangelia corporaliter ambabus manibus tacta iuravit, prout etiam in ea.[190]

Deinde Lucas Doctoreus canonicus Luceoriensis ac interpres supra-

---

[188] Revera ratificatio Unionis Berestensis transmissa fuit per manus Cardinalis Gaetano, tunc Legato ad Regem Poloniae. Cfr. de hoc documento infra, sub finem anni 1596 (mense octobri), et ipsum documentum eiusque formam in *Tabulis*.

[189] Cfr. infra, sub nr. 143, et in *Tabulis* (lingua ruthena).

[190] Cfr. in *Tabulis*, quoad linguam ruthenam; sub nr. 144, textus in versione latina.

dictus nomine eiusdem D.ni Cyrilli Episcopi eandem catholicae fidei professionem latine factam seu scriptam, et ab eodem Cyrillo Ruthenice sua manu subscriptam clare legit et pronuntiavit, et ipse D.nus Cyrillus eodem modo ut supra iuravit, et alias prout in eisdem fidei catholicae originalibus professionibus utraque lingua per ipsos D.nos Hypatium et Cyrillum episcopos factis, vel eorum nomine lectis et pronuntiatis respective iuxta formam supradictam (quarum schedulae similiter inferius reponuntur et habentur post praesens hoc ipsum instrumentum) plenius continetur.[191]

Tum sublato pulvinari cum libro Evangeliorum, ministrantibus dictis magistris caerimoniarum, ipsi D.ni Hypatius et Cyrillus episcopi et oratores cum praenominato Luca eorum interprete accesserunt propius ad pedes Sanctitatis Suae, quos devote et non sine lachrymis deosculati sunt, et Sanctitas Sua pro sua pietate illos paucis verbis et submissa voce allocutus est, atque ad complexum et osculum admisit, ac benigne et alacriter cum omni charitate suscepit, et dixit et declaravit, se dictos Hypatium et Cyrillum episcopos oratores, et praenominatos Michaelem archiepiscopum metropolitam et omnes alios episcopos Ruthenos absentes cum eorum cleris et populis nationis Ruthenae, in Russia et dominio Ser.mi Sigismundi Regis Poloniae et Sueciae existentibus, intra gremium Ecclesiae catholicae et unitatem sanctae Romanae Ecclesiae recipere, unire, annectere et incorporare; committens Ill.mo et R.mo Domino Iulio Antonio tituli Sanctae Mariae Transtyberim presbytero cardinali Sanctae Severinae,[192] maiori poenitentiario ac inquisitori praefato, ibi praesenti et considenti ut supra, ut ipsos D.nos episcopos et oratores, eorumque (fol. 5) comites domesticos et familiares, aliosque Ruthenos Romae praesentes in utroque foro in forma Ecclesiae consueta absolveret a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti sententiis aliisque ecclesiasticis censuris et poenis, in quas propter schisma, haereses vel errores quoscumque incurrerint, et cum eis super irregularitate praemissorum occasione per ipsos fortasse contracta opportune dispensaret. Ac insuper dedit et concessit facultatem et potestatem dictis Hypatio et Cyrillo episcopis et oratoribus, ut ipsi deinde Michaelem archiepiscopum et alios episcopos Ruthenos supradictos in partibus absolvant, et similiter

---

[191] Cfr. documenta sub nnr. 143 et 144, et *Tabulas* praesentis voluminis, ubi eorum scriptio et subscriptio prostat.

[192] Julius Antonius Santori, dictus S. Severinae; hic variis temporibus praesidebat congregationi s.d. de Graecis, cui anno 1595 commissa fuit etiam causa Unionis Ruthenorum, vel saltem in pertractationibus de hac unione cardinalis Santoro plurimas habuit partes. Cfr. documenta, mense decembri 1595.

dispensent.[193] Postmodum vero tam ipsi, quam iidem archiepiscopus et episcopi sic absoluti, et cum quibus fuerit dispensatum, unusquisque in propria dioecesi, omnes Ruthenos tam presbyteros et clericos, quam alias quascumque personas utriusque sexus, qui ad hiusmodi unitatem sanctae Romanae Ecclesiae venerint et eam amplexi fuerint, similiter in praedicta forma absolvere, et cum presbyteris et clericis super irregularitate per eos praemissorum occasione contracta pariter dispensare possint et valeant.

His ita peractis et absolutis, magnificus D.nus Ioannes Iacobus Nerottus utriusque iuris doctor, Sanctissimi Domini nostri Papae fisci et Camerae Apostolicae procurator generalis ibidem praesens, de more rogavit omnes et singulos protonotarios, secretarios apostolicos et alios notarios publicos quoscumque ibidem praesentes, et eorum quemlibet in solidum, ut de postulatione admissionis ad unitatem Sanctae Romanae Ecclesiae, et illius admissione, atque de debita obedientia et subiectione praestita et exhibita SS.mo Domino Nostro Papae et Sanctae Sedi Apostolicae, et fidei catholicae professione facta per dictos Reverendos patres D.nos Hypatium et Cyrillum episcopos et oratores D.norum archiepiscopi et praelatorum nationis Ruthenae eorum principalium, tam illorum quam suis propriis nominibus ad perpetuam rei memoriam conficerent, seu confici facerent unum vel plura publicum seu publica instrumentum vel instrumenta. Ac tunc etiam R.dus D.nus Marcellus Philonardus utriusque iuris doctor, procurator officii sanctae Romanae et universalis inquisitionis, similiter super praemissis (fol. 5v) rogavit eosdem omnes praedictos et eorum quemlibet in solidum. Et in specie de his omnibus simul mecum rogatus fuit discretus vir Flaminius Adrianus clericus Firmanae dicœcesis eiusdem officii sanctae Romanae Inquisitionis notarius, una cum testibus infrascriptis. [194]

Deinde rogantibus praedictis D.nis episcopis et oratoribus, et Sanctitate Sua annuente, introducti sunt ad oscula pedum Sanctitatis Suae omnes ipsorum comites, domestici et familiares, clerici et laici, quibus Sanctitas Sua se benignam et clementem praebebat et ostendebat. Postremo tandem SS.mus Dominus facto signo crucis benedixit omnibus, et

---

[193] Absolutio haec facta fuit non in ipsis sessionibus Synodi Berestensis, sed paucis diebus antea, in quodam praedio Episcopi Bernardi Maciejowski, Luceoriensis.

[194] Revera in Tabulario S. Officii habetur hic exemplar Notarii eiusdem Congregationis, unicum fere documentum de his eventibus, quod conservatur in hoc Tabulario; cetera documenta conservabantur in Archivo Arcis (nunc Archivum Secretum Vaticanum), Armarium I-XVIII.

ipse recessit a congregatione in cubiculum suum, et Ill.mi D.ni Cardinales abierunt in domos suas.

Acta sunt haec Romae, in palatio Apostolico apud S. Petrum, uti supra, anno, indictione, die mense et pontificatu supradictis, praesentibus ibidem infrascriptis officialibus et consultoribus officii praedictae sanctae Romanae et universalis Inquisitionis, videlicet: R.do Patre Magistro Alberto de Florentiola, Ordinis Fratrum Praedicatorum, commissario generali; R.do D.no Cosmo Angelio de Barga, iuris utriusque doctore, accessore; R.do P. Fratre Bartholomaeo Miranda eiusdem Ordinis Fratrum Praedicatorum sacri palatii magistro, consultore; R.do P. Magistro Paulo de Mirandula, vicario et procuratore generali eiusdem Ordinis, etiam consultore; et R.do D.no Iulio Monterentio Bononiensi, iuris utriusque doctore, similiter consultore, testibus ad praemissa vocatis specialiter atque rogatis, ac ibidem praesentibus quam plurimis aliis personis in numero copioso.

Et quia ego Anselmus Dandinus, presbiter Cesenatensis, protonotarius apostolicus de numero participantium, his omnibus interfui, praesens fui et rogatus fui, ideo huic praesenti instrumento, aliena manu fideliter scripto, manum et sigillum meum apposui.

(*L* + *S.*)

143.

Roma, 23. XII. 1595.

Professio fidei catholicae Hypatii Potij, coram Pontifice Clemente PP. VIII facta.

ASV, A.A. Arm. VII, caps. 1, nr. 3; lia numeratio: Arm. I-XVIII, nr. 1733, fol. 1-8; orig. lat. et ruthenicum.

BARONIUS C., *Annales Ecclesiastici*, vol. VII (appendix), pag. 684-686.

THEINER A., *Die neuesten Zustande*, pag. 12-17.

PELESZ J., *Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom*, Bd. I, Wien 1879, pag. 606-611.

MUH, vol. I, pag. 144-147, nr. 202.

Professio fidei catholicae facta per Rever(endissimum) Patrem Dominum Hypatium Episcopum Wlodimiriensem et Brestensem latina lingua, die 23 mensis decembris 1595.[195]

Sanctissime ac Beatissime Pater.

(*Manu propria*) Ego humilis Hipatius Pociei, Dei gratia Protothro-

---

[195] Textum ruthenum videas in *Tabulis*. Est solita tunc temporis formula professionis fidei pro Orientalibus. Nulla expressa abiuratio errorum facta fuit.

nius Wlodomiriensis et Brestensis Episcopus in Russia, nationis Russorum seu Ruthenorum (*caetera manu secretarii*), unus ex procuratoribus Reverendorum in Christo Patrum Dominorum Praelatorum eiusdem Nationis, videlicet Michaelis Rahosa Archiepiscopi Metropolitae Kioviensis et Haliciensis ac totius Russiae, et Gregorii Archiepiscopi denominati electi in Episcopum Polocensem et Vitebscensem, et Ionae Hohol electi in Episcopum Pinscensem et Turoviensem, et Michaelis Kopystensky Episcopi Praemisliensis et Samborensis, et Gedeonis Boloban Episcopi Leopoliensis, et Dionysij Zbiruisky Episcopi Chelmensis, ab eis specialiter constitutus et missus una cum Reverendo in Christo Patre Domino Cyrillo Terleczky, Exarcha, Episcopo Luceoriensi et Ostrosiensi eiusdem Nationis, altero ex procuratoribus dictorum Dominorum Praelatorum et Collega meo, ad ineundam et suscipiendam Unionem Sanctitatis Vestrae et sanctae Romanae Ecclesiae, atque ad deferendam debitam obedientiam ipsorum omnium et totius ecclesiastici eorum status, et ovium eis commissarum nomine huic sanctae Sedi Beati Petri, et Sanctitati Vestrae uti Summo Pastori universalis Ecclesiae, ad pedes eiusdem Sanctitatis Vestrae positus, ac infrascriptam sanctae orthodoxae fidei professionem iuxta formam Graecis ad unitatem dictae sanctae Romanae Ecclesiae redeuntibus praescriptam facturus et emissurus, tam procuratorio nomine praedictorum Dominorum Archiepiscopi et Episcoporum Ruthenorum, meorum principalium, quam etiam meo proprio, simul cum praedicto Domino Cyrillo Exarcha Episcopo Luceoriensi et Ostrosiensi, procuratore et Collega meo, pollicear et promitto, quod ipsi Domini Archiepiscopus et Episcopi illam ratam et gratam habebunt, ac suscipient et acceptabunt, et intra tempus competens ratificabunt et confirmabunt, atque de novo iuxta praedictam formam de verbo ad verbum facient et emittent, et eorum manu subscriptam et sigillo obsignatam ad Sanctitatem Vestram et hanc sanctam Apostolicam Sedem transmittent, prout sequitur:

Firma fide credo et profiteor omnia et singula, quae continentur in Symbolo fidei, quo sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet:

Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem caeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium. Et in unum Dominum Iesum Christum, Filium Dei unigenitum, et ex Patre natum ante omnia saecula, Deum de Deo, Lumen de Lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de caelis. Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, et homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus et sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum Scripturas. Et ascendit in caelum, sedet ad dexteram Patris, Et iterum venturus est cum gloria iudicare vivos et mortuos:

cuius regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum, Dominum et vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit, qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur, qui locutus est per Prophetas. Et unam sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum, et exspecto resurrectionem mortuorum et vitam venturi saeculi. Amen.

Credo etiam, suscipio atque profiteor ea omnia, quae sacra oecumenica Synodus Florentina super unione Occidentalis et Orientalis Ecclesiae diffinivit et declaravit, videlicet, quod Spiritus Sanctus a Patre et Filio aeternaliter est, et essentiam suam suumque esse subsistens habet ex Patre simul et Filio: et ex utroque aeternaliter tanquam ab uno principio et unica spiratione procedit. Cum id quod sancti Doctores et Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum Sanctum, ad hanc intelligentiam tendat, ut per hoc significetur Filium quoque esse, secundum Graecos quidem causa, secundum Latinos vero principium subsistentiae Spiritus Sancti, sicut et Patrem. Cumque omnia quae Patris sunt, ipse Pater unigenito Filio suo gignendo dederit, praeter esse Patrem; hoc ipsum quod Spiritus Sanctus procedit ex Filio, ipse Filius aeternaliter habet, a quo aeternaliter etiam genitus est. Illamque verborum illorum « Filioque » explicationem veritatis declarandae gratia, et imminente tunc necessitate, licite ac rationaliliter Symbolo fuisse appositam.

Item in azymo sive fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici, sacerdotesque in altero ipsum Domini corpus conficedere debere, unumquemque scilicet iuxta suae Ecclesiae sive Occidentalis sive Orientalis consuetudinem.

Item si vere paenitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis paenitentiae fructibus de commissis satisfecerint et omissis, eorum animas paenis Purgatorii post mortem purgari: et ut a paenis hiusmodi releventur, prodesse eis fidelium vivorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes et eleemosynae, et alia pietatis officia, quae a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt secundum Ecclesiae instituta. Illorumque animas, qui post baptisma susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quae post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutae corporibus — prout superius dictum est — sunt purgatae, in caelum mox recipi, et intueri clare ipsum Deum trinum et unum sicuti est, meritorum tamen diversitate alium alio perfectius. Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, paenis tamen disparibus puniendas.

Item sanctam Apostolicam Sedem et Romanum Pontificem in universum orbem tenere Primatum; et ipsum Pontificem Romanum succes-

sorem esse beati Petri Principis Apostolorum, et verum Christi Vicarium totiusque Ecclesiae caput, et omnium Christianorum Patrem ac Doctorem existere; et ipsi in beato Petro pascendi, regendi et gubernandi universalem Ecclesiam a Domino Nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in Actis Oecumenicorum Conciliorum et in sacris Canonibus continetur.

Insuper profiteor ac recipio alia omnia, quae ex decretis sacrae Oecumenicae Generalis Synodi Tridentinae sacrosancta Romana et Apostolica Ecclesia, etiam ultra contenta in supradicto fidei Symbolo, profitenda ac recipienda proposuit atque praescripsit, ut sequitur:

Apostolicas et ecclesiasticas traditiones, reliquasque eiusdem Ecclesiae observationes et constitutiones firmissime admitto et amplector.

Item Sacram Scripturam iuxta eum sensum, quem tenuit et tenet sancta Mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu et interpretatione sacrarum Scripturarum, admitto, nec eam unquam nisi iuxta unanimem consensum Patrum accipiam et interpretabor.

Profiteor quoque septem esse vere et proprie Sacramenta novae Legis a Iesu Christo Domino Nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis necessaria, scilicet: Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Paenitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem et Matrimonium; illaque gratiam conferre; et ex his Baptismum, Confirmationem et Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse.

Receptos quoque et approbatos Ecclesiae Catholicae ritus in supradictorum omnium Sacramentorum solemni administratione recipio et admitto.

Omnia et singula, quae de peccato originali et de iustificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita et declarata fuerunt, amplector et recipio.

Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum, proprium et propiatiatorium sacrificium pro vivis et defunctis, atque in sanctissimo Eucharistiae sacramento esse vere, realiter et substantialiter Corpus et Sanguinem una cum anima et Divinatate Domini Nostri Iesu Christi; fierique conversionem totius substantiae panis in Corpus, et totius substantiae vini in Sanguinem, quam conversionem catholica Ecclesiae Transsubstantiationem appellat.

Fateor etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi.

Constanter teneo Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis iuvari. Similiter et Sanctos una cum Christo regnantes venerandos atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse venerandas.

Firmissime assero, imagines Christi ac Deiparae semper Virginis, necnon aliorum Sanctorum habendas et retinendas esse, atque eis debitum honorem ac venerationem impertiendam.

Indulgentiarum etiam potestatem a Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum christiano populo maxime salutarem esse affirmo.

Sanctam catholicam et apostolicam Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum Matrem et Magistram agnosco, Romanoque Pontifici beati Petri Apostolorum Principis successori ac Iesu Christi Vicario veram obedientiam spondeo ac iuro.

Caetera item omnia a sacris canonibus et oecumenicis Conciliis ac praecipue a sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita et declarata indubitanter recipio atque profiteor; simulque contraria omnia, et schismata atque haereses quascumque ab Ecclesiae damnatas et reiectas et anathematizatas ego pariter damno, rejicio et anathematizo.

Hanc veram catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in praesenti sponte profiteor et veraciter teneo, eamdem integram et inviolatam usque ad extremum vitae spiritum constantissime, Deo adiuvante, retinere et confiteri, atque a meis subditis, vel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri et praedicari, quantum in me erit, curaturum.

(*Manu propria*) Ego idem Hipatius Pociei Protothronius Episcopus Wlodimiriensis et Brestensis, Procurator supradictorum Dominorum Archiepiscopi et Episcoporum Ruthenorum, procuratorio eorum nomine et meo proprio ut supra, spondeo, voveo ac iuro; sic me Deus adiuvet, et haec sancta Dei Evangelia.[196]

144.

Roma, 23. XII. 1595.

Professio fidei catholicae a Cyrillo Terleckyj facta coram Summo Pontifice.

ASV, A.A. Arm. I-XVIII, nr. 1734, fol. 10-12 (lingua latina); fol. 6-9 (lingua ruthena).

(Fol. 9) Professio fidei catholicae facta per Rever(endum) Patrem Dominum Cyrillum Episcopum Luceoriensem et Ostrosiensem lingua latina die 23 mensis decembris 1595.

(Fol. 10) Sanctissime ac Beatissime Pater.

Ego humilis Cyrillus Terleczky, Dei gratia Exarcha Episcopus Lu-

---

[196] Cfr. subscriptionem originalem in *Tabulis*.

ceoriensis et Ostrosiensis in Russia, Nationis Russorum seu Ruthenorum, unus ex procuratoribus Reverendorum in Christo Patrum Dominorum Praelatorum eiusdem Nationis, videlicet Michaelis Rahosa Archiepiscopi Metropolitae Kioviensis et Haliciensis ac totius Russiae, et Gregorii Archiepiscopi denominati electi in Episcopum Polocensem et Vitebscensem, et Ionae Hohol electi in Episcopum Pinscensem et Turoviensem, et Michaelis Kopystensky Episcopi Praemisliensis et Samborensis, et Gedeonis Boloban Episcopi Loepoliensis, et Dionysij Zbiruisky Episcopi Chelmensis, ab eis specialiter constitutus et missus una cum Reverendo in Christo Domino Hypatio Pociei Protothronio Wlodimiriensi et Brestensi Episcopo, eiusdem Nationis, altero ex Procuratoribus dictorum Dominorum Praelatorum et Collega meo, ad ineundam et suscipiendam Unionem Sanctitatis Vestrae et sanctae Romanae Ecclesiae, atque ad deferendam debitam obedientiam ipsorum omnium et totius ecclesiastici eorum status, et ovium eis commissarum nomine huic sanctae Sedi beati Petri, et Sanctitati Vestrae uti Summo Pastori universalis Ecclesiae, ad pedes eiusdem Sanctitatis Vestrae positus, ac infrascriptam sanctae orthodoxae fidei professionem iuxta formam Graecis ad unitatem dictae sanctae Romanae Ecclesiae redeuntibus praescriptam facturus et emissurus, tam procuratorio nomine praedictorum Dominorum Archiepiscopi et Episcoporum Ruthenorum, meorum principalium, quam etiam meo proprio, simul cum praedicto Domino Hypatio Protothronio Wlodimiriensi et Brestensi Episcopo, Procuratore et Collega meo, polliceor et promitto, quod ipsi Domini Archiepiscopus et Episcopi illam ratam et gratam habebunt, ac suscipient et acceptabunt, et intra tempus competens ratificabunt et confirmabunt, atque de novo iuxta praedictam formam de verbo ad verbum facient et emittent, et eorum manu subscriptam et sigillo obsignatam ad Sanctitatem Vestram et hanc sanctam Apostolicam Sedem transmittent, prout sequitur:

Firma fide credo (*et alia ut in professione fidei Hypatii Pociey usque ad finem*) quantum in me erit, curaturum.[197] (*Deinde manu secretarii*).

Ego idem Cyrillus Terleczky, Dei gratia Exarcha Episcopus Luceoriensis et Ostrosiensis, Procurator supradictorum Dominorum Archiepiscopi et Episcoporum Ruthenorum, procuratorio eorum nomine et meo proprio ut supra, spondeo, voveo ac iuro; sic me Deus adiuvet, et haec sancta Dei Evangelia.

(*Manu propria, ruthenica lingua*)

---

[197] Subscriptionem Cyrilli Terleckyj videas in *Tabulis*.

145.

Romae, 23. XII. 1595.

Constitutio Clementis VIII de unione Metropoliae Kioviensis eiusque ecclesiasticae provinciae cum S. Romana Ecclesia.

ASV, *Archivio dei Brevi Adostolici*, vol. 372, fol. 57-70.
THEINER, *od. cit.*, vol. III, pag. 240-45, nr. 185 E; HARASIEWICZ, *op. cit.*, pag. 202-214; PELESZ J., *op. cit.*, vol. I, pag. 611-622; WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 236-243, nr. 132.

Constitutio super Unione Nationis Ruthenae cum Ecclesia Romana CLEMENS Episcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. MAGNUS DOMINUS et laudabilis nimis in civitate Dei nostri in monte sancto eius. Civitas Dei supra montem posita, quae abscondi non potest, in qua gloriosa et admiranda operatur Deus, et ipse fundavit eam Altissimus, Sancta est Ecclesia, una Catholica et Apostolica, aedificata a Christo Domino supra Beatissimum Apostolorum Principem Petrum, qui est fundamentum Ecclesiae, quod positum est a summo architecto Christo Iesu, qui cum sit primarium fundamentum, et Lapis electus et angularis, qui portat et sustentat omnia verbo virtutis suae, idem ipse, qui vocat ea, quae non sunt, tanquam ea quae sunt, et qui dixit, et facta sunt, Simonem Ionae filium hominem mortalem, et natura sua imbecillem singularis gratiae privilegio Cepham vocavit, hoc est Petrum, eique tantam firmitatem et soliditatem dedit, ut esset petra immobilis, supra quam aedificavit Sanctam Civitatem suam, quae est Ecclesia Dei viventis, eamdemque per legitimam Summorum Romanorum Pontificum successionem, in quibus Beati Petri auctoritas nunquam deficit, aedificavit autem usque in finem saeculorum. Itaque per omnes aetates et tempora ad hanc petram Fidei, Spiritu Sancto auctore, confluunt gentes, et in hanc Deo dilectam Civitatem per salutaris baptismi ianuam introducuntur nationes et populi multi. Saepe etiam, qui fallaciis hominum et Diaboli insidiis seducti per devia aberrantes, et perniciosa schismata sectati inseruerunt se doloribus multis, et ab hac Sancta Civitate discesserunt, iidem divinae misericordiae abundantia per resipiscentiam, conversionem et poenitentiam tanquam ex fluctibus emergunt, et erroribus ac schismatibus damnatis et repudiatis, iterum in hanc Sanctam Civitatem a Summo Romano Pontifice, qui illius claves habet, reducuntur, et ad pristinam unitatem magno Ecclesiae Catholicae gaudio revocantur. Et ne veterem antiquitatis memoriam repetamus, novissime his diebus nostris illustre reconciliationis et reversionis ad Catholicam Ecclesiam exemplum extitit ruthenorum Episcoporum; qua in re abundantes divitias bonitatis Dei erga humilitatem nostram agnoscimus, qui cum ita disposuerit, ut Pontificatus

noster in tam multas Christianae Reipublicae calamitates et tantam temporum acerbitatem incideret, saepe etiam secundum multitudinem dolorum in corde nostro consolationibus suis laetificat animam nostram. Antea siquidem rutheni Episcopi, atque ea omnis copiosa et clara Natio cum Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum Matre et Magistra non communicabat, sed proprii sermonis atque idiomatis usu, retento Graeco Ritu, vivebat et luctuosum Graecorum schisma sequebatur; ex quo sane schismate, quod intimo cum dolore commemoramus, innumerabiles aerumnae et miseriae ad nobilissimam Graecorum gentem tanquam a fonte quodam promanarunt.

Nuper vero[198] Venerabilis frater Michael, Archiepiscopus et Metropolita Kioviensis Haliciensisque ac totius Russiae, et cum eo plerique eius Comprovinciales Episcopi, videlicet Venerabilis frater Hypatius Prothronius Episcopus Wlodimieriensis et Brestensis, Cyrillus Exarcha Episcopus Luceoriensis et Ostrosiensis, Gregorius nominatus Archiepiscopus electus in Episcopum Polocensem et Vitebscensem, Leontius Episcopus Pinscensis et Turoviensis, qui paulo post ex hac vita decessit, et Dionysius Episcopus Chelmensis et Belsensis, et deinde Ionas Archimandrita Kobrinensis electus in Episcopum Pinscensem et Turoviensem in locum demortui Leontii praedicti, hi omnes,[199] divina Spiritus Sancti luce eorum corda collustrante, coeperunt ipsi secum cogitare, et inter se multa consultatione et prudentia adhibita conferre et serio tractare, se et greges, quos pascerent, non esse membra corporis Christi, quod est Ecclesia, qui visibili ipsius Ecclesiae capiti Summo Romano Pontifici non cohaererent, et propterea spiritualis vitae influxus se non posse capere, neque crescere in charitate, cum ab eo essent disiuncti, ex quo iuncturam subministrationis in mensuram operationis uniuscuiusque membri, quin etiam se omnibus animae periculis et insidiis Principis tenebrarum tanquam leonis rugientis propositos esse, qui intra Ovile Christi, intra Arcam salutis et intra Domum illam non essent, quae est aedificata supra petram, quam flumina et venti irruentes nequeunt prosternere, in qua sola domo Agnus ille ad vitae fructum comeditur, qui tollit peccata mundi. Quamobrem pro consilio et salutari deliberatione inter se statuerunt, ac firmiter decreverunt redire ad suam et omnium fidelium Matrem Romanam Ecclesiam, reverti ad Romanum Pontificem Christi in terris Vicarium, et totius populi christiani commu-

---

[198] Saltem ab anno 1590 quidam episcopi, ac mense decembri 1594 — omnes, et in Synodo Berestensi, in iunio, item adhuc omnes episcopi tunc viventes, prout patet ex eorum subscriptionibus et sigillis impressis (cfr. *Tabulas*).

[199] Cfr. documentum seu de liberationem diei 2 decembris 1594, de qua mentionem facit Pontifex (cfr. *Tabulas*).

nem Patrem et Pastorem, longo quidem temporis intervallo post annos fere centum quinquaginta et amplius, postea quam primum a piae mem. Eugenio Papa IV in Generali Concilio Florentino Graeci recepti et reconciliati Ecclesiae fuerant. Hanc autem deliberationem et decretum scripto tradiderunt et mandarunt, cui Michael Archiepiscopus et omnes supradicti Episcopi subscripserunt, datumque est die secunda mensis Decembris anno 1594, in quo se ipsos ad Romanae Ecclesiae communionem et unitatem procurandam communi veluti vinculo obstrinxerunt.

Quod igitur idem Michael Archiepiscopus et Coepiscopi eius supradicti salutariter statuerant, sedulo exequentes duos ex eorum numero delegerunt primarios Episcopos, Venerabiles fratres Hypatium Protothronium Episcopum Wlodimiriensem et Brestensem, et Cyrillum Exarcham Episcopum Luceoriensem et Ostrosiensem, praestantes viros et zelo Dei praeditos, qui cum Romam advenissent, secum Decretum illud detulerunt, de quo supra diximus, Michaelis Archiepiscopi et Metropolitae, et sua et aliorum Episcoporum, qui superius enumerati sunt, manu subscriptum.[200] Et litteras praeterea ad Nos scriptas attulerunt, datas ex Regno Poloniae et Magno Ducatu Lithuaniae die 12 lunii anno Domini 1595, iuxta Kalendarium vetus, quibus infrascripti Episcopi subscripserant, Michael Archiepiscopus Metropolita Kioviensis et Haliciensis ac totius Russiae, Hypatius Protothronius Episcopus Wlodimiriensis et Brestensis, Cyrillus Exarcha Episcopus Luceoriensis et Ostrosiensis, Gregorius nominatus Archiepiscopus electus in Episcopum Polocensem et Vitebscensem, Leontius Episcopus Pinscensis et Turoviensis postea defunctus, Michael Episcopus Premisliensis et Samborensis, Gedeon Episcopus Leopoliensis,[201] Dionysius Episcopus Chelmensis, et novissime Ionas Archimandrita Kobrinensis, electus postmodum in Episcopum Pinscensem et Turoviensem loco praedicti Leontii, Episcopi, ut praefatur, defuncti.

Cum igitur duo supradicti Episcopi et Oratores Hypatius et Cyrillus benigne a nobis in conspectum et colloquium nostrum essent admissi, easque literas ab ipsis quoque subscriptas nobis reddidissent, nostram atque Apostolicae Sedis gratiam humiliter petierunt, seque intra gremium Catholicae Romanae Ecclesiae recipi et tanquam membra iterum capiti uniri supplicarunt, salvis eorum ritibus et caeremoniis in Divinis Officiis et Sacramentorum administratione, et alias iuxta unionem celebratam in Concilio Florentino inter Occidentalem et Orientalem Graecorum Eccle-

---

[200] Cfr. *Tabulam* cum subscriptionibus.

[201] Notatu dignum: die adhuc 22 iunii 1595 et Michaël Kopystenskyj, Peremysliensis, et Gedeon Balaban, Leopoliensis, litteras subradictas subscripserunt et delegationem Legatis Romam mittendis dederunt (cfr. *Tabulam* respectivam).

siam; vicissim obtulerunt se paratos omnes haereses et schismata damnare, omnesque errores detestari, quos damnat et detestatur Sancta Catholica Romana Ecclesia, et eos praesertim, quorum causa hactenus ab eadem Romana Ecclesia separati et disiuncti fuerunt; tum etiam fidei Catholicae professionem rite facere, ac nobis denique uti vero Christi Vicario, et Sanctae Apostolicae Sedi obedientiam et subiectionem debitam praestare et perpetuo spondere. Attulerunt iidem Episcopo praeterea ad Nos literas carissimi in Christo filii nostri Sigismundi Poloniae et Sueciae Regis, qui ut est egregie pius et Catholicae Religionis propagandae cupidus, salutare hoc negocium de Ruthenis ad reconciliationem et unitatem Catholicae Ecclesiae recipiendis magnopere nobis commendavit, quod et alii fratres nostri catholici Episcopi poloni facere, hoc est dilectus filius noster Georgius Cardinalis Radzivilius, Episcopus Cracoviensis, Ioannes Demetrius, Archiepiscopus Leopoliensis, et Bernardus, Episcopus Luceoriensis. [202]

Nos igitur, qui per Dei gratiam nihil magis optamus aut quaerimus, quam animas Christo lucrari, eorum petitionibus et oblationibus intellectis et consideratis, ea etiam a Venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus Congregationi Sanctae Romanae et Universalis Inquisitionis praefectis diligenter considerari iussimus; cumque omnia accurate excussa et examinata essent, et duo Episcopi supradicti Hypatius et Cyrillus tam suo proprio, quam Michaelis Archiepiscopi seu Metropolitani et Coepiscoporum suorum nomine, quae ad haeresum, errorum et schismatis condemnationem et detestationem pertinebant, rite praestitissent; item prompti essent publice fidem catholicam ex formula praescripta profiteri, ac nobis et Sedi Apostolicae veram obedientiam exhibere, ob eas causas statuimus ad Dei gloriam ruthenos Episcopos et Nationem ad corporis Ecclesiae, et Romanae Ecclesiae communionem et unitatem admittendos et recipiendos esse. Quod ut more magis solemni et maiori cum laetitia spirituali fieret, certo constituto die, hoc est hodierno, qui est tertius et vigesimus mensis Decembris anni praesentis 1595, sacro Sabbathi quatuor temporum et vigilae Natalis Domini Nostri Iesu Christi geminato ieiunio, Venerabiles fratres nostros S. R. E. Caridnales eorumque amplissimum Collegium in nostrum Apostolicum Palatium, et in aulam, quae dicitur Constantini, huius rei causa congregavimus; quibus nobiscum de more considentibus multisque Praesulibus, Praelatis et Aulicis honoratis viris et familiaribus

---

[202] Agitur de litteris sub nr. 94 — epistola Archiep. Leopoliensis, sub nr. 98 — epistola Regis Poloniae, sub nr. 101 — littera Nuntii Varsaviensis, nr. 89 — epistola Nicolai Radziwiłł etc.

nostris praesentibus et astantibus, duos supradictos Episcopos ruthenos, Oratores, introduci mandavimus, qui ad pedes humilitatis nostrae provoluti se ad corporis Ecclesiae Catholicae et Romanae Ecclesiae unitatem et obedientiam recipi et admitti iterum suppliciter petierunt. Tum iussu nostro lecta est deliberatio et Decretum supradictum Michaelis Archiepiscopi Metropolitae et Episcoporum ruthenorum, qui ei subscripserunt, quique supra singillatim nominati sunt, de petenda, et quibusvis impedimentis remotis firmiter efficienda cum Romana Ecclesia eiusmodi reconciliatone et membrorum ad caput suum nova unione. Lectum est autem primo loco ruthenico sermone, ut conscriptum est, deinde lecta est versio latina ad verbum. Tum lectae sunt etiam literae de eadem re ad Nos a praedictis Michaele Archiepiscopo Mdtropolitano et Episcopis ruthenis scriptae, de quibus supra diximus, et eodem plane modo, primum ruthenico sermone, deinde ex latina versione ad verbum sunt lectae; mox ab uno ex Secretariis nostris domesticis clara voce ipsis Episcopis et Oratoribus latine significari iussimus, quantam animus noster laetitiam caperet, et exultaret spiritus noster in Deo salutari nostro propter Ruthenorum hanc saluberrimam deliberationem, quantum ipsi deberent Deo bonorum omnium auctori, qui Spiritus Sancti afflatu hanc eis mentem dedisset, ut veteres errores agnoscerent et detestarentur, et ad Petram fidei, ad Romanam Ecclesiam, Caput, Matrem et Magistram omnium Ecclesiarum redirent.[203]

Tum illi statim Hypatius et Cyrillus tam suo proprio nomine, quam uti Oratores et Procuratores Michaelis Archiepiscopi et Coepiscoporum suorum supradictorum, fidem catholicam iuxta formam professionis fidei orthodoxae a Graecis faciendae ab hac Sancta Sede praescriptam integre, et de verbo ad verbum professi sunt, nobis et Apostolicae Sedi debitam et perpetuam obedientiam et subiectionem praestiterunt, quam Nos una cum Venerabilibus fratribus nostris S. Rom. E. Cardinalibus recepimus, atque haec omnia Archiepiscopum et Episcopos ruthenos eorum collegas, ac Clerum et populum rata et grata habituros, et eamdem fidei professionem facturos atque obedientiam praestituros, omnia denique per ipsos eorum Oratores et Procuratores acta et promissa confirmaturos et observaturos bona fide et corde sincero coram Deo, qui iudicaturus est vivos et mortuos, iureiurando promiserunt. Primus autem Hypatius Episcopus fidei orthodoxae professionem fecit latina lingua, quod ipse latine nosset, iuxta formam praedictam; legit autem eam clara voce de scripto integre in eum, qui sepuitur, modum.

Sanctissime ac Beatissime Pater. Ego humilis Hypatius Pociey Dei

---

[203] Cfr. textum sive in documento sub nr. 142, sive sub nr. 151-152 (separatim).

gratia Protothronius Wlodimiriensis et Brestensis Episcopus in Russia Nationis Russorum seu Ruthenorum, unus ex Procuratoribus Reverendorum in Christo Patrum Dominorum Praelatorum eiusdem Nationis, Venerabilis Michaelis Rahosa Archiepiscopi Metropolitae Kioviensisis et Haliciensis ac totius Russiae, et Georgii Archiepiscopi denominati electi in Episcopum Polocensem et Vitebscensem, et Ionae Hohol electi in Episcopum Pinscensem et Turoviensem, et Michaelis Kopystensky Episcopi Premisliensis et Samboriensis, et Gedeonis Balaban Episcopi Leopoliensis, et Dionysii Zbiruisky Episcopi Chelmensis, ab eis specialiter constitutus et missus una cum Reverendo in Christo Patre Domino Cyrillo Terleczky Exarcha Episcopo Luceoriensi et Ostrosiensi eiusdem Nationis, altero ex Procuratoribus dictorum Dominorum Praelatorum et Collega meo, ad ineundam et suscipiendam unionem Sanctitatis Vestrae, et Sanctae Romanae Ecclesiae, atque ad feferendam debitam obedientiam ipsorum omnium et totius ecclesiastici eorum status, et ovium eis commissarum nomine huic Sanctae Sedi beati Petri, et Sanctitati vestrae uti Summo Pastori Universalis Ecclesiae, ad pedes Sanctitatis Vestare positus, ac infrascriptam Sanctae Orthodoxae Fidei professionem iuxta formam Graecis ad unitatem dictae S. R. E. redeuntibus praescriptam facturus et emissurus, tam procuratorio nomine praedictorum Dominorum Archiepiscopi et Episcoporum ruthenorum meorum principalium, quam etiam meo proprio simul cum praedicto Domino Cyrillo Exarcha Episcopo Luceoriensi et Ostrosiensi, Procuratore et Collega meo, polliceor et promitto quod ipsi Domini Archiepiscopus et Episcopi illam ratam et gratam habebunt, ac suscipient et acceptabunt, et intra tempus competens ratificabunt et confirmabunt, atque de novo iuxta preadictam formam de verbo ad verbum facient et emittent, et eorum manu scriptam et sigillo obsignatam ad Sanctitatem vestram, et hanc Sanctam Apostolicam Sedem transmittent, prout sequitur[204] (*Omittitur professio fidei, quia reperitur impressa*).

Tum ruthenica lingua conscripta et similiter ab ipso subscripta pro eo lecta est a dilecto filio Eustachio Volovitio, Canonico Vilnensis Ecclesiae, eiusdem linguae perito. Deinde Cyrillus Episcopus eandem Orthodoxae Fidei professionem fecit ad eandem prorsus formam, prout Hypatius Episcopus fecerat, ruthenice scriptam, eo quod linguam latinam non calleret. Sed et latine scriptam ac ab ipso subscriptam eius nomine legit dilectus filius Lucas Doctorius, Canonicus Luceoriensis, huiusmodi sub tenore, videlicet: Sanctissimae ac Beatissime Pater. Ego humilis Cyrillus Terlecky Dei gratia Exarcha Episcopus Luceoriensis et Ostrosiensis in

---

[204] Cfr. sub nr. 143.

Russia Nationis Russorum seu Ruthenorum, unus ex Procuratoribus Reverendorum in Christo Patrum Dominorum Praelatorum eiusdem Nationis, videlicet Michaelis Rahosa Archiepiscopi Metropolitae Kioviensis et Haliciensis ac totius Russiae, et Gregorii Archiepiscopi denominati electi in Episcopum Polocensem et Vitebscensem, et Ionae Hohol electi in Episcopum Pinscensem et Turoviensem, et Michaelis Kopystensky Episcopi Premisliensis et Samboriensis, et Gedeonis Balaban Episcopi Leopoliensis, et Dionysii Zbiruisky Episcopi Chelmensis, ab eis specialiter constitutus et missus una cum Reverendo in Christo Patre Domino Hypatio Pociey Protothronio Wlodimiriensi et Brestensi Episcopo eiusdem Nationis, altero ex Procuratoribus dictorum Dominorum Praelatorum et Collega meo, ad ineundam et suscipeiendam unionem Sanctitatis Vestrae, et S. R. E. atque ad deferendam debitam obedientiam ipsorum omnium et totius ecclesiastici eorum status, et ovium eis commissarum nomine huic Sanctae Sedi beati Petri, et Sanctitati vestrae, uti Summo Pastori Universalis Ecclesiae, ad pedes eiusdem Sanctitatis vestrae positus, ac infrascriptam Sanctae Orthodoxae Fidei professionem iuxta formam Graecis ad unitatem dictae Sanctae Romanae Ecclesiae redeuntibus praescriptam facturus et emissurus, tam proprio nomine praedictorum Dominorum Archiepiscopi et Episcoporum ruthenorum meorum principalium, quam etiam meo proprio simul cum praedicto Domino Hypatio Protothronio Wlodimiriensi et Brestensi Episcopo, Procuratore et Collega meo, polliceor et promitto, quod ipsi Domini Archiepiscopus et Episcopi illam ratam et gratam habebunt, ac suscipient et acceptabunt, et intra tempus competens ratificabunt et confirmabunt, atque de novo iuxta praedictam formam de verbo ad verbum facient et emittent, et eorum manu subscriptam et sigillo obsignatam ad Sanctitatem Vestram, et hanc Sanctam Apostolicam Sedem transmittent, prout sequitur. Firma fide etc.[205] (*prout supra, quamvis non sit apposita, cum sit impressa*).

Quare Nos commisimus et mandavimus dilecto filio nostro Iulio Antonio Presbytero Cardinali Sanctae Mariae Transtiberim Sanctae Severinae, Maiori Poenitentario nostro, ut eosdem Hypatium e Cyrillum Episcopos et Oratores, ac eorum comites, familiares et domesticos tam Presbyteros et Clericos quam etiam Laicos, et alias quascumque personas dictae Nationis Ruthenorum Romae praesentes a quibusvis excommunicationis, suspensionis, interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis, in quas propter praemissa, seu schisma, haereses et errores

---

[205] Cfr. supra sub nr. 144.

praefatos, quibus forsan adhaeserint, quomodolibet incurrerunt, auctoritate nostra in utroque foro absolvat in forma Ecclesiae consueta, nec non cum eisdem Episcopis ac eorum comitibus, familiaribus et domesticis, et quibusvis aliis personis, Presbyteris et Clericis super irregularitate per eos praemissorum occasione contracta, quodque clericali charactere, quo antea rite insigniti fuerunt, illiusque privilegiis uti, ac in omnibus etiam sacris et Presbyteratus Ordinibus antea rite susceptis etiam in Altaris ministerio ministrare, seu dicto charactere, qui insigniti non sunt, insigniri, et si idonei fuerint, ad omnes etiam sacros et Presbyteratus Ordines praedictos promoveri, et quaecumque et qualiacumque beneficia ecclesiastica cum cura et sine cura, etiamsi canonicatus, praebendae, dignitates, personatus, administrationes vel officia existant, sive si iam obtineant, sive si eis alias in futurum canonice conferantur, recipere et obtinere, et quoad vixerint, retinere; nec non cum eisdem Episcopis, ut Ecclesiis, quibus canonice praesunt seu praefecti fuerunt, praeesse et munere consecrationis per eos antea rite suscepto uti, et ad alias similes Cathedrales, vel etiam maiores, etiam Metropolitanas Ecclesias transferri, et illis praeesse libere et licite possint et valeant, dicta auctoritate dispenset.

Ipsis vero Hypatio et Cyrillo et Oratoribus facultatem et potestatem dedimus, cum in Russia fuerint, absolvendi eadem nostra Apostolica auctoritate eodem modo ab excommunicationis, suspensionis et interdicti sententiis, censuris et poenis Michaelem Archiepiscopum et ceteros Episcopos supradictos, ac similiter cum praefatis Archiepiscopo et Episcopis super huiusmodi irregularitate praemissorum occasione per eos fortasse contracta dispensandi. Ac insuper, ut iidem Archiepiscopus et Episcopi supradicti sic absoluti, et cum quibus, ut praefertur, fuerit dispensatum, unusquisque in propria Civitate et Diocesi, vel in sua iurisdictione omnes et singulos tam Presbyteros et Clericos, quam alias quascumque etiam laicas utriusque sexus personas, qui quaeve ad huiusmodi unitatem S. R. E. venerint vel eam amplexi fuerint, in praedicta forma Ecclesiae absolvere, nec non cum Presbyteris et Clericis praedictis super irregularitate per eos, vel eorum aliquem occasione praemissorum quomodolibet contractam (tam) quoad Ordinum exequutionem, quam quorumcunque beneficiorum ecclesiasticorum retentionem vel assequutionem dispensare pariformiter eadem nostra auctoritate possint, quemadmodum etiam aliis literis in forma Brevis latius continetur.

Ut igitur de Ruthenorum ad Romanam Ecclesiam reditu et reconciliatione ad posteritatis memoriam certa et perpetua extet testificatio, hac nostra perpetua constitutione Venerabiles fratres Michaelem Archiepiscopum Metropolitam et caeteros Episcopos ruthenos supradictos,

qui decreto consenserunt et literis ad Nos missis subscripserunt, tam praesentes, quam absentes, una cum omni eorum Clero et populo Nationis Ruthenae seu Russae, quae ad temporale dominium et ditionem charissimi filii nostri Sigismundi Poloniae et Sueciae Regis pertinet, ad laudem et gloriam sanctae et individuae Tritinitatis, Patris, Filii et Spiritus Sancti, ad incrementum et exaltationem Fidei Christianae intra gremium Ecclesiae Catholicae et unitatem S. R. E. uti membra nostra in Christo recipimus, unimus, adiungimus, annectimus et incorporamus, atque ad maiorem charitatis nostrae erga ipsos significationem omnes sacros ritus et caeremonias, quibus rutheni Episcopi et Clerus iuxta sanctorum Patrum Graecorum instituta in Divinis Officiis et sacrosanctae Missae sacrificio, caeterorumque Sacramentorum administratione aliisve sacris functionibus utuntur, dummodo veritati et doctrinae Fidei Catholicae non adversentur et communionem cum Romana Ecclesia non excludant, eisdem ruthenis Episcopis et Clero ex Apostolica benignitate permittimus, concedimus et indulgemus, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis caeterisque contrariis quibuscumque.

Omnes igitur unanimes uno spiritu benedicamus Deum coeli et Patrem misericordiarum, qui facit mirabilia magna solus a saeculo, qui corda filiorum ad patrem convertit, oves Christi ad ovile reduxit, membra capiti iterum conglutinavit. Benedictus Deus, qui semper cogitat cogitationes pacis, et vult omnes salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire. Benedicti sint fratres nostri Michael Archiepiscopus Metropolita et Coepiscopi eius rutheni, qui aures suas non obturaverunt ad vocem Domini, sed illi ad ostium cordis stanti et pulsanti aperuerunt, per ipsius gratiam, qui dat velle et perficere pro bona voluntate. Det illis Deus abundantiam caelestium donorum, et conservet et corroboret in hoc sancto proposito cum omni Clero et fideli populo, ut permaneant in charitate et obedientia S. R. E. Matris suae, ut agnoscant et perpetuo confiteantur magnitudinem divinae misericordiae erga ipsos, et ambulent in via Domini, conservantes unitatem spiritus in vinculo pacis nobiscum ut filii nostri dilecti, quos singulari nostro cum gaudio suscepimus in Domino. Ita Christus Dominus pro sua immensa clementia Ruthenorum exemplo Graecos omnes ab Orthodoxae Fidei tramite aberrantes, qui eos in erroribus sequuntur, permoveat, qui Ruthenis ipsis in hac reconciliatione praeire debuerant, qui tamdiu duplici gravissimo iugo animae et corporis premuntur, quorum calamitatem dies et noctes lugemus, et ut ipsi sectentur unitatem et pacem, ac erroribus et tenebris reiectis, amplectantur veritatem et lucem et revertantur ad Nos, qui intra cor nostrum in visceribus Iesu Christi eos recipere optamus, ut in omnibus glorificetur Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, et fiat unum ovile et unus Pastor. Amen.

Volumus autem, ut praesentium literarum transumptis, etiam impressis, Notarii publici manu subscriptis, et sigillo personae in dignitate ecclesiastica constitutae obsignatis, eadem prorsus fides in iudicio et extra illud ubique locorum habeatur, quae iisdem praesentibus haberentur, si forent exhibitae vel ostensae. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam notsrae receptionis, unionis, adiunctionis, annexionis, incorporationis, permissionis, concessionis et indulti infringere etc. Si quis autem, etc.

Datum Romae apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicae MDXCV, decimo Kal. Ianuarii, Pontificatus Nostri Anno quarto.

146.

Roma, 23. XII. 1595 - 2. II. 1596.

Commoratio Episcoporum Ruthenorum Romae secundum Diaria Alaleonis, unius ex Magistris Cerimoniarum; praestatio obedientiae die 23 decembr., et participatio Episcoporum Ruthenorum in Capellis Pontificiis diebus 24, 31 decembr., 1, 5 januarii, et 2 februarii.

ASV, *Miscellanea*, Arm. XII, vol. 42, fol. 350v-355r; BIBL. AP. VAT., *Barb. lat.*, nr. 2815, fol. 420-421.
Hodie: BIBL. AP. VAT., *Vat. lat.*, 12294.
MUH, vol. I, pag. 134-136, nr. 208.

ALALEON. DIARIA 1589-1599.

fol. 350v.

Intra Missarum solemnia Papa mihi mandavit vocare ad Assistentiam Rev.mum D. Albertum Baranouski, Polonum, Episcopum Plocen, qui superioribus diebus Romam venit, et sic suum assistentem creavit, et constituit. In Missa alia, ut de more, praedictus novus Assistens solvit solitos duodecim ducatos aureos de camera nova.

fol. 351rv-352r.

SABATO DIE 23 DECEMBRIS 1595.

Post prandium fuit Congregatio Generalis Dominorum Cardinalium ante Papam in Aula Constantini, in qua Congregatione Papa fuit indutus falda, et stola supra mozettam sedens sub baldachino in sede pontificali gestatoria sita supra solium parvum seu praedellam, et Domini Cardinales qui interfuerunt, fuerunt XXXIII cum cappis violaceis de camelotto. In dicta Congregatione Papa recepit ad obedientiam, et Unionem S. Sedis Apostolicae Romanae duos Episcopos Ruthenos Ecclesiae Graecae, qui ambo de rato pro uno Archiepiscopo, et aliis Episcopis Ruthenis promiserunt, his caerimoniis praecedentibus. Praedicti duo Episcopi Rutheni

Adm. Rev.mus D. Hypatius Pociei Episcopus Volodomirien et Bresten., et Cyrillus Terleski Episcopus Luceorien., et Ostroviensis fuerunt a Nobis Magistris Cerimoniarum ducti, et associati ante Papam; factis tribus reverentiis et genuflexi ante Papam osculati sunt pedem Papae cum debita reverentia et cum debitis cerimoniis praesentarunt litteras in manibus Papae; deinde nobiscum retrocesserunt intra quadraturam scamnorum Dominorum Cardinalium, et stantes fuerunt praedictae litterae duae lectae in lingua Ruthena a Domino Eustachio Volvicci, lituano; Deinde latino sermone a Domino Sylvio Antoniano Magno Cancellario et Secretario Papae, videlicet primum in Rutheno, deinde latino, 2-o alia Rutheno, et alia latina; lectis litteris idem D. Sylvius Secretarius de mandato Papae habuit brevem orationem, qua absoluta dicti duo Domini Rev.mi Episcopi Rutheni simul cum Interprete sequente eos accesserunt ante Papam et genuflexi legerunt, et fecerunt Professionem Fidei ante ipsos librum evangeliorum apertum habentes, super quo iurarunt tactis ambabus manibus sacrosanctis Evangeliis, et osculatis et lecta Professione fidei ab ipsis, videlicet, a Rev.mo D. Hypatio Pociei Episcopo Volodomirien. lingua latina, et a Rev.mo D. Cyrillo Episcopo Luceorien. lingua Ruthena, et ab interprete denuo lingua latina, quod superfluum fuit. Osculati sunt pedem Papae, qui locutus est cum ipsis, ostendens gaudium, quod habet de adventu ipsorum, et cetera, submissa voce. Et statim tam procurator generalis fiscalis quam fiscalis Sancti Officii Inquisitionis fecerunt suas solitas protestationes, et rogarunt Notarios praesentes, ut conficerent Instrumentum, et Instrumenta etc., prout de more ipsorum, quo absoluto, dicti duo Rev.mi D. Episcopi petierunt a Papa, ut qui familiares possint osculari pedes Suae Sanctitatis, quod Papa gratiose concessit, quamvis laboraret podagra; quo facto Papa omnibus signo crucis, nihil dicens, dedit benedictionem, et rediit ad suas cameras. Duo Camerarii secreti Papae Assistentes fuerunt cum vestibus rubeis, et caputiis prout in consistoriis. Adfuerunt multi Praelati, videlicet Archiepiscopi, Episcopi, Prothonotarii et alii, et nos Magistri Cerimoniarum, qui etiam de his supradictis actibus fuimus rogati. Et ita est. Paulus Alaleo S.D.N. Papae Cerimoniarum Magister, et Sedis Apostolicae Notarius.

DOMINICA 4. ADVENTUS, DIE 24 DECEMBRIS 1595.

Quae fuit die vigiliae Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi. - Post prandium vero hora vesperarum fuerunt vesperae Pontificales in Basilica S.ti Petri, quas Papa cantavit, qui descendit in sede delatus, indutus amictu, alba, cingulo, stola, pluviali albo, et mitra pretiosa, et interfuerunt XXXIIII Cardinales parati paramentis albis, et mitris quae paramenta iuxta eorum ordinem acceperunt post praestitam obedientiam, cum

cappis rubeis. Interfuerunt XIII Episcopi Assistentes, inter quos fuerunt duo Rev.mi Episcopi Rutheni parati more Graecorum, et alii Episcopi parati pluvialibus et mitris, interfuerunt et aliqui Episcopi non assistentes parati... Papa thurificavit altare quamvis claudus pro podagra. Intra vesperarum solemnia ego duxi inter alios Episcopos Assistentes praedictos duos Episcopos Ruthenos de mandato Papae. Alia ut de more. Absolutis Vesperis Papa defessus rediit superius in sede delatus, ut venit, per scalas ordinarias...

(*Durante festivitate natalitia 1595 Papa fuit absens*): «qui iacet in lecto oppressus dolore podagrae propter factionem externam... » (fol. 352r).
fol. 353r.

DOMINICA, DIE 31 DECEMBRIS.

In die festo S. Silvestri Papae. Post prandium fuerunt cantatae vesperae in solita Cappella Apostolica, Papa praesente, qui venit in sede delatus... et praesentibus XXVIII Cardinalibus cum Cappis rubeis de camelotto, VIII Episcopis Assistentibus (inter quos fuerunt duo Episcopi Rutheni), gubernatore Urbis...
fol. 353rv.

FERIA 2-a, DIE 1-a JANUARII 1596.

In die festo Circumcisionis... Missam cantavit in solita Cappella Apostolica Ill.mus D. Card. Sfondratus, Papa praesente, qui venit in sede delatus... et praesentibus XXXI Cardinalibus... XII Episcopis Assistentibus, Gubernatore Urbis... Adfuerunt inter Episcopos Assistentes duo Episcopi Rutheni.
fol. 353v.

FERIA 6, DIE 5 JANUARII 1596.

In vigilia Epiphaniae fuit Cappella in S. Petro et Missam cantavit supra maius altare cum Bulla dispensae Ill.mus Card. Paleottus Episcopus Sabinen, Papa praesente... praesentibus XXXI Cardinalibus... X Episcopis Assistentibus, quorum duo erant Episcopi Rutheni in habitu Ecclesiae Graecae, Gubernatore Urbis... Sermonem habuit Proc. Ordinis Servorum et indulgentia fuit annorum XXX et totidem quadragen. quam publicavit idem Procurator Sermocinator, qui pro S. tae Matris Ecclesiae dixit St.ae Romanis Ecclesiae, de quo Papa risit modeste.
fol. 355r.

FERIA 6-a, DIE 2-a FEBRUARII 1596.

In die festo Purificationis B. M. V. fuit Cappella... ad quam Papa venit pedester, indutus... Absoluta processione... fuit cantata Missa de

die festo Purificationis... Papa praesente, et praesentibus XXVII Cardinalibus.... XIII Episcopis Assistentibus, inter quos fuerunt duo Episcopi Rutheni cum solitis eorum habitis, Gubernatore Urbis...

147.

Roma, 23. XII. 1596 - 2. II. 1596.

Ex Diario Pauli Mucantii, Magistri caeremoniarum: quae spectant acta et gesta Episcoporum Ruthenorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. I, vol. 764, fol. 478-83, 489-92, 500-01, 512-13; BIBL. AP. VAT., *Barb. lat.*, vol. 22808, pag. 154-160, 167-170, 180-181, 197-198; *Vat. lat.*, vol. 12318, fol. 254-257, 260-262, 207-268, 275.
MUH, vol. I, pag. 128-134.

DIE SABBATI, QUAE FUIT VIGILIA NATIVITATIS DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI quoad (carnem): 23 mensis decembris, hora 23, de mandato Domini Nostri Papae fuit convocata Congregatio Generalis omnium Cardinalium in Urbe praesentium in aula Constantini pro iuramento praestando et professione fidei facienda a duobus Episcopis Ruthenis, tam proprio nomine quam nomine aliorum Episcoporum Ruthenorum et Russiae, qui post annos centum quinquaginta ad unionem sanctae Romanae Ecclesiae et obedientiam Apostolicae Sedis venerunt. Hi fuerunt Episcopus Vladimiriensis et Brestensis ritus graeci, et Cyrillus Episcopus Luceoriensis et Ostrogiensis ritus graeci.[206]

Igitur, hora praedicta, praeparata sede pontificia gestatoria sub baldachino, et depositis hic inde sedilibus pro Illustrissimis Dominis Cardinalibus convenerunt ibidem cum cappis violaceis omnes infrascripti Cardinales, videlicet Jesualdus, Comensis, Paleottus, Alexandrinus, Episcopi; Sanctae Severinae, Rusticuccius, Deza, Florentinus, de Gioiosa, Salviatus, Veronensis, de Terranova, Pinellius, Saulius, Cusentinus, de Camerino, Montelparus, Sfondratus, Giustinianus, Cusanus, de Monte, Paravicinus, Sega, Matthaeus, Platus, Saxus, Toledus, Presbyteri; Sfortia, Ascanius, Columna, Farnesius, SS. Quattuor, Aldobrandinus et S. Georgii, Diaconi; retro scamna Reverendissimorum Dominorum Cardinalium, et circumcirca per totam aulam, non autem intra quadraturam scamnorum Cardinalium, quae libera relicta fuit, stabant plurimi Praelati, officiales

---

[206] Praeter descriptionem, quae habetur in s.d. Instrumento (nr. 142), et in Bulla «*Magnus Dominus*» (nr. 145), haec est iam tertia descriptio magistri cerimoniarum Papae Clementis VIII, et quidem a persona competenti ex visu exarata et proinde specialem considerationem in materia habet.

et curiales in numero copioso, ita ut totam aulam impleverunt. Venit Pontifex habitu suo ordinario, sedit in sede praedicta sibi praeparata, et sedentibus similiter Cardinalibus, introducti fuerunt a Domino Paulo et Guido Collegis praedicti duo Episcopi, qui venerunt in habitu graeco, quo utuntur in eorum partibus, hoc est, quodam mantelletto nigro cum quibusdam auratis fascibus; et in apertura scamnorum genuflexi osculati sunt more ipsorum terram, quod similiter secundo fecerunt in medio quadraturae, et tertio ante pedes Pontificis, quos demum reverentes deosculati, et primus eorum, vocatus Hypatius (Potsiej), dedit Pontifici litteras, quas Pontifex tradidit legendas Domino (Eustachio Wolowicz) praedictorum Episcoporum interpreti, et Domino Sylvio Antoniano eius Secretario et secreto cubiculario. Antequam litteras Pontifici porrigerent, Dominus (Wolowicz) eorum interpres dixit: « Venerunt, Beatissime Pater, ad obedientiam sanctae Romanae Ecclesiae et Sanctitatis Vestrae, parati obedire Vestris et Sanctae Romanae Ecclesiae mandatis ». Porrectis litteris surrexerunt, et a dictis meis Collegis ad aperturam bancorum Cardinalium deducti fuerunt, ubi stantes exspectaverunt donec litterae datae fuerunt, et eisdem responsum datum fuerit nomine Pontificis a Domino Sylvio praedicto. Litteras in lingua Russa seu Ruthena legit Dominus (Wolowicz), deinde easdem in latinum conversas legit Dominus Sylvius Antonianus. Hoc est, primum, quandam scripturam continentem resolutionem factam ab Archiepiscopo Rutheno et septem aliis eiusdem provinciae Episcopis, de redeundo ad hanc sanctam catholicam Sedem, et Summum Pontificem tanquam caput universalis Ecclesiae agnoscendo, eidemque reverentiam et obedientiam exhibendo; quae scriptura manu et singulorum praedictorum Archiepiscopi et Episcoporum subscripta et firmata erat; et, secundo, litteras eorumdem Archiepiscopi et Episcoporum Ruthenorum ad Sanctissimum Dominum Nostrum missas; eidem SSmo significabant communi concordia decrevisse mittere duos ex eisdem Episcopis ad Sanctitatem Suam, unionem Ecclesiae Orientalis et Occidentalis iuxta formam Concilii Florentini, et ad faciendam fidei professionem cum errorum abiuratione, et Sanctitatem Suam ut supremum totius Ecclesiae pastorem agnoscendum.

Lectis litteris, Sylvius nomine Pontificis respondit Sanctitatem Suam laetari valde de eorum resipiscentia et adventu ad Urbem tanquam ad Matrem Ecclesiam, et ideo necessarium esse, ut professionem fidei, quam nunc vere agnoscunt, publice facerent. Tunc accesserunt praedicti duo Procuratores et ad pedes Pontificis genuflexi professionem fidei iuxta formam sibi traditam fecerunt, hoc est, primus, eo quod linguam latinam intelligebat, illam lingua latina fecit et legit; secundus vero, Cyrillus, qui non intelligit latinam linguam, illam fecit lingua graeca,

seu Ruthena, quam iterum eius interpres Dominus D . . .[207] lingua latina declaravit; et in fine singuli Procuratores, tactis sacrosanctis Evangeliis et deosculata Imagine Salvatoris in libro ante ipsos posita fuerunt (*sic*), dicentes: « Sic me Deus adiuvet, et haec sancta Dei Evangelia ».

Facta professione et iuramento, iterum pedes Sanctitatis Suae deosculati sunt, et SSmus Dominus iussit illos proprius ad eum accedere, quibus submissa voce latino sermone nonnulla verba paterna charitate plena dixit; significans eisdem quantam ex eorum ad Urbem adventu laetitiam caeperit, et de eorum salute quam sit sollicitus, et nihil aliud quaerere, quam animas eorum et sibi commissarum, quae hucusque per spatium 150 annorum erroribus involutae perstiterunt diabolica fraude et voluti (*sic* involuti) decepta; nunc quoniam, Deo auctore, ad Ecclesiam universalem accesserunt, oportere illos humilitate et charitate amplecti sancta et salutaria monita, ut sicut olim superbia erroris causa fuit, sic . . . (*sic*) charitas et humilitas illos in fide et unione retinet et confirmat; seu his similibus verbis dictis surrexerunt Procuratores, et a dextris Pontificis steterunt, donec nonnulli, qui secum ex Russia venerant, de eorum familia pedes Pontificis deosculentur. Interim Dominus Iacobus Nerosius fecit protestationem in forma, rogans omnes Protonotarios, ut de huiusmodi professione unum vel plura conficerent instrumenta; quam protestationem similiter fecit Dominus Marcellus Filonardus Procurator Fiscalis SSmae Inquisitionis; quo facto, et pedibus a nonnullis ex familia deosculatis, a Pontifice benedictione accepta, dimissa fuit Congregatio, et Pontifex ad suas cameras rediit, et alii omnes singuli ad propria.

EADEM DIE, [= DIE DOMINICA 24 DECEMBRIS] POST PRANDIUM, SSmus Dominus Noster, licet adhuc non firmus pedibus, voluit omnino celebrare Vesperas solemnes ad Altare maius in Basilica nova Principis Apostolorum; sed quia locus est nimis apertus, et dubitabatur de magno frigore et aere noxio, prout experientia anno praeterito compertum est, ad arcendum frigus fuerunt extensaec ortinae ex tela seu lana caelesti desuper, cum pluribus stellis auratis ad ornamentum, et trabes seu tigna erecta, altitudinis palmarum circiter sexaginta, quae firmata fuerunt et aliis transversalibus trabibus armata, et circumcirca, et undequaque ab extra et intus panni aulici et serici fuerunt aptati, ita ut ab omni parte tam solium Pontificis, quod in externa parte in medio de directo contra altare collocatum erat, quam scamna Reverendissimorum Dominorum Cardinalium consequebantur spatio longitudinis circa

---

[207] Canonicus Luceoriensis — Lucas Doktorowicz, qui erat etiam maior domus Episcoporum Legatorum.

palmarum sexaginta, latitudinis circa quadraginta, nec ab ulla parte apertum erat, nisi ab anteriore in facie altaris, quod a primo signo seu initio tegumenti praedicti palmos circiter triginta distabat, ita ut spatium ab altari ad solium pontificium erat circiter nonaginta palmarum in totum; sed tegumentum praedictum nihil prodesse poterat celebranti apud altare, et quia Pontifice in crastinum celebraturo alia sedes praeparanda erat, in qua Sanctitas Sua Cardinales et Praelatos paratos ad obedientiam reciperet, et horam tertiam inchoaret, et sacris missalibus indumentis (acciperet), quae sedes non poterat apte collocari intra repagulum praedictum factum ad trigus arcendum, fuit extra collocata a parte sinistra altaris, sed pannis rubeis in modum cellulae undequaque consecta, excepta parte antiquiori versus Cappellam, contra quamquam sedem in cornu Evangelii suggestum pro cantoribus fuit praeparatum; sed non obstantibus omnibus his diligentiis, dum Pontifex erat apud altare, non potuit defendi a frigore propter nimiam loci amplitudinem et incommoditatem. Est enim templum novum divi Preti parum aptum ad celebrandum, nec secundum ecclesiasticam disciplinam fuit constructum, unde nunquam aptum erit, ut in eo huiusmodi sacrae functiones decenter et commode celebrari possent. Sed de his hactenus.

Pontifex in aula Consistorii (iuxta) solita paratus amictu, alba, cingulo, stola, pluviali albo ex serico auriphrygiato, recenter ab ipso Pontifice cum aliis omnibus paramentis missalibus et altaris facto, quo primo hodie indutus fuit, ac mitra pretiosa, in sede delatus, ad Basilicam praedictam descendit, praecedentibus Cruce et Cardinalibus cum cappis rubris. Facta oratione ante altare SSmi Sacramenti, iterum sedens ascendit ecclesiam novam, ubi ante altare maius in faldistorio sibi praeparato iterum oravit. Tum ascendit solium, recepit Cardinales ad obedientiam; qua finita, et illis albis paramentis indutis, Vesperas solemni more, prout convenit Pontifici in crastinum celebraturos solemnizavit. Dominus Ioannes Baptista Vives, Subdiaconus Apostolicus, antiphonas praeintonavit, primam Papae, secundam Cardinali Sfortiae, Diacono assistenti a dextris, tertiam Cardinali Gesualdo, Episcopo Cardinali assistenti et sedenti in cathedra nuda a dextris Pontificis in solio, quartam Cardinali Sanctae Severinae, primo ex presbyteris praesentibus, sedenti in loco suo in banco Cardinalium, et quintam Cardinali Montalto, Diacono, assistenti a sisistris. Reverendus Pater Dominus Corduba Pontifici hymnum praeintonavit, et Antiphonam ad Magnificat praedictus Diaconus Apostolicus Papae praeintonavit, qui etiam Capitulum cantaverat, stans in cornu epistolae, et ad Magnificat omnes Cardinales et Praelatos more solito thurificavit. Interfuerunt in totum Cardinales numero triginta quinque, et apud solium steterunt Oratores Venetorum et Sabaudiae.

Venerunt in Cappellam ad Vesperas hodie duo Episcopi Rutheni, de quibus heri mentionem habuimus, et venerunt parati habitu sacro, sed more Graecorum, hoc est quodam indumento, quod similis est pluviali non aperto ante, sed clauso, nec cum caputio pendente a parte posteriori, more eorum, sed cum quibusdam fasciis super humero sinistro in modum stolae, sed magis latis, partim extensis, et partim complicatis, et quibusdam crucibus. In capite, loco mitrae, portabant quemdam biretum rotundum in modum parvae thiarae, in quorum medio et summitate erat parva crux. Alter ipsorum, id est primus, habebat biretum praedictum ex serico albo auro intermixto, seu auriphrygiato, secundus ex serico nigro cordulis aureis, seu, ut vulgo dicitur, trinis aureis exornatum, sed ambo eiusdem formae[208]. Steterunt a principio inter Episcopos, post scamna Presbyterorum Cardinalium, et dum cantores primum psalmum Vesperarum cantabant, de ordine SSmi deducti fuerunt a Domino Paulo, Collega, ad sedendum inter Episcopos assistentes, qui in gradibus solii Pontificii sedent; ipsi vero Rutheni in medio ante faciem Pontificis collocati fuerunt.

In reliquis fuerunt omnia secundum solitum observata, et quia propter repagulum seu tegumentum supradictum, accedente maxime aere nubiloso, locus Cappellae ubi Pontifex et Cardinales sedebant, maxime versus solium Pontificis, erat obscurus, cum a nulla parte nisi ab anteriori lumen ingredi posset, fuerunt accensa duo funalia, quae PP. (*sic*) scutiferi hinc a dextris et sinistris circa principium Cardinalium stantes durantibus Vesperis tenuerunt, sed ad recte illuminandum plura funalia erant necessaria.

EADEM DIE [= 31 DECEMBRIS] POST PRANDIUM, hora 22, celebratae fuerunt Vesperae solemnes in Cappella Palatii, ad quas SSmus Dominus noster iam fere penitus pedibus firmus, sede delatus, paratus more solito albo pluviali novo, et mitra, venit. Omnia fuerunt more solito servata, sed quia officiales et curiales ut plurimum credebant Pontificem his Vesperis hodie non interfuturum, pauci admodum ex eis venerunt ad Cappellam; unus tantum Subdiaconus adfuit, qui portavit crucem; tres tantum Auditores, quorum qui antiquior servivit de mitra, caeteri duo pro fimbriis et removenda tobalia ab altari. Nullus adfuit acolythus, nec Abbreviator; unde Dominus Guido Magister Caeremoniarum thurificavit Cardinales et alios et duo clerici cappellae ad orationem tenuerunt candelabra; quod cernens Pontifex, ordinavit Illustrissimo Cardinali Montalto

---

[208] Agitur de sic d. mitriis orientalibus episcoporum ruthenorum, quorum forma usque ad tempora hodierna est idem. Ceterum adnotationes sunt optimum testimonium de usibus huius temporis.

Vice-Cancellario stare, ut mulctaret dictos avolutos singulos in paenam amissionis salarii unius mensis; quam paenam Sacrista Palatii ex nunc applicavit; ita suis expensis contumaciam purgarunt.

Interfuerunt his Vesperis Cardinales viginti octo; ex his Assistentes fuerunt Rusticuccius presbyter, et Montaltus, et Ascanius Columna. Diaconi venerant, et Episcopi Rutheni in habitu quo interfuerunt dum professionem fidei fecerunt, ut supra dixi; quem habitum uti solere in Ecclesia asseruerunt, ut unus eorum qui latine loquitur sermone mihi dixit, nec habere usum cappae in eorum partibus, illudque habitum vocare mantium, nec esse habitum ordinarium, sed ecclesiasticum, et quo in divinis utuntur. In capite tenuerunt quidem parva bireta nigra quae nos birettinos vocamus; habebant etiam cappellos ex feltro, quibus non decere uti in Cappella significavi; sederunt inter Assistentes post Archiepiscopos.[209]

Finitis Vesperis, novi Urbis officiales et Magistratus praestiterunt solitum iuramentum, quod praestare solent singulis annis hac die, et in principio cuiuslibet bimestris, quando Officiales mutantur; sed non fuit Camerarius, nec alius suo loco apud Pontificem assistit praeter duos diaconos assistentes. Sic annus millesimus quingentesimus nonagesimus quintus completus. Deo gratias!

ANNUS MDXCVI. – ANNO A CIRCUMCISIONE 1596, PRIMA DIE IANUARII, in eiusdem Dominicae Circumcisionis festo celebravit in Cappella Illustrissimus Dominus Cardinalis Sfondratus in albis paramentis ... (fol. 503). Venerunt Episcopi Rutheni, et sederunt prout heri inter Assistentes in loco eorum promotionis ad Episcopatum, cum eorum habitu supradicto ...

DIE 5 EIUSDEM, FERIA SEXTA, IN VIGILIA EPIPHANIAE, fuerunt celebratae Vesperae in Cappella Palatii more solito. Papa venit et rediit in sede, cum mitra. Interfuerunt Cardinales triginta unus, et apud solium duo Oratores Venetiarum, seu Sabaudiae, assistentes diaconi, Sfortia et Montaltus; Presbyter vero Rusticuccius, Episcopi Rutheni ad solium suum inter Assistentes.

DIE 2 FEBRUARII, FERIA SEXTA, IN FESTO PURIFICATIONIS BEATAE MARIAE VIRGINIS, SSmus Dominus Noster pedibus suis venit ad Cappellam indutus pluviali rubro, et mitra simplici, praecedentibus Cruce et Cardinalibus; praestita obedientia fecit benedictionem candelarum more solito, et Cardinales et Praelati acceperunt paramenta sacra. Inter praelatos Assistentes interfuerunt duo Episcopi Rutheni

---

[209] Agitur de sic dictis « camelaucion » quibus utebantur episcopi tunc temporis, ex Ordine religioso.

cum mantiis suis nigris, ut alias dictum fuit, et pro distributione candelarum acceperunt paramenta sacra, prout fecerunt in Vigilia Nativitatis, ut supra dictum est. Ego enim vidi parare, ut notarem eorum usum. Induunt enim, deposito illo manto, super vestem talarem tunicam sericeam ex damasceno, longam usque ad pedes in modum albae, cum manicis strictis, quam cingunt, et a sinistris cincturae ponunt corporalia. Super dictam tunicam induunt planetam latam, non apertam a lateribus prout sunt nostrae planetae, sed undique clausam, super quam circa collum vol(v)unt quamdam stolam latam rubei coloris, in qua sunt aliquae cruces et imagines, quae pendent a parte dextra fere usque ad pedes; in capite ponunt illa bireta rotunda in modum, prout dixi in Vigilia Nativitatis. Sederunt inter Assistentes, et acceperunt candelas in loco suae promotionis. . .[210]

148.

Roma, 27. XII. 1595.

Promotio Episcoporum unitorum ad dignitatem Assistentium throni Pontificii.

BIBL. VAT., *Urb. lat.*, vol. 1063, fol. 987-87v.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 97, nr. 545.

Di Roma, li 27 X.bre 1595.

(f. 987)...

Quei Vescovi Ruteni, per i quali, come si scrisse, sabbato[211] fu tenuta la congregatione innanzi al Papa, Sua Santità gli ha ammessi nel numero de gli altri assistenti Vescovi alla cappella, i quali in detta congregatione, dopo (f. 987v) havere accettato il Concilio Tridentino et abnegati tre capi, che tenevano contro li dogmi del detto concilio, tra quali, che il Papa non fosse supremo capo della fede cattolica et della santa chiesa romana, fecero la professione della fede in forma.

. . .

149-150.

Roma, 29. XII. 1595.

Litterae Episcoporum Ruthenorum Roma ad episcopum Leopoliensem Gedeonem Balaban de feliciter facta professione fidei catholicae (lingua polonica et pars versionis in linguam latinam).

HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, Leopoli 1862, pag. 198-201.
PELESZ J., *Geschichte der Union der Ruthenischen Kirche mit Rom*, Wien 1878, vol. I, pag. 540-542 (in nota; versio germanica).

---

[210] Alia descriptio vestium liturgicarum episcoporum ruthenorum tunc temporis.
[211] I.e. die 23 decembris, in antevigilia Nativitatis Domini, in qua congregatione sollemnem fecerunt fidei professionem.

W Bogu wielebny Hospodynie Ojcze Episkopie Lwowski, bracie nasz mily.

Dajemy Waszmości wiedzieč o sobie, i o tej świętej sprawie, o której za zleceniem i za mocą Waszmości mnie i Luckiemu daną. Sami ziechaliśmy tu do Rzymu, acz nie bliską mieliśmy drogę, gdzie musieliśmy wielkich prac i trudności podjąč, i za pomocą Bożą dojechaliśmy Rzymu, w siedm niedziel z Krakowa wyjechawszy, spieszno i ustawicznie jadąc, a wiechaliśmy Nowembra pietnastego;[212] we środę byliśmy u Jego Swiętobliwości przywitani dwa kroč, listy JK. Mości i Ichmčiów panów niektórych rad Jego Swiętobliwości oddaliśmy; przyjął nas jako ojciec łaskawy dziatki swoje z taką miłością i łaskawością nieskazaną, czego teraz nie wypisuejmy.

Mieszkanie. Pałac dano nam niedaleko zamku Jmci, ochędożnie, obiciem i wszelakiemi potrzebami ozdobiony; dostatki też wszystkie, co jeno kolwiek do żywności należy, z łaski Jego Mości mamy i już tu w Rzymie sześč niedziel mieszkamy; nie chciał nas jeszcze Jego świętobliwośč słuchač posłuszenstwa naszego, mówiąc: wypocznicie sobie dobrze po tej drodze; aleśmy często prosili, i uprosiliśmy, ze nas Jego Swiętobliwośč słuchał, Miesiąca decembra dwudziestego trzeciego dnia, na sali wielkiej, którą zowią *Konstantynowa, gdzie najwyzszych xiązął przyjmuje, tam raczyl Jego Swietobliwośc na majestacie swoim swiatyleskim zasiąsc, a przy jego swietobliwosci senat wszystek: kardynali, arcybiskupi, biskupi a osoblivie poslowie krola francuskiego i z inszych panstw i insi przelozeni, jako jest zwyczaj, obopol siedzieli* wszyscy panowie, rady wielkie. Mnóstwo było panów duchownych, książąt rzymskich i szlachty tamże, gdy nas uczciwie było przyprowadzono, całowawszy nogi Jego Swiętobliwości, listy od Waszmości oddlaliśmy, i spisy nasze jako się Wmč. ze mną i Luckim spisali, które w głos czytał Jmč Xiądz Eustafi Wołowicz dosyč znacznie, tylkoż krom naszych panów Polaków i krom panów litewskich, których jest tu dosyč, nikt po rusku nie zrozumiał, aleśmy mieli po łacinie przełożono gotowo, i skoro po rusku przeczytał pan Wolowicz, tedy zaraz po łacinie czytano, a po wyczytaniu Jego Swiętobliwośč przez jednego podkomorzego swojego uczynil rzecz do nas bardzo cudnie, będąc wdzięczny z nawrócenia i przyjechania naszego, i obiecując nam wszystko wcale zachowač i stwierdzič na wieki, a my tamże sami od siebie i imieniem Jegomości ojca metropolity i wszystkich Waszmościów profesye, która już była nagotowaną, czytali, ja Włodzimirski po łacinie,

---

[212] Prout patet ex aliis documentis nostri voluminis (cfr. die 18 Novembris).

a ja Lucki po rusku i przysięgę na św. Ewangelii imieniem wszystkich Waszmościów i sami od siebie uczyniliśmy, i rękami naszemi podpisaliśmy, a Jego Swiętobliwość kazawszy nam bliżej przystąpič, choč i tak blisko byliśmy, i nachyliwszy się sam do nas prawie ojcowsko, kilka wierszów mówił, między któremi i te słowa byly: nie chcę więc ja nad wami panować, ale niemocy i krewkości wasze na sobie nosiś i inne; a nazajutrz to jest decembra dwudziestego czwartego dnia, w wigilię Bożego narodzenia, sam Jegomość nieszpor albo wieczernię w kościele nowym św. Piotra odprawował z wielkim mnóstwem duchownych, kardynałów, arcybiskupów i biskupów, których było bardzó wiele, gdzie i nas błogosławił we wszystkich ubiorach naszych byč, i dano nam miejsce wyższe wszystkich Biskupów, a potym i odtąd posłał Jegomość po nas, i dano nam miejsce podle Jego Swiętobliwości bardzo blisko; a nie wolno przy Papiezu Jegomości żadnemu kardynałowi w koronie inszej byč, tylko adamaszki białej, prosto, bez żłota i bez wszelakiej kosztownej oprawy, a biskupi z plutna białego korony mają; a myśmy w czapeczkach kosztownych byli i w omofforach, z któregoż to takowegoż zjednoczenia naszego, że nam wszystko wcale zostało tak służba boża, jako i waszystkie ceremonie, i obrady cerkwi Bożej, niechaj bedzie cześč i chwała Panu Bogu naszemu; tu też będąc w Rzymie przez tak długi czas ustawicznieśmy nabożenstwa używali w cerkwi greckiej założenia śgo. Atanazego Alexandryjskiego, która jest wielkim kosztem zmurowana i nadana, aparatów kosztownych, ryz, patrachilów, poruczyc, stychyrow, i daykonskich ubiorów, kielichów i inszych potrzeb bardzo wiele; a wszystko po naszemu służą y greckim językiem Prezbyter z Diakonem, tylko z większą uczciwością niżli u nas, dwa Episkopi Grekowie, a kollegium przy tejże cerkwi jest z pięćdziesiąt osób, co się uczą wszystkiego po grecku; wielkie nadanie mają i myśmy już dawszy posłuszenstwo służyli w tey cerkwi, *Ja Włodzimirski na Bože Narodzenie, Ja Lucki na sgo. Stefana* i z niemiśmy Liturgie swięte odprawowali, któryy nie inaczej stużą tak, jak u nas, i z nami służyli, jakoby właśni nasi Presbyterowie, żadnemi się rzeczami nie odmienili; lepjej pod jednym pasterzem najwyższym byč, niżeli pod pięciu, albo pod sześciu, a w zgodzie i miłości z Ichmościami duchownemi rzymskiemi, od kórych i miłośč i obrona cerkwiom świętym, i porządek da Bóg lepszy będzie.

Co się nam natenczas za słuznie zdało Wmci bratu naszemu miłemu oznajmię przez pisanie, a gdy da Bóg tamże zaś nazad zwrócim do siebie, tedy o wszystkim po dostatku ustnie waszmości oznajmiemy; a teraz tu tylko na tym zostało, że już za pomocą Bożą odprawiač się będziemy, i w drogę znowu wybierač się. Co daj Bože, abyśmy Wmśč w dobrym zdrowiu oglądali, łasce i miłościom Wmści braterskim zalecamy się.

Z Rzymu, roku tysiąc pięćset dziewięćdziesiął piątego, miesiąca decembra dwudziestego dziewiątego dnia.

U tego listu pieczęci na kustodyi przyciśnione dwie, i podpis rąk temi słowy: Wmści życzliwy brat.

Ippaty Episkop Włodzimirski i brzeski.

Kirył Episkop łucki i Ostrogski.

* * *

Die 15 novembris ejiusdem anni venerunt ablegati Eppi Rutheni Romam. Tertia die erant iidem excepti a Papa, et tradiderunt ei literas regis et quorumdam senatorum. Roma dederunt iidem Eppi ad Ep.pum Leopoliensem Gedeonem Boloban epistolam sub 29 decembris 1595, in qua scripserant:[213]

" Papa suscepit nos qua pater suos liberos cum ineffabili amore et gratia. Nos vivimus non procul a Palatio Suae Sanctitatis in pulchra domo, omnibus neccessariis instructa ex gratia Papae. Permanemus jam per sex hebdomadas Romae, et adhuc non sumus admissi ad audientiam Papae, ut post iter requiescamus. Tandem ad preces nostras concessa est nobis audientia 23 decembris in majori cubilo dicto Constantini, ubi Papa summas personas excipit. Papa in omni majestate occupavit sedem, et penes eum omnis senatus, Cardinales, Archieppi, Ep.pi. Separate sedebant legati regis Franciae et aliorum regum, in utraque parte cubiculi sedebant altiores dignitarii, magnus numerus Cleri et nobilitatis Romanae. Introducti osculabantur pedes Sanctitatis Suae et dedimus literas Reverentiarum Vestrarum. Has literas legebat sacerdos Eustafij Wolowicz, sed nemo ruthenice intelligebat, exceptis praesentius multis Polonis et Lithvanis. Dein eaedem literae legebantur latine. Dominus Papa locutas est ad nos per unum subcammerarium suum, gratias agendo pro unione nostra et amicitia, appromittendoque conservationem ritus nostri in saecula. Tunc nos ex parte nostra et Metropolitae et omnium Reverentiarum Vestrarum legebamus nostras promissiones, ego (Eppus Vladim.) latine et ego (Eppus Luceor.) ruthenice. Dein deposuimus juramentum pro Reverentiis Vestris et nobis, et subscripsimus manibus Nostris. Sua Sanctitas, licet prope stetimus, jussit, ut adhuc propius accedamus, et dixit ad nos: " Nollo ego imperare vobis, sed imbecilitates et infirmitates Vestras super me portare ". 24 decembris in vigilia nativitatis ipsa Sua Sanctitas celebravit vespertinum in nova ecclesia s. Petri, cui interfuimus cum magno numero cleri, Cardinalium, Archiep.porum ac Ep.porum,

---

[213] Pars documenti praecedentis, in versione latina.

et quidem cum licentia Papae in ornatu nostro. Pro hac unione nostra et quod nobis in integrum liturgia et reliqui ritus relicti sunt, sit Deo honor et laus."

151-152.

Roma, 30. XII. 5951.

Transmittitur oratio Silvii Antoniani, in Concistorio Unionis.

ASV, *Nuntiature diverse*, vol. 282, fol. 93-95.

Al medesimo Pinelli.[214]

Nella relatione mandata a V. S. con le precedenti intorno le cerimonie osservate nel ricevere i Vescovi Rutheni, non ho che aggiungere. Ad essa relatione aggiungo bene, e spero che le sarà molto cara l'oratione di Mons. Antoniani, fatta nella generale, e publica Congregatione tenuta a questo proposito, non sanno questi nostri intendenti, che desiderare ne di maggior purità, ne di maggior giudizio, ne di maggior decoro, ne che sappiano maggiormente di quella pietà, e gravità de Padri antichi di questa; me ne ha fatto gratia lui stesso, e mi sono dimenticato de dirli, ch'io desiderava, per communicarla a V. S., perche sono sicuro, che ne haverebbe hauto gran contento; ma lo farò quando la risposta di questa giustificara d'harvelgliela inviata con effetto. Di Mons. Doria non posso dir altro se non che la licenza...

Di Roma, li 30 Decembre 1595.

* * *

Verba quae SS.mi D. N. Clementis PP. Octavi iussu, et nomine fecit Silvius Antonianus Cubiculi Praefectus, et Secretarius, ad duos Episcopos Ruthenos, missos a Metropolita Rutheno, et eius Provincialibus Episcopis, ad eundem Sanctissimum unitatis causa, postquam eiusdem Metropolitae, et Episcoporum Litterae ad Sanctittatem Suam tam Rutheno, quam Latino sermone sunt lectae in Congregatione generali, publice habita in Aula Constantini, Sabbato Quattuor temporum et Vigilia Nativitatis D. N., die 23 Decembris 1595.[215]

Venerabiles Episcopi. Ad petram fidei, supra quam Christus Dominus Ecclesiam suam aedificavit, ad Montem sanctum, in quo inhabitare neneplacitum est Deo, ad Matrem et Magistram omnium Ecclesiarum, Sanctam

---

[214] Quidam Patavinus, ut videtur, forsan ecclesiasticus, prout ex ipso tenore litterarum patet.

[215] In sollemni professione fidei catholicae episcoporum ruthenorum.

Romanam Ecclesiam reditis, Rutheni Episcopi, post annos centum et quinquaginta, magno quidem et singulari Dei beneficio erga vos, et gentem vestram, tanto vero cum gaudio S. D. N. quantum nulla orationis copia, nulla dicendi vis exprimere satis potest; esultat spiritus Sanctitatis Suae in Deo, ut sapientiam illam agnoscit, quae attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter, et vos quoque iure optimo divitias bonitatis Dei agnoscitis, et praedicatis, qui corda vestra divino suo lumine collustravit, ut intelligentes non esse in corpore membra illa, quae capiti non coerceant, divulsum a vite palmitem fructum nullum afferre posse, rivos arescere, qui fonti non sunt coniuncti. Denique Deum Patrem non habere, qui Ecclesiam Matrem non habet, quae Una est, Catholica, et Apostolica, qui non sunt uno visibili Capiti Romano Pontifici, qui est Pater Patrum, et Pastor Pastorum, cui in Beato Petro Apostolorum Principe, et agni, et oves Christi sunt creditae, et cui a Domino mandatum est, ut fratres suos Episcopos confirmet. Recte igitur et prudenter, et pie Venerabilis Metropolita Vester, et Vos, et Collegae vestri facitis, quo veritatem Ecclesiae Catholicae, extra quam non est salus, tanto studio appetistis, et ex tam longinquis Regionibus huc ad Sacra Apostolica limina venistis, ut Beati Petri legitimo successori, vero in terris Christi Vicario, debitam obedientiam praestaretis, et veteribus in fide erroribus reiectis incorruptae fidei integritatem ab eo reciperetis. Ergo, quia corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem, agite Venerabiles Episcopi, implete gaudium Sanctitatis Suae, et huius sacri, atque amplissimi Collegii, et fidei professionem iam facite. Paratus est Sanctissimus D. N. paterna benignitate Vos, et Metropolitatum Vestrum, et Episcopos vestros, et Nationem Vestram Ruthenam aperto charitatis sinu ad communionem admittere, et obedientiam vestram, una cum his venerabilibus fratribus suis Romanae Ecclesiae Cardinalibus recipere, speratque Sanctitas Sua in eo, qui potens est, et facit mirabilia magna, solus a saeculo, quod exemplum fidei vestrae alios etiam ad salutarem emulationem provocabit, ut et ipsi depulsis tenebris lumen quaerant, sectentur unitatem, et pacem, et fiat unum ovile, et unus Pastor, etc.

153.

Roma, 30. XII. 1595.

De unione Ecclesiae Ruthenae cum Sancta Romana Ecclesia.

BIBL. VAT., *Capponiani*, vol. 29, fol. 306-06v, 307v.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 98, nr. 547.

Di Roma, li 30 Decembre 1595.

Li doi Vescovi Rutheni essendo comparsi nella congregatione gene-

Tab. 9: Articuli Unionis (1.6.1595); cfr. pag. 67 sq.

+

XVIII

Articuli quorum cautionem petimus a DD^{nis} Romanis, priusq; accedamus ad unionem Romanae Ecclesiae.

Cum inter Romanae et Graecae religionis homines de processione Spus Sancti contentio sit quae unionem plurimum impediat, et non aliam pene ob causam quam quod multis inter nos intelligi volimus, postulamus ne ad aliam Confessionem stringamur, sed eam sequamur quam in Evangelio et Sanctorum Patrum religionis Graecae scriptis traditam habemus, nimirum Spum Sctum non ex duobus principiis nec duplici processione, sed ex uno principio. veluti ex fonte ex patre per filium procedere.

Cultus divinus et orationes omnes matutinae, vespertinae et nocturnae ut nobis integra constent, iuxta morem et consuetudinem receptam Orientalis Ecclesiae; nominatim vero Liturgiae tres Basilii, Chrisostomi, et Epiphanii quae fit tempore quadragesimali cum praesanctificatis donis: aliique ritus et Ceremoniae omnes Ecclesiae nostrae, quibus hucusque usi sumus. siquidem et Romae sub obedientia summi Pontificis idem observatur. utque haec omnia idiomate nostro peragamus.

Sacramenta Smi Corporis et sanguinis Dni Nri Iesu Christi, ut nobis quemadmodum hucusque usi illis sumus, sub utraque specie panis et vini perpetuis temporibus integre inviolabiliterque conserventur.

Sacramentum Baptismi et forma illius ut integre prout in hunc usque diem usurpatur a nobis, sine omni additamento nobis constet.

De Purgatorio nullam litem movemus sed volumus doceri ab Ecclesia Sancta.

Calendarium novum si secundum morem antiquum fieri non possit suscipiemus, ea tamen conditione, ut ordo et modus celebrandi Paschatis, atque festa nostra, quemadmodum durante concordia illis utebamur, integra ac inviolata nobis constent et maneant. Habemus enim nonnulla festa peculiaria, quibus

nicationibus huiusmodi quisque admittatur. magna enim hinc haud dubie inter Pastores et populos sequeretur confusio.

Nos igitur infrascripti unionem hanc sanctam pro gloria Dei et pace Ecclesiae coalescere cupientes praedictos articulos quos pernecessarios nobis atque Ecclesiae nostrae esse sumus, confirmarique a Summo Pontifice ac Serenissimo Rege nostro oportere, pro maiori fide tradimus scripto hoc praesenti Venerabilibus Fratribus nostris Domino Ignatio Pociei Protothronio Episcopo Vlodimiriensi Brestensique, et Cyrillo Terleczki Exarchae Episcopo Luceoriensi Ostrosiensique, ut confirmationem eorundem a Summo Pontifice atque Matte Regia nostro et suo ipsorum nomine efflagitent. quo certi de fide, Sacramentis et Ceremoniis nostris, tanto securius et sine ullo conscientiae ouiumque nobis commissarum praeiudicio, ad sanctam hanc unionem cum Ecclesia Romana accedamus. Vtque et alii sancta tecta omnia nobis manere videntes tanto et ipsi libentius sequantur nostra vestigia. Datum Anno Domini 1595 die 1a Junii iuxta Calendarium vetus.

Michael Metropolita Kiovien. et Halicien. manu propria.

Ignatius Episcopus Vlodimirien. et Brestensis propria manu.

Cyrillus Terleczki Dei gratia Exarcha, Episcopus Luceorien. et Ostrosien. propria manu.

Leontius Pelczyczki gratia Dei Episcopus Pinscensis Turovienses

Joannes Kohol Archimandrita Cobrinen. Ecclesiae Sti Saluatoris propria manu subscripsit.

rale de Cardinali, che si fece sabbato[216] doppo pranzo inanzi al Papa nella sala di Constantino, presentorno a Sua Santità lettere del loro Metropolitano et di dieci altri Vescovi della provincia della Rossia, scritte in lingua Rutena et latina, le quali contengono, che essi insieme con li suddetti Vescovi havendo l'anno passato fatto un Sinodo provinciale, si accorsero delli errori circa la fede, ne quali si era vissuto et viveva ancora doppo che il clero e popoli di quella provincia si erano separati dalla Chiesa latina, che sono circa 150 anni et che pertanto in detta Sinodo era stata fatta risolutione di mandarli a nome di tutti per trattare la riunione con la Chiesa Cattolica et Apostolica della quale ne è capo il Pontefice Romano, cognoscendo, che senza quella nessuno può salvarsi. Et essi Vescovi fatta, che hebbero, tale instanza, fu risposto loro in latino dal Sig. Silvio Antoniano, Maestro di Camera et segretario segreto del Papa, a nome di Sua Beatitudine, dicendoli come haveva ella sentito somma allegrezza di così grande et singolare benefitio di Dio verso essi et la loro natione et gli addusse alquanti essempii, uno de quali fu, che un pampino o sarmento separato dalla vite non può portare alcun frutto, et che finalmente non ha da sperare di potere godere la glolria celeste, chi non conosce la Chiesa madre, che è una sola Cattolica et Apostolica, sotto un visibile capo Pontefice Romano, pastore delli pastori, perilchè il Metropolitano et essi Vescovi et li loro compagni havevano fatto prudentemente et piamente di desiderare l'Unione con la Chiesa Cattolica et di essere venuti da così lontani paesi a visitare limina Apostolorum, acciochè prestassero la debita obedienza al legittimo successore di Pietro et vero Vicario di Christo in terra et che scacciati li inveterati errori (f. 306v) ricevessero da quello l'integrità della incorrotta fede, adempissero adunque l'allegrezza di Sua Santità et di questo Sacro et amplissimo Collegio de Cardinali et facessero alhora la professione della fede, essendo Sua Beatitudine parata con benignità paterna insieme con il suoi fratelli Cardinali della Santa Romana Chiesa di admettere alla communione essi et il loro Metropolitano et li X Vescovi et la loro natione Ruthena et di ricevere la loro obedienza, sperando Sua Santità in Dio, che l'esempio della loro fede fusse anco per provocare altri della salutare emulatione acciochè et essi, scacciate le tenebre, cercassero la luce, seguitassero l'Unione e pace et fiat unum ovile et unus pastor. Finalmente essi Vescovi detestorno li loro errori et fecero la loro professione della fede alla presenza del Papa e del Sacro Collegio con le ceremonie consuete et ne fu rogato instrumento publico secondo è solito farsi in tal atto.

---

[216] Die 23 decembris 1595; cfr. sub die 23 decembris documenta, quae seriem actorum describunt.

. . .

(f. 307v)...

Li Vescovi Rutheni hebbero luogo nella Cappella che si fece sabbato la vigilia di Natale, sedendo appresso alli Vescovi assistenti.[217]

154.

Romae, 30. XII. 1595.

Clemens VIII Sigismundum Regem de conclusa Unione Ecclesiae Ruthenae cum Ecclesia Romana deque professione fidei ab Episcopis ruthenis praestata certiorem facit.

ASV, *Epist. ad Principes*, vol. 27, vol. 366v-367r.
THEINER A., *Vet., Mon. Poloniae et Lithuaniae*, vol. III, pag. 232, nr. 184.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 244, nr. 133.

Carissimo in Christo filio nostro Sigismundo Poloniae et Sueciae Regi Illustri

CLEMENS PAPA VIII-us. Carissime in Christo fili noster, salutem et Apostolicam benedictionem.

Magnum divinae misericordiae fructum cepimus sabato die vigesima tertia huius mensis Decembris, quae duplici ieiunio, quattuor anni temporum et vigilia Natalis Christi Domini insignis erat. Etenim sacrum et amplissimum Collegium fratrum nostrorum S. Romanae Ecclesiae Cardinalium convocavimus et multis praeterea Episcopis, et Prelatis, viris domesticis praesentibus, publice admisimus duos Venerabiles fratres Episcopos ruthenos, Hypatium et Cyrillum, qui suo et Metropolitani sui, ac coepiscoporum provincialium nomine, suppliciter a nobis petierunt, ut eos ad unitatem Ecclesiae Catholicae Romanae receperimus. Itaque cum fidem catholicam rite professi essent, et nobis qui beati Petri locum et sedem, quamvis immeriti, tenemus, debitam obedientiam praestiterunt, omnia denique recte, et ordine acta essent, ipsos praesentes, et caeteros absentes, in spiritu caritatis, et Unionis Sanctae complexi sumus, ad Dei laudem, et gloriam et Ecclesiae Sanctae exaltationem fideique catholicae incrementum. Haec autem omnia copiosius exponit Maiestati Tuae Venerabilis frater Episcopus Sancti Severi, Nuntius noster Apostolicus. Nos interea, fili carissime, gaudium nostrum tecum communicamus tibique gratulamur, qui eosdem ruthenos Episcopos, et totum hoc pium, et salu-

---

[217] Die 24 decembris 1595, in vesperis Nativitatis, quando adlecti fuerunt inter episcopos Assistentes throno Pontificis. Cfr. sub nr. 146 et sub nr. 147.

tare negotium magno pietatis affectu, nobis per literas commendasti. Nihil nobis iucundius, nihil optatius est, quam animas in Christo lucrari, et illius aberrantes oves, quae nobis sunt creditae, ad ovile reducere, eius gratia celesti adiurtice, in qua confidimus, quod his seminibus incrementum dabit, et alios in tenebris degentes excitabit, et sua luce perfundet, ut nostrum et tuum, et bonorum omnium gaudium, ob multorum conversionem, tanto cumulatius sit, et vehementius augeatur.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die XXX Decembris MDXCV, Pontificatus Nostri Anno quarto.

155.

Roma, 31, XII. 1595.

Conclusio Unionis Romae, 23 decembr., secundum nuntium ex Secretaria Status emanatum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, fol. 282r.

Arrivò hieri il Corriere con le lettere di V. S. de XIIII et con la lunga cifra...

Questi Rutheni fecero hoggi à otto l'atto loro della Unione solennissima,[218] come V. S. sarà avvisata, et io ne scrivo alla Maestà del Re, come fosse si farà anco d'ordine di S. B. con Breve, se la indispositione non lo vieta.[219] Ad essi Rutheni si farà sapere ciò ch'ella scrive in questa ultima sua, et si consoleranno senza dubio, come doverà rimanere consolata S. Maestà, che à suoi tempi si sia determinata un opera di tante conseguenze, la quale hà forse d'aprire con la divina gratia adito à maggiori beni...

Di Roma, li ultimo Dicembre 1595.

156.

Varsavia, 1596.

Opinio, videtur, Nuntii Varsaviensis de utilitate legationis Card. Gaetani in Polonia,. Cardinalis debet tractare: « cum omnibus Ordinibus » et cum « ordine ecclesiastico » in specie.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 D, fol. 22r.

. . .

Nel secondo atto con l'ordine Ecclesiastico si deve trattare ...3. Delli Rutheni... 6. De Vescovo di Chiovia...

---

[218] Cfr. sub dat. 23 decembris 1595; cfr. documentum nr. 142;

[219] Cfr. supra sub nr. 154, de dat. 30 decembris.

157.

Roma, 13. VII. 1595 - 11. IX. 1597.

Negotia Ecclesiae Ruthenae Unitae secundum adnotationes audientiarum Cardinalis S. Severinae (Santorio) cum Papa Clermente VIII, commorationem Episcoporum Ruthenorum Romae, nec non Unionem Berestensem illustrantia.

ASV, *Armarium LII*, vol. 21: Card. S. Severinae, Audientiae ann. 1595-97, fol. 78r-330v.

Fol. 78rv.

Giovedi Matina, 13 di Luglio, dopo Congregatione 1595.

Di Pietro Arcudi, alunno del Collegio Greco et tanto benemerito, per ottenerla da N. Signore, che le dia una pensione sopra il Convento di Palentia, havendo da andare in Russia, chiamato dal Vescovo di Luceoria, etc.

R.: che lo vuol provedere.

Fol. 138r.

Con Nostro Signore, giovedi XI di Gennaio 1596. Dopo la congregatione.

Del memoriale delli Vescovi Rutheni, nel quale fanno molte dimande, che haveranno a parlare a S. Santità, etc.[220]

R.: che non hanno havuta ancora audientia, ma che l'haveranno.

Fol. 139rv.

Con la S. di N. S., giovedi 18 di genn. 1596, dopo l'hore 21 per l'impedimento della Cappella la mattina.

Delli Vescovi Rutheni, che questa mattina mi hanno dato un memoriale ch'io sollecitasse l'audientia appresso S. Santità per molte cause loro, e scritte pro di la et hor hora non hanno il memoriale di tutte le cose loro, e che domandano per Sua Santità tal che sopra di esse si può ordinare e fare la espeditione loro di Brevi, e di lettere, e così glielo diedi.

R.: S. Santità si scusò dell'audientia non data per la indispositione sua di podagra et per le occupationi publiche di Polonia et Ungheria, et che la darrà, etc. et prese il memoriale.[221]

Fol. 142rv.

Con N. Signore, giovedi matina, XXI di gennaro, dopo la congregatione 1596.

---

[220] Episcopi expeditionem petiverunt, sed ob sat frequentem morbum Clementis VIII res non potuit tam facile exaudiri etiam ob alia negotia. Cfr. documentum sub nr. 158, ex quo patet clarissime status impossibilitatis.

[221] Eodem die Sua Sanctitas fuit decumbens in lectu.

Dei Vescovi Rutheni che fanno instanza per l'audientia di Sua Santità.

R.: che per la infermità non ha poptuto, ma che gliela darrà.

Fol. 144r.

Con N. Signore, giovedi primo di febbraio 1596. Dopo la congregatione.

Delli Vescovi Rutheni, et loro espeditione, et della partita, de quali si e parlato in Congregatione, etc.

Et de Don Pietro Arcudi del Collegio Greco, che non vorrebbe andare in Russia per molte cause,[222] etc.

R.: che per servitio di Dio et instrutione de Ruteni debbia andare.

Fol. 145-146v.

Con Nostro Signore, giovedi 8 di Febraro, dopo la Congregatione 1596.

Del memoriale dei Vescovi Rutheni per la stampa delle tavole del calendario in lingua serviana,[223] nella quale mancano alcuni caratteri, se le ne vi sono le matri et li polzoni, che si facesse gettare dal Basa che non lo vuole fare senza incassà per essi Ruteni, che dura mille e duecento anni.

R.: se vi andava molta spesa, che pochissima. Si consenta ch'io l'ordini a Mons. Thesoriero, come feci venerdi 9 di questo, nella Cappella della casa nat.ze di B. S.

Fol. 157rv.

Con Nostro Signore, giovedi 14 marzo 1596.

Di Pietro Pothiey, Ruteno, studente per l'assignatione del vitto per lui e per il servitore...[224] (*reliqua pars illegibibis*).

Fol. 319-320r.

Con Nostro Signore, giovedi 3 di Luglio dopo la Congregatione 1597.

Dare la scrittura mandata dai Vescovi Ruteni e presentare a S. Santità dal Sign. Cardinale Caetano,[225] e data a me per tradurla, etc., che si è tradotta ma vi mancano le lettere della obedienza e professione della fede fatta nella Sinodo Provinciale di Breste, che dicono lettere date alli delegati Vescovi latini che per S. Santità intervennero in quella Sinodo, etc.

R.: che vi sono e le farà cercare e darrà.

---

[222] Petrus Arcudi tandem persuasus fuit, ut veniret in Russiam iam secunda vice, ubi usque ad annum 1609 permansit.

[223] Forsan agitur de characteribus illyricis. Ut videtur, programma Kalendarii factum fuit Romae.

[224] Filius Hypatii Potij, qui permasit Romae usque ad annum 1603. De eius ulteriori sorte tamen non nobis constat.

[225] Erat Legatus Pontificis in Regno Poloniae anno 1595-6 et documentum ratificationis accepit e manibus Hierarchiae Ruthenae Varsaviae, die 30 octobris 1596, sub nr. 244.

Fol. 329-330v.

(... *Lunedi XI di settembre 1597, in Conc.ro a M. Caval.*

(Ringratiare S. Santità della pensione data a don Pietro Arcudi residente in Polonia) (textus deletus) e della provisione che S. Santità assignò a Pietro Arcudi che si degnasse ordinare che li sia pagata, acciò se possa continuare in questo servitio, e che si faccia quel Collegio o Seminario in quelle parti per i Ruteni, e con l'effetto dopo tanto, etc.[226]

R.: che lo farrà, et ch'io ricordi all'Card. San Giorgio, come all'hora feci et me lo pregai.

158.

Roma, XI. 1595 - II. 1596.

Diarium alicuius domestici Cardin. Aldobrandini (=Clementis VIII) ubi notantur res spectantes salutem, activitatem Papae, nec non solemnitates principaliores et tempora. Ex hoc Diario (constat 3-us voluminibus) seligimus periodum commorationis Episcoporum Ruthenorum Romae annis 1595-1596, ut melius eorum commorationem Romanam intelligamus.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. IV, vol. 145 B, fol. 28r-33r.: Pars III: 1594.-1604

NOVEMBRE 1595. CLEM. VIII. an. 4. (f. 28r)

Mercoledi 1-o. S. Santità disse Messa... buon giornata.[227]

Giovedi 2. S. S. disse Messa a bon hora, poi andó a Capella... bon giornata.

Venerdi 3. S. S. detta Messa, audientia ordinaria; bon giornata.

Sabato 4. Fù capella per l'esequie de Cardinali; bon giornata.

Dominica 5. S. S. comunica la famiglia; p-a domen.; bon giornata.

Lunedi 6. S. S. parte di palazzo alle 12 per andar alle 7 Chiese... cenò alle 3 hore di notte; bon giornata.

Martedi 7. Fù signatura doppo audientia; bon giornata.

Mercoledi 8. Fù consistoro; bon giornata.

Giovedi 9. Fù Congr. dell'Inquisitione, doppo desinare fù essamine de Vescovi, un frate, et il brancadio; bon giornata, noct. seg. pioggia.

---

[226] Cfr. de erectione Seminarii istius opus R.R. Holowackyj, OSBM, *Seminarium Vilnense SS. Trinitatis* (1601-1621), Romae 1957, passim.

[227] Optimae adnotationes cuiusdam Camerarii Clementis PP. VIII, quas in nostro volumine posuimus ad illustrandam commorationem Episcoporum Ruthenorum Romae. Ex his adnotationibus tum de conditionibus temporis tum de statu valetudinis Pontificis et de agenda Curiae Romanae notitias habemus.

Venerdi 10. Audientia ordinaria; bon giornata, la mattina pioggia.
Sabato 11. San Martino. Aud. ordinaria; bon giornata.
Dominica 12. Venne per audienza il vescovo Polacco; bon giornata.
Lunedi 13. Fù consistoro; bon giornata, n. s. pioggia.
Martedi 14. Fù signatura; bon giornata, n.s. nivolo e pioggia.
Mercordi 15. Io andai a Roma... tornamo tardi con pioggia, bene tuoni et relampeggi, et nocte seg. ancor gran pioggia.[228]
Giovedi 16. Fù congr. dell'Inquisitione; et doppo desinar essamine di Vescovi d'Alissoria et Catania; g. varia.
Venerdi 17. S. S. detta la Messa, audientia ordinaria coll'Ambasciatori; poi desinar dette audientia alli vescovi pollachi, et a Mons. Biron; g. varia, pioggia.
Sabato 18. Dedicatio Basilicae S. Petri. S. S. andò a dir Messa all'altar grande di S. Pietro...; g. varia, pioginosa, la sera pioggia, n.s. pioggia assai.
Dominica 19. Giornata varia; bona.
Lunedi 20. Fù consitoro; b.g.n.s. freddo.
Martedi 21. Buon giornata.
Mercordi 22. S. S. detta la Messa aud. ordinaria; bon giornata.
Giovedi 23. Fù Congregaz. dell'Inquisitione; g. varia, bona, fresca.
Venerdi 24. Vigilia di S. Catarina; bon giornata, varia.
Sabato 25. S. S. detta la Messa, audientia ordinaria, et la sera; bon giornata, varia, s. pioggia.
Dominica 26. Bon giornata.
Lunedi 27. Fù consistoro; S. S.... bon giornata, n.s. vento.
Martedi 28. Fù Signatura; la matina bon giornata; varia.
Mercordi 29. S. S. detta la Messa, audientia ordinaria; la sera si mise a letto, senza far collitione; bon giornata.
Giovedi 30. S. Andrea, fu predica in sala Constantini... Congr. dell'Inquisitione; bon giornata, n. s. humida pioggina.

DICEMBRE 1595. CLEMENTE VIII, AN. 4. (f. 29)

Venerdi 1. S. S. detta la Messa, audientia oridnaria; bon giornata.
Sabato 2. Audientia ordinaria...; bon giornata.
Dominica 3. S. S. detta la Messa andò in Capella per 1-a Adv. bon giornata.
Lunedi 4. ... Fù consistoro, et dopo desinare Congr. d'Ungheria. bon

---

[228] Hac die, sat adversa, Episcopi Legati — Potij et Terleckyj — in Urbem venerunt.

giornata; la sera S. S. dete audientia publica, poi stete alli 4o ore da un hora di notte, sino alle 2 passate.

Martedi 5. Fù signatura... g. varia, con pioggia bene, et nocte seg. ancora assai pioggia.

Mercordi 6. Fù predica doppo la qual S. S. andò abasso in S. Pietro accompagnato da Cardinali e dar gratia al S. Dio per le bone nove del Transilvano con Turchi et Sina bassa.

Giovedi 7. Fù Congr. dell'Inquis... essamine dei Vescovi... bon giornata.

Venerdi 8. Disse Messa et communica la famiglia, dete audientia; bon giornata, n.s. humida.

Sabato 9. L'aud. ordinaria; bon giornata seg.te io non dormissi mai.

Dominica 10. Fù capella. S. S. v'andò; g. varia, bon, humida.

Lunedi 11. Fù consistoro... Francia... (Mons. Buron), bon giornata, n.s. pioggia.

Martedi 12. Fù signatura; giornata varia con pioggia; n.s. pioggia assai.

Mercordi 13. Fù predica in sala Constantini solita; g. varia. S. S. a sera si messe a letto senza cena; n.s. toni e pioggia.

Giovedi 14. S. S. restò a letto; si disse Messa in camera et poi fu Congr. dell'Inquis.; giornata varia con pioggia, assai grandinella.

Venerdi 15. S. S. restò a letto; giornata varia.

Sabato 16. S. S. restò a letto; giornata bon.

Dominica 17. S. S. restò a letto, meglio; bon giornata.

Lunedi 18. S. S. restò a letto, meglio; desinò tardi et cenò.
Hoggi sono compiuti 40 anni ch'entrai a servir la bo.me. del Sign. Silvestro Aldobrandini, padre di S. S. alla corte del Card. Carappa, al tempo di PP. Paulo 4, dell'anno 1555, alli 18 dicembre.

Martedi 19. S. S. restò a letto, meglio; bon giornata.

Mercordi 20. S. S. senti Messa levato da letto, desinò la sera nel letto, fece la vigilia; bon giornata.

Giovedi 21. S. S. senti Messa nel camerino, et si venne a communicar in cappella, stete levato, et fece congr. dell'Inquis.; bon giornata.

Venerdi 22. S. S. sentì Messa nel Camerino, come di sopra, la sera disse le letanie in Capella; bon giornata.

Sabato 23. S. S. sentì Messa nel Camerino, dete audienza all'officiali (*additum*: Ruteni). Doppo desinare fù Congr. de Cardinali in sala Constantina.[229]

Dominica 24. S. S. disse la Messa nella Capelletta, et dopo desinar al vespro abasso in S. Pietro si fece portar ch'ancor era un poco debole

---

[229] Dies professionis fidei catholicae Episcoporum Ruthenorum.

de piedi; g. varia... Gio. Taddaei, Elemosinario more. Tornato da vespro S. S. si messe a letto a riposare, et a 5 hore di notte cosi a letto fece collitione.

Lunedi 25. Natale. S. S. non si levò da letto, et sentì tre Messe in Camera per dolore calato in un gienochio il sinistro. Si cantò il vespro nella sala avanti la capella. Io mi levai a 12 hore, et alle 14 andai a S. Pietro a sentir le tre Messe; bon giornata.

Mertedi 26. S. S. restò a letto; g. varia, bona, n.s. pioggia.

Mercordi 27. S. S. restò a letto, meglio; g. varia.

Giovedi 28. S. S. restò a letto, meglio; et così fece dopo desinar Congr. dell'Inquis.; bon giornata.

Venerdi 29. S. S. si levò a desinar; la sera fece collitione a letto; bon giornata, varia.

Sabato 30. S. S. stete levata, sentì Messa nel camerino, et dette audientia all'officiali, et doppo desinar al Camer. gioiosa, fù capella per l'esequie di PP. Innocentio; venne nova della morte della Regina d'Inghilterra. Piace a Dio di servitio di S. Santità fede. G. nivolosa, n.s. pioggia.

Dominica 31. S. S. levato sentì Messa nel camerino, et tardi andò al vespro a Capella; more il Card. Savnero; bon giornata.
Et sic finis anni 1595.

GENNARO 1596. CLMEN. VIII, ANNO 4. (f. 31 v.)

Lunedi 1. S. S. disse la Messa a bon hora, poi andò a capella; a hora di desinar venero li musici de capella de pifari di Castello a far musica; bon giornata; varia, n.s. pioggia.

Martedi 2. S. S. disse la Messa, stando meglio; al tardi dete audientia publica; gio. varia con pioggia, n.s. pioggia.

Mercordi 3. S. S. detta la Messa, dete audientia ordinaria all'officiali; al tardi hebbe audientia Mons. Buron. g. varia, bon.

Giovedi 4. Fù congr. dell'Inquis.; g. nivolosa, varia.

Venerdi 5. S. S. detta la Messa dete audientia all'Ambasciatori... bon giornata.

Sabato 6. Epifania. S. S. disse la Messa a bon hora, poi se n'andò a capella in S. Pietro; g. varia, pioggia, n.s. pioggia.

Dominica 7. S. S. communicò la famiglia, et dopo desinare al tardi venne da S. S. la moglie del Sign. Marchese Peretti con la Signora Camilla, et la madre, et famiglia; g. varia, nivolosa.

Lunedi 8. Fù consistoro; al tardi S. S. dette audientia publica; bon giornata.

Martedi 9. Fu signatura. Al tardi S.S. dette audientia in galeria... bon giornata.

Mercordi 10. Audientia all'officiali... bon giornata.

Giovedi 11. Fu congr. dell'Inquis. S. S. desinò alle stanze della galeria; bon giornata.[230]

Venerdi 12. Audientia all'Ambasciatori. Doppo desinar in galeria aud. a Mons. Buron, et all'Ambasciator di Venetia; g. varia; la sera pioggia, n.s. pioggia.

Sabato 13. S. S. detta la Messa l'aud. ord., gio. varia, n.s. pioggia.

Dominica 14. Bon giornata... fu Congr. di Ungheria...

Lunedi 15. Fù consistoro; S. S. si doleva un poco d'un piede; bon giornata.

Martedi 16. S. S. restò a letto et si fece la signatura in camera inanzi S. S.; bon giornata, n.s. sereno freddo.

Mercordi 17. S. S. restò a letto, dete audientia all'officiali; bon giornata.

Giovedi 18. Cathedra S. Pietri; fù capella. S. S. restò a letto, et doppo desinare fù congr. dell'Inquis. bon giornata.[231]

Venerdi 19. S. S. restò a letto; bon giornata, fredda.

Sabato 20. S. S. restò a letto; g. varia, bona.

Domenica 21. S. S. restò a letto; bon giornata.[232]

Luneci 22. S. S. restò a letto; bon giornata.

Martedi 24. S. S. restò a letto; bon giornata.

Mercordi 24. S. S. si levò da letto, senti Messa levato, dete audientia all'officiali; bon giornata.

Giovedi 25. S. S. sentì Messa nel camerino, poi fu congr. dell'Inquis... bellissima giornata.

Venerdi 26. S. S. sentì la Messa nel camerino, dete audientia all'Ambabasciatori... bon giornata.

Sabato 27. S. S. disse la Messa, poi audientia ordinaria; giornata varia, pioggia, tuoni.

Domenica 28. S. S. disse Messa, doppo la quale benedisse la testa d'argento di San Damaso...; bon giornata.

Lunedi 29. Fù consistoro, giornata varia, nivolosa, la sera pioggina, n.s. pioggia, vento.

Martedi 30. La capella per la creatione: ad multos annos... giornata varia, assai pioggia, n.s. pioggia, vento.

---

[230] Hac die Episcopi Rutheni primam instantiam fecerunt de eorum expeditione et reditu; cfr. ex adnotationibus documenti sub nr. 157.

[231] Idem — secunda instantia; cfr. nr. 157.

[232] Idem — alia instantia; cfr. nr. 157.

Mercordi 31. S. S. prese il mel rosato solutivo et desinò levato, et tutto il giorno audientia; g. varia, con pioggia, grandinella.

FEBRARO 1596. CLEMEN. VIII. ANNO 5. (32 32v.)

Giovedi 1. Congr. dell'Inquis., doppo desinar esamine de vescovi,[233] Mons. Minutio; g. varia, humida, la sera pioggia, n.s. vento, pioggia, tuoni.

Venerdi 2. La candelara. S. S. disse Messa... et poi andò a Capella et fece distributione delle candele; g. varia, vento, pioggia, tuoni, n.s. vento.

Sabato 3. S. S. disse Messa a bon hora dete audientia ordinaria; giornata nivolosa et con pioggia, n.s. pioggia.

Dominica 4. S. S. fece la SS.ma communione alla famiglia; giornata pioggiosa, n.s. ancor.

Lunedi 5. Aud. al Card. Paleotto. La sera aud. publica per la signatura; giornata nivolosa, pioggia, bene n.s. pioggia.

Martedi 6. Fù signatura; g. varia, con qualche pioggia, n.s. sereno.

Mercordi 7. Fù concistoro, visita N. S. Giovanni Bardi. Nel letto a podagra; g. varia con sole e pioggia.

Giovedi 8. S. S. disse Messa, bon hora fù congr. dell'Inquis. dopo desinar esami de vescovi; bon giornata, senza pioggia, n.s. pioggia.[234]

Venerdi 9. S. S. disse la Messa a bon hora, et fù capella per la coronatione anno V-o: per multos annos; giornata varia, con pioggia, et n.s. pioggia.

Sabato 10. S. S. disse Messa a bon hora... g. varia, sole et pioggia, n.s. sereno freddo.

Dominica 11. S. S. desinò alle stanze della galeria et dopo desinar uscì per belveder et cavalcò intorno sino a porta S. Pancratio et S. andò a S. Giovanni Laterano a spasso. Bon giornata.

Lunedi 12. Fù concistoro... bon giornata.

Martedi 13. Fù signatura... bon giornata.

Mercordi 14. Mi partì di Roma, et andai inanzi per il viaggio di Nettuno; alloggiamo la notte alla Riccia da Mons. Sabello.

Etc. (*usque ad annum 1604*).

159.

Polonia, 1595.

Opus satyricum alicuius Poloni in negotium ligae christianae contra Turcas, annis 1595-1597.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, voo. 89 B, fol. 123r.

---

[233] Cfr. documentum sub nr. 157.

[234] Cfr. documentum sub nr. 157.

Supplementum eiusdem V. S. Archiepiscopi Gnesnen. [235]

Diu apparandum est bellum:

Utile
Honestum } est: si adest efficiendi facultas.
Necessarium

Numi
Milites } non desunt hosti.
Duces

Ratio certa
Via facilis
Annona non difficilis
Praeda ingens } apparet in aëre.
Gloria immortalis
Victoria haud dubia

Ut vincas celerius !

Graecia monet: Ne in spem externorum auxiliorum irritemus potentiorem.
Hungaria petit: — Dum desperat.
Germania dat: — Verba.
Italia promittit: — Non multum praestat.
Polonia deliberat: — Consulto.
Veneti expectant: — Sero sapiunt Phryges.
Hispania vult: — Galliam occupare.
Gallia non impedit: — Turcarum conatus.
Anglia cavet: — Ne catholicis cedat victoria.
In medio est Hollandia: — Inutilis.
Hibernia festinat: — Ad confoederationem.
Scotia non moratur: — Contra Hispanum.
Dania consentit: — Ad pocula in otio exhaurienda.
Suetia non recusat: — Pacem cum Mosco.
Et alia multa in principibus christianis exprobranda.

---

[235] Hanc optimam characteristicam circumstantiarum politicarum in Polonia et in tota Europa hic posuimus, ad illustrandam Unionem s.d. Berestensem eiusque praeparationem.

160.

Anno 1595.

Ignotus quidam de religione Russorum et Ruthenorum; de episcopis Ruthenis, qui in sinum Ecclesiae Catholicae accedunt.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, 67 A, fol. 163-165.
« *Anacleta OSBM* », vol. I, Romae 1950, pag. 368-370.

Roxolanorum, qui nunc Russi appellantur,[236] antiquissimam in Sarmatia septentrionali fuisse gentem nemo ambigit, cum et veteribus minime fuerit ignota. Ptolomeus autem, et C. Plinius Roxolanos populos in Sarmatia ad latus Maeotidis collocat, et Cornelius Tacitus Ottonis Silvii, qui octavus post C. Iulium Caesarem apud Romanos imperavit, tempora persequens scribit Roxolanos Sarmaticam gentem, caesis duabus cohortibus Romanorum ad Moesiam irrupisse. Regionis ea amplitudo est, ut quidquid terrarum est intra sinum Venedicum, Livoniam, Suetiam, Oceanum glatialem, Rha sive Volgam, Maeotim, Mare Ponticum, Sarmaticos montes, Poloniam, Lithuaniam, Samogitiam contineat.

Religio Russis, ut quidem fere omnibus gentibus, post maximum illud universae terrae diluvium, cultus falsorum deorum fuit, quo fallatia et astu demonum usque ad Volodimiri Ducis tempora,[237] qui totius Russiae gubernacula susceperat, detinebantur. Hic Volodimirus, imperantibus apud Graecos Basilio et Constantino fratribus, quorum et sororem in matrimonium duxerat, christianam religionem et ritus ecclesiasticos ab Ecclesia Orientali, praecipue vero a Constantinopolitano Patriarcha, post nongentesimum octogesismum annum a Christo nato, quemadmodum illorum annales testantur, suscepit. Dux idem Volodimirus erexit et dotavit sedem metropolitanam Chioviae, quae caput et metropolis erat totius Russiae: in aliis autem urbibus episcopos viginti a (fol. 163v) Patriarcha Constantinopolitano initiatos collocavit, ex quo manifese liquet Russos ab initio suscepti Evangelii schismatis labe a Graecis infectos fuisse.

Porro Volodimiri successores, cum multa bella cum Polonis gessissent, tandem saepius a Polonis profligati, complures provincias Rus-

---

[236] Roxolani alias Rutheni seu Russi eandem rem significat; Russia hodierna tunc temporis venit sub nomine Moscovia. Scriptum hoc exaratum fuit verosimiliter ab Episcopo Hypatio Potij, Legato Hierarchiae Ruthenae Romam, ad fidem catholicam profitendam et Unionem Ecclesiae Ruthenae cum Sede Romana stabiliendam. Necessarium erat, ut exacta notitia haberetur de Ruthenis in Curia Romana.

[237] Volodimirus s.d. Magnus principatum Kioviensem tenuit annis 978-1015.

siae, et ipsam Metropolim Chioviam a Polonis occupatam, amisere; quibus usque ad haec tempora potiuntur.[238] Reliqua vero Russiae pars Moschorum dominio cessit, quibus nunc etiam est dubiecta. Russia, quae Regni Poloniae est, indulgentia regum, ritus et caeremonias Ecclesiae Orientalis semper usque ad haec nostra tempora retinuit; illorumque Metropolita Chioviensis, Haliciensis et totius Russiae, et illius Metropoliae Episcopi sub obedientia Patriarchae Constantinopolitani, qui et Metropolitam consecrabat, fuerunt. Episcopos vero illius Metropoliae, Metropolitae absque ullo consensu Patriarchae requisito, iure antiquitus a Patriarchis ex privilegio concesso, semper licuit consecrare, sed non sine auctoritate Ducum Russiae, ac demum Regum Poloniae, qui ius nominationis ad Episcopatus pro more et consuetudine regionis hucusque retinuerunt, Sunt autem in praesentia in Metropolia Chioviensi septem graeci ritus Episcopi, nimirum Prototronion Episcopus Volodimiriensis et Brestensis, Exarcha Episcopus Luceoriensis et Ostrogiensis, Episcopus Polocensis et Vitebscensis, Episcopus Pinscensis et Turoviensis, Episcopus Premisliensis (fol. 164) et Samboriensis, Episcopus Helmensis et Belzensis, Episcopus Leopoliensis et Camenecensis, Suffraganeus Metropolitani Chioviensis, sub quorum Episcoporum iuridisdictione sunt fere undecim millia ecclesiae, in quibus officia ritu graeco peraguntur, ultra illas quas haeretici spoliaverunt. In Russia porro, quae est sub ditione Moschorum, sunt reliqui Episcopi huius Metropoliae Chioviensis, qui ante paucos annos privilegium a Patriarcha Constantinopolitano impetrarunt,[239] ut ob continua bella, quae erant inter Polonos et Moschos, potius ab homine suae nationis quam a Metropolita Chioviensi consecrarentur, eoque nomine obtinuerunt a Patriarcha Metropolitanum totius Moschoviae. Quae vero fuerit dignitas in Ecclesia Orientali metropoliae Chioviensis, vel ex hoc colligere licet, quod Ioannes Paleologus, Constantinopolitanus imperator, cum ab Eugenio IV fuisset in Italiam evocatus, ut simul de Ecclesiae Romanae et Orientalis concordia transigerent, eduxit secum viros ecclesiasticos rituum graecorum insignes, inter quos praecipue Isidorum Ruthenorum Metropolitam Chioviensem, virum omni genere virtutum insignem, qui deinde sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis fuit.[240] Huius viri pietas et erga

---

[238] Ex parte s.d. Russia venit in dominium Poloniae iam inde ab anno 1340-1348, et ex parte occupata fuit a Lithuania, quae magnam partem Russiae cessit Polonis in s.d. unione Lublinensi (an. 1569), unde incipit unio Regni Poloniae non solum personalis, sed etiam realis.

[239] Erectio patriarchatus Moscoviensis fuit anno 1589, a Patriarcha Constantinopolitano Hieremia II peracta.

[240] Nominatus die 15 decembris an. 1439. Sedi Kioviensi renuntiavit anno 1458 in favorem Gregorii II, sui socii in plurimis itineribus.

Sedem Romanam singulare studium notum in Concilio Florentino omnibus fuit, et in Metropoli illius clarum etiam fuisset, si eadem, qua et ille, Episcopi illius erga Deum fuissent religione. Verum id quod ille tunc (fol. 164v), temporis licet plurimum laborasset, perficere non potuit, nunc divina favente clementia ultro successor illius Michael Rachosa cum omnibus metropoliae suae episcopis, agnito schismatis errore, ad reddendam sanctae Sedi Romanae, tanquam orthodoxae Ecclesiae capiti, obedientiam, primarios suae metropoliae episcopos misit,[241] videlicet Hipateion Pocey prototronion, episcopum Volodimiriensem et Brestensem, et Cirilum Terlecki exarcham, episcopum Luceoriensem et Ostrogiensem, qui omnes, relicto patriarcha Constantinopolitano, a qua sede fide christiana illuminati fuerunt, ultro sedi Romanae obedientiam deferunt.

Horum accessio ad Ecclesiam tanti ponderis et utilitatis est, ut ultra tam evidens lucrum, quod tot milia milium animarum Ecclexiae catholicae sese coniungant, occasionem quoque praebeat bene sperandi Ecclesiae, quod Moschi ac illi, qui in Turcica tyrannide detinentur, exemplo illorum Ecclesiae Romanae sese adiungant, id quod facile futurum fore ex his colligitur argumentis.[242] Russia, quae regni Poloniae est, et quae modo Sanctae Sedi obedientiam defert, media est inter Graeciam et Moschoviam, ita ut commode cum utrisque communicare possit, eosque ad abolendum schisma adhortari. Praeterea ex Graecia singulis annis veniunt in Russiam plerique rituum illorum episcopi, monachi et sacerdotes, qui (fol. 165) necessitate coacti quod sub imperio Turcarum nullos vel paucos habeant redditus, partim a Russis, partim a Moschis copiosas eleemosynas colligunt, quod illorum vitae sustentandae unicum fere praesidium. Hae Russorum occasione magnopere diminuetur, si quidem nihil ab his ut a catholicics schismatici et parum a Moschis ob difficiliorem transitum sperare subsidii licebit. Unde paulo post vel ipsa necessitas illos ad errores suos relinquendos adigere debeat. Moschi vero ex continua quam habent cum Russis consuetudine ac mercium communicatione, maxime vero quod religionis suae originem hinc agnoscunt, et hodierna adhuc die sacra Chioviae templa magna veneratione colunt, et quotannis munera mittunt, facile induci poterunt ad subscribendum quoque illorum sententiae. Denique, quod caput est, exemplo horum Russorum, quos Sedes Romana adeo benigne recipit, ut illis permittat caeremonias illorum retinere, absque dubio caeteri quoque, praesertim populus rudis Moschorum, qui

---

[241] Est factum de quo in praesenti volumine documenta dantur.

[242] Ex hisce considerationibus provenit etiam famosum dictum Urbani PP. VIII; « Per vos, mei Rutheni, Orientem convertendum spero ».

haec nunquam credidit ab Ecclesia Romana obtineri posse, ductus hac begnignitate Sedis Apostolicae, colla quoque sua illi subdere non tardabit.[243]

(fol. 166v) De Rutenorum seu Russiae ... Metropolita Ecclesiae Chioviensis.

161.

Roma, 8. I. 1596.

Ex Depositeria Generali scudi 866.75 Nuntio Poloniae solvuntur.

ARCHIVIO DI STATO DI ROMA, *Fondo Camerale*, XXV: Libri di entrata e uscita della Tesoreria Generale, v. 1579, fol. 54.

MDLXXXXVI. A 8 di Genaro.

A limosine e donativi s. 866.75 pagati à Mons. Vescovo di San Severo, Nuntio in Polonia e per Signoria Rev.ma al Signor Computio Cornevaglia; disse per rimborsarlo di altrettanta somma che hà speso del suo alli Vescovi Ruteni che vengono all'Unione della Chiesa Latina.[244]

s. 866.75.

162.

Craovia, 12. I. 1596.

De spe uniendi Ducem Constantinum Ostrožskyj.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 C, fol. 3-3v.
ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 101v (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 102, nr. 953.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

. . .

Dalla lettera del Vescovo di Luceoria[245] potrà V. S. Ill.ma venire in cognitione (f. 3v) della speranza, che si può haver di tirare nella Unione il Duca Constantino,[246] et dalle copie di quelle, che scrive esso Duca a Sua Maestà potranno vedere li Vescovi Rutheni a che punto si siano ristrette

---

[243] De hisce rebus volumen praesens in lucem edidimus; Moscovitae tamen colla sua huc usque Sedi Apostolicae nob subdiderunt; imo et Unionem Ruthenorum sensim sine sensu vel etiam violentia adhibita pessumdarunt (cfr. annis: 1772-1795, 1839, 1874, 1915, 1946-1950).

[244] Cfr. supra sub nr. 120.

[245] Agitur de Episcopo latino — Bernardo Maciejowski, qui Unioni sincere additus fuit eamque praeparare curavit et eius ratihabitioni adfuit mense octobri 1596.

[246] Dux Constantinus Basilius Ostrožskyj (1528-1608), Palatinus Kioviensis et principalis Unionis adversarius, de quo nostrum volumen perplurima perhibet documenta.

AA. ARM. I - XVIII

1732 (2)

Sanctiſſime Pater, Domine, & Paſtor
ſupreme Eccleſiæ Chriſti Domine
Domine Clemẽtiſſime.

REPETENTES memoria conſensum in omnibus, atque vnionem Orientalis, et Occidentalis Eccleſiæ, quam Maiores noſtri sub obedientia, et regimine ſanctæ Sedis Apoſtolicæ Romanæ coluerunt; ex altera verò parte perpendentes animis diſſentiones, et ſchismata, quæ hodie inualuerunt, non potuimus propterea non maxime dolore affici; deprecabamurque aſſidue Dominum vt nos aliquando in vnitatem fidei aggregaret; expectantes ſi forte Superiores, et Paſtores noſtri Orientalis Eccleſiæ sub quorum obedientia hucusque fuimus de ineunda vnione, et concordia, quam in Liturgijs quotidie a Deo efflagitant, cogitare ſeriò atque diligenter in eam rem, et curam incumbere vellent. Sed cum videremus fruſtra talem quidpiam ſperari ab illis, non tam maleuolentia, et demeritate ſortaſſe eorum, quam quod cum sub grauiſſimo ſeruitutis iugo crudeliſſimi tyranni, et a Religione Chriſtiana alieni gemant; tentare id, vt maxime vellent, nullo modo poſſunt. Nos nihilominus, qui in his partibus ſub dominio Sereniſſimi Poloniæ, et Sueciæ Regis, ac Magni Ducis Lituaniæ conſtituti ſumus; liberisque nobis propterea eſſe licet, attendentes officium noſtrum: neque nobis ipſis, et ouibus gregis Chriſti, quarum cura ad nos ſpectat, obeſſe: conſcientiasque hac in parte noſtras tot animarum interitu, qui ex diſſentionibus his prouenit, grauare volentes, adiuuante Domino, ad vnionem, quæ antea inter Orientalem, et Occidentalem Eccleſiam viguit, inque Florentina Synodo ab anteceſſoribus noſtris conſtituta eſt, accedere decreuimus, vt vinculo huius vnionis adſtricti, ſub obedientia, atque regimine Sanctitatis Veſtræ, vno ore, et corde glorificemus, et laudemus omnes diuiniſſimum, et ſanctiſſimum nomen Patris, et Filij, &

Spiritus sancti. Ac proinde sciente, volenteque Domino nostro Sigismundo tertio Dei gratia, Poloniæ, ac Suetiæ Rege, Magnoque Duce Lituaniæ; cuius etiam singulare, ac pientissimum studium in hac re enituit; mittimus ad Sanctitatem Vestram carissimos fratres nostros Reuerendos in Christo Hypatiũ Phociei Prothothronium, atque Episcopum Vuladimirien Brestesemque; et Cyrillum Terleczky Exarcham, atque Episcopum Luceoriensem, Ostrosiensemq.; quibus mandauimus, vt Sanctitatẽ vestram adeant; ac siquidem Sanctitas uestra administrationem sacramentorum, ritusque, et ceremonias omnes Orientalis Ecclesiæ integrè inuiolabiliter, atque eo modo quo tempore vnionis illis vtebamur, nobis conseruare, confirmareque pro se, et successoribus suis, nihil in hac parte innouaturis vnquam dignetur; suo, et omnium nostrum Archiepiscopi, et Episcoporum, totiusque Ecclesiastici nostri status, et ouium commissarum nobis diuinitus, nomine Sedi sancti Petri, et Sanctitati Vestræ uti summo Pastori Ecclesiæ Christi, debitam obedientiam deferant. Quæ omnia petita à nobis, si obtinuerimus, Sanctitati Vestræ cum omnibus successoribus suis, nos et successores nostri dicto audientes, subque regimine Sanctitatis Vestræ semper esse volumus. In quorum maiorem fidem litteras pñtes manibus nostris subscripsimus, atque muniuimus sigillis. Datum ex Regno Poloniæ, & Magno Ducatu Lituaniæ Die xij. Junij, anno Domini M.D.Lxxxxv. iuxta Kalendarium vetus.

Sanctitatis Vestræ

Humillimi apud Deum ores, & serui

DEI gratia Michael Archiepiscopus Metropolita Kiouiensis, Haliciensisque, ac totius Russiæ, manu propria.

Ipation Dei gratia Protothronius, Episcopus Vulodimiriensis Brestensisque manu propria.

Cyril-

le cose, sopra delle quali la brevità del tempo non ha permesso, ch'io faccia deliberatione matura; ma con le seguenti scrivero più fondatamente ciò che qua viene giudicato espediente.

. . . (f. 4)...

Di Cracovia, li 12 Gennaro 1596.

(Al Sig. Cardinale San Giorgio).

163.

Venetiis, 13. I. 1596.

De motibus in Russia contra Episcopos ruthenos.

BIBL. VAT., *Urb. lat.*, vol. 1064, fol. 25.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 102, nr. 554.

Di Venetia, alli 13 Genaro 1596.

Di Cracovia delli 28 Decembre scrivono, ... che nella Russia s'erano sollevati molti popoli per conto di religione,[247] volendo quei Vescovi Ruteni, che furono a Roma, ridurli alla fede cattolica, a quali s'è opposto un Duca di Ottavia[248] con gran seguito et si dubita, che nella Dieta di Varsavia se ne farà qualche gran strepito. ...

164.

Cracovia, 19. I. 1596.

De reditu Episcoporum et de clade cosacorum in Livonia.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 C, fol. 17.
ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 102 (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 103, nr. 555.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

. . .

Li Vescovi Rutheni potranno ritornare quando loro piacerà, che qua si andrà con più facilità promovendo la Unione con l'assistenza loro.

---

[247] Rumor hic erat falsus, etsi in rebus religionis magna regnabat exagitatio et confusio; actiones s.d. Nolyvajko, ducis cosacorum, etsi Ecclesiae Ruthenae multa attulerunt damna, aliam tamen radicem habuerunt et causam, praeprimis socialem et politicam.

[248] De Ostrogia (Ostroh in Volinia; bona haereditaria familiae).

Li Cosacchi sono stati battuti in Lithuania dopo d'havere fatto danno grande a quella provintia.[249]

. . . (f. 17v)...

Di Cracovia, li 19 Gennaro 1596.

(Al Sig. Cardinale San Giorgio).

165.

Roma, 21. I. 1596.

Gratias agit Nuntio pro illius parte in Unione Ruthenorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. II, vol. 475; Del Nuntio di Polonia, Transylvania: 1592-1602; fol. 25r.

Al medesimo (=Nuntio di Polonia).

Molto Ill.mo etc.

Dalle lettere di V. S. delli 21 del passato, et dalle scritture venute con essa hò visto molto chiaramente, non solo quanto sino a quel tempo si era fatto per servitio dell'Unione, ma di più quanto si poteva sperare dall'essito di essa sopra di che esendo in sicuro, che le sarà diffusamente scritto col lettere publiche, non entrarò di dirlene in particolare con questa mia, con la quale non potendo fare, se non due cose, una di renderle gratia della parte, che ha voluto darme delle cose publiche il che sicome mi è molto grato, così ne conservarò particolare memoria; l'altra di assecurar V. S. dell'inclinatione, et affetto mio verso la sua persona, la quale sicome viene amata, et stimata da me con altretanta volontà, quanta richiede il valore et merito suo, così conoscerà in tutte le occorrenze di suo servitio questo affetto dell'animo mio molto pronto a giovarle.

Conservisi V. S. sana, che per fine, etc.

Di Roma, li 21 di gennaro 1597.

166.

Cracovia, 26. I. 1596.

Presentatio Brevis Pontificii de unione Ruthenorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 C, fol. 19.
ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 104 (reg.).
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 103, nr. 556.

---

[249] Agitur, ut videtur, de incursionibus cosacorum sub duce Severiano Nalyvajko, qui contra Magnates Poloniae praeprimis procedebat et ipsum principem Ostrožskyj et eius bona non praetermisit.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

Ho presentato a Sua Maestà il Breve[250] inviatomi da V. S. Ill.ma, nel quale Sua Santità significa alla Maestà Sua l'atto seguito della Unione delli Vescovi Rutheni, et la Maestà Sua ne ha sentita infinita consolatione, et ha ordinato che sia mandata subito copia di esso Breve al Duca Constantino.

. . .

Di Cracovia, li 26 Gennaro 1596.

(Al Sig. Cardinale San Giorgio).

167.

Roma, 27. 1596.

Episcopi Rutheni suum reditum in Patriam sollicitant, ut in Comitiis Regni sedem senatoriam sibi impetrare possint. Litterae ad Nuntium Varsaviensem.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, fol. 357rv.

Con questo Corriere son venute due mani di lettere di V. S....

Questi Rutheni sollecitano la loro espeditione perche vorriano trovarsi à Comitii per disporre la materia in modo di haver il luoco in quelli che si celebraranno dopoi; V. S. sà quanto ciò importi et che da questo solo, dopo la divina gratia, può dependere lo stabilimento sopratanto importante, la qual essendo stata generata da lei, è anco il dovere che per sua mano venga ostetricata et condotta alla sua perfettione.

Con qual fine me le raccomando, etc.

Di Roma, li 27 di Genaro 1596.

168.

Roma, 3. II. 1596.

Episcopi Rutheni Roma expediuntur tranquilli et constantes; Seminarium ipsis in Russia erigendum expensis S. Sedis conceditur; civitas Leopoliensis videtur esse electa in locum Seminarii.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, fol. 357v-358r.

Se dal Canonico Malacrida...

I Vescovi Rutheni già si accingono al ritorno con la divina gratia et mostrano di restar contenti della carità usata loro qui, ne veramente si è

---

[250] Verosimiliter sub dat. 30.XII.1595; cfr. supra nr. 154.

mancato in cosa alcuna, et essi hanno sentito estremo giubilo nell'udire che li Duca Costantino sia per approvare la unione fatta, et per aiutarla con l'autorità sua, parendo che in quello consista la vera assicuratione di tutta questa santa opera, si come speriamo che la Maestà del Re non lascierà di far inserire quei Vescovi nell'ordine Senatorio, poiche tutto è per ridondare in honor di Dio et suo proprio. Ne V. S. doverà lasciare di far in ciò ogni buon'effetto. [251]

Nostro Signore si contenta di fare la spesa per mantenere nella Rossia il Seminario di alunni giovani, ma à lei si rimette d'informarsi bene delle commodità che vi sono, et di tutto quello, che converrà di fare à noi appena pare, che una simile opera si possa bene incaminare senza li Padri di Giesù; però sarà necessario vedere se in Leopoli dove già c'è Collegio sarà luoco opportuno, nè si risolvera altro finche da lei non ne habbiamo aviso. [252]

Di Roma, li 3 Febraro 1596.

[251] Cfr. litteras Pontificis Clementis VIII ad Regem et Senatores Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae, infra sub dat. 7.II.1596 (nnr. 171-181) nec non aliae instantiae. Res tamen insoluta permansit usque ad annum 1791, quo anno Metropolitae Kioviensi haec dignitas agnita fuit, etsi res ipsa iam fuit superata ob exdivisionem Regni Poloniae.

[252] Collegium seu Seminarium erectum fuit tantummodo anno 1601 Vilnae; cfr. R.R. Holovackyj, OSBM, *Seminarium Vilnense SS. Trinitatis* (1601-1621), Romae 1957.

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS EIUSQUE PROMULGATIONIS

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS
(1590-1600)

169.

Roma, 3. II. 1596.

De reditu Episcoporum ruthenorum.

BIBL. VAT., *Urb. lat.*, vol. 1064, fol. 57.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 105, nr. 560.

Di Roma, li 3 Febraro 1596.

Si lasciò di scrivere l'ordinario passato, che domenica il Pontefice benedisse in Camera molte corone et medaglie delli vescovi Ruteni,[253] i quali si preparano di partire quanto prima. ...

170.

Roma, 7. II. 1596.

Mandatum Clementis VIII, ut solvantur 2000 scuta prout expensae reditus Episcoporum Ruthenorum in patriam.

ARCHIVIO DI STATO DI ROMA, *Fondo Camerale*, VII: Registri dei Mandati Camerali, vol. 945 (1594-96), fol. 84r.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 244, nr. 134.

Per li Vescovi Rutheni per le spese del viaggio à retornarsene alli loro Vescovati. s.di .....

Mons. Cesi, etc. ordinarete à Giuseppe Giustiniani, nostro Depositario generale, che paghi à Luca Dottorio[254], maestro di casa di Vescovi Rutheni, ò à chi esso ordinarà, s.di mille d'oro et mille moneta, quali facciamo pagarli, per darli alli Vescovi Rutheni per le spese del viaggio à retornare alli loro Vescovati, et così pagati vogliamo dalla Nostra Ca-

[253] Die 28 ianuarii 1596; cfr. sub nr. 158.

[254] Canonicus Luceoriensis ritus latini, qui fuit maior domus episcoporum ruthenorum et eorum interpres in itinere romano.

mera Apostolica, quali siano accettati et fatti buoni alli conti della Depositeria Generale, etc.

Dal mio Palazzo Apostolico questo dì 7 di febraro 1596.

CLEMENS PP. VIII.

Fù dato l'ordine di Mons. Thesoriero à dì detto.

171.

Romae, 7. II. 1596.

Clemens VIII Regi Poloniae Episcopos Roma revertentes et res Ruthenorum nec non Synodum congregandam commendat.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 28, fol. 36v-37v.
ASV, *Armanium* 44, vol. 40, fol. 41r.-43r.
THEINER A., *op. cit.*, III, pag. 252, nr. 188a.
WELYKYJ A., *Litt. Pont.*, I, pag. 245, nr. 135.

Carissimo in Christo filio Nostro Sigismundo Poloniae et Sueciae Regi Illustri

CLEMENS VIII-us. Carissime in Chritsto fili noster, salutem et Apostolicam benedictionem.

Gaudium nostrum de Ruthenis ad huius sanctae catholicae et Apostolicae Ecclesiae receptis, iam alteris nostris litteris Maiestati Tuae communicavimus,[255] et revera dignum est, tam pium et salutare negotium, quod nos et tu, filii boni omnes, spirituali in Domino laetitia, et gratulatione prosequantur, cum ex hac sancta unione plurima ad Dei gloriam et animarum illarum utilitatem bona sint promanatura, spiritu sancto auctore, qui est fons bonitatis te veritatis, te quoque adiutore, ut iam praeclare facere incoepisti, ex tua pietate, et zelo. Itaque cum Venerabiles fratres Hypatius et Cyrillis episcopi, qui ad nos ab eorum Metropolitano et Coepiscopis ruthenis missi sunt, viri prudentes et pii iam rebus per Dei gratiam ex sententia confectis, in Poloniam, et Russiam nostra cum benedictione revertantur, placuit iterum ad te litteras dare, quas multo sane cum affectu scribimus, ut totam hanc ruthenicam causam, quam tua sponte, Dei instinctu, complexus es, nostro etiam intuitu adhuc molto magis habeas commendatam.

Ut autem quae Romae acta sunt, a duobus supradictis Episcopis, tam suo ipsorum, quam Archiepiscopi, et aliorum Episcoporum nomine, isthic quoque omni ex parte absolvantur, fide nimirum catholica profitenda, et obedientia quae nobis, et huic Sanctae Apostolicae Sedi debetur prae-

---

[255] De dat. 30.XII.1595; cfr. supra nr. 154.

standa, atque ut haec saluberrima unio, Deo qui caepit incrementum dante, tanto firmius coalescat, ob eam causam scribimus ad eundem fratrem nostrum Archiepiscopum, et metropolitam Ruthenorum, ut Episcoporum suorum Synodum convocet, et omnia rite exequantur, in qua quidem Synodo aliquos item latinos Episcopos interesse, expedire censuimus, et nominatim Archiepiscopum Leopolis, et duos Episcopos Luceoriensem, et Chelmensem,[256] quibus etiam ea de re scripsimus, quorum pietatem et prudentiam in eo conventu usui fore, atque ex ea communione, fraternae caritatis vinculum inter eos arctius constringi posse confidimus. Huic igitur Synodo congregandae, et celebrandae Maiestas Tua pie, ut solet, favebit, curabitque ut ruthenici ritus homines ad eam frequentes conveniant.

Et quia audimus fructus Ecclesiarum illarum, multis alienationibus valde esse attenuatos, ita ut non solum Episcopi ipsi decenterque sustentari non satis queant, sed multa praeterea incommoda consequantur, dum sacrarum aedium sarta tecta curari, et verbi Dei idonei concionatores, et Scholarum magistri, et caetera eiusmodi adhiberi nequeunt, propterea ruthenorum Episcoporum Ecclesias earumque bona, census, et proventus tibi magnopere commendamus, et te favente et auxiliante, non modo quae adhuc extant, conserventur, sed etiam illa quae alienata sunt, etiam regia confirmatione interposita, gravi cum Ecclesiarum detrimento, quantum fieri poterit ex iustitiae praescripto recuperentur.

Tum generatim Maiestatem Tuam paterne hortamur, ut capita et articulos a ruthenis Episcopis oblatos, iis in rebus, quae ad te praecipue pertinent, pro tua aequitate, et animi magnitudine sedulo exequaris, iubebisque ut tui item diligenter pro sui muneris officio exequantur, quemadmodum iam te benigne pollicitum esse accepimus.

Sed unum illus est, quod a tua regali magnificentia pro fratribus nostris Episcopis ruthenis omni studio expetimus,[257] et requirimus, ut eos scilicet, inter Senatores ecclesiasticos Regni Poloniae admittas, et recipias, quamdiu tamen in unitate, et obedientia Romanae Ecclesiae permanserint, et fidei catholicae integritatem retinuerint, ex cuius loci amplitudine et ipsi apud populum maiorem splendorem illorum Ecclesiae, opem efficaciorem, tutelam consequentur, et haec Sancta Unio catholicae religionis, cum ad hos quoque externos honores se admitti viderint, firmiores aget radices; erunt et ipsi vicissim usui, et ornamento senatui tuo, et certe cum nos eos ad nostram huius Sanctae Sedis gratiam et com-

---

[256] Cfr. infra, sub nr. 182, 183, 185.

[257] Petitio tamen haec nullum effectum habuit usque ad annum 1791.

munionem receprimus, et iam ut fratres nostros agnoscamus, aequissimum est, ut eodem iure, quo caeteri catholici Episcopi censenantur, et iisdem honoribus potiantur ac perfruantur. Accedit quod hoc insigni beneficio non solum Metropolitam, et episcopalem ordinem, ac clerum, sed totam nationem illam sibi peculiari quodam nexu perpetuo devincies, atque obstringes, quod quantas secum utilitates afferat, quantum ad Regni tui istius firmitatem, et incrementum pertineat, tu ipse optime intelligis, ita simul et Dei honori servies, et commodis tuis consules, quae duo, ubi quis vere, et ex a animo Dei gloriam quaerit, et rebus omnibus anteponit, praeclare coniunguntur, et Dei gratia auxiliante, se mutuo consequuntur.

Quam ob rem, fili carissime, perge, ut facis, complecti omni caritate, et beneficientia ruthenos Episcopos, ut gaudium nostrum, et merita tua apud Deum augeas. Erit hoc tibi ad omnem posteritatem gloriosum, quod tua auctoritate, opera, consilio, adiumento Rutheni ad viam salutis, et unitatem Ecclesiae catholicae redierint, et ad fidei catholicae propagationem, ut in Dei clementia speramus, ostium magnum apertum sit.

Caetera ex Venerabili Fratre Episcopo Sancti Severi, Nuntio nostro Apostolico, Maiestas Tua copiosius intelliget, cui de more fidem habebit cumulatam.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die VII Februarii MDXCVI, Pontificatus Nostri Anno quarto.

172.

Romae, 7. II. 1596.

Clemens VIII Cardinali Georgio Radivilio Episcopos ruthenos inter Senatores Regni promovendos commendat.

ASV, *Ep. da Principes*, vol. 28, fol. 28v-39.
ASV, *Armarium* 44, vol. 40, fol. 43rv.
THEINER A., *op. cit.*, III, p. 253, nr. 188b.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 247, nr. 136.

Dilecto filio nostro Georgio tituli S. Sixti praesbitero Cardinali Radivilo nuncupato.[258]

CLEMENS PP. VIIIs. Dilecte fili noster, salutem et Apostolicam benedictionem.

---

[258] Antea Episcopus Vilnensis (1581-1591), dein Cracoviensis (1591-1600), et demum Cardinalis, creatus ante annum 1591, et tempore Clementis VIII; obiit anno 1600.

Salutari negotio reversionis Ruthenorum ad communionem et obedientiam huius sanctae Romanae Ecclesiae, omnium Ecclesiarum matris, et magistrae, feliciter, quantum ad nos pertinebat, absoluto, dimisimus cum benedictione nostra Venerabiles Fratres Hypatium et Cyrillum, Episcopos, qui eius rei causa missi ad nos fuerunt, quos et venientes, et hic commorantes, et recedentes, omni cum humanitate tractavimus. Cupimus enim et Episcopos, et clerum, et nationem illam perfectae caritatis glutine coniungi nobiscum et cum Ecclesia catholica. Quare etiam optamus eosdem ruthenos Episcopus non solum ut fratres nostros agnosci, quibus caeteri polonici Episcopi fruuntur, et nominatim ut inter Senatores ecclesiasticos numerentur, quandiu in fide catholica, et debita Romanae Ecclesiae obedientia permanserint. Qua de re ad carissimum filium nostrum Sigismundum Poloniae Regem accurate scripsimus (f. 43v); id enim ad sanctae huius unitatis conservationem, ad fidei catholicae incrementum, et ad Regni quoque istius utilitatem pertinere arbitramur, quod tu, fili, pro tua prudentia optime intelligis. Tu ergo, qui membra illa olim divulsa, suo capiti adhaerere optasti, te ut id fieret pro tua virili procurasti, et nunc gaudes gaudium nostrum in Domino, tu idem pro tua auctoritate, et gratia hoc cura, ut rutheni Episcopi in Senatum istum ea, quam diximus, lege admittantur, quod tua pietate dignum erit, et nobis valde gratum.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die VII Februarii 1596, Pontificatus Nostri Anno quarto.

173.

Romae, 7. II. 1596.

Clemens VIII congratulatur cum Archiepiscopo Gnesnensi de receptione Ruthenorum eosque Primati polono commendat, in specie ut reciperentur inter Senatores Regni Poloniae.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 28, fol. 39-40.
ASV, *Armarium* 44, vol. 40, fol. 43v-44v.
THEINER A., *op. cit.*, p. 243-4, nr. 188c.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 248, nr. 137.

Venerabili fratri Stanislao, Archiepiscopo Gnesnensi. [259]
CLEMS PP. VIIIs. Venerabilis frater, salutem et Apostolicam benedictionem.

---

[259] Stanislaus Karnkowski (1581-1603).

Magnae laetitiae materiam praebet merito bonis omnibus ruthenorum Episcoporum ad Romanam catholicam Ecclesiam reversio. Per suos enim oratores Hypatium et Cyrillum, Episcopos, huius Sanctae Apostolicae Sedis summam auctoritatem agnoverunt, et nobis, qui licet meritis impares, in eadem Sede Ecclesiae universali praesidemus, debitam obedientiam reddiderunt, et veteribus erroribus reiectis fidem catholicam ex formula praescripta (f. 44) rite professi sunt. Speramus autem quod Venerabilis frater Michael eorum Metropolitanus, et caeteri eius Coepiscopi omnia quae ab eorum oratoribus, et ipsorum nomine hic sunt acta, rata, ut par est, habebunt, et hanc cum suo capite, post tam diuturnam divulsionem, retinebunt. Nos certe erga eorum oratores et ipsos quoque absentes, quantum cum Domino potuimus, nullas humanitatis, et paternae caritatis partes praetermisimus, ut eos quam arctissime cum hac eorum ac fidelium omnium, matre carissima adstringamus, qua etiam ex causa valde cupimus, ut eorundem Episcoporum desiderio satisfiat, a carissimo filio nostro Sigismundo Rege, cui etiam de eo efficaciter scripsimus, nimirum ut eos in senatum recipiat, quamdiu tamen et fidem catholicam, et integritatem, et obedientiam erga hanc sanctam sedem conservaverint. Quia vero Fraternitas Tua isto loco auctoritate, et gratia ad eam obtinendam multum omnimo adiumenti afferre potest, tibi propterea ruthenos Episcopos magnopere tum in rebus caeteris, tum in hac potissimum senatoria causa commendamus. Te praecipue decet Episcopos tueri, et hos maxime, ut intelligent, se, qui gratiam et communionem Apostolicae Sedis sunt consecuti, ut (f. 44v) fratres in Christo a fratribus nostris agnosci, et iisdem ornamentis, atque honoribus frui, quo illi fruuntur, quod nobis erit valde gratum.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die septima Februarii 1596, Pontificatus Nostri Anno quarto.

174.

Romae, 7. II. 1596.

Pontifex Maximus congratulat cum duce Radziwill de Unione Ruthenorum petitque ut auctoritatem suam interponat pro receptione Episcoporum ruthenorum in Senatum Regni.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 28, fol. 49rv.
ASV, *Armarium* 44, vol. 40, fol. 44v-45v.
THEINER A., *op. cit.*, III, pag. 260, nr. 188.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 249, nr. 238.

Dilecto filio, nobili viro, Nicolao[260] Christophoro Radzivilo, Duci Oliche.

---

[260] Nicolaus Christophorus Radziwiłł (Sierotka), nat. 1549. Ab anno 1589 Palatinus Trocensis, dein ab anno 1604 Vilnensis. Obiit anno 1616.

CLEMENS PP. VIIIs. Dilecte fili, nobilis vir, salutem et Apostolicam benedictionem.

Ad Dei gloriae, et christianae fidei incrementum, recepimus intra gremium sanctae Romanae Ecclesiae catholicae Venerabiles fratres Michaelem Archiepiscopum, et eius Coepiscopos ruthenos, qui id a nobis suppliciter petierunt per suos Oratores, quos ad nos miserunt, Venerabiles fratres, scilicet Hypatium et Cyrillum, Episcopos, qui procuratorio, et suo proprio nomine omnes haereses, et schismata detestati sunt, et fidei catholicae professionem rite fecerunt, et nobis, qui licet immeriti, Dei tamen dispositione ad universalis Ecclesiae gubernacula praesidemus, tamque visibili corporis Ecclesiae capiti, et Christi in terris Vicario debitam, et veram obedientiam praestiterunt, et eundem Archiepiscopum, et caeteros, a quibus missi fuerunt, haec eadem rata habituros promiserunt. Gratulamus Nobi (f. 45) litati Tuae cuius praestantem pietatem novimus, et quanto spiritualis gaudii sensu ex hoc salutari negotio movearis, plene perspicimus. Gratulamus Ecclesiae Dei, et Regno Poloniae nominatim, quod tam multae oves ad ovile Christi reductae sunt, et ad mysticum Christi corpus, quod est Ecclesia catholica, haec sunt membra adglutinata, quae ut tanto magis cohaereant glutine caritatis, omni benevolentiae significatione Episcopos, et nationem illam, quantum cum Domino licet, libenter prosequimur. Itaque cum iidem Episcopi Hypatius et Cyrillus, viri pii et prudentes, cum benedictione nostra, et multa cum paterni amoris nostri testificatione dimissi, in Russiam revertantur, scribimus diligenter ad carissimum filium nostrum Regem, ut inter Senatores Regni Archiepiscopum et Episcopos ruthenos adscribat, quandiu tamen et fidei integritatem retinuerint et in nostra et Sedis Apostolicae obedientia perseveraverint, atque hoc beneficio eorum in catholica religione constantiam et erga se voluntatem et totius nationis studium tanto magis corroboret, atque obstringat. Hortamur Nobilitatem Tuam, ut ad eam rem procurandam suam quoque gratiam et auctoritatem adiungat; aequum est, ut qui huius Sanctae Sedis communionem habent, et inter fratres nostros Episcopos connumerantur, eadem, quae alii fratres nostri catholici (f. 45v) Episcopi honoris praerogativa in Regno tam catholico a tam pio Rege ornentur. Quidquid autem tu, fili dilecte, ad Ruthenorum commoda, et ornamenta operae et officii contuleris, erit id tua virtute dignum, et nobis valde gratum.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die VII Februarii 1596, Pontificatus Nostri Anno quarto.

175.

Romae, 7. II. 1596.

Pontifex Ioanni Zamoyski Episcopos ruthenos et eorum in Senatum Regni adnumerationem commendat.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 28, fol. 41rv.
ASV, *Armarium* 44, vol. 40, fol. 45v-46v.
THEINER A., *op. cit.*, III, nr. 188.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 250, nr. 139.

Dilecto filio, nobili viro, Ioanni Zamoschio,
Magno Cancellario Regni Poloniae.[261]

CLEMENS PP. VIIIs, Dilecte fili, nobilis vir, salutem et Apostolicam benedictionem.

Commune gaudium est, cum omnes aberrantes ad ovile Christi reducuntur, sed Ruthenorum cum sancta hac Romana Ecclesia reconciliationem, et membrorum illorum ad caput suum novam conglutinationem, praecipuo quodam nomine Nobilitati Tuae gratulamur. Neque enim dubitamus, te pro tua praestanti pietate, et animi magnitudine, et huic tam salutari negotio pie suffragatum esse, et singularem ex ea re voluptatem capere, et deinceps te multis modis ad ea quae salutariter acta sunt conservanda, tua auctoritate adiumento fore. Ad laudem igitur Dei omnipotentis, et exaltationem fidei, et religionis christianae, recepimus intra gremium Ecclesiae Catholicae Venerabiles fratres Michaelem Archiepiscopum et eius Coepiscupos ruthenos (f. 46) cum omni clero, et populo nationis illius. Nam, ut Tua Nobilitas novit, venere ad nos ab eodem Metropolitano, et Episcopis missi, Venerabiles fratres Hypatius et Cirillus, Episcopi, viri graves, et pii, qui redditis litteris et mandatis expositis, suppliciter petierunt se, Episcopos, et gentem suam ad gratiam, et communionem nostram, et huius sanctae Apostolicae Sedis admitti, quod rebus omnibus perpensis, et examinatis benigne concessimus, posteaquam iidem duo Episcopi, et Oratores tam procuratorio nomine, quam proprio errores omnes et schismata detestati, catholicae fidei professionem rite fecerunt, et humilitati nostrae, tamque visibili Ecclesiae universalis capiti, et Christi Domini in terris Vicario debitam obedientiam praestiterunt, et eadem omnia Metropolitanum, et Episcopos supradictos rata habituros, et confirmaturos promiserunt.

---

[261] Joannes Zamojski, natus an. 1541. Magnus Cancellarius Poloniae ann. 1576-1605, et Magnus dux exercituum Poloniae.

Inter ceteras autem amoris nostri, et paternae caritatis significationis erga Episcopos, et Nationem Ruthenam, hoc nominatim eorum causa a carissimo filio nostro Sigismundo Rege petivimus, ut eos inter ecclesiasticos Regni Poloniae Senatores adscribat, atque adnumeret, quandiu tamen in fide catholica, et Sanctae Romanae Ecclesiae obedientia permanserint. Ad eam vero praerogativam obtinendam quantum in tua gratia, et patricinio positum sit, plane scimus. Quare tibi efficaciter Ruthenos commendamus; iam fratres nostri sunt, iam eiusdem corporis, et capitis (f. 46v) membra. Aequum certe est, ut paribus honoribus, cum caeteris catholicis Regni Episcopis, perfruantur; multa quoque bona ex eo emanare posse, et ad catholicae religionis propagationem, et ad Regis Regnique comodum, tu optime pro tua prudentia intelligis. Quare tibi, qui ad praeclara et pia semper propensum te ostendis, Ruthenos generatim, sed in hoc senatorio negotio potissimum commendatos esse cupimus, in quo et de religionis causa bene mereberis, et nobis in primis gratum facies.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die VII Februarii 1596, Pontificatus Nostri Anno quarto.

176.

Romae, 7. II. 1596.

Clemens VIII Episcopos ruthenos Vicecancellario Regni commendat.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 28, fol. 4ârv.
ASV, *Armarium* 44, vol. 40, fol. 46v-47v.
THEINER A., *op. cit.*, III, pag. 259, nr. 188.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 251, nr. 140.

Dilecto filio Ioanni Tarnouskio, Vicecancellario Regni Poloniae.[262] CLEMENS PP. VIIIs. Dilecte fili, salutem et Apostolicam benedictionem.

Redeunt in Russiam Veberabiles fratres Hypatius, et Cyrillus, Episcopi, qui a Venerabili fratre Michaele, Metropolitano Ruthenorum, ut nosti, caterisque illius nationis Episcopis ad Nos missi fuerant, et quidem rebus per Dei gratiam optime constitutis, illos enim tam suo proprio, quam procuratorio nomine veteres errores, et schismata detestantes, et fidem orthodoxam rite professos ad communionem nostram admisimus, quemadmodum et absentes Episcopos cum clero, et populo in gremium sanctae catholicae Romanae Ecclesiae (f. 47) recepimus. Nos enim, quamvis meritis impares, per hos Oratores suos, ut verum Christi in terris Vicarium, et visibile totius Ecclesiae caput, agnoverunt, et nihilominus iidem oratores

[262] Joannes Tarnowski, Vicecancellarius Regni Poloniae (1590-1598).

polliciti sunt, et promiserunt, quod eodem modo tam Archiepiscopus, quam ceteri Episcopi supradicti et fidem catholicam profitebuntur, et nobis atque Apostolicae Sedi obedientiam reddent, et denique omnia, quae ab ipsis eorum Oratoribus acta sunt, comprobabunt, et confirmabunt. Ergo cum benedictione nostra dimisimus eosdem Episcopos Hypatium, et Cyrillum, quos et hic manentes omni cum humanitate tractavimus, et abeuntas omni benevolentiae significatione prosecuti sumus. Scripsimus autem ruthenorum Episcoporum causa ad carissimum filium nostrum Sigismundum Regem eique illos, eorum Ecclesias, et bona accurate commendavimus, sed nominatim illud ab eo efficaciter petivimus, ut Metropolitanum et Episcopos ruthenos senatoria dignitate ornamento augeat, et inter Ecclesiasticos Regni Poloniae Senatores adnumeret, quandiu tamen in fidei catholicae integritate, et Romanae Ecclesiae unitate, atque obedientia permanserint. Et hoc quidem aequum esse arbitramur, ut qui pari cum ceteris catholicis Episcopis Sedis Apostolicae gratia, et comunione gaudent, iisdem quoque honoribus Regni, et Regiae (f. 47v) munificentiae splendoribus potiantur, quamquam autem hoc potissimum ad Dei gloriam, et catholicae religionis propagationem est referendum, multas quoque ex humana prudentia utilitates afferre posse, tu quoque facile intelligis. Tanto enim magis filius noster Rex nationem illam obtemperantem habebit, sibique hoc illustri beneficio obstringet. Quare te hortamur, ut pro tuo zelo divini honoris, et pro ea quam sustines persona, ad hanc rem obtinendam Ruthenis adiumento esse velis, quemadmodum te et ultro facturum, quae tua est pietatis, non dubitamus, et pro ea quam ageris erga Nos, et hanc Sanctam Sedem devotionem, impensius facturum confidemus.

Datum Romane apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die VII Februarii 1596, Pontificatus Nostri Anno quarto.

177.

Romae, 7. II. 1596.

Clemens VIII Cancellario Lithuaniae Episcopos ruthenos eorumque dignitatem senatoriam illis concedendam commendat.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 28, fol. 43rv.
ASV, *Armarium* 44, vol. 40, fol. 474s.
THEINER A., *op. cit.*, III, pag. 257-258, nr. 188d.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 252, nr. 141.

Dilecto filio Leoni, Cancellario Magni Ducatus Lithuaniae[263]

---

[263] Leo Sapieha, Cancellarius Magnus Lithuaniae ab anno 1589. Anno 1623 Palatinus Vilnensis. Obiit an. 1633.

CLEMENS PP. VIIIs. Dilecte fili, salutem et Apostolicam benedictionem.

Accepimus de te, quod in hoc salutari negotio de Ruthenis cum hac Sancta Romana Ecclesia reconciliandis, pia sedulitate prompta virili parte laboraveris. Commendamus in Domino zelum tuum, et tibi gaudium nostrum amanter communicamus, (f. 48) quod ex bono semine bonos fructus, Deo auxiliante, iam caepimus. Nam Venerabiles fratres Hypatius, et Cyrillus, Episcopi, qui a Venerabili fratre Michaele Archiepiscopo, et eius Coepiscopis ruthenis ad nos missi fuerant, ut intra gremium catholicae Ecclesiae a nobis reciperentur, omnes errores, et schismata detestati sunt, et orthodoxae fidei professionem, ex forma ab hac Sancta Sede praescripta, publice professi sunt, atque humilitati nostrae, uti summo ecclesiae universalis pastori, et Christi in terris Vicario, veram et debitam obedientiam praestiterunt. Atque haec omnia egerunt tam suo proprio, quam procuratorio nomine, spondentes insuper, quaecumque ab eis acta essent, cuncta Archiepiscopum ipsum cum Episcopis suis supradictis comprobaturos. Quare ad gloriam et honorem omnipotentis Dei, cui servimus in veritate, Metropolitanum et Episcopos ruthenos, cum clero, et populo ad communionem nostram, et unitatem Ecclesiae Catholicae recepimus, et cum ceteris huius mystici Christi corporis membris, suo visibili capiti adiunximus, ut iam omnes singulari Dei benignitate unum simus in Christo. Cum autem iidem Venerabiles fratres Hypatius, et Cyrillus, quos omnis paternae benevolentiae significatione prosecuti sumus, in Russiam revertantur, hoc quoque inter cetera ad carissimum filium nostrum Sigismundum Poloniae (f. 48v) Regem Ruthenorum causa scripsimus, ut eorum Metropolitanum, et Episcopos inter Regni senatores adscribat, atque adnumeret, quandiu tamen fidem catholicam incorruptam retinuerint, et obedientiam huic Sanctae Sedi inviolate reddiderint. Tu ergo, fili, qui iam tua sponte ad Ruthenorum causam adiuvandam propensus es, age hortatu nostro, et in hoc quoque pietatis tuae partes repraesenta. Certe aequum est, ut qui vinculo caritatis nobiscum adstricti, unam et eandem matrem Romanam Ecclesiam cum ceteris Episcopis agnoscant, paribus honoribus perfruantur. Erit hoc tibi ad meriti cumulum, et nobis valde gratum.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die VII Februarii 1596, Pontificatus Nostri Anno Quarto.

178.

Romae, 7. II. 1596.

Pontifex Maximus Vicecancellario Lithuaniae Ecclesiam Ruthenam Unitam eiusque Episcopos ad senatoriam dignitatem promovendos commendat.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 28, fol. 43v-44v.
ASV, *Armarium* 44, vol. 40, fol. 48v-48v.

THEINER A., *op. cit.*, III, pag. 258-59, nr. 188.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 253, nr. 142.

Dilecto filio Gabrieli, Magni Ducatus Lithuaniae Vicecancellario.[264] CLEMENS PP. VIIIs. Dilecte fili, salutem et Apostolicam benedictionem.

Singulari nostro cum gaudio, ad gloriam Dei et religionis Christinae incrementum, recepimus intra gremium huius sanctae Romanae Ecclesiae omnium Ecclesiarum matris, et magistrae, Venerabiles fratres Michaelem Archiepiscopum Ruthenorum, cum eius Coepiscopis, totoque clero, et populo nationis illius, qui sub eorum pastorali cura degunt (f. 49). Miserunt enim ad nos, ut nosti, Oratores Venerabiles fratres Hypatium et Cyrillum, Episcopos, ex eorum numero, viros prudentes, et religiosos, qui tam illorum, quam suo proprio nomine veteribus erroribus, et schismate damnato, orthodoxae fidei professionem fecerunt et nobis tamquam legitimo beati Petri successori, et vero in terris Christi vicario, quamvis meritis impares simus, debitam obedientiam praestiterunt, et haec eadem promiserunt quamprimum confirmaturos Metropolitanum, et Episcopos supradictos.

Quare ut haec membra capiti suo per Dei gratiam iterum conglutinata, omni quo possumus in Domino, paternae caritatis vinculo adstringamus, inter ceteras amoris nostri erga absentes, et presentes Episcopos ruthenos significationes, placuit nominatim eos commendare quam diligentissime filio nostro carissimo Sigismundo Regi. Sed illud imprimis ab eius pietate, et magnificentia petivimus, ut Archiepiscopum et Episcopos supradictos senatoria dignitate ornet, et inter ecclesiasticos Regni Senatores adscribat, quandiu tamen findem catholicam conservaverint, et nobis atque huic Sanctae Sedi obedientes erunt. Ad eam rem obtinendam cupimus, ut tu, fili, pro eo, quod geris munere, te adiutorem praebeas. Vides quam id aequum sit, ut qui ad nostram gratiam, et (f. 50) communionem sunt admissi, eodem quo ceteri catholici Episcopi iure censeantur, et iisdem honorum praerogativis perfruantur. Tum omnis opera danda est, ut in sancto proposito corroborentur, et ea omnis natio novo hoc beneficio Regi suo magis sit obstricta. Non dubitamus, te ultro tam pio, et iusto negotio suffragaturum, et pro tua erga nos, et hanc Sanctam Sedem devotione tanto id propensius facturum, quod nobis certe erit gratum,

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die VII Februarii 1596, Pontificatus Nostri Anno quarto.

---

[264] Gabriel Wojna (1589-1615).

179.

Romae, 7. II. 1596.

Episcopi rutheni ad dignitatem senatoriam evehendi Palatino Cracoviensi commendatur.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 28, fol. 44v-45.
ASV, *Armarium* 44, vol. 40, fol. 49v-50v.
THEINER A., *op. cit.*, III, pag. 259-60, nr. 188
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 254, nr. 143.

Dilecto filio, nobili viro, Nicolao Firleyo, Palatino Cracoviensi.[265] CLEMENS PP. VIIIs. Dilecte fili, nobilis vir, salutem et Apostolicam benedictionem.

Ad Dei gloriam et christianae religionis exaltationem, et incrementum Venerabiles fratres Michaelem Archiepiscopum Ruthenorum, et eius Coepiscopos cum clero, et populo eiusdem nationis, intra sinum catholicae, et Apostolicae Romanae Ecclesiae, quamadmodum iam Nobilitatem Tuam audisse arbitramur, ritu solemni recepimus, et admisimus. Illi enim Oratores suos, qui id a nobis suppliciter peterent, miserunt, Venerabiles fratres Episcopos Hypatium, et Cyrillum, prudentes (f. 50), et religiosos viros, qui suo et illorum nomine, veteribus omnibus erroribus detestatis, fidem catholicam rite professi sunt, et nobis, atque huic sanctae Ecclesiae, omnium Ecclesiarum matri, et magistrae veram obedientiam praestiterunt, et haec eadem omnia, eundem Archiepiscopum et Episcopos, quam primum poterunt, in suo Conventu rata et grata habituros promiserunt. Nos ergo, qui in visceribus Jesu Christi Episcopos, et gentem Ruthenorum complectimur, cupientes ut haec membra recenter Christi corpori conglutinata, firmissima in fide, et caritate coalescant, eosque omni paternae benevolentiae significatione prosequentes, scripsimus inter cetera carissimo filio nostro Sigismundo Poloniae Regi, ut ruthenos Archiepiscopum, et Episcopos inter Ecclesiasticos Regni Senatores atque adnumeret, ut se veluti fratres nostros, et catholicos Episcopos agnosci, et tractari intelligant, unde multa bona promanare possunt, quod tua prudentia optime perspicit. Quare te quoque valde hortamur, ut tua opera, et auctoritate ruthenis Episcopis adiumento sis ad hanc senatoriam dignitatem obtinendam, quamdiu quidem in fide catholica, et nostra, atque Apostolicae Sedis obedientia perseveraverint. Novimus quanta animi propensione, et zelo eiusmodi rebus, in quibus Dei honori, et animarum utililati servitur,

---

[265] Nicolaus Firlej, Palatinus Cracoviensis (1581-1601).

presto sis, sed nobis certe pergratum feceris, qui pro nostro pastorali officio nulla re magis quam (f. 50v) animarum lucro, in Christo Domino reficimur, et oblectamur.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die VII Februarii 1596, Pontificatus Nostri Anno quarto.

180.

Romae, 7. II. 1596.

Ecclesia Ruthena Unita eiusque Episcopi, horum Episcoporum ad statum senatorium evectio, filio Ducis de Ostrog commendantur.

ASV, *Ep. ad Princides*, vol. 28, fol. 45-46.
ASV, *Armarium* 44, vol. 40, fol. 50v-51v, nr. 55.
THEINER A., *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*, t. III, pag. 258, nr. 188.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 255, nr. 144.

Dilectio filio, nobili viro Janusio, Duci Ostrosiae, et Castellano Cracoviensi.[266]

CLEMENS PP. VIIIs. Dilecte fili, nobilis vir, salutem et Apostolicam benedictionem.

Multis nominibus Nobilitati Tuae toto cordis affectu gratulamur in Domino, quod fratres nostri Michael Archiepiscopus Ruthenorum, et eius Coepiscopi eiusdem nationis, veteribus erroribus divina gratia ope cognitis, et reiectis, ad fidei catholicae unitatem, ad ad Romanae Ecclesiae, omnium Ecclesiarum matris, et magistrae, obedientiam venerunt, et quod nobilis vir Palatinus Kioviensis, pater tuus, eandem fidei catholicae veritatem, ut audimus, complecti statuit, Spiritu sancto illius cor permovente, et collustrante; haec mutatio dexterae Excelsi est, hoc tua fili, pietas a Dei clementia promerita est, ut duplici simul gaudio cumulareris. Nos certe cum haec membra divulsa, ad caput, et corpus per Dei gratiam adnecteremus, tanta spiritualis voluptatis copia perfundi nos sentimus, quantam nullis verbis exprimere satis possumus. Venerabiles enim fratres Hypatium, et Cyrillum, Episcopos (f. 51), ab Archiepiscopo et ruthenis Episcopi ad nos missos, ut se ad Catholicae Romanae Ecclesiae corpus adiungi, suppliciter a nobis peterent, omni cum humanitate exce-

---

[266] Joannes (Janusz) Ostrožskyj, filius natu maior Constantini Ostrožskyj; transiit ad ritum latinum circiter anno 1580, Castellanus Cracoviensis (usque ad annum 1620). Obiit anno 1620, ultimus ex ducibus Ostrogensibus, in linea masculina.

pimus, et postquam fidem catholicam rite professi sunt, et nobis, atque huic Sanctae Sedi veram obedientiam praestiterunt, et hac quidem tam suo proprio, quam eorum qui eos miserunt procuratorio nomine, quos etiam eadem omnia quam primum in Russia confirmaturos, et rata habituros spoponderunt, nos ad Dei gloriam, christianae fidei incrementum Ruthenos ad gratiam, et communionem nostram, et sanctae Romanae Ecclesiae admisimus, et recepimus.

Cupientes autem Episcopos fratres nostros, et nationem illam in fide et caritate firmius radicari, et coalescere, praeter caetera paternae benevolentiae nostrae erga illos indicia, hoc imprimis insigne praestitimus, ut Sigismundo Poloniae Regi, filio nostro carissimo, eos quam diligentissime commendaremus, tum ab eo nominatim peteremus, ut eos inter Senatores ecclesiasticos Regni adnumeraret, ut hoc illustri beneficio et Episcopos ipsos, et gentem illam arctius sibi obstringeret, et ad obedientiam et unitatem catholicae Ecclesiae retinendam tanto efficatius permoveret. Quia vero non ignoramus quam multis modis et possis, et velis huic Ruthenorum conversioni, et cum Ecclesiae corpore conglutinationi (51v) conservandae prodesse, Nobilitatem Tuam in Domino hortamur, ut tua opera et auctoritate Archiepiscopum, et Episcopos ruthenos, iam ut fratres, et membra nostra senatoria dignitate ornandos, cures, cum aliis catholicis Episcopis quando tamen et fidei integritatem, et obedientiam erga hanc Sanctam Sedem retinuerint. Deus, et pater misericordiarum, qui hoc bonum operatus est, illud confirmet, atque adaugeat, ut tibi quem paterne diligimus, et publico, et privato nomine saepe gratulemur.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die VII Februarii 1596, Pontificatus Nostri Anno quarto.

181.

Romae, 7. II. 1596.

Breve gratiarum actionis Episcopis ruthenis datum, quo etiam hortantur, ut rata habeant ea omnia, quae ab Oratoribus eorum Romae conclusa sunt, in Synodo provinciali convocanda.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 23 fol. 46-49v.
ASV, *Armarium* 44, vol. 40, fol. 51v-55r, nr. 56.
THEINER A., *Monumenta Poloniae et Lithuaniae*, t. III, pag. 250-2, nr. 197.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 256, nr. 146.

Veneralibus fratribus Archiepiscopo Metropolitae, Kioviensi, et Haliciensi,

ac totius Russiae, et Gregorio nominato Archiepiscopo, electo Episcopo Polocensi, Vitebscensi, et Joanni electo Episcopo Pinscensi, et Turoviensi, et Michaeli Episcopo Premisliensi, et Samboriensi, et Gedeoni, Episcopo Leopoliensi, et Dionysio Episcopo Chelmensi, nationis Russorum, seu Ruthenorum.[267]

CLEMENS PP. VIII. Venerabiles fratres, salutem et Apostolicam benedictionem.

Benedictus sit pastor ille bonus et princeps pastorum, qui animam suam posuit pro ovibus suis, qui venit, ut eas dispersas (52) adduceret, et congregaret, ut omnes unum sint, sicut ipse et pater unum sunt; benedictus sit ipse, qui dives est in misericordia, et secundum divitias bonitatis suae fecit vobiscum, et replevit nos gaudio spirituali propter conversionem vestram, ad hanc vestram matrem carissimam sanctam Romanam Ecclesiam, quae est magistra, et mater omnium Ecclesiarum, quae materno affectu iam pridem hoc expetebat, et assidue precabatur a patre luminum, qui dat spiritum bonum, et sapientiam his, qui invocant eum in veritate. Deus enim ipse caelesti sua luce corda vestra collustravit, ut veterum errorum tenebris disiectis, agnosceretis, quia unus est Deus, et una fides, et una Ecclesia Catholica, et Apostolica supra unum Petrum Apostolorum Principem fundata, cui Christus ipse, qui portat omnia verbo virtutis suae, immobilis petrae firmitatem dedit, cui oves suas, et agnos credidit, iussitque ei, ut ipse confirmaret fratres suos Episcopos, qui in partem sollicitudinis vocantur, et veluti caput omnia membra regeret; unum est enim visibile caput Ecclesiae Catholicae, unus in terris Vicarius aeterni Sacerdotis, et Episcopi animarum nostrarum Jesu Christi, summus Romanus Pontifex, beatissimi Petri Apostoli successor, cui qui non adhaeret, longe a via salutis aberrat, et qui cum eo non collegit, dispergit. Recte igitur, fratres, et pie, ac prudenter Spiritu sancto auctore statuistis, venire ad montem Domini, et ad Domum Dei Jacob, ut doceret vos vias suas, et ambularetis in semitis eius. Misistis enim ad nos Oratores (52v) vestros, pios, et religiosos homines, et Dei zelo praeditos, Venerabiles fratres Hypatium Vuladimiriensem, et Brestensem, et Cyrillum Luceoriensem, et Ostrosiensem Episcopos, qui litteras vestras nobis reddiderunt, quibus significatis, cupere vos vehementer corpori Christi, quod est Ecclesia Catholica, adglutinari, et ad nostram, et Romanae Ecclesiae communionem admitti, quemadmodumolim miores vestri in sacra gene-

---

[267] Breve Clementis VIII, quo Synodus Ruthenorum (Berestensis) convocanda indicitur et modalitates praescribuntur, ut Unio cum Ecclesia catholica declaretur actu publico.

rali synodo Florentina admissi sunt, ac propterea vos iisdem Episcopis, et procuratoribus vestris mandata dedisse, ut vestro, et eorum proprio, totiusque cleri, et populi nationis vestrae nomine huic sanctae sedi, et humilitati nostrae, uti summo pastori Ecclesiae Christi debitam obedientiam deferrent. Nos igitur, qui pro nostro pastorali officio, nihil aliud quaerimus, quam animas Christo lucrari, et fidem catholicam propagare, eosdem vestros Coepiscopos, tanquam Nuntios pacis omni humanitate excepimus, idque tanto impensius, quod carissimus filius noster Sigismundus Poloniae, et Sueciae Rex, de vestra salutari deliberatione ad nos scriptis, totumque hoc conversionis vestrae et membrorum ad caput conglutinationis pium negocium accurate commendaverat, quod nonnulli item Venerabiles fratres nostri poloni Episcopi fecerunt. Quare petitionibus, et oblationibus vestris consideratis, quas iidem Episcopi, et procuratores vestri detulerunt, et omnibus gravi, et prudenti consultatione examinatis, et deliberatis, tandem ad laudem, et gloriam Dei Omnipotentis, ad sanctae (53) Ecclesiae exaltationem, et fidei catholicae incrementum statuimus vos, et clerum, populumque vestrum intra Ecclesiae Catholicae gremium recipere, et ad nostram, et sanctae Romanae Ecclesiae Unionem admittere. Quod ut ritu magis solemni fieret, certo praestituto die, qui fuit tertius, et vigesimus proximi mensis Decembris, sacro quatuor temporum anni ieiunio, et Vigilia Natalis Domini insignis, Venerabiles fratres nostros S.R.E. Cardinales totumque sacrum, et amplissimum Collegium convocavimus, quibus nobiscum considentibus, multis etiam praesentibus Praelatis, et viris honoratis Aulae Romanae, duos Episcopos et Oratores vestros introduci, vestrasque litteras, et decretum de Unione cum Romana Ecclesia petenda, et obedientia nobis uti capiti, et summo Ecclesiae pastori praebenda, clara voce legi iussimus, primum rutheno vestro sermone, deinde latino; mox iidem Episcopi duo catholicae fidei professionem de scripto fecerunt, tam suo quam vestro nomine omnesque haereses, et schismata, et errores detestati sunt, et eos praesertim, qui vos hactenus a Sancta Romana Catholica Ecclesia separarunt, et disiunxerunt, et nobis, qui licet indigni, et meritis impares, Deo tamen ita disponente, beati Petri locum, et auctoritatem tenemus, successoribusque nostris, et sanctae huic Apostolicae Sedi perpetuam obedientiam praestiterunt, quam nos una cum iisdem fratribus nostris Cardinalibus accepimus, et duos Episcopos Oratores vestros, et te frater Archiepiscope, et vos omnes Episcopos, corpore quidem absentes, sed spiritu praesentes, uti fratres et membra nostra una cum clero, et populo vestro (53v) complexi sumus, caritate sincera, in visceribus intimis Jesu Christi, tanto nostro cum gaudio, et omnium, qui aderant, quantum ne cogitatione quidem facile quamquam aestimare, ne dum verbis exprimere satis licet.

Ergo in aeternum benedicta sit sancta, et individua Trinitas, quia fecit nobiscum misericordiam suam.[268]

Fratres vero nostros Hypatium, et Cyrillum, Episcopos, Praelatos nostros domesticos et Assistentes fecimus, qui saepius nobiscum interfuerunt ad sacrum et tremendum sacrificium, et solemnes divinorum officiorum functiones, et precipue in Basilica religiosissima ad venerandum corpus Principis Apostolorum, ut verae unionis, et communicationis in Christo manifesta signa extarent, eosdem autem, cum opus fuit, benigne ad nos privatim etiam admisimus, et dum hic fuerunt omni cum humanitate tractari iussimus, et descendentes, omni erga vos, et illos benevolentiae significatione prosecuti sumus.[269] Quae enim expetere visi sunt, libenter, quantum cum Domino licuit, concessimus, ritus enim et ceremonias vestras, quae fidei catholicae integritatem, et mutuam nostram coniunctionem nequaquam impediunt, eadem ratione, et modo, quo a Concilio Florentino permissum est, et nos quoque vos retinere permisimus. Sigismundo Regi, filio nostro carissimo, vos, et ecclesias vestras, earumque bona efficaciter commendavimus, atque ab eo petivimus, ut non solum vos, et vestra sua ope, et auctoritate tueatur, sed etiam ut vos omnes, et amplificet, et senatoribus Regni adscribat, quamdiu in Ecclesiae Romanae obedientia (54), et fidei catholicae integritate permanseritis, quod Deo auxiliante, perpetuo fore speramus.[270] Quo de negotio scripsimus etiam diligenter ad complures Regni Senatores ecclesiasticos, et saeculares, denique quantum cum Domino potuimus dedimus operam, ut viscera nostra paterna Episcopi ipsi Oratores, et Collegae vestri, qui visitatis de more beatorum Apostolorum Petri, et Pauli liminibus, et caeteris almae huius Urbis Basilicis, et sanctorum Martyrum reliquiis pro cultu veneratis, ad vos cum nostra benedictione revertuntur, quorum zelum et prudentiam, et in agendo sedulitatem in Domino commendamus.

Reliquum nunc est, ut vos quae Romae acta sunt a procuratoribus vestris, eadem animi alacritate, et sinceritate rata habeatis, et confirmetis. Eius rei causa volumus, ut tu, frater Archiepiscope, nostra etiam auctoritate suffultus, synodum provincialem indicas, et Episcopos tuos convoces, ut singuli profiteamini in publico conventu fidem catholicam ex eadem formula integre, quemadmodum Episcopi duo Oratores vestri hic professi sunt.[271] Haec enim fidei professio, quam S. R. E. docet, fides est Petri, et

---

[268] Cfr. Instrumentum professionis fidei diei 23 decembris 1595, sub nr. 142, ubi haec omnia diffuse decribuntur.

[269] Cfr. ex gr. documentum sub nr. 147.

[270] Cfr. sub nr. 171, de dat. 7.II.1596.

[271] Cfr. nnr. 143, et 144.

Apostolorum, fides est Patrum, et orthodoxorum, quam nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit, salvus esse non poterit. Tum eodem modo nobis, et huic Sanctae Apostolicae Sedi veram obedientiam (f 54v) spondebitis. Et de his omnibus, quae a vobis in Synodo acta erunt, litteras ad nos dabitis, rite conscriptas, et publica auctoritate communitas, ut ad perfectae conversionis vestrae, ad Ecclesiam Catholicam Romanam aggregationis, et unionis testificationem, et ad memoriam posteritatis perpetuam, in nostris Archivis, et Tabulariis conserventur.[272] Scripsimus autem et ad latinos Episcopos, fratres nostros, Archiepiscopum Leopolis, et Episcopos Luceoriensem, et Chelmensem, ut in eadem Synodo vestra interesse velint, ut haec inter fratres unio tanto profundiores caritatis radices agat, et tanto firmius in Domino coalescat.

Agite fratres, confitemini Deo Caeli et coram omnibus viventibus date gloriam nomini eius, qui facit mirabilia magna solus, qui vos in viam pacis, et salutis direxit, et vos nobiscum coniunxit, et statuit supra petram pedes vestros, ut non essetis veluti parvuli fluctuantes omni vento doctrinae, sed ut viri perfecti in plenitudine Christi, stabiles essetis in fide, et nobiscum una ambularetis in Domo Dei cum consensu. Conservate hanc mentem, fratres, conservate pacem, et caritatem, quae est vinculum perfectionis, conservate sanctam humilitatem, quae diaboli machinas prosternit, et Domino summopere placet, qui dixit: discite a me, quia mitis sum, et humilis corde. Pascite gregem vestram verbo, et exemplo, et (f. 55) docete eum viam bonam, et obedientiam erga Apostolicam Sedem, et Romanam Ecclesiam, ut cum eo ad gaudia aeterna perveniatis.

Postremo orate pro nobis, ut gravissimum hoc pastoralis officii onus in hac temporum acerbitate ipso adiuvante, qui dat omnem sufficientiam, et infirmum corroborat, ad eius gloriam fortiter sustineamus.

Gratia Dei sit vobiscum fratres, quibus nostram Apostolicam benedictionem amantissime impertimur.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die VII Februarii 1596, Pontificatus Nostri Anno quarto.

182.

Romae, 7. II. 1596.

Clemens VIII Episcopos ruthenos et eorum negotia Episcopo Leopoliensi commendat, eumque invitat et hortatur, ut in Synodo convocanda nomine Sedis Apostolicae praesideat.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 28, fol. 49v-50v.

---

[272] Cfr. infra, sub dat. 18.X.1596 et originale documentum in *Tabulis*. Revera documentum conservabatur in Archivo Arcis.

ASV, *Armarium* 44, vol. 40, fol. 55r-56v, nr. 57.
THEINER A., *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*, t. III, pag. 254, nr. 188.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 260, nr. 146.

Venerabili fratri Joanni Demetrio, Archiepiscopo Leopoliensi.[273] CLEMENS PP. VIII-us. Venerabilis frater salutem, et Apostolicam benedictionem.

In hac temporum acerbitate, in qua tam crebrae existunt dolendi causae iis, qui zelum Dei habent, non cessat pater misericordiarum Deus spiritualis gaudii materiam praebere Ecclesiae suae Sanctae, et nos consolari in omni tribulatione nostra. Ecce enim, Venerabilis fratris nostri, Michaelis Archiepiscopi Ruthenorum et Coepiscoporum eius, ut Fraternitati Tuae notum est, corda tetigit Deus, et tenebras disiecit, et spiritum salutaris compunctionis immisit, ut quaererent viam bonam, et redirent longo tamen (f. 55v) intervallo ad suam, et omnium fidelium matrem, et magistram Romanam Ecclesiam. Nam suos oratores, et procuratores ad nos, et Apostolicam Sedem miserunt, cum litteris, et mandatis, Venerabiles fratres Hypatium, et Cyrillum, Episcopos, qui suo et Coepiscoporum nomine suppliciter petierunt, admitti se ad communionem, et unitatem Ecclesiae catholicae, quae sub uno visibili capite, summo Romano Pontifice toto orbe terrarum diffusa est, extra quam Ecclesiam nulla est salus.

Nos igitur, qui nihil aliud quaerimus, aut vehementius optamus, quam oves disperas congregare, et ad ovile Christi perducere, eisdem Episcopis et Oratoribus suo, et aliorum nomine, fidem catholicam rite coram nobis, et fratribus nostris Cardinalibus professis, et veram obedientiam spondentibus, ac praestantibus nobis, licet immeritis, uti legitimo tamen beati Petri successori, et Christi in terris Vicario, paternae caritatis sinum aperuimus, et tam ipsos praesentes, quam caeteros, a quibus missi erant, absentes ad communionem et unitatem Ecclesiae Catholicae admisimus, et recepimus, ea lege ut idem Archiepiscopus, et caeteri Episcopi quae hic coram nobis ab eorum procuratoribus, duobus Episcopis, ipsorum etiam nomine, acta sunt, comprobent, et rata habeant, (f. 56) fidemque catholicam ex eadem praescripta formula profiteantur, et nobis, ac Romanis Pontificibus successoribus nostris veram obedientiam spondeant, et iurent, quemadmodum eos rite facturos, procuratores dicti promiserunt.

Huius rei causa iniunximus eidem fratri nostro Michaeli Metropolitae, ut Synodum Episcoporum suorum indicet, et convocet, atque haec quae

---

[273] Joannes Demetrius Solikowski, Archiepiscopus Leopoliensis ritus latini (1582-1603).

tanti momenti sunt, atque ad ipsorum totiusque cleri, et populi ruthenici salutem adeo sunt necessaria, sedulo, et quam primum exequatur, quae ut recte et ordine tanto magis fiant, et ut inter latinos, et ruthenos Episcopos fraterna caritas firmius in Domino coalescat, existimavimus expedire, ut tu frater in primis, aliique praeterea Episcopi duo, Luceoriensis et Chelmensis, ad quos etiam scripsimus, eidem provinciali synodo intersint.[274]

Quare Fraternitatem Tuam hortamur, ut quod commodo tuo facere possis, huius pii muneris officio fungaris, ruthenosque Episcopos tuo aspectu recrees, et opera iuves, quos tibi etiam in universum valde commendamus, nominatim vero, ut eorum desiderio tua auctoritate faveas, nimirum ut inter senatores Regni et ipsi quoque adnumerentur, quo certe loco, et honore digni habendi sunt, posteaquam Ecclesiae Catholicae corpori iterum inserti, et membra nostra effecti sunt, de quo item scribimus ad carissimum (f. 56v) filium nostrum Regem, ut eos hoc ornamento augeat, quandiu quidem permanserint in fide, et obedientia Romanae Ecclesiae.

Quod reliquum est, frater, da operam, ut facis, ut gregem tibi creditum, ad caelestia pascua, Dei adiutrice gratia, perducas. Ora etiam pro nobis, qui te paterne amamus, et virtutem, ac pietatem tuam plurimi facimus, ut his difficillimis temporibus onus nostrae pontificalis sollicitudinis gravissimum ad Dei gloriam perferamus.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die VII Februarii 1596, Pontificatus Nostri Anno quarto.

183.

Romae, 7. II. 1596.

Bernardo Episcopo Luceoriensi Sedes Apostolica commendat, ut Synodo Ruthenorum congregandae participaret resque Ecclesiae et Episcoporum ruthenorum, praesertim negotium senatorium promoveret.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 28, fol. 50v-51v.
ASV, *Armarium* 44, vol. 56v-57v, nr. 58.
THEINER A., *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*, t. III, pag. 256-7, nr. 188.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 261, nr. 147.

Venerabili fratri Bernardo, Episcopo Luceoriensi.[275]

---

[274] Cfr. infra nr. 183 et 184. Hi revera aderant in Synodo Berestensi diebus 6-9 octobris 1596 celebrata.

[275] Bernardus Maciejowski, Episcopus Luceoriensis (1588) dein Vilnensis et tandem Cracoviensis (ab an. 1600). Anno 1603 creatus cardinalis. Obiit 19.I.1608.

CLEMENS PP. VIII-us. Venerabilis frater, salutem et Apostolicam benedictionem.

Quanta portio ad Fraternitatem Tuam pertineat huius gaudii quo nunc in Domino fruimur, de ruthenorum Episcoporum ad Romanam Catholicam Ecclesiam conversione, plane scimus, et pietatem tuam saepe nobis perspectam hoc etiam nomine valde in Domino commendamus; reddet tibi copiosam mercedem iustus iudex in die retributionis, qui tantopere optasti, et pro tua virili laborasti, ut divulsa membra suo capiti iterum unirentur. Fratres nostri Hypatius, et Cyrillus, Episcopi (f. 57), qui a fratre nostro Michaele Metropolita aliisque Episcopis ruthenis ad nos, et ad hanc Sanctam Sedem oratores, et procuratores sunt missi, iam rite omnia egerunt, quae agenda hic fuerant, nam et procuratorio nomine, et proprio veteres errores, et eos maxime, qui Ruthenos ab huius Sanctae Apostolicae Sedis communione seiungebant, damnarunt, fidei professionem ex formula praescripta fecerunt, nobisque uti legitimo Christi in terris Vicario, quamquam indigni, et meritis impares sumus, debitam obedientiam praestiterunt. Postremo promiserunt Archiepiscopum, et Episcopos supradictos haec eadem quamprimum exacte, ut par est, facturos. Eam ob causam scribimus inter cetera eidem fratri nostro Archiepiscopo, ut suorum Episcoporum Synodum convocet, et quae Romae per eorum procuratores acta sunt, rata habeant, et confirment, fidei professionem emittant, et eorum subscriptione communitam ad nos transmittant, et denique omnia ritu solemni exequantur, quae eorum officii ratio postulat, ut perfecto nexu in vinculo caritatis nobiscum constringantur.

Existimavimus autem opportunum fore, ut duo, vel tres Episcopi poloni in eodem Episcoporum ruthenorum Conventu intersint, tu scilicet, et Archiepiscopus Leopolis, et Episcopus Chelmensis, ad quos etiam hac ipsa de re scripsimus;[276] id enim ad fraternam caritatem alendam (f. 57v) Ruthenosque catholicae Ecclesiae arctius conglutinandos pertinere arbitramur. Tum quae agenda diximus accuratius, et diligentius fient, te praesertim adiutore, qui hanc salutarem causam peculiari zelo complexus es.

Itaque pergratum nobis, si interesse potueris. Et quia fratres nostros Episcopos ruthenos iam uti membra nostra omni amoris significatione, quantum cum Domino licet, prosequi cupimus, scripsimus efficaciter ad carissimum filium nostrum Sigismundum Regem, ut eos inter Regni Senatores Ecclesiasticos adscribat, quamdiu quidem in fide catholica, et nostra ac sanctae Romanae Ecclesiae obedientia permanserint.

Age frater, et in hoc quoque ruthenos Episcopos adiuva, ut hoc

---

[276] Cfr. litteram praecedentem et subsequentem.

quoque beneficio obstricti, pergant in via salutis, et in sancto proposito firmius inhaereant totaque natio illa in corde perfecto ad Dominum, et ad matrem suam Romanam Ecclesiam convertatur, quod et pio tuo zelo sponte facturum, nostro hortatu impensius facturum non dubitamus.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die VII Februarii 1596, Pontificatus Nostri Anno quarto.

184.

Romae, 7. II. 1596.

Clemens VIII Episcopo Premisliensi Episcopos ruthenos eorumque negotia, et in specie senatoriale, commendat.

ASV, *Ed. ad Principes*, vol. 28, fol. 51v-52v.
ASV, *Armarium* 44, vol. 40, fol. 58r, nr. 59.
THEINER A., *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*, vol. III, pag. 256, nr. 188.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 262, nr. 148.

Venerabili fratri Laurentio, Episcopo Premisliensi.[277]

CLEMENS PP. VIII-s. Venerabilis frater, salutem et Apostolicam benedictionem.

Reduxit Pastor bonus, et Princeps Pastorum oves aberrantes ad ovile suum, fratres nostros, videlicet Michaelem Archiepiscopum Ruthenorum, et eius Coepiscopos ad sanctam Ecclesiam Romanam, omnium Ecclesiarum matrem, et magistram; nam quemadmodum Fraternitas Tua novit, miserunt ad nos Oratores suos, Venerabilis fratres Episcopos Hypatium et Cyrillum, prudentes et religiosos viros, qui omni cum humilitate a nobis petierunt, ut ad nostram et huius Sanctae Apostolicae Sedis gratiam, et communionem admitterentur. Quare cum veteribus erroribus condemnatis, et iis maxime quorum causa a nobis hactenus disiuncti fuere, fidei catholicae professionem, tam suo proprio, quam procuratorio nomine rite fecissent, et nostrae humilitati, qui licet immeriti Christi in terris vicem gerimus, veram obedientiam detulissent, et cum eundem Archiepiscopum et collegas Episcopos, quae ab ipsis acta sunt rata, et grata habituros promisissent, nos ad Dei gloriam et fidei catholicae exaltationem, et incrementum ruthenos Episcopos cum clero et populo ad Ecclesiae unitatem recepimus, et tamquam membra ad caput univimus, et adiunximus. Quo nomine bonis omnibus et tibi frater, cuius

[277] Laurentius Goslicki, Ep. Peremysliensis latinorum (1591-1601) dein vero Posnaniensis (1601-1607).

zelum non ignoramus, nominatim gratulamur, (f. 58v). Huc enim omnia studia, e labores referri debent, ut animas Christo lucremur.

Quare cupientes, ut iidem rutheni Episcopi, in fide, et caritate nobiscum perseverent, et Deo iuvante firmius coalescant, praeter caeteras amoris significationes, quibus eos et praesentes, et absentes prosecuti sumus, hoc praecipue honoris, et ornamenti eis procuramus apud carissimum filium nostrum Sigismundum Poloniae Regem, ut Archiepiscopus, et Episcopi rutheni inter ecclesiasticos Regni Senatores, non secus, ac caeteri catholici Episcopi numerentur, quamdiu quidem et fidem catholicam, quam professi sunt, integram conservaverint, et in nostra atque Apostolicae Sedis debita obedientia permanserint. Ob eam causam illos quoque Fraternitati Tuae commendamus, ut opera, et auctoritate tua eos iuves, et iam ut fratres, et membra eiusdem corporis in Christo complectaris, quod pro tua pietate, et rei aequitate, et spirituali fructu, qui inde emanare potest, te ultro facturum, et pro tua in nos, et hanc Sanctam Sedem devotione propensius facturum plane confidimus.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die VII Februarii 1596, Pontificatus Nostri Anno quarto.

185.

Romae, 7. II. 1596.

Clemens VIII Episcopo Chelmensi res Ruthenorum unitorum commendat eique iniungit, ut Synodo Ruthenorum participaret.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 28, fol. 52v-53v.
ASV, *Armarium* 44, vol. 40, fol. 59r-60r.
THEINER A., *op. cit.*, III, pag. 255, nr. 188.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pat. 363, nr. 149.

Venerabili fratri Stanislao, Episcopo Chelmensi.[278]

CLEMENS PP. VIII-s. Venerabilis frater, salutem et Apostolicam benedictionem.

Commune gaudium est, et vestrum peculiare, quod fratres nostri Michael Archiepiscopus Metropolita, et Episcopi rutheni ex veterum errorum tenebris in lucem veritatis emerserunt, Dei gratia iuvante, ex qua bona omnia promanant. Iam enim fratres nostros Hypatium, et Cyrillum, Episcopos, pios, et prudentes viros, eorum oratores, ad nos missos benigne excepimus, qui tam proprio suo quam procuratorio eorum, a qui-

[278] Stanislaus II Gomolinski, Episcopus Chelmensis (1591-1600), dein Luceoriensis (1600-1604), in qua Sede obiit.

bus missi sunt, nomine, fidei catholicae professionem fecerunt, et humilitati nostrae, qui licet immeriti, beatissimi Apostolorum Principis locum et auctoritatem tenemus, veram et debitam obedientiam reddiderunt, atque haec eadem Archiepiscopum, et Coepiscopos suos facturos, et comprobaturos primo quoque tempore promiserunt.

Benedictus in aeternum sit Deus, et pater misericordiarum, qui oves aberrantes ad ovile reduxit, et membra divulsa iterum capiti suo univit, atque adiunxit.

Nunc autem cum iidem duo Episcopi, et oratores Hypatius, et Cyrillus in Russiam revertantur, scribimus ad eundem Michaelem Archiepiscopum ut suorum episcoporum Synodum congreget, quae Romae a suis procuratoribus acta sunt rata habeant, et confirment, fidem profiteantur ex eadem formula praescripta (f. 59v) et rite subscriptam ad perpetuam rei testificationem ad nos transmittant, obedientiam nobis, et huic Sanctae Sedi praestent, et caetera, quae tanti negotii ratio postulat, sedulo exequantur. In ea vero Synodo aliquos ex fratribus etiam nostris polonis Episcopos interesse sane utile fore existimamus, ut Ruthenae Nationis Episcopi hoc adiumento corroborentur in fide, omnia cum maiori cura et dignitate fiant, et mutuum fraternae caritatis vinculum validius adstringatur; delegimus autem Fraternitatem Tuam propter tuam pietatem, et prudentiam, ut in eadem Synodo intersis una cum fratribus nostris Joanne Demetrio Archiepiscopo Leopolis, et Bernardo Episcopo Luceoriensi, ad quos item hac ipsa de re scripsimus.[279]

Et quia viscera nostra paterna multis in rebus ostendimus ruthenis Episcopis, tam his qui ad nos venere, quam eorum Archiepiscopo, et Coepiscopis absentibus, illud praecipue ad eos ornandos, atque ut haec membra recenter corpori conglutinata firmiter coalescant, apud carissimum filium nostrum Sigismundum Regem vestrum per litteras procuramus, ut scilicet inter Ecclesiasticos Senatores Regni rutheni etiam Episcopi connumerentur, et quando nostram, et Apostolicae Sedis gratiam, et communionem sunt consecuti, quamdiu quidem in eiusdem sedis obedientia permanserint, eodem quo caeteri Episcopi catholici iure, et honoribus (f. 60) perfruantur. Erit nobis gratum, si tu quoque ad hoc ornamentum consequendum eos tua opera, et auctoritate adiuveris quod nationi illi magis obstringendae, et fidei propagationi usui fore, Deo auxiliante, confidimus. Optamus te frater in tuo pastorali officio prospere agere, et de mutiplici animarum lucro in Domino gaudere.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die VII Februarii 1596, Pontificatus Nostri Anno quarto.

---

[279] Cfr. supra nnr. 182, 183. Aderat in Synodo Berestensi.

186.

Roma, 7. II. 1596.

Episcopi rutheni eorumque negotium senatoriale Episcopo Cuiaviensi commendantur.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 28, fol. 53v-54v.
ASV, *Armarium* 44, vol. 40, fol. 60r-61r.
THEINER A., *op. cit.*, III, pag. 255-6, nr. 188.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 265, nr. 150.

Venerabili fratri Hieronymo, Episcopo Cuiaviensi.[280]

CLEMENS PP. VIIIs. Venerabilis frater, salutem et Apostolicam benedictionem.

Misericordia Domini plena est terra, et miserationes eius super omnia opera eius. Ecce enim Deus noster tenebras convertit in lucem, et eos qui longe erant prope ad nos adduxit, ut sint unum nobiscum in fide, et caritate. Etenim, ut novit Fraternitas Tua, fratres nostri Michael Archiepiscopus, et eius Coepiscopi rutheni miserunt ad nos oratores suos, praestantes viros Hypatium, et Cyrillum, Episcopos, qui supplices a nobis petiere, ut eos ad gratiam, et communionem nostram, et huius Sanctae Apostolicae Sedis admittermus. Se enim omnes veteres errores abiicere, Romanam (f. 60v) Ecclesiam, omnium ecclesiarum matrem et magistram, agnoscere, paratos se esse fidem catholicam profiteri, nobis debitam obedientiam praestare, et summam Romani Pontificis in Ecclesia universali potestatem aperte confiteri. Quae cum omnia publice, ac rite essent executi, tam suo, quam procuratorio nomine Archiepiscopi, et collegarum suorum, et insuper promisissent, illos pariter quaecumque ab ipsis Romae acta essent, eodem modo in Russia rata habituros, et confirmaturos, nos vicissim, qui, licet immeriti, illius locum in terris tenemus, qui venit procurare, et salvum facere quod perierat, viscera paternae dilectionis illis aperuimus, et intra sinum Romanae Catholicae Ecclesiae illos recepimus, et admisimus, et omni amoris significatione prosecuti sumus. Haec enim membra olim divulsa, nunc per Dei gratia suo capiti conglutinata, quam arctissime nobiscum coniungi optamus.

Quamobrem tibi etiam magnopere commendamus ruthenos Episcopos, ut eos omnibus in rebus quibus poteris, poteris autem pro tua acutoritate, et zelo sane plurimis, adiuves ac foveas. Nominatim vero in eo operam tuam adhibeas, ut inter Regni senatores connumerentur, quamdiu tamen

---

[280] Hieronymus Rozrazewski (1581-1600). Obiit Romae die 9.II.1600.

fidem catholicam inviolatam servaverint, et summo Pontifici atque huic Sanctae Sedi obedientiam tribuerint, qua de re scripsimus accurate ad carissimum filium nostrum Sigismundum (f. 61) Regem. Ex eo autem multa bona proficisci posse, ut tam insigni beneficio Episcopi illi, et eorum natio obstringatur, tu pro tua prudentia optime intelligis.

Tibi vero, frater, quem sincere corde semper amavimus, et cuius virtutem plurimi semper fecimus, nostram paternam, et Apostolicam beneditionem impartimur, tibique caelestis gratiae copiam precamur, ut gregem tibi creditum ad aeterna caeli pascua perducas.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die VII Februarii 1596, Pontificatus Nostri Anno quarto.

187.

Cracovia, 9. II. 1596.

De Episcopo Kioviensi latino eiusque concordia cum cosacis.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 114v (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 105, nr. 561.

Al Sig. Cardinale San Giorgio, li 9 di Febraro 1596.

(f. 114v)...

Il Vescovo di Chiovia,[281] quale fa la sua residenza con li Cosacchi, ha loro ultimamente dato lo scritto, che sarà con questa mia, pieno di seditione, et se bene è riputato per vano, et leggiero, nondimeno secondo il capto di quelli cervelli inquieti si giudica assai accomodato alli fini, che essi hanno. Si consulta, che cosa si debba fare per reprimere la petulantia del sopradetto Vescovo.

. . .

188.

Roma, 10. II. 1596.

Expensae in confectione paramentorum pro Episcopis Ruthenis solvuntur secundum mandatum Clementis VIII.

ARCHIVIO DI STATO DI ROMA, *Fondo Camerale*: XXV: Libri di entrata e uscita della Tesoreria Generale, v. 1579, fol. 63096)v.

1596. X di febraro.

---

[281] Josephus Wereszczynskyj, Ep. Kioviensis latinus (1588-1599).

A Mario et Ottavio Routi, s. 595.06 à conto delle robbe date per li Vescovi Ruteni 595.06.

Alli detti s. 353.76 per tutte le robbe date alla Camera per tutto il 17 d'Aprile 95 - 353.76.

189.

Roma, 10. II. 1596.

Expeditio Ep. Ruthenorum Roma; viaticum 2 millia scutorum; conditio successus - dignitas Senatoria pro Episcopis Ruthenis.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 18, fol. 359rv.

Risponderò più brevemente del solito...

Li Vescovi Rutheni se ne verranno quanto prima, poiche già le cose loro tutte sono espedite à piena sodisfattione, et Nostro Signore gli hà fatto donare duemila scudi per il viatico.

La perpetuità dell'opera dipenderà da quel che rimane costi, et in spetie nell'honorarli dell'ordine Senatorio. Non posso essere più lungo, però me le raccomando pregandole, etc.

Di Roma, li X di Febraro 1596.

190.

Polonia, post 10. II. 1596.

Quid faciendum, si Rutheni veniunt in Concilium Nationale Poloniae, Unionis causa.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 118r.

Requisita ad rite perficiendum concilium nationale.

. . .

5. Si forte Graeci ad concilium unionis causa venire voluerint, in eo casu quid faciendum informatio a Sede Apostolica petenda.[282]

191.

Romae, 13. II. 1596.

Mandatum Clementis VIII, ut solvantur expensae confectionis vestium liturgicarum Episcopis ruthenis dono datarum.

Archivio di Stato di Roma, *Fondo Camerale*, VII: Registri dei Mandati Camerali, vol. 945 (1594-96), fol. 85v.

Welykyj A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 266, nr. 151.

---

[282] Episcopi rutheni propriam Synodum constituerunt, in qua res eorum expedierunt.

Per trina et bottoni d'oro et argento per guarnire li paramenti da messa che se donano alli Vescovi Rutheni.

... 153.20

Mons. Cesi etc. ordinarete a Gioseppe Giustiniano, nostro Depositario generale, che paghi alli Heredi di Cristofano Raggi scudi centocinquantatrè et b. 20 di moneta, che se li fanno pagare per il prezzo de once centodicinove di trina d'oro et argento, et bottoni numero 130 simili dati a Girolamo Mainardi nostro banderaro per guarnicione de paramenti da messa, che da Noi si donano alli Vescovi rutheni, et paghati vogliamo da la Nostra Camera Apostolica, quali siano accettati, et fatti buoni alli suoi conti della Depositaria Generale.[283]

Del Nostro Palazzo Apostolico, dì 13 febraro 1596.

CLEMENS PP. VIII

Fu dato l'ordine da mons. Thesoriero da Nattano a 16 detto.

... 153.20

192.

Roma, 15. II. 1596.

Expensae in confectione paramentorum Episcoporum Ruthenorum factae solvuntur secundum ordinem Clementis VIII.

ARCHIVIO DI STATO DI ROMA, *Fondo Camerale*, XXV: Libri di entrata e uscita della Tesoreria Generale, vol. 1579, fol. 64(95)r.

1596. A XV detto (= febraro).

A Donativi, s. 153.20 pagati à Heredi di Cristofano Raggi per trine d'oro date per mettere sopra li paramenti delli Vescovi Ruteni.

... 153.20

193.

Romae, 23. II. 1596.

Metropolitae Ruthenorum conceditur facultas consecrandi Episcopos sui Ritus, Ecclesiis vacantibus, qui tamen Metropolita a Romano Pontifice debeat confirmari.

ASV, *Archivio dei Brevi Apostolici*, vol. 372, fol. 76-83.
THEINER A., *op. cit.*, vol. III, pag. 260-2, nr. 189.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 266-268, nr. 152.

---

[283] De donatione vestium liturgicarum cfr. infra documenta sub nr. 194 et 195, ubi etiam eorum descriptio habetur.

CLEMENS EPISCOPUS Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

Decet Romanum Pontificem[284] eos, qui pravis schismatum erroribus relictis ad Sanctae Matris Ecclesiae unitatem redierunt, specialibus favoribus prosequi, ut illi in eiusdem Ecclesiae fide et obedientia eo constantius perseverent, quo cumulatioribus beneficiis se affectos esse perspexerint. Cum itaque Venerabiles fratres Hypatius Protothronius Wlodimiriensis et Brestensis, ac Cyrillus Exarcha Luceoriensis et Ostrosiensis, Episcopi Nationis Ruthenae seu Russae, suo et Venerabilium fratrum Michaelis Archiepiscopi Metropolitae Kioviensis et Haliciensis ac totius Russiae, Gregorii Archiepiscopi nominati electi in Archiepiscopum Polocensem et Vitebscensem, Michaelis Episcopi Praemisliensis et Samboriensis, Gedeonis Episcopi Leopoliensis, Dionysii Episcopi Chelmensis et Belsensis, Leontii Episcopi Pinscensis et Turoviensis postea defuncti, et Ionae Archimandritae Kobrinensis Ecclesiae Sancti Salvatoris, deinde electi in Episcopum Pinscensem et Turoviensem loco dicti Leontii, Episcopi defuncti, nomine, qui antea cum Romana Ecclesia non communicabant, sed proprii sermonis et idiomatis usu, retento Graeco Ritu, vivebant, ad nos et ad Sedem Apostolicam nuper accesserint, ac tam privato amborum, quam praedictorum Michaelis Archiepiscopi et aliorum Coepiscoporum communi et procuratorio nomine se et illos in eiusdem Ecclesiae gremium recipi, et tamquam membra suo capiti uniri supplicaverint, ac omnes suos et ipsorum errores, haereses et schismata damnaverint et detestati fuerint, Fideique Orthodoxae professionem iuxta formam Graecis ab hac Sancta Sede praescriptam integre et ad verbum fecerint et emiserint, nobisque et Apost. Sedi debitam obedientiam et subiectionem praestiterint et perpetuo praestare promiserint. Nosque nomine pii patris ipsos, universumque eorum Clerum et populum Ruthenae seu Russae Nationis in eiusdem Ecclesiae gremium receperimus, et tamquam membra in Christo unitati Ecclesiae restituerimus et incorporaverimus, ac praeterea ad nostram erga ipsos charitatem magis ostendendam, omnes sacros ritus et caerimonias, quibus idem Archiepiscopus seu Metropolita, Episcopi et Clerus praedicti iuxta sanctorum Patrum Graecorum instituta in Divinis Officiis et sacrosanto Missae sacrificio, et Sacramentorum administratione aliisque sacris functionibus utun-

---

[284] Praesens Bulla Clementis VIII consideranda est documentum fundamentale Unionis Berestensis et Ecclesiae Ruthenae, characteris canonici, cuius valor usque ad nostra tempora perdurat et anno 1807 erat extensa etiam ad Metropoliam Haliciensem (« *In universalis Ecclesiae* »). Cfr. *Documenta Pontificum Romanorum historiam Ucrainae illustrantia*, vol. I, Romae 1953, pag. 266, nr. 152, et vol. II, Romae 1954, pag. 313, nr. 871.

tur, dummodo veritati et fidei catholicae non adversentur et communionem cum Romana Ecclesia non excludant, ex Apostolica benignitate eisdem permiserimus, concesserimus et indulserimus, aliaque fecerimus, quae in nostris sub plumbo confectis literis datis decimo Kal. Ianuarii praesentis anni plenius continentur.[285]

Cupientes nunc eosdem uberioribus gratiis prosequi, cum Provincia Russiae seu Ruthena longo intervallo a Romana Curia distet, et propterea Episcopis, qui pro tempore eligentur, valde incommodum futurum sit, ad Apostolicam Sedem pro suae electionis confirmatione accedere, seu etiam alios, qui eorum nomine huiusmodi confirmationem petant, ad eamdem Sedem transmittere, eorum in hac parte commodis et indemnitati, quantum cum Domino possumus, consulere volentes, Motu proprio et ex certa scientia nostris, et Sedis Apostolicae potestatis plenitudine hac nostra perpetuo valitura Constitutione statuimus et ordinamus, ut quandocumque posthac aliquas ex praedictis eorum Cathedralibus Ecclesiis seu Sedibus Episcopalibus, Wlodimiriensi nimirum et Brestensi invicem, Luceoriensi et Ostrosiensi etiam invicem, Plocensi et Vitebscensi etiam invicem, Praemisliensi et Samboriensi similiter invicem, Chelmensi et Belsensi etiam invicem, Leopoliensi et Camenecensi etiam invicem perpetuo vel alias unitis seu annexis, pastoris solatio destitui aut quovis modo vacare contigerit, is qui ad dictas Ecclesias pastoris solatio destitutas seu vacantes iuxta morem eorum, seu modum illis permissum electus seu nominatus fuerit, a praedicto Archiepiscopo Metropolita Kioviensi ac Haliciensi nunc et pro tempore existenti auctoritate et nomine Sedis Apostolicae confirmari vel institui, eique munus consecrationis impendi possit et debeat, ac ut sic electus seu nominatus et confirmatus vel institutus ab eodem Archiepiscopo Metropolita, vel de eius licentia ab alio Catholico Anstitite eiusdem Nationis, gratiam et comunionem Sedis Apostolicae habente, ascitis duobus vel tribus aliis Catholicis Episcopis similem gratiam et communionem habentibus et sibi in hoc assistentibus, munus consecrationis huiusmodi suscipere, idemque Antistes illi dictum munus impendere valeat, super quo ipsi tam in Episcopum pro tempore electo seu nominato et confirmato, quam Archiepiscopo Metropolitae pro tempore existenti plenam, amplam et liberam potestatem et facultatem per praesentes concedimus et indulgemus.

Verum cum Sedes Archiepiscopales seu Metroplitanas Ecclesias Kioviensem et Haliciensem praedictas, similiter invicem perpetuo vel alias

---

[285] Cfr. supra « *Magnus Dominus* », de dat. 23.XII.1595. Aliud documentum fundamentale Unionis cum eius descriptione et dispositionibus canonicis (sub nr. 145)

unitas sive annexas, per obitum vel alias quovis modo quandocumque tam forsan in Romana Curia, quam extra eam ubilibet pastoris solatio destitui seu vacare contigerit, volumus et pari motu atque auctoritate perpetuo statuimus et ordinamus, ut is, qui in Archiepiscopum seu Metropolitam iuxta eorum morem, seu modum illis permissum pro tempore similiter electus seu nominatus fuerit, electionis seu nominationis suae confirmationem institutionem seu provisionem, nec non et muneris consecrationis licentiam a nobis et a Romano Pontifice pro tempore existente petere et obtinere omnino teneatur et debeat.

Volumusque et similiter perpetuo statuimus, ut literae confirmationis seu institutionis et provisionis hiusmodi, et licentiae praedictae in eadem Curia per officiales, ad quos spectat, per viam secretam gratis expediantur,[286] decernentes sic et non aliter per quoscumque Iudices et Commisarios quacumque auctoritate et dignitate fungentes, sublata eis aliter iudicandi et interpretandi facultate et auctoritate, iudicari et definiri debere, irritum quoque et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus quibuscumque Apostolicis, ac Universivalibus Provincialibusque et Synodalibus Conciliis editis generalibus vel specialibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, caeterisque contrariis, quibuscumque. Volumus autem, ut praesentium exemplis, etiam impressis, manu Notarii publici subscriptis, et sigillo personae in dignitate ecclesiastica constitutae obsignatis, eadem prorsus fides in iudicio et extra illud ubique locorum habeatur, quae haberetur eisdem praesentibus, si essent exhibitae vel ostensae. Nulli ergo etc. Nostrum statutorum, ordinationis concessionis, indulti, decreti et voluntatis infringere etc. Si quis etc.

Datum Romae apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicae MDXCVI, VII Kalendas Martii, Pontificatus Nostri Anno quinto.

194.

Romae, 26. II. 1596.

Episcopo Volodimiriensi et Berestensi Hypatio Potij eiusque successoribus, conceditur usus vestium sacrarum, quas Saccosium appellant, dalmaticarum et tunicarum instar, dum sacrosanctum Missae sacrificium divinaque officia pontificali more celebrant.

ASV, *Archivio dei Brevi Apostolici*, vol. 372, fol. 83-87, et 71-73.
Bullarum diplomatum et privilegiorum Sanctorum Romanorum Pontificium. Augustae Taurinorum t. X, 1865, p. 253-254, n. 126.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 269, nr. 153.

[286] Expeditio Bullarum confirmationis nullam post se trahebat expensam neque pro ipsa pergamena.

CLEMENS EPISCOPUS, Servus Servorum Dei. Venerabili fratri Hipatio, protothronio metropolis Kioviensis, Episcopo Wlodimiriensi et Brestensi, Nationis Ruthenae seu Russae, salutem et Apostolicam benedictionem.

Romanus Pontifex specialibus favoribus libenter prosequi consuevit, quorum merita et virtutes suis ac Sedis Apostolicae beneficiis dignas esse animadvertit.

Cum igitur tu, necnon Venerabilis frater Cyrillus, exarcha metropolis Kioviensis, Episcopus Luceoriensis et Ostroviensis, nationis Ruthenae seu Russae utriusque vestrum, et aliorum Venerabilium fratrum Michaelis. Archiepiscopi metropolitae Kioviensis ac totius Russiae, necnon Gregorii Archiepiscopi nominati, electi in Episcopum Polocensem et Vitebscensem, Michaelis, Episcopi Praemisliensis et Samboriensis, Gedeonis, Episcopi Leopoliensis, Dionysii, Episcopi Chelmensis et Belsenis, Leontii, Episcopi Pinscensis et Turoviensis, postea defuncti, et Jonae, Archimandritae Kobrinensis, ecclesiae Sancti Salvatoris, deinde electi in Episcopum Pinscensem et Turoviensem, loco dicti Leontii defuncti Episcopi nomine, qui omnes antea cum Romana Ecclesiae minime communicabatis, sed, proprii sermonis et idiomatis usu retento, graeco ritu vivebatis, ad nos et Sedem Apostolicam nuper accesseritis, ac tam privato amborum, quam praedictorum Archiepiscopi sive Metropolitae, et aliorum Coepiscoporum communi procuratorio nomine, vos et illos in Romanae Ecclesiae gremium recipi, ac tamquam membra suo capiti uniri supplicaveritis, universosque vestros et illorum errores, haereses et schismata damnaveritis et deserti fueritis, fideique orthodoxae prefessionem, iuxta formam Graecis ab hac Sancta Sede praescriptam, integre et ad verbum feceritis et emiseritis, nobisque et Apostolicae Sedi debitam obedientiam et subiectionem praestiteritis, nosque more pii fratris vos et ipsos, universumque eorum populum et clerum Ruthenae seu Russae nationis praedictae in eiusdem Ecclesiae gremium receperimus et tamquam membra in Christo unitati Ecclesiae restituerimus et incorporavimus; volentes nunc, ut par est, insignem aliquam paternae nostrae erga Fraternitatem Tuam voluntatis significationem ob eam rem pie ac diligenter pro virili sua parte prestam exhibere, Motu proprio, et ex certa scientia nostris, eidem Fraternitati Tuae, ac tuis successoribus Wlodimiriensibus et Brestensibus Episcopis in unione et obedientia sanctae Romanae Ecclesiae perseverantibus, ut post hac perpetuis futuris temporibus vestibus illis sacris, quas Saccos appellatis, dalmaticarum et tunicarum instar,[287] quibus Venerabilis

---

[287] Privilegium hoc concessum fuit omnibus episcopis Volodimiriensibus in signum gratitudinis et meriti Hypatii Potij. Res haec postea plurima excitavit dissidia de usu horum vestium, praesente Metropolita vel extra propriam eparchiam. Hodie omnes episcopi his iisdem vestibus utuntur ex consuetudine et usu.

frater Archiepiscopus seu Metropolita ex speciali indulto uti solet, et quibus eidem Archiepiscopo seu Metropolitae, vel alicui vestrae nationis Episcopo sine simili indulto uti non licet, dum sacrosanctum missae sacrificium, vel alia divina officia pontificali more, tu vel ipsi successores tui celebrabitis, uti libere et licite valeatis, facultatem et licentiam, Apostolica auctoritate, tenore praesentium, ex speciali dono gratiae concedimus et indulgemus.

Ut vero eius rei aliquod momentum extet, et in eadem tua ecclesia (f. 254) post hoc perpetuo conservetur, nos eas vestes auro et serico coerulei coloris intertextas et eminentibus hinc inde liliis auro similiter intorto seu ricio, ut vocant, ornatas, confici iussimus, illasque cum nonnullis altaris ornamentis, necnon cum stola tum minore tum maiore, quas Petrachilos et Omophoria appellatis, ac cum aliis vestibus inferioribus, quibus pro albis utimini, ex serico coerulei coloris confectis, floribusque aureis et argenteis decoratis, simili motu et auctoritate eidem Fraternitati Tuae ac tuis successoribus praefatis gratiose donavimus et elargiti sumus, prout denuo auctoritate Apostolica tenore praesentium donamus et elargimur.[288]

Decernentes sic et non aliter per quoscumque iudices et commissarios, quacumque auctoritate et dignitate fungentes, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter iudicandi et interpretandi facultate et auctoritate, iudicari et definiri debere, irritum quoque et inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attentari.

Non obstantibus quibusvis constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, ac in provincialibus et synodalibus conciliis editis generalibus vel specialibus ecclesiarum Wladimiriensis et Brestensis, quavis etiam Apostolica auctoritate roboratis, caeterisque contrariis quibuscumque.

Volumus autem, ut praesentium exemplis, etiam impressis, notarii publici manu subscriptis, et sigillo personae in dignitate ecclesiastica constitutae obsignatis, eadem prorsus fides in iudicio et extra illud ubique locorum habeatur, quae haberetur eisdem praesentibus, si essent exhibitae vel ostensae.

Nulli ergo... etc., Si quis autem... etc.

Datum Romane apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicae 1596, IV Kalendas Martii, Pontificatus Nostri Anno V.

---

[288] Ex hac decriptione patet et forma vestium episcopalium Ecclesiae Ruthenae.

195.

Romae, 26. II. 1596.

Episcopo Luceoriensi et Ostrogiensi Cyrillo Terleckyj eiusque successoribus, conceditur usus vestium sacrarum, quas Saccosium appellant, dalmaticarum et tunicarum instar, dum sacrosantum Missae sacrificium divinaque officia pontificali more celebrant.

ASV, *Archivio dei Brevi Apostolici*, vol. 372, fol. 73-76, 87-89.
Bullarum diplomatum et prilegiorum Sanctorum Romanorum Pontificum, t. X, Augustae Taurinorum 1865, pag. 252, nota 1.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 270, nr. 154.

CLEMENS EPISCOPUS, Servus Servorum Dei. Venerabili fratri Cirillo, Exarchae Metropolis Kioviensis, Episcopo Luceoriensi et Ostrogiensi, nationis Ruthenae seu Russae, salutem et apostolicam benedictionem.

Romanus Pontifex eos specialibus favoribus... (*Simile privilegium hoc die, iisdemque expressum verbis concessit Clemens Episcopis Luceoriensibus, quibus sacras vestes rubri coloris dono dedit. — Cfr. Breve praecedens pro Hypatio Potij, mutatis mutandis*).

Ut vero eius rei aliquod monumentum extet et eadem tua ecclesia posthac perpetuo conservetur, Nos eas vestes auro et serico rubei coloris intertextas, et eminentibus hinc inde liliis auro similiter intorto seu ricio, ut vocant, ornatas confici iussimus illasque cum nonullis altaris ornamentis nec non cum stola etc. [289] (*prout in Brevi praecedenti*). Decernentes etc. Non obstantibus etc. Volumus autem etc. Nulli ergo etc. Si quis autem etc.

Datum Romae apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicae 1596, quarto Kalendas Martii, Pontificatus Nostri Anno quarto (*quinto*).

196.

Romae, 1. III. 1596.

Mensae episcopali Volodimiriensi et Berestensi unitur monasterium SS. Salvatoris, Ordinis S. Basilii.

ASV, *Archivio dei Brevi Apostolici*, vol. 372, fol. 93-95, 97-99.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 271, nr. 155.

CLEMENS EPISCOPUS Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

---

[289] Cfr. Breve praecedens eiusdem tenoris, excepto colore vestis, dono datae Episcopis Luceoriensibus.

Ex iniuncto nobis Apostolicae servitutis officio, Ecclesiarum quarumlibet, earum praesertim quarum Praesules pravis haeresum et schismatum erroribus relictis ad Catholicae Romanae et Universalis Ecclesiae unitatem et obedientiam redierunt utilitati et eorundem Praesulum commodis, quantum cum Domino possumus, libenter consulimus, prout in Domino salubriter conspicimus expedire. Cum itaque, sicut accepimus, mensa episcopalis Wlodimiriensis et Brestensis Metropoliae Kioviensis Ruthenae Regionis exiguos admodum redditus habeat, quibus Venerabilis frater noster Hyppatius Protothronius illius Episcopus iuxta suae pontificalis dignitatis exigentiam statum suum decenter tenere, et onera sibi incumbentia, praesertim Concionatoris Verbi Dei, et Scholae Magistri pro spirituali Christi fidelium dictae Ecclesiae consolatione, necessariaque instructione sufferre non potest, et si monasterium Sancti Salvatoris Ordinis Sancti Basilii Wlodimiriense[290] certo modo, quem praesentibus pro expresso haberi volumus, vacans, cuius fructus, redditus, et proventus (f. 97v) ad centum circiter ducatos auri de Camera secundum communem aestimationem annuatim ascendunt, eidem mensae episcopali perpetuo uniretur, ex hoc profecto utilitati dictae Ecclesiae pro Concionatoris Verbi Dei, et Scholae Magistri manutentione valde consuleretur.

Nos volentes Ecclesiam ipsam eiusque Episcopum, quos nuper una cum aliis Episcopis ruthenis, qui antea cum Romana Ecclesia non communicabant, sed proprii sermonis et idiomatis usu retento graeco ritu vivebant, ad eiusdem S. R. E. gremium, et unitatem recepimus, spiritualibus favoribus, et gratiis prosequi, ac Ecclesiae et monasterii praedictorum uberiores valores annuos ipsiusque monasterii ultimum vacationis modum praesentibus pro expressis habentes, Motu proprio, et ex certa scientia maturaque deliberatione nostra monasterium praedictum quovis modo, etiam si ex illo quaevis generalis reservatio etiam in Corpore Iuris clausa, etiam per obitum apud Sedem, aut per illius ultimi possessoris resignationem sponte, etiam coram Notario et testibus factam, aut vacet, etiamsi tanto tempore vacaverit, quod eius collatio iuxta Lateranensis statuta Concilii ad Sedem Apostolicam legitime devoluta existat, et (f. 98) super illo inter aliquos lis, cuius etiam statum praesentibus haberi volumus pro expresso, pendeat indecisa eidem mensae episcopali Wlodimiriensi, et Brestensi, cuius Episcopus pro tempore, sicut etiam caeteri omnes eiusdem Nationis Ruthenae seu Russae in eadem Sancti Basilii regula professi esse consue-

---

[290] Concessio haec viam aperuit variis abusibus et cumulationi beneficiorum; quidam episcopi etiam sine necessitate propter solam commoditatem plurima monasteria in commendam habuerunt, praesertima Abbatialia.

verunt, ad effectum tamen, ut ex eiusdem monasterii fructibus Concionatorem Verbi Dei, et Magistrum Scholae sustentare valeat, auctoritate Apostolica tenore praesentium perpetuo unimus, annectimus, et incorporamus. Ita quod liceat idem Episcopo nunc et pro tempore existenti, eiusdem monasterii ac illius bonorum regiminis et administrationis, seu quasi possessionem propria auctoritate libere apprehendere, ac perpetuo retinere, ipsaque bona locare, et arrendare ac illorum fructus, redditus et proventus, et emolumenta quaecumque percipere, exigere et levare ac in eorundem Concionatoris et scholae Magistri substentationem convertere. Ita tamen quod in eodem monasterio divinus cultus, ac solitus monachorum, et Ministrorum numerus nullatenus minuatur, sed eiusdem monasterii (f. 98v) eiusque conventus, quatenus fructus separatos a mensa abbatiali non habeat, congrue per dictum Episcopum supportentur onera consueta.

Decernentes unionem, annexionem, et incorporationem huiusmodi ac praesentes litteras nullo unquam tempore etiam ex eo quod quicumque interesse habentes, seu praetendentes ad id vocati non fuerint, neque praemissis consenserint, aut quod fructus dictae mensae episcopalis, cui dictum monasterium univimus, iuxta regulam nostram non sint expressi, aut aliter ex quocunque capite de subreptionis, obreptionis, aut nullitatis vitio, seu intentionis nostrae, aut alio quocumque defectu notari, impugnari, invalidari, retractari, ad terminos iuris reduci, in ius vel controversiam revocari, aut aliter quomodolibet infringi, invalidari, retractari, vel alias annullari nullatenus posse, sed semper validas, efficaces, existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri, et obtinere, sicque per quoscumque Iudices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici (f. 99) Auditores, sublata eis et eorum cuilibet aliter iuricandi, et interpraetandi facultate et auctoritate, iudicari, et definiri debere, ac irritum et inane quidquid secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus nostra praedicta de exprimendo valore beneficii, cui aliud uniri peteretur, ac de unionibus committendis ad partes, coatis quorum interest, nec non Lateranensis Concilii novissime celebrati, uniones perpetuas nisi casibus a iure permissis fieri prohibentis, ac piae memoriae Bonifacii Papae VIII, Praedecessoris nostri, aliisque constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, ac in provincialibus et synodolibus Conciliis specialibus vel generalibus, nec non monasterii et Ordinis praedictorum, iuramento, confirmatione Apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis, et litteris Apostolicis, illis ac eiusdem (f. 99v) Ordinis Superioribus, et personis in contrarium praemissorum quorumcunque concessis, confirmatis, approbatis, et innovatis.

Quibus omnibus et singulis, etiam si pro sufficienti eorum derogatione de illis eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, expressa, et individua mentio habenda foret, illis aliter in suo robore permansuris hac vice duntaxat specialiter et expresse derogamus, caeterisque contrariis quibuscunque.

Volumus autem, ut praesentium transumptis, etiam impressis, Notarii publici manu, et sigillo personae in dignitate ecclesiastica constitutae consignatis eadem illa prorsus fides habeantur, quae haberetur eisdem praesentibus, si forent exhibitae, vel ostensae. Nulli etc. nostrae unionis, adnexionis, incorporationis, decreti, voluntatis, et derogationis infringere etc. Si quis etc.

Datum Romae apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicae 1596, Kalendis Martii, Pontificatus Nostri Anno V.

197.

Cracovia, 1. III. 1596.

De reditu Episcoporum et de Seminario eirgendo.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 C, fol. 83.
ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 106v (reg.).
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 107, nr. 567.

. . .

Come li Vescovi Rutheni giongano qua, si potrà allhora discutere ciò che converrà fare intorno al Seminario delli giovani Rutheni, ecc.

Di Cracovia, il primo di Marzo 1596.

(Al Sig. Cardinale San Giorgio).[291]

198.

Roma, 2. III. 1596.

De discessu Episcoporum ruthenorum de Urbe et de incursione cosacorum in Lithuaniam.

Bibl. Vat., *Urb. lat.*, vol. 1064, fol. 132-32v.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 108, nr. 569.

Di Roma, li II di Marzo 1596.

. . .

Li doi Vescovi Rutheni stanno per ritornarsene alla patria loro,

---

[291] Nuntius Germanicus Malaspina (1592-1598).

sodisfattissimi delle cortesie et favori ricevuti da Sua Beatitudine, dalla quale essendo andati domenica per licentiarsi, furono visti a lacrimar di tenerezza, havendoli Sua Beatitudine donato dua veste di tela d'oro per ciascuno,[292] all'usanza loro et ordinato, che gli sieno sborsati m/2 ducati per le spese del viaggio.

. . . (f. 132v)...

Di Cracovia con lettere delli 10 passato scrivono, che si confirmava l'abbruggiamento fatto dalli Cosacchi in Lithuania, i quali portavano lo stendardo con l'arme dell'Imperatore, et contra di loro era stato spedito un Capitano con pochissima gente. ...

199.

Roma, 4. III. 1596.

De reditu Episcoporum ruthenorum.

BIBL. VAT., *Urb. lat.*, vol. 1064, fol. 126v.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 107, nr. 568.

Di Roma, li 2 Marzo 1596.

(f. 126v)...

Li Vescovi Ruteni vanno tuttavia facendo le visite per ritornare alla patria loro, havendoli Nostro Signore oltre a molte gratie particolari donato ancora un paramento bellissimo di broccato con trine d'oro, per uso delli divini offizii.

. . .

200.

Romae, 4. III. 1596.

Unio monasterii Pečarensis Kioviensis mensae Metropolitanae item Kioviensi.

ASV, *Archivio de Brevi Apostolici*, vol. 372, fol. 101-103, 105-107v.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 273, nr. 156.

CLEMENS EPISCOPUS Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

Ex iniuncto nobis Apostolicae servitutis officio... (*ut supra sub nr.* 196). Cum itaque, sicut accepimus, mensa archiepiscopalis Kioviensis et Haliciensis, quae totius Nationis Ruthenae, seu Russae Metropolis

---

[292] Cfr. de hac donatione nnr. 194, 195.

existit, exiguos admodum redditus habeat, ex quibus Venerabilis frater noster illius Archiepiscopus seu Metropolita, iuxta suae pontificalis dignitatis exigentiam statum sive decenter tenere non potest, etsi monasterium quod Peczeorum vocant Ordinis Sancti Basilii Kioviense[293] certo modo... vacans... ad MCC circiter ducata auri de Camera secundum communem extimationem... Nos volentes etc. Decernentes unionem etc... quibus omnibus etc. Volumus autem etc... Nulli ergo hominum etc...

Datum Romae apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicae 1595, quarto Nonas Martii,[294] Pontificatus Nostri Anno V.

201.

Roma, 5. III. 1596.

Expensa itineris Episcoporum Ruthenorum ex pecunia Camerae Apostolicae exsolvitur, secundum mandatum Clementis VIII.

ARCHIVIO DI STATO DI ROMA, *Fondo Camerale*, XXV: Libri di entrata e uscita della Tesoreria Generale, vol. 1579, fol. 69(100)r.

1596. A 5 detto (= Marzo).

A Donativi s. 1000 d'oro puro et s. 1000 di moneta pagati à Mons. Luca Dottorio, maestro di casa delli Vescovi Rutenici; disse per le spese del viaggio de detti Vescovi.

... s. 1000 ... s. 1000.

202.

Romae, 5. III. 1956.

Petro Arcudio donantur 500 scuta, ut possit iter in Russiam instituere in adiutorium Episcoporum ruthenorum.

ARCHIVIO DI STATO DI ROMA, *Fondo Camerale*, VII: Registri dei Mandati Camerali, vol. 945 (1594-96), fol. 85v.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 274, nr. 157.

A Pietro Sacerdote Greco per il viaggio in Russia per lui et un suo Compagno con li Vescovi Ruteni s.di 500 di moneta.

Mons. Cesi etc. ordinarete a Giuseppe Giustiniani etc. che paghi

---

[293] Famosa Kievo-Peczarensis Laura, nota iam ab anno 1070 circiter. Centrum culturae et religiositatis totius Europae orientalis, usque ad nostra tempora.

[294] Clemens PP. VIII electus fuit die 30.I.1592 et incoronatus die 9 februarii eiusdem anni, proinde anni Pontificatus sane hisce diebus mutabantur.

a Pietro Arcudi Sacerdote, et Alunno del Collegio Greco s.di cinquecento di moneta, cioè s.di 250 gli si paghi qua et altri s.di 250 gli se faccia lettera, che gli siano pagati in Venetia; quali s.di 500 se li fanno pagare per le spese per il viaggio per lui e Moschetti, suo compagno, per andare in Russia per ordine Nostro con li Vescovi rutheni er per fare un parato sacerdotale per portarlo seco per celebrare la messa, arrivato che sarà la, et pagati vogliamo etc.

Del nostro Palazzo Apostolico questo dì 5 di marzo 1596.

CLEMENS PP. VIII.

Fu dato l'ordine di Mons. Thesoriero a dì detto: 500 di m.

203.

Roma, 7. III. 1596.

Iter Petri Arcudii in Russiam persolvitur expensis Camerae Apostolicae.

ARCHIVIO DI STATO DI ROMA, *Fondo Camerale*, XXV: Libri di entrata e uscita della Tesoreria Generale, vol. 1579, fol. 70(101)v.

1596. — A 7 di Marzo.

A Donativi s. 500 d'oro puro pagati al Sign. Pietro Arcudi, Sacerdote et Alunno del Collegio Greco, per le spese del viaggio d'andar con li Vescovi Rutenici.

.....500 s.....

204.

Roma, 7. III. 1596.

Mandatum pro 100 scutis, ut remuneratione pro Luca Doctorovio, ut sibi Romae libros desideratos compararet.

ARCHIVIO DI STATO DI ROMA, *Fondo Camerale*, VII: Registri dei Mandati Camerali, vol. 945 (1594-96), fol. 86v.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 274, nr. 158.

Mons. Cesi etc. ordinarete a Giuseppe Giustiniani etc, che paghi scudi cento di moneta al canonico Lucerae, quale è stato inteprete delli Vescovi ruteni[295] et gli ci doniamo per provedersi di libri che lui desidera, et paghati vogliamo...

Del nostro Palazzo Apostolico questo dì 7 Marzo 1596.

CLEMENS PP. VIII.

Fu dato l'ordine di Mons. Thesoriero a dì detto: 100.

---

[295] Donum personale pro interprete episcoporum Ruthenorum.

205.

Roma, 8. III. 1596.

Lucae Doctorovio 100 scuta monetae donantur.

ARCHIVIO DI STATO DI ROMA, *Fondo Camerale*, XXV: Libri di entrata e uscita della Tesoreria Generale, vol. 1579, fol. 71(102)r.

1596. — A 8 di Marzo.

A Donativi s.100 di moneta pagati al Sign. Luca Doctorio, Interprete delli Vescovi Ruteni; disse per far provigione de libri.....100 s.

206.

Venetiis, 30. III. 1596.

Transitus Episcoporum ruthenorum per civitatem Venetiarum.

BIBL. VAT., *Urb. lat.*, vol. 1064, fol. 203.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 110, nr. 575.

(f. 203)...

Sono gionti in questa città li doi Vescovi Rutheni, che vengono di Roma et sono molto accarezzati da questo clero et Senato insieme. Li quali Vescovi vanno vedendo le cose notabili della città et sono stati presentati da renfrescamenti a nome publico et parteranno per le case loro fra 4 giorni.[296]

. . .

207.

Roma, 6. IV. 1596.

Scuta monetae 250.85 Octavio Ruoti exosolvuntur pro expensis in servitium Episcoporum Ruthenorum.

ARCHIVIO DI STATO DI ROMA, *Fondo Camerale*, XXV: Libri di entrata e uscita della Tesoreria Generale, vol. 1579, fol. 81r.

1596. — A 6 d'Aprile.

A spese diverse s. 250.85 à Mario et Octavio Ruoti per resto delle robbe date alli Vescovi Ruteni.

.....250.85.

---

[296] Acceptio Episcoporum Ruthenorum Venetiis erat sollemnis, et quidem expensis civitatis.

Пресвѧтѣйшый: и Блаженнѣйшый Отче:

п/
Нсмиренный Ипатей Потей, Божою милостю Прототроне Епископъ Володи-
мирский и Берестейский, зъ вѣры народу роского, единъ з ряду и послан-
никовъ всѣхъ вышеменованыхъ пастыровъ, и предложоныхъ ихъ милости: тогожъ народу.
то естъ Михаила Рагозы Архиепископа, Митрополита Киевского Галиц-
кого, и всея Росии, и Григорія Архиепископа, нареченного владыки Полоцкого,
и Витебского, и Иоанна Гоголя нареченного Епископа Пинского и Туровского;
и Михаила Копыстенского, Владыки Премыского и Самборского. и Гедео-
на Болобана Епископа Лвовского и Каменецкого, Діонисія Збируйского
Епископа Холмского и Белзского, особливе нами з иншими постановены
и посланы, Посломъ зуполнымъ вмѣстѣ з отцемъ его милостю, Кириломъ
Терлецкимъ Екзархою Епископомъ Луцкимъ и Острозскимъ, тогожъ
народу, з рівнымъ посланникомъ и речникомъ всѣхъ менованыхъ ихъ милости:
предложоныхъ, братомъ моимъ, репрезентуючи, и заступуючи особности зверхнее
Свѣтлѣйшое, и всеи церкви римское такъже и противъ брана Посло-
шенства, такъ ихъ самыхъ именемъ, яко и всего духовенства и людей:
илъ подданныхъ Ст. свѧтое Столицы Преблаженнаго Петра и свѣтлости вашое:
яко верховному Пастырови церкви Христовой, Католицкое Униов
Святобливости вашое будучи, и хотечи нижей выписаное мовы Святое и пра-
вдивое исповѣданье яко естъ истинна речнымъ доброчинности, Стороною свя-
того римского церковью, приходячимъ чинити, Такъ попередне
и именемъ Предложоныхъ ихъ милости Архиепископа и Епископовъ роскихъ
Приходячимъ моихъ, яко и моимъ власнымъ Постомъ Стороною ихъ
милости Екзархого Епископомъ Луцкимъ и Острозскимъ, речникомъ ихъ
братомъ моимъ, и вмѣсто обоихъ мести Архиепископа и Епископовъ, праве
жатие тое свѣтлѣйшое, и иншимъ тая пристойни мирита, и стягаючи, и згоды
тогожъ сами восполнени предъ тою способъ Слово вслове вчинити, и
тое росками своими подписати, и печатми приложити, и досконалие
тое и всѣ столицы Святое Апостолское Приимаю, тое мы способомъ
Вѣрою моцною вѣрую, и исповѣдую все повшехне, то што колвекъ естъ вси
тое вѣры, которого выдаетъ Святая римская церковь Кто естъ; —
Вѣрую вединого Бога Отца вседержителя, творца неба и земли, ви-
димымъ всѣмъ, и невидимымъ, и во единого Гда Иисуса Христа Сына
Божиего Единородного, иже отъ Отца рожденного Прежде всѣхъ вѣкъ:

свѣтъ отъ свѣта, Бога истинна отъ Бога истинна, рождьшна, а не
сотворѣнна Єдиносущна отцю, имиже вся быша, На землѣ словесъ
нашего ради спасенїа сошьдшаго съ небесъ и воплотившагося отъ Духа, Святыа
Дѣвы Богородицы, распятаго за ны при понтѣйстѣ Пилатѣ
страдавша и погрѣбенна, и воскресша въ третїй день по писанїихъ, и вознес-
шагося на небеса, сѣдящаго одесную отца, и паки грядущаго съ славою съ-
дити живымъ и мертвымъ, егожде царствїю не будетъ конца, и въ
Духа святаго истиннаго животворящаго, иже отъ отца исходящаго,
иже съ отцемъ и Сыномъ сокланяема и сославима, глаго-
лавшаго пророкы; и Єдинъ святыя Соборныя и Апостольскыя церкве.
Исповѣдую Единое Крещенїе, во оставленїе грѣховъ. Чаю воскресенїа
мертвыхъ, и жизни будущаго вѣка. Аминь.

Вѣдаю сїю вѣру правилную и исповѣдую то всѣ, што колвекъ в святыхъ Соборѣхъ
вселенскїихъ Богодухновенныхъ, якоже ересїи нечестивыя, законопреступныя
церкви постановилъ и утвердилъ, то есть иже въ Духѣ святомъ отъ
отца исшедшаго, всѣвышнїй есть и всемогущества и всѣдѣтельство имѣетъ
изволенїя, Господь и Сынъ, иже отъ отца и Духа всѣвышнїй, нашего
Единаго начала, нерушимымъ движенїемъ исходитъ; Понеже сїе
слова нашего святыя вѣры и вѣчныя любви, изволенїя ради Сына и
скорости святого духа, знаменїа ради Сына чистъ винограда водителъ Хри-
стосъ, Господь нашихъ Есть начало Создателя духа святаго
нашего животворящаго, Его всѣ наши святыя вѣры, потвержденїя Единородного
Сыновы своего, доброхотнымъ дарь есть, и отъ того не отлученъ будетъ.
То тѣмъ исходящїй иже въ Духѣ святомъ поклонити и въ Сына, Сынъ и отца
имѣти вѣрне, Сего ради всѣ вѣрны народы Единъ есть, и рѣчь того
Слова изъ Сына выправѣти, дѣла и заповѣдей правды и потрѣбы, которая,
нашихъ ради, Сынъ плотскыя и подлыстыя до Сына въ Духѣ пришествїя. —

Кто ли бы ихъ ереси прелестью злою нашею Пѣтинною, тѣло христово
правдивѣ совершаютъ, а священницы повѣдни посвящати тѣло христово
а въ прѣсною, злою а въ пѣснашною хлѣбѣ; а вѣрѣ соборныя Церкви
католицкыя своей, въ ереси заходятъ, злою богословѣ. — —

Кто ли Есть правдивѣ сохраняющїйся, влагодатью Божїею всего свѣта исходити, и
тѣ нынѣшнїя Пути захрещенїя, крестъ нашихъ живоносовъ, попиранїя ради

208.

Varsavia, 10. IV. 1596.

Cosaccorum exercitus vincti a Polonis; inde sese eorum misericordiae committunt, tradendo duces suos.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 126v.

Varsavia. Al Signor Cardinale San Giorgio, li X Aprile 1596.

Successe felicemente la prattica...

Li Cosacchi sono andati à tante angustie, che si ricercano perdono, et si offriscono di dar in mano il Capo loro, come autore di ogni male...[297]

209.

Roma, 13. IV. 1596.

Ex Instructione data Cardinali-Legato in Poloniam.

ASV, *Fondo Borghese*, ser. IV, vol. 269, fol. 144-156.
MUH, vol. I, pag. 156-157, nr. 230.

Instruttione d'ordine di Nostro Signore Papa Clemente VIII, al-Il'mo et R.mo Signor Cardinale Gaetano, camerlengo, legato in Polonia.[298]

... Per ultimo punto se le ricorda, che alli Vescovi Ruteni, li quali vennero quà ultimamente, fù data intenzione dal Re di concedere il luoco come hanno tutti gli altri (fol. 156v) vescovi di Polonia, che vivono sotto l'obedienza di questa Santa Sede, dal conseguimento della qual dignità si giudica, che dipenda la certa perpetuazione di quel bene, che s'è fatto a gloria di Dio Signor nostro, di che Vostra Signoria Ill'ma sarà informata più a pieno dal Vescovo di Santo Severo,[299] et ella si piglierà cura particolare dell'opera, etiamdio, acciò li detti Vescovi Ruteni conoscano che la protettione di questa Santa Sede, et la charità con che si sono abbracciati, non manca loro, anco nella lontananza, ma che sempre si haverà cura di vederli consolati, et se alcuno di essi li comparerà dinanzi, con-

---

[297] Forsan agitur de Severiano Nalyvajko, qui revera Varsaviae a magistratu polono fuit necatus.

[298] Cardinalis Gaetanus missus fuit in Poloniam praesertim in rebus politicis; hac tamen occasione habuit colloquia cum Episcopis ruthenis Varsaviae, sub finem mensis octobris. Cfr. infra, in diariis eius itineris, exaratis a Paulo Mucantio (nr. 240, 243, 244).

[299] Germanicus Malaspina, Nuntius Varsaviensis (1592-1598).

verrà accarezzarli con tutti li termini d'amore et di cortesia, acciò l'essempio serva ad occasione di maggior bene...[300]

(fol. 157) In Roma, li XIII d'aprile (1596).

210.

Varsavia, V. 1596.

Constantinus dux de Ostroh contra unionem cum romana ecclesia se declarat.

Typis impressum in « *Апокрисисъ* » p. 66. p. 66.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 702, nr. 409.

Я Константинъ княжя острозкое воевода киевскій,[301] маршалок земли волынскои, староста володимерскій и проч. до суду королевской его милости и книгъ сеиму варшавского нынѣшнего пришедши оповѣдамся.

Ижъ два владикове Патей володимерскій а Кирилъ Терлецкій луцкій безь вѣдомости инших духовных и насъ всѣхъ релѣи греческои такъ народу шляхетского яко и человѣка посполитого, ехавши до обчего панъства мимо старшихъ и преложеных духовенства своего, под которых послушенствомъ завжды бывали, невѣдоме до послушенства иншого сами а снать и насъ всѣхъ и духовныхъ нашихъ в тое затягаючи поддали и за старшого собѣ иншую особу признали и нѣкоторыи новыи речи в релѣи нашей небывалые до нашего набоженства неналежные оттоля принесли.[302] Зачимъ бачачи мы великую отмѣну через особы выше менованые и в старожитной реліи нашей а звлаща правомъ волностямъ нашимъ, привилеомъ и конъфедераціи варшавскои речъ противную,[303] злецилисмы были всѣ обыватели землѣ волынскои кіевскои браславскои рускои и нѣкоторые з великим князем литовским посломъ нашим тутъ на сеимѣ прозбы наши до его королевской милости донести, абы его королевская милость таковых духовных праву нашему противных терпѣти допущати нам нерачилъ, ведлугъ прав наших упривилеованых и конфедераціи о то учиненои от продковъ его королевскои милости и от его королевской милости самого намъ поприсяженыхъ заховати рачилъ

---

[300] Instructionem hanc Cardinalis ad abundantiam executus est. Cfr. nnr. 240, 243, 244.

[301] Protestatio Constantini Ostrožskyj, Palatini Kioviensis, qui unioni sese acriter opposuit eamque supprimere contendebant omnibus viribus.

[302] Haec affirmatio ducis generica est et nihil revera probat. Tamen huiusmodi argumenta influxum habebant in rudem populum, usque ad nostra tempora.

[303] Forsan agitur de confoederatione anni 1572, temporibus regis Henrici.

а намъ не иншеи вѣры и послушенства, одно от старших греческои церкве владыками дати рачилъ. А ижъ на тотъ часъ от его королевской милости одержатисмы того не могли, яко через послы наши такъ и самъ в особы моеи на остатнемъ дни сейму у во второкъ оповѣдали есмо и освѣдчили его королевской милости пану нашему и всему сенату и паномъ посломъ земским не з упору ани з васни, едно остерегаючи прав и волностей наших, иж владикъ таковыхъ послове наши так и мы сами и человѣкъ посполитый в маетностяхъ нашихъ слухати и ихъ за духовные наши мѣти, также и в добрахъ нашихъ терпѣти нехочемо и юриздикціи имъ ростягати недопустимо, такъ и теперъ самъ от себе з особна в тыиж слова в томъ всемъ, яко выше помѣнено есть, противъ особамъ выше менованымъ протестую и освѣдчаю и при томъ освѣдченью моем, поки ми права ставати будетъ, стояти хочу и буду.

Дѣялося у Варшавѣ на головномъ сеимѣ в среду, року....

Станиславъ Смятинскій земскій варшавскій писаръ.

211.

Varsavia, 6. V. 1596.

Georgius Gorski, dux de Druck, tamquam delegatus palatinatus Kioviensis protestatur nomine suorum electorum contra unionem cum Romana Ecclesia.

Typis impressum in « *Апокрисисъ* », p. 67.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 704, nr. 411.

Бачачи быти великій уразъ правъ волностей нашихъ а наиболше образу сумненя через нѣкоторые особы духовные релѣи греческои, которые мимо вѣдомость всѣхъ насъ тоеи релѣи греческои стародавниа будучих учинивши оторванье сами с приватных особъ своих взявши з нѣкоторыми также оторванцы порозуменье оповѣдѣли королю его милости пану нашему наимилостившому признаваючи наивышшую голову костеловъ греческихъ папѣжа его милости, также тежъ поправу календара быти слушную и нѣкоторые артикулы вѣрѣ нашей стародавной католицкой греческой быти противные, якожъ потомъ над волю нашу ехавши послушенство его милости папѣжови именемъ насъ всѣхъ релѣи католицкои греческои людій в панствѣ его королевской милости мешкаючихъ такъ в коронѣ полской яко и великом княжествѣ литовском будучихъ отдали, чого ижъ ся важити смѣли, Мы таких непризнаваючи за старшихъ духовных нашихъ але маючи ихъ за оторванцы послушенства, яко зъ особъ нашихъ духовныхъ и свѣтскихъ так из стороны подданыхъ чинити и полнити небудемо. А ижъ намъ права привилеи конфедерация року 1573, генваря 28, варшавская, которая яко от продковъ

его королевской милости, такъ тежъ и от самого короля его милости есть намъ всѣмъ поприсягнена, при той моцне стоячи в добрахъ и в церквахъ нашихъ властныхъ и через продки наши на стан духовный релѣи греческои наданых жаднои отмѣны позволити нехочемо, ани можемо и овшемъ не толко тыхъ за духовные наши, которые до Риму ездили, але жадныхъ, которые бы такую отмѣну в церквахъ божіихъ з давна релѣи греческои чинити хотѣли, албо и чинили пріимовати нехочемо анѣ будемо. А ижъ тежъ идетъ не меньше о юриздицію нашу у властныхъ маетностях наших, которые яко церкве такъ и духовные релѣи греческои в добрахъ нашихъ маемо, прото в них юриздиціи жаднои звлаща таким, которые бы оторванье учинили, непризнаваемо, ані ихъ поступити хочемо во всѣхъ маетностяхъ наданьяхъ продковъ нашихъ и насъ самых ведле тоеижъ конфедераціи варшавскои не оттираючи жаднихъ становъ до конфедераціи належачих. Што все здержати и зыстити собѣ обецуемо и обовязуемося за себе и потомки наши ведле тоеиж конфедераціи варшавскои. А теперъ такъ именемъ нашимъ яко тежъ и братіи нашеи дома позосталых оповѣдаемо и освѣдчаемо, якожъ для лѣпшеи вѣры злецилисмы тое оповѣданье наше особѣ певной с посродку себе депутованой меновите его милости князю Юрему Горскому послови воеводства кіевского до актъ кгродскихъ варшавскихъ донести и оные до актъ посполитых ввести и екстракты (выписы) до воеводствъ взяти.

Писан у Варшавѣ, року 1596, мая дня 6.

Юрій Друцки Горски, рукою власною.
Албертусъ Збожи. Закревскій, судья кгродскій радъевскій.
Мартинъ Вихорскій, писаръ кгродскій радъевскій.

Subtus notatum est: С книг кгроду радѣевского вынято.

212.

Varsavia, 20. V. 1596.

De Synodo provinciali convocanda mense Septembri.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 139 (seg.).
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 114, nr. 583.

Varsavia. Al medesimo, li 20 di Maggio 1596.

Scrissi à V.S. Ill.ma diffusamente per il Corriero spedito da me alli 14...

Il Sinodo delli Vescovi Rutheni si celebrerà in Settembre, il giorno di San Michele Archangelo.[304] Et il Palatino di Kiovia hora ne riempi di

[304] Synodus revera celebrata fuit tantummodo die 6 octobris veteris styli seu Kalendarii, seu 16 octobris novi Kalendarii, s.d. Gregoriani.

speranza, et hora di timore, ma se in quel atto volesse pur dare in reprobo senso, le faranno gagliarde oppositioni li Senatori, che assisteranno a detto Sinodo in nome di Sua Maestà, et li Vescovi che saranno in esso presidenti in nome di Sua Santità.

(f. 139v)...

213.

Varsavia, 27. V. 1596.

De ingerentiis moschorum in res ecclesiasticas Ruthenorum nec non de puniendo Episcopo Kioviensi latino, ob eius collusionem cum cosacis.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 129-29v, 131 (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 114, nr. 285.

Varsavia. All'Ill.mo Sig, Cardinale San Giorgio, li 27 di Maggio 1569.

. . .

Hieri inviai al Comuleo[305] il passaporto et lettere di questa Maestà, dirette al Mosco, et le ho suggerito quattro punti. Il primo ... (N. B. i *primi tre punti di natura politica e la lega contro i Turchi*) — (. 129v) ... 4-o. Tenere proposito seco della Unione Ruthenica con la Sede Apostolica. ...

(f. 131)...

Sarà necessario, che la Santità Sua dia ordine, che si procedi contro Vescovo di Kiovia, fatto capo delli Cosacchi, acciò et si reprimi la sua insolenza et per causa non venga a patire detrimento la dignità episcopale.

214.

Varsavia, 29. V. 1596.

Diploma Regis Sigismindi III de Synodo Ruthenorum Berestensi; expositio status quaestionis et facti nec non convocationis Synodi.

HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, Leopoli 1862, pag. 228-230.

Z ksiąg grodzkich zamku Luckiego.

Zygmunt III, Bożą milością król polski, Wielki Xiążę litewski, ruski, pruski, zmudzki, mazowiecki, inflantski, a szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny król.

Wielebnym, jaśnie wielmożnym, urodzonym i sławetnym wszystkim

---

[305] Alexander Komulovič, illyricus seu croata, qui variis missionibus et legationibus fungebatur in Ucraina, Valachia, Lithuania et Moscovia, de mandato Sedis Apostolicae. Cfr. alia volumina nostrae Collectionis documentorum romanorum.

w obec i każdemu z osobna, duchownego i świeckiego stanu wiary i zakonu greckiego ludziom i wiernie nam milym laskę naszą królewską.[306]

Przykładem dawnej i starożytnej zgody kościoła wschodniego z kościołem zachodnim, za którą panstwa i królestwa do wielkiej a niezwyciężonej sławy przychodzili; takęz przykładem inszych wielkich cesarzów, królów i monarchów potężnych, którzy kilkakroč te kościoły jedność z sobą rozerwaną zawždy z wielką pilnośsią i staraniem one zgody w klubę łączyli i przywodzili. I my pragniemy i życzymy sobie tego, abyśmy z ludźmi temi, których pan Bóg wszechmogący z przejrzenia swego świętego, i za wolnym ich samych obraniem władzy i zwierzchności naszej hospodarskiej podał i poręczył, w jedności i społeczności jednemi usty i jednym sercem imie Boskie wielbili i za dobrodziejstwa nie ogarnione dziękując, tym potężniej okrucienstwu poganskiemu zastanawiali się. Ponieważ to jaśnie i w mniejszych rzeczach każdy widzieč może, ze zgodą małe wielkiemi urastają, a w niezgodzie i największe giną i upadają; tąž za rozerwaniem i rozłączeniem cerkwi greckiej z kościołem rzymskim osądzič się może, że wszystek gniew Boski na ludzie się wylał. Nieoszacowane rzeczpostolita chrześcianska szkody a i niepłakaną zgubę panstw, zniszczenie wielkich i sławnych królestw, okrótną, ludzi zacnych, krajów obfitych i znamienitych w rękach poganskich niewolą odnosi i zażywa, że po tenczas tym większe uciski utrapienia za niezgodą chrześcianską, a potężnościa nieprzyjacielską, który chwałę boską wyniszczyč wszystkiemi siłami starają się ponosi.

Jakož panujac nam szczęśliwie na tych panstwach w koronie polskej i W. X. L. między innym obmyśleniem spraw rzeczypospolitej nie mniej do tego umysł nasz skłonili, jakoby ludzie religii greckiej w panstwie naszym do pierwszej i starożytnej jedności z kościołem powszechnym katolickim rzymskim pod posłuszenstwem jednego zwierzchnego pasterza przywiedzieni byli, i już za zgodą osób duchowienstwa greckiego starszych przełożonych waszych wyprawieni byli Posłami do świętego ojca papiża, ku stolicy apostolskiej rzymskiej Wielebni Ipacy Episkop Włodzimirski i Brzeski, i Kyrył Terlecki exarcha Episkop Lucki i Ostrogski, który u ojca świętego bywszy i z wielką pociechą was wszystkich, ludzi zakonu greckiego, odprawieni będąc, nazad się powrócili. Zkąd nic nowego, i zbawieniu waszemu przeciwnego, a na koniec od ceremonii waszych cerkiewnych zwykłych nic rożnego uprzejmościom i wiernościom waszym nie

---

[306] Sigismundus III, Rex Poloniae, operam Episcoporum ruthenorum — Potij et Terleckyj — Romae peractam confirmat et omnibus subditis communicat nec non Synodum convocare permittit, ut unio firmetur.

przynoszą. Ale według dawnej nauki Ojców świętych greckich, których imiona uprzejmości i wierności wasze wielbicie i dni święcicie i wszystko według świętych Soborów apostolskich wyroków wam cale zachowano. Co wszystko ci mianowani posłowie dostateczniej uprzejmościom i wiernościom waszym ku pomnożeniu chwały imienia boskiego i ku dalszej za pomocą jego świętą was wszystkich ku pocieszę odnieść potrzebują. Zaczym i niemało ludzi znacznych wiary greckiej pragną tak świątobliwego zjednoczenia.

Prosili nas, abyśmy, dla prętszego przyprowadzenia do skutku tej sprawy, Synod złożyć rozkazali. Tedy my, hospodar, pozwoliliśmy wielebnemu Kyr Michałowi Rahozie Metropolicie kijowskiemu i halickiemu i wszystkiej Rusi jako zwierzchnemu i przełożonemu w wierze waszej greckiej pasterzowi, aby Synod uprzejmościom i wiernościom waszym, ludziom tej religii greckiej, a wiernym i miłym poddanym naszym na pewnym miejscu, w mieście naszym brzeskim na czas, który wielebności jego i duchownym przełożonym starszym najsposobniejszy sdawać się będzie, przez listy swoje złożył,[307] będąc pewnemi, że uprzejmość i wierność wasza gdy się porachujecie, nic potrzebniejszego, ważniejszego i pocieszniejszego pożądać sobie nie możecie nad tę świętą jedność starodawnej powszechnej wiary, która miłość, zgodę i pokój spólny między narodami zatrzymywa i mnoży, i całość rzeczypospolitej i wszystkich inszych tak ziemskich iako i niebieskich pociech strzeże.

Na któryto Synod wolno będzie każdemu z wierności waszych religii greckiej przybyć, i tym świątobliwym sprawom przysłychiwać się, jednak że aby każdy, jako najskromniej być przyjeżdżał, nie biorąc z sobą zgrai niepotrzebniej.[308] Chcemy też i to mieć, aby oprócz katolików rzymskiego kościoła i greckiej cerkwi, którzy do tej cerkwi i jedności należą, insi ludzie różnej wiary, także ani postronni tam na ten Synod jako nienależni, nie byli przypuszczeni. Spraw do Synodu nienależących tam też nie wnoszono i nie umniejszywano.

A między inszemi powinościami napominamy szczerość waszą, aby jako na każdym miejscu, tak i tam zwierzchności naszej prawa i pokoju pospolitego, powinne i przystojne uszanowanie z każdej miary było, i aby wszystko w zgodzie, miłości, z wielkim błogosławienstwem bożym, naszą i wszystkiej rzeczypospolitej osobliwą pociechą odprawowało się.

---

[307] Litterae convocatoriae Synodi ex parte Metropolitae editae sunt tantummodo die 21 augusti 1596 (cf. nr. 218).

[308] Rex prohibet expresse ne ad Synodum manu armata Magnates veniant; praesertim ex parte ducis Ostrožskyj periculum imminebat hac in re.

Uprzejemie tego od pana Boga uprzejmościom i wiernościom waszym winszujemy i żądamy.

Pisan w Waszawie, lata Bożego narodzenia tyiąc pięćset dziewięćdziesiąt szóstego, Miesiąca maja dwudziestego dziewiątego dnia.

215.

Varsavia, 14. VI. 1596.

Sigismundus III, Rex Poloniae episcopis ruthenis synodum celebrare permittit unionemque cum Romana Ecclesia omnibus ritus graeci fidelibus recommendat.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 134, Nr. 97.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 710, nr. 414.

Жикгимонтъ третій божьею милостью король польскій, великій князь литовскій, рускій, пруский, жомойтскій, мазовецкій, инфлянтскій, а шведскій, кготскій, вандальскій дѣдичный король, велебнымъ яснѣвельможнымъ урожонымъ и славутнымъ всимъ вобецъ и кождому з особно духовного и свѣтского стану, вѣры и закону греческого людемъ, щирѣ и вѣрнѣ намъ милымъ, ласка наша господарьска.[309]

Велебные, яснѣвельможные, урожоные и славутные, щирѣ и вѣрнѣ намъ милые! Прикладомъ давноѣ и старожитноѣ згоды костела всходнего съ костеломъ заходнымъ, за которою панствы и королевства до великоѣ а незвытежоноѣ славы приходили, также прикладомъ иншихъ великихъ цесаровъ, королей и монарховъ потужныхъ, которые кольнокроть тыхъ костеловъ единость зъ собою розорваную завжды зъ великою пильностью и стараньемъ въ клюбу згоды оноѣ злучали и приводили, и мы прагнемъ и зычимо того собѣ, абыхмо зъ людьми тыми, которыхъ панъ богъ всемогущый съ преизрѣнья своего святого, за вольнымъ ихъ самыхъ насъ обраньемъ, во владзу звирхности нашой господарьскоѣ подалъ и поручилъ, въ единости и сполечности одными усты и одными серцы имя божое вельбили, и за добродѣйства неогорненые дякуючи, тымъ потужнѣй окрутенству поганьскому застановлялися, поневаж яснѣ то и въ наменьшихъ рѣчахъ кождый бачить можетъ, же згодою и малые рѣчи великими уростаютъ, а въ незгодѣ и набольшіе гинутъ и упадаютъ. Тоежъ за розорваньемъ и розлученьемъ церкви греческоѣ съ костеломъ римскимъ осудиться можетъ, же увесь гнѣвъ божій на люди вылился. Неошацованую рѣчь посполитая хрестіянская шкоду

[309] Versio vel litterae originales de quibus sub nr. praecedeti (nr. 214).

и неоплаканую згубу, панствъ знищенье великое и славныхъ королевствъ, окрутную людей зацныхъ и знаменитыхъ у рукахъ поганьскихъ неволю относитъ и уживаетъ, же по тотъ часъ тымъ большіе утиски и утрапенья дѣються, за незгодою хрестіянскою и потужностью непріятельскою, которые хвалу божую вынищить всими силами стараються. Якожъ пануючи намъ щастливѣ на тыхъ панствахъ, коронѣ польской и великомъ князьствѣ литовскомъ, межи иншимъ обмишлываньемъ въ справахъ Рѣчи Посполитоѣ, не мнѣй до того мы умыслъ нашъ склонили, яко бы люди религѣи греческоѣ въ панствѣ нашомъ до первшоѣ и старожитноѣ единости съ костеломъ повшехнымъ католицкимъ римскимъ подъ послушенство одного звирхного пастыра приведены были. И вже за згодою духовенства греческого старшихъ, преложоныхъ вашихъ, выправлены были послами до светого папежа, до столицы апостольской римской, велебные: Ипатей Потѣй епископъ володимерскій и берестейскій, и Кирило Терлецкій ексарха епископъ луцкій и острозскій, которые у отца светого бывши и съ великою потѣхою васъ всихъ людей закону греческого отправлены будучи, назадъ ся звернулы. Откуль ничого нового и збавенью нашому противного, а на конецъ и отъ церемоній вашихъ церковныхъ звыклыхъ ничого розного упреймостямъ и вѣрностямъ вашимъ не приносятъ, але водлугъ науки отцовъ святыхъ греческихъ, которыхъ имена упреймость и вѣрность ваша вельбите . . . и дни святите, . . . и все водлугъ святыхъ соборовъ и апостольскихъ выроковъ вамъ цѣло заховано: што все тые менованые послове достаточнѣй упреймостямъ и вѣрностямъ вашимъ . . . къ помноженью хвалы . . ., за помочью его святою . . ., всихъ . . . потребуютъ. За чимъ и не мало людей зацныхъ вѣры греческоѣ, прагнучи такъ святобливого зъедноченья просили насъ, абыхмо для прудшого приведенья до скутку тоѣ справы сынодъ зложить казали.

Ино мы господарь позволили есьмо велебному киръ Михаилу Рагозѣ митрополиту кіевскому галицкому и всея Руси яко звирхнему и преложоному въ вѣрѣ вашой греческой пастыру, абы сынодъ упреймостямъ и вѣрностямъ вашимъ, людемъ тоѣ религѣи греческоѣ, а вѣрнымъ и милымъ подданымъ нашимъ, на певномъ мѣстцу въ мѣстѣ нашомъ берестейскомъ на часъ, который велебности его и духовнымъ преложонымъ старшимъ наслушнѣй здаватися будетъ, черезъ листы свои зложилъ, будучи певными, же упреймость и вѣрность ваша, кгды се добрѣ порахуете, ничого потребнѣйшого важнѣйшого и потѣшнѣйшого пожедать собѣ не можете надъ тую святую единость стародавноѣ повшехноѣ вѣры, которая милость згоду и покой спольный межи народы задерживаетъ и помножитъ, а цѣлости Рѣчи Посполитой и всихъ иншихъ такъ земныхъ яко и небесныхъ потѣхъ стережетъ. На который-то сынодъ воль-

но будетъ кождому зъ вѣрностей вашихъ, религѣи греческоѣ прибыть и тымъ святобливымъ справамъ прислухиваться, вшакожъ, абы кождый, яко наскромнѣй быть можетъ, пріѣзжалъ, не беручи съ собою зкграи непотребноѣ. Хочемъ тежъ и то мѣть, ижьбы окромъ католиковъ римского костела и греческоѣ церкви, которые до тоѣ едности належатъ, иншые люди розноѣ вѣры, также ани посторонные намъ на тотъ сынодъ, яко неналежачіе, не были припущаны, и ниякихъ справъ до сыноду неналежачихъ тамъ тежъ не было вношоно и не вмѣшивано. А межи иншими повинностями напоминаемъ щирость и вѣрность вашу, абы яко на кождомъ мѣстцу, такъ и тамъ, зверхности нашой права и покою посполитого повинность и пристойное пошанованые съ кождоѣ мѣры было, ажебы все въ згодѣ, въ милости, зъ великимъ благословенствомъ божымъ, къ нашой и всей Рѣчи Посполитой особливой потѣсѣ отправовалося: упреймѣ того отъ пана бога упреймостямъ и вѣрностямъ вашимъ . . . и жадаемъ.

Писанъ у Варшавѣ, лѣта божьего нароженья 1596, мѣсяца іюня 14 дня.

Sigismundus rex. *Матей Война, писаръ.*

In dorso legitur: Року 1596, сентября третого дня, тотъ листъ его королевской милости до вряду кгродского новгородского принесенъ и публиковати данъ. — Теодоръ Богушъ войскій и намѣстникъ новгородскій, рука власная. — Криштофъ Узловицкій писаръ кгродкій новгородскій.

216.

Janovia, 20. VI. 1596.

Petrus Arcudius ad P. Claudium Aquaviva, S.J., de apparanda unione Berestensi eiusque difficultatibus nec non de erigendo Seminario.

Archivium Soc. Jesu Romae, *Epist. Germaniae*, vol. 176, fol. 184-185.

Halecki Oskar, in *Sacrum Poloniae Millenium*, vol. I, Romae 1954: *Unia Brzeska w swietle wspolczesnych swiadectw greckich*, pag. 105-107.

(f. 184) Illmo et Rev.mo Padre in Christo sempre Osservandissimo.

Non ho cosa degna di scriver a Sua Paternità Rev.ma, essendo tutte in speranza et non in essere. Non di meno l'obbligo mio grande, che gli porto, mi fà à significargli quanto son per scrivergli. Li Rev.mi Vladici, già un pezo fà arrivati in Polonia circa il fine delli Comitij, sono stati molto ben visti et accarezati dal Re , et il Rev.mo Vescovo di Luceoria, *Bernardo Maceyowsky* li accompagnò nella chiesa, dove Sua Maestà intese solennemente la Messa. Di più sogliono essere presenti nelli officij divini de Catholici, come fù nella festa del Corpus Domini, con molta edificatione, et con monstrar veramente, che *solidamente sono* uniti. *Ma il Palatin di Chiovia* è ritornato alla prima sua natura, et non lascia di tentar

ogni via per conturbar le cose, et far, che questa Santa Unione non conseguisca il suo fine. Hà scritto à diversi in diverse parti, qualmente detti Rev.mi Vladici non hanno fatto detta Unione con commune consenso delli Vescovi, et con poca, anzi nessuna gratia del Re; che per questo erano venuti circa il fine delli Comitj et che a' pena comparvero. Il Re non di meno saputa la malignità del Palatino gli hà scritto lettere molto gravi improverandogli gli benefitij fattegli à se, suoi figlioli, et suoi servi, et anco chiamandolo bugiardo, non essendo stato constante à quello che haveva promesso, et finalmente gli conclude, che lui se ne stia per il suo schisma, ma che se machinará cosa veruna, lo terrà come sospetto inimico, et così procederà con esso lui. *Non hanno potuto ancora celebrare la Synodo* della Unione, ma l'hanno diferita circa la festa di S. Michele; per esser che certi Vescovi et altri nobili del Rito Romano vogliono essere presenti, per agiutarli, i quali non di meno sono stati molto defatigati nelli comitij. Interim il vescovo di Vlodimiria andò à Bresta sua diocesi et fu ricevuto communemente da tutti con grande honore, accentuando certa schola di Confraternità, quale è come Seminario (f. 184v) fondata ad imitatione di certe che institui Hieremia Patriarcha quando passò per Moschovia. Della quale questo buon Vescovo per il passato fù molto benemerito et protettore, questa dunque è retrorsa al'unione. Ma speramo che il Re habbia à provedere. In questa cità dunque il Rev.mo *Vladica* et per opponersi alle calunnie del Palatino, et levar dagli animi del populo molti rumori falsi, sparsi da detto Palatino, et per preparar loro in un certo modo à esser più ben disposti nella synodo futura, hà convocato li sacerdoti del contorno di Bresta parte della sua diocese, quali furono più di cento, et predicò loro solennemente con molto zelo la fede catholica, et di poi celebrò con molti di loro, *tra quali chiamò me anco come sacerdote Greco*, per mostrargli che non si era alterata cosa veruna delli Riti loro, et questo istesso è per fare in breve nell'altra parte della sua diocesi Vlodimiria, dove non mancarò di accompagnarlo et agiutarlo, come hò fatto in Bresta. Del'altro Rev.mo *Vladica di Luceoria* non dico niente, perchè il povero hà perso più di cinquanta milla scudi, gli *gli hanno preso li Cosachi*, et anco stà vicino al Palatino, è teme al quanto, per tanto si tratiene altrove, sino à tanto che sia celebrata la Synodo.

Del Seminario? Il Nuncio non hà commissione veruna di quello che hà à spendere, et tutti si maraviliano che Sua Santità non habbia mandato dinari, del resto si è divulgata la fama per tutta Polonia, et tutti grandemente lo desiderano. Scrivono di qui al Pontefice, che voglia crescere la provisionè, essendo il vivere molto più caro in Polonia che in Italia, et chi altrimente iudica, grandemente erra, perchè primieramente il vestito per vile che sia, viene quasi à competere nella valuta con il

miglior d'Italia, et se bene non si beve vino, si beve non di meno tanta quantità di ceriosa comportandolo la natura del paese, che costa molto più che il vino in Italia; l'istesso dico della carne, perchè come è di buon mercato, cosi se ne magna anco in copia; et le nature de Polachi sono di simil conditione, massime (f. 185) nelli paesi loro. Che dirò de libri necessarij, et specierie ò medicine per amalati, che non mancarano. Per tanto supplicano di novo che Sua Santità, se vol far cosa mediocre, non che degna di se, et della Santa Sede apostolica, che ad minimum assegni dui milla scudi per la fabrica il primo anno, perche mille à pena bastariano à farsi di legno, quale però saria sottoposta à ogni maligno, et se potria abrugiare in una notte. Et negli altri anni, sino a tanto che il Re proveda, come hà promesso di fare nel'occasione assegni il manco mille ducento scudi per vinticinque più o meno alunni. Io per me ne spero poco di tutto questo, et mi accomodarò si come loro farano, faccia Dio che io possi haver il viatico se mai vorrò, come certo so, che vorrò, tornar in Italia, per che della provisione assignataci non sò ne vedo niente di certo. Et se mancasse il Vescovo di Luceoria, mio antico Patrone, non so come la faria con il compagno.

Del loco dove s'habbia à fundare il Seminario, il Vescovo di *Vlodimiria* in ogni maniera contende, che sia in Bresta, scilicet sua Diocesi. Io sono meno et con destreza pe non inimicarmi veruno, do da intendere che non è meglior loco di Vilna Metropoli loro, et massime anco per il comercio de Moscoviti, ò vero in Leopoli parimente Metropoli loro, et molto frequentata da Valachi, Greci, et altre nationi. Però di questo se ne parlarà nella Synodo, et dovunque sarà, oltra li Rhuteni, si acetarano di simil nationi, Moschoviti, et Valachi, et se fusse fondato, già sariano venuti, come bene sono stato informato.

Questo mi occorre scrivere per adesso a Vostra Paternità Rev.ma, dalla quale domando con ogni affetto et instantia la sua Santa benedittione, et la memoria di me nelli Santi Sacrificij, perche non dubito che si come presente sono stato da lei grandemente consolato, habbia a participare l'istesso spirito, et allegreza anchor absente.

Da Janovia li 20 Giugno 1596.

Di vostra Paternità Rev.ma devotissimo Servo in Christo

Pietro Arcudi

217.

Romae, 22. VI. 1596.

De spe boni exitus Synodi Ruthenorum.

ASV, *Fondo Borghese,* Ser. III, vol. 18, fol. 385.
MUH, vol. I, pag. 157, nr. 232.

... La restitutione della chiesa parocchiale fatta da i Turonensi a i cattolici, et la speranza che si ha del buon evento del sinodo de' Vescovi Rutheni sono nuove che hanno apportato piacere a Sua Beatitudine, a quale premendo quanto sa Vostra Signoria nella venuta del signor Cardinale Battore[310] ha anco trovato buono il partito preso di accomodarlo di 12mila fiorini de i frutti del vescovato di Vilna; la speditione del quale si contentarà facilmente Sua Beatitudine di concedere gratis al nuovo vescovo per questo rispetto...

Di Roma, li 22 giugno 1596.

218.

Novohorodok, 21. VIII. 1596.

Michael Metropolita, Kioviensis synodum in diem s. Thomae (16 octobris) in civitatem Berest convocat.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 137, Nr. 100.
Mon Confr. Leopol., p. 720, nr. 421.

Волею божою Михаилъ архіепископъ митрополитъ кіевскій галицкій и всея Россіи, яснѣосвѣцонымъ, вельможнымъ, ихъ милости княземъ, паномъ воеводамъ, каштеляномъ, маршалкомъ, старостамъ и всимъ благовѣрнымъ хрестіяномъ, людемъ закону нашого греческого. Молитва и благословеніе наше да есть зъ вашими милостями всегда. Вѣдати вашимъ милостямъ даемъ, ижъ за волею и позволеньемъ его королевской милости пана нашого милостивого, для намовы пильноѣ въ справахъ нашихъ духовныхъ, зложили есмо соборъ головный, святыми апостолы и богоносными отцы уставленый, въ року теперь идучомъ тысеча пятьсотъ девятдесятъ шостомъ, мѣсяца октября шостого дня, на день святого апостола Томы ведлѣ старого календару, въ мѣстѣ его королевской милости въ Берестью Литовскомъ.[311] А такъ кождый благовѣрный хрестіанинъ закону нашого греческого вѣдаючи о томъ, абы есте на тотъ соборъ отъ насъ зложоный, до Берестья, для прислуханья и обмышливанья прибывали; а естли бы который съ благовѣрія вашого самъ на тотъ соборъ быти не хотѣлъ, тогды зъ моцми своими пословъ своихъ до

---

[310] Andreas Bathory, frater regis Poloniae Stephani, nat. ante an. 1562; anno 1584, die 4 iulii nominatus cardinalis, laicus adhuc, dein ordinatus episcopus Varmiensis; dein rediit in Transylvaniam, ubi anno 1598 electus fuit princeps Transylvaniae, sed anno 1599 obiit in pugna cum principe Michaele Moldaviae. Cfr. *Enc. Powszechna*, vol. 2, pag. 1014-17.

[311] S.d. Synodus Berestensis an. 1596, diebus 6-10 octobris, in qua Unio rata habita fuit.

насъ присылати рачьте. Съ тымъ милость божая и пречистыя его богоматере нехай будетъ всегда со всими вами. Писанъ въ Новѣгородку, року 1596, мѣсяца августа 21 дня.

Иванъ Миничъ, писаръ.

219.

Romae, 21. VIII. 1596.

Signum charitatis universalis Sedis Apostolicae in procuranda salute omnium gentium, etiam corporali, clarissime in redemptione captivorum demonstratur. Ecce Unione Berestensi nondum ratihabita, captivus ruthenus Fimaniolicz misericordiae omnium Christifidelium commendatur.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 26, fol. 174rv.
Welykyj A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 276, nr. 159.

CLEMENS EPISCOPUS Servus Servorum Dei. Universis Christifidelibus praesentes litteras inspecturis, salutem et Apostolicam benedictionem.

Ex omnibus christianae charitatis officiis, quibus aeterna salus per gratiam Dei comparatur, illa redemptori nostro Jesu Christo maxime placere credimus, per quae infelices captivi a tetra impiorum servitute revocantur. Horum enim plerique tempestivae redemptionis expertes sive longa consuetudine sive acerbitate vitae, quam diris ibi cruciatibus conterunt, viam veritatis paulatim derelinquentes in infidelitatis errores denique prolabuntur. At quia tantae multitudini, qua continenter urgemur, nequaquam per nos ipsos succurrere valemus, singulari erga illos misericordia admoti pia pro ipsis Christianorum auxilia cogimur implorare.

Nuper siquidem accepimus quod dilectus filius Petrus Fimaniolicz, Ruthenus,[312] a Tartaris cum uxore ac duobus filiis suis captus, et ab eis impiis Turcis venditus, Belgrado in miseranda servitute detentus fuit, imposito illis redemptionis pretio quingentorum florenorum. Et deinde, mortua uxore praedicta, dictus Petrus ab eadem servitute, relictis in ea filiis praedictis obsidibus, liberatus fuit, ac dictorum filiorum salutem et liberationem anxie procurans, dictum pretium ob eius extremam paupertatem congerere nullo modo potest, nisi piis fidelium largitionibus adiuvetur. Quare nos ad dictorum captivorum salutem paterna charitate propensi omnes Christifidelles quo possumus affectu hortamur in Domino et ab ipsis omni studio contendimus, ut memores divini eloquii, quod

[312] Forsan ex partibus meridionalibus Ucrainae, ex Podolia, ubi incursiones tartarorum fere quotidianae erant.

uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis, huius calamitatis et impendentis periculi commiserescentes pias suas in huismodi redemptione eleemosynas pro cuiusque arbitrio et voluntate eidem Petro, viro circiter quinquagenario, iusta statura, barba et capillis castaneis, ac parvulam cicatricem in fine nasi habenti, praesentes, quas exemplari aut imprimi prohibemus, personaliter ostendenti, conferant.

Hortamur quoque in Domino omnes Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates caeterosque Praelatos, ac parrochialium ecclesiarum Rectores, eorumque Vicarios, nec non verbi Dei Praedicatores, ut in suis quisque ecclesiis, monasteriis et concionibus, quo poterunt favore et auxilio eosdem captivos populo commendent. Quod cum fecerint anteactum habeant se copiosum ab ipso Redemptore nostro retributionis premium feliciter adepturos. Sed ne pietatis specie questus impius consequantur, volumus praesentes litteras ad triennium tantum ab earum data computandum valere, nec intendimus quemquam excurso dicti triennii spatio ad eleemosynam obtentu earundem praesentium invitari.

Datum Romae apud S. Marcum, Anno etc. Millesimo quingentesimo nonagesimo sexto, duodecimo Kal. Septembris, Pontificatus Nostri Anno quinto.

220.

Romae, 23. VIII. 1596.

Card. C. Aldobrandinus card. Caietano, legato in Polonia, de episcopis Ruthenis, Brestae sinodo celebranda, et de provisione collegii Rutheni instituendi.

ARCH. DORIA PAMPHILJ, *Fondo Aldobrandini*, 5 reg.
MUH, vol. I, pag. 158, nr. 233.

... I vescovi Ruteni che furono quà e si riunirono con questa Santa Sede, come Vostra Signoria Ill.ma sa, scrivono di Bresta, che faranno la loro Sinodo a S. Michele prossimo, nella quale doveranno particolarmente dichiarare il luogo dove si habbia da instituire il collegio che si risolve che si facesse. Domandano a Sua Santità 1200 scudi di provisione l'anno, finchè siano provisti dal Re come Sua Maestà ha loro promesso. Vorrebbero anco che Nostro Signore gli donasse 2.000 scudi per la fabrica della casa, la quale disegnano di far di muro et non di legno per assicurarla da gl'incendii. Sua Beatitudine vede bene che questa è opera che le conviene abbracciare in tutti li modi, ma si trova in tanta strettezza che non sa dove dar di mano; con tutto ciò mi ha commandato di scrivere a Vostra Signoria Ill.ma ch'ella procuri di haver diligente informatione da loro d'ogni cosa, che faccia lor sapere l'animo di Sua Santità di volerli aiutare,

et che ella riferisca poi quello che haverà cavato, acciò si possa dar ordine a quello che sarà bisogno...

Di Roma, li 23 d'agosto 1596.

221.

Varsavia, 29. VIII. 1596.

Sigismundus III, Rex Poloniae consulibus Vilnensibus mandat, pacis publicae turbatores, qui et ecclesiam inquietant, poenis condignis persequi.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 137, Nr. 101; « *Апокрисисъ* » p. 418.

Mon. Confr. Leopol., p. 721, nr. 422.

Жикгмонтъ третій божіею милостію король польскій и пр. войтови, бурмистромъ, радцомъ и лавникомъ мѣста нашого виленьского, вѣрнѣ намъ милымъ ласка наша королевская.[313]

Маемо тую вѣдомость, ижъ нѣкоторые подданные наши мѣщане виленьскіе, заживаючи своволенства противъ звирхности нашей господарской и праву посполитому, бунты и розрухи непотребные межи подданными нашими мѣщаны виленьскими, братствомъ троецкимъ чинятъ; тыи святобливыи справы зачатыи, за которыми бы тая згода и зъедноченіе у вѣрѣ межи народомъ люду христіянского приходити мѣло, розрываютъ; иншихъ подданыхъ нашихъ до себе способляючи противъ Рѣчи Посполитой бунтуютъ, незгоды и розрухи множатъ, и ничого не дбаючи на каранье и вины въ правѣ посполитомъ на таковыхъ описаные, покой посполитый правомъ обварованный взрушаютъ; а надъ то еще, къ большому взрушенью покою посполитого, пляцъ въ мѣстѣ нашомъ виленьскомъ купивши, снать церковъ не такъ для отправованья въ ней хвалы божее, якъ найбольшей для большеи ереси и бунтовъ розширенья въ Рѣчи Посполитой збудовати хочутъ. Ино, ижьбы таковому ихъ своволеньству и бунтомъ всякимъ забѣгтися могло, хочемо мѣти и приказуемъ вамъ, абысте зъ належности и повинности уряду своего, таковыхъ бунтовъ, которые бы ся межи подданными нашими всчинати и ширити мѣли, постерегали, и тыхъ вышеменованыхъ подданныхъ нашихъ, яко бунтовниковъ и взрушителевъ покою посполитого, и иншихъ, которые бы ся напотомъ оказати мѣли, водлугъ права посполитого и

---

[313] Civitas Vilnensis praesertim opera Confraternitatis S. Spiritus Metropolitae Kioviensi, qui unionem Ecclesiae Catholicae acceptavit, sese opponebat eique obedientiam recusavit. Hic status rerum in Vilna fere permanens erat, ob characterem specialem civitatis, ubi fere omnes religiones asseclas suos habebant et templa.

шторыхъ соборовъ сотворимъ, такожъ всихъ древнихъ патріарховъ подтверждающихъ тое
чистительныхъ чинъ посмѣяти чиститеся, хибы тыя вѣчныя вѣтхія злыя
мыслі, только: нижъ суть вѣчныя хорошія памяти, то єсть литургіи святого
Іоанна, Василія, и златоустыя, ихъ же потребныя вѣчныя, сторыхъ чуваніе ест,
да, гдѣ же будетъ звѣсити бываетъ, ворховъ постановленіе чудесного ——
Отца нашого древнихъ, которыхъ подтвердилъ Христосъ вѣчную славу духовного житія,
такожъ и тыхъ которыхъ послѣдившихся нашихъ ухалъ, дабы сущи заживота
своего, будучи вѣтхіе своіхъ, дабы и потомкамъ своимъ, злобливыхъ действъ чинъ
стоимъ, такожъ выше помянуто, заразомъ въ дѣлѣ праведности, ихъ вирастати
Самого того вѣдущи Христа, нашъ Єсть, хвіздѣ ворховъ розности засѣяти
Церкви Божой бросилъ? Ядучи чтя тыи которыхъ въ ереси смертельной и
вѣчной, дабы только въ ереси Самой праводорной, зходу дѣла свята, за
казомъ до Пѣкла йдуть, Автора ихъ маючи рожкій, вѣчный бываютъ. ——
Кутомъ святого Апостольскую Столицу Римскую Епископа, повѣдомъ святъ
Старшинство мѣти, и того Епископа римского наслѣдникомъ и потомкомъ
Святого Духовного Апостола Пѣтра, и Праведного намѣстника Христова
Вѣсей церкви Головою, и всихъ христіанъ вѣтвщимъ и вѣчнѣлимъ
быти визнаваемъ, подобъ въ Божой Пастви Пѣтровой Паствити, рядити,
исправовати, Кафолицкого церкви Христа нашого Іисуса
вѣдольная власть дана єсть, такожъ и въ тыхъ Вселенскихъ Со
борахъ, и святыхъ Правилехъ знаемъ. —— Нарѣчено,
вѣрѣлъ и признаемъ всѣ и кого што словесъ ворховъ постановилъ
Святого Вселенского Собору Пятирядного Святыя римскія,
и Апостольскаго чудесъ нарѣчено што всѣ вышшій столицъ Слово
Боже заслышасти, чуй сповѣданію и принятаю, преложила и
ила, такъ способомъ, то єсть Апостольскій, и чудесовыхъ Пре
данія, и нынѣшніе того чудеси звѣтат и постановѣнія Моцно
Пріѣдшаго, и дерзко? — Кутомъ Писмо святого ворховъ та,
нового Богословца, такожъ дерворала, и дрѣсли дерворыты Святая
Матерь чудесъ, которо наливаты разсѣвати и праведно
вытлумачаю, и высларъ Писма святого, Пріѣдшаго, Апостольскаго
маты чудно ворховъ Церкольнаго злорѣ святыхъ и нѣтлѣнъ
родити, и толковати дерзо? — Исповѣдую тое такъ,

Сімъ истиновыхъ и властныхъ тайнъ новаго завѣта вѣтъ
Ісу Христа гдѣ нашіе постановленыхъ, которые хотящихъ
народъ Любовного хотящихъ нѣкоторымъ потрѣбны свѣ-
то вѣтъ Крѣщеніе, миро маданіе, Тѣло христово тѣла и Кровъ
Христовы, Покаяніе, Послѣдніе помазаніе, Чрѣство и Малженство,
которыми таковыхъ сорѣвнуетъ! Хотящихъ помѣнныхъ тайнъ Хри-
стіанинъ, миро помазаніе и Христово повѣтаранісе пѣлоуетъ — то;
тыи такоі повѣтаранѣ вѣло свѣто чрадѣствовлѣ? —
Кутомъ Принятыі Істѣствовѣрѣнныі узрѣвлі Кафтолѣтіскоі
Брагары, которымі тыі помѣнныі тайнъ вѣтъ пряквотвда,
Правѣлно, и Пріѣвшаяс? — Кутомъ всі тоі што нолѣвѣ, и
и Правѣворѣвомъ уѣхъ, и и Правѣвранісе, насвѣтолѣ тѣмрѣ
тѣссомъ Соборѣ Постановлѣно и Пѣвтвѣрѣно і, прѣлѣкло и Дрѣржѣ?
Исповѣдѣсе тѣхъ, йѣхъ тыѣлвшіі Ілѣствѣвнѣй свѣтъ Приносѣтъ
вѣтъ Істѣннаго Властѣвнаѣ і вѣлагосѣтнаго Кѣрѣвны завѣтъ
Ілѣ людѣхъ? — Кутомъ Фрі вѣ пѣсѣвѣтѣхъ тайнъ Хлѣба
і Вѣна вѣтъ прадѣдні Христѣлнос і Істѣствнос тѣло и Кровѣ
вогівні ізбѣвшіго і вогѣствѣвлѣ, чрѣз нашіе Ісусѣ Христа? —
і, Прѣмѣнаѣтыся вѣна Істѣвностѣ Хлѣба вѣтѣло, Вѣна Істѣвность
вѣна вогівѣ, Которос Прѣмѣнѣні чрѣшѣ Католѣтіскаа, Мета
зѣйзѣнѣ, Ілѣнѣваѣ? — Такожі Істѣствѣрѣдно йѣхъ и Кѣрѣвѣні
нос толѣ мѣсѣтос, вѣі подѣтолні Хрѣстѣѣ, і Правѣдныі тайнъ
Прѣмѣнѣваѣтыся, такѣ такѣ и Кѣрѣвѣ мѣсѣвалі? — — —
Стаі тѣхъ дрѣдѣ фрі вѣтъ ѣстѣнѣ? Кѣрѣшаѣ вѣрѣныхъ Істо
дні таѣ зарѣвѣдані Сутъ, Памѣті і Вѣнѣшѣнна задѣсѣвѣ;
Вѣваѣтъ Помѣшѣвні? — Такожі йѣхъ свѣтыі Сокрѣшѣтолѣ ца
ставѣющѣе тѣѣні и напѣлѣнѣ Прѣзѣваті Тѣѣні лаѣтъ, і мо
лѣтвы вѣтъ ѣна Прѣѣносѣ, і Ісвѣтѣѣлѣющі і Ставні Вѣ Лѣсѣ
Мощні тѣхъ выѣнавасѣ и Традѣ Христовы і Прѣчѣстѣі Богородѣцы
всѣда Дѣвы Маді, такожі і ѣнѣвшѣхъ Свѣтыхъ лѣтѣ и Дрѣржаті і,
і повѣнновно дѣтѣвосѣ ѣмѣ чѣѣсѣті, и выважаті? — —
Wтвѣдсѣовъ, тоі ѣнвдѣлѣ Латѣнѣзѣмѣ Маді, понѣжі і ѣнѣ
ѣсѣ Трѣбано, йѣвѣнѣваѣ и Христіанскаго Бодрови Спасѣнос вѣтѣ выѣнавлос? —

выступковъ ихъ карали, и тоей церкви будовати имъ не допускали и заборонили конечнѣ, иначей того не чинячи, для ласки нашее; якожъ и привилеи продковъ нашихъ и наши господарскіе о томъ значнѣ описуютъ, же церквей жадныхъ нигдѣ въ паньствѣ нашомъ никому будовати не вольно безъ вѣдомости и позволенья господарского.[314]

Писанъ въ Варшавѣ, року божого нароженья 1596, мѣсяца августа 29 дня.

Sigismundus rex. *Матѣй Война, писаръ.*

222.

Alexandria, 30. VIII. 1596.

Meletius patriarcha Alexandrinus ducem de Ostroh omnesque fideles admonet, ut in fide perseverent, doctrinamque Ecclesiae Romanae et primatum pontificis romani verbis scripturae sacrae refellit.

Typis impressum in « *Апокрисисъ* », p. 369 et apud J. Малышевскій « *Мелетій Пигасъ* », II, p. 28. Hic impressum est iuxta textum libri « *Апокрисисъ* ».

Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 723, nr. 423.

Мелетій милостію божіею папа и патріархъ великаго града Александріи і судіа вселенскій.

Всеславному і великолѣпному благочестивомуже и православному господарю и владицѣ острозскому, воеводѣ кіевскому, всесвитлому княжати Василію[315] и иным православнымъ и велможнымъ княжатом милостивымъ паном всеи Малои Россіи, благовѣрным же священикомъ и всѣмъ христолюбивым людемъ православнымъ во всемъ томъ началѣ обрѣтающимся, сыномъ о господѣ возлюбленымъ благодать, милость, миръ и на враги побѣда от господа и бога и спаса нашого Ісуса Христа.

Тое то есть, што мовилъ спаситель нашъ, братіе, впродъ оповѣдуючи незносные навалности, которые мѣли опановати весь свѣтъ за часу антихристова тиранства, мовил бовѣмъ, ижъ и звѣзды з неба спадутъ, а небо есть христова церковъ надъ земные речи вывышеная, церковъ тежъ тые, которых покрыла (ведле пророка Аввакума) спасителева слава всю церковъ всякими окрашаючи дарами и положивши на той небесной тверди нѣкоторых на кшталтъ звѣздъ свѣтячихся и держачихъ слово живота,

---

[314] Restrictiones similes iam fere a temporibus Regis Casimiri Jagiellonidis (1447-1492) vigebant, praesertim in Lithuania.

[315] Meletius, Patriarcha Alexandrinus, ducem Constantinum Basilium Ostrožskyj hortatur aliosque invitat, ut in fide orthodoxa permaneant, eamque variis argumentis probat.

якъ мовитъ апостолъ. С того теды неба вѣдаем, же упали звѣзды и тежъ видимъ падаючихъ нѣкоторых, которые якобы звѣзды сіали. А снать есть нѣякая великая звѣзда отменившая и имя и достоенство, которая впрод бовѣмъ спадши бываетъ падаючимъ паданія причиною. И так упріймe отпаденье иным строит, якъ свѣтлѣй надъ иные осіавала ясным променемъ освѣчаючи сполечных звѣздъ хоры. Теперъ скинена сама будучи з высоты на землю, хотя и мыслитъ, же столицу маетъ на оболоцех и естъ подобна вышнему (што тое самое и премѣненья причиною), бываетъ погибели вожемъ, еденъ бовѣмъ злости знакъ и неменшій антихристова отступленя, еже падати звѣздамъ зъ неба, што видимъ, же ся уже збыло. Слышалихмо тое з велми великимъ жалем, ижъ у вас от святителствуючихъ нѣкоторыи оставивши (бѣдаж!) апостольскую науку, которою окрещени были и крестили, которою научени были и научали, которую приняли и до того часу инымъ подавали и взгордѣвши животомъ спасителевымъ ачъ тѣснымъ будучимъ и прискорбнымъ, але отводячимъ до живота вѣчного, сами доброволне пошли до широкого и простронного (пути). Вамъ от бога принявшим початокъ и зезволившим въ таковои бури нетрвожливе зостати зь вѣрными людми многих православныхъ добри слуги вѣрныи, которымъ змовитъ пришедши дому владика: прийдѣте, вніидѣте въ радость господа вашего. Яковых же похвалъ не есте годни, яковыхъ венцовъ, яковых даровъ, заисте духа святого есте насаженье а не трости от вѣтров колеблемы хвѣючіи ся, будованье и дѣланье есте христово, убудовавшися на кгрунтѣ апостоловъ и пророков сущу краеуголному самому Христу якъ апостолъ мовитъ. Кгрунту бовѣмъ иного жаденъ хотячи быти Христовъ неможетъ положити надлежачого, который есть Ісус Христос, онъ есть камень, Павелъ волает, на том камени правдивомъ, вы есте набожныи братя дом убудованый. Протожъ ани шумы кгвалтовных вѣтровъ, ани зобравшіися рѣки зрушити васъ могли, а от васъ вышедшии не были от васъ, бо еслибы были от васъ, пребылибы з вами, съ Іоаном Богословомъ мовлю, але вышли от васъ улюбивши якъ оные, которых описуетъ святое евангеліе, славу человѣчую болше, нижли славу божію, або якъ мовитъ апостолъ улюбивши теперешній вѣкъ и предпочетши телесную обецную роскошъ надъ прійдучую славу духовную. Охъ бѣдажъ зыскови, шкодуючому на души, охъ жизнолюбію еднаючому смерть, охъ телесному розумѣнью, котороеся спротивляет духови и кнуетъ непріязнь на бога, бѣда ведле тѣла жити зезволившымъ, ижъ богови угодити не могутъ.

Але, о благочестивое княжа Васыліе, православныи панове и боголюбезніи священници съ христоименитым народомъ, ваши суть почести короны и, якъ мовитъ господь, мзда многая на небеси, ижъ правдивою вѣрою обсталевавшис и къ богу щирою и збавенною любовію отеческимъ

догматом и слѣдомъ бынамнѣй недопустилисте отмѣненымъ быти. О абысте ся и непеременили, дайто Христе царю, невстидаючися убозства христова але крестъ его на собѣ носячи и съ Христомъ стражучи в нынѣшнемъ вѣку, абысте в прійдучомъ з ним царствовали и бодайже есте царствовали зь многими сущими, бовѣмъ послѣдними для нѣякого достоенства мирского а будучими первыми божею славою и свѣтлостью, кгдыжъ называются первыми теперъ для высокихъ святителскихъ стопней, а послѣдними будутъ для недоступенья славы. Але того вамъ зычимъ и вѣншуемъ, якъ пособителемъ и оборонцомъ православнои вѣры от бога выбраным. А тыхъ отступниковъ отъ оправданій божихъ, якъ мовитъ богоотецъ (Давидъ), тыхъ бым запыталъ отступниковъ: Для чого о добрыи и штожъ потерпѣвши христову оставили есте паству, восточную мовлю церковъ, в которой всходитъ и опочиваетъ солнце правды Христос и з которое весь свѣтъ просвѣтилъ и проштожъ той доброго пастыря дворъ покинувши в зобранье единого назватися хотячого папою вскочилисте. Бо умысливши собѣ римскій епископъ началство нѣякое тиранское и имя отиранилъ посполитое собѣ едному привлащити хотячи, папою хотячися назвати единъ и единъ быти церкви началомъ и головою. Вжди якіе знаки, якіе чюда видячи (бы наветъ и такіе прелести были, о якихъ правдивый Христос выпродъ оповѣдилъ, ижъ лжехристи и лжепророци мѣли дѣяти, абы звести если можна речъ и выборныхъ, пристойнѣй было отступником, абы наслѣдовали през отци преданой науце, штожъ теды видячи) от святыхъ отцовъ, от апостоловъ, от самого збавителя отбѣгнувши аж до папежа загналистеся, снать же великіе рѣчи о собѣ мовитъ и собѣ преложенство нѣякое и власть утворяетъ, презь которую и сына божого зверхность и державу понижает, але тое зверяти нѣякому призвоито быти, провидѣвъ Даніилъ желаній мужъ, которому зверяти уста были великомовячіи и христіанскому слуху обридливыи. Бо хтожъ бы от благочестно живучихъ стерпѣлъ, яко живъ, абы нарушене было господа и бога и спаса нашего Ісуса Христа началство; изалибы самъ безчестіе и ганьбу вытривалъ приняти о томъ; которое от отца самъ взявши на раменах понесъ снабдѣвъ своею кровію; або тое што себе вмѣсто Христа соборною головою соборнои церкви явне удавати, не самого ли Христа нарушаетъ началство, або ли не Старого Рима папежъ соборную голову соборнои церкви себе з далечка и фортелне почавши сновати, теперъ и въ конецъ выткалъ. Еслижъбы римскои самои церкви головою, началом (якъ мовитъ) себе называлъ, мѣлъ бы по собѣ доводъ, ижъ кождая епархіа маетъ мѣти своего началника, о чомъ канонъ 34 святых апостоловъ такъ мовитъ: епископомъ кождого языка потреба вѣдати вь собѣ первого, имѣти оного якъ голову и ничого дѣяти безъ его зданья, чого и въ Антіохіи отцы потвердили 3 ка-

ноном, абы тое правило за першее было принято. Але соборную голову соборнои церкви правда евангельская единого знаетъ, единого оповѣдуетъ Христа, о чомъ и Павелъ зь Ефесяны насъ научаетъ мовячи: того Христа далъ надъ вшелякого голову церкви, которая есть тѣло его. Значная то есть речъ, ижъ тѣло сее соборное, чудъ бы былъ безь головы бывши а не меншій тежъ чудъ, еслибы мѣло двѣ головѣ, протожъ Христа маетъ соборную голову, абы не чудъ ся здалъ бывши безь головы и единого тежъ Христа соборную голову маеть, абы не былъ чудъ бывши о двохъ головахъ. Мовятъ они, але Петрови рекъ збавитель: ты названъ будєшъ Кифа, але кифа якъ самъ евангелистъ тое написавый выкладует Петра а не голову значитъ, але ты е(с)тесь Петръ, мовит Христос, и на томъ камени збудую церковъ мою а штожъ то ся розумѣетъ, чили камень назвалъ, ты еси, рече. Петръ не камень, якъ толкуетъ святый Августин, ты еси, рече, Петръ от камени, которого еси вызналъ, Петръ и ты названъ будешъ, яко от вѣры вѣрныи, а я на томъ камени, которогось вызналъ, от которого и самъ Петръ названъ будешъ, на томъ камени збудую церковъ мою каменъ же бѣ Христос, Павелъ мовит, абовѣмъ не на Петрѣ мовитъ Августинъ, але на Христѣ церковъ будуется. И зась не на тобѣ Петрѣ але на мнѣ Христѣ, тойже мовитъ. Еще же Павелъ кличетъ: основанія иного жаденъ надлежачого положити не можетъ, который есть Ісус Христос. Але мовятъ: отцы розныхъ часовъ бывшіи римского епископа быти великим узнали и ку нему вь бѣдахъ ся утекали. Але чому мнѣ милости и любви братерскои знаки на доводъ приводишъ до склѣченья таковои зверхности. Если братія прибѣгали до братіи помочнымъ быти повиныхъ ведле святого писма, але ижъ и поважными привѣтами его великого быти выславляли, я даю и якъ першого, бо мовитъ и Августинъ о блаженомъ Петрѣ, же першимъ былъ въ чину апостолском, тому же чину былъ апостолского нихтося неспротивляетъ, бо если и першим былъ, але единого порядку был и от апостоловъ единъ а еслиже и первымъ ему быти даемъ, яко брату, кгдыжъ онъ самъ не есть отцемъ иншихъ всѣхъ епископов ани можетъ быти самъ началникомъ и учителемъ соборнымъ всеи церкви, ажебыхмо позволили быти апостоломъ римскому епископу, што римскому труднобы ся могло признати,[316] але дай то, позволяет быти апостоломъ (а не епископомъ римскому папѣ) и Петровымъ намѣстникомъ. Той Петръ блаженый апостоломъ былъ, але не самъ бо и иншіи были апостолами, якъ до всѣхъ

---

[316] Prout in aliis rebus, etiam in hac accusatione de exclusiva praetensione Pontificum Romanorum ad apostolicitatem Sedis Romanae, falsis innittitur auctor fundamentis et criminationibus fictitiis. Apud auctorem Malyszevskyj in hoc loco et aliis permultis aliae dantur lectiones, quas hic notare sufficit.

мовитъ збавытель, се посылаю вас ако овца посередъ волковъ и зась, якъ мене послалъ отецъ, такъ и я васъ посылаю. Ты послѣдуй ми, мовилъ Петрови, але идѣте въ слѣдъ мене вси и инымъ мовилъ и сътворю васъ ловця человѣкомъ и еще и мы послѣдуючіи тобѣ и инде и вы послѣдуючіи миѣ вь пакибытіи и прочая. Вязати и розрѣшати взялъ ключи, але пріймѣте духъ святъ, всѣмъ мовил, если кому отпустите грѣхи, отпустятся имъ, если кому удержите, удержатея, але паси овца моя трикроть Петрови самому мовилъ, але трикроть тежъ и Петръ самъ отьверглъся и пристояло трикротнымъ пытаньемъ трикротное улѣчити отвержене могучым принести потвержене апостолскои власности и апостолскаго достоенства и власти (то бовѣмъ пастырская есть моцъ и благодать, кождая презь пытанье абы могла привернена быти блаженому Петру от Христа, которого ся былъ запрѣлъ и от церкви, которое былъ отступилъ презь отверженье). Наконецъ от отцовъ почести и святобливые привѣты ку римскому епископу учтивости были знакомъ, якъ братіи умѣючих стеречи приказанье спасово, кокорые себе иным поддавали над нихъ маючи і ведлугъ апостола честью другъ друга болшей почитаючи, еще тежъ тогды и ветхій Римъ окрутенства не зналъ, але то не было здане ани вырокъ установляючій тиранство, яковое тепер видимо же повстало на церковъ христову отменяючи тое, што и сам збавител узаконоположивъ и тогды бовѣмъ для пожитку церковного блаженіи римскіи епископи и отцы до блаженыхъ оныхъ пишучіи престолъ церковный вывышали, прекладуючи ведле часу продькованья и похвалы святого Петра и Павла якъ заступниковъ еднои онои столици, абы от оныхъ избытковъ могли отпоръ давати противникомъ церковнымъ. Іжъ и Павелъ вь таковый способъ вь своеи науце непрепомнѣлъ Галатяномъ залецити от мнимыхъ столповъ и Якова, Кифу и Іоанна, але тепер уже на збытъ о вышпоченью церкви и самыхъ евангелскихъ преданій, которые самъ збавитель подалъ, зверхность ся оная хелпитъ, аболи не есть тиранство (нехайми правду мовячому нихто за зле не маетъ, бо строфованья самых толко нечестивыхъ ведле Соломона пристоитъ ненавидѣти, протож нестрофованья отбѣговати але чинити годное строфованю приналежитъ мудрымъ) а не естъ ли тиранніа, ижъ церков всю поддавши вселенскому собору и тымъ правды плащиком тиранскую римского папежа залецаютъ зверхность а зась вселенскіе соборы подстилаютъ самому римскому папѣжови а не то ли есть церкви второе забуренье и зневоленіе. Надто, хтобы могъ правдивѣй мовити, якъ мовили святіи отцы ку римскому архіерею (іереомъ они назвали) посылаючи мовили бовѣмъ до лекгатов: чотыри рѣчи ведлугъ уставъ пристоитъ намъ заховати: першая о приверненых епископех у римской церкви, іерея и прочая, которым нижей поступивши приводятъ. Нехай тое межи нами заховано будеть,

што еслибыхмо и не мовили, повинна есть речъ, абы ховано было братскою милостью (еще бовѣмъ невладѣла тираніа, которые ведле мудрости и правды, которую тобѣ найвышшій даровалъ и самъ до того видишъ, ижъ годная речъ ховати, еслибы иначей никейского собору показовали каноны). О тых бо и власть таковую змоцнился мѣти епископъ римскій, которую теперъ в святобливыи нѣякіи вводятъ откровенія. Рекли отцы оныи: мы хотя и много маемо книгъ, нигдехмо не читали в синодѣ никейскомъ в римскихъ книгах (знаете ли которые суть, што книги фалшуютъ, якъ и теперъ чинятъ в богословскихъ книгахъ, тыи што приписуютъ фалшъ на самомъ книжномъ переду, ачъ ти и зацнѣйшимъ именемъ, то есть поправою удаютъ; ово дамъ на прикладъ, якъ в венецкомъ друку написано, мовятъ бо: августиновы вси книги поправленыи вынятымъ бывшимъ мѣсцамъ нѣкоторымъ, которые могли ересь нѣякую утворити, або якожкольвекъ мысли вѣрныхъ затрвожити и также мовили в Картагенѣ отцы; нигдехмо нечитали вь никейском соборѣ въ римских книгах) — якъ то в томъ реченомъ коммонтаріи, што оттоля намъ посланы были, еднакъже ижъ овде вь жадной книзѣ греческой тогосмы знайти не могли, от восточныхъ церквей. (Видите, где ся отзываютъ на розезнанье отцы и которым ся спротивляютъ, вы, што о чистои вѣрѣ восточное церкви вонтпите, тамъ повѣдаютъ, ижъ декрета царскіи еще могутъ быти знайдены, якожъ знайдены были и посланы и ухвалены — намъ абы были принесены велми жадаем). Протожъ и твоеи велебности просимо, абысь самъ упріймe рачилъ писати ку іереом оныхъ сторонъ то естъ до антіохійскои церкви александрійскои и константинополскои, абовѣмъ и тые суть патріаршіи и прочая. А потомъ коли того достали, чого просили, до Риму послали были, ку Келестину съ привитаньемъ уважнымъ.

Просимо, абысте тыхъ, которыи от насъ ку вашему слуху утекаютъ, латво не пріймовали, ани тыхъ, которые от насъ от посполитованья отлучени до сполечности болшей абысте не хотѣли пріймовати, абовем тое и в никейском соборѣ потвержено, (канон 5) і апостолъ 12,[317] што латве знайде твоя велебность, бо если о нижшого степню клирикохъ и о свѣцкихъ там ся значит, ижъ годно есть ховати, штожъ надто о епископѣхъ приказано есть заховывати. И зась а што найболшая, иж кождому позволено есть, если о справедливости пред узнавачами стоит, на собор своеи епархіи до того и на вселенскій собор отозватися, тотъ то есть найвышшая держава церковнои власти ведле святыхъ отецъ законоположенія, хотя римскій папежъ вшелякими фортелми оную под себе под-

[317] Verba haec addita sunt ab auctore s.d. « *Apoctriseos* ».

бити усилует ся. Хиба жебы хто былъ (и того доложили отцы), который бы ся здал на когожъколвекъ такого (тутъ праве значно, якъ ся остро папежа римского тыкаютъ предсявзятью), комубы богъ моглъ водхнути правду. А незличонымъ на соборъ събранным іереом заборонити того, годитли ся, якъ невстыдливе пред оными отцы и хутливе крыютъ поступцы папежа римъского. Провадятъ свою речъ отцы святіи о том, абы мѣли нѣкоторыи посылани быти якобы от боку твоеи святобливости, жадным соборомъ не естъ ухвалено, якъ читаемо, поневажъ тые книги, што з давна през самого съепископа нашего Фавстина якобы от части никейского собору оттоля намъ присланы в правдивыхъ зводехъ никейских — которые мы и от святѣйшого Кирила александрійскои церкви съепископа нашего и от побожного Аттика константинополского епископа посланые намъ от самых царскихъ переписовъ (которые еще перед тымъ през Иннокентія презвитера и Маркела поддіакона, през которых къ намъ от нихъ прислани были блаженои памяти Бонифацію епископу продкови вашему) от насъ послалисмо, — такового ничого немоглисмы знайти, протожъ и речъ кончачи острѣй тыкают ся римского епископа. Кгвалтовниковъ тежъ клириковъ (еслибыхмо коли просили) не хотѣте посылати ани рушати (абы смродливои надутости мирскои нездалихмо ся вносити в церковъ христову; вижъ ми слова моцъ, якъ и папежови заказуетъ соборъ а найболшая, же не вселенскій) ани рушати з мѣсца, абы смродливои надутости мирскои нездалихмо ся вводити в христову церковъ, которая свѣтъ простоты и день покорности бога прагнучимъ видѣти приноситъ.

Тое жесмы широко написали не своихъ уживши словъ але тыхъ, которыхъ отцы на тотъ часъ бовѣмъ до скрите починаемои а теперъ до отчюженои нѣякои явне подвышаючеи ся зверхности римскои уживали на отповѣдь, а отчуженои мовилемъ и страшливои мовилъ бымъ и хулнои, ижъ самую збавителеву власть, якомъ рекъ, римскій папежъ переворочаетъ и не толко христову церковъ смирити усилуется и под себе подбивати иншую братю, але и самого всѣхъ господа и владику единого силного, ницуючи его державу. А того многими свѣдоцтвы ачъбыся могло довести, на томъ самомъ объясненью досыть, ижъ от спаса Христа бога нашего преданыи своеи его церкви страшные тайны, его святого тѣла и чеснои крови мирови чистую офѣру в особѣ хлѣба и вина, сам римскій епископъ (нехай помолчу) пріймованье жидовских опрѣсноковъ вмѣсто евангелского хлѣба вводит, надто и самому Павлу противячи ся вмѣсто новыхъ старые рѣчи установлюетъ, которые прошли, (якъ) Павелъ мовитъ, бо́жіею милостію отдалены будучи. Але нехай самое жидовских опрѣсноков замолчу пріймованье, нехай замовчу о духу святомъ науку самого збавителя, который таковои богословіи учитель бу-

дучи мовитъ, же от отца исходитъ духъ, от папежа римского зневоленъ есть, приложившого злый придатокъ, а то придал в символѣ церковномъ, абы едною раною и избавителя уранив голову церковную и церковъ, тѣло христово. Нехайже тое замовчу, ижъ тѣла и крови христовы таемницу ново пресѣкъ, смѣлостью суровою посмѣвши отнялъ от христіянъ от дѣтокъ бовѣмъ цѣлую таемницу педаючи им ани тѣла ани крове причащатися а пришедшим до взросту едно половину, абы згола христовы члонки христову братію або всего аболи по половици отдалил от Христа. Охъ смѣлости, охъ святокрадства, одопхненъ от своеи церкви Христос, отсѣчена естъ своего тѣла голова а того злого роздѣленья будовничимъ той есть, который антихристовъ быти хочет и соборнои церкви головою, охъ ненасыченого тиранства головою, которая трвожит и з кгрунту усилуется вывернути церковъ, якожъ уже и самого Христа понижати починает. Которым способомъ ницуете науку спасову, же ся вамъ такъ здало, христовымъ намѣсникомъ и здалося добре для тои, або для овои причины, такъ ти то, кождый, хто кого кривдит, на отповѣдь барзо готов. Дай то, абыхмо им позволили намѣсниками быти и единымъ имъ быти намѣсниками христовыми, якож стерпимо тую ихъ гордость, которая ся вынесла над славу сына божого, которого слухати приказалъ намъ отецъ, того бовѣмъ, мовилъ з неба, слухайте. А вшакъже хтосте вы, которымся вам такъ здает? Мы есми тыи, которымъ самымъ намъ вси послушни намъ самымъ учити, пановати, законы уставляти, а если ся здасть и законы отмѣтовати от бозкого (невѣмъ якового) откровенія позволено естъ а иншимъ и шію подставляти и ухо подклоняти так послушное, же хотябыхмо гуфами провадили души ближних до пекла, жадному ся негодитъ, абы в чомъ намъ мѣлъ противити. А тожъ то естъ фундаментъ нашего закону. Охъ уста великомовячіи и смирити святыхъ вышнего помышляючіи и лѣта и часы отменяти. Протож годитли ся терпливе внимати мужемъ, смирити не тылко святыхъ самыхъ вышнего але и самого святыхъ святого и вышнего начинаючимъ.

По вторе бым мовил до отступниковъ: Штож теды видячи прилучилисте ся ку папежови римскому а одорвали ся от православныхъ, ижъ и часы отмѣнити умыслил, бо ничого не знаетъ от отеческих наукъ оставити без нарушенья, для того и календаръ новый установленъ естъ и самого титулъ маючій римского, абы от отцовъ ухваленыи святыи господьственых празниковъ времена самъ онъ былъ без боязни выворочаючи и отмѣняючи такъ заховалъ собѣ тиранства державу, же ся весь свѣтъ обачити не можетъ. Але которой науце папежа римского увѣривши от отецъ преданую оставилисте науку, чи для уставичных отновискъ, противъ которымъ Павелъ волаетъ, если хто вамъ благовѣститъ надто што есте приняли, нехай будетъ анатема, туюжъ то анатему и от

святого вселенского второго собору ухваленую на смѣючухъ приложити нѣшто символу вѣры або уняти и оную захованую от всѣхъ иншихъ святых соборовъ, единъ римскій папежъ самъ отмѣнилъ и подепталъ. А якъже той за што собѣ отцовъ будетъ розумѣти, который збавителя посполитымъ быти розумѣетъ. Але штожъ такового знашедши в восточной православных церкви, до онои сполечности (обманившися добрыми а слушнѣй бымъ рекъ золотыми надѣями обѣцаными вамъ от римскои церкви, хотяжъ) римскои, которая римскои церкви вѣру и давные преданія зопачила, вырвавшися потайкомъ есте утекли, чи ижъ мовятъ стратила панство восточная церковъ. Бѣдажъ прелести! На то такъ отповѣдаю: Першая, же тое ся не теперъ ани вчора стало. Другая, же и царства обогачуетъ православная вѣра и московскій бовѣмъ потужный царъ православный и твое панство освецоное княжа Василіе и многіи на востоцѣ и на западѣ православную вѣру стале держатъ. Третяя, изали не христіяне (суть)? Христіане, ради земнаго марного кролевства, бо самъ збавитель мовилъ, ижъ царство мое не есть от мира сего; а штожъ, святое евангеліе тое самое изали намъ не объявило, же суть покусами діавольскими царства мирскіи, волокучіи до отступленья от бога. Туюжъ то покусу збавитель прочъ отгоняючи далеко азали не научилъ насъ щире клапятися самому богу ничого не оглядаючися на земные славы и роскоши. А вшакъже дай то, смирилася церковъ восточная земного кролевства отдалена бывши и того самого припадку не есть ли причинцею римскій папежъ, который церковъ пресѣченьемъ розодравши и розлучивши братію латвый приступъ на восточных непріятелем учинилъ. Але дай то, смирилися справы церкви, которая отсѣкла внѣшній мир, што мовите. Зас до отступниковъ мовлю, азалисте не вѣдали, не слышали, не оповѣдано ли вамъ, якъ Христос самъ голова церкви пожилъ, чили ся оздобилъ злотом, гафтоваными нѣякими шатами, штучне будоваными палацы, трапезами коштовными, цвѣтными нѣякими оршаки дворяновъ и иншими житейскими прелестьми, аболи царства земного в забобонахъ изалися кохалъ; чили убогимъ не былъ збавитель або страннымъ, азалижъ не терпѣлъ пренаслѣдованя, бѣдъ, поносовъ, уничиженія, тѣснотъ, ранъ, смерти, оклеветанія, изали своим овде царство обецалъ або роскоши телесные або живота того щастье.

Найболшей чемуся недивуете, ижъ на востоку хот ся царство зменило, благочестія правость божею помочью остала непреклонна и такъ свѣтлѣйша, же без царства царствуетъ, ижъ спасова благодать в наших ся немощехъ совершаетъ и царствует христова церковъ впосредъ тирановъ безбожныхъ и якобы лелія в тернію квитетъ, не мудростію человѣческою позыскавши моцъ, не маетностью, не силою застановляючися але едною рукою божею, якъже то не есть речъ великая, якъ не-

дивная. Хтожбы ся незадивовалъ, ижъ папежова противная церкви христовой тиранія и от кролей княжатъ ласку маючи и свѣтлыми надѣями иных уматняючи и богатствомъ оплавите кипячи и пломенемъ и мечемъ всѣмъ страшачи предсяшъ вся ся трвожитъ бываючи уже и от своихъ власныхъ насмѣвана. А церковъ христова от всюль (!) утѣсняема, воюема от всѣхъ явными и покрытыми утисками, едънакже трваетъ ненарушена и незутлена держачи заховуючи в цалѣ вѣру, которую приняла от святыхъ апостоловъ и божественыхъ отецъ. Навернѣтесяж теды от заблуженія и спасени будете, навернѣте ся сынове отступившіи и в нѣякихъ выступкохъ погрѣшившіи и мнимаючи обличенья уклонитися вь таковую пропасть себе невмѣтуйте. Ізмѣнитеся найболшей вшелякои нечистости и не погубляйте себе и сокровища вѣры. Лѣпшей вамъ будет лѣпшей всего примѣтатыся в дому господни ведле богоотца Давида, нижли жити в селехъ грѣшничихъ. Сластем не поработаем братіе. Мойсій великій зезволив (=maluit) утискъ терпѣти з людми божими, нижли мѣти грѣха часного роскошъ, лѣпшее богатство вмѣнивъ быти над египетскіи скарбы насмѣвиско христово, взиралъ бовѣмъ на прійдучее отдарованье але і вси отци бога улюбившіи странни и пришелщи прошли в милотѣх и в козіихъ скурахъ, которыхъ небылъ годенъ миръ и збавитель самъ през тѣсноты идучи и през смерть крестную до спасенія намъ протеребивъ дорогу учачи насъ, якъ приналежитъ намъ до живота вѣчного ити. Але подобно отновлене самое лѣпшее нѣшто церкви усмотрѣвшее васъ до римского папѣжа отводит пастваска, которыи есте нестерпѣли далеко от жидовскои сѣни служенія, наши нового квасу обходити празники. Але тое самое досыть бы могло быти до показаня винности, же замутилъ церковъ ни длячого доброго, абовем речъ розности немаючая, якожъбыколвекъ была, негодилося было ее порушати в великою бурею всеи церкви, кгдыжъ и внѣшнимъ законоположникомъ непотребная речъ быти здается без великого и значного пожитку нарушеному быти тому, што долгимъ часомъ утвердило людское собраніе.

А старого Риму папежъ над инших всѣхъ себе вывышаючи и всѣми гордячи еще мовитъ и противъ канону святыхъ отецъ, абы ся нездалъ, же непотребне календар пересѣкъ, невѣдаючи, ижъ святыхъ отецъ канонъ добре ухвалил, абы обходити божественную пасху по равноденьствіи весѣнномъ а не изь жидами якъ опѣваетъ и святыхъ апостоловъ 70 канонъ. А ижъ такъ добре ухваленъ есть святыхъ отецъ канонъ и власный ихъ есть, многокроть теды грѣшатъ, которыи ся хвытаютъ за иные календарѣ. А еслижъ канонъ заказуетъ отлученые от жидов, значна есть реч, ижъ мы отлучаемося найболшей от жидовского служенія изъ захованьемъ ровноденьства весѣнного. Явная тежъ, на комъ зависла есть бѣда запрещеня, которую ухвалили в Антіохіи отцы забороняючи яко

живъ иначей не обходити пасхи, або што подали отцы в Никеи, такъ мовитъ первый канонъ: Вси которіи бы смѣли переступити границу святого и великого собору в Никеи бывшого при бытности благочестія боголюбезного царя Константина о святомъ празнику святои пасхи, нехай не будутъ в сполечности, але и от церкви нехай будутъ отдалени, еслиби ся упорне спротивляли раз добре ухваленыи.[318] Абовѣмъ ведле канону оныхъ святыхъ отецъ, якобыколвекъ былъ або припалъ часъ ани пред ровноденьствомъ весеннымъ ани из жидами пасху обходимъ, якъ приказуетъ и святыхъ апостоловъ 3 канонъ, а всегды в недѣлный день, якъ церковное преданіе взыскуетъ. Што змовимо на тое судячи ведле бога, азали пожремо и приказанья тыи и проклятства оные якъ Павла святого и отновискахъ такъ тежъ и соборов святыхъ о прикладѣхъ символу. И хтожъ вызволит дерзостников от правдивои муки, чили папежъ римскій; але еденъ самъ не зможетъ выроки святыхъ отцовъ вышпотити и римскихъ папежовъ и самыхъ патріарховъ ани вызволити винныхъ перед престолом христовымъ.

Протожъ обернѣтеся сынове отступившіи, мовит господь през Исаію васъ призываючи. Еслижъ бовѣмъ обернутся, о богомъ умилованыи панове, а не маютъ жадного иного выступку могучого ихъ отдалити от святительства опрочъ того самого то есть отступленя, нехай будутъ прощени, прощеніе напередъ испросивши и вину собѣ задавши, же ся латве дали звести и нехай приобецуются лѣпшей жити. Тое кгды учинятъ, нехай имъ прощено будетъ от еже въ вас святои церкви и от вшелякого человѣколюбія. А которыи подлегли будутъ выступкови, за который годно естъ зверечи из святителства, нехай будутъ празни ведле 9 канону иже в Никеи (триста 18) богоносныхъ отецъ а три неменшей от православныхъ епископовъ посполъ зехавшися, ведле каноновъ божественых отецъ изобравшися за дозволеньемъ твоеи велможности богом умилованый княжа Василіе и за ухвалою иншихъ пановъ и з моимъ притомнымъ духомъ, естехмо бо з вами. Также нехай учинятъ якосмы вышей припомнѣли, нехай хиротонисуютъ епископов и православного митрополита а отступници нехай чинятъ, што хотятъ внѣ церкви христовы.

Але вы христовы наслѣдници и наслѣдници божіи, богатіе людіе, царское збавителя Христа священство покою заживайте тоежъ держачи якъ и с початку и ходячи от славы в славу, утвержаючи духомъ пара-

---

[318] Synodus Nicaena revera dicit tantummodo de unanimitate in celebratione Paschatis; cfr. novissimam editionem: *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, ed. 1962 (ed. Herder, variis sedibus), pag. 1-15; cfr. notam in pag. 2, ubi textus statuti conciliaris datur.

клітомъ исходящимъ от отца, якъ научилъ божій единородный сынъ и слово, абовѣмъ которыиколвекъ маютъ духа святого, тыи сут сынове божіи. Тойже и насъ да сподобитъ за часомъ видѣти васъ очевисте, якъ того жадаемъ и насладитися вашей любви веселячихъся православіемъ вѣры. Богъ же нашои надѣи и утѣхи да соблюдетъ васъ под кровомъ крилъ своея божественыя благодати без нарушенья православное мудрованіе держачих и приоздобленых правдивой вѣры нашей лучами. Абысте были достойни и прійдучого небесного царствія, его же буди всѣмъ нам получити о Христѣ Ісусѣ господѣ и бозе и спасѣ нашем, ему же слава и держава съ отцемъ и святымъ духомъ въ вѣки вѣком аминь.[319]

В лѣто 1596 августа 30, въ Александріи.

Мелетій милостію божею папа і патріархъ великого града Александріи.

Copia apud Малышевскій impressa tantis est erroribus onerata, ut lectu difficilis sit. Ubi authenticum graecum inveniatur, nescitur.

223.

Leopoli, 26. IX. 1596.

Confraternitas Leopoliensis mittit de medio suo delegatos ad Synodum Berestensem promittens firmiter fidem orthodoxam tenere.

Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 741, nr. 429.

Боголюбезнии честнии отци православия наставници учителіе и предстатели иже вселенския церкви строителіе и стражіе наши пачеже носящии лице вселенския восточныя церкви со всѣми иже по чину святиня в дусѣ святом сошедшимъ ся во градъ Великий Берестий со благочестивым и христолюбивым во святомъ крещеннии нареченомъ Василии Константине Константиновичем княжатем Остроским началнѣишимъ воєводою матере градовомъ Кіева, маршалком земли волыньскоє, старостою Владимера и прочая, со велможными и благородными паны и всѣми благочестивыми християны![320]

Мы убогіе и от всѣхъ меньшіе о Хрестѣ братство церковноє от града Львова достоиную честь и повиновеніе с поклоненіемъ вашему предстателству раболѣпно творим. Послалисмы от братства нашего на той нареченый нынѣшний нѣякийсь берестийский соборъ от старшихъ бра-

---

[319] Litterae hae valde prolixae, sed parum conferunt ad ipsam rem unionis ecclesiasticae; sunt scriptae potius corde quam ratione.

[320] Litterae hae ducem Constantinum Ostrožskyj nimis extollunt et quidem ob eiusdem potentiam politicam et oeconomicam tunc temporis; quae praeprimis sibi ipsi suaeque familiae inserviebat.

тий наших пана Димитрія Деомидовича Красовского и Юрия Козмича Рогатинца а от молодших братии наших Іоанна Козмича Рогатинца и Николая Добренского давши им зуполную моц, абы во всем церковномъ предании восточныя вселенския церкве крѣпко и неподвижно стояти нѣ в чем неотлучаючися послушенства и власти вселеньскаго патриарха константинополского. Як єсмыся с початку вѣри во Христа крестили от восточныя церкви константинопольския и приведени єсмо от темности на свѣтъ и от области сатанины ко области Христу богу нашему видимому пастыру сыну чловеческому прилучили єсмо ся и члонкомъ тѣла єго сталисмы ся и якъ Христос голова наша телесная стал ся, такъ ми в нем; и якъ тѣло єго правдиве поживаємъ и кровъ єго пиєм, такъ тѣло и кровъ свою за него оффѣруем; и якъ он за нас кровъ свою проливалъ и плотию умирал и душу свою положилъ, такъ мы о нем и за него готови єсмо всѣгды умирати и душу свою положити нѣгды не отступаючи; якъ єсмы на святом крещении на восток солнца стоячи обецалися Христу погрѣбаючися оним крещениєм во смерть, отрѣкаючи ся сатаны и всѣх дѣлъ єго и всея службы єго и на запад плюючи, такъ нинѣ церкве восточныя держимо ся и на восток солнца Христу богу пастыру нашему всѣгды молимо ся и послушеньство совершенное самому єдиному Христу к восточнои єдинои церкви єго всѣгды отдаємо и отдавати будемо до скончания живота нашего от рода в род. Всѣх єретиковъ отмѣтуємося жадным обычаєм неотступуючи нѣ в чом церковных предании, якъ єсть нѣкоторых обычаи, анѣ за отступниками вдаючи ся за иншею чюжею головою до незвыклого чужого послушенства западнея римския противныя их церкве папезкия, але при единои католицкои то есть соборнои и апостольскои церкви ведлугъ вызнаня вѣри со всѣми благочестивыми християны стоимо и тѣло и душу свою при истиннѣ покладаемо конечно. Што и писанямъ симъ нашимъ ствержаемо и печать всего церковного братства нашего на листъ сеи прикладаемъ и посполитим титулом церковным нашим подписуемося.

Писан зо Львова, мѣсяца септемврия 26 дня, року, 1596.

Вси купно о Христѣ церковное братство храма успения пресвятыя богородица.

Authenticum in archivio Stauropigiano iam non exstat.

224.

Varsavia, 26. IX. 1596.

Episcopi Rutheni Card. Legato (Gaetano) negotium seminarii commendant suamque promissionem hac in re accipiunt.

ASV, *Fondo Pio*, vol. 114 (sign. nova): Legatione in Polonia del Card. Gaetano 1596, fol. 97v.

In Varsavia, a 26 7-bre (1596).

Già questi Vescovi Ruteni venuti all'unione della Chiesa latina mi si erano raccomandati per conto della cosa del Seminario, et d'altro, et io havevo promesso loro l'aiuto, et il patrocinio mio.

225.

Berestja, 3. X. 1596.

Hipatius episcopus Vladimiriensis Confraternitatem Berestensem sub poena excommunicationis admonet, ut praeceptis ecclesiasticis satisfaciant, in ecclesiam veniant, orent et cum schismaticis et hereticis non communicent.

Акты относящіеся къ исторіи южной и западной Россіи, t. I, p. 266, Nr. 220. *Mon. Confr. Leopol.*, vol. I, p. 744, nr. 431.

Ипатій зъ ласки божей прототроній епископъ володимерскій и берестейскій всѣмъ вобецъ и кождому з особна, православнымъ христіаномъ, людемъ церкви греческой сыномъ духовнымъ нашей покорности.

Якъ не пооднокроть съ повинности нашей пастирской, видячи великую недбалость и лѣнивство ку хвалѣ божой и недбалость о церквахъ божіихъ братства берестейскаго напоминалисмо, якъ словомъ такъ и письмомъ нашим, абы ведле звыклого обычаю на спѣваніе и молитвы до церкви божей збиралися, и повинности своей христіянской досить чинити перестерегали; а ижъ оные, которые и на впоминанье наше отцовское дбати не хотятъ, церковъ божію и напоминаньемъ нашимъ отцовскимъ гордятъ, а нѣкоторые снать на зелживость вѣры своей и дому божого молитвенного, зборы якись покутне, способомъ еретицкимъ въ домехъ своихъ чинятъ, а снать нѣкоторые до еретицкихъ божницъ на молитвы утекаются: а прото не могучи далей таковой сваволи терпѣти, тое остатное напоминанье наше до всѣхъ чинимо, именемъ божіимъ росказуемо, еслибы черезъ тое упоминанье большей того въ упори своемъ трвали, и домомъ божіимъ згордили, а на молитвы и спѣваніе въ дни святые не приходили: тогда тобі протопопо и всѣмъ попомъ берестейскимъ, соборовымъ и околичнымъ, приказуемо подъ клятвою и отлученіемъ стану священнического, абысте ни до едного съ таковыхъ непослушныхъ въ домы ихъ не ходили, дѣтей ихъ не крестили, святостей христовыхъ такимъ не давали, погребовъ умерлымъ не чинили, и жадною справою духовною имъ не услуговали, при церквахъ погребати тѣлъ мертвыхъ не допускали, и по умерлыхъ дзвонити не розказовали, згола всѣхъ таковыхъ за еретиковъ выклятыхъ отъ церкви божой мѣли,

такъ долго, по(ки) ажъ навернутся, и до церквей божіихъ по старому ходити, и повинности своей христіянской досить чинити будутъ конечно.[321]

Данъ въ Берестью, року 1596, октобрія 3 дня.

226.

Varsavia, 5. X. 1596.

Relatio Card. Gaetano de Synodo Brestensi intimata deque sollicitudine Regis Sigismundi III, ut tandem Unio Ruthenorum synodaliter rata habeatur, non obstantibus tumultibus Palatini Kioviensis (Ostrožskyj).

ASV, *Nunziature diverse*, vol. 273, fol. 126v-127r.
ASV, *Fondo Pio*, vol. 114, vol. 109r-110r.

Al medesimo, da Card. Caetano .

In Varsavia, alle 5 di ottobre 1596.

(*In initio tractat de aliquo legato Tartarorum, et postea*).

Il Sinodo de Ruteni per l'unione[322] (1) di quella Chiesa alla Chiesa Romana si farà con l'aiuto dello Spirito Santo (2) alli 15 di questo et havendone io parlato lungamente col Rè (3), la Maestà Sua l'hà sentita bene, et conforme alla sua molta pietà hà (4) stabilito di mandarvi il Padre Scarga, Giesuita, suo confessore, che vi assista (5) havendo ordinato similmente al Vescovo di Luceoria, che vi intervenga, patrocinando la causa de catolici, il quale hà di già dati buoni ordini a questo effetto, et farà l'ufficio suo molto compitamente. Di più, d'ordine (6) etiamdio del Rè si parte hoggi a quella volta il Cancelliere di Lituania, il quale di un grand'heretico che (7) era, hoggi è un bonissimo cattolico et un Cancelliere di molta bontà, pietà et religione (8) et ministro di gran pietà et religione; interverrà anch'esso à detto Sinodo et colla molta autorità sua procurerà di giovare alla causa nostra; alla quale si dubita, che sia per opporsi il Palatino di Chiovia (9), Padre del Castellano di Cracovia (10), scismatico marcio, perfido, et ostinatissimo (11), nel qual caso, per non romper il filo di così utile e sant'opera, Sua Maestà hà ordinato al Vescovo et al Cancelliere che sopraseggono circa la risolutione, et non comportino, che si venga allo decisivo, riserbando il negotio integro à un altra volta, et in quel mezzo (12) pensare quid agendum (13); Se il detto Palatino con suoi seguaici non farà mutini et (14) lascerà fare a nostri senza turbargli, s'incammineràimpresa di questa santissima unione, che sarà un nuovo

---

[321] Hypatius Potij, Episcopus Volodimiriensis quasi interdicto personali Confraternitatem Berestensem punire iubet, ob eiusdem inobedientiam et rebellionem fidei catholicae causa.

[322] Numeri in hoc scripto appositi indicant notas adiunctas ipsius Cardinalis, quae positae sunt in fine documenti.

trionfo nel felice Pontificato di N.S. et alla protettione di V.S. Ill.ma con un po d'aureole ancora per me stesso.

Hò scritto già à quei Vescovi Ruteni per conto del Seminario, et de gli altri particolari, desiderati da loro, animandogli et allettandogli con ogni sorte d'amorevole ufficio, et non hò lasciato di far (15) dal canto mio quanto mi pareva conveniente, et perche anch'essi habbiano dal canto loro à far quanto hanno promesso a beneficio di questa santa benedetta unione. Di quello che succederà V.S. Ill.ma ne sarà avvisata subito.

(*Reliqua pars deleta; de aliis rebus res tractabatur*).

Notae: *1. per conto dell'...; 2. di Dio...; 3. dell'importanza di questa unione...; 4. risoluto; 5. si come haveva di già ordinato; 6. similmente; 7. è stato; 8. et anco questo interverrà a quello Sinodo, et con l'autorità sua, procurerà; 9. Il Palatino di Chiovia, Duca d'Ostroghia in polacco d'Ostroch, può mettere insieme più di sei milla cavalli de nobili sui sudditi; dicono che sia anzi di più di 20 città et di mille villaggi; hà i suoi stati in Russia, Volinia, Podolia, et Polonia; 10. per esser...; 11. et vi nel qual caso...; 12. s'anderà per fare...; 13. ma non si opponendo il detto Palatino con suoi seguaci...; 14. et caminando bene il trattato dell'unione s'è ordinato che si termini e si concluda questa desiderata et necessaria unione; 15. con loro...*

227.

Berestj, 00. X. 1596.

Descriptio oppositionis ad Synodum Unionis Berestensis, exarata a quodam anonymo in Synodo praesenti, in lingua polonica.

HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, Leopoli 1862, pag. 226-228 (in lingua polonica).

Descriptio actorum a Synodo Berestensi non Unitorum[323].

Ponieważ nad inne nie małe sprawy apostata metropolita kiowski roski Michał i z nim jednomyślni iego władykowie włodzymirski Hipatiusz łucki Cyrillus połocki Jerman chełmenski Dionizyi pinski Jona, nie chcieli usluchać naszego kanonnego pozwu i pryść do synodu aby dali sprawę iako śmieli za schizmatyckimi nowymi wymysłami udać się, o których pilnie badanie czynić ziechaliśmy się i ich zastali, na których

[323] In nostra collectione primum locum assignavimus oppositioni ad Synodum Berestensem cuiusdam auctoris anonymi. Est potius decretum excommunicationis et depositionis Metropolitae Kioviensis aliorumque Episcoporum. An nomina sunt vera, vel postea adiuncta, non est cur hic immoremur; saltem ut quaedam traditio debent considerari, quae traditio multum influxum habuit in sortem Unionis Berestensis usque ad nostra tempora.

wszyscy zgoła (ile ich jest w tej Bogiem strzeżonej Eparchiey jednako z nami trzymając obyczaje i dogmata wschodniej świętej Bożej i katolickiej cerkwie) świadczą, że są jawnymi jej apostatami. I oddalič umyślili od patryarszego świętego tronu Konstantinopolskiego nowo rzymskiego własną tę Eparchią jego, a poddač ją stolicy starego Rzymu nad prawo y kanony, odmiatując ich własne wyznanie, a wyznawając prywatne i jawne ich odstąpienie.

My tedy dla pomienionych przyczyn, pilnie przymuszeni będąc boskimi z świętemi kanony, na ten żałośny na nich dekret udač się musimy.

Ogłoszenie dekretu. Wzgardzona od nich święta boża wschodnia cerkiew rozkazuie nam, y terazniejszy Synod, aby Metropolit Michał i pomienieni władykowie obnażeni byli wszelakiego Archierejskiego urzędu i sprawowanania y Episkopiego nazwiska y wszelkiego nazwiska, i wszelakiego naszego duchownego stanu.

I zaraz po ogłoszeniu posłano do nich złożonie w te słowa: Wiedzcież o tym, że dla nowych wymysłów y Aposkazyei waszej, y dla niepokorstwa przeciw boskim i świętym kanonom, wedle zdania praw cerkiewnych, od terazniejszego synodu złożeni jesteście, i wszelakiego stopnia cerkiewnego jesteście odsądzeni, dziewiątego dnia oktobra, w roku tysiąc pięčset dzicwięčdziesiąt szóstym, Indycyona dziesiąego, tak się do tego dekretu nizey mianowani podpisali: Niceforus Wielki protosyngiel y przednieyszy sprawca wielkiej cerkwie patryarszego tronu konstantynopolskiego, dekretując wespół z świętym synodem podpisałem się; Cyrillus Protosyngiel y namiestnik patryarszego tronu Alexandryiskiego, dekretując wespól z świętym Synodem podpisałem się;[324] Lukasz Metropolita Beligradski patryarszego tronu konstantynopolskiego, dekretując wespól z świętym Synodem podpis; Gedeon Episkop lwowski, Halicski y Kamienecki Patryarszego tronu konstantynopolskiego dekretując wespól z świętym Synodem podpisałem się; Michał Kopistenski, Episkop przymiski i samborski patriarszego tronu konstantnopolskiego dekretując wespól i z świętym synodem podpisałem się; Makari Archimandrita Manastyrza Symona Petra z świętej góry za rozkazaniem wielebnego Paysya Episkopa Wenackiego Patryarszego tronu konstantinopolskiego dla trudności jego dekretując wespół z świętym Synodem podpis; Mateusz Archimandrita

[324] Dantur 43 subscriptiones, ex quibus: praeter duos prototosyncellos patriarchales, adducuntur: 1 Metropolita extraneus, 2 Episcopi, 2 Archimandritae extranei (ex Monte Athos), 9 Archimandritae locales, 1 Hegumenus monasterii, 6 Vicarii, 2 in quadam dignitate constituti, 12 protopopae seu protopresbiteri, 6 Presbiteri. Loquitur excerptum etiam de aliis quasi 200 clericis seu ecclesiasticis, quorum tamen subscriptio « non est visa necessaria ad actum ».

Manastyrza ś Panteleymona i z świętej góry za rozkazaniem wielebnego Anfilochia, Episkopa Mukackiego patriarszego tronu konstantynopolskiego dla trudności iego dekretując z świętym tym Synodem podpis; Niceforus Archimandrita Kyowski dekretujac wespól z świętym Synodem podpisałem sie; Henadiusz Archimandrita Supraski dekretując wespól z świętym Synodem podpisałem się; Ilarion Archimandrita Supraski dekretując wespól z świętym Synodem podpisałem się; Eliseusz Archimandrita Pinski dekretując wespól z świętym Synodem podpisałem się; Bazyli Archimandrita Dubienski dekretując wespól z świętym synodem podpisałem się; Tymoteus Archimandrita Dorohobuiski podpisałem się; Michał Archimandrita Lawrisowski podpisałem się; Symon Kossowski Archimandrita Peresopnicki podpisałem się; Isaki Archimandrita Stepanski podpisałem się; Serhy Geromonach Ihumien Smolnicki podpisałem się; Nestor Protopopa Zabłudowski y primikiry Synodowi podpisałem się; Ihnaty prezbiter ostrozki y prymikiry nad notaryami Synodowymi podpisałem się; Andrzey Wozniesienski Lwowski Notary synodowy podpis; Leonty Workrzesienski y Emellan Turiewski, przezbiterowie i posłowie od wzystkiego kryłosu Wilenskiego podpisaliśmy; Jakób Spaski protopopa Wołkowiski podpisałem się; Nikon starego Manastyrza wydubieckiego kijowskiego podpis; Emellan Nikolski protopopa słucki podpisałem się; Piotr Woskrzesienski namiestnik żydaczowski podpisałem się; Joan Przeczyski namiestnik rohatynski podpisalem się; Andrzej Trojecki protopopa konstantynowski podpisałem się; Cyril Spaski protopopa ostropolski podpisałem się; Konstantyn Ostropolski protopopa Dubinski podpisałem się; Filip Protopopa Powiatu Wołkowyskiego podpisałem; Petr Protopopa Premiski podpisałem się; Bazyli Lewkiewicz protopopa Klewanski podpisałem się; Andrzej namiestnik samborski podpisałem się; Harasim Rożostwienski namiestnik skalski podpisałem; Klimenti Troiecki namiestnik Kamieniecki podpisałem się; Bazyli Troiecki bracki wilenski przezbiter podpisałem; Paweł przezwiter ot bractwa Brzeskiego podpisałem się; Jonas Protopopa Jarosławski podpisałem się; Leonti Protopopa Warwaski z Miliczyc podpisałem się; Ihnacyusz Podselecki krilłoszanin Manastyra Zimna podpisałem się. Było i innych bardzo wiele przebiterów więcej dwu set, ale że nie ukazała tego portzeba przeto tu nie są położone.[325]

Metropolita et Eppi Rutheni excommunicabantur quoque a Patriarcha Constantinopolîtano. Ex hac causa habetur Bulla absolutionis ab excommunicatioue lata per Patriarcham Costantínopolitanum in Eppos unitos Russiae, a Clemente Papa VIII, sub die 22 maji 1597.[326]

---

[325] Si consideretur numerus sacerdotum in Metropolia Kioviensi, hic numerus non videtur excessivus, sed potius valde restrictus.

[326] Cfr. infra sub dat. 5.VI.1597. Harasiewicz vero, nescitur qua ratione, posuit sub dat. 22.V.1597.

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS EIUSQUE RATIFICATIONIS

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS
(1590-1600)

228.

Berestj, 8/18. X. 1596.

Diploma ratificationis Unionis Berestensis in Synodo Berestensi, in lingua ruthena exaratum. Hic habetur versio latina coaeva.

ASV, A.A. Arm. I-XVIII, nr. 1847 (pergamena cum octo sigillis Ep. porum)
THEINER A., *Vetera Monumenta Poloniae...*, vol. III, pag. 266-267 (textus latin.).
HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, Leopoli 1862, pag. 231-234 (textus ruth.).
MUH, vol. I, pag. 176-170, nr. 235.

In nomine Deificae Trinitatis, in honorem et laudem eiusdem, tum hominum salutem fideique sanctae christianae catholicae corroborationem et exaltationem. Omnibus quibus interest istud scire.[327]

Nos clerici ad Synodum Brestensem anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo sexto, mense octobri, octava die secundum calendarium antiquum, in ecclesia graeca S. Nicolai legitime indictam, congregati, metropolita et episcopi ritus graeci infrascripti, testamur ad aeternam rei memoriam, quod nos videntes quomodo universitas Ecclesiarum Dei in Evangeliis ad laudem Dei omnipotentis et Salvatoris Domini Nostri Iesu Christi constituta et firmata sit, nempe ut super unum Petrum, sicut in lapide firmissimo Ecclesia Christi firmiter stando, ab uno capite gubernetur: ut unius corporis unum caput sit, et ut in una domo unus rector et dispensator mysteriorum Dei super familiam constitutus, de ordine et de omnibus necessariis subministrandis provideat. Qui ordo Ecclesiarum Dei, a temporibus apostolorum inchoatus, successive per

[327] Documentum ratificationis Unionis Berestensis, in lingua latina; ut videtur versio contemporanea. Alia pergamena habetur in lingua ruthena exarata: cfr. *Tabulam*

saecula duravit, nimirum quod omnes patriarchae ad unum successorem sancti Petri, Dominum Papam Romanum, tam ex parte fidei quam ex parte autoritatis spiritualis, in iudiciis episcopalibus et aliis appellationibus, soliti sunt confugere; quae manifeste ex snyodis et iure ecclesiastico patent, idem etiam scripta linguae nostrae sclavonicae ex graeco antiquitus *tradita* abunde testantur, et antiqui Patres Graeci consentiunt. Quo circa sancti Petri gubernationem et primatum in regendis maxime episcopis totius mundi, ipsi patriarchae Constantinopolitani (a quibus haec fides Rutena usque ad nostras partes dimanavit) agnoscentes, eidem Sedi Romanae sancti Petri autoritati, per non modicum tempus, una nobiscum subditi et subiecti erant, necnon ab illa benedictionem participabant; a qua licet toties deviarent, nihilominus iterum atque iterum ad eandem obedientiam remeabant.

Novissime in synodo Florentina anno Domini millesimo quadrigentesimo trigesimo octavo celebrata, Iosephus patriarcha una cum Caesare Constantinopolitano Palaeologo ad eamdem sanctam unionem redierunt, profitentes Dominum Papam Romanum esse patrem, doctorem (fol. 1 v) et gubernatorem totius christianitatis, necnon legitimum sancti Petri successorem. Aderat etiam in eadem synodo Florentina noster archiepiscopus totius Russiae, Kiioviensis metropolita Isidorus, qui hanc unionem patriarchae Constantinopolitani et omnium Ecclesiarum ritus graeci ad eum pertinentium, in nostras partes Rutenas detulit, et in eadem obedientia et praeeminentia Ecclesiae Romanae nos nostrasque Ecclesias confirmavit. Quapropter reges Poloniae et magni Duces Lithuaniae maxime Vladislaus rex Poloniae et Ungariae, nec non successive alii reges multa privilegia in favorem Ecclesiae ritus et iurisdictionis graecae concesserunt, et haec eadem in conventu generali confirmata sub eadem libertate, qua gaudent Ecclesiae catholicae Romanae, comprehensa esse voluerunt. Sed quia ab ista sancta Unione nostri patriarchae Constantinopolitani recesserunt, in paenam peccati recessionis et dismembrationis unitatis Ecclesiae, in miseram servitutem paganorum Turcarum devenerunt, unde innumeros errores, et ex pessimis exemplis et male administrata gubernatione (maxime in nostris partibus Russiae) abominabilem simoniam invexerunt, haeresim disseminando totam Russiam infecerunt, vastando templa, gloriam Dei nostri annihilantes.

Nos igitur tanti peccati participes esse amplius nolentes, quin potius iugum paganorum excutientes (quo nostri patriarchae ob paenam peccati hactenus oppressi sunt), nec plus aequo hanc dismembrationem Ecclesiarum ferentes, sanctam Unionem amplexi, ne amplius Ecclesiae vastentur, haereses propagentur, grex fidelium dilabatur, salus animarum nostrarum periclitetur, his et aliis gravissimis rationibus adducti, anno praete-

rito communi consensu,[328] expedivimus et misimus ad Sanctissimum Dominum Nostrum Clementem Octavum, Papam Romanum, legatos honorandos in Christo episcopos fratres nostros Ipatium Poteium, protothronum (*in margine*: hoc est, primae sedis), episcopum Vlodimiriensem et Brestensem, necnon Cyrillum Terlecki exarcham episcopum Luceoriae et Ostroviae (cum consensu, licentia et autoritate Ser.mi et inclyti domini nostri regis Poloniae et magni ducis Lituaniae Sigismundi Tertii domini pientissimi, cuius imperium quam diutissime duret), supplicantes humiliter (fol. 2) eidem Pastori Sedis Apostolicae, ut nos sub suam obedientiam et protectionem tanquam supremus pastor sanctae Ecclesiae Catholicae recipiat, et ab iurisdictione patriarcharum Constantinopolitanorum liberet et absolvat; omnes ritus, caeremonias antiquas orthodoxarum Ecclesiarum graecarum absque ulla immutatione (secundum usum Patrum nostrorum antiquorum documenta) nobis penitus intactas relinquat. Quod re ipsa praestitit et super haec omnia scripta et privilegia misit, iniungens ut congregata Synodo nostra, sanctae fidei professione facta, obedientiam sanctae Sedi Apostolicae Romanae, vero sancti Petri Vicario Clementi Octavo, eiusque successoribus reddamus.[329]

Quod ipsum in hac praesenti Synodo unanimiter congregati praestitimus, prout literae nostrae manu nostra subscriptae et sigillis obsignatae luculenter testantur; quae scripta ad manus internuntiorum eiusdem Beatissimi Patris Papae Clementis ad hanc synodum missis, nempe venerabili Ioanni Demetrio Solikowski, archiepiscopo Leopolensi, et R.mis, Patri Bernardo Macieiowski, episcopo Luceoriae, Patri Stanislao Gomolinski, episcopo Culmensi, redidimus; in praesentia internuntiorum Ser.mi regis Sigismundi Tertii Magnificorum Dominorum, nempe Magnifici et Ill.mi principis in Olica et Niesviez Nicolai Christophori Radivili, palatini Trocensis, Magnifici Leonis Sapiehae, cancellarii magni ducatus Lithuaniae, et Demetrii Chalecki, tesaurarii magni ducatus Lithuaniae, capitanei Brestensis, et aliorum quam plurimorum spiritualium et saecularium ad hanc praesentem synodum congregatorum.

Datum prout superius patet, cum subscriptione nostrarum manuum.

Michael Rahoza archiepiscopus metropolitanus Chioviensis, Aliciensis ac totius Rusiae, manu propria.

Hypatius, episcopus Wlodimiriensis ac Brestensis, manu propria.

Dionysius Zborowski, divina miseratione episcopus Chelmensis et Belzensis, manu propria.

---

[328] Agitur de Synodo Berestensi mense iunio celebrata, in qua missio Legatorum decreta fuit; cfr. *Tabulas* et sub nr. 45 (versio latina).

[329] Cfr. sub dat. 23 decembris 1595 (nr. 145) et die 7 februarii 1596, nr. 181.

Cyrillus Terlecki, Dei gratia exarcha et episcopus Luceoriensis et Ostroviensis, propria manu.

Sunt et aliae nonnullae subscriptiones, quae ob deformitatem characteris minus legi queant.[330]

229.

Berestja, X. 1596.

Relatio amplissima cuiusdam graeci praesentis in Synodo Berestensi eique adversantis, exarata in lingua graeca. Imprimitur traductio polona recens (P. B. Pasciak, P. O., Romae).

BIBL. APOST. VATICANA, *Borg. lat.*, vol. 450, fol. 475-490 (textus graecus, transcriptus a D. Mario Burzachechi).

HALECKI OSKAR, *Sacrum Poloniae Millenium*, vol. I, pag. 115-126 (textus graecus), et pp. 126-136 (textus polonus).

O RUSINACH

(f. 475) Krótka relacja o odstępstwie od Kościoła Powszechnego, które się stało za sprawą biskupów w Małej Rusi, i o tym co zostało dokonane na Synodzie zebranym w Brześciu Litewskim.[331] (Oto) imiona owych biskupów: Michał arcybiskup całej Rusi, Hipacy biskup włodzimierski, Cyryl biskup łucki, Herman biskup połocki, Dionizy biskup chełmski, *Jonasz biskup pinski. Ci wszyscy, zgadzając* się razem w swoim złym zamiarze, zrobili potajemnie dwa lub trzy razy naradę, zastanawiając się, w jaki by bardzo przewrotny sposób wywołali rozdwojenie w religii i oderwali swój naród prawowierny. Nietylko to, lecz i żeby, wzgardziwszy ekumenicznym patriarchą, własnym od początku ojcem i pasterzem, uznali ze czcią autorytet Papieża w Rzymie i naruszywszy wieczyste przywileje patriarchy, które ustanowili święci Ojcowie, poddali się Papieżowi i pozostawali pod jego władzą. A gdy się ułożyli o to, wybrali dwóch z pomiędzy siebie, mianowicie Hipacego, biskupa włodzimierskiego, i Cyryla, łuckiego biskupa, i wysłali ich (f. 475v) do Starego Rzymu dla uzgodnienia unii z Kościołem Zachodnim. Nikt zaś nie był w stanie wyśledzič te złe zamysły ich serc i spisek w skrytości uknuty przez nich przeciw

---

[330] Revera sunt 9 subscriptiones: 6 Episcopi et tres Archimandritae; cfr. in *Tabulis* et infra, nr. 231.

[331] Quidam auctor anonymus graecus enarrat seriem actorum prout ei visa est ex parte factionis oppositae Synodo. Proinde in mutis locis vehementer loquitur contra fautores Unionis et praesertim contra Metropolitam Kioviensem et viceversa: laudibus extollit personam Nicephori, protosyncelli eiusque operam. Quoad textum graecum remittimus lectorem ad optimam, etsi sat raram editionem Oskar Halecti in «*Sacrum Poloniae Millenium*».

Kościołowi, bo wszystko zrobili potajemnie, ukrywając to przed całą społecznością chrześcijanską, zarówno przed prześwietnymi panami, jak i przed prostaczkami. Atoli później spostrzeżono się, gdy już posłancy powrócili, i wówczas nastąpiło zamieszanie i tumult wśród ludu. A największym jakimś dziwem było, gdy się widziało, że panowie świeccy i lud pospolity świętą gorliwością osobliwiej uniesieni, całą swoją mocą przeciwstawili się bezecnemu ich planowi i na wszelaki sposób robili im zarzuty jako nieprzyjaciołom prawdy i jako złym robotnikom winnicy, którą, powierzoną sobie przez Pana swego, starali się zatracič; i (że) się na bezczelnošč, aby niczego nie przynosząc Kościołowi, szukali czegoś innego bardziej zyskownego.

Księża zaś i inni ze stanu duchownego prawie wszyscy chętnie przyłączyli się do zdania apostatów,[332] poddając się im jako prawowiernym biskupom, i wprowadzili w czyn cały ich plan, (f. 476) uwodząc prawowierny naród, nieskory i niepłonny do uwierzenia ich innowacji.

Lecz któżby nie płakał, kto nie lamentował, kto nie ubolewał nad taką zgubą? Sądzę, że każdy kto raduje się ze zbawienia bliźnich, bardziej zaś ten, komu przesławny naród Rusinów powierzony został, aby mu pasterzował i pewnie do zbawienia prowadził; ileż (on) łez nie wyleje i jak gorzko płakač będzie i jak gwałtownie zostanie wprawiony w osłupienie, gdy zażądają od niego sprawozdania z pieczy nad tak wielkim, niezliczonym tłumem: usłyszy (on) godny politowania głos skierowany do niego przez całą mnogošč tego narodu: « Nauczycielu, nauczycielu, ratuj, (bo) giniemy! A powsławszy rozkaż przeciwnym wiatrom, aby nie wzburzały fal i nie zalewały okrętu Chrystusowego! ». Wszakże dlatego, że sterowca okrętu nie usłuchał tego wołania, z pewnością z tej przyczyny teraz Kościół Boży jest w niebezpieczenstwie, bez ratunku się wikła i chyli ku rozbiciu. Lecz kto zdoła wypowiedzieč i jasno wykazač waszystko, cokolwiek złego się wszczyna przeciw Kościołowi na Rusi? Niemniej trzeba podjęty temat przedstawič pokrótce, gdy obecnie czas nie pozwala (f. 476v) długo się nad tym rozwodzič.

Skoro wyżej wymienieni biskupi powrócili z Rzymu, magnaci przystąpiwszy do króla, prosili go, ażeby na jego rozkaz zwołany został Synod w tej sprawie.[333] Wtedy zwołany został Synod w mieście Brześciu na Litwie

---

[332] Auctor loquiter de « fere omnibus ex statu spirituali », qui suos hierarchas secuti sunt; inde non est consequens si dein loquitur eo modo acsi tantummodo paucissimi unionem cum Sede Romana acceperint.

[333] Convocatio Synodi iam praevisa erat ipso die 23 decembris 1595 Romae, in actu professionis fidei; dein in hac re datum erat mandatum expressum a Clemente VIII, et res Regi Poloniae inculcata fuit, in litteris datis sub dat. 7 februarii 1596; cfr. supra sub nr. 171 et 181. Proinde initium Synodi ex instinctu Nobilium locum non habuit.

w oznaczonym dniu, kturym był dzien 6-go października. Tego to a pierwszego dnia wspomnianego Synodu przybył też wielki kanclerz protosyncel patriarchy, pan Nicefor, gdyż Bóg tak zrządził, aby on razem z prawowiernym ludem walczył w obronie religii i zwyciężył owych odstępców, szpetnie knowających przeciw św. Kościołowi Wschodniemu, prawdziwej ich matce. Ale i za łaską Wszechświętego Ducha mnóstwo wielkie zebrało się we wspomnianym mieście prześwietnych panów i duchownych; a nadto także z każdego miasta i wioski przybyli posłowie wysłannicy, przynoszący na Synod pisma zagrzewające do walki w obronie ojczystych dogmatów, w których to pismach wszyscy zebrani prawowierni zgodnie uznawali, że w obronie prawowitej wiary należy wytrwać nawet aż do przelania krwi.

Pierwszego dnia, w którym się zebrali, zeszli się (f. 477) w gospodzie prześwietnego pana i wielkiego księcia Wasyla Ostrogskiego. Do obrad razem zasiedli panowie kajo też i ci z duchownego stanu, radząc nad tym, aby posłać do metropolity i do przy nim będących odstępców celem dowiedzenia się od nich, czy pozostają wierni dogmatom religii, oraz przypomnienia im, żeby przybyli na Synod i aby zasiedli razem do obrad z wielkim kanclerzem i z pozostałymi prawowiernymi biskupami, mianowicie lwowskim i przemyskim, oraz z całym świętym i czci najgodniejszym Synodem. Wysłani też zostali do niego pewni uczestnicy Synodu, niosący też pismo od kanclerza, w którym on po bratersku zaprosił go, aby przyszedł i przedyskutował tę sprawę, dla której to zwołani zostali.

On zaś odpowiedział posłancom i rzekł: « Wszyscy, którzy przybywają do nas od patriarchy w charakterze egzarchów, do mnie przychodzą, a nie ja do nich; bo ja jako zwierzchnik stoję na czele całej tej eparchii. Przeto i ten przybyły, kanclerzem zwany i egzarcha z ramienia patriarchy, jeżeli takim jest, jakim (f. 577v) się być zdaje, niech przyjdzie do mnie. Brama bowiem mojego domu i tej gospody, jak widzicie, każdemu do mnie przychodzącemu stoi otworem. Wszelako nie wierzę, żeby on był patriarszym egzarchą ale (jest) szpiegiem i oszustem, którego wszyscy mają w podejrzeniu ».

Gdy tedy posłancy otrzymali taką odpowiedź, wrócili do Synodu i zakomunikowali wszystko co usłyszeli.

Następnego zaś dnia znowu zebrali się w tym samym miejscu — a był to dzien trzeci, — i obradowali panowie i całe świątobliwe zebranie tych, którzy przybyli na Synod, szukając odpowiedniego dla takiej potrzeby miejsca, w którym by należało się schodzič i roztrząsač kwestie dotyczące przedłożonej wtedy sprawy. Bo doprawdy ani jednej ze świątyn w owym mieście nie mogli uzyskač dla prowadzenia obrad; albowiem apostaci mieli w swoich rękach wszystkie kościoły, i w kościele uczynili sobie zbór,

obradując pospołu z papieskimi biskupami, wzgardziwszy patriarszym egzarchą i zlekceważywszy cały Synod. Lecz prawowierni silnie się przeciwstawili i zażądali, aby nie (f. 478) obradowano z tymi, którzy stali się apostatami. Dlatego woleli raczej w zwykłym domu odbywać zebrania niż w kościele (będącym) pod plugawymi heretykami. Przeznaczyli więc na ten cel obszerny dom, w którym stanął jaśnie oświecony wojewoda Ostrogski. Zanim zaś przystąpili do samego przedmiotu obrad, dokonali wyboru dwóch osób mających czuwać nad porządkiem (marszałków); jednego z grona szlachty, a drugiego z pośród kleru wybrali, aby ci dwaj przyprowadzali do porządku lud niesforny i wszczynający rozruchy, oraz aby każdemu z pośród zasiadających na Synodzie udzielali głosu do mówienia, tak iżby według porządku jeden po drugim na śródku wyskazywał swoje własne zdanie.

Zaraz po wybraniu tych (dwóch) wielki kanclerz począł przemawiēać do uszu wszystkich: « Prześwietni panowie i najpobożniejsi w Chrystusie bracia, zanim zabierzemu się do roztrząsania przedłożonego tematu obrad synodalnych, dla którego to i zwołani zostaliśmy obecnie ze wszystkich stron, trzeba nam posłać do metropolity i do trzymających z nim biskupów w celu napomnienia ich, by przyszli na Synod: a może jakós-powiadawyjdą naprzeciw nas i pozyskamy ich ». I wysłani zostali sześciu ze szlachty i sześciu duchownych, niosący też pismo w którym wzywał ich (f. 478v) Synod, aby nie odsuwali od siebie ze wzgardą zaszczytu obradowania wespół na Synodzie.

Metropolita zaś i całe owo zebranie rzekli do posłanców: « Wpierw zobaczymy: jeżeli będzie trzeba, abyśmy przyszli, przyjdziemy. Wszakże Synod wasz, przez który zostaliście wysłani, jest zborem, a nie Synodem; albowiem wy wszystko robicie bez głowy; co nie jest rzeczą sprawiedliwą przed Bogiem, ale rzeczą zgoła niedozwoloną i bezprawną. Wy raczej powinniście przyjść do mnie. Natomiast ja nie powinienem pójść za wami. Wiecie bowiem, że głowa całym ciałem, a nie członki ciała władają głową ».

Gdy zaś te rzeczy i jeszcze więcej tego usłyszeli od nich posłancy, powrócili na Synod i przedstawili, jaką tam odpowiedź otrzymali. Odbywał zaś Synod posiedzenie od rana aż do wieczora, zastanawiając się, co by uczynič z tymi odstępcami. Wielki kanclerz wygłosił też do zebranych mowę o metropolicie i biskupach, jakim sposobem zdołaliby ich pozyskač. Rozprawiał więc o pokoju i porządku w Kościele, jak go uspokoič i uchronič od rozlicznych przeciwnych wiatrów, które nim wstrząsały. Na rozpatrywaniu tych rzeczy (f. 479) zakonczyli ten dzien.

Następnego zaś dnia stosownie do zwyczaju zeszli się ponownie w oznaczonei godzinie i usiadłszy zagaili rozważania około tego, na co się odważyli wyżej wymienieni apostaci. Skoro każdy już wypowiedział własne

zdanie, na ostatku po wszystkich przemówił też wielki kanclerz- « Najpobożniejsi ojcowie i bracia w Chrystusie i najczcigodniejsi panowie, musimy baczyč na to, abyśmy nie dorzucili jakiego przyczynku do tej schizmy; lecz ile tylko możności miejmy się na baczności, by żadną miarą nie dostarczyč okazji tym którzy okazij pragną. Abyśmy przeto wszystko działali zgodnie z prawem, otóż mówię, żeby i z drugim pismem wysłani zostali posłowie ze strony naszego Synodu w celu przypomnienia Michałowi metropolicie i tym, którzy z nim są biskupom, iżby stawili się u nas i społem zasiedli do obrad na Synodzie. Kto wie, czy może nie zmienią zdania, a po nawróceniu się zostaną uleczeni przez Kościół. Bo tenci jest uzdrowiskiem i przed wszystkimi zamierzającymi poprawič się stoi gotowy (przebaczyč) oraz bezzwłocznie dostarcza zbawiennych lekarstw ».

W międzyczasie, gdy odeszli posłancy, kanclerz (f. 479v) ze wszystkimi na synodzie zebranymi na głos rozprawiał o tym, że mają byč stałymi w prawowitej wierze, że mają dzielnie walczyč w obronie ojczystych ustaw i dogmatów; a nieugięte zajmowač stanowisko wobec tych, którzy stali się nieprzyjaciółmi i zdrajcami prawdziwej ich matki Wschodniego i Powszechnego Kościoła; wreszcie o tym, by żadną miarą w niczym nie naruszali odwiecznych statutów, które ustanowili święci nasi ojcowie, a przeciwnie by statecznie zachowywali to wszystko, cokolwiek i ile (tylko) przyjął Kościół Boży. Ponadto przypomniał o przywilejach patriarchy, żeby nie przekraczač tego co od początku postanowione zostało przez prawa kościelne. Tak to używając mnogich słów, nawoływał w tych sprawach.

Gdy on przestał, Cyril,[334] kanclerz (patriarchy) Aleksandrii, przemówił po łacinie do panów, z ktorych niemała liczba znała język Rzymian. Wszyscy zaś słuchali ich z przyjemnością jako nauczycieli religii. Jeszcze oni rozprawiali, gdy oto wrócili ci, którzy byli posłani do przeciwników i tak mówili: « Odpowiedział nam Michał metropolita: Czemu zwlekacie? otrzymaną od nas odpowiedź przyjmijcie! Chcemy bowiem wpierw dobrze rozpatrzyč to razem (f. 480) wszyscy, mianowicie arcybiskup lwowski i drudzy bracia a współbiskupi nasi, i jeżeli będzie trzeba byśmy przyszli, przyjdziemy ».

Otrzymawszy tę odpowiedź przez posłanców, Synod przetrwał z całą stanowczością aż do nadchodzącego zawieszenia (obrad). Nazajutrz zaś zgromadzili się znowu około naznaczonej godziny i zastanowili się, jakimi środkami byliby w stanie odwieśč niewernych od błędu, który oni umiło-

---

[334] Agitur de secundo syncello graeco in hac Synodo i.e. de Cyrillo Lucaris, dein Patriarcha Alexandrino et ab anno 1612 septies — Constantinopolitano (usque ad annum 1638). Favebat doctrinis Calvinismi, prout affirmant et probant varii auctores.

wali, i jak mogliby zaburzony Kościół uspokoić, uśmierzając fale wokół niego, a w przyszłości sprawili, by w niewzruszonej stałości pozostał niezamącony, do następnego wieku. Atoli wszyscy obecni na duchownym zebraniu powstali przeciw nim i jednomyślnie podnieśli głos swój, mówiąc do wielkiego kanclerza i do obradujących z nim: « Nie ścierpimy-mówią-żeby tamci, z pasterzy zmienieni w okrutne wilki, rozrywali i nas, do owczarni Chrystusowej spieszących. Przez nich bluźnierstwa cierpi Duch św., działający w świętych swoich, w którym to Duchu Apostołowie przez Boga wezwani nauczali wszystek lud, który uwierzył w Chrystusa; w Nim pasterze i nauczyciele świata, nasi ojcowie Boga niosący, ugruntowali prawowitą wiarę i to, że ona jest jedna i jedyna, (f. 480v) zapewnili i wszędzie głosili, a stąd nie mieć na nich względu byłoby niesprawiedliwym. Sam bowiem Zbawiciel nasz, oświadczając powiedział, że wszelki grzech będzie odpuszczony ludziom, natomiast bluźniestwo przeciwko Duchowi św. nie będzie odpuszczone ani (w) tym (życiu) ani w przyszłym. Postąpcie przeto z nimi wedle tego, co nakazują Boskie prawa. Już bowiem poznaliście ich niepoprawne serce. Poco dalej czekać? ».

Magnaci więc i wszystka szlachta, obecni wówczas na obradach Synodu, zapytali pana Nicefora, czy posiada władzę złożenia z godności takich ludzi. On zaś pokazał pisma od świętej pamięci błogosławionego Jeremiasza, w których udziela mu wszelkiej władzy jako wielkiemu kanclerzowi wielkiego Kościoła, aby zwoływał Synody stosownie do potrzeby w każdej kościelnej sprawie i aby na każdym miejscu wszystko decydował pozytywnie lub negatywnie. Co więcej, (dał mu też władzę) składania z godności gwałcicieli praw i zasługujących na karę sądową, a (ustanowienia) godnych biskupów i dostojników Kościoła, i wogóle mówienia i przeprowadzania całą mocą sobie udzielonej władzy wszystkiego, co przysługuje wielkiemu kanclerzowi i patriarszemu egzarsze.[335]

Kiedy więc ujrzeli i usłyszeli (fl 481) od niego to wszysko, wtedy doszli do przekonania co do niego, ze jest osobistością wybitną w Kościele i egzarchą patryarchy, i dozwolili mu działać co było stosownym według świętych kanonów. Cały zaś tłum podówczas zgromadzony nalegał na kanclerza, aby bezwzględnie złożył z godności Michała i tych co z nim razem byli biskupów apostatów. Jednakże on nie chciał nierozważnie tego uczynić, ale dołożył starania i jeszcze innym pismem wezwał

---

[335] De charactere Nicephori gravia movebantur dubia etiam inter eius fautores ita, ut in ipsa congregatione synodali suam potestatem et dignitatem iterum iterumque probare debuit. Consideratus fuit tunc temporis sine ulla iurisdictione imo etiam ei character clericalis denegabatur; ab aliis considerabatur explorator potentiae turcicae in Moldavia et dein in Polonia. De eius sorte cfr. infra sub anno 1597.

ich, bardzo prosząc, aby przyszli na Synod i aby stanowczo nie odmawiali, iżby nie zostali wkoncu poddani karze złożenia z godności jako oderwani od Kościoła zdrajcy i jawni odszczepiency.

Ponownie wysłani zostali z ramienia Synodu od szlachty i od duchowienstwa posłowie, niosący też pismo. Gdy zaś przyszli do tamtych, zaczekali od godziny czwartej po południu aż do wieczora tegoż dnia, chcąc uzyskać od nich jakąś odpowiedź. Oni zaś odpowiedzieli im: « Po co czekacie i napróżno dzien marnujecie? My się nie cofniemy ani nie możemy zaprzeč się sprawy. Co się zaś stało, stało się, i inaczej to się stać nie może ».

Usłyszawszy więc od nich to i więcej jeszcze rzeczy opłakania godnych, (f. 481v) słowa pełne bluźnierstwa przeciw prawdziwym dogmatom Wschodniego Kościoła i ekumenicznemu patriarsze, posłowie Synodu, gorzkością i bólem napełnieni, wrócili do Synodu i opowiedzieli, jaką odebrali odpowiedź od apostatów. Słysząc to, ci co obradowali na Synodzie, niemało łez wylali i bardzo się zgnębili z ich powodu, gdyż trwali nieskruszeni i nieporuszeni w swoim przekonaniu. Widząc zaś, że nic nie pomaga i więcej razy wysyłać do nich posłów, chcieli przyłożyć ręce do wyśledzenia spisków, na które się ważyli, i wydobyć, co przeciw nim określone było w prawie. Skoro zaś dzien się skłonił i noc zapadła, odłożyli do następnego dnia ogłoszenie ich złożenia z godności.

A gdy nastał wczesny ranek, ponownie zeszli się wszyscy na tym samym miejscu i zaraz wysłali od Synodu więcej niż dwudziestu duchownych i świeckich do gospody Michała, ażeby z nim z osobna dyskutowali i z wszelką łagodnością i dobrocią upomnieli go, aby przyszedł na Synod, a zarazem go wezwali w imieniu całej społeczności prawowiernych, aby się nawrócił i nie porzucał rozumnej trzody Chrystusowej, ani też nie naśladował najemnika (f. 482) nie będącego pasterzem i uciekającego od owiec, za które dobry pasterz dał duszę swoją; by natomiast przyszedł i pospołu z wielkim kanclerzem przeciwstawił się wrogom i naprawił zgorszenia dane Kościołowi, a wzbyrzony z powody jego innowacij Kościoł odnowił w pokoju. Jednakowoż nie mogli go przekonać, bo skrył się przed obliczem posłanych do niego. Wszedłszy zaś do jego gospody i nie zastawszy go, czekali długo, spodziewając się jego przyjścia do nich, ale nie przyszedł. Nie osiągnąwszy nawet tego z dobrą nadzieją poczętego celu, odeszli nazad.

Kiedy weszli w dom, w którym zbierał się Synod, uporządkowali komnatę, gdzie codziennie obradowali. Przysposobili też miejsce dla świętej liturgii, przygotowując wszystko co potrzebne dla (odprawienia) Najświętszej i Niepokalanej Ofiary. Wnet wzięli przewodnictwo kapłani świątyni, a po poświęceniu domu natychmiast zajęli się liturgią. Tłum

prawowiernych tak licznie się zgromadził, że i dom nie mógł ich pomieścič; chcieli bowiem oglądač zakonczenie Synodu. A gdy dokonana została święta Liturgia, po ostatniej modlitwie, ksiądz, na którego z kolei przypadła wtedy służba dzienna, wygłosił naukę bardzo pociągająco dla pociechy zasmuconego ludu chrześcijanskiego, (f. 482v) wziąwszy za temat słowa z listu św. Pawła do Filipian tej treści: « Tylko sprawiajcie się w sposób godny Ewangelii Chrystusowej », itd. A aż do konca tego rozdziału.

Następnie po skonczeniu kazania i po dokonaniu odprawy liturgicznej zasiedli znowu do obrad na Synodzie według ich porządku i zaraz zabrali się do zbadania spisków, na które się odważyli apostaci. I znalezli ich winnych kary, jako przestępców wielowiekowych praw, które ustanowili nasi święci ojcowie, jako wichrzycieli i buntowników, jakich nie było w naszym świętym Kościele. Swiątobliwy jednak kanclerz i wszyscy uczestnicy w naradach Synodu postanowili, żeby zanim ogłoszą złożenie z godności Michała i biskupów, jego zwolenników, powiadomič ich o tym, iżby nie mieli później pretekstu do usprawiedliwienia się przed kimkolwiek innym, albo kogo do oburzenia pryprowadzili przeciwiko postanowieniom powziętym na Synodzie, tak że wszystko prawnie na nich uchwalone miałoby runąč; nadto też, aby dla waszystkich jasnym było, że z całą rozwagą a nie byle jak Synod do tego przyłożył rękę. Alboviem napomniał ich dwa, trzy albo i cztery razy, by przybyli na Synod, a nie usłuchali. Cóż innego należało przeprowadzič, jeżeli nie wydač przeciw nim wyrok potępiający ich za nieposłuszenstwo wobec praw kościelnych, (f. 483) i, jak było powiedziane wyżej, dač im wpierw jasno do zrozumienia, że według kościelnych statutów przez odbywający się Synod są złożeni z urzędu i że są pozbawieni wszelkiej kościelnej godnósi.[336]

Akt złożenia z godności posłali im przez kilku starszych i najprzednjejszych panów. Powiedział zaś do nich wyżej wzmiankowany metropolita i z nim obradujący biskupi: « Ani nawet przez myśl nam nie przechodzi, żeby to snadnie na nas się wypełniło. Wprost bowiem nie do pojęcia a raczej niedopuszczalną jest rzeczą, żeby pasterz miał byč pokonany przez własne owce. Chociażby zaś i uczyniły coś, co wykracza ponad ich siły, to cóż to będzie za przedsięwzięcie? Za akt niekarności i zuchwastwa uważane będzie przez wszystkich, którzy jeszcze mają trochę rozumu. Co więc my mamy zrobič? Niech wiedzą wszyscy, ci którzy was posłali, jako że są pomiędzy zbuntowanymi i nieposłusznymi własnym

---

[336] Cfr. etiam excerptum supra adductum (nr. 227), in quo agitur de hac re eiusque auctoribus, nec non infra (nr. 234, 237 et 239).

pasterzom; nam przysługiwać będzie każdy akt powagi i władzy, którą mamy sobie powierzoną. Stąd zaprawdę mówimy wam i zalecamy: niech oni zaufają nam, którzy trosczymy się o powszechne zbawienie, i niech zaprzestaną swej samowoli ».

Kiedy tych rzeczy i jakichś innych wiele wysłuchali od nich posłowie, wrócili na Synod i oznajmili cokolwiek im zostalo powiedziane przez opierających się kościelnej władzy. Potym zaś ci, co z każdego miasta i wioski wysłani byli na Synod, zwani apokryzjaruszami, (f. 483v) wydali pismo zatyłownae po łacinie « Instructiones », przez które jakby osobiście wszyscy prawowierni w każdej eparchii zgodnie w jednym duchu i jednym sercem wyznali jedną prawowitą wiarę, i jeden święty, powszechny i apostolski Kościół, i jeden potrzebny do zbawienia Chrzest, oświadczając, że innej wiary nie znają, ani innych nowych dogmatów nie przyjmują, lecz trwają wiernie przy starych dogmatach religii aż do konca ich życia, przyrzekając i świadcząc wobec Boga i całego Synody, że ani w małej rzeczy, ani we wielikej nie ugodzą się z apostatami, żeby odmienič coś z tego, co Kościół, przyjał, albo zaprowadzič coś, czego nie otrzymał. Raczej odpędzą ich jako nieprzyjaciół Boga. Jeszcze też postanowienie dodali, że nie uchylą się nawet przed śmiercią za religię. Do odstępców zaś żadną, miarà się nie przyłączą, ani ich nie przyjmą, lecz przez posłanców domagają się, aby daleko byli wypędzeni jako uwodziciele rozumnej trzody Chrystusowej.

Po zredagowaniu wzmiankowanego pisma nadciągneli trzej magnaci, którzy byli wysłani od króla na Synod w sprawie ugody. I przyjąwszy prześwietnych i najprawowierniejszych panów, Wasyla kniazia Ostrogskiego i jego syna Aleksandra, wojewodę wołynskiego, na osobności dyskutowali z nimi o unii i o (f. 484) władzy Papieża: że po Chrystusie Ojciec Swięty jest najwyższnym pasterzem świata i głową Kościoła. I wiele o nim i o dogmatach zachodniego Kościoła mówili, mając ze sobą pierwszego nauczyciela króla, wielkiego zwodziciela, pełnego wszelkich bluźnierstw, drugiego Elymasa czarnoksiężnika, usiłującego odwieść najprawowierniejszych kniaziów od powszechnej wiary.[337] Ale nie znalazł się taki, dzięki Bogu wspierającemu ich.

Ow zaś przeciągnął mowę aż do trzech lub czterech godzin, bluźniąc przeciw prawowitym dogmatom. I przeciw prawowiernym patriarchom

---

[337] Petrus Skarga, Soc. Jesu, aderat in Berestj, ut theologus Regis Sigismundi III, concionem habuit in unione episcoporum et, prout ex hoc documento patet, etiam parti adversae eandem persuadere statuit, sed fructra: praeventio enim contra ipsum erat magna, prout et verba nostri anonymi demostrant. Cfr. de Petro Skarga in notis nostri voluminis, nr. 8.

mówił, że podlegli są tyranowi i o nic się nie troszczą, tylko jak i skąd napłyną bogactwa, tak żeby w przepisanym terminie oddać daniny tyranowi. I jak - powiada-mogą wam dopomóc, w czym pomocy potrzebujecie, oni którzy sami o pomoc proszą! Zresztą ponieważ niedbali są i wcale nie myślą o tym, co jest ich obowiązkiem, ale lekkomyślnie postępują i nie troszczą się o was, dlatego to wszelkiego dobra wam zabrakło i jesteście jak właśnie porzuceni i nie mający pasterza ».

Te więc i więcej tych rzeczy z krzykiem przeciw patriarchom wypowiedziawszy, przydał i to, mówiąc: — żeby i obietnicami zdołał usidlič (f. 484v) wspomnianych panów, a z nimi wszystek lud odłączyč od powszechnej wiary i przyciągnąč do własnego błędu, — przecież tak mówi Ojciec św. Papież; przecież jako prawdziwy i bezstronny ojciec o wszystkich myśli, bo ich miłuje głęboko i jako pasterz dba o wszystkich wedle powiedzenia Chrystusa: I inne owce, które nie są z tej owczarni, trzeba żeby i owe przyprowadził, aby się stała jedna owczarnia i jeden pasterz. Zatroszczył się przeto i o wasze plemię, słysząc, że wy, Rusini, większy odczywacie brak dóbr, którymi inne plemiona są podtrzymane i aż nazbyt ich mają, podczas gdy wy zaznajecie biedy. I oto za pośrednictwem biskupów waszych do niego posłanych przyobiecał każdego roku dostarczač pensji na nauczycieli aż do lat 30 i wyżej, po trzy tysiące złotych. A znowuż, aby pilni uczniowie prowadzili odpowiednią stopę życiową, dalszych 700 złotych, iżby — powiada — dzieci wasze w nauce były wychowywane i młodziency wasi mający przystęp do studiów nie byli niemądrymi ale mądrymi, a wtedy łatwo poznają co jest wolą Pana i rozróżnią co jest prawdą. I nietylko o to, ale i o wiele innych rzeczy dla was odpowiednich troskliwie się kłopocze (f. 485) jako opiekun dbały o zbawienie wszystkich. Bylebyście sami nie stawiali oporu, ani nie pogardzali tym, który ochoczo świadczy wam dobrodziejstwa. Bo jeżeli się okażecie niewdzięczni za te obecnie obiecane wam dobrodzijstwa naszego Swiętego Ojca, lecz położycie nadzieję w patriarchach, wiedzcie, że napróżno macie w nich ufnośč. Są oni bowiem nie dusz ludzkich opiekunami, ale, jak powiedziano, włodarzami dóbr. Dlatego bowiem i patriarszej godności są przywłaszczycielami i kto więcej dał tyranowi, ten bywa przezen narzucony jako patriarcha. Skąd jasnym jest i to, że nie z daru Ducha św., ale z mocy tyrana ustanowieni bywają na przłożonych Kościoła, i oczywistym jest to dla wszystkich i dla was samych, że pasterze wasi, którzy wydają się byč patriarchami, Ducha św. nie mają. Albowiem z powodu ich nieprawości i sporów, które i teraz podsycają, a także dlatego, że będąc oddzieleni od nas, inne prawdy aniżeli nasze nauczaja o dogmatach wiary i nieposłusznymi się stają w stosunku do Ojca św. i pasterza wszystkich najwyższego, wydani zostali w ręce pogan, panujących teraz nad nimi; jakož

widzicie i słyszycie, ile prób i niebezpieczenstw znoszą oni każdego dnia, tak że ledwie mogą (f. 485v) tchu nabrać wśród zadanych im krzywd. A mają to z racji wzrostu bogactw, przez które wszystko łatwo się dzieje. Przeto gdy nie są wolnymi, nie mogą ręki podać tym, którzy o pomoc proszą.

Lecz wybaczcie mi, proszę, którzy przebiegacie te rzeczy, słowa zaprawione kłamstwem i pełne bezwstydu. Mnóstwa zaś rzeczy powiedzianych przez wzmiankowanego pseudo-nauczyciela, gdy przywodzę na pamięć, wstydzę się publicznie referować. A dosyć o nich! Zbierzmy krótko, opowiadając aż do konca, to co dotyczy przedłożonego przedmiotu.

Otóż wspomniany oszust nie zdołał wciągnąć w błąd najprawowierniejszych kniaziów swoją długą mową. Byli zaś obecni wtedy, gdy on mówił, i dwaj prawowierni wyżej wymienieni biskupi. Wszyscy wzgardzili jego słowami jako bezwartościowymi i nie ku zbudowaniu, ale ku burzeniu pobudzającymi. A gdy wrócili do Synodu, przedstawili co jeno usłyszeli od wspomnianych wysłanników króla. Wówczas wszyscy obecni na Synodzie, jedno i to samo zdanie mając co do walczenia w obronie religii, podnieśli swój głos do wielkiego kanclerza z prośbą, by nie oszczędzał tych, których oszczędzanie jest niesprawiedliwą rzeczą, ale by apostaci zostali bezwzględnie złożeni z godności. « No nie zniesiemy — mówią — tych zaprzanców (f. 486) naszej ojczystej religii. Niech będą wyklęci jako spiskowcy przeciw autorytetowi Kościoła i jako przestępcy odwiecznych ustaw, które zaprowadzili Swięci Ojcowie ». Ci zaś z przeciwnego obozu groźbę jakąś straszną miotając na kanclerza Nicefora, ostrzegali go, żeby się nie ważył przeciw nim wydawać wyroków według świętych kanonów. Ale skoro noc zapadła, Synod zarządził zwłokę w ogłoszeniu ich złożenia godności aż do następnego dnia, którym była sobota.

Gdy zaś nastało rano, znowu zebrali się, wszyscy o oznaczonej godzinie i zasiedli wedle porządku swego. Wtedy panowie po raz drugi zapytali pana Nicefora, czy ma władzę złożenia z godności metropolitę i podzielających jego przekonania biskupów. On zaś wygłosił publiczne przemówienie do wszystkich obecnych na Synodzie, bronjąc się, że nie jest takim za jakiego go właśnie podejerzewają przeciwnicy: Rozgłaszając to wszędzie, nazywają go szpiegiem i knującym zasadzki na piastujących władzę. I upominał, aby nie powątpiewali o jego osobie, ani nie dawali wiary oskarżenion niesprawiedliwie nan rzucanym. To mówiąc, pokazał też owe pisma od patriarchy, które to i za pierwszym razem okazał był, i odczytane zostały jak zwyczajnie wszystkim. Wtedy dopiero magnaci i cały Synod odrzucili (f. 386v) wątpliwości, mając gwarancję co do jego osoby z pism patriarchy: mianowicie że nie jest człowiekiem zasadzki

przygotowującym, ale raczej nauczycielem Kościoła ani też szpiegiem, lecz przedstawicielem i egzarchą patriarchy. Przeto wcale się nie sprzeciwiając, zostawili mu swobodę w działaniu wszystkiego, co do niego należało, sotosownie do przepisów kanonicznych.

Przed ogłoszeniem złożenia z godności wymiernionych apostatów, ustalonego przeciwko nim w świętych kanonach, uchwalili wszyscy posłać im przez dwunastu najznakomistszych ze szlachty akt złożenia ich z urzędu. Skoro zaś odeszli owi dwunastu, niosąc ten akt, i zbliżyli się do świątyni, w której przeciwne stronnictwo odbywało posiedzenia, oddział żołnierzy nie dał im wejść do środka. Przeciwnicy obstawili drogę, tak że owi żołnierze postawieni ze wszystkich stron drogi nikomu z prawowiernych przychodzących od Synodu wogóle nie dozwolili wjeść do tamtych. I natychmiast panowie wrócili się nazad ze wstydem, poczytując sobie tę przeszkodę za wielką zniewage.

Wtedy wszyscy magnaci uczęstniczący w obradach Synodu, zobaczywszy, że zostali wykpieni przes odstępców, zawrzeli wielkim gniewem, więcej zaś z powodu takiego ich nieposłuszenstwa wobec kościelnych ustaw; a dlatego, że oni całkowicie (f. 487) wzgardzili własnym panem i pasterzem ekumenicznym patriarchą, napełnili się ogromnym zmartwieniem. Zresztą zamilkli i tłum cały przestał hałasować. A gdy zrobiła się cisza, począł mówič pan Nicefor, kanclerz, bardzo donośnym głosem:

« Prześwietni panowie, Bogu najmilsi i najpobożniejsi biskupi i kapłani, i wy wszyscy którzy zaliczacie się do kleru, i pozostali, jakiejkolwiek godności, którzy tylko zeszliście się na niniejszy Synod na rozkaz najjaśniejzsego króla tego królestwa! Wiadomo wam, że trzykroč już i czterykroč upomnieliśmy pisemnie metropolitę Michała i towarzyszących mu biskupów, aby się spotkali ze Synodem; a nie dają się przekonač, żeby przyjść i usprawiedliwič się z tego, o co są oskarżani przez całą chrześcijanską społeczność. Począwszy od drugiego dnia tego tydognia aż do dzisiejszego dnia codziennie zapraszał ich Synoch łagodnie i ze wszelką miłością, wyczekując ich dobrego nawrócenia, zamiast którego odebrał teraz bezwstydną obelgę. Także przywileje patriarchy przez ojców jak najmocniej ugruntowane i utwierdzone obecnie są wstrząśnięte przez nich. Zlekceważyli cześč Kościoła, a napewno władzę patriarchy. Wszyscy zostaliśmy poprostu wydrwieni przez nich, jako przez szydzących (f. 487v) z prawdy i wrogów Boga. Ale zaiste i o wszystkim, o co zostali oskarżeni przed nami, teraz upewnieni jesteśmy, że tak się rzecz ma. Stąd niech wszystkim będzie jawnym i wiadomym, że to nie my, ale oni sami sobie zgotowali to złożenie z godności, postanowione w prawie przeciw takim. Wy wszyscy, którzy tu obecni jesteście, teraz jasno widzieliście, że długo oczekiwaliśmy ich nawrócenia i na wszelki sposób staraliśmy się ich

poprawič o oddalič ich niegodziwe zamysły. Wszak nie mogliśmy ich przyciągnąč przemocą. Ani bowiem sam Zbawiciel nasz Jezus Chrystus nikogo nie przymusza iść za Nim, lecz zostawia każdemu do swobodnego wyboru, jak kto chce i jaką drogą woli kroczyč: ciasną i wąską, wiodącą do żywota wiecznego, czy zasię szeroką i przestronną, prowadzącą na wieczne potępienie.

Otóż tak właśnie i ci. Skoro metropolita Michał i wyżej wymienieni biskupi z własnej woli zeszli z dobrej drogi, teraz zaś nie chcą na nowo stanąč na tej samej drodze i upominani bardziej jeszcze się upierają, cóż nas to obchodzi? My przecież wypełniliśmy przykazania dane nam przez Chrystusa Prawodawcę, którekolwiek odnoszą się do miłości bliźniego. Nikt nie będzie nam mógł zrobič zarzutu co do tego. Ponad to zaś i przepisy praw trzeba wypełnič całkowicie ».

I wiele (f. 488) takich rzeczy powiedział do zebranych, z wielkim bólem łzy wylewając i dodając: « Bolesnym zaprawdę jest, bracia, mieč wyłupane oczy gorszące nas; ale i odcięcie rąk i nóg nie bez bólu się odbywa dla znoszących je. Takie więc bóle i my cierpimy teraz nieszczęśliwi, dlatego że przyszło nam ujrzeč te dni złe, w których pasterze stali się okrutnymi wilkami. Jakże smutek ciężki nie ma ogarnąč serca nasze? Jak nie mamy boleč nad wydarzeniami teraźniejszymi? Albo jak nawet całe ciało Kościola nie ma byč w rozterce i odczuwač boleść nad ogołoczeniem go z oczu? Jednak stosownie do oświadczenia Panskiego lepiej nam jest, abyśmy po wyjęciu oczu, które są nam zgorszeniem, i po zniesieniu cierpienia ślepoty, weszli do żywota wiecznego, niż mając oczy, odeszli precz w ogien wieczny ».

Gdy te i wiele tym podobnych wypowiedział słów, które napełniły wszystkich na Synodzie gorącymi łzami, ze zbolałego serca pochodzącymi, wtenczas podniósł się ze swego miejsca i stanął na wyniosłym miejscu. Zapalone rostały przed nim dwie pochodnie. Na przodzie w środku położono świętą Ewangelię. A gdy stała się cisza wielka, odczytał publicznie po grecku akt złożenia z godności przeciw rzeczonemu metropolicie Michałowi (f. 488v) i z nim jednej myśli będącym biskupom.

Atoli podczas jego czytania stało się wielkie zamieszanie, już to dlatego, że cały tłum prawowiernych był oszołomiony tym strasznym i popłoch wywołyjącym następstwem — nigdy bowiem nie widział czegós takiego —, już to zaś dlatego, że w tejże godzinie nadeszli na Synod jacyś ludzie od wyżej wspomnianych przedstawicieli królewskich, chcąc przestraszyč Nicefora przez rzucanie mu wielkich gróźb, żeby nie ośmielił się złożyč z urzędu wzmiankowanych biskupów. Ale nie dał się otumanič; ani trochę nie został zachwiany bohaterski szermierz i żołnierż Kościoła, lecz z całą otwartością wypełniał to, co do niego należato.

Po nim zaś naczelny sekretarz (protonotarjusz) niejaki Nestoriusz, odczytał (wyrok) po rusku. A po wydaniu i ogłoszeniu kanonicznego wyroku złożenia z godności odstępców, ponownie przemawiał kanclerz do wszystkich na Synodzie, nakazując pod karą, żeby tym, którzy obecnie raz zostali złożeni z urzędu, żądną miarą nie byli posłusznymi, zarówno księża jak i ci, którzy pod nimi żyją; lecz żeby nimi pogardzali jako wzgardzicielami Boga i jego Kościoła.

Jeszcze on rozprawiał o tych rzeczach, gdy oto w mieście zrobił się tumult i wszystek lud się pomieszał. Albowiem apostaci (f. 489) oni, podług zwyczaju papieskich biskupów przybrani, wziąwszy do rąk swoich Najświętszy Sakrament i wszystkie przedmioty święte z kościołow prawowiernych, obchodzili w procesji po mieście, bijąc we wszystkie dzwony i wielkim głosem śpiewając « Te Deum laudamus », dziękczynny hymn za Unię wznosili. A po skonczeniu suplikacji złożyli Najświętszy Sakrament w Kościołach papistów. To zaś uczynili, wysilając się na sztukę, którą by jakoś mogli obalič i unieważnič wyrok złożenia z godności na nich wydany, w celu obrócenia w śmiech decyzji powziętach na Synodzie. Wszyscy bowiem panowie magnaci i pozostali biskupi i kapłani, będąc nieugiętymi we wierze, bardzo się im sprzeciwiali jako wrogom. I owego dnia po zakonczeniu wszystkiego puszczeni zostali każdy do swojei gospody i udali się na spoczynek.

A nazajutrz zeszli się panowie u prześwietnego kniazia Wasyla, a duchowni u kanclerza pana Nicefora, i wyraziwszy zgodę na ujawnioną publicznie opinię Synodu, każdy własnorecznie podpisał, współaprobując go, wymieniony (f. 489v) wyrok kanoniczny. Każdy z osobna przyłożył także swoją pieczęč, aby z cała pewnością i gwarancją przetrwało to, co zdziałano.[338]

Następnie po odprawieniu świętej Liturgii w tymże miejscu, gdzie już za pierwszym razem została spełniona, jeden z księży miał naukę bardzo miłą i piękna. Pochwałę oddał wszystkim, którzy nie szczędząc wydatków i trudu zeszli się na Synod, jakby na jakimś stadionie razem czynili wyścigi i wspomagali się w obronie wiary.

Skoro zaś wszystko ustalili, wysłali dwóch z pomiędzy panów do króla, aby zdač relację, co zostało przeprowadzone na Synodzie. Nakoniec, pożegnawszy się wzajemnie, odeszli każdy do siebie.

Tak więc w miarę sił moich starałem się jasno podač do wiadomości dzieje powyżej omówionego Synodu, ile z nich zachowałem w pamięci, będąc naocznym świadkiem wydarzen, które wtedy tam się odbyły.

---

[338] Cfr. subscriptiones hac in documento sub nr. 227.

Szerszy zaś (opis) znajduje się w synodalnym tomie, który napisał wielki kanclerz. Ze zaś ta moja znajomość wydarzeń, które miały miejsce na Synodzie, jest niezupełna, wybaczcie mi, proszę was, którzy pragniecie przebiec, czytając te (strony). Bo nie miałem wiele odpowiedniego czasu, (f. 490) żeby dokładnie tę (relację) spisać i szczegółowo o wszystkim jasno opowiedzieć. Ponadto w przelocie wybrałem do szczególnego rozważania fakty według tego, co mi było możliwym.

Niemniej i to zechciejcie przyjąć życzliwie wy, ktorzy zaliczacie się do umiejących uszanować trud nawet mały ludzi gorliwych.

230.

Berest, X. 1596.

Nicephorus protosyncellus Ecclesiae Constantinopolitanae et tota synodus orthodoxa excommunicant Michaelem Metropolitam et alios episcopos unioni faventes.

Typis impressum in « *Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи* », t. IV, p. 141, Nr. 104; — ubi haec epistola erronee lithvanicae orthodoxae ecclesiae ascribitur. *Mon. Confr. Leopol.*, vol. I, p. 749, nr. 434.

Поневажъ до иншыхъ выступовъ тотъ апостата, митрополитъ кіевскій, галицкій и всея Руси, именемъ Михаилъ, зъ епископами своими, которые злому умыслу его помочны были, яко Ипатей володимерскій, Кирилъ луцкій, Германъ полоцкій, Діонисей холмскій, Іона пинскій, на конецъ и того не хотѣли учинити, абы были позву нашого канонного услухали, а за нимъ передъ нами на синодъ становилися и справу о собѣ дали въ тыхъ безбожныхъ поступкахъ своихъ, на которыхъ смѣли ся были завзять: для того тогды мы, кгвалтовной потребѣ догожаючи, то есмы учинили, ижь есмы на пробованье и на выпытанье всихъ тыхъ схизматицкихъ клявзъ, которые своволнѣ черезъ нихъ ся показали, и забуренья такъ великіе справили межи людомъ, именемъ панскимъ печатуючимся, въ той богомъ сохраняемой епархіи, . . . чого по нихъ явнѣ знашли: абовѣмъ ото всихъ единако зъ нами мыслячихъ и въ обычахѣъ, также тежъ и въ догматѣхъ нашой восходной божой и апостольской католической церкви статочнѣ триваючихъ, суть посвѣтчены быти явными апостатами и взгордителями легкомысленными, не одно только сознанья своего, яко ся офяровали передъ богомъ и святыми ангелы его на онъ часъ, при хиротоніи своей, и передъ всею церковью, але и святыхъ и богомысленныхъ догматовъ и обычаевъ . . . повинности своее . . . нашой . . . вѣры. А до того, ижъ и то учинити смѣли . . ., а правѣ, съ початку, . . . епархію тую, патріяршому святому трону константино-

польскому Нового Рима завше подлеглую, не хотячи, . . . шеству и трону Старого Рима надъ святые каноны, поддати и присвоити. А ижъ . . . явнѣ учинили, и съ тымъ отступленьемъ своимъ намнѣй ся уже не таятъ, и якъ на особности, такъ и публичнѣ сшедши ся оповѣдують: тогды за тымъ, усиловнѣ до того есмы приве . . ., взглядомъ богомысленнымъ и святыхъ каноновъ и взглядомъ . . . повшехныхъ синодовъ . . . декретомъ ихъ абысмы досыть чинили, которые при иншихъ виписѣхъ акту . . . нынѣшнего нашого собору . . . суть положены, на тотъ жалостный и смутный на нихъ пришли есмы декретъ; а взгорженая отъ нихъ святая божія восточная церковъ позволяетъ на то, и черезъ насъ конечнѣ росказуетъ на нынѣшнемъ соборѣ, абы звышъ-помѣненый митрополитъ Михаилъ былъ низверженъ, также и помѣненые епископове, и уже . . . изо всей шаты архіерейства были наги и отсужен отъ вшелякого справованья и порядку, ажъ и до самого имени епископства своего, и востать на томъ . . . церковного, абы были пречъ вывержены и выписаны.[339]

Inscriptio literae: Евфонима зверженія митрополита и его владыковъ.

231.

Berest, 18. X. 1596.

Michael Metropolita Kioviensis et episcopi ei adhaerentes in synodo congregati coram Legatis Pontificis Romani et Regis Sigismundi accessionem suam ad unionem cum Romana Ecclesia solemniter pronunciant.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 139, Nr. 103.
Mon. Confr. Leopol., p. 746, nr. 433.

Во имя бога во тройцы единаго, на честь и святую хвалу его, и людского ради спасенія, а вѣры святой хрестіаньской католической на утвержденіе и подвышенье, всѣмъ, которымъ тое вѣдати будетъ належало.[340]

Мы о бозѣ на соборѣ порадномъ, въ Берестью, року божія тысяча пятьсотъ девятдесятъ шостого, мѣсяца октобрія осмого дня, водлугъ старого календара, въ церквѣ соборной святого Николы собранные, митрополитъ и епископове обряду греческаго нижей подписаные, ознаймуемъ на вѣчную память, ижъ мы бачучи, яко единовладность церкви божой во евангеліи усты господа бога нашого Іисуса Христа основанна

---

[339] Documentum depositionis Hierarchiae unitae a Nicephoro peracta, ut videtur die 9-19 octobris 1596 in Berestj. Documentum originale non est nobis notum, et forsan neque existit.

[340] De hoc documento cfr. *Tabulas* nostri voluminis, ubi habetur pergamena hodie in Archivo Arcis (Arch. Secretum Vaticanum) asservata.

и утвержденна есть, абы на единомъ Петрѣ, яко на камени церковъ христова моцнѣ стоячи, отъ него одного ряжена и справована была, абы у единаго тѣла едина глава и въ единомъ дому единъ господарь и шафаръ оброковъ божіихъ надъ челядію поставленый о порядку и о всемъ добромъ всѣхъ обмышлялъ. Который-то порядокъ церкви божой отъ часовъ апостольскихъ зачатый тривалъ по вси вѣки, а тако, ижъ вси патріархи до единого потомка Петра святого, папы римского, завжды въ науцѣ вѣры и пріймованью власти духовной и въ судахъ епископскихъ и въ апеляцыяхъ утекали ся, яко се то зъ соборовъ и правилъ святыхъ отецъ показуетъ, и наши словенскіе писма зъ греческихъ зъ стародавна преложоные достаточнѣ то показуютъ, и старые святые отцы церкви восточной то свѣтчатъ, которые то и Петра святого престолъ и старѣйшенство и власть его надъ епископы всего свѣта знають. Не мнѣй тежъ царигородскіе патріархове, отъ которыхъ и сяя страна руская вѣру святую приняла, туюжъ зверхность столицы римской Петра святого часъ немалый знали, и ей подлегали, и отъ нее благословенство брали: отъ которой хотяжъ многократнѣ отступовали, але опять зъ нею едналися и до послушенства еѣ ворочали; а остатнѣ на соборѣ флорентскомъ, року божого тысяча чотыриста тридцать осмого, черезъ Іосифа патріарху и цесара царигородского Іоанна Палеолога уполнѣ до того послушенства вернулися, вызнаваючи, ижъ римскій папа естъ отцемъ и учителемъ и справцою всего хрестіянства и правымъ Петра святого намѣстникомъ. На которомъ-то Флорентскомъ соборѣ былъ и нашъ кіевскій и всея Руси архіепископъ митрополитъ Исидоръ, который тое соединеніе патріархіи царигородской и всихъ церквей до нее належачихъ принесъ у сіѣ края рускіе, и въ томъ же послушенствѣ и зверхности церкви римскоѣ утвердилъ. Для чого и короли польскіе, и великіе князи литовскіе, а меновите Владиславъ король польскій и угорскій и иные господари дали привилеи духовенству обряду греческаго и руского, которымъ на вальномъ соймѣ свободы и вольности вси, которыхъ церкви католическіе римскіе уживають, таковыежъ имъ надали. Отъ которого соединенія церковного царигородскіе патріархове коли зась отступили, и за такій свой грѣхъ отступленья и розорванья единости церковной въ моцъ поганьскую турецкую впали: зачимъ много блудовъ и злыхъ поступковъ, и занѣханье дозору правого и въ сихъ краѣхъ рускихъ и много брыдкого святокупства наступило, ижъ ся ереси розсѣяли и всю правѣ Русь опановали, церквѣ пустошачи и хвалу божую псуючи.

Мы не хотѣчи быти участниками грѣху такъ великого и неволи поганьской, которая за тымъ прійшла на царигородскихъ патріярховъ, и не хотѣчи имъ росколу и розорванія въ церквѣ святоѣ единости помогати, и забѣгаючи спустошенію церквей и спасенію душъ людьскихъ,

черезъ ереси, которые ся теперъ поднесли, маючи о то совѣтъ и небезпеченство спасенія своего и стада словесного намъ отъ бога порученого, року прошлого выправили есмо до отца святѣйшого Климентія осмого, папы римского, послы и братію нашю, велебныхъ о Христѣ епископовъ Ипатія Потѣя, прототронія, епископа володимерского и берестейского, и Кирила Терлецкого, ексарху, епископа луцкого и острозского, за вѣдомостію, позволеніемъ и причиною наяснѣйшого господаря нашого короля его милости польского и великого князя литовского Жикгимонта третого, пана побожного (которому дай боже щастливое и вѣчное царствованіе!), просячи, абы насъ до своего послушенства, яко навышшый пастыръ церкви вселеньской католической принялъ, и отъ зверхности патріярховъ царигородскихъ вызволилъ и разрѣшилъ, заховуючи намъ обряды и церемоніѣ церквей восточныхъ греческихъ и рускихъ, а ниякоѣ отмѣны въ церквахъ нашихъ не чинячи, только по преданію святыхъ отецъ греческихъ вѣчнѣ насъ зоставилъ. Што и учинилъ, и на то свои привилеи и послы послалъ, росказуючи, абыхмо ся на синодъ созвавши, исповѣданіе вѣры святой учинили и послушенство столицы римской Петра святого Клименту осмому и его наслѣдникомъ отдали.

То есмо днесь на семъ синодѣ учинили, яко то листы наши и подписаніе властныхъ рукъ съ приложеньемъ печатей нашихъ свѣтчатъ, которые до рукъ пословъ отца святого папы Климентія, на тотъ синодъ посланыхъ, превелебного Яна Димитрія Соликовского архіепископа львовского, и его милости отца Бернарда Матѣевского бискупа луцкого, и его милости отца Станислава Гомолицкого бискупа холмского отдали есмо, а при бытности пословъ его королевскоѣ милости Жикгимонта третего, ихъ милостей, яснѣосвѣцоного Миколая Криштофа Радивила княжати на Олыцѣ и Несвѣжу воеводы троцкого, и его милости вельможного пана Льва Сапѣги канцлѣра великого княжства литовского, и его милости пана Димитрія Халецкого подскарбьего земского великого княжства литовского старосты берестейского, и иныхъ много духовныхъ и свѣтскихъ на томъ синодѣ собраныхъ. Данъ, яко вышей помѣнено съ подписомъ рукъ нашихъ властныхъ.

Михаилъ Рагоза, волею божою архіепископъ митрополитъ кіевскій и Галича и всея Руси, рукою власною.

Ипатей Потѣй, божою милостью епископъ володимерьскій и берестейскій, рукою властною.

Кирилъ Терлецкій, божью милостью ексарха епископъ владыка луцкій и острожскій, властною рукою.

Григорей Германъ милостью божою архіепископъ полоцкіи владыка витебскій и мстиславскій, рукою властною.

Деонисей Збируйскій, божью милостью епископъ владыка холмскій и белзскій, рукою властною.

Іона Гоголь божою милостью епископъ пиньскій и туровскій архимандритъ кобринскій, властною рукою.

Богданъ Годкинскій — Климонтъ архимандритъ браславскій, властною рукою.

Гедеонъ Бролницкій архимандритъ лавришовскій.

Паисей архимандритъ менскій, рука властная.[341]

232.

Berestja, 19. X. 1596.

Michael Metropolita Kioviensis et episcopi ei adhaerentes in Synodo Berestensi congregati excommunicant episcopum Leopoliensem Gedeonem, qui cum orthodoxis communicat, Metropolitae non oboedit et unionem spernit.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 146, Nr. 107.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 754, nr. 437.

Волею божьею Михаилъ архіепископъ митрополитъ кіевскій галицкій и всея Руссіи, велебному Гедеону Болобану епископу владыцѣ львовскому и Каменца Подольского.[342]

Ознаймили есмо твоей милости, ижъ за волею и росказаньемъ его королевской милости зложили есмо соборь на день шостый мѣсяца октября по старому, яко и зъ универсаловъ его королевской милости тобѣ вѣдомо дано и ознаймено. Якожъ твоя милость пріѣхавши сездѣ до Берестья, на день сыноду назначоный, со мною митрополитомъ, пастыремъ и старшимъ своимъ на мѣстце сыподови звыклое, въ церкви сходитися не хотѣлъ, але противячися зверхности его королевской милости также и мнѣ пастырови своему старшому, на мѣстцу незвыкломъ и непристойномъ въ дому таковомъ, гдѣ схажки еретыческіе и казанья блюзнерскіе звыкли бывать, особно отъ насъ пастыря своего и иныхъ ихъ милости епископовъ, братьи моее, схажки якіесь мѣлъ, и тамъ покутнѣ зъ еретыками сполковалъ и зъ особами до собору неналежными. О што не разъ упоминали есмо тебе, абы-сь занѣхавши тыхъ покутныхъ схажокъ, со мною архіепископомъ, старшимъ своимъ, и съ иными епископы, на мѣ-

---

[341] Huic documento apposita erant 9 sigilla, ex quibus quaedam iam hodie corrupta sunt ob eorum vetustatem.

[342] Decretum depositionis et excommunicationis Gedeonis Balaban, Episcopi Leopoliensis, qui Unioni adherere recusavit et ad partes ducis Ostrožskyj transiit et Hierarchiam cum Metropolita excommunicavit.

стцу звыкломъ, гдѣ первѣй соборы отправованы были, засѣдалъ и о потребахъ церкви божоѣ намовлялъ, соборовалъ и радилъ. А ижъ твоя милость и противъ зверхности господарьской и мимо волю нашу пастырьскую то учинилъ, а зъ еретыками противъ правъ и каноновъ нашихъ обцовалъ, ино мы зверхностью отъ бога и отъ старшого моего мнѣ даною, владзою соборовою, и зъ вѣдомостью иныхъ ихъ милости епископовъ, братьи моее, при насъ будучихъ, складаемъ тебе зъ столицы епископства твоего, абы-сь не дерзнулъ петрахиля на выю свою взлагати и отнюдъ никоего священнодѣйствія правити, вѣчно и неразрѣшенно отъ бога. А хто бы тебе мѣлъ за епископа или за презвитера, яко отъ насъ выклятого, самъ да будетъ проклятъ и домъ его отъ отца сына и святого духа. О чомъ и его королевской милости господару своему ознаймили есмо, абы его королевская милость, яко панъ зверхній, тую епископію, яко вакуючую, иному, кому будетъ воля его королевекой милости, отдати рачилъ.[343]

Писанъ въ Берестью, року божьего нароженья 1596, мѣсяца октября 9 дня.

Михайло митрополитъ кіевскій и галицкій и всея Русіи, рукою власною.

Германъ архіепискупъ полоцкій, рукою властною.

Ипатей епископъ володимерскій и берестейскій, власная рука.

Кирилъ Терлецкій божьею милостью ексарха епископъ луцкій и острозъскій, власною рукою.

Деонисій Збируйскій епископъ холмъскій и белскій, власною рукою.

Иона Гоголь епископъ пиньскій, рукою власною.

233.

Berestja, 19. X. 1596.

Archimandrita Kievo-Peczarensis, Nicephorus Tur, e suo officio deponitur et excommunicatur, ob eius inobedientiam Metropolitae et Synodo Berestensi.

Ex *Archivo Metropolitarum Kioviensium*, in charta cum sigillo Metropolitae (conservatur apud S. Synodum, Petroburgi.

Волею Божьею Михаилъ архіепископъ митрополитъ Кіевскій, Га-

---

[343] Etsi depositus, tamen ob potentem suum protectorem remansit in sede Leopoliensi usque ad mortem (an. 1607), nihil curans de hoc actu. Ei successit anno 1607 Hieremias Tyssarovskyj, qui subdole nominationem regiam obtinuit.

лицкій и всея Руссіи, нареченному архимандриту манастыра Печерского, въ Кіевѣ, Никифору Туру.[344]

Ознаймили есмо тобѣ, ижъ за волею и росказаньемъ его королевской милости, зложили есмо соборъ на день шостый мѣсяца Октября по старому, яко и зъ универсаловъ его королевской милости тобѣ вѣдомо дано и ознаймено. Якожъ ты пріѣхавши се-здѣ до Берестья, на день сыноду отъ насъ назначоный, со мною митрополитомъ, пастыремъ и старшимъ своимъ, на мѣстце сынодови звыклое, въ церкви, сходитися не хотѣлъ, але противячися зверхности его королевской милости, также и мнѣ старшому пастырови своему, на мѣстцу незвыкломъ и непристойномъ, въ дому таковомъ, гдѣ схажки геретыческіе и казанья блюзнерскіе звыкли бывать, особно отъ насъ пастыря своего и иныхъ ихъ милости епископовъ, братьи моее, схажки якіесь мѣлъ, и тамъ покутнѣ съ геретыками сполковалъ и съ особами до собору неналежными. О што не разъ упоминали есмо тебе, абы-сь занѣхавши тыхъ покутныхъ схажокъ, со мною архіепископомѣ, старшимъ своимъ, и съ иными епископы, на мѣстцу звыкломъ, гдѣ первѣй соборы отправованы были, засѣдалъ и о потребахъ церкви Божоѣ намовлялъ, соборовалъ и радилъ. А ижъ ты и противъ зверхности господарской и мимо волю нашу пастырскую то учинилъ, а зъ геретыками противъ правъ и каноновъ нашихъ общовалъ: ино мы зверхностью отъ Бога и отъ старшого моего мнѣ даною, владзою соборовою, и зъ вѣдомостью ихъ милости епископовъ, братьи моее, при насъ будучихъ, складаемъ тебе зъ столицы архимандритства твоего, абы-сь не дерзнулъ петрахыля на выю свою взлагати и отнюдъ никоего священнодѣйствія правити, вѣчно и неразрѣшенно отъ Бога; а хто бы тебе мѣлъ за архимандрита или презвитера, яко отъ насъ выклятого, самъ да будетъ проклятъ и домъ его отъ Отца, Сына и Святого Духа. О чомъ и его королевской милости господару своему ознаймили есмо, абы его королевская милость, яко панъ зверхній, тую архимандритію, яко вакуючую, иному, кому будетъ воля его королевской милости, отдати рачилъ. Писанъ въ Берестью, року Божьего нароженья 1596, мѣсяца Октября 9 дня.

Михайло митрополитъ Кіевскій и Галицкій и всея Русіи, рукою власною.

Кирилъ Терлецкій, Божою милостью ексарха епископъ Луцкій и Острозскій.

Ипатей епископъ Володимерскій и Берестейскій, власною рукою.

Германъ архіепископъ Полоцкій, рукою власною.

---

[344] Depositio Archimandritae Kievo-Paezarensis, potentissimi adversarii Unionis Berestensis. Documentum simile ac illud praecedens, praesertim in parte inquisitiva et dispositiva.

Деонисій Збируйскій епископъ Холмъскій и Белъскій, власною рукою. Иона Гоголь епископъ Пинскій, власною рукою.[345]

234.

Berestja, 19. X. 1596.

Synodus orthodoxorum Berestensis contra concordiam inter orthodoxos et catholicos a Rege factam protestatur, declaratque se episcopis ad unionem accedentibus oboedire non posse.

Typis impressum in libro « *Апокрисисъ* » p. 32.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 755, nr. 438.

Мы сенаторове дикгнитаре урядницы и рыцерство также и духовныи релѣи греческои церкви восточнои сынове, которыисмы ся тутъ до Берестя на синодъ згромадили:[346] Ижъ насъ дня нинѣшнего дошла вѣдомость певная а наветъ от велможныхъ пановъ посланыхъ на тотъ соборъ от его королевской милости, яко бы ихъ милость якуюсь згоду зь стороны обходовъ костеловъ греческихъ и рымского зь митрополитом и с килка владикъ отщепенцами костела греческого, которые еще дня вчорашнего за выступокъ свой зь уряду зложени и достоиньствъ правомъ духовнымъ отсужены суть, учинити и обволати мѣли, што ся дѣет мимо вѣдомость и вольность нашу и всякую слушность. Протожъ противъ тому и всѣмъ особамъ справамъ и тому поступкови свѣдчимо, протестуемо ся и тотъ их поступокь за неслушный бачачи и розумѣючи ему не толко не подлѣгати але за помочю божею всѣми силами боронити и противъ ему быти собѣ обецуемо а свой противко имъ учиненый поступокъ моцне утвержати и всякимъ коштомъ подпирати и помагати будемо ведлугъ найболшихъ силъ и преможенья нашего а особливе прозбами нашими у его королевской милости. Которое то освѣдченье наше на кгродъ берестеискій посылаемо, абы была до книг тутошных вписана.

Писано в Берестю, 9 дня октября ведлугъ старого календаря рок(у) божего 1596.[347]

---

[345] Depositionem omnes episcopi subscripserunt et Metropolita suum apposuit sigillum.

[346] Haec declaratio et protestatio verosimiliter non fuit registrata in Actis civitatis Berestensis et proinde postea recepta in Acta Volodimiriensia, appositis quibusdam subscriptionibus (cfr. 239). Hic fuit modus agendi saecularium in Synodo Berestensi; spirituales personae autem decretum depositionis et condemnationis separatim subscripserunt, instante Nicephoro (cfr. 227, 229).

[347] Desunt subscriptiones, quia haec declaratio non fuit admissa in Arce Berestensi (cfr. infra nr. 239).

235.

Brestja, 20. X. 1596.

Michael Metropolita Kioviensis et tota Synodus catholica Berestensis excommunicant et deponunt episcopos Premisliensem et Leopoliensem et multos alios unioni resistentes.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 148, Nr. 109.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 756, nr. 439.

Михайло Рагоза божіею милостію архіепископъ митрополитъ кіевскій, галицкій и всея Россіи въ бозѣ велебнымъ и яснѣвелможнымъ и всимъ такъ духовного яко и свѣтского стану людемъ ознаймуемь, што за волею и росказаньемъ его королевской милости, зложили есмо соборъ на день шостый мѣсяца октября по старому календару, яко и въ универсаловъ его королевской милости вѣдомо всимъ дано и ознаймено есть.[348] Якожъ съѣхавшися сездѣ до Берестья на день сыноду назначоный, Михайло Копыстенскій владыка перемыслскій, и Гедеонъ Болобанъ владыка львовскій и иные помочники ихъ нижей мѣненые, со мною митрополитомъ и старшимъ своимъ на мѣстце сынодови звиклое, въ церкви сходити ся не хотѣли, але противячи ся зверхности его королевской милости, такъже и мнѣ пастырови своему старшому, на мѣстцу незвыкломъ и непристойномъ, въ дому таковомъ, гдѣ схажки геретическіе и казанья блюзнерскіе звыкли бывать, особно отъ насъ пастыра своего и иныхъ ихъ милости епископовъ, братьи моее, схажки якіесь мѣли, и тамъ въ томъ дому скверномъ литоргисать допущали, покутнѣ зъ геретиками сполковали и зъ особами до собору не належачими. О што не разъ упоминали есмо ихъ, абы занѣхавши тыхъ покутныхъ схажокъ, со мною архіепископомъ, старшимъ своимъ, и зъ иными епископы, на мѣстцу звыкломъ, въ церкви соборной, гдѣ первѣй соборы отправованы были, засѣдали и о потребахъ церкви божоѣ намовляли, соборовали и радили. А ижъ они и противъ зверхности господарской и мимо волю нашу пастырскую то учинили, а зъ геретиками противъ правъ и каноновъ нашихъ общовали и въ чужой епископіи противъ правиломъ литоргисать допущали: ино мы зверхностью отъ бога и отъ старшого моего мнѣ даною, владзою соборовою, и со всими ихъ милостью епископами, братьею нашею, при насъ будучими, складаемъ ихъ зъ урядовъ ихъ духовныхъ:

---

[348] Aliud documentum communis depositionis adversariorum Unionis Berestensis: enumerantur praeter Episcopos quidam Archimandritae et presbiteri, aliique vero in cumulo condemnantur ob inobedientiam Synodo et communicationem cum haereticis.

Михайла Копыстенского епископа премыслского и самборского, Гедеона Болобана епископа львовского и каменецкого, Никифора Тура нареченнаго архимандрита кіевского печерского, Григорея Болобана нареченнаго архимандрита жидичинского, Елисея Плетенецкого архимандрита лѣщинского пинского, Нестера Кузминича игумена мелецкого, Теодора протопопу пинского дмитровского со всими попами замковыми, Гаврила попа михайловского пинского, Павла попа братского берестейского, Іоанна Вацуту протопопу луцкого, Стефана Добрынского попа спасского луцкого; также чернцовъ: Василія игумена спаского дубенского, Ивана попа николского пинского, и всихъ священниковъ, которые зъ геретиками сполковали и зъ ними въ сонмищы лукаво совѣтовали, отъ честнаго и святого собора нашого отлучивши ся;[349] тые вси да будутъ прокляты, и зъ столицъ епископствъ и достоенствъ ихъ складаемъ и звергаемъ вѣчнымъ изверженіемъ, абы не дерзнули патрахиля на выю свою взлагати и отнюдъ никоего священнодѣйства правити, вѣчно и неразрѣшенно отъ бога отца, и сына, и святаго духа. А хто бы ихъ мѣлъ за епископы, или за презвитеры, яко отъ насъ выклятыхъ, таковый самъ да будетъ проклятъ и домъ его отъ отца, и сына, и святаго духа. О чомъ и его королевской милости господару нашому ознаймили есмо, абы его королевская милость, яко панъ зверхный, тыи епископіи и архимандрытства и церкви протопоповъ тыхъ и поповъ, яко вакуючые, инымъ, кому будетъ воля его королевской милости, отдати рачилъ.

Писанъ у Берестью, року 1596, мѣсяца октября 10 дня.

Михаилъ митрополитъ кіевскій и галицкій, архіепископъ всея Русіи, рукою власною.

Ипатей епископъ володимерскій и берестейскій, власная рука.

Кирилъ Терлецкій ексарха, епископъ луцкій и острозскій, власною рукою.

Германъ архіепископъ полоцкій, рукою власною.

Деонисій Збируйскій, милостью божьею епископъ холмьскій и белскій, власною рукою.

Иона Гоголь, епископъ пинскій, рукою властною.

Vide etiam in Archivo leopoliensi castrensi et terrestri dicto, C. 1. 350 p. 868.

---

[349] Nomina hic enumerata non correspondent iis, quae habentur in decreto depositionis Hierarchiae, supra adducto (cfr. nr. 227).

236.

Berestja, 20. X. 1596.

Michael Metropolita Kioviensis iustificat se coram palatino Novohorodensi Theodoro Skumyn, se omnia ei patefecisse, quae ad unionem spectent, rogatque eundem, ut se ei de cetero benevolum amicum ostendat.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 149, Nr. 110.
Mon. Confr. Leopol., vol. 758, nr. 440.

Вельможный пане воеводо новгородскій, мой милостивый пане и добродѣю! Достаточнѣ зъ листу вашей милости читаючи, вырозумѣлъ есми, абы-мъ се выправилъ вашей милости въ отписѣ моемъ. Писати ваша милость до мене рачишъ около волненія тыхъ часовъ на церковъ нашу восточную, которое ни черезъ кого иного, одно панъ богъ помѣшати то въ народѣ нашомъ россійскомъ рачилъ, за нестатечностью бѣгуновъ, старшихъ нашихъ грецкихъ и ихъ самихъ выреченьемъ насъ, которые южъ заколотили святокупствомъ, выклинаньемъ, обнаженьемъ нашое владзы, а инымъ простымъ холопомъ подавали достоенства: за чимъ мусѣли есмо мы о собѣ промышляти, не маючи опрочъ самого бога сотворителя помочи, а вашу милость намъ пособника позосталого одного только бачу. Притомъ же виновати мя ваша милость рачишъ въ томъ, же предъ часомъ того собору, вашей милости знати о томъ не далъ, яко тому, на которомъ еще до всего потѣшного душамъ нашимъ и потужного полегало и ничого бы намъ въ томъ нашомъ соборованью не шкодило. Милостивый пане! такую справу вашей милости о собѣ даваю, и правдиве: самъ ми то ваша милость признать рачь, же намнѣйшоѣ рѣчи не было тоѣ, а звлаща о церковныхъ справахъ, абы се до рады и вѣдомости вашей милости не утекалъ; а штожъ большого, яко теперь, учинити годилося было, только справилося тое скороченье часу: бо насъ самихъ потревожено отъ его королевской милости, пана нашого милостивого, кгды листы универсаловые до всихъ вынесены были, и мѣстцо было назначено гдѣ се скупити, а часу не помѣнено; потомъ же борзо зашитый листъ его королевской милости принесенъ, сказуючи, абысмы о божомъ нароженьи соборъ зложили, для лѣпшои дороги людемъ.[350] Такъ

---

[350] Metropolita describit seriem eventuum in convocanda Synodo Berestensi; revera litterae universales Regis datae erant die 14 iunii 1596, convocatoriae vero ex parte Metropolitae die 21 augusti, et Synodus celebrata fuit iam die 6 octobris. Considerato momento huius Synodi et distantia locorum, pro iis qui debuerunt in ea partem habere, tempus revera erat sat breve et proinde iuste Metropolita conquestus est de hac celeritate et sese excusat cum Palatino Trocensi.

Tab. 17: Subscriptio H. Potij; cfr. pag. 211 sq.

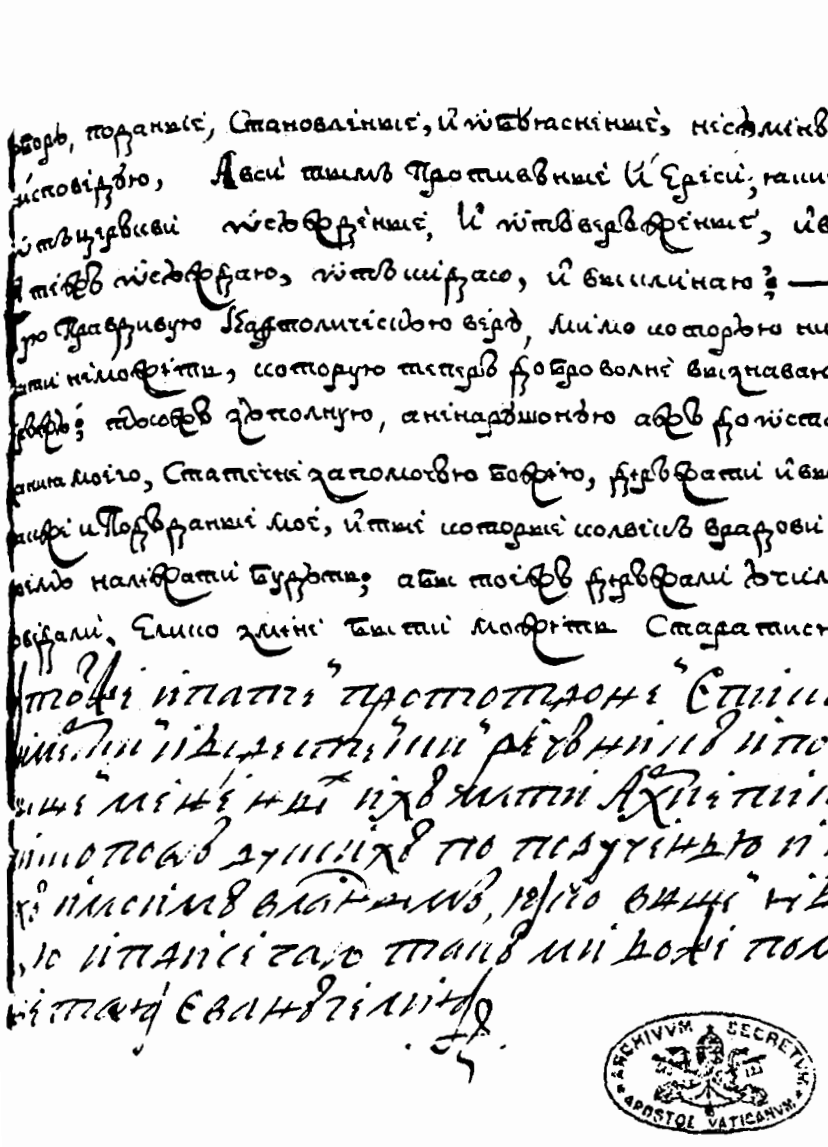

01 Пресвѣтѣйшій и блаженнѣйшій отче

Пастырскимъ Кириллъ Терлѣцкій, божіею милостію, єпископъ
луцкій, и острозкій, овцѣ народъ россійскаго, єдиномъ рѣчникомъ и послѣ
никомъ, Христѣ вѣлебныхъ чиновъ, и престолъ ихъ милости тотожде на
родъ, то єсть: Михаила ратозы архіепископа митрополита кіевс:
кого галицкого, и всея рѣсіи и трикирова архіепископа нареченнаго
рѣсіи полѣсскаго, и витебскаго кіевскаго, нареченнаго єпископа пи
нскаго, и тороповскаго и Михаила потыстенскаго, владыки премышлскаго и са
норскаго, и третіяго Іоасафа, єпископа львовскаго, и галицкаго. рѣчни
ки звирѣскаго. єпископа холмскаго, и мстиславскаго. и собѣ самымъ на тѣхъ
поставленыхъ, и посланыхъ, посолъ дѣлегатовъ отъ Христа, столмилостію,
и патріархъ потѣлъ, прототоронтелъ єпискополъ волод. и гаровшилъ и бере
тѣшилъ тогожде народъ радѣлъ, послашникольъ, и рѣчникольъ, верхо.
ленстыхъ ихъ милости престоятихъ, ардѣталъ моимъ, до принятизалъ
интенцію єдности вашею святынею, изъ святою царковою рѣмлянскою, такожде
и промѣранія послушенства. такъ ихъ салихъ именемъ, тыхъ всего ро
ховенства. и ачанія или порѣчникомъ, отъ святѣ столицы, прилашенно
петра и святыни вашо. тако верховному пастыреви, церкви христо
вы подмолителю; вноть святобливости вашого ходатаи, и хотачи мѣти
писаные любы, святое и правдивое исповѣданіе, тое єсть отъ трехъ
сотинности, стрѣтеное святою рѣмлянскою царковою, приходящилъ чинити.
Сами поворочаю, и ублагалъ. стрѣтеныхъ ихъ милости, архіепископа
и єпископовъ рѣшихъ, принѣщи палосъ моихъ, тако и моимъ власнилъ, посто
лъ стрѣтеныхъ сто милостью прототоронтелъ єпискополъ володимирш
лъ, и берестешилъ рѣчникольъ ихъ ардѣталъ моимъ, сѣдячою архіе
ихъ милости архіепископовъ, и єпископъ приловати тогожде шотечне, и нифли часъ пре
стоны имѣти истерпѣти, и знову тогожде сами ворлъ сѣтожде стрѣтеного
спосовъ слово вслово вчинати, и тогорѣями своими подписовати, и печати
приложати. и посвѣтыни вашого, изъ столицы святоѣ апостолшое пришлю:
ти. то єсть тымъ способомъ. Єдрью моцною вѣрою, и исповѣдую ви по
тымномъ то, што полиѣвѣ єсть в єдиной Соборной вѣрѣ, которого вѣрисаетъ свята
и рѣмляне царковъ. а то єсть. Вѣрую богдиного бога. отца всегдержите
ля, творца неба, и земли. видимыхъ всѣхъ и невидимыхъ. и богдиного го
спода Іисуса Христа сына божого, единородного, иже отъ отца рожденного.

и было, на томъ же такъ ся и дѣяти мѣло. А въ томъ собѣ я отложилъ, ждучи вольного часу видѣтися и устнѣ съ вашею милостью розмовити: бо папѣрови мало можно давати вѣры. Ажъ такъ тотъ соборъ на насъ прудко взновленъ и казано, абы-сьми туды ѣхали: до которого фришту большого не мѣлъ есми, только девять дней, въ которые зъ Слуцка черезъ Новогородокъ бѣжати мусилъ, не давши вашей милости знати; а ваша милость въ томъ же часѣ кудысь умкнути подалѣй рачилъ; самъ барзо теперь жалую. И яко-мъ се о то фрасовалъ, о тую небытность вашей милости зъ нами, яко столпу церкви нашое первому, предъ паномъ воеводою троцкимъ, и паномъ канцлеромъ, и паномъ подскарбіемъ; и ихъ милость о томъ до вашей милости отписати и устнѣ обмовити обѣцовали. А ихъ милость тежъ все намъ потѣшное отъ вашей милости, при бытности многихъ зацныхъ людей, обѣцовали, же по старому въ ласцѣ своей и оборонѣ насъ мѣти будешъ рачилъ, ничого предъ себе не беручи лихого, около соединенія нашого съ костеломъ римскимъ, которое есмо заварли въ суботу, девятого дня октобра, ачъ, вь правдѣ, съ великимъ жалемъ нашимъ и обливаньемъ слезъ, жесьмы порозорваны съ братьею нашою милою и съ паномъ воеводою кіевскимъ (до которого тежъ чоловѣкъ посполитый былъ присталъ), же намъ въ томъ помочи не хотѣли. Просили смы, посылали-смы отъ отца папы князи — бискупы, и отъ его королевской милости паны послы и отъ насъ также, абы его милость помѣрковати рачилъ, яко бысьмы статечнѣ до того приступовали: послове абы слухали, а выслухавши, мовили вси безъ тумультовъ, безъ войскъ, одно въ тихости. Не дали ся въ томъ себе намъ умовити, але особнѣ, въ геретыцкомъ дому собравшися, къ жалю и плачу нашому, съ евангеликами тамъ все чинили тое, што ся имъ видѣло: насъ выкляли, оголосили съ достоенствъ поскидати за здрайцѣ поличивши. Въ чомъ далѣй абы ся то не жарило, пану богу съ плачомъ и съ молитвами офѣровавши ся, конецъ удѣлали есмо. Нѣтъ ничого, пане нашъ, предъ тобою и не будетъ потайного, все положено тутъ во очью вашей милости и розсудкови бачному, которымъ тебе вышній богъ опатрилъ надъ иншихъ. Видѣти будешъ рачилъ все старожитного востока вцалѣ, во исповѣданіи вѣры все вцалѣ и неотмѣннѣ, и въ церемонѣяхъ и въ обрядѣхъ старовѣчныхъ; видѣти будешъ ваша милость рачилъ вольности и папезскія и его королевской милости и духовныхъ римскихъ, въ которыхъ не есть препомнѣнъ и ваша милость и тотъ вѣкъ и часъ тоѣ единости, же-сь ваша милость намъ въ томъ радилъ и допомогалъ и поводомъ былъ. А календаръ и пасхалею по старому держати всимъ заховали, а по новому хто всхочетъ. Было бы добрѣ, жебы-смы до вашей милости то послали, нижли еще ничого, што бы прислухало замкненью,

не постановили: бо отожъ и посланцы вашей милости спѣшили ся.[351] Але дасть то милый богъ, же не узримъ наганы отъ вашей милости, але похвалу. Все а все, што ся яко зачинати, тежъ и якій конецъ свой мѣти будетъ тая справа, положимъ предъ вашею милостью, на онъ же часъ розузнавати ваша милость умѣти будешъ рачилъ. Не хотѣчи труднити дальшимъ писаньемъ вашу милость, щирѣ вашей милости виншую ласки милого бога и милымъ домовымъ вашей милости, на долгіе часы, при добромъ здоровьи, въ которомъ вашу милость и витати зычу, и прошу, по старому, въ милостивой ласцѣ заховывати мене рачь, не опущаючи, яко своего уставичного богомольцу.

Писанъ въ Берестью, 10 дня октобра, по старому, року 96.

Вашой милости, моего милостиваго пана, уставичный богомолца и радъ здавна служитъ смиренный Михаилъ, волею божею архіепископъ митрополитъ кіевскій галицкій и всея Россіи, рукою власною.

Inscriptio literae: Велможному пану его милости пану Теодору Скумину, воеводѣ новгородскому, городенскому и олитскому старостѣ и пр., моему милостивому пану и добродѣю належить.

237.

Bresta, 20. X. 1596.

Relatio Episcoporum et Senatorum Regni, qui nomine Pontificis et Regis in Synodo Beretensi praesidebant; Litterae ad Card. Gaetanum, Legatum in Poloniam.

ASV, *Cardinali*, v. 119, fol. 229-236v.

Ill.me Princeps ac Beatissime in Christo Pater et Domine. Domine observantissime.

Qui huic Ruthenorum Synodo, Brestae Lithuaniae, iussu S.D. Nostri, tum et Ser.mi Regis nostri voluntate, Episcopi et Senatores adfuimus, ea quae in ea facta, decreta et conclusa, scripta, subscripta, et sigillis communita, sunt a Nobis Magno ac praestanti viro, Domino Leoni Sapiehae, Lithuaniae Cancellario, ad manus data, ut ea actis publicis inserta, Ill.mae Celsit. Vestrae una cum literis nostris ad Suam Sanctitatem datis, exhibeantur et tradantur, Suae Sanctitati transmittenda.

Quid tum fuerit Sathan ac quantas furias per ministros suos haereticos exercuerit, id sine dubio, vel iam retulit, vel referet abinde R.P.

---

[351] Epistola haec scripta fuit in ipsa civitate Berestensi, die subsequenti post peractum actum unionis. Nulla alia instrumenta erant in promptu, propter festinationem Legatorum saecularium Regis.

Scarga, Concionator Regius Soc. Jesu, qui nonnisi rebus omnibus confectis discessit.[352] Quid porro Suae Maiestati faciendum, quo novella plantatio incrementa sumat, pro sua pietate, et prudentia Ill.ma Celsit. V. dispiciet; non minor enim est virtus quam quaerere.

Exosculor interea manus sacros Ill.mae Celsit. V. eiusque me gratiae et patrocinio obnixe committimus.

Brestae, 20 octobris 1596.

Ill.mae Celsit. Vestrae obsequentissimi Servitores
Joannes Demetrius Sollicowski, Archiep. Leopolien. (mp).
Bernardus, Episcopus Luceorien. (mp).
Stanislaus, Episcopus Chelmen. (mp).
Nicolaus Christophorus Radziwil, Palatinus Trocensis (mp).
Leo Sapieha, Cancellarius (mp).
Demetrius Challiecki de Chaleza, Thesaurarius Magni Duc. Lithuaniae.

236v: Ill.mo et Rev.mo in Christo Patri. Domino, Domino Cardinali Cateano, SS.mi Domini Nostri ad Ser.mum Regem Poloniae Legato a Latere. Domino colendissimo.

nota: 20 octobris 1596. Brestae.

Archiepiscopus Leopolien.	Palatinus Trocen.
Episcopus Luceorien.	Cancellarius Lithuaniae.
Episcopus Chelmen.	Thesaurarius Lithuaniae.

De Synodo Ruthenica Brestae celebrata, una cum actis eiusdem Synodi et literis ad SS.mum Dominum Nostrum.

(sigil. unum)

238.

Berestja, 21. X. 1596.

Nicephorus protosyncellus et exarcha sedis Constantinopolitanae omnibus fidem orthodoxam profitentibus praecipit, ut deposito Metropolita Michaele Irodionem protopresbyterum minscensem in omnibus causis consultent et in lithurgia nomen patriarchae constantinopolitani Gabrielis loco depositi metropolitae Michaelis commemorent.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 151, Nr. 111.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 761, nr. 441.

---

[352] Agitur de eventibus secundum Kalendarium Gregorianum enarratis, proinde iam saltem decem adhinc diebus a Synodo celebrata; inde Petrus Skarga iam Varsaviam reverti potuit. Litteras delegationis Pontificiae et Regiae nondum invenimus, unde seriem rerum actarum non novimus authentice.

Никифоръ великій протосинкгелъ и екзархъ патріаршого константинопольского престола отъ всихъ четырехъ святѣйшихъ патріарховъ посланый и отъ престола константинопольского со всимъ соборомъ.

Понеже святая божая апостольская кафолическая церковъ . . . сирѣчь, патріаршій престолъ константинопольскій . . . отверженію конечному предасте митрополита кіевского Михаила Рагозу и нѣкоторыхъ еще съ нимъ епископовъ его, яко отступниковъ и разорителей церкви соборной . . . сего ради, силою и властію святаго духа, подаемъ всѣмъ благочестивымъ іереемъ и діякономъ, иже наше мудрствующимъ . . . обычаѣ и догматы . . . на власти имѣти, іерейская совершати невозбранно во всей епархіи и гдѣ еще ключими будутъ . . . отцу Иродіону протопопѣ менскому, со всѣми до владзы его належачими, . . . поминающе имя патріарха Гавріила,[353] донелѣже иные . . . вмѣсто отверженыхъ поставлены будутъ; а епископомъ пріимати приходящихъ къ соборной церкви нашой, иже хранятъ божественная истинная обычая и догматы, . . . явѣ извѣстно исповѣдающихъ. Тако убо повелѣваемъ всѣмъ. По семъ благодать божая и неизреченная милость да будетъ со всими вами, иже наше мудрствующими.

Писанъ у Берестю, на сынодѣ, року божого нароженья 1596, мѣсяца октобріа 11 дня.

Confer similem literam graecam eiusdem protosyncelli impressam sub. n. 447, in *Mon. Confr. Leopoliensis.*

239.

Vladimiria, 23. X. 1596.

Princeps Georgius Puzyna protestationem orthodoxorum in civitate Berest congregatorum contra concordiam inter orthodoxos et catholicos a rege factam Actis castrensibus Vladimiriensibus inseri petit.

Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 764, nr. 443.

Выпис с книг кгродских володимеръских.

Лѣта божого нароженя тисеча пятсот деветдесят шостого мисяца

---

[353] Circumstantiae Patriarcharum Constantinopoli sat incertae sunt annis 1595-1596. Anno nempe 1595 obiit Hieremias II; anno 1595 thronum patriarchalem obtinuit Matthaeus II; anno 1596 ei successit Gabriel I, et anno eodem (1596-1597) venit iam Theophanes I. Revera commemoratio liturgica Gabrielis I, mense octobri, non iam amplius, ut videtur, erat actualis, valida et opportuna. Sed notitiae de eventibus ecclesiasticis Constantinopoli sat lente diffundebantur, praesertim in Polonia, quae considerabatur quasi in statu perennis cuiusdam belli cum turcis.

октебря двадцат третего дня. Пришедши на вряд кгродскьии в замокъ господарскии володимерскии до мене Миколая Богушевича наместника подстароства володимерского его милост княз Юреи Пузына, именем их милости велебных ясне велможъных н урожоных панов шляхты рыцерства послов релии греческое з ынструкциами на сынод берестеискии з воеводств з великого князства литовского, с трибуналу од ихъ милости пановъ депутатовъ так теж з мѣста виленского и з многих инших воеводствъ и мест великого князства литовъского, з воеводства киевъского, з воеводства подолъского, з воеводства брачлавского, з воеводства руского, з воеводства волынского и з ынших воеводъствъ и местъ многихъ посланых, покладал протестацию которую их милости вси згодне учинили, которая так се в собѣ маетъ:

Року тисеча пятсотъ деветдесят шостого мисяца октебря девятого дня подлугъ старого календару[354] присылали на вряд кгродскии берестеискии до мене Деметра Халецкого с Халча, подскарбего земъского великого князства литовского, старосту берестеиского и могилевского, велебъные ясне велможные велможные урожоные панове шляхта рыцерство послове з воеводствъ мѣсть парафѣи обывателеи короны полское, великого князства литовского и панствъ до них належачихъ оповедаючи: Иж дня сегоднешнего даты вышеи написаное дошла нас вѣдомостъ певъная а наветъ отъ посланцовъ велможъных панов посланых на тотъ сынод от его королевское милости, якобы их милост якуюс згоду межи обходами костелов грецкого и рымъского з митрополитом, килку владиковъ отъщепенцами костела грецкого (которые еще дня вчорашнего за тотъ выступокъ свои з урядов зложоны и дикгнитаръствъ правом духовънымъ отъсужоны сутъ) удѣлати и обволати мѣли, што се все дѣетъ мимо вѣдомостъ и волности наши и самую слушностъ. Против чому всему особамъ справамъ и тому поступъкови свѣтъчимо ся и тотъ их поступок за неслушныи бачачи и розумеючи ему не толко подлегати але за помочою божою всѣми силами боронити и против него быти собѣ обецуемъ а свои против их уделаныи моцнити, твердити и всяким кшталтом подъпирати и спомагати будемъ водлугъ наболших силъ и преможеня нашого и прозбами нашими у его королевское милости етс.

Костентин княжа острозское воевода киевъский власна рука.

Гедион Болобан епископъ лвовский власною рукою.

Михаил Копыстенскіи епископъ премыслскии и самборскии, рука власная.

---

[354] Agitur de Kalendario Juliano, tertia die a Synodo Berestensi inchoata, quae die 6 octobris initium habuit.

Ларион Масалскии архимандрытъ супрасльскии, рукою.

Никифор Туръ архимандрыт киевскии манастыра печерского власною рукою.

Смиренныи Елисеи игумен пинскии, рука.

Димиян Гулевич от всего рыцерства.

По котором отданю тое протестацыи тотже его милост княз Пузына именем их милости протестовал се, же его милост пан Демитрии Халецкии з Халча, подскарбыи земъскии великого князства литовского староста берестеискии и могилевскии, тое протестации до книг кгродских берестеиских приняти не хотел и не принял[355] и просил, абы то все до книг тутешних кгродских володимерских записано было. Што я принявъши записати казал и сес выпис под печатью кгродскою ест выдан. Писан в Володимери.

Корыкговано с книгами.

Authenticum, sigillum subappressum.

240.

Varsavia, 26. X. 1596.

Relatio Card. Gaetano de Synodo Berestensi feliciter peracta, de tumultuante Ostrožskyj eiusque periculo pro Ecclesia unita.

ASV, *Nuntiature diverse*, vol. 273, fol. 134v-135r, nr. 67.
ASV, *Fondo Pio*, vol. 114, fol. 119v-120r.

Al medesimo.[356] In Varsavia, alli 26 d'ottobre 1596.

Fù intimato Synodo de Ruteni per li 16 di questo, a Brest, come per altra mia diedi avviso a V.S. Ill.ma. Sua Maestà che con altrettanto pietà et ardori (1)[357] hà abbracciato l'impresa (2) vi mandò per suoi commissarii il Palatino di Troscia, fratello di Mons. Ill.mo Radziwil, il Cancelliero di Lithuania, et il Capitano di Brest, officiale del luogo, con autorità Regia (3), che il Sinodo si celebrasse senza tumulto, et raffrenassero

---

[355] Demetrius Chalecki erat unus e tribus dignitariis saecularibus, a Rege Poloniae Sigismundo III ad Synodum missis; non est proinde mirum si documentum tale in civitate Berestensi acceptare renuit, ubi Chalecki erat responsabilis de ordine servando.

[356] Agitur de litteris datis a Cardinali Gaetano ad Secretarium Status Clementis VIII, Cintio Aldobrandini, tit. S. Georgii.

[357] Adnotationes positae in fine huius epistolae sunt manu ipsius Cardinalis factae in calce minutae epistolae.

l'insolenza dei discoli, se fosse stato bisogno; oltre alli sudetti, vi inviò anco il Padre Pietro Scarga, Giesuita, suo predicatore ordinario, che (4) è stato buonissimo Coadiutore nell'impresa all'Arcivescovo di Leopoli, et alli Vescovi di Luceoria, et di Chelma. Il negotio, per gratia di Dio benedetto con il favor di S. Maestà et con la destrezza, et accuratezza de sudetti Prelati, si è trattato, et terminato con maggior quiete di quello, che si temeva (5), per dubio (6), che il Palatino di Chiovia, invecchiato pertinacemente nello Scisma dei Greci, et in altri errori Ariani, si trasferì al Sinodo con gente armata al numero di 8 mila et con animo di turbar, et impedir l'effetto dell'unione sopradetta (7), seguita non di meno felicemente (8), havendo quasi tutti accettato, et sottoscritto quanto li due Vescovi Ruteni portarono da Roma, et fatto leggere in publico le loro sottoscritioni con intervenir poi (9) tanto i latini come i greci con allegrezza, et consolatione commune alli divini ufficii dell'una e dell'altra parte. Questo avviso sarà dato più distintamente a S. Beatitudine dalli suddetti Prelati, li quali tanto pianemte et prudentemente hanno (10) riformata questa unione, che in breve si può sperare la riduttione totale de pochi, che sono rimasti, massimamente (11) se venisse a morire il sopradetto Palatino (12), che nella Russia è il filisteo di tutti gli scismatici. Attione così segnalata, che può tirar in conseguenza a suppressione di tutti gli errori, e di tutte l'eresie di questo Regno, con avanzo notabile alla Religion cattolica et dell'Apostolica autorità alla Santa Sede in queste remote regioni, dove il diavolo ha seminato tanta zizzania, con rovina di tante anime.

(*Sequitur textus pertractans negotia Ligae contra Turcas*).

Notae: *1. ardore et pietà; 2. questo negotio; 3. opprassero a fin che...; 4. il quale; 5. si sperava; 6. poiche si intendeva; 7. la quale; 8. non di meno è seguita; 9. così li latini...; 10. fondata; 11. con la morte del sudetto...; 12. fomentatore, con la sua molta potenza nella Russia, di tutti gli scismatici, con tutto ciò io non ho voluto tardar di communicar a Sua Beatitudine così buona nuova, et congratularmene come di cosa, che può tirar in conseguenza a suppressione di tutti gli errori, et heresie di questo Regno, con molto accrescimento dell'esso stimatione, et obedienza della Santa Sede Apostolica.*

241.

Varsavia, 26. X. 1596.

Postscriptum ad relationem Card. Gaetano, ubi nuntiatur Episcoporum Ruthenorum Varsaviam adventus, Synodo Berestensi peracta.

ASV, *Nuntiatura diverse*, vol. 273, fol. 136v; *Fondo Pio*, vol. 114, fol. 122v.

(*Post epistolam de d. 26. X. 1596, fol. 134v-135r*)...

Post data di mano del Cardinale. (*Sequitur negotium Ligae contra Turcas*).

Sono gionti qui li Vescovi Ruteni dopo il Sinodo et domani saranno da me (1); exultant sine fine, et io giubilo con essi d'utile et fruttuosa unione. Io non lascerò di protegerli con Sua Maestà, et V.S. Ill.ma. Son sicuro, che gli proteggerà N.S., che tanto fece il padre negl'il figliuol prodigo. Et come il Palatino di Chiovia gli lasca vivere, spero che questo seme ci darà un fertile racolta, che Dio ce ne faccia, et a V.S. Ill.ma etc.

Notae: 1. si trovano contentissimi, et con quest'altro ordinario darò più distinta relazione di quello, che desiderano, et io non mancherò di proteggerli con Sua Maestà, che non siano molestati dal Palatino di Chiovia...

242.

Varsavia, 27. X. 1596.

De Synodo Berestensi.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 C, fol. 194.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 121, nr. 602.

Copia della lettera di Mons. Nuntio di Polonia, dalli 27 di Ottobre 1596.

Di qua non habbiamo che dire intorno à le cose pubbliche...

Il Sinodo Rutheno è passato bene, et però pare al'Ill.mo Legato, che essendosi esso Sinodo fornito bene...

(N. B. - *Poi parla, che furono trattenuti i Tartari, si interrompe la pace con la rotta coi Turchi, e così conclude*) che io spero che ne riportarò qualche rimuneratione in cielo, ecc.

243.

Varsavia, 27. X. 1596.

Narratio Mag. caeremon. Mucantii de receptione Episcoporum Ruthenorum Varsaviae per Card. Legatum Gaetano in audientia, in qua Episcopi de Synodo Berestensi Cardinali retulerunt, eiusque protectionem contra Ostrožskyj invocabant; die subsequenti Missae solemni assistebant, in qua tamen ex rationibus politicis « Te Deum laudamus... » pro felici conclusione Synodi Berestensis omissum fuit, suadente Cardinali Gaetano.

ASV, *Miscellanea*, Arm. I, vol. 82: Itinerario del Card. Gaetano, Legato al Re di Polonia, nell'anno 1596 e '97, del Mucante, fol. 107r-111v.
BIBL. AP. VAT., *Barb. lat.*, vol. 5189, fol. 110-111, 124-133 (alia lectio, differens).

DOMENICA, A DI 27 OTTOBRE (1596) (*Post Missam cantatam, et alia*).

Dopo pranzo il S. Cardinale andò all'audienza del Rè, et montò per la scala lumaca. S. Maestà gli venne incontro, et l'accompagnò come l'altre volte. Doppo che il Sign. Cardinale fù tornato a casa dell'audienza del Rè, vennero a visitarlo 4 Vescovi Ruteni,[358] li quali venivano da un concilio, che pochi giorni havevano celebrato nella città di Bresta d'ordine espresso della Santità di N. Signore Clemente ottavo, con la presenza di tre Vescovi latini, cioè Gio. Batt. Arcivescovo di Leopoli, di Bernardo Vescovo di Luceoria et di Stanislao Vescovo di Chelma, che per ordine di S. Santità vi andarono quasi come capi, et Presidenti di detto Concilio,[359] nel quale furono chiamati tutti li Vescovi Ruteni che si trovavano nel Regno di Polonia, li quali nella dell'anima, et della Religione hanno in governo li popoli che vi vivono secondo il rito Greco, et in quei paesi chiamano Ruteni, et ve ne sono molti sparsi per diverse città di Polonia di maniera, che vi sono Greci, et Latini et per quando vi sono spesso in una stessa città due Vescovi, uno latino, et l'altro Greco; ma il latino per tutto è di maggiore autorità, che non è il Greco, perche al Regno di Polonia tutti li Vescovi latini oltre la dignità episcopale, et governo spirituale hanno anco la dignità senatoria, et governo temporale della Republica, et sono li primi senatori del Regno, cosa che non hanno li Vescovi Ruteni, li quali in tutto il Regno sono otto, et in quel tempo erano infradetti, cioè Michele Arcivescovo Metropolita Kioviense et Aliciense, et di tutta la Russia, quasi come Patriarcha, et Capo loro, Giorgio Arcivescovo Plocense, et Vescovo Viterbiense, Hippolito Vescovo Wladimiriense et Brestense, Giovanni Vescovo Pinscense,[360] Carlo Vescovo Lucerense et Ostrosiense, Michele Vescovo Premisliense, et Samboricense, Gedeone Vescovo Leopoliense, et Dionisio Vescovo Chelmense del Rito Greco, et questi furono chiamati acciò verificassero, et ratificassero in detto Concilio di Bresta il giuramento della fede et abiuratione delli errori passati, con promissione di essere uniti alla Sede Apostolica, et sottoposti al Papa come universal Capo della Chiesa latina, et Greca, si come l'anno passato 1595 due delli sopradetti Vescovi, cioè Hippolito,[361] et... à nome di tutti promisero, et giurarono in mano di S. Santità, in presenza

---

[358] Agitur de Episcopis, qui in Synodo Berestensi partem habuerunt, inter quos erat etiam Metropolita Kioviensis — Machaël Rahoza.

[359] Cfr. litteras et mandatum datum a Clemente VIII, sub dat. 7.2.1596, supra.

[360] Nomina episcoporum ruthenorum non sunt exacta; agitur de Metropolita — Michaële Rahoza, de Gregorio et non Georgio, Archiebiscopo Polocensi, de Hypatio et non Hypolito Potij, episcopo Volodimiriens, de Iona et non Ioanne, episcopo Pinscensi, et de Cyrillo et non Carlo, episcopo Luceoriensi.

[361] Hypatius Potij et Cyrillus Terleckyj; cfr. in aliis quam plurimis documentis.

del S. Collegio de Cardinali et di molti Prelati, officiali curiali, et popolo, nella sala di Costantino, come io ho notato nei miei Diarii sotto li 23 di dicembre di detto anno 1595; ma perchè si era opposto gagliardamente acciò che detto Concilio non si celebrasse il Palatino di Chiovia Duca di Ostrogia, Ruteno scismatico, homo potente in quel Regno perchè haveva havuto parola, che detto Vescovo Hippolito et (Cirillo) havessero fatto dette promissioni, S. Maestà vi mandò il Sign. Leone Sapieha, Cancelliere del Gran Ducato di Lituania, acciò che insieme con li sopradetti Vescovi latini, facesse ogni opera per detta Unione, come felicemente fù fatta non ostante le contradizioni et oppositioni fatte dal detto Palatino di Chiovia, il quale pure fece tanto, che rivoltò due di detti Vescovi Ruteni, cioè Michele Vescovo Premisliense e... e Gedeone Vescovo Leopoliense, et fece di maniera, che non ostante la sottoscritione al mandato con promissione di ratificare tutto questo, che facessero promesso li sopradetti Hippolito et... in mano di S. Santità non volsero ratificare in detto Concilio di Bresta; ma aderendo al detto Palatino di Chiovia si separarono dalli altri et scomunicarono temerariamente loro, che havevano ratificato detta unione; quali sei, venuti insieme, doppo haver ratificato il tutto, et celebrato il Concilio con le Processioni, et benedictione solita giustamente scommunicarono li due predetti, che si erano separati da loro, et non haveranno voluto ratificare questo che haveranno promesso, et erano tenuti di fare per la salute loro; essendo dunque concluso detto Concilio, et havendo saputo li Vescovi Ruteni che il Cardinale Legato si trovava in Varsavia, vennero à posta quattro di loro a visitare S.E.za, per darli conto di questo haveranno fatto, et passato in detto Concilio di Bresta, et questi furono Michele Arcivescovo Metropolita, Giorgio Arciv. Polocense, Gio. Vescovo Pinscense, et Cerillo Vescovo Luceoriense, uno delli due, che furono in Roma, et il Signor Cardinale per fargli favore volle riceverli con cocoletto, et gli andò incontro alla porta della sala. Erano vestiti delli 4 Vescovi di un manto negro di velluto largo con certe fituccie, et trisce a traverso rosse et bianche, sicome havevano li sopradetti due, che vennero à Roma l'anno passato 1595, et perche non sapevano parlare ne italiano, ne latino, per interprete fecero intendere all'Signor Cardinale la causa della loro venuta in Varsavia, et l'interprete fù Mr. Gregorio Moschetti, Alunno del Colegio de Greci in Roma,[362] il quale alcuni mesi avanti era stato mandato in quel Regno da N.ro Signore, et riferiva in lingua italiana al Signor Cardinale Legato, che quei 4 Vescovi sopra-

---

[362] Venit ut socius Petri Arcudii in Russiam, ut erectionem Seminarii rutheni iuvaret, anno 1596, mense Martio.

detti essendosi trovati in Bresta con gli altri loro compagni, a confirmare, et ratificare quel che haverano promesso in Roma l'anno passato in mani di S. Santità et havendo ivi saputo che S. Ill.ma si trovava in Varsavia, non havevano voluto perdonare a questa fatica del viaggio per venire a vedere, et visitare S. Ill.ma, et dar conto del felice successo di detto Concilio di Bresta, et non ostante le contraditioni et oppositioni fatte dal Palatino di Chiovia, Duca di Ostrogia, si era con l'aiuto di Dio finalmente concluso, et stabilito quello, che desideravano S. Beatitudine, se bene due di loro sopranominati non havevano voluto ratificare, ne consentire a questa S. Unione, ad instigatione di detto Palatino, et per questo nel predetto Concilio erano stati scomunicati, se bene anco loro due temerariamente havevano scomunicato li altri sei, che havevano ratificato, et consentito all'unione. Per questo supplicavano S. Ill.ma si degnasse dar conto a Sua Beatitudine et haverli per raccomandati, et anco raccommandarli caldamente alla Maestà del Rè, perche havendo loro fatta quella unione haverebbero havuto gran persecutione dalli scismatici, et luterani et specialmente dal sopradetto Palatino di Chiovia. Il Signor Cardinale li rispose ch'haveva molto caro che quel Concilio di Bresta fusse finito in bene et che non mancherebbe darne subito conto a S. Betitudine, et sperava anco nella misericordia di Dio, che quelli due Vescovi loro Compagni, che non havevano voluto ratificare haverebbero con l'esempio loro forse anco tornati alla vera Religione, et unione Cattolica, massime, che il Palatino di Chiovia era vecchio, et di ragione non poteva vivere molto, et mancando lui cessarebbe affatto loro persecutione, perchè il figliuolo, Castellano di Cracovia,[363] era buon christiano, et cattolico, però gl'esortava a star fermi et costanti con perseveranza in quella S. Unione, et che egli già in assenza loro li haveva raccomandato a S. Maestà, et di nuovo li raccomanderebbe, et con sicuro, che S. Maestà gli haverebbe sempre favoriti, havendo havuto molto caro quella S. Unione. Parlarono poi detti Vescovi di molte altre cose in lingua polacca, et perche detto Mr. Giorgio non intendeva questa lingua, suppliva per interprete con altro suo compagno chiamato Mr. Stanislao Polacco; tra le altre cose, quel Vescovo Cerillo, che fù in Roma, disse che per Italia et per tutto il viaggio da Roma in Polonia era stato molto bene trattato, ma arrivato alla sua Chiesa, per opera et ad instigatione di detto Palatino di Chiovia, il quale non poteva comportare quella S. Unione, era stato rubbato, et spogliato

---

[363] Janussius (Joannes) Ostrožskyj, filius natu maior ducis Constantini Ostrožskyj; prima dignitas in Regno Poloniae erat Castellania Cracoviensis; obiit in hoc officio an. 1620, ultimus ducum Ostrogiensium in linea masculina.

di tutti li suoi beni da quel (Nalevaico) Capo de Cosacchi, del quale si è parlato di sopra, et all'hora si trovava prigione in Varsavia, il quale haveva spogliato la chiesa di tutte le argenterie, vesti, et paramenti, et la casa sua di ogni altro mobile, che haveva, talmente che la perdita importava più di cento mila fiorini; onde egli con la sua Chiesa erano rimasti ignudi, et per questo supplicava E.za Ill.ma volersi degnare di operare con S. Maestà, che poiche quel (Nalevaico)[364] era prigione, gli facesse ricoperare qualche cosa di quel, che gli haveva tolto. Il Signor Cardinale promisse di farlo con ogni caldezza, et partendosi detti Vescovi li accompagnò seco fuori della porta della sala in capo delle scale.

(*Sequuntur alia negotia*).

LUNEDI A DI 28. Fu cantata una messa solenne per la festa de S.ti Simone, et Giuda nella sopradetta Chiesa di San Giovanni Battista, alla quale vennero Sua Maestà et il Legato et sedevano alli luoghi loro, conforme il solito. Vennero anco a quella Messa li predetti 4 Vescovi Ruteni, et sedevano appresso li Prelati del Signor Cardinale con quelli manti loro rigati. Arrivò un poco prima, che arrivesse il Re, il Cardinale, il quale pigliato l'acqua Santa alla porta, secondo il suo solito, andò dritto alla sua sedia; non fù fatto asperges ne processione come si soleva fare... (post consuetas cerimonias)... finito il Credo dalli cantori il Re andò alla predica, et il Legato se ne entrò in sagrestia per celebrare la sua Messa secondo il solito et mentre si parava Sua Maestà gli mandò a dire per un suo se pareva a E.za Ill.ma, che si dovesse cantare, finita la Messa, un *Te Deum laudamus* etc. per ringratiare Dio per la buona riuscita del Concilio di Bresta, et dell'Unione, che in quel convento havevano fatta giurata, et ratificata li Vescovi Ruteni con la Sede Apostolica. Il Signor Cardinale rispose che questo gli sarebbe piaciuto molto, ma perchè la sera avvanti era arrivata quella nuova cattiva della presa di Agria dubitava, che cantandosi all'hora quel *Te Deum*, etc. alcuni non l'interpretassero in cattivo senso dicendo, che il Rè in presenza del Legato et del Nuntio Apostolico havesse fatto cantare il *Te Deum* etc. doppo haver havuta nuova della perdita di Agria; però, caso che havesse da cantare, giudicava necessario, che il predicatore molto chiaramente in Pergamo pubblicasse a tutti in publico la causa perchè si cantava; ma che non gli pareva necessario allora poiche il *Te Deum* con tutte le cerimonie erano state osservate, et cantato

---

[364] Severianus Nalyvajko, dux cosacorum rebellantium contra Magnates Poloniae in partibus Ucrainae; victus ab exercitu polono, Varsaviae capite plexus est.

in Bresta, dove era stato celebrato il concilio,[365] et conclusa et giurata l'unione; et Sua Maestà accettò in bene il ricordo et non fù cantato il *Te Deum* etc. Si conobbe da questo, come da molte altre cose di pietà, la religione, et devotione del Rè, il qual sicome dicevano ogni giorno recitava l'officio del Signore, come se fosse persona ecclesiastica... (*Sequuntur alia negotia*).

244.

Varsavia, 30. X. 1596.

Narratio Mucantii de prandio apud Card. Legatum cum participatione Episcoporum Ruthenorum et Archimandritarum; hac occasione Episcopi Card. Legato documentum originale unionis in Brest ratihabitae praesentant; prandio vero durante sermonem de rebus unionis et de conversione Moscoviae habebant.

ASV, *Miscellanea*, Arm. I, vol. 82: Itinerario del Card. Gaetano, Legato al Re di Polonia nell'anno 1596 e 97, del Mucante, fol. 114r-115r.

MERCOLEDI, A DI 30 DI OTTOBRE.

Il Signor Cardinale diede da mangiare a tre delli sudetti Vescovi Ruteni, cioè a Michele Metropolita, a Giorgio Arcivescovo, et a Cirillo Vescovo, essendo già Giovanni Vescovo Pinscense partito di Varsavia per alcuni suoi negotii. Giunti a casa del Signor Cardinale furono da E.za Ill.ma incontrati come l'altra volta et condotii in camera dove detto Giorgio Arcivescovo presento al Signor Cardinale una lettera scritta in carta pecora con molti sigilli a piedi dicendo alcune parole in lingua Polacca, quali dall'Interprete furono dichiarate, che in quella scrittura, ch'era stata sottoscritta da tutti li Vescovi Ruteni, che si trovavano al Concilio di Brescia, si conteneva la sostanza di quello, che si era fatto in detto Concilio, con la ratificazione dell'unione alla Sede Apostolica, che pregava E.za Ill.ma volesse mandarla quanto prima a S. Beatitudine, sicome promise egli di farlo presto, et con diligenza; poi andarono a tavola a desinare, nella quale mangiavano anche 4 quelli frati, ò Abbati; et perchè li preti, et frati Ruteni secondo l'ordine loro non mangiano mai carne, et il mercordi, venerdi et Sabato ne anco ova ò latticinii E.za Ill.ma gli diede del pesce. Il che è anco secondo il solito del Signor Cardinale, per

---

[365] Post ratificationem Unionis Berestensis in Berestj, cantatum fuit sollemniter «Te, Deum, laudamus», in praesentia Legatorum Romani Pontificis et Regis Poloniae. Haec tristis coincidentia pro christianitate non permisit sollemnem actionem gratiarum Varsaviae, praesente ipso Rege et Aula regia.

osservare l'usanza del Regno, che sempre il mercordi hà mangiato pesce; ma quando non hà hauti simili hospiti hà mangiato ancora ova, et lacticinii; ma il venerdì non ha nemmeno mangiato latticinii, et ha digiunato sempre, per conformarsi con il costume, che osservava in tutta la Polonia. Quaei Vescovi con li loro frati ragionavano a tavola con il Signor Cardinale di molte cose in lingua polacca et per interprete il Signor Cardinale li rispondeva; tra le altre cose ragionavano della Moscovia, et Gran Duca di quella Provincia, che confina con la Polonia, et è Paese vastissimo, che di lunghezza arriva a 3 mila leghe, che sono 15 mila italiane, et di larghezza 1500 leghe, che sono 7500 d'Italia, et dissero, che quei popoli vivono secondo il rito de Ruteni, ma sono scismatici, et non vogliono in modo alcuno unirsi con la Sede Apostolica, ne riconoscere il Papa per Capo di tutta la Chiesa; anzi abboriscono li cattolici, che tengono, che la loro sola sia la vera fede christiana, et che noi, et tutti li altri siamo in errore. Dissero ancora che quei Moscoviti hanno molti riti et abusi reppugnabili alla fede Cattolica, et che tengono quasi in maggior veneratione S. Nicolò, che Christo Nostro Signore, vero Dio et Salvatore del mondo; dopoi dissero, che dubitavano assai di havere molte persecutioni dalli popoli delle loro città, che adherendo al Palatino di Chiovia havevano havuto per male che havevano ratificata l'unione con la Sede Apostolica, et il Signor Cardinale gli rispose, che non dubitassero perche Sua Maestà alla quale era piaciuto molto quella santa unione haverebbe rimediato in modo, che non gli sarebbe fatto dispiacere. Pregarno ancora E.za Ill.ma che li raccommandasse ancora caldamente a S. Beatitudine, il che promise di fare molto di buona voglia.

245.

Varsavia, 31. X. 1596.

Card. Gaetano de Petro Arrudio deque pecunia ei pro vestitu hiemali data.

ASV, *Nunziature diverse*, vol. 273, fol. 137v.

Al Cardinal San Giorgio.

In Varsavia all'ultimo d'ottobre 1596.

(1) Il Greco mandato qui di Roma per assistere a questi Vescovi Ruteni et promessogli perciò provisione e trattenimento per quanto esso mi dice, essendo venuto l'inverno, che non ci lascia sentir l'autunno e trovandosi (2) vestito d'estate, mi ha pregato, che io voglia soccorrerlo di qualche aiuto, (3) che acquisti in buone pellicie; et io il pò, che me ne trovo addesso alle volte più d'un paio, and'io gli hò fatto pagar cinquanta scudi in contanti da Montelupi di Cracovia con promissione fatta da

me, che saranno fatti buoni in Roma, secondo, che è stato fatto in altri pagamenti, fatti da essi per servitio della Sede Apostolica.

Havendomi chi costa la presente cautione per inviarle à V.S. Ill.ma quale credo, che ne farà seguir effetti, autenticando la promissione che io ne hò fatta, et vorrà vincermi in questo atto di beneficenza; mentre mi ingegnerò io di vincer ogni altro nel desiderio di servir a V.S. Ill.ma, a cui et.

Notae: 1. trovandosi qui quel Greco, che fù mandato di Roma per assistere; 2. mal vestito, m'hà pregato; 3. et perche io vedo il bisogno suo gl'hò fatto pagar qui in contanto da Montelupi di Cracovia cinquanta scudi, havendogli io promesso, che da V.S. Ill.ma gli sarano fatti pagar in Roma nel modo che gli sono stati menati buoni altri pagamenti, fatti da essi per servitio della Sedia Apostolica. Et a questo officio hanno voluto da me la presente, con che basciando a V.S. Ill.ma humilissimamente le mani, prego N. Signore, che la feliciti, et conservi sempre, etc.

246.

Berestja, 10. XI. 1596.

Relatio Petri Arcudi ad Generalem Soc. Jesu de celebratione Synodi Berestensis deque negotiis connexis.

ARCH. SOC. JESU ROMAE, *Epist. Germaniae*, vol. 176, fol. 259b-259dv.
HALECKI OSKAR, *Sacrum Poloniae Millenium*, vol. I, pag. 107-110.

(f. 259b) R.mo Padre in Christo sempre colendissimo.

Vengo à significare à Vostra Paternità R.ma, come richiede il mio debito, quello che sin hora con l'aggiuto divino successe in queste parti della Rhussia in servitio di detta natione. *La publicatione della loro Unione* con la Romana Chiesa si prolongò alli 16 di ottobre, nel qual giorno celebrano li Greci la festa di Santo Thomaso Apostolo. Dio nostro Signore sia quello, che li conservi in detta Santa unione et fede, come fece all'Apostolo. Et questo si fece in simil tempo per molti et degni rispetti, tra li quali uno principalissimo era, che si potessero trovare alquanti Senatori Catholici, che detto negotio dovevano favorire, i qualli erano altrimenti impediti *circa la festa di Santo Michele* per certi giudicij privati che si fano in certe città, nelli qualli dovevano trovarsi et comparire, et per tanto si dismisse in questo tempo. Ma perche, per la libertà che comporta questo Regno, si dubitava che non nascesse tumulto dai secolari in questa Synodo, si *convocò alquanti giorni innanzi li Vladici con il loro Metropolita per ordine del Re in un suo loco nella diocesi* di Mons.or Bernardo Vescovo di Luceoria,

et esso Vescovo con molto zelo, *prudentia, et humanità trattò con loro le cose* essentiali, che appartenavano dal canto loro in questa Unione, si che li fece fare la professione della fede, scrivere et sottoscrivere di propria mano, et sigillare per esser mandata a Sua Santità. Di più li persuasse, che dovessero lasciarsi sciogliere dallo schisma, il che, acconsentito che hebbero, fece come delegato in questo di Sua Santità il *Vladica di Vlodimiria*. In questo si scoprì (f. 259 bv.) il zelo, la constantia, la sincerità et buona mente di questi Vladici, impero che con tutto che si sentissero gran minaccie da secolari, et in particolare dal *Palatin di Chiovia* principalissimo de Rhuteni, essi non di meno si mostrorno essere huomini et pij Religiosi. Ne mancò il Palatino, innanzi che si venisse alla publicatione, di *promettere al Metropolita più di 25 vilaggi,* [366] se volesse rivocarsi, et trovar qualche scusa, come fecero dui altri Vladici che tirò dalla sua, i qualli dicevan gabbati, per che sottoscrissero la charta bianca, ma non per conto della Unione, ma veramente mentivano, per che gli altri affirmavano con giuramento tutto l'apposito. Non manca, dico, di far questo ma il Metropolita se ne rise delle sue promesse. Per il che il Palatino mutò partito, et menò seco una massa di heretici nobili, et audaci, i quali dovessero turbare tutto questo atto, et non só dove trovò un certo Nicephoro Greco, che un tempo fà studiò in Padova et credo sia stato ancho Diacono del Patriarcha Hieremia, et forse Exarcho, questo tale menò, acciò havesse à disputare in Greco del dogma della processione dello Spirito Santo perche credo haveva inteso che erano venuti dui del Collegio Greco, et anco me prima il Palatino conosceva, et non so chi di più della famiglia del Palatino salutò messer Georgio Moschetti per nome et conome, quando una volta ci videro à celebrare. Di più se diceva che questo tal Nicephoro, oltra la disputa, nella quale tengo certo che saria stato simile alli altri Greci, et io me ne rideva, havesse ordine dal Patriarcha, (non so chi si sia per che sin hora sono stati dui doppo (f. 259 cl.) da morte di Hieremia, l'uno costituito da Sinan Bassa, et doppo la morte di detto Bassa deposto, et constituito un'altro more solito, nimirum oblata à Grecis pecunia). Basta da qualunque si sia haveva questo Nicephoro ordine, ò *almeno così si fingeva, di scommunicare il Metropolita* et deponerlo, et non è dubio che se havesse letto simil lettere in chiesa presente populo, haveria causato molto disturbo, et i populi, massime agiutati dalli malevoli, si sariano alterati da i proprj pastori; ma lodato sia Dio, non gli vene fatta. Con simil gente, et con tre mille cavalli vene il Palatino

---

[366] Exemplum « argumentorum » adhibitorum ex parte adversa Unioni. Arcudius, qui proximus erat coetui Metropolitae eiusque asseclarum, de hac re optime scire potuit.

ARCHIVVM SECRETVM
APOSTOL. VATICANVM

Tab. 19: Subscriptio C. Terleckyj; cfr. pag. 216

SANCTAM Catholicam, et Apostolicam Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum matrem, et magistram agnosco, Romanoque Pontifici Beati Petri Apostolorum Principis successori, ac Jesu Christi Vicario veram obedientiam spondeo, ac juro.

CAETERA item omnia à sacris Canonibus, et Oecumenicis Conciliis, ac præcipuè à Sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita, et declarata indubitanter recipio, atque profiteor; simulque contraria omnia et schismata, atque hæreses quascumque ab Ecclesia damnatas, et reiectas, et anathematizatas, ego pariter damno, reijcio, et anathematizo.

HANC veram Catholicam fidem, extra quam nemo saluus esse potest, et quam in præsenti sponte profiteor, et veraciter teneo, eandem integram, et inuiolatam usque ad extremum vitæ spiritum constantissimè Deo adiuuante retinere, et confiteri, atque à meis subditis, vel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, et prædicari quantum in me erit curaturum.

Ego idem Hipatius Pocij Protohieromonachus Epūs Vlodimiriensis et Brzesciensis procurator supradictorum Dominorum Archiepiscopi et Episcoporum Ruthenorum procuratorio eorum nomine et meo proprio nt supra spondeo voueo ac juro sic me Deus adiuuet et hæc sancta Dei Evangelia

SANCTAM Catholicam, et Apostolicam Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum matrem, et magistram agnosco; Romanoque Pontifici Beati Petri Apostolorum Principis successori, ac Jesu Christi Vicario veram obedientiam spondeo, ac juro.

CAETERA item omnia à sacris Canonibus, & Oecumenicis Conciliis, ac præcipuè à sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita, et declarata, indubitanter recipio, atque profiteor; simulque contraria omnia et schismata, atque hæreses quascumque ab Ecclesia damnatas, et reiectas, et anathematizatas, ego pariter damno, reijcio, et anathematizo.

HANC veram Catholicam fidem, extra quam nemo saluus esse potest, et quam in præsenti sponte profiteor, et veraciter teneo, eandem integram, et inuiolatam usque ad extremum vitæ spiritum, constantissimè, Deo adiuuante, retinere, et confiteri, atque à meis subditis, vel illis quorum cura ad me in munere meo spectabit teneri, doceri, et prædicari quantum in me erit, curaturum.

Ego idem Cyrillus Terleczky Exarcha Episcopus Luceorienſis, et Ostrosiensis, Procurator supradictorum Dominorum Archiepiscopi, et Episcoporum Ruthenorum procuratorio eorum nomine, et meo proprio, vt supra spondeo, voueo, ac juro

SIC me Deus adiuuet, et hæc sancta Dei Evangelia

Ἰδιόχειρα τῶν ἐπισκόπων καὶ ἀρχιμανδριτῶν πληρεξουσίων
ἐξαρχικὸν ἔχοντος θρόνον Γαλικίας

bene stipato. Dal'altro canto li nostri cioè l'Arcivescovo di Leopoli, Mons.or nostro di Luceoria, et il Vescovo di Chelma, delli secolari il Signor d'Olica et Palatin di Trocka Raggivil, huomo di singular pietà, il Cancelier di Lituania et Thesoriero, parimente segnalatissimi così in officio, nobiltà, et facultà, come in zelo christiano et bontà, venero, se bene con molta gente, ma molto più con auttorità. La onde subbito arrivati et ogni un da per se et insieme andorno per *ordine del Re à dire al Palatino*, che in detta Synodo non dovesse intrometterse nessuno heretico, non trattandosi negotio di essi, *et che quel Nicephoro*, come quello che si era intricato nelle cose della Valachia, et fugi di prigione, non solamente havesse auttorità veruna di parlare, ma quanto prima dovesse esser presentato dal Palatino al Re come prigione, soto pena di cinquecento milla scudi, et di suspetto di congiura et ribellione. Di più *improverorno l'ingratitudine del Palatino* verso il Re, et la sua inconstanza, et gli imputorno tante altre cose, che lui si mortificò molto, et hebbe altro che pensar, che di Synodo.

(f. 259 cv.) Con tuto ciò questi Signori per dui giorni continui non fecero altro, che far il possibile se potevano ridurre à bona mente il Palatino, et ad accettar l'unione, ma vedendo che lui dava parole, finalmente si risolsero à burlarsene di lui, et pigliando con le lor gente li passi della città et della chiesa cosi Rutena, come del rito latino presente populo et clero in habito Pontifical cosi Greco, come latino andorno nella chiesa prima de Rhuteni et lette le lettere di Nostro Signore che mandava lorò, et le loro risposte che mandavano al Papa significandogli che già havevano accettato la unione, et che lo riconoscevano per Sommo Pastore, si cantò in lingua Rhutena il Te Deum laudamus. Di poi venero nella chiesa de latini et cantorno l'istesso hynno, et si diedero invicem l'osculo pacis, con tanta solennità et allegreza, che non credo un atto simile sia stato mai doppo quello del Concilio Fiorentino. Il giorno seguente andorno li prelati latini nella chiesa de Rutheni, sentirno *la messa loro, et il Padre Scarga fece una* predica loro, essendo stato grandissimo concorso. Visto il Palatino tal fine di questo negotio, ne prima era uscito fuor di casa, ne all'hora uscì, ma il gorno seguente si partì con tutta quella sua gentaglia, non havendo guadagnato altro che grandissima spesa, et grandissima confusione. Questi Vladici poi escommunicorno quelli altri dui che si revocorno, [367] l'uno de quali, per che nelli tempi passati si era constituito Vescovo novo in preiudicio del Metropolita et è quello di Leopoli, per

---

[367] Gedeon Balaban — Leopoliensis, et Michaël Kopystenskyj — Peremysliensis. Cfr. documentum excommunicationis sub nr. 232-233.

consenso di tutti li Vladici, del Metropolita, et del'Arcivescovo latino di Leopoli, lo vogliono anulare.

(f. 259 d.) Del'altro Vescovo poco se ne curano che sia unito ò non, per che tiene la moglie, et si fece Vescovo, senza che la moglie havesse consentito di lasciarlo, et per questo la tiene. Ma essi darano il Vescovato à un altro, et in tutto questo servirà facilmente il brachio secolare del Re.

Del Calendario, (per dar pieno riguaglio del tutto a Vostra Paternità Rev.ma, se bene vedo di eccedere il modo di scriver lettera) sono deliberati di volerlo accettare, ma acciò non nasca qualche disturbo della plebe, ricercano parimente in favor loro il brachio del Re, et questo succederà in cotesta maniera, che loro determinarano il tempo et giorno, quando ogni Vladica lo debba publicare nella sua diecesi, et il Re scriverá secondo la diversità de luochi à diversi capitani et Palatini, che trovandosi presenti se occorre niente, agiutino li Vladici. Et questo basti per detta Unione per che son stracco di scrivere, et sono quasi per viaggio.

Del Seminario, intendo che per ordine di Sua Santità l'Ill.mo Card.le S. Giorgio ha scritto al legato che debba fare quanto si ricerca, et così havevano ottenuto circa l'intrata et la fabrica quello che poco speravano. Io mi sono affaticato per il luogo, et tengo quasi certo che si farà in Vilna. Sono di questo parere tutti anche li Vladici et il Metropolita eccettuando quello di Vlodimiria, quale vorria in Bresta, ma non è cosa à proposito. Il Metropolita hà gran desiderio *di veder Roma*, restando al possibile contentissimo, che Sua Santità habbia *concesse le loro ceremonie*, per il che ha voluto, che (f. 259 dv.) io *come Romano Greco*, celebrasse in presentia sua, et restò molto sodisfatto. Nella qual celebratione, essendomi stata offerta l'acqua in loco del vino, non fu vera consecratione, et nella communione accorgendomi io domandai del vino et di novo consecrai, la qual cosa credo Dio Nostro Signore permettesse acciò fosse esempio agli altri Sacerdoti Rhuteni catholici, se tal caso gli intravenisse, per che loro mi dicevano di poi che non haveriano fatto altro, ma io instruendogli, gli replicai, che non saria stato vero sacrificio. Certi contrarij hebbero ardire di dire, che Dio fece miracolo et converti il vino in aqua, per mostrar che non gli piaceva questa Unione, ma io gli risposi, che doveva fare perfetto il miraculo à convertir ancho il pane in pietra, et cusi habia stato contrario miracolo di quello che il demonio ricercava da Nostro Signore nel deserto, et di quello che fece in Cana Galileae. Dispiaque al Metropolita che Sua Santità havesse concesso à quei dui Vladici che venero à Roma in nome suo il portar il sacco quando celebrano more Patriarchae Constantinopolitani, il che era privilegio à lui concesso antichissimo, con il qual si discerne dalli altri Vescovi di questa gente. Non sa però cosa che lo

alienasse et alontanasse della charità christiana, et hano costituito che quando detti Vladici celebrarano insieme con il Metropolita non debiano portar, se non l'antico. Ne ho altro per adesso che scrivere à Vostra Paternità Rev.ma se non al solito mio dimandargli la sua Santa benedittione et Sante orationi, per mezo delle quali prego Dio Nostro Signore si degni concedermi a tempo suo quello che concesse à San Dominico et che pregò per un certo.

Da Bresta, li 10 Novembre 1596.

Di Vostra Paternità Rev.ma Servitore in Christo devotissimo.

Pietro Arcudi.

247.

Cracovia, 21. XI. 1596.

Card. Gaetano alias scripturas Ruthenorum Synodum Berestensem spectantia transmittendo, documentum originale sigillis et subscriptionibus munitum Romam portandi sibi reservavit, ne itinerum incertitudine pereat.

ASV, *Nunziature diverse*, vol. 273, fol. 155rv.

Al medesimo (A Card. S. Giorgio). In Cracovia alli XXI di Novembre 1596.

(*Post alias res narratas*)...

La scrittura fermata (1), et sigillata dai Vescovi Ruteni, ratificanti (2) l'Unione con la Chiesa latina, et la soggettatione al Pontefice Romano, fù consignata da essi (3) medesimi nelle mie mani; et io per non far si (4) grosso volume e con risico di perdersi inviandola per la strada ordinaria (5), l'hò ritenuta appresso di me; che hò non pò d'ambitione d'esser il presentatore io stesso nel mio ritorno in Italia (6), col divino aiuto. (*Sequuntur aliae res*).

Notae: In prima conceptione textus erat scriptum: *1. sottoscritta; 2. li quali in essa confessano; 3. loro; 4. perchè havrebbe fatto; 5. corso pericolo di perdersi ò di guastarsi, per la via ordinaria; 6. per consigliarla io medesimo quando seguirà il mio ritorno in Italia.*

248.

Roma, 11. XII. 1596.

De Synodo Berestensi et de obstaculis ex parte Ducis Ostrožskyj.

Bibl. Vat., *Urb. lat.*, vol. 1064, fol. 804v-05.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 121, n. 603.

Di Roma, li 11 X.bre 1596.

(f. 804v)...

Se Nostro Signore sentì gusto grande per la reconciliatione delli Vescovi Ruteni con la Chiesa latina, tanto maggior disgusto intende haverli apportato poi il disturbo, che alli detti Vescovi ha dato il Duca di Ostrogia, Palatino di Chiovia, il quale oltre ad havere suborrtati due di quei Vescovi a non riconoscer per capo il Sommo Pontefice, era ancora (f. 805) con m/2 huomini armati entrato in quella provintia per sforzar gl'altri Vescovi a fare il medesimo, i quali essendosene ricorsi a Cracovia et lamentatosene col' Cardinale Gaetano, S. S. Ill.ma havea di modo operato col'l Re, che Sua Maestà mandò ordine al Duca, che non dovesse più disturbar quei Vescovi, perche altrimente haveria ripreso in altra maniera il suo ardire. Et però si sta qua aspettando di sapere l'esito. ...

249.

Varsavia, 15. XII. 1596.

Litterae universales Regis Sigismundi III promulgantes et confirmantes decisiones Synodi Berestensis.

HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, Leopoli 1862, pag. 234-240.

Zygmunt III, z łaski Bożej król polski, Wielki Xiążę Litewski etc. wszem w obec y każdemu z osobna wysokiego i niższego stanu wiary Greckiej, ruskiej. Iudziom duchownym i swieckim, poddanym naszym, obywatelom wielkiego księstwa Litewskiego uprzejmie i wiernie nam miłym. [368]

Oznajmuemy wam, iż my hospodar mając to w umyśle naszym jakośmy powinni starač się o rozmnożenie chwały pana Boga wszechmogącego i o zabawienie dusz ludzkich, zwłaszcza wiernych i miłych poddanych naszych, których nam pan Bóg z woli i miłosierdzia bożego swego w sprawę i staranie pod panowanie nasze zlecič i podač raczył. A bacząc to z pisma i zakonu bożego, iż jako jest jeden Bóg wszechmogący w Trójcy wielbiony, tak też ma byč jeden kościół albo cerkiew, jeden chrzest, jedna wiara, jedna owczarnia panska, jeden pasterz, jako to pan nasz Jesus Chrystus, sprawując tu na ziemi zbawienie ludzkie postanowič i przykazač raczył, zbudowawszy i ufundowawszy na wierze świętego

[368] Decretum promulgationis et iustificationis Synodi Berestensis ex parte Regis Poloniae, exaratum, ut videtur in lingua polona et ruthena. Narrat totam seriem actorum et confirmat privilegia concessa ex parte civili Regni Poloniae.

ucznia i apostoła swego Piotra, jako na najmocniejszej skale kościół swój, którego i bramy piekielne przemódz nie mogą. Tegoż samego Piotra świętego za modlitwą pana naszego Jezusa Chrystusa wiara nie ustawała, i temu samemu pan i zbawiciel nasz Jezus Chrystus poruczył paść owieczki i baranki swoje; temu samenu roskazał potwierdzać w wierze braci jego i insze ucznie i Apostoły swoje; temu dał klucz królestwa swego niebieskiego i moc nieustającą tu na ziemi, otwierać i zamykać tak, iż co tu stolica i zwierzchoność ś. Piotra apostoła zwiąże, związano będzie i na niebie, co rozwiąże, rozwiązane będzie i na niebie. Co od czasów apostolskich trwało wiele lat i wieków, aż gdy za grzechy ludzkie heretyctwo aryanskie większą część świata i chrześcian zaraziło było, że i sami cesarze chrześcianscy, a nawet i patryarchowie niektórzy, zwłaszcza carogrodzcy, długi czas w tym błędzie trwając, od posłuszenstwa najwyższego i najstarszego pasterza swego odstępowali, sama stolica apostolska Piotra świętego w prawdziwej wierze nieustając potwierdzała bracią swoją, i częstokroć na starożytną drogę z błędów ich nawodziła, jako to niedawnych prawie czasów na synodzie głównym florentskim przez Jósefa patryarchę i Jana Paleologa cesarza carogrodzkiego zupełnie do tego posłuszenstwa wrócili się byli, wyznawając iż papież rzymski jest ojcem i uczycielem i sprawcą całego chrześcianstwa, i prawym Piotra ś. namiestnikiem, na którymto synodzie i z panstwa naszego Metropolit kijowski halicki i wszystkiej Rusi Izydor bywszy, to zjednoczenie przyniósł, i te kraje ruskie w tymże posłuszenstwie i zwierzchności stolicy rzymskiej utwierdził, co i przodkowie nasi królowie Ichmości polscy przyjąwszy i poddanym swym w panstwach swych pochwaliwszy, wolności duchowienstwa cerkwi ruskiej takoweż, jakich duchowni kościoła rzymskiego używają, uprzywileiowali, aby iuż jako jednego ojca dzieci jednakiej wolności używali. Od którego zjednoczenia gdy zaś dla niewdzięczności łaski bożej patryarchowie carogrodzcy odtsąpili, i za takowy swój grzech odstęstwa i rozerwania jedności cerkiewnej w moc poganską Turecką wpadli, wiele błędów, złych postępków i brzydkiego świętokupstwa i w tych krajach ruskich nastąpiło, iż się herezyie rozsiały i rozszeržyły, a wszystkie te prawie Ruś opanowały, cerkwie opustoszyły, chwała Boża zniszczała, a zatym i te przywileia i wolności nadane w zapomnienie i lekkie poważanie ku dalszemu zniszczeniu cerkwi i stanu duchownego ruskiego pryść musiały.

To wszystko chcąc my znowu naprawič i do pierwszego starodawnego porządku przywieść w panstwach naszych, porozumiewaliśmy się w tym pierwej z starszemi przełożonemi duchownemi waszemi, którym to właśnie należało, i którzy sami doczytawszy się tego w xięgach swoich Soborów dawnych i w prawiłach ojców SS., że patryarchowie wszyscy pod posłuszenstwem Papieża zawsze bywali, za starszego swego mając

przełożonego we wszystkich sprawach duchownych do niego się uciekali, i bacząc że patryarchowie carogrodzcy przeciwko Soborom i prawiłom ojców SS. błądzą, nie chcąc im do tego pomagać i w tym błędzie i odszczepienstwie trwać dłużej, z wiadomością naszą hospodarską, a z Soboru swego duchownego słali z tym do ojca świętego Klemensa VIII, Papieża rzymskiego, który prawie jako prawdziwy ojciec owczarni panskiej do jedności cerkwi Bożej was przyiowszy, i od zwierzchności patryarchów carogrodzkich wyzwoliwszy, rozgrzeszywszy, wszystkie obrzędy cerkiewne ruskie, według starodawnego zwyczaju i ustaw SS. ojców greckich, nie czyniąc w nich najmniejszej odmiany w swej kłubie wiecznie zostawił, i na to wszystko przez wielebnych ojców episkopów władyków włodzimirskiego i łuckiego z soboru nowogrodzkiego do wieleb. jego posyłanych, wszystkim wam i następcom waszym pisma i przywileje swoje przysłał, zaczym wielebny Dom. Michał Rohoza episkop metropolit kijowski, halicki i wszystkiej Rusi z pozwoleniem naszym sobor główny w Brześciu na dzien 6 miesiąca wedlug kalendarza ruskiego złożył,[369] na który zjechawszy się z inszemi episkopami władykami, bracią swoią Włodzimirskim, Luckim, Połockim, Chełmskim, Pinskim i z mnogiemi Archimandrytami, Ihumenami, Protopopami, Popami, Czercami, Diakonami z inszemi wielo ludzi religii greckiej ruskiej, duchownymi i świeckiemi, schodzili się na miejsce Soborów zwykłe do cerkwi katedralnej ruskiej założenia ś. Mikołaja i tam od chwały Bożej, z modlitwami i nabożenstwem przystojnym, pierwszego dnia zacząwszy, przez trzy dni z sobą bywając, z dobrym rozmyśleniem i uważeniem tę świątobliwą zgodę namawiali ustanowili przywodząc i zbierając pisma święte, Sobory dawne i prawyła SS. ojców, wzywając też do tego braterskim prawie upomnieniem i miłością Michała Kopestynskiego przemyskiego, a Gedeona Bałabana Lwowskiego Władykow, i inszych Towarzyszów ich, którzy pierwiej sami dobrowolnie do tego zjednoczenia przystąpiwszy, nam hospodaru przez pisma i listy swoje to oznajmiwszy, teraz, z namowy ludzi upornych, opuściwszy starszego swego archiepiskopa metropolitę i braci swoich episkopów władykow, opuściwszy też dom Boży, miejsce święte, na którym schodzić się z starszym swym powinni byli, żadnego razu w cerkwi Bożej po wszystek czas soboru nie postawszy, woleli złączyć się z nowochrzczęcy Aryany, bluźniercami pana Boga naszego w Trójcy wielbionego i z inszymi różnymi heretykami, nieprzyjaciołami i wzgardzicielami wiary prawosławnej ruskiej.

---

[369] Sequitur descriptio actorum in Synodo Berestensi, mense Octobri. Est haec littera et diploma documentum notificationis pro omnibus civibus Regni et Magni Ducatus Lithuaniae.

A nadto wziowszy do siebie w towarzystwo szpiegów i zdrajców naszych, niejakiego Nicephora i innych Greków, ludzi cudzoziemskich, w bożnicy heretyckiej, gdzie kazania heretyckie bywają, miejsce sobie miasto domu bożego obrawszy, prawie złością, a uporem i jako Faraonownym sercem zakamieniałem postępowali, i rzeczy im nienależących ważyli się tak przeciw zwierzchności swoiej jako też przeciw nas, hospodara pana swego i przeciw rzeczypospolitej ojczyzny swojej, przepomniawszy pierwszego pozwolenia i pism swoich, upornie od cerkwi bożej odrzucili się, i pokątnie spisy i protestacye iakieś czynili, i iako o tym wiadomość mamy, do gołych Membranow pieczęci swoie przykładali, i ręce podpisywali, i inszych ludzi różnych i do soboru nienależących, do podpisów rąk i do pieczętowania przywodzili i mocą przymuszali, i na tych gołych membraniech potym coś gwoli sobie napisawszy, snadź to po panstwach naszych rozsyłać ważyli się, a wielebny archiepiskop metropotit z inszemi wszystkiemi episkopami władykami i ze wszystkim duchowienstwem, radząc o zbawieniu dusz ludzkich i zabiegając spustoszeniu cerkiewnemu, zgodnie na tym Soborze porządnym brzeskim, na miejscu odprawowania soborów zwykłym, w cerkwi założenia ś. Mikołaja, przy bytności posłów ojca ś. papieża rzymskiego, także przy posłach naszych hospodarskich i przy wielkim zgromadzeniu ludzi zacnych i pospólstwa, duchownych i świeckich, do jedności cerkiewnej stolicy apostolskiej rzymskiej istotnie przyłączyły się, zwierzchność cerkwie i ludu Bożego najwyższsemu pasterzowi prawdziwemu ojcu ś. Klemensowi ósmemu papieżowi rzym. przyznawszy, posłuszenstwo jego swiątobliwości i po nim będącym wszystkim episkopom rzymskim, jako namiestnikom Chrystusowym oddali i przysięgami, pismem i pieczęciami swymi na wieczne czasy utwierdzili, i tak cerkiew i wiarę grecką ruską z kościołem i wiarą, powszechną rzymską znowu złączyli i zjednoczyli, tak iż według słowa i przykazania Bożego staliście się prawie już jednym ludem i kościołem Bożym, jedna wiara, jeden chrzest, ieden dom Boży, jedna owczarnia pod sprawą jednego prawdziwego pasterza od pana Boga Jezusa Chrystusa postawionego.

To my wam oznajmujemy, abyście się z tego cieszyli i chwałę panu Bogu wszechmogącemu w Trójcy wielbionemu z nami wspólnie jednemi usty i jednym sercem oddawali, i płonnych powieści i pism od ludzi upornych i nierozsądnych odszczepieńców nie słuchali, nie przyjmowali i wiary im nie dawali. A starszych swoich metropolitę i władyków, jako własnego archiepiskopa i episkopów swoich we wszystkich uczciwości mając, posłuszenstwo im zwykłe czynili i oddawali, i przeciw im nie buntowali się, i młodszym buntowąę się nie dopuszczali.

A iż wielebny achiepiskop metropolit kijowski, halicki i wszystkiej Rusi, ze wszystkim soborem, Kopestynskiego władykę przemyskiego i Ba-

labana władykę Lwowskiego i inszych towarzyszów i pomocników ich, jako własnych odzsczepienców, którzy nie tylko od dobrowolnie pierwej przyjętej zgody i zjednoczenia upornie niesłusznie odrzucili się, ale i opuściwszy cerkiew bożą, z bluźniercami imienia Bożego i wiary chrześcianskiej nowochrzcencami, Aryanami i inszemi heretykami spółkowali i w bożnicy heretyckiej z nimi przebywali, namowy i pisma jakieś czynili na zwierzchność swoją, i na ludzie władzy ich niepodleglych targnąć ważyli się, z ludźmi cudzoziemskiemi szpiegami i zdrajcami naszemi obcowali, i do spraw tutejszych w towarzystwo ich sobie brali, i wiele rzeczy niesłusznych nie tylko przeciw starszego swego, ale też przeciw nam, hospodara i ku szkodzie panstw naszych czynili, za te ich, i insze występki nie bł ogosławił ich i wykloł i dostojenstwa episkopskie zwierzchności swej pasterskiej z nich zdiąwszy, od cerkwi Bożej odłączył. Przeto abyście o tym wiedząc pomienionych Kopestynskiego i Bałabana od tego czasu za władyków i episkopów nie mieli, błogosławienstwa jako od przeklętych nie brali, społku i obcowania z niemi jako z przeklętemi nie mieli.[370]

A iżby to wszystkim ku wiadomości przyszło, i od każdego wypełniono było wam wojewodom, starostom, dzierzawcom, ciwunom, samym, namiestnikom i urzędnikom ich, także wójtom, burmistrzom, rajcom, ławnikom przykazujemy, żebyście sami temu postanowieniu Synodu Brzeskiego niwczym przeciwni nie byli, a drugich poddanych naszych, którzyby temu sprzeciwiali się, karali. A ten list nasz wszędzie przy kościołach, cerkwiach i na targach, kopie z niego przypisując, przybiać i to wszystkim ku wiadomości przywodzić rozkazali koniecznie, inaczej tego nie czyniąc.

Pisan w Warsawie, roku Bożego Narodzenia 1596, mesiąca decembra 15 dnia.

250.

Varsavia, 15. XII. 1596.

Sigismundus III, Rex Poloniae unionem cum Romana Ecclesia collaudat et utilitates ex eadem crescentes exponit, episcopos tamen Premisliensem et Leopoliensem unioni resistentes et a Metropolita excommunicatos ab omnibus vitari vult.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 151, Nr. 114.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 771, nr. 446.

---

[370] Rex excommunicationem episcoporum Leopoliensis et Peremysliensis, a Metropolita factam, acceptat et promulgat, etsi postea nihil fecit, ut ad effectum deduceretur, ob rationes politicas, et praesertim ad conciliandum sibi animum ducis Constantini Ostrožskyj. Cfr. infra admonitionem sub dat. 22.III.1599, nr. 320.

Жикгимонтъ третій, бежьею милостью король польскій, великій князь литовскій, рускій, прускій, жомойтскій, мазовецкій, инфлянтскій, а шведскій, кготскій, вандальскій дѣдичный король всимъ посполито и кождому зособно, высокого и низкого стану вѣры греческоѣ рускоѣ людемъ духовнымъ и свѣтцкимъ, подданымъ нашимъ, обывателемъ великого князства литовского, щирѣ и вѣрнѣ намъ милымъ.[371]

Ознаймуемъ вамъ, ижъ мы господарь маючи то въ умыслѣ нашомъ, яко есьмо повинны старатися о розмноженье хвалы пана бога всемогущого и о збавенье душъ людскихъ, звлаща вѣрныхъ и милыхъ подданныхъ нашихъ, которыхъ намъ панъ богъ зъ воли и милосердья своего божского въ справу и старанье подъ панованье наше злѣтити и подати рачилъ, и видѣчи, то съ письма и зъ закону божьего, ижъ яко есть одинъ богъ всемогущій въ троицы славимый, такъ тежъ маетъ быти одинъ костелъ або церковъ, одинъ хрестъ и одна вѣра, одна овчарня господняя и одинъ пастыръ: яко то панъ збавитель нашь Іисусъ Христосъ справуючи тутъ на земли збавенье людское, постановити и приказати рачилъ, збудовавши и уфундовавши на вѣрѣ святого учня и апостола своего Петра, яко на моцной скалѣ, костелъ свой, которому и брамы пекельные премочи не могуть... Тому самому панъ и збавитель нашъ Іисусъ Христосъ поручилъ паствити овечки и баранки своѣ, тому самому велѣлъ потвержати въ вѣрѣ братью его и иншіе ученики и апостолы своѣ... звязано будетъ и на небѣ, а што розвяжетъ, розвязано будетъ и на небѣ. Што отъ часовъ апостольскихъ трвало много лѣтъ и вѣковъ, ажъ коли за грѣхи людскіе еретицтво арыянское большую часть свѣта и христіянъ заразило было, же и сами цесары христіянскіе... черезъ долгій часъ въ томъ блудѣ трваючи, отъ послушенства навышшого и старшого пастыря своего отступовали... Столица апостольская Петра святого, въ правдивой вѣрѣ не уставаючи, потвержала братью свою и частокроть на старожитную дорогу зъ блуда ихъ выводила, яко то... давныхъ часовъ, на сынодѣ головномъ флорентійскомъ, черезъ Іосифа патріярху и Яна Палеолога цесара,царокгроцкихъ, зуполнѣ до того послушенства вернули-ся были вызнаваючи, ижъ папа римскій есть отцем, учителемъ и справцою всего хрестіянства и правымъ Петра святого намѣстникомъ. На которомъ-то сынодѣ флорентійскомъ и зъ панства нашого митрополитъ кіевскій, галицкій и всея Руси Исидоръ бывши, тое зъедноченье церкви божое принялъ, и тые краи рускіе въ томъ же послушенствѣ и зверхности столицы римскоѣ утвердилъ. — Што и продкове наши, короли ихъ милость польскіе принявши и подданнымъ своимъ въ панствахъ своихъ

---

[371] Simile diploma ac praecedens, datum in lingua ruthena; agitur de historia, serie actorum et promulgatione civili Unionis Berestensis ex parte Regis Poloniae. Cfr. 240

ухваливши, вольности духовенству церкви рускоѣ, таковыежъ якихъ духовные костела римского уживаютъ, надали и упривильевали, абы вже яко одного отца дѣти, одинакоѣ вольности уживали. Отъ которого зъедноченья кгды зась, для невдячности ласки божскоѣ, патріархове царокгродскіе отступили, и за таковый свой . . . грѣхъ отступленья и розорванья единости церковноѣ въ моцъ поганьскую турецкую упали; много... и въ тыхъ краѣхъ рускихъ наступило, ижъ ся герезыи розсѣяли и розширили и всю правѣ Русь опановали: церкви спустошѣли, хвала божая знищила, а за тымъ и тые привилеи и вольности наданые въ забытье и въ легкое поваженье къ дальшому знищенью церкви и стану духовного руского прійти бы мусѣли. Што все хотѣчи мы знову направити и до первшого а стародавного порядку привести въ паньствахъ нашихъ, порозумѣвалися есмо въ томъ первѣй съ старшими преложоными духовными вашими, которымъ то властнѣ належало, и которые сами дочитавшися того въ книгахъ своихъ соборовъ давныхъ и въ правилахъ святыхъ отецъ . . . далей трвати . . ., за вѣдомостью нашою господарьскою, съ собору своего духовного слали съ тымъ до отца святого Клемента осьмого папы римского, который, правѣ, яко правдивый отецъ овчарни панскоѣ, до единости церкви божое васъ принявши и отъ зверхности патріярховъ царокгродскихъ вызволивши и розрѣшивши, вси обряды церковные рускіе водлугъ стародавного звычаю и уставы святыхъ отцовъ грецкихъ, не чинячи въ нихъ наменьшоѣ отмѣны, въ своей клюбѣ вѣчнѣ зоставилъ и на то все черезъ велебныхъ отцовъ епископовъ, владыковъ володимерского и луцкого, съ собору новгородского до велебности его посыланыхъ, всимъ вамъ и наслѣдкомъ вашимъ письма и привилеи свои прислалъ.

За чимъ велебный киръ Михайло Рагоза, архіепископъ митрополитъ кіевскій, галицкій и всея Руси, за позволеньемъ нашимъ, соборъ головный въ Берестью на день шостый мѣсяца октебра водлѣ календара руского зложили: на который зъѣхавши ся съ иншими епископами владыками, братьею своею, володимерскимъ, луцкимъ, полоцкимъ хелмскимъ, пинскимъ, и съ многими архимандритами, игуменами, протопопами, попами, чернцами, дьяконы и съ иншими многими людьми вѣры греческоѣ рускоѣ духовными и свѣтцкими, сходили ся на мѣстце соборомъ звыклое, до церкви соборноѣ рускоѣ заложенья святаго Николы, и тамъ отъ хвалы божоѣ зъ молитвами и набоженствомъ пристойнымъ первшого дня соборъ зачавши, черезъ три дни зъ собою бываючи, съ добрымъ розмысломъ и уваженьемъ тую святобливую згоду . . . приводячи и розбираючи письма святые . . . правила святыхъ отецъ, взываючи тежъ до того братерскимъ правѣ упоминаньемъ и милостью Михаила Копыстеньского премысльского, и Гедеона Балабана львовского владыковъ и ин-

шихъ товарышовъ ихъ, которые первѣй сами добровольнѣ до того соединенья приступивши и намъ господару черезъ письма и листы свои то оповѣдивши, теперь, зъ намовы людей упорныхъ, опустивши старшого своего архіепископа митрополита и братью свою епископовъ владыковъ, опустивши тежъ храмъ божый, мѣстце святое, на которое сходитися съ старшимъ своимъ повинны были, и ни разу въ церкви божой, по увесь часъ того собору, не ставши, волѣли ся злучити зъ новокрещенцы Арыянами, блюзнерцами господа бога нашого въ троицы славимого, и зъ иншими розными еретыками, непріятелями и наганителями вѣры православноѣ рускоѣ. А надъ то, взявши до себе въ товарыство шпеговъ и зрадецъ нашихъ, нѣякого Никифора и иншихъ Грековъ, людей чужоземскихъ, и въ божницы еретыцкой, гдѣ казанья еретыцкіе бываютъ, мѣстце собѣ вмѣсто дому божого обравши, правѣ злостью и упоромъ и яко фараоновымъ серцемъ закаменѣлымъ поступовали и рѣчи имъ неналежные чинити важили ся, такъ противъ зверхности своее якъ тежъ противъ насъ господаря своего и противъ Рѣчи Посполитой, отчизны своее, пропомнѣвши первшого позволенья и письмъ своихъ, упорнѣ отъ церкви божьее откинулися, и покутнѣ списы и протестацыи якіесь чинили, и, яко о томъ вѣдомость маемъ, до голыхъ мембрамовъ печати свои прикладали и руки подписывали, и иншихъ людей розныхъ и до собору неналежачихъ до подписовъ рукъ и до печатованья приводили и силою примушали, и на тыхъ голыхъ мембрамѣхъ потомъ штось къ воли собѣ написавши, снать, то по панствахъ нашихъ розсылати важили ся. А велебный архіепископъ митрополитъ съ иншими всими епископами владыками и со всимъ духовенствомъ, радѣчи о збавенью душъ людскихъ и забѣгаючи . . . церковному . . ., на томъ соборѣ порадномъ берестейскомъ, на мѣстцу отправованья соборовъ звыкломъ, въ церквѣ заложенья святого Николы, при бытности пословъ отца святого папы римского, также при послѣхъ нашихъ господарскихъ и при великомъ згромаженью людей зацныхъ и поспольства, духовныхъ и свѣтцкихъ, до единости церковноѣ столицы апостольскоѣ римскоѣ истотнѣ прилучили ся, зверхность церкви и люду божьего навышшому и правдивому пастыру, отцу святому Клементу осмому папѣ римскому признавши, послушенство его святобливости и по немъ будучимъ всимъ епископомъ римскимъ яко намѣстникомъ христовымъ отдали, и присѣгами, письмомъ и печатьми своими на вѣчные часы утвердили, и такъ церковъ и вѣру греческую рускую съ костеломъ и вѣрою повшехною римскою знову злучили и соединочили, такъ, ижъ водлугъ слова и приказанья божьего, стали ся есте правѣ вже однымъ людомъ и костеломъ божьимъ, одна вѣра, одинъ хрестъ, одинъ домъ божій, одна овчарня подъ справою одного . . . пастыря, отъ господа бога Іисусъ Христа поставленого.

Што мы вамъ всимъ ознаймуемъ, абы есте съ того тѣшили ся и хвалу господу богу всемогущому въ троицы славимому, зъ нами спольнѣ, едыными усты и едынымъ серцемъ воздавали, а плонныхъ повѣстій и писмъ отъ людей упорныхъ и нерозсудныхъ отщепенцовъ не слухали и не пріймовали и вѣры имъ не давали; а старшихъ своихъ, митрополита и владыковъ, яко власного архіепископа и епископовъ своихъ во всякой учтивости маючи, послушенство имъ звыклое чинили и отдавали, а противъ нихъ не бунтовалися и молодшимъ бунтовати ся не допущали. А ижъ велебный архіепископъ митрополитъ кіевскій галицкій и всея Руси, со всимъ соборомъ, Копыстенского владыку премыслъского и Болобана владыку львовского и иншихъ товарышовъ и помочниковъ ихъ, яко власныхъ отщепенцовъ, — которые не только отъ добровольнѣ первѣй принятоѣ згоды и соединенья упорнѣ и неслушнѣ откинули ся, але опустивши церковь божью, зъ блюзнерцами имени божьего и вѣры хрестіянскоѣ, зъ новокрещенцами Арыянами и зъ иншими еретыками сполковали, и въ божницы еретыцкой зъ ними пребывали и намовы и письма якіесь чинили, и на зверхность свою и на людей владзы ихъ неподлеглыхъ торгнути важили ся и зъ людми чужоземскими, шпегами и здрайцами нашими общовали и до справъ тутошнихъ въ товаришство собѣ ихъ брали, и много рѣчій неслушныхъ не одно противъ старшого своего, але тежъ и противъ намъ господару и ко шкодѣ панствъ нашихъ чинили, — за то и за иншые виступки ихъ не благословилъ и проклялъ, и, достоинство епископье съ звирхности своее пастырскоѣ зъ нихъ знявши, отъ церкви божоѣ отлучилъ: про то, абы есте о томъ вѣдаючи, помѣненыхъ Копыстенского и Болобана отъ того часу за владыковъ и епископовъ не мѣли, и благословенства отъ нихъ яко отъ проклятыхъ не брали, и сполку и общованья зъ ними яко съ проклятыми не мѣли.

А ижъ бы то всимъ ко вѣдомости пришло и отъ кождого выполнено было, вамъ воеводамъ, старостамъ, державцамъ, тивуномъ, самымъ и намѣстникомъ и врядникомъ ихъ, также войтомъ, бурмистромъ, райцомъ, лавникомъ приказуемъ, штобы есте и сами тому постановленью сыноду берестейского ни въ чомъ противны не были, и другихъ подданныхъ нашихъ, которые бы тому спротивляли ся, карали. А сесь листъ нашъ вездѣ, при костелѣхъ, церквахъ, и на торгохъ, копѣи съ него списуючи, прибивати и то всимъ къ вѣдомости приводити велѣли, конечно, иначей того не чиіячн.

Писанъ у Варшавѣ, лѣта божьего нароженья 1596, мѣсяца декабра пятнадцатого дня.

Sigismundus Rex. *Матей Воана, писарь.*

251.

Ostroh, XII. 1596.

Nicephorus protosyncellus et exarcha sedis Constantinopolitanae Confraternitati Leopoliensi mandat, ut usque ad electionem novi Metropolitae nomen patriarchae Constantinopolitani in lithurgia commemorent.

Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 776, nr. 447.

Νικηφόρος ὁ μέγας πρωτοσύγκελος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔξαρχος καθολικός. Ἐπειδὴ ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ ἀποστολικὴ καὶ καθολικὴ ἐκκλησία ἡ ἀνατολικὴ ἤτοι ὁ πατριαρχικὸς θρόνος Κωνσταντινουπόλεως διὰ τῆς ἐν Βορεστία τοπικῆς συνόδου καθαιρέσει παντελεῖ καθυπέβαλε τον μητροπολίτην Κυέβου Μιχαῆλον καί τινας τῶν ὁμοφρόνων αὐτῷ ἐπισκόπων ὡς ἀποστάτας καὶ καταφρονητας αὐτῆς, καθάπερ ἐν τῇ συνοπτικῇ ἐκθέσει τῶν πρακτικῶν αὐτῆς ἐμφέρεται. Διὰ τοῦτο τῇ δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου θρόνου παρέχομεν ἄδειαν καὶ τοῖς εὐλαβεστάτοις ἱερεῦσι καὶ διακόνοις τοῖς ἐφημερεῦσιν ἐν τῷ σεβασμίῳ ναῷ τῆς πανσέπτου κοιμήσεως τῆς παναχράντου θεοτόκου τῷ ἐν τῷ θεοσώστῳ πολιτείᾳ Λεοντοπόλεως πάντα τὰ τῆς ἱερωσύνης αὐτῶν ἐκτελεῖν ἀκωλύτως, καὶ μνημονεύειν τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος τό γε νῦν ἔχον, ἕως οὗ μητροπολίτης Κυέβου γνήσιος χειροτονηθῇ καὶ ἐπίσκοποι, κρατοῦντες ἀσφαλῶς καὶ φυλάττοντες τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ ἔθη καὶ δόγματα τῆς καθ' ἡμας ἀνατολικῆς ἁγίας ἐκκλησίας, καὶ καταπαύσῃ πᾶσα σύγχησις καὶ ταραχή, καὶ ἐξοικονομηθῇ κανονικῶς τὰ τῆς μεταξὺ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῆς ἀδελφότητος διαφορᾶς. Ὅθεν καὶ τὸ παρὸν δέδοται γράμμα εἰς ἀσφάλειαν. Ἐν ἐτει αφης κατὰ μῆνα δεκέμβριον, ἰνδικτιῶνος ι, ἐν τῇ Ὀστροβίᾳ.

Ὁ μέγας πρωτοσύγκελος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Νικηφόρος καὶ ἔξαρχος πατριαρχικός. Γεώργιος ὁ παλαμήδης καὶ νοτάριος πατριαρχικός.

Authenticum, sigillum impressum bene asservatum, in cuius circuitu legitur: ο μεγας π(ρ)οτω(συγκελος) της μεγα(λης) εκκλη(σιας) Νικηφορος. Confer literam die 21 octobris, superius impressam.

252.

Berestja, anno 1596.

Brevis historia unionis ab autore ignoto conscripta.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 144, Nr. 106.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 777, nr. 448.

I. — На день въѣзду, зложоный шостого октебря по старому,[372] а 17

[372] Expositio seriei actorum Synodi, facta ex parte non Unitorum; in genere descriptio concordat cum aliis descriptionibus, exceptis paucis particularitatibus.

по новому, сходилися духовенство и рыцерство, послы зъ мѣстъ и духовенства до господы княжати его милости воеводы кіевского, до каменицы пана Райского; оттуль посылали до митрополита особъ отъ духовныхъ, а двухъ съ кола рыцерского, ознаймуючи, ижъ ся зъѣхали на сынодъ, абы ознаймилъ мѣстцо, на которое бы ся сходили зъ нимъ для намовъ тому часови належачихъ. Онъ отказалъ, ижъ еще не намовился о мѣстцу, але до завтрешнего дня, четверга, 7 октебря отложилъ. И прибита была карта отъ него у дверей церкви соборной мурованой, тамъ мѣстцо схоженью ознаймуючи. А въ томъ часѣ мѣлъ быти ему данъ позовъ духовный отъ отца Никифора, ексарха, посланого на то отъ Гаврилія патріарха константинопольского, абы передъ нимъ становил ся назавтрѣе, для усправедливенья въ таковыхъ выступкахъ. Въ чомъ будучи отъ когось перестережоныи митрополитъ и владыки, крылися у господѣ ксендза бискупа луцкого. Тогожь дня, у середу рано прибылъ до Берестья его милость панъ воевода троцкій, и заразъ былъ у его милости княжати, воеводы кіевского, который повѣдилъ, ижъ есть посломъ отъ его королевской милости на тотъ сынодъ, съ ихъ милостью паномъ канцлеромъ и съ паномъ подскарбіемъ, которыхъ же немашъ, абы ся тымъ его милость не ображалъ. Тую обмову его милости кгды княжа въ колѣ повѣдилъ, тымъ вси были ображены легькимъ поваженьемъ, же ихъ милость знати не дають, и не дава(ли) . . ., и стерегли уплыненья часу. — Сынодъ зачали того дня. На самомъ року . . . собралися духовные, также поселство, съ кильку повѣтовъ . . . княжа, воевода кіевскій и зъ сыномъ княжатемъ воеводою . . ., его милости пана воеводы . . ., и были тамъ годинъ зекгаровыхъ . . . пяти подъ полудне. Въ тымъ часѣ пріѣхалъ панъ канцлеръ съ паномъ подскарбіемъ, и шли просто до пана воеводы троцкого, гдѣ княжата зостали, и знову часъ не малый сами только стравили, чимъ коло рыцерское было барзо ображоно. И не дочекавши до себе княжатъ, слали пословъ до митрополита, шесть особъ съ кола рыцерского, шесть особъ духовныхъ и семь пословъ зъ мѣста, давши имъ до него мовенье на письмѣ и доложивши въ немъ, абы часу не зволочилъ и зъ ними зшолъ ся и намовлялъ, кгдыжъ дей той зъѣздъ только народу рускому зложенъ; а познавши его митрополита и тыхъ владыкъ быти отщепенцами, оныхъ за пастыровъ не мѣти, иныхъ обрать, а ихъ зложить старатися будетъ, если о собѣ певноѣ справы не дадуть публичнѣ: есть ли при старой вѣрѣ и благословенствѣ патріярха стоятъ? Тыхъ пословъ поткалъ княжа, вже ѣхали до митрополита. Тые послы митрополита застали у пановъ сенаторовъ меноваыхъ, которому кгды такъ веселое поселство пречитали, просили о цедулу тую: одно еи имъ не дано. Тые вси пришли отъ митрополита безъ отказу . . ., обѣцаючи своихъ послать: яко заразъ и прислали пана Претвица, каштеляна ка-

менецкого, пана Шуйского, третего Калинского инстикгатора; тые до княжати его милости широкими словы рѣчъ учинили о томъ поселствѣ, ижъ то зъ господы вашей милости ровнѣ яко отповѣдь або декретъ якій былъ посланъ до митрополита, ображаючи ся тымъ и тымъ, же имъ того — тамъ письма не зоставали, когды жъ они . . . головного того зъѣзду и мѣстца его королевской милости повѣдаючи ся быть . . . конклюзыя нѣ одноѣ справы безъ ихъ милости быть не могла. Княжа учинилъ обмову, ижъ тамъ былъ у ихъ милости, однакъ, . . . то отъ ихъ милости всихъ, же што-кольвекъ чинили, то бачнѣ чинили, а онъ дей при нихъ стоитъ и стояти будетъ. Потомъ розвелся трохи зъ рѣчью, до плачу « же ся то они ничимъ ображаютъ, а мы все маемо чимъ ся ображать и отъ тыхъ здрайцовъ нашихъ, которые то наварили, и отъ тыхъ, хто имъ помогаетъ; а вжды терпливе зносячи явную кривду, на бога помсту и оборону взложимъ ». Потымъ повѣдилъ панъ Гулевичъ, человѣкъ добрѣ досить годный, маршалокъ въ колѣ обраный, « ижъ не княжа его милость, але мы вси послали; а княжа его милость есть яко одна персона; если ихъ милости идетъ о то писмо, пошлемъ ихъ милости ». На то они послове повѣдили « же мы не до васъ посланы, але до ихъ милости княжатъ, а до новокрещенцовъ и евангеликовъ не маемо на тотъ часъ жадноѣ справы: гдѣ они будуть, тамъ ничого слушного постановлено быти не можетъ ». Онъ тежъ повѣдилъ: « я тежъ васъ не прошу, абысте . . ., якій отказъ чинили ». Княжатемъ же оповѣдался, же ничого безъ нихъ вобецъ въ той справѣ чинить и змовляться зъ ихъ милостью не хочетъ. Потымъ, по малой хвили, прислали ихъ милость, же сами хочуть быти у княжати; и пріѣхали панъ воевода троцкій, панъ канцлѣръ, панъ подскарбій, и шли на покой до княжати. По годинѣ, могло быть, княжа прислалъ до кола: « ижъ хочуть ихъ милость у вашей милости быти ». А тогды вже было смеркшися; чекали на нихъ килько годинъ въ томъ образившися . . . вси, ижъ такъ долго на нихъ чекають, кгдыжъ не вѣдомо о чомъ намовы . . . сами зъ собою . . ., гдѣ идетъ о всихъ . . . прирекши собѣ рано въ пятни . . . зъѣхатися и рѣчи зачатыи . . . што могли сенаторове . . . добрѣ: бо окна на улицу . . . людій. Назавтрѣ въ пятницу, до мене прислалъ панъ подскарбій и иншихъ собралъ до себе; тамъ же напоминалъ, а што вѣдать, якую-съ того потѣху обѣцаючи на потомные часы, ведучи до згоды. Чого коли у насъ зъеднать не могъ зъ отказомъ, « же мы не хочемъ бить таковыми, яко тамъ тые отщепенцы », онъ мнѣ отказалъ: « ваша милость не смѣешъ . . . « его милость пана воеводы смоленского »; и на томъ заплатилъ, « же-мъ не отъ его милости пріѣхалъ, але самъ отъ себе ». Потымъ ѣхалисмы до кола; братьи тамъ же были инструкцыи посельства читаны со всихъ земль и повѣтовъ земли волынской, зъ Подоля, зъ Подгорья, зъ Руси, зо Львова,

зъ Кіева, зъ Премышля, зъ Пинска, зъ Литвы: але много ихъ плачомъ были порушоны. . . . Привильевъ братскихъ указовано колько, постановленыхъ порядкомъ патріарха констентинопольского, а потымъ зась отъ королей ихъ милостей конфирмованыхъ. Доводовъ зась на писмѣ, што вѣдать, якъ много оказалося на митрополита, якъ онъ много писывалъ до людей листовъ зашитыхь и отвористыхъ, упевняючи ихъ, ижъ не вѣдаетъ, ани мыслитъ о томъ отщепенствѣ. За тымъ рѣчи намовлены были: « не быть имъ послушными ». Отъ духовныхъ тежъ декретъ на писмѣ былъ на нихъ наготованъ съ кола. Панъ Каменецкій и зъ нимъ княжа воевода волынскій отъ пановъ пословъ его королевской милости . . . абы съ кола рыцерского было высажено депутатовъ чотырехъ, также и зъ духовного чотырехъ; а они о своихъ повѣдали, ижъ до добрыхъ рѣчей хочуть ся зносить, до чого дали ся намовить: однакъ нигдѣ не на иншомъ мѣсьтцу, одно тамъ же. . . .

II. — Року 96, октебра 6 дня въ середу, въ четвергъ, въ пятницу и суботу, сынодъ былъ у Берестью великій Грекомъ зъ Римляны о зъединоченью, на которомъ митрополитъ Рагоза, и владыки, полоцкій Германко, володимерскій Потѣйко, луцкій Кривилко, холмскій Збирожко, пинскій Іонище,[373] яко перво крыянкомъ, покутнѣ и подступно, до римского папы сонмища отступивши православія святого греческого вселенского бѣгали, а нихто ихъ, яко пророкъ Іеремія и апостолъ до Римлянъ въ главѣ десятой мовятъ, не слалъ; такъ и теперь явно сами только приложилися и повинулися однѣ: за што заразъ отъ Римлянъ въ замку честованы, и яко медвѣди музыкою скоморошскою тарарушками утѣшаны, але раднѣй, посмѣваны были. Ино ни одноѣ овечки словесной за собою потягнути и взяти не могли, только сами одны волку ся отдали, а стадо, хвала богу, вцѣлѣ все самымъ богомъ охраняемо, вкупѣ и единаго сердца и устъ въ православіи давнемъ, ко хвалѣ божой, зостало; а они яко змѣнники и супостаты, присяги господаря короля и вольностей и покою хрестіянского нарушители и сказцы, черезъ лекгатовъ патріаршихъ, и иншихъ митрополитовъ, епископовъ архимандритовъ, игуменовъ, протопоповъ и презвитеровъ числомъ сту шести особъ, а къ тому князей, пановъ и пословъ ихъ съ обоихъ панствъ, съ коруны польской и великого князства литовского, многихъ, и огуломъ всѣми православными хрестіяны, отъ духовенства и власти церковноѣ отсужоны и со всее владзы святительскоѣ обнажены и за простыхъ въмѣнены суть; и соборнѣ . . . до господаря короля съ прозбами отправили и послали . . . маетности церковные отъ нихъ отобрати росказать . . . змѣнни-

[373] Denominatio episcoporum unitorum sapit contemporaneum spiritum polemicum in ipsis nominibus enumerandis.

ковъ, иншихъ правовѣрныхъ и статечныхъ пастырей, митрополита и владыкъ подати рачилъ; а дотолѣ поки . . . будутъ, тогды у молитвахъ звыклыхъ патрыарха цареградскій киръ[374] Гавріилъ маеть ся отъ священниковъ упоминати и похваляти; а . . . завжды опущоныхъ и въ згордѣ мѣть, и за епископы почитаны не мають быти. И такій скутокъ того сыноду стался.

In dorso legitur: Отъ сынода берестейского черезъ священника Корытского мнѣ данное, для вѣдомости.

253.

Leopoli, c. 1596.

Rutheni cives Leopolienses legatis ad Comitia regni generalia missis instructionem dant, ut contra episcopos apostatas iure procedatur et ut Ruthenis permissum sit, digniores episcopos habere fidemque suam tenere.

Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 783, nr. 450.

Wielmożni a nam miłoscziwi panowie! My ubodzi ludzie narodu ruskiego religey greckiey miesczanie y przedmiesczanie miasta Lwowa[375] wnosimy waszmosciom naszym miłoscziwym panom ku wiadomosci suplikacią, ktora na seymie przeszłem teraznieyszem od wszistkiego narodu ruskiego w panstwie iego krolewskiej mosczi bedącego to iest o postępkach cerkiewnych duchownych przełozonych naszych władykow ruskich podana y czytana była: Isz oni zapomniawszy wiary i przisięgi swoiey y powinnosci ych nierozumieiąc nie chcieli pokorzic się prawu cerkiewnemu do konca y patriachowi pasterzowi swemu nie sprawiwszi si we wszytkich występkach swoych y hereziach rozmaytech, ktorych cerkiew zawsze zwykła karac.

Jakosz y teras ostatniego wieku teraznieyszego z woli bożey nawiedzili nas y napomnieli starsze naszy patriarchowie jeden Yoakim patriarcha z Antyochy wielkiey a drugi Ieremiasz sam powszechny patriarcha konstantynopolsky Nowego Rzimu stolicy wschodniey, od ktorej stolicy w porządku przieli chrzescianską wiarę y posłuszenstwo przodkowie naszy y od tej stolicy zawżdy się uczili y teraz sie uczymy y błogosławienstwa y porządkow nasladujemy koždy wedlug stanu swego powinnosc chrze-

---

[374] Quando haec dabantur, Constantinopoli neque Gabrielem iam amplius patriarcha fuisse. Cfr. seriem patriarcharum annis 1595-1597.

[375] Litterae Confraternitatis Leopoliensis ad Comitia Regni 1597, mense martio, Varsaviae habita. Cives Leopolienses conqueruntur de variis inconvenientiis et de Episcopis, qui Unioni adhaeserunt in Synodo Berestensi.

scianską wypelniaiąc, iako y teraz nam porządek od cerkwie wschodniey podano od oyca naszego patryarchy Eremiasza i oyca Michała mitropolitą kyowskiego y halickiego y wszitkich władykow nienieyszych sinodownie s podpisami rąk ych własnych y z pieczęciami ych pod cięszkimi klątwami cerkiewnemi roskazano y zapowiedziano nam ymieniem pana chrystusowem, abysmy między sobą miłosc braterską mieli y dobrych drog nasladowali, uczynki miłosierdne wypelniaiąc, niedostatki ubozstwa swego podpieraiąc, naukę dobrą dziatkom naszim rozmnożaiąc, szpitale cerkwie y szkoły budując, o dobrych pasterzech y nauczicielech staraiąc sie y pana boga o nie prosząc.

Do ktorego to prządku cerkiewnego y sami władykowie ninieysze z mitropolitem y z xiązęty ych mości y s pany woiewodami y z szlachtą pospolitą przipisali się y confirmacią jego krolewskiej mosci umocniono, abysmy iusz daley za rozmaytemi cudzimi naukami nie rozchodzili się maiąc swoych episcopow osm z mitropolitem a popow naszych ruskich iedenascie tysięcy, monasterzow nie mało. W ktorzych staniech duchownych zamnożył się nierząd za złem pasterstwem mitropolita kyowskiego y halickiego Onisifora Dziewoczky dwużenca w wierze podeyrzanego, ktory to dopuscił byc episkopom dwużencom a ynym episkopom y z zonami swemi byc dopuscił maiącym na sobie stan mniszy y popow dwużencow y trzeżencow w rozmaitech występkoch podeyrzanych kilka tysięcy namnożył. Co powszechny patriarcha ociec Ieremiasz za przywileiem y uniwersałem maiestatu iego krolewskiej mości bedąc w miescie wilienskiem kazał mu z stolicy ustąpic a ynszego na to mieysce oyca Michała Rohozę mitropolitą zaraz poswięcił y postanowił y Tymoteusza Złobę archymandryta supraslskiego degradował y popow dwużencow wywołał y herezią zdekretował roskazawszy mitropolitowi pod utraceniem stanu swego y dusze swey pod przisięgą, aby takowych władykow y popow niegodnych od cerkwie odłączył, czego nieuczinil ten mitropolit od wiele lat żyiąc, za co był przes pisanie srogie od oyca patriarchy swego napomniany grożąc mu zrzuceniem z stanu iego.

Thedy władykowie naszy maiąc z sobą potaiemną zmowe, aby mogli zniknąć karania prawa cerkiewnego, poddaiąc się pod posłuszenstwo oyca papieza rzimskiego jakoby szukaiąc cerkiewnej iednosci, ktora ych personam nie nalezy, pokrywaiąc tem niedostoienstwo swoie, w ktorzem dzis jawnie się pokazali y napelniwszi się herezy zamieszaiąc Rzecz Pospolitą, aby tylko swowolnie zywota swego dokonac mogli, zgorszaiąc nas owieczek chrystusowych, grzechy do grzechow przimnozaiąc w dobrach cerkiewnych z domowemi prziacioły swemi roskoszuiąc nieczyniąc niwczym cerkwie żadnego pożytku, ale wszistkie ciężary nieznosne na lud pospolity wkładaiąc a sami iednem polcem niepomagaiąc, zawieraiąc krolewstwo

niebieskie przed ludzmi sami niewchodzą y nam zabraniaiąc, mnichow czerncow żenią y mniszek czerniczek za mąż wydaią, y popow drugimi y trzecimi żonami żenią y sami władykowie z żonami mieszkaią, y mięso nad zakon swoy mniszy iedzą, iescze nas niewinnych ludzi w cerkwiach przeklinaią, po rynkach banituią, za czym nam domy, komory, skrzynie z maiętnosciami pieczetuią zatrudniaiąc w sprawach y nam szkodząc w obesciach domowych, popow naszych duchownych do urzędow swieckich powłaczaią, za czym urząd swiecki oddala nas od wszistkich cerkiewnych y swieckych wolnoścy naszych starorzytnego używania y do swiąt nowego kalendarza przimuszą nas gwałcąc uniwersały y mandaty iego krolewskiej mośći.

Przi ktorzech spisaniu krziwd prozba do iego krolewskiej mości czyniona była, aby z tech władykow zbiegow cerkwie wschodniey sprawiedliwośc uczyniona była y pokoy wedle unyey narodu ruskiego był zachowany.

A isz y do tego czasy iego królewska mość tego zbraniac się raczy, prosimy tedy waszmości naszych mośći panow, yszbyscie waszmosci takze uciski narodu ruskiego od władykow dekretem odsądzonych maiące za ieden artykuł w ynstruktią wpisawszy miedzi krziwdy swoie ych mości panom posłom na seym prozbę do iego krolewskiej mości y panow senatorow poruszyc raczili, yżby iego królewska mość tech władykow niegodnych od tego duchownego chleba odciąc raczyl, ktorze siebie pasą a nie lud boży y są wilkami a nie pasterzmi.

A nam takich jakich my y cerkiew boża upodoba na te stany na mieysca ych confirmować racził, aby wiara nasza oycowska prawa swiętech aposztołow y powszechnych synodow na mieyscu swem w czystości została y bez podeyrzenia y relia grecka wcale zachowana była tak, jako przodkowie iego królewskiej mości pana utwierdzic raczili.

Wszystcy wespoł narod rossysky
miasta Lwowa Leopolitae

Copia contemporanea.

254.

Varsavia, XII. 1596.

De vexationibus Episcoporum unitorum ex parte Ducis Ostrožskyj.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 C, fol. 232v-33.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 122, n. 604.

Il.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

(f. 232v)...

Li Vescovi Greci vengono vessati con simili arti et imposture dal

Duca Constantino; et se bene si fa da questa parte gagliardo ostaculo alla petulantia di quel Duca, nondimeno essendo egli più potente che cordato, et usando solamente della potenza, governandosi nel resto senza consiglio, fa più danno che non farebbe se fosse ritenuto dentro alli limiti di detta prudenza, et circospettione. Giudicarei espediente, che V. S. Ill.ma essortasse efficacemente il Sig. Castellano di Cracovia a monire il padre seriosamente, et avvertirlo, che l'abbusare senza misura alcuna della flegma et pacienza di questa Maestà non può a longo andare partorire ne per il padre, ne per la famiglia (f. 233) buon effetto, tanto più che se risolverà Sua Maestà di procedere contra il Duca, suo padre, ha tanto in mano, che lo può far sicuramente. Ma io procuro, che trattandosi materie di religione, si proceda con ogni soavità.

. . .

255.

Polonia, an. 1596.

Secretarius Card. Legati Gaetano, Vanozzi, refert de modo procedendi Ruthenorum, respuentium obedientiam Pontificis Romani deque persecutione Episcoporum Ruthenorum per Const. Ostrožskyj.

ASV, *Fondo Pio*, vol. 156: Ristretto della doppia negotiatione fatta dal Vannozzi col Signor Gran Cancelliere di Polonia... l'anno 1596, fol. 6or.

Disse il Gran Cancelliere...

Che quei pochi Ruteni, che non si sono voluti indurre all'unione con la Chiesa Cattolica Romana, si sono stretti con gli Hussiti, et Calvinisti per intendersi con gli heretici di Germania, i quali s'intendono col Turco.

Che un Vescovo Ruteno unito [376] con nostri, essendo minacciato del Palatino di Chiovia, ricorse ad esso Gran Cancelliere nel tempo dell'Interregno, et che se bene egli per ordine del Regno poteva farne giustitia, et pigliar di loro poenam capitis non volle con tutto ciò farlo, et ch'hora lo pagano di pessima moneta.

256.

Varsavia, 1596-1597.

Persecutio Episcoporum Ruthenorum a Duca Constantino; Nuntius Cardinali suggerit, ut tramite filio, Castellano Cracoviensi, eum monet, ne abutatur patientia Regis in damnum sibi et familiae suae.

ASV, *Fondo Borgese*, III, 89 C, f. 232r.

---

[376] Agitur, ut videtur, de Episcopo Luceoriensi — Cyrillo Terleckyj, qui plus aliis a non Unitis pati debuit persecutiones et depraedationes, ob eius eparchiam, positam in possessionibus ducis Ostrožskyj, in Volhinia (Luceoriensis-Ostrogiensis).

Ill.mo et Rev.mo Signore Patron mio Colendissimo.

Domattina con l'aiuto di Dio... mi porrò in camino per la volta di Prussia...

Li Vescovi Greci vengono vessati ... (*cfr. textum sub nr. 254*).

(*Sine data et subscr., posita post epistolam de data: 19. XII. 1596*).

257.

Roma, 1. I. 1597.

De negotiis Episcoporum.

BIBL. VAT., *Urg. lat.*, vol. 1065, fol. 5-5v.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 124, n. 608.

Di Roma, il primo di Gennaro 1597.

(f. 5)...

S'intende con altre di Polonia ... (f. 5v) ... Et che li Vescovi Ruteni si erano poi partiti da Cracovia per le case loro, sodisfattissimi della buona volontà del Cardinale Gaetano[377] et delle amorevolezze, che haveva usate verso di loro.

---

[377] De praesentia Episcoporum ruthenorum Cracoviae aliunde non nobis constat; forsan quidam Episcopi venerunt Cracoviam, ut Cardinali-Legato vale dicerent, occasione eius reditus Romam.

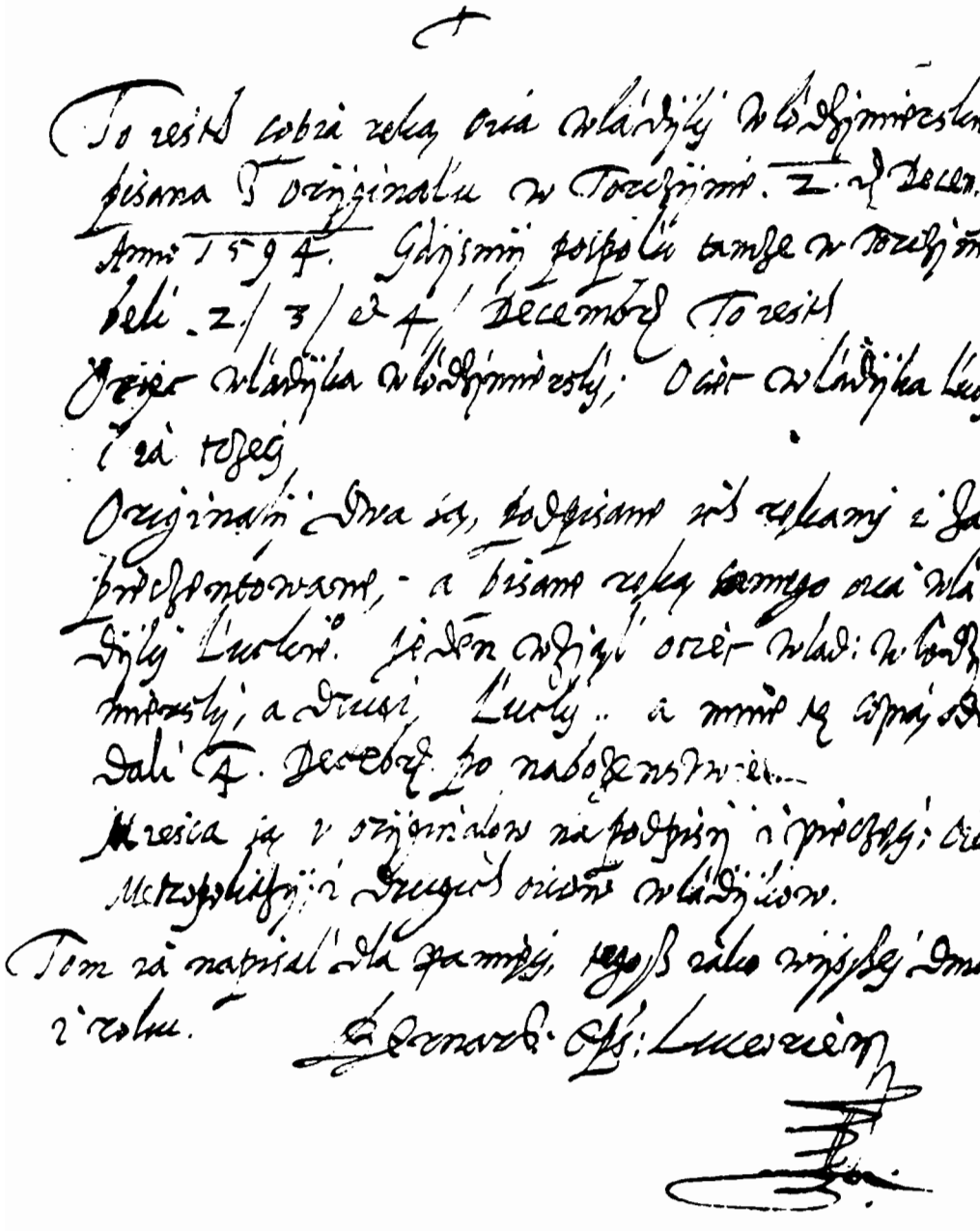

Attestatio « Declarationis Unionis »
(cfr. nr. 17 et Tabulae)

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS EIUSQUE DEFENSIONIS

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS
(1590-1600)

258.

Venetiis, 18. I. 1597.

De difficultatibus Unionis Berestensis

BIBL. VAT., *Urb. lat.*, vol.1065, fol. 45v.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.* vol. II, pag. 124, n.610.

Di Venetia, li 18 Gennaro 1597.

(f. 45v)...

Le sudette di Vienna ne hanno anco portato di Cracovia delli 28 passato con aviso... Che nella Russia si erano solevati molti popoli per voler li Vescovi Ruteni, che già furono a Roma, ridurli alle fede cattolica romana, sendoseli oposto un Signore principale di molto seguito,[378] onde si dubitava, che nella Dieta di Varsavia se ne dovesse far non poco strepito. ...

259.

Varsavia, 18. I. 1597.

Conamina Palatini Kioviensis, ut Unionem Ecclesiae Ruthenae supprimeret.

ASV, *Fondo Borghese*, serie III, 91 d, f. 154r, 159v.

Varsavia. All'Ill.mo Legato (Gaetano),
li 18 di Genaro 1597.

Sono comparse lettere del Signor Cancelliere...

Li Ambasciatori che il Duca Constantino hà mandato alli conventi particolari contra la unione de Rutheni, non sono stati ricevuti, come esso aspettava...

---

[378] Constantinus dux Ostrožskyj; cfr. de eo documenta praesentis voluminis sat copiosa.

260.

Varsavia, 18. I. 1597.

De cosacis, et de Duce Ostrogiensi eiusque aversione ab unione.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, 91 D, fol. 154v, 155v, (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 124, n. 611.

Varsavia. All'Ill.mo Legato, li 18 di Gennaro 1597.

(f. 154v) ... Se anco la lega non si effettuasse, et che questo Regno renovasse la pace col Turco, se si levaranno le ruggini di mala sodisfattione tra li vicini Prencipi, potrà questo Regno usar conivenza, che li Cosacchi, che risedono al Boristene, valorosi et obedienti soldati, si uniscano con li Tartari. Et Sua Santità et la Maestà Cesarea potranno in tal caso dar qualche sussidio pecuniario, et contenere anco l'animo del Mosco, acciò concorresse con gente et danari. Ma, come ho detto, è necessario di levare le ombre di male sodisfattioni. ...

(f. 155v)...

Li Ambasciatori che il Duca Constantino ha mandato alli conventi particolari contra la unione de Rutheni non sono stati ricevuti, come aspettava.

. . .

261.

Roma, 18. I. 1597.

Transmissio Brevium ad Episcopos et Magnates Poloniae de celebratione Synodi Berestensis.

ASV, *Fondo Borghese*, III, vol. 18, fol. 493.

(Vostra Signoria Ill.ma)... con questa haverà un Breve in risposta della lettera che mandò già degli Ecclesiastici et Senatori laici che intervennero in Bresta alla Sinodo de Ruteni,[379] et di nuovo a Vostra Signoria Ill.ma bacio le mani.

Di Roma, li XVIII di gennaro 1597.

[379] Cfr. infra, sub nr. 262, sub dat. 18.I.1597.

262.

Romae, 18. I. 1597.

Clemens VIII Episcopis et Magnatibus in Synodo Provinciali Ruthenorum participantibus congratulatur eosque invitatur, ut ulterius res Unionis Ruthenorum protegant.

ASV, *Ep. ad Princides*, vol. 29, fol. 25-26.
ASV, *Armarium* 44, vol. 41, fol. 32r-33r, nr. 20.
THEINER A., *od. cit.*, III, p. 269-70, nr.198.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I pag. 277, nr. 161.

Venerabilibus fratribus Joanni Demetrio Archiepiscopo Leopoliensi, Bernardo Luceoriensi, et Stanislao Chelmensi, Episcopis, et dilectis filiis, nobilibus viris, Nicolao Christophoro, Duci Olicae, Leoni Cancellario, et Demetrio Thesaurario Magni Ducatus Lituaniae.

CLEMENS PP. VIIIs. Venerabiles fratres, et dilecti filii, nobiles viri, salutem et Apostoliacm benedictionem.

Recrearunt nos in Domino, et spirituali cor nostrum laetitia compleverunt litterae vestrae, quas, vinculo caritatis coniuncti, simul ad nos e Bresta Lituanica scripsistis, ex quibus, et ex actorum serie, caeterisque scriptis (f. 32v) ad nos transmissis cognovimus,[380] Synodum provincialem Episcoporum ruthenorum a Venerabili fratre Michaele eorum Metropolitano, ad praescriptum mandati nostri indictam, et celebratam esse, atque in ea cum ipsum tum eius Coepiscopos, et ex Clero primarios, quae Romae ab eorum procuratoribus, et oratoribus acta erant, rite comprobasse atque iterum fidei catholicae professionem fecisse, et nostrae humilitati, atque huic Sanctae Apostolicae Sedi, in qua immeriti praesidemus, veram obedientiam detulisse, et ut membra corporis Christi, quod est Ecclesia, suo legitimo capiti adhaesisse, atque haec omnia scripto, et signis suis confirmasse.

Benedictus Deus et pater misericordiarum, qui numquam cessat effundere divitias bonitatis suae, et animas precioso Agni immaculati sanguine redemptas in viam pacis, et salutis dirigere. Et quamvis antiquus humani generis hostis, cuius insidias non ignoramus, vias Domini

[380] In Archivis Romanis hodie plura documenta desunt vel sunt dispersa ob rationes practicas i.e. praeparationis responsionum. Certo certius erat quaedam epistola episcoporum legatorum ad Synodum Berestensem, mense octobri data; aderat etiam quaedam epistola Archiepiscopi Leopoliensis Joannis Solikowski, describens seriem actorum in Synodo, quae non faciliter inveniri potest; ad has litteras, ut videtur, respondet Pontifex praesenti Brevi. Cfr. sub nr. 237, de dat. Berestae, die 20.X.1596.

260.

Varsavia, 18. I. 1597.

De cosacis, et de Duce Ostrogiensi eiusque aversione ab unione.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, 91 D, fol. 154v, 155v, (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 124, n. 611.

Varsavia. All'Ill.mo Legato, li 18 di Gennaro 1597.

(f. 154v) ... Se anco la lega non si effettuasse, et che questo Regno renovasse la pace col Turco, se si levaranno le ruggini di mala sodisfattione tra li vicini Prencipi, potrà questo Regno usar conivenza, che li Cosacchi, che risedono al Boristene, valorosi et obedienti soldati, si uniscano con li Tartari. Et Sua Santità et la Maestà Cesarea potranno in tal caso dar qualche sussidio pecuniario, et contenere anco l'animo del Mosco, acciò concorresse con gente et danari. Ma, come ho detto, è necessario di levare le ombre di male sodisfattioni. ...

(f. 155v)...

Li Ambasciatori che il Duca Constantino ha mandato alli conventi particolari contra la unione de Rutheni non sono stati ricevuti, come aspettava.

. . .

261.

Roma, 18. I. 1597.

Transmissio Brevium ad Episcopos et Magnates Poloniae de celebratione Synodi Berestensis.

ASV, *Fondo Borghese*, III, vol. 18, fol. 493.

(Vostra Signoria Ill.ma)... con questa haverà un Breve in risposta della lettera che mandò già degli Ecclesiastici et Senatori laici che intervennero in Bresta alla Sinodo de Ruteni,[379] et di nuovo a Vostra Signoria Ill.ma bacio le mani.

Di Roma, li XVIII di gennaro 1597.

[379] Cfr. infra, sub nr. 262, sub dat. 18.I.1597.

262.

Romae, 18. I. 1597.

Clemens VIII Episcopis et Magnatibus in Synodo Provinciali Ruthenorum participantibus congratulatur eosque invitatur, ut ulterius res Unionis Ruthenorum protegant.

ASV, *Ep. ad Princides*, vol. 29, fol. 25-26.
ASV, *Armarium* 44, vol. 41, fol. 32r-33r, nr. 20.
THEINER A., *od. cit.*, III, p. 269-70, nr.198.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I pag. 277, nr. 161.

Venerabilibus fratribus Joanni Demetrio Archiepiscopo Leopoliensi, Bernardo Luceoriensi, et Stanislao Chelmensi, Episcopis, et dilectis filiis, nobilibus viris, Nicolao Christophoro, Duci Olicae, Leoni Cancellario, et Demetrio Thesaurario Magni Ducatus Lituaniae.

CLEMENS PP. VIIIs. Venerabiles fratres, et dilecti filii, nobiles viri, salutem et Apostoliacm benedictionem.

Recrearunt nos in Domino, et spirituali cor nostrum laetitia compleverunt litterae vestrae, quas, vinculo caritatis coniuncti, simul ad nos e Bresta Lituanica scripsistis, ex quibus, et ex actorum serie, caeterisque scriptis (f. 32v) ad nos transmissis cognovimus,[380] Synodum provincialem Episcoporum ruthenorum a Venerabili fratre Michaele eorum Metropolitano, ad praescriptum mandati nostri indictam, et celebratam esse, atque in ea cum ipsum tum eius Coepiscopos, et ex Clero primarios, quae Romae ab eorum procuratoribus, et oratoribus acta erant, rite comprobasse atque iterum fidei catholicae professionem fecisse, et nostrae humilitati, atque huic Sanctae Apostolicae Sedi, in qua immeriti praesidemus, veram obedientiam detulisse, et ut membra corporis Christi, quod est Ecclesia, suo legitimo capiti adhaesisse, atque haec omnia scripto, et signis suis confirmasse.

Benedictus Deus et pater misericordiarum, qui numquam cessat effundere divitias bonitatis suae, et animas precioso Agni immaculati sanguine redemptas in viam pacis, et salutis dirigere. Et quamvis antiquus humani generis hostis, cuius insidias non ignoramus, vias Domini

[380] In Archivis Romanis hodie plura documenta desunt vel sunt dispersa ob rationes practicas i.e. praeparationis responsionum. Certo certius erat quaedam epistola episcoporum legatorum ad Synodum Berestensem, mense octobri data; aderat etiam quaedam epistola Archiepiscopi Leopoliensis Joannis Solikowski, describens seriem actorum in Synodo, quae non faciliter inveniri potest; ad has litteras, ut videtur, respondet Pontifex praesenti Brevi. Cfr. sub nr. 237, de dat. Berestae, die 20.X.1596.

rectas subvertere, et opus Dei, si quo modo posset, impedire conatus sit, tanto magis in Domino gaudemus, quod vester zelus, Fratres venerabiles, quod studium vestrum in causa Dei, filii dilecti, quodque vestrum omnium constantia adversus Satanae machinationes tanto maiori vestra cum laude eluxit, qua in re filii nostri carissimi Sigismundi Regis saepe quidem perspectam pietatem nunc etiam agnovimus, qui viros fortes, et prudentes delegit, qui eius nomine ad tam pium negotium conficiendum, et impedimenta removenda praesto adessent, quem certe tantum animi ardorem ad id prae se tulisse ut scribitis, non tam novum, quam (f. 33) iucundum nobis accidit, et hoc ipsum de eo iam nobis plane persuadebamus.

Et licet aliqui ex ruthenis Episcopis magis tenebras dilexerunt, quam lucem et hanc sanctam, et salutarem unionem non receperint, attamen de illis quoque, ut recte dicitis, meliora speranda sunt, Spiritu Sancto auctore, quem pie oramus, ut auferat velamen de cordibus eorum, et ad fratrum imitationem permoveat, ut et ipsi salvi fiant in Christo Jesu, qui est pax nostra.

Hortamur autem vos, fratres et filii, ut Metropolitanum, et Episcopos illos, fratres nostros, qui in gremium Sanctae Romanae Catholicae Ecclesiae recepti, iam nobiscum unum sint in Christo, omni caritate faveatis, omni ope, et opera apud Regiam Maiestatem adiuvetis, ut honoribus affecti, et commodis aucti, se vere a nobis fratrum loco haberi, seque Regi carissimos esse intelligant, ut in omnibus glorificetur Deus, et pater Domini nostri Jesu Christi, qui reddet nobis mercedem bonam in die retributionis, vestramque erga nos, et hanc Sanctam Sedem devotionem, quam paterno affectu prosequimur, tanto magis ostendetis.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die XVIII Januarii MDXCVII, Pontificatus Nostri Anno quinto.

263.

Romae, 18. I. 1597.

Archiepiscopo Leopoliensi Clemens VIII congratulatur de eius efficaci participatione in Synodo Berestensi.

ASV, *Ep. and Principes.*, vol. 29, fol. 24-25.
ASV, *Armarium* 44, vol. 41, fol. 31v-32r.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 276, nr. 160.

Venerabili fratri Joanni Demetrio, Archiepiscopo Leopolis.

CLEMENS PP. VIIIs. Venerabilis frater, salutem et Apostolicam benedictionem.

Ex communibus litteris,[381] quas Fraternitas Tua cum Venerabilibus fratribus Episcopis Luceoriensi, et Chelmensi e Bresta Lituanica ad nos dedit, tum ex tuis propriis, quas Leopoli scripsisti de provinciali Ruthenorum Synodo, a Venerabili fratre Michaele eorum Metropolitano iussu nostro convocata, ea cognovimus, quae valde optamus ad Dei gloriam, et animarum illarum utilitatem gaudemusque in Domino, quod antiqui hostis machinationes, quas ad pium opus impediendum adhibere conatus est, vestra omnium tuaque imprimis constantia, et diligentia disiectae sunt. Tuam ea in re piam sedulitatem, tuum laborem iusto praemio remunerabit Deus, et nos grato animo quidquid nostra cohortatione egisti prosequimur, tuamque erga nos et hanc Sanctam Apostolicam Sedem devotionem agnoscimus, et commendamus. Perge, frater, eosdem Ruthenos Metropolitanum, et Coepiscopos eius, qui Sanctae Romanae Ecclesiae, unde omnis sacerdotalis unitas promanat, copulati sunt, tuae auctoritatis patrocinio tueri, eorumque honestis desideriis favere, ut et ipsi, eorumque natio in sancto proposito tanto magis confirmentur, et alii qui nondum hanc sanctam unionem receperunt, ad lumen catholicae veritatis tanto efficacius invitentur. Interea Fraternitati Tuae quam (f. 32) in Christi visceribus gerimus, prosperum ad Ecclesiam, et sponsam tuam reditum gratulamur. Age quod agis, operare quod operaris, Spiritu Sancto adiutore, imple ministerium tuum in isto Archiepiscopali munere, et ovibus fidei tuae creditis pascendis, ut eas benedicente Domino ad pascua caelestia perducas, et simul cum illis aeternitatis gloriam consequaris.

Datum Romae apud S. Petrum, sub Annulo Piscatoris, die XVIII Januarii MCXCVII, Pont. Nostri Anno quinto.

264.

Roma, 25. 1. 1597.

De oppositione Ducis Ostrožskyj aliorumque Unioni ecclesiasticae.

BIBL. VAT., *Urb. lat.*, vol. 1065, fol. 56-56v.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 125, nr. 612.

Di Roma, li 25 Gennaro 1697.

(f. 56)...

Habbiamo questa settimana poche nuove di Polonia, poichè con lettere di Cracovia delli 28 passato scrivono solo (f. 56v) ... Che nella Russia si erano sollevati molti di quei popoli per conto di religione, volendo quei Vescovi Ruteni, che furono qua, redurli alla fede cattolica romana,

---

[381] Cfr. litteras sub dat. 20.X.1596, nr. 237; de aliis nobis, ad praesens, non constat vel saltem easdem non invenimus in Archivio Secreto Vaticano.

a quali si è opposto come altre volte fu scritto il Duca di Ostrogia, Palatino di Chiovia, con gran seguito. Et si dubita, che nella Dieta se ne farà qualche strepito. ...

265.

Roma, 8. III. 1597.

De oppositione Ruthenorum Unioni ecclesiasticae Berestensi.

BIBL. VAT., *Urb. lat.*, vol. 1065, fol. 144,
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 127, nr. 615.

Di Roma, li 8 Marzo 1597.

(f. 144)...

Di Cracovia delli 7 passato avisano ... Et che li popoli Ruteni si protestavano di non voler trattare di cosa alcuna ne meno contribuire alle sudette dimande, se prima non fusse dichiarata per annullata la dichiaratione delli Vescovi della Russia, che si sono uniti con la chiesa latina.

266.

Varsavia, 11. III. 1597.

Causa Nicephori, protosyncelli constantinopolitani, in Diaeta regni generali Varsaviae tractata.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 159, Nr. 117.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 786, nr. 451.

Справа отца Никифора, великого протосинкгела патріаршого трону константинопольского, которая ся точила на соймѣ вальномъ варшавскомъ, въ року 1597, марта 11 дня, съ ихъ милостями паны канцлерами коруннымъ и литовскимъ, и съ великимъ логофетомъ земли волоскоѣ, за поводомъ духовныхъ римскихъ, а найболѣй апостатовъ рускихъ.[382]

Напродъ задали ему то, же бы мѣлъ быти шпекгомъ цесаря турецкого, якобы будучи тутъ въ панствахъ нашихъ, листы посылалъ черезъ якогось Волошина до Турка; и хотячи его за такого удать, колько не-

---

[382] Praesenti documento decribitur causa Nicephori, protosyncelli Constantinopolitani, in Comitiis Regni, mense Martio 1597; est sat ampla relatio et rebus etiam minutissimis repleta; attamen tantummodo causam hanc tractat ex positione adversariorum Unionis Berestensis; de hac causa cfr. etiam quae habet in sua epistola Petrus Arcudi, nr. 271, sub dat. 20.III.1597, qui cum Nicephoro colloqui et disceptari potuit Varsaviae, et relationem quam praebet magister caerimoniarum Mucantius; cfr. nr. 268, sub dat. 12.III.1597, infra. Causa haec sat intricata fuit et considerationibus ecclesiasticis simul ac politicis permixta.

дѣль старали ся, акъ бы-его приватнѣ, передъ однымъ маршалкомъ судить могли: але того боронилъ его милость яснѣосвѣцоный княжа, панъ воевода кіевскій съ другими сенаторами, и домовили ся того, же тая справа не покутнѣ але предъ королемъ и всимъ сенатомъ отправована была. А тогды первшого дня, предъ королемъ и всимъ сенатомъ инстикгаторъ короля его милости жалобу на него положилъ, мовячи, же той есть шпекгъ и до турецкого цесаря листы пишетъ и черезъ слуги княжескіе высылаетъ, хотячи тымъ нѣяко королю его милости шкалевать, и показуючи копію листовъ по польску написаны и читаны были, а орыкгиналовъ самыхъ грецкихъ листовъ не пробовано. Которые копѣи чотырехъ листовъ, яко они читали, то въ собѣ мають:

« Я Пафнутей калугеръ пишу до сестры своее, ознаймуючи, же есьмо тутъ пріѣхали до Полски, межи драпежные волки, то есть, межи псы Ляхи, которые примушаютъ нашихъ хрестіянъ на свою папезскую вѣру, и бьются межи собою; же ихъ около двадцати тысечей полегло (а то розумѣлъ, же о вѣру была съ Наливайкомъ битва): протожъ ѣду теперешнего часу до Москвы, и оттамъ-туль воротивши ся, маю волю ѣхать до Святоѣ Горы, и хочу живота своего доконьчить ». А другое писанье въ тыежъ слова тотъ же чернецъ писалъ до матки своей, и третее также до попа, а четвертое до черни одного писалъ просячи ихъ о долгъ, абы ся не гнѣвали, и обѣцуючи имъ платить, кгды ся зъ Москвы вернетъ. Есть тежъ и то на одной терминѣ приписано: « Але нашъ цесарь, богъдай былъ здоровъ, если бы хотѣлъ на Польску, теперь бы мѣлъ часъ ». Тамъ же пытано и Волошина Яна: « отъ кого бы тые листы мѣлъ, кто ему ихъ далъ, и кто его до Турокъ послалъ »? повѣдилъ: « што ся тычетъ стороны посельства, кто мя послалъ, теды-мъ ѣхалъ частью для того, абы-мъ ся довѣдалъ у волоской земли, што ся дѣетъ зъ моею маетностью, которую покинулъ зъ жоною моею, для неласки теперешнего господаря волоского Еремiяша; частью тежъ, же мене послалъ его милость княжа Острозскій для купленья турецкихъ коней, давши мнѣ пѣнези, и двухъ бояръ, и листъ свой отвороный, вѣдомость чинячи кождому о томъ: и кгды мы до Шарогорода, имѣнья пана гетмановаго пріѣхали, загамовалъ насъ урядникъ тамошній, слуга его милости, учинивши мя шпекгомъ и обобралъ мя зъ всее маетности, только ми два червоныхъ золотыхъ вынявши, зъ моихъ пѣнезей далъ на страву. А зъ стороны листовъ грецкихъ, далъ ихъ ми одинъ чернецъ, который ся тутъ на нихъ подписалъ, который зъ Маратомъ, зъ Замостья, мѣщаниномъ пано-гетмановымъ поѣхалъ теперь до Москвы; тотъ довѣдавши ся, же я хочу до Грецыи ѣхать, далъ ми чотыри листочки запечатованы до своихъ пріятелей; а отецъ Никифоръ ани мя слалъ, ани ми листовъ ниякихъ не давалъ ».

За тымъ княжа, воевода кіевскій, яко для такоѣ . . . отца протосинкгела былъ вельми жалостный, такъ тежъ же ся показала невинность его, былъ радостный: абовѣмъ показало ся то, же отецъ протосинкгелъ яко того Яна до Грецыи не слалъ, такъ тежъ жадныхъ листовъ черезъ него не писалъ, только якійсь иншій чернецъ, и то не до цесаря, ани до жадного баши его, але до своихъ пріятелей. Вставши теды заразъ, королю его милости пожегналъ, мовячи « сумнѣнью щырому вашой королевской милости того человѣка поручаю, а хто хочетъ невинной крови его насытиться: я не хочу «; и заразъ, слезами обливши ся, вышолъ изъ сенату и поѣхалъ зъ Варшавы. А инстикгаторъ много шкалуючи молвилъ не только на религію грецкую, але и на протосинкгела, семь альбо осьмь причинъ въ. . . . Мовленье пана гетмана коронного въ тые слова: Милостивый кролю и панове мои! здаетъ ми ся тутъ за слушность припомнѣть роз . . . которую Никифоръ въ земли до войска вашее королевскои милости прибывши, . . . мѣлъ, а то правѣ трема днями предъ оттягненьемъ Татаровъ зъ земли волоской (абовѣмъ доходятъ мене повѣсти, яко бы-мъ я мѣлъ Никифора просить, абы онъ до Синамъ-баши съ посольствомъ отъ мене ѣхать мѣлъ, абы Татаровъ успокоилъ; о томъ ми ся ани снило; а того не вѣмъ: естли воевода волоскій, чого ся у мене не радилъ, его въ томъ уживалъ, принесъ до мене листъ отъ Синамъ-баши, самъ тежъ таковую розмову мѣлъ и хотѣлъ мя вытягнуть на тые чотыри кондыціи:

Первая, абы воевода Ереміяшъ вѣру держать цесарови турецкому присягнулъ;

Другая, ижбы было певно турецкому цесарови подданство его, абы далъ въ заставу сына своего альбо брата;

Третяя, абы ваша королевская милость повиненъ былъ боронити воеводу волоского и ударить на воеводу седмикгродского;

Четвертая, хотячи мнѣ ся припохлѣбить, рацыю повѣдалъ, которую онъ Синамъ-башѣ подалъ, абы воеводу волоского въ панствѣ заставилъ, того которого Поляцы подали, мовячи, « ижъ дей якъ за причиною цесаря турецкого, Стефана годной памяти короля польского королемъ обрали, такъ тежъ, взаемъ, будучи и ты слугою вѣрнымъ пана своего, можешъ слушнѣ допустить пановать въ волоской земли тому, кого сами Поляцы всхочутъ посадить ». Туть рачьте зычливость обачить, которую онъ противъ коронѣ оказывалъ, вытягаючи мя на такіе неслушные кондицыи, а предъся удаетъ зычливымъ коронѣ польской ».

Отца протосинкгелово мовленье: А потомъ отецъ протосинкгелъ влоскимъ языкомъ до короля его милости и до всего сенату широкую рѣчь учинилъ, поздоровляючи ихъ отъ чотырехъ святѣйшихъ патріарховъ, то есть, отъ всее святоѣ и апостольскоѣ католическоѣ церкви; по-

тымъ далъ о себѣ справу, што есть за чоловѣкъ, яко былъ въ Падвѣ колько лѣтъ ректоромъ наукъ еллинскихъ и грецкихъ, же съ Польщи панята слухали наукъ его; яко зась у Венецыи былъ казнодѣею семь лѣтъ въ церкви грецкой святого Марка, о чомъ много зацныхъ людей знаютъ; а потомъ, вернувши ся до Константинополя, зосталъ великимъ протосинкгеломъ патріаршего трону константинопольскаго; и по два кроть былъ справцею столицы патріаршей, чого посвѣтчутъ вси христіяне, а теперь посланъ отъ столицы патріаршей константинопольской тутъ, до славной здавна епархіи нашей, для теперешнего замѣшанья межи духовними религѣи грецкой. А што мнѣ ихъ милость задаютъ и мовятъ на мене, то суть дворства и змишленья на мене невинного человѣка; однакъ же, абымъ тутъ на каждую рѣчь отновѣдалъ и невинность мою оказалъ, прошу о приданье толмача и прокуратора». Которыхъ ему на завтрее придать обѣцано, а самого абы княжата острозскіе ручили, позволяно; але, ижъ намнѣй вины ся не показало, брать его на рукоймы неслушнѣ видѣли. За тымъ сторона противная сидѣти ему казала на замку, въ скарбовой свѣтлици а выводовъ его не только на завтрее, але и на третій день слухать не хотѣли, ани толмача, ани прокуратора ему не дано, ажъ потымъ ледвѣ черезъ колько дней, король его милость великими прозбами будучи усилованый, и южъ не публичнѣ, то есть, не передъ всимъ сенатомъ, але приватнѣ росказалъ тремъ сенаторомъ и двумъ канцлеромъ при маршалку засѣсти и выводовъ его прослухать. Которые тамъ засѣвши, отца протосинкгела знову объ тыхъ листѣхъ ежели бы ихъ писалъ и о нихъ вѣдалъ онъ, альбо княжа его милость панъ воевода кіевскій, пытали; на што повѣдалъ, «же яко-мъ ихъ не писалъ, такъ о нихъ ани я, ани княжа его милость не вѣдалъ».

А потымъ зась Яна того знову пытано особно: кто ему далъ тые листы и естли о томъ зналъ воевода кіевскій». Онъ поклякнувши повѣдалъ: «милостивые панове! бы мя ваша милость и на члонки рѣзать казали, иначей повѣдать не могу, ано якомъ и впередъ повѣдилъ, же ми тые листы чернецъ одинъ далъ, который до Москвы зъ Моратомъ мѣщаниномъ пана-гетмановымъ Замойского поѣхалъ; а отецъ протосинкгелъ и княжа его милостъ мнѣ тыхъ листовъ не давали, ани о нихъ не вѣдали».

Потымъ отославши его, казано, абы отецъ протосинкгелъ на заданые ему артикулы отповѣдалъ передъ тыми депутаты.

Отповѣдь протосинкгела Никифора, безъ прокурора, которую влоскимъ языкомъ отповѣдалъ.[383]

---

[383] Loquebatur, ut videtur, lingua italica (włoski, sensu polono); non videtur verosimile eum linguam valachicam caluisse (wołoski).

« На то *первшое,* што ми задають, жемъ былъ Аарона на то господарство волоское всадилъ, теды-мъ то для слушныхъ причинъ учинилъ; абовѣмъ кгды Петръ воевода зъ господарства волоского збылъ тогды цесаръ своего Турчина на то господарство певнѣ посадити мѣлъ, не хотѣчи мѣть тамъ большъ христіянина господаремъ; чого мы христіяне жалосны будучи, старали-сьмы ся всякимъ способомъ, яко бы тамъ ктокольвекъ воеводою, только христіянинъ былъ: кгдыжъ тая земля правѣ воротами и границою есть христіяномъ съ Турками. Про то рѣчь барзо потребную упатровали-сьмы, абы въ тыхъ воротѣхъ тутъ близко христіянъ Турокъ не засѣлъ, старалемся, абы тамъ . . . воеводою быть могъ; а ижъ былъ строгимъ и тяжкимъ надъ людми, . . . того не росказывали; а тежъ, рѣдко который зъ господаровъ волоскихъ не былъ ображонымъ.

Другое, мовите, якобы-мъ неслушнѣ и змышленнѣ посельство отъ Синамъ-баши до папа гетмана отправовалъ. Того посельства моего сами скутки узнавайте, прошу: бо естли бы неслушно и змышленно было тое посельство, теды бы справа скутку своего не взяла; але то правѣ ваша милость видѣть можете, же обѣ сторонѣ суть зъ него контенцы: бо Татарове и Синамъ-баша зъ войски оттягнули, а панъ гетманъ Ереміяша воеводу на господарство волоское посадилъ, на што и листы Ереміяша воеводы и пановъ волоскихъ до мене съ плачомъ писаные покажу, гдѣ пильнѣ просятъ, абы-мъ ся въ то посельство удалъ, еднанье чинячи межи . . . абы . . . не згинуло-жъ.

Третее, повѣдаютъ, же бы-мъ господара теперешнего волоского и пана . . . хотѣлъ, а за то мя осажоно было въ Хотѣню, и для чого отъ тамъ туль . . . зъ везенья ушолъ? Теды-мъ въ томъ случаю зажилъ рады святого апостола Павла, который . . . въ кошу по стѣнѣ спустивши ся утекъ. А ижъ мене было задержано, того . . . суть иншіе причины: первая, зъ владыкою тымъ апостатомъ, . . . такое привилье дано, абы . . . боронити отъ ихъ старшихъ то есть, зверхности патріаршои. Другая причина, же листы зъ канцеляріи короля его милости до старостъ пограничныхъ въ тотъ часъ выдано, заказуючи имъ, абы жадного посла, ани листовъ отъ патріарха константинопольскаго не препущано. Третяя, же ся и самы мои противницы не згожають: бо теперь мовятъ, же-мъ хотѣлъ . . . отруити, и за то мене осадили; а предъ тымъ въ сынодѣ выдруковали, якобы за то, же бы-мъ . . . навести мѣлъ на войско короля его милости.

Четвертое, повѣдаютъ, яко бы-мъ отъ патріярха повшехного константинопольского не былъ посланый, мовячи, же « патріарха южъ въ Константинополю нема, и тутъ въ то . . . хіи владыковъ зметывать моцы не маешъ ». Што ся тычетъ до владзы уряду моего, о-во привилей повшехного патріарха, на паркгаминѣ, зъ зависистою и на оловѣ выбитою

печатью, гдѣ свѣдчить же маю владзу во всихъ . . . константинопольской патріаршой столицы нетолько владыковъ, але и митрополитовъ становить, и зметовать, и сыноды помѣстные складать, будучи великимъ протосинкгеломъ. А если святои памяти патріярхъ Іеремія умеръ, добрѣ знаемый, але теперь Мелетій, человѣкъ барзо взятый и въ писмѣ святомъ добрѣ умѣетный насталъ константинопольскимъ патріархомъ.

Пятое, мовятъ, же-мъ не бывши у короля его милости и не взявши позволенья, на сынодъ берестейскій ѣхалъ и владыковъ скинулъ: ино . . . самъ, особою своею, для короткости часу, того учинить не могъ; бо ся вже былъ синодъ приближилъ: однакъ же княжа его милость, панъ воевода кіевскій со всими волыньскими паны упевнили мене тымъ, пославши зъ елекцыи володимерскои, передъ сынодомъ берестейскимъ, до короля его милости, пана Матѣя Малинского и пана Лаврентія Древиньского, зацныхъ двухъ шляхтичовъ волыньскихъ, о мнѣ Никифорѣ патріяршомъ протосинкгелѣ ознаймуючи, же-мъ тутъ для того забуреня межи духовными пріѣхалъ. А ижъ ми король его милость листу своего особливого не послалъ; бо уже первѣй, для сыноду, выданы были листы же кождому религѣи грецкой на сынодъ вольно было пріѣхать: мнѣ теды жаднымъ способомъ много намнѣй омѣшкать и на немъ не быть не годило ся, яко тому, который, правѣ, для тоѣ справы духовноѣ отъ столицы патріярха константинопольского посланъ.

Шостое, мовятъ, же бы-мъ чернокнижникомъ мѣлъ быти. Нехай покажутъ, гдѣ-мъ ся того училъ, альбо чернокнижствомъ якую и наймнѣйшую рѣчь учинилъ; чого ижъ показать не могутъ, тогды то плонные рѣчи мовятъ.

Семое, мовятъ, ижъ бы-мъ хлопца въ Константинополю забилъ. Ино, естли бы-то было, тамъ заразъ не терпѣли бы того гдѣ справедливость великая, не можно тамъ пѣнязьми платить за невинную кровь, ани своее крови откупить, але за кровь мусила бы его кровъ розлита быть.

Осмое, повѣдаютъ, жебы-мъ . . . велъ милость непристойную зъ солтановою, маткою цесаревою. И на томъ ми великую кривду чинятъ, то на мене взносячи, абовѣмъ солтана, будучи зъ народу христіянского и сама держачи потаемнѣ вѣру христіанскую, нетолько противко мнѣ великую милость показуетъ, але и до всихъ христіанскихъ духовныхъ, отъ которыхъ сакраментовъ поживаетъ, и чинитъ ялмужну великую церквамъ нашимъ, и у многихъ рѣчахъ христіяномъ пожиточна.

А што ся дотычетъ обмовы пана гетмановой, теды на то такъ плачу отповѣдь на мову пана гетманову: же будучи ми на тотъ часъ въ земли волоской, въ одномъ манастыру кгды было обложено войско польское и Татары плюндровали землю волоскую, писалъ до мене Еремiяшъ

воевода волоскій теперешній (которого тутъ листы маю) и иныхъ не мало пановъ волоскихъ, съ плачомъ просячи мене, яко отца, абы-мъ за знаемостью старою, которую малъ зъ Синамъ-башею, до него ѣхалъ и его до того привелъ, абы росказалъ Татаровъ прочъ оттягнуть и абы своимъ стараньемъ такъ много душъ христіянскихъ зъ неволи и смерти выбавилъ: абовѣмъ войска польского ледво могло быть шесть тысячей, а татарского осмдесятъ тысячей было, которое уже вколо Поляковъ облегло, кромъ турецкого . . . зъ Синамъ-башою на то тягнулъ, абы уже жадного христіанина на панство волоское не посадить ино Турчина. Якожъ за помочью божою и за моимъ стараньемъ (хвалить ми ся не годитъ) того ся дошло, же яко войско татарское прочь оттягнуло, такъже и господарь христіанскій, которого Поляцы подали, на господарствѣ восталъ ».

То теды приватнѣ, двакроть, только предъ шестми сенаторами протосинкгелъ контровертовалъ; а въ сеймѣ публичнѣ жадною мѣрою не хотѣли, абы вси сенаторове на то вотовали и декретъ чинили. Ажъ потомъ по доконченью сейму, кгды ся уже только сами канцлерове и урядницы зостали, теды тую справу . . . Никифоровую и Яновую предъ королемъ его милостью цѣлые три дни розбирано, и . . . слушноѣ причины, не тылько за што бы смерть поднять былъ годенъ, але и затриманымъ быть, слушнѣ не показало ся. Абовѣмъ прокураторъ, панъ Прилѣпскій который ему приданъ былъ, учинивши предмову до короля его милости вельми хорошую, сумнѣньемъ его обовязуючи, яко маетъ справедливо судити, на трое тую справу роздѣлилъ чинячи обороны: « первая, духовная, которая ся тычетъ до персоны отца протосинкгела: так тутъ, милостивый королю, судиться не можетъ, ено у духовного права, гдѣ ему есть властнѣ форумъ; другая, што-кольвекъ ся дѣетъ въ Константинополю, того ваша королевская милость судить не можешъ, кгдыжъ еще Константинополемъ не владнешъ, чого зычу, абы ваша королевская милость онымъ владнулъ на, . . . и справы, которые ся тамъ дѣють, судить можешъ. Третяя . . . заходило паньство вашей королевской милости, двѣ тутъ рѣчи отцу протосинкгелу зад, . . . то есть листовъ писанье и поселства отъ Синамъ-баши отправованье: первую . . . бороню, же отецъ протосинкгелъ тыхъ листовъ не писалъ, ани ихъ не слалъ, гды ся ни единои литеры писма его въ тыхъ листѣхъ на знайдуетъ; до того, и тотъ есть вѣдомый, который ихъ писалъ, иншый чернецъ, который зъ мѣщаниномъ пана гетмановымъ до Москвы поѣхалъ; на конецъ, тотъ Яней, у-въ которого тые листы найдены, сознаваетъ, же не отъ Никифора, але отъ Пафнутего взялъ ихъ. Другая, же поселство отъ Синамъ-баши, альбо рачей, отъ Ереміяша господара до Синамъ-баши отправовалъ: и въ томъ ся онъ невиннымъ найдуетъ, кгдыжъ за

великою . . . прозбою Еремiяша и пановъ его волоскихъ тое чинилъ; на што не може быть певнѣйшого свѣдѣцтва, яко листы волоскiе, до которыхъ ся Волохове знають, и которые тутъ посланы отъ господаря и суть предъ вашею королевскою милостью ».

Што непрiязнь противко народови рускому и, заистѣ, о религѣю грецкую и зложенье отступныхъ владыкъ то справуетъ, . . . же король его милость декрету не учинивши, отца протосинкгела при собѣ задержать росказалъ, давши причину, « поки, повѣдалъ, до земли волоской . . . пошлемъ, достаточнѣ ся вывѣдать той справы ».

Про тожъ и вы, правовѣрные христiяне, слышачи о томъ, съ терпливостью идите на предлежащiй вамъ подвигъ взираючи на началника вѣры и совершителя Iисуса, который вмѣсто потѣхи принялъ крыжъ, о встыдѣ не дбалъ; поневажъ на то пришелъ и на то ся родилъ, абы насъ собою научилъ, ижъ быхмо ходили степенями его: « ведени будете, мовитъ, предъ владыки и цари, для имени моего, на свѣдѣтельство имъ и языкомъ ». И такъ же Христосъ справу свою совершалъ: штрофовалъ архiепископскую злость предъ всими явнѣ, абы людiй посполитыхъ отъ соблазна избавилъ; а потомъ арцибискупи . . . направили на Христа, абы его гдѣ-кольвекъ поймано; сходилъ . . . передъ часомъ смерти, и прiѣхалъ, явнѣ до мѣста iерусалимского въ недѣлю . . . вшедши въ церковъ, повыгонялъ нерадъ поповскiй и бичомъ выбилъ, мовячи: « домъ мой, домъ молитвы, а вы учинили есте его печеру розбойникомъ »; про тожъ жидовскiе княжата искали межи, . . . зрадилъ, и дали Iюдѣ заплату; а поймавши невинного Христа привели до себе, а потомъ до Пилата, старосты своего, который былъ имъ даный отъ римского цесаря; и повели его потомъ до Ирода, абы ему ся насмѣялъ; а потомъ судили его, задаючи ему причину, ижъ самъ ся послалъ, а не есть ни отъ кого посланный, и противится римскому цесарови, и мовили архiереи къ Пилату: « естли его не забьешъ, не будешъ прiятелемъ цесаровымъ », а до людей посполитыхъ мовили: « естли его не дадимъ убить, прiйдутъ Римляне и возмутъ мѣсто наше ». И такъ Христа судили, а ни единоѣ вины смертноѣ не знашли, и выдали съ посмѣвискомъ на смерть ганебную, и хотячи всихъ до послушенства своего моцою подбити, мордовали и забивали, и самого верховного Петра апостола передъ великоднемъ до везенья всадили, хотячи его по великодни на смерть выдать. А потомъ и сами съ паньствомъ згинули и до нынѣшнего дня.

И такъ справа и отца протосинкгела власнѣ такъ кончит ся нынѣ.[384]

Dan z Warszawy, w niedzielę kwietną, w roku w (*1597.*)

Copia recentior.

---

[384] Protosyncellus revera carceratus fuit in Prussia orientali (arx Marienburg), ubi, ut traditur, obiit, libertate non recuperata.

267.

Varsavia, 12. III. 1597.

Mag. cerim. Mucantius narrat de negotio Nicephori Graeci, accusati quod esset a servitiis Turcarum in damnum Regni Poloniae, deque eius defensione coram Senatu Regni, sententia, et protestatione eius protectoris, Principis Ostrožskyj.

ASV, *Miscellanea*, Arm. I, vol. 82: Itinerario del Card. Gaetano, Legato al Re di Polonia nell'anno 1596 e 97, del Mucante, fol. 199r-200r.

MERCORDI DI 12 MARZO.

Partì di Varsavia disgustato dal Rè, e Senatori il Palatino di Chiovia, Duca di Ostrogia,[385] per causa come dicono di un certo Niceforo Greco Ruteno scismatico, il quale, come egli asseriva, era Vescovo mandato dal Patriarcha di Constantinopoli a quelli altri Vescovi Ruteni, come hò detto di sopra, che stanno in Polonia, a quando persuase, che non volessero fare unione col Papa, et con la Sede Apostolica; e costui fù causa principalissima, che due di detti Vescovi Ruteni non volessero confirmare l'unione fatta, giurata, e ratificata dagli altri nel Concilio di Brest, aiutati e fomentati dal detto Palatino di Chiovia. Hora essendo costui stato accusato, e denuntiato alla Maestà del Rè di Polonia per spia del Turco, e che haveva scritto a quel Tiranno, che all'hora era il tempo di venire a castigar quei Polacchi, e che egli haveva dato minuto raguaglio dello stato, e forze loro, e di tutt'il Regno, Sua Maestà con il Senato tutto ordinò al Palatino di Chiovia, che in ogni modo lo menasse seco a quei Comitii sotto gravissime pene, si come fece, ma pretendeva difenderlo; e havendo il Rè commessa quella causa al Gran Maresciallo con 4 altri Senatori, non piaceva al Palatino Chioviense, con dire ch'il Maresciallo li era inimico, e disgustato per questo si parti, lamentandosi che Sua Maestà non gli faceva giustitia; e come è solito delli Senatori Nobili, quando si partono in simil modo dalli Comitti, con animo di fare una protesta nella prima terra, ò città che si trova più vicina a Varsavia; ch'egli si era partito della Dieta perche S. Maestà con i Senatori etc. non li facevano giustizia. L'istesso giorno dopo la partita del medesimo Palatino fù chiamato in Senato detto Niceforo, e datogli facultà di parlare, difendersi, e dire le sue ragioni. Dicono che vi si trovavano presente, che parlò in lingua italiana,[386] non

---

[385] Cfr. documentum praecedens, nr. 267; eius Protector erat dux Constantinus Ostrožskyj, qui eum venire iussit in Volhiniam, et ut hospitem excepit et Brestam conduxit secum ad Synodum. Cfr. supra, nr. 229.

[386] Cfr. supra notam 383.

sapendo parlar polacco, e forse ne anco latino, et in somma negava tutto quello che gli era opposto, laudandosi molto, con dire, ch'egli haveva servito a Dio tutt'il tempo della sua vita, e fatto più di mille preti, eletto in Venetia, e che non era verosimile ch'all'hora, essendo vecchio, volesse perder l'anima con li tradimenti che gli erano imputati, parlando con molta libertà, e con poca riverenza, usando parole inconvenienti, senz'arte, ne giudizio alcuno. Finito ch'hebbe di parlare fù consignato al Maresciallo, e menato dall'Aiduchi in prigione, dove si teneva con una buona custodia, credendosi che lo dovesse far male, poichè si trattava di tradimenti, crimeni laesae Majestatis e di negotio importantissimo...

268.

Varsavia, 15. III. 1597.

De possibilitate et spe unionis ecclesiasticae in Moldavia.

ASV, *Fondo Borgese*, Ser. III, 89 D. fol. 23v.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 127, nr. 616.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

. . .

La Unione delli Rutheni si è ben stabilita, et molta speranza mi fanno li ecclesiastici Moldavi di dovere anco essi abbrazzarla quanto prima. Il che se seguirà, sarà di gran giovamento alla christianità; perchè oltre all'acquisto dell'anime, l'asserto Patriarca Constantinopolitano essercita più l'offitio di esploratore del Turco, che di Pastore.

. . .

Di Varsavia, li XV di Marzo 1597.

Di V.S. Ill.ma et Rev.ma humilissimo et devotissimo servitore,
Germanico, Vescovo di S. Severo.

(f. 27v) All'Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo,
il Sig. Cardinale Aldobrandini. Roma.

269.

Varsavia, 15. III. 1597.

De tractatione Unionis ecclesiasticae Berestensis in Comitiis Regni, nec non de Duce Ostrožskyj, et de Nicephoro, Graeco.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 D, fol. 25v-26.
ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III. vol. 63 BC, fol. 360v61.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.* vol. II, pag. 128, nr 617.

. . .

Lasciati suspesi li sopradetti particolari, fu introdotta in Senato la causa della Unione delli Rutheni dal Vescovo di Luceoria, al quale rispondendo il Duca Constantino, Palatino di Chiovia, Sua Maestà ordinò al Cancelliere di Lithuania, che narasse tutta la serie del negociato, dal principio sino al fine.[387] Il che fece egli così compitamente, che restò confuso il Duca. Tra l'altre cose degne che furno prodotte in Senato intorno alla sopra detta Unione, fu un libro Rutheno, scritto già cinque cento anni fa, tenuto da essi Rutheni per libro non solo authentico, ma sacrosanto, nel quale si contiene, che il Sommo Pontefice è Vicario di Christo et sopra a tutti li Patriarchi, et in spetie al Constantinopolitano.

Il Palatino poi di Novogrod,[388] che ha abbrazzata la Unione, si dolse che il Duca ardisse di dire, che si fosse mutata religione, dicendo che non si era mutata, ma ritonata a quella, che gli antichi loro havevano tenuta. Che in Constantinopoli non era Patriarca, perche non è eletto, ne confirmato da chi ha potestà canonica di farlo, ma ch'era eletto da duonzole confirmato dalla Porta, posto et deposto ad ogni suo capriscio. Ch'era esplorator del Turco, et più Turco che christiano; ch'era simoniaco (f. 26) et notato d'infiniti vizzi, ch'era indignità non solo riconoscerlo per capo, ma nominarlo per tale. Sua Maestà parlò anco essa, lamentandosi che il Duca spargesse nel popolo, che lei violentasse alcuno ad abbrazzare la religione ruthena cattolica, et riprese esso Duca acremente, et li commandò che sisteret il giorno seguente nel Tribunale del Maresciale un greco, che ha seco altre volte citato ecc. Et pregando il Duca, che concedesse un poco di dilatione, Sua Maestà negò di volerlo fare. Perilchè il Duca insieme con il Castellano, suo figliuolo, andorno dall'Arcivescovo di Gnesna, pregandolo a voler trattare con il Nuntio, che disponesse Sua Maestà a concedere la detta dilatione, ma egli si è escusato di potersi intromettere in questo particolare, et confortò l'Arcivescovo a volerli persuadere, ut sisteret eum.

---

[387] Res unionis Ruthenorum Berestensis, instantibis nobilibus ucrainis et bielorussis, praesertim Constantino Ostrožskyj, tractata fuit in Comittis Regni, mense Martio 1597, referentibus negotium hoc Bernardo Maciejowski, episcopo latino Luceoriensi, et Cancellario Lithuaniae, Leone Sapieha, qui ambo erant praesentes Berestiae, nomine Regis et Pontificis Romani. Cfr. mandatum in nr. 183 etc. et nr. 237.

[388] Palatinus Theodorus Skumin Tyszkevycz, Palatinus Novogrodecensis; cfr. litteram Metropolitae ex ipsa civitate Berestensi datam ad ipsum, sub nr. 236, de dat. 20.X. seu 10.X.1596, secundum Kalendarium vetus. Hic revera Unionem et decisionem episcoporum acceptavit eique sese subiecit, etsi quaedam de ipso modo eius praeparationis exprobrare episcopis habuit; cfr. eius epistolas in praesenti volumine.

Sono di grand'importanza le cause che movono la Maestà Sua a voler che quel Greco sistatur. Prima, perche fu quello, che fu mandato da Sinam al Cancelliere, quando il Cancelliere entrò in Moldavia, et ardì all'hora di dire tra l'altre cose, che se li Polacchi havevano a contemplatione del Turco eletto per loro Re il Re Stefano, era bene ragionevole ch'il Turco riconoscesse Gieremia. 2ª. Per esser state intercette due lettere dal sopradetto, l'una diretta al Patriarca di Constantinopoli, nella quale con l'occasione della Unione Ruthenica le fa sapere le discordie, che sono nel Regno, et con molti argomenti si affatica di persuadere a detto Patriarca, che faccia penetrare al Turco, che hora è il vero tempo di occupare questo Regno. L'altra è del Chamo de Tartari, scritta ad esso Greco, nella quale lo ringratia delli presenti ecc. Et soggiunge, che quanto alla sua venuta, non può sapere il tempo, aspettando risolutione dall'Imperatore de Turchi. Et se bene le lettere non sono recenti, sono però li concetti seditiosi et pericolosi, et conseguentemente colui, che le ha scritte, et non meno colui che n'è stato consapevole è degno di severo gastigo.[389]

. . .

270.

Varsavia, 20. III. 1597.

Petrus Arcudi Generali Soc. Jesu refert quaedam de Synodo Berestensi et de Seminario in Russia erigendo.

ARCH. SOC. JESU, ROMAE, *Epist. Germaniae*, vol. 177, fol. 142-143.
HALECKI OSKAR, in *Sacrum Poloniae Millenium*, vol. I, pag. 110-112.

(f. 142) Ill.mo et Rev.mo Padre mio et Sg.r in Christo oss.mo.

Delle cose della Synodo Brestense scrissi li mesi passati[390] come successero à V. P.ta R.ma, ne mi par necessario replicare l'istesse cose. Diro solamente che li Vladici stano sodi et si portano bene con tuto che habiano havuto da molti potenti, cosi Rhuteni, come heretici molte contrarietà. Qui in Varsavia nelli comitij si condusse come prigione et presentato al Re un certo[391] Greco Nicephoro, del quale scrissi non so che à V. P.tà et se bene non si giudica per conto della religione, la qual però pretendeva turbarla con questi Vladici, non di meno, nel diffendersi et scusarsi di non haver scritto certe lettere contra Polachi, et trattato non so che

---

[389] Stanislaus Karnkowski, Archiep. Gnesnensis (1581-1603), qui reputabatur ut prima dignitas in Regno, modo speciali in Comitiis, tempore Interregni vel absentiae Regis e Regno.

[390] Cfr. sub nr. 246, sub dat. 10.XI.1596.

[391] Cfr. sub nr. 266, et 267.

con Sinan Bassa, venne a lodarsi in presentia del Re et di questo Senato, che lui era il primo huomo della chiesa orientale, et che in altri tempi di Venetia haveva predicato et confessato tutti quelli Greci, di poi in un essamen particolare, me presente et interprete, confessò di non esser sacerdote, et replicandogli questi S.ri, come dunque sentiva le confessioni, diceva haver havuta questa potestà dal Patriarcha. Et visitandolo io nella custodia,[392] et discorrendo soprà di ciò, non si poutè mai persuadere, che non se potesse dare quella potestà senza il sacerdotio. Anzi discorrendogli io della subordinatione delle potestà mi rispose non esser necessaria, et mi sogiunse che si potria creare un Patriarcha che fusse Diacono (f. 142v.) senza che ó inanzi ó doppo ricevesse ordine veruno ò charattere di presbytero ò di Vescovo. Che se questa cosa fusse vera, ò mai fusse successa nella chiesa orientale, pericolariano li Greci non haver veri sacerdoti ne Vescovi, impero che nemo dat, quod non habet, et quel tal Patriarcha haveria la giurisdittione, ma non potria consecrare, et conseguentemente ne manco haveria la giurisdittione Patriarchale essendo ella connexa con li ordini. Et questo è quel gran theologo de Greci che fulminava di deponere li Vladici et crear altri, ma non gli successe, et questi miseri Rhuteni se non tutti la maggior parte, lo tengono per tale, id est per huomo dottissimo, et di grandissima auttorità. Ne è maraviglia, impero che Hieremia Patriarcha gli ha fatto et concesso un privilegio amplissimo, quale hò visto io et letto, et lo tengo per vero di Hieremia, dove gli da potestà che sieda sopra gli altri Patriarchi et che sia il primo dottor della chiesa orientale, και μέγα σωρω ὄχος, idest primo inquisitore, gli concede di più facultà, non per conto delle cose de Rhuteni imperò che quando si trattava il negotio de Rhuteni Nicephoro si trovava in pregione alla Vallachia, et doppo che fugi, Hieremia morse, et non gli diede commissione veruna, et lui ne mentiva, non dunque per cose de Rhuteni (f. 143) ma molto inanzi gli concesse facultà che potesse radunar synodi provinciali, deponere Vescovi, Arcivescovi, Metropoliti, et sustituir altri in loco loro, et circa li dogmi determinar quello che gli piace. In questo è venuta la povera chiesa orientale, ma di costui bastà, per che saria lungo scrivere le sue barbarie et indignità.

Io resto molto dolente perche l'Illmo S.r Legato dell'ordine dattogli circa il seminario da Roma, non ne fece niente,[393] credo per impedimento de dinari, perche altrimente lui è zelantissimo di simil negotio, et ancho

---

[392] Ut videtur, Varsaviae; cum et ipse erat graecus, optime eum intelligere potuti, ex qua cognitione quaedam in praesenti littera scribit. Est fons primarius.

[393] Non erat adhuc tempus maturum et Seminarium tantummodo anno 1601 initium habuit.

secondo il splendore della sua nobiltà, magnificentissimo. Bastà si perderà un altro anno senza proposito in aspettare tra ville et boschi, et à me povero non mi hanno mandato per un quatrino della mia provisione, ne mai fù possibile ottenere pur niente dell'Ill.mo legato scusandosse di non haver ordine, ma io son certissimo, gli habiano statti fatti buoni à Roma. Ms. Georgio Moschetti prima ottenne da lui cinquanta scudi, che era la paga d'un anno, et gli sono stati fatti buoni à Roma, et al presente ò perche spera poco dell'opera, ò anche et più principalmente, perche non gli agradono li paesi et sta molto malenconico, con questa occasione della partenza del legato in compagnia sua se ne ritorna, volendo più tosto affaticarsi in Candia, che in Rhussia. A me conviene ingiotir le parole, aspettarò sino à tanto che quelli S.ri di Roma ò mi provedino et si facci il seminario, ò non faccendosi mi richiamino. Una lettera hebbi di Vostra P. R.ma che era scritta già (f. 143v.) sei ò più mesi, la quale mi ha riempito di sommo contento et spiritual consolatione, per il che gli ne hò singular obligo, et vengo a ringratiarla con ogni humiltà et devotione per la affettione, protettione et charità christiana che mostra verso di me indignissimo suo servo. Il Padre che è ricco per tutti, paghi questo obligo mio à V. P. R.ma alla quale per fine gli baccio le sue sacrate mani et di novo me gli raccomando.

Da Varsavia, li 20 Marzo 1597.

Di V. P. R.ma devotissimo et obligatissimo in Christo servo
Pietro Arcudi.

271.

Varsavia, 29. III. 1597.

Nuntius de consultationibus Senatorum in causa Nicephori Sedem Apostolicam certiorem facit.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, 89 D, 46r, 47v, 48r; 91 D, fol. 182, 184.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 131, nr. 622.

Ill.mo et Rev.mo Signore Patron mio colendissimo.

Dopo la partita di V.S. Ill.ma si è tenuto Senato più volte, et sono stati proposti li XV articoli infrascritti, ma non già presa sopra di essi ferma deliberatione in modo che la non possa variare, nondimeno io riferirò à V.S. Ill.ma quello che da sicuro luogo è pervenuto à mia notitia. Il primo è stato... (f. 47v) XIII. De Niceforo iudicando. Che si trattenga in carcere insin tanto che Gieremia, Palatino di Moldavia, mandi il processo che hà formato contro la presona sua. XIV...[394]

Di Varsavia, li 29 di Marzo 1597.

(f. 49v) Al Signor Cardinale Legato (= Gaetano).

---

[394] Cfr. numeros 266, 267, 270.

272.

Venetiis, 12. IV. 1597.

De difficultatibus Unionis Berestensis.

BIBL. VAT., *Urb. lat.*, vol. 1065, fol. 224.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 132, nr. 626.

Di Venetia, li 12 Aprile 1597.

(f. 224)...

Di Cracovia con lettere delli 22 passato scrivono, ... et dicono, che li Ruteni bramano di voler cacciar via ad ogni modo quelli Vescovi, che sono stati a Roma se non ritornano le cose nel stato primiero.

. . .

273.

Varsavia, 22. IV. 1597.

De missione cuiusdam in Moscoviam et de suspitionibus turcarum. De corona Ducis Moscoviae et de praetensionibus ad terras Ucrainae et Bielarusjae. De absolutione ab excommunicatione Episcoporum unitorum.

ASV, *Fondo Borhese*, Ser. III., vol. 91 D, fol. 191-91v (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 132, nr. 626.

Varsavia. All'Ill.mo Cardinale San Giorgio, li 22 Aprile 1597.

(f. 191)...

Et quel Greco, venuto ultimamente di Constantinopoli, et subito passato in Moscovia, senza domandare passaporto, è forsi andato per indurre il Mosco ad assicurare il Tartaro della fede che le è per osservare il Turco, caso che lo servi nella guerra di Ongaria; poichè si vede che le frequenti missioni a quel Prencipe servono per dargli autorità, et riputatione appresso il Turco, et di esse missioni sa prevalersi egli col fausto Greco, et però quando il Turco non ricerchi che sia mediatore tra esso, et il Tartaro, può essere che le missioni spesse habbino messo il Turco in gelosia.

Si è dato ordine, che nel ritorno sia ritenuto il sopradetto Greco, se perperò le medesimi arti, che ha usato per passare in Moscovia, non le serviranno per tornare in Constantinopoli senza esser ritenuto.

Se bene non è ancora ritornato l'huomo, che fu mandato a arrestare li Ambasciatori Cesarei, ci tengo nientedimeno per certo, che non sia seguito l'arresto. Et quando Sua Maestà Cesarea habbia inviata la Corona senza titolo et privilegio di Re, non è attione ne nuova, ne tale, che possa ragionevolmente insuspettire costoro. È ben vero, che quando la Corona si mandasse con li sopradetti requisiti, questa Maestà, et tutto il corpo

della Republica non lo sentirebbono bene per le pretensioni, che il Mosco ha nella Russia Bianca, come quello, che dice di descendere dalli Duchi di Chiovia, et appartenere ad esso iure hereditario tutto quello, che si contiene insino all'acqua bianca, cosi chiamato da esso la Vistola. Anzi, trattandosi altre volte la pace perpetua tra questa Corona, et esso, et domandando li Polacchi la restitutione del Ducato di Smolensco et di Severia, quali furno da essi occupati per mezzo del Maresalco della Corte di Lithuania per un sdegno, che hebbe esso Marescialco con il Re Sigismondo, risposero li Moschi, che restituissero li Polacchi a loro il Ducato di Chiovia. ... (f. 191v)...

Perchè il Patriarca di Constantinopoli ha scommunicato tutti quelli che hanno abbrazzato la Unione con la fede cattolica, desiderano coloro che sono uniti, che Nostro Signore per un Breve dichiari nulla tale escommunicatione, et per essere la loro dimanda honesta, spero che Nostro Signore darà loro questa consolatione.[395]

. . .

274.

Varsavia, 22. IV. 1597.

Nuntius Cardinalem S. Georgii petit, ut apud S. Santitatem intercedat pro Brevi, quo excommunicatio Episcoporum Ruthenorum per Patriarcham Constan. nulla declaretur.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, 91 D, f. 190v, 191v.

All'Ill.mo Cardinale San Giorgio, li 22 Aprile 1597.

Perche il Patriarca di Constantinopoli hà scommunicato tutti quelli hanno abbracciato la Unione con la fede Cattolica, desiderano coloro che sono uniti, che N. Signore per un breve dichiari nulla tale scommunicatione, et per essere la loro dimanda honesta, spero che N. Signore darà loro questa consolatione...

275.

Roma, 3. V. 1597.

De titulo regali Duci Moscoviae concesso ab Imperatore, et de Nicephoro, Graeco.

Bibl. Vat., *Urb. lat.*, vol. 1065, fol. 261v-62.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 133, nr. 627.

---

[395] Breve fuit expeditum die 5.VI.1597; cfr. sub nr. 279.

Di Roma, li 3 di Maggio 1597.

(f. 261v)...

Di Polonia si ha con lettere de 13 passato ... (f. 262) ... Che Polacchi stavano molto alterati del titolo di Re dato dall'Imperatore al Moscovito, allegando esserne incapace, come scismatico. Oltre che s'intitola Re della Russia, la quale la maggior parte et quasi tutta è posseduta da essi Polacchi, havendolo oltre di ciò Sua Maestà creato Prencipe d'Imperio; et era voce, che havendo detto Moscovito una figliuola femina si dovesse maritare a qualche Signore di casa d'Austria.[396] Et che si aspettava in breve veder la giustitia di un certo Niceforo, che falsamente si faceva chiamare Patriarcha Costantinopolitano, quale avvisava al Gran Turco tutte le rissolutioni, che si facevano in Polonia, essortandolo a volerli mover l'armi contro, perchè facilmente se ne sarrebbe impadronito, massime con far morire il Gran Cancelliere et il Marescial del Regno, a quali con veneno era facil cosa dar la morte, et tutto ciò faceva ad intuito del Palatino di Chiovia, che perseguita quei Vescovi Rutheni, che vennero in Roma. Il qual Palatino per causa di questo Niceforo si era partito sdegnato dal Re, chiamandolo ingiusto, perchè rimetteva la causa di costui al figliuolo del Castellano di Cracovia, suo nemico, et perciò il Re haveva fatto spedir gente alla volta sua per combatterlo.[397]

276.

Roma, 17. V. 1597.

Declaratio nullitatis excommunicationis Episcoporum Ruthenorum ex parte Patriarchae Constantinopolitani latae, promittitur.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, 18, f. 403v.

Haverà V.S. con questa il Breve per il Sermo Re... Si contenta S. Santità di dichiarare con un Breve la nullità della scommunica dell'asserto Patriarcha Constantinopolitano contra quelli che si sono uniti con la fede Cattolica, ma non è possibile di mandarlo se non col prossimo ordinario...

Di Roma, li 17 di Maggio 1597.

---

[396] Programmata Sedis Apostolicae ad conciliandum sibi Ducem Moscoviae non sunt nova, sed semper frusrata manserunt, etsi plurima conamina et labores in hoc negotio collata fuerunt. Etiam hac occasione nihil obtentum fuit et Czar Moscoviae, ultimus ex familia Rurikidarum, iam anno sequenti obiit. Exinde incipiunt tempora valde tristia, s.d. « smuta », usque ad electionem novae familiae regnantis, Romanov, quae usque ad annum 1917 perdurat.

[397] Agitur de duce Constantino Ostrožskyj (1526-1608), acerrimo adversario Unionis Berestensis usque ad mortem. Hic erat Protector Nicephori in eius lucta cum Unione Berestensi.

277.

Varsavia, 27. V. 1597.

Nuntius Malaspina ad Secretariam Status scribit, ut procedatur contra Episcopum Kioviensem (latinum), qui factus est quasi princeps Cosaccorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, 91 D, f. 131r.

Sarà necessario che la Sua Santità dia ordine che si procedi contro quel Vescovo di Kiovia fatto capo delli Cosacchi,[398] acciò et si reprimi la sua insolenza et per causa sua non venga à patire detrimento la dignità episcopale. ...

278.

Roma, 31. V. 1597.

Breve declarationis nullitatis excommunicationis iam formatum propter maiorem solemnitatem propunitur deliberationi Cardinalium.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, 18, f. 404v.

Fù formato il Breve che annulla la scommunica scritta da V.S. del falso Patriarcha Constantinopolitano, et io pensai di poterlo rimettere sin con l'ordinario precedente; ma essendo poi parso à N. Signore di farlo passare per le mani dei Signori Cardinali et conseguentemente per un giro assai longo, non sarà possibile d'inviarlo prima che frà altri otto giorni...

Di Roma, li 31 Maggio 1597.

279.

Romae, 5. VI. 1597.

Breve pontificium invalidationis excommunicationis Episcoporum ruthenorum a Patriarcha Constantinopolitano schismatico pronuntiatae.

ASV, *Ep. ad Princides*, vol. 29, fol. 138-139v.
ASV, *Armarium* 44, vol. 41, fol. 138r-139v, nr. 150.
THEINER A., *op. cit.*, Ser. III, pag. 270-71, nr. 199.
HARASIEWICZ M., *Annales*, pag. 228-230.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 278, nr. 162.

Pro Ruthenis Catholicis.

CLEMENS PP. VIIIs. Ad futuram rei memoriam.

---

[398] Agitur de Josepho Wereszczynski, ritus latini, qui tamen non erat dux cosacorum, sed fautor quorundam eorum praetensionum socialium et politicarum.

Significatum nobis est de asserto Patriarcha Graecorum, qui apud Constantinopolim residet, quique nobiscum, et cum hac Sancta Apostolica Sede, in qua meritis licet impares, Deo tamen auctore, Universali Ecclesiae praesidemus, non communicat, quod cum audisset Venerabiles fratres Metropolitam, et Episcopos aliquos ruthenos, nec non ex clero, et populo nationis illius quamplurimos, divinae gratiae lumine collustratos, Graecorum Schismate, et erroribus reiectis, ad unionem S. R. E. omnium Ecclesiarum matris, et magistrae ultro venisse, et unam catholicam fidem, quam eadem Romana Ecclesia a Beatissimo Apostolorum Principe Petro, cum sanguine gloriosi martyrii, acceptam semper docuit et docet, et sine qua nemo salvus esse potest, recipisse, atque ex formula praescripta rite, et publice professos esse, nosque eosdem Ruthenos, id instanter, et humiliter petentes, intra gremium eiusdem catholicae Romanae Ecclesiae benigne, et paterne admisisse, idem assertus Patriarcha zelo non secundum scientiam neque spiritu caritatis, et pacis, sed schismatis, et dissensionis permotus, omnes Ruthenos (f. 138v), qui communionem fidei, et unitatis nobiscum, et cum hac sancta Apostolica Sede receperunt, et professi sunt, temere nimis, atque audacter excommunicare praesumpsit,[399] cum potius Deo altissimo gratias agere, et ipse quoque ad cor redire et eamdem viam salutis ingredi, et pacem, et concordiam in Christo complecti debuisset.

Quae cum ita se habeant, nos pro nostro pastorali officio tantam audaciam coercere, quam certe dissimulare non possumus, et opportune providere volentes, ne ex eiusmodi praetensa excommunicatione pusilli aliqui scandalum accipiant, neve fortasse trepident, ubi non est timor, ob eam causam per has nostras litteras eamdem excommunicationem a dicto Patriarcha contra dictos catholicos Ruthenos, sic ut dictum est, prolatam invalidam, nullam, irritam, et inanem, nulliusque valoris, roboris, vel momenti fuisse, et esse dictosque Praesules, et alios catholicos Ruthenos nullatenus affecisse, vel afficere, auctoritate nostra Apostolica tenore praesentium dicimus, et declaramus, eamque ut temere, nulliter, et de facto latam revocamus, et abolemus, et quatenus opus est, invalidamus, irritamus, cassamus, et annullamus, et pro revocata, abolita, irritata, cassata, et annullata (f. 139r) haberi volumus, decernimus, et significamus, mandantes eisdem Venerabilibus fratribus Metropolitae, et Episcopis ruthenis, gratiam et communionem nostram, et Apostolicae huius Sedis habentibus, ut ubi et quoties opus fuerit, eisque expedire videbitur, per se ipsos,

---

[399] Documentum excommunicationis forsan non habetur, nisi hic agatur de opere Nicephori Constantinopolitani in Berestj, anno 1596, mense Octobri, et de excommunicatione promulgata ab ipso nomine patriarchae. Cfr. supra, nnr. 227, 229, 251.

aut per parochos, aliosve hanc nostram declarationem, revocationem, abolitionem, atque irritationem, et annullationem clero, et populo Nationis Ruthenae, qui Romanae Ecclesiae unitatem, et obedientiam complectuntur, eadem nostra Apostolica auctoritate suffulti publice significent, et denuntient, seu significari, et denunciari curent, excommunicationem praedictam nullam, irritam, atque inanem fuisse, et esse, ut praefertur, publicent, et promulget, seu publicari, et promulgari faciant, et mandent, contrariis non onstantibus quibuscumque.

Quod si idem assertus Patriarcha aliquid deinceps eiusmodi attentare praesumpserit, illud ex nunc irritum atque inane decernimus, et declaramus. Quo vero magis iidem catholici Episcopi rutheni, fratres nostri, intelligant antiquum humani generis hostem opus Dei impedire, et vias rectas subvetere conari, tanto ipsi magis pervigilent, atque elaborent, ut nationem illam (f. 139v) in fide, et pietate, et salutari unione, Dei adiutrice gratia, conservent, et multos a via salutis aberrantes convertant.

Datum Romae apud Sanctum Marcum, sub Annulo Piscatoris, die V Junii 1597, Pontificatus Nostri Anno sexto.

280.

Varsavia, 8. VII. 1597.

Transmittitur Breve Pontificium absolutionis Episcoporum unitorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 65 DE, fol. 169.
ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 210v (reg.).
WELEKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 137, nr. 635.

. . .

Ho ricevuto il Breve dell'assolutione per li Rutheni,[400] et lo farò publicare quanto prima.

. . .

Di Varsavia, li 8 di Luglio 1597.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma humilissimo et devotissimo servitore,
Germanico, Vescovo di S. Severo.

(f. 172v) All'Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo,
il Sig. Cardinale San Giorgio.

---

[400] Cfr. supra, nr. 279, sub dat. 5.VI.1597.

281.

Janovia, 15. VII. 1597.

Petrus Arcudi Praeposito Generali Soc. Jesu, refert de Collegio erigendo in Russia nec non de negotio Unionis Berestensis.

ARCH. SOC. JESU, ROMAE, *Epist. Germaniae*, vol. 177, fol. 203-204v.
HALECKI OSKAR, in *Sacrum Poloniae Millenium*, vol. I, pag. 112-114.

(f. 203) Ill.mo et Reverendissimo Padre et Signor mio Osservandissimo.

Per continoare l'obligo mio di servitù con vostra Paternità Reverendissima vengo con la presente à darle raguaglio d'una certa cosa occorse in Vilna, che so che gli apporterà gran consolatione, et che benedirà nostro Signore de la solita sua providentia verso li giusti. Nella Sinodo passata et sollenissima di Bresta dove si confirmò la santissima unione, si ritrovò un certo Nottaro publico di Vilna del rito Rutteno, et per la praticha sua in simil officio di molta stima et authorità appresso il Populo. Questo tale si dimostrò molto contrario à questa santa opera. Per il che essendo andato à visitare l'Ill.mo Cancelliere di Lituania, per che promosse con ogni zelo, authorità et splendore questa opera mostrandosi essere adirrato contro di lui detto Cancelliere per li mali suoi portamenti in questo negotio, non gli volse porger la mano secondo il costume del paese, la quale si suol porgere in signum seu amicitiae seu benevolentiae, et patrocinji causa, etiamdio alli infimi d'ogni sorte et conditione. Con tutto ciò restò ostinato, et per turbare le cose metteva ogni suo studio, continoando questa sua mala volontà sino à questi ultimi giorni. Con grandissima audacia andò in Vilna dal Metropolita, huomo venerando per la età et d'antica semplicità et bontà (f. 203v.) improverandogli la unione che aveva fatto con il Romano Pontefice, e chiamandolo Apostata della vera et antiqua fede sua, di più minacciandolo, et dicendo che in breve havria visto anco vendeta dal cielo sopra di lui, talmente che lasciò il buon vecchio alquanto turbato, vedendo che una sua peccora smarita e vagabonda insurge come lupo rapace contra il suo buon Pastore. Mentre lui bravava così, nella istessa hora per iusto iuditio Divino li Iudici della città, havendo trovato non sò che falsità de instrumenti nelli libri publici, iudicavano la persona sua. Perinde uscito fuori dal Metropolita, quasi triumfante, certi servitori lo chiamorno alli Iudici, ne pensando ad altro andava molto altiero et voluntiero. Comparso che hebbe fù dimandato se haveva il tomo delle cose fatte nel tal tempo, et affirmando, gli commandorno che lò facesse portare, et mostrando prontezza di volerlo lui stesso portare, gli fù detto che mandasse un servitore. Ne potendo far altro, mandò, ma il servitore ritornò, avedendossi del mal del patrone senza portar niente, dicendo che

non lo trovava. All'hora li Iudici dissero che sarianno andati loro et trovatolo, e cosi fù, trovorno in un tomo una scrittura intiera inserta et falsificata, tanto che si iudica che gli anderà la vita. Da questo fatto molti restorno stupiti del Iudicio Divino et altri andar anchora et contrarij temendo di qual (fol. 204) che gli può avenire non ardiscono insultare al huomini pii uniti con la Santa Madre Chiesa, anzi molti si sono uniti. Et quel istesso misero promette, che se gli campa la vita vol promovere questa unione con ogni suo sforzo, per il che hà scritto anco al Signor Cancelliero. Mà mi pare che sia fratello et simile al nostro buon Nicefforo qual essendo in preggione prometteva l'istesso, che voler essere compagno à me subordinato et quasi ἀποδιδάσκαλος nel Collegio che si farà, se pur si farà perche con mio gran disgusto non vedo niente, mà pero sero sapiunt phriges, quelo e destinato ad perpetuas carceres à Malburg tante braccia sotto terra, et à colui come disse, forse gli andarà la vita. Questo mi occorre scrivere à vostra P. R.ma et per mezo suo communicarlo al Reverendo Padre Rettore del Collegio et alli amantissimi et carissimi in Christo miei fratelli acciò lodino Dio nostro Signore d'ogni sua gloria et beneplacito, il qual gloriosamente libera li suoi servi et punisce li superbi.

Nelle passate mie lettere scritte al Ill.mo Cardinale Santa Severina mandavo una lettera di Meletio Patriarcha all'hora di Allessandria (perche al presente si dice essere fatto di Constantinopoli) scritta non alli Vladici mà alli Presbiteri et laici loro volendo in questa maniera turbar le menti dei poveri semplici.[401] Ma questi Vescovi Rutteni s'innamiscono molto più, et il Vescovo di Vladimiria, convocata Synodo Diocesana, fece fare la proffessione della fede à (f. 204v.) sessanta che volessero, certi non la volessero fare, huomini pero di nessuna stima et pocco sapere. Volemo introdure questo communemente che nessuno di quel che s'ordinaranno al Sacerdotio, si ordinino prima che facino la proffessione della fede distesamente et more Romano, come hanno fatto li Vladici loro in Roma, et se instituiranno ancora lochi diversi à questo per instituirli nella Administratione de Sacramenti nella quale sono rudissimi et paucis exceptis ignorantissimi. Questa opera aiuterà molto l'Ill.mo Mons.r Vescovo di Luceoria, nominato di Vilna. Non hò altro che scrivere per adesso, et credo anco che se altro hò scritto nelle passate, sarà stato referto à V. R.ma P. ne posso multiplicar l'istesse cose ad altre persone che sono obligato, per la fretta che si parte, non havendo qui poste ordinarie stando nelle ville et spesso in viaggio, se bene anco le poste delle città si possono chiamare estraordinarie rispetto à quelle d'Italia. Resta che mi raccomando

[401] Forsan agitur de documento nr. 286, sub dat. 5.IX.1597.

alli suoi Santi Sacrificij et ardente orationi non perche dubio che V. P. R.ma si sia scordata d'un suo minimo et devotissimo servitore, ma per mostrare il desiderio et debita riverentia che con ogni raggione lo porto.

Da Janovia li 25 Luglio 1597.

Di V. P. R.ma servitore in Christo devotissimo

Pietro Arcudi.

282.

Janova, 16. VII. 1597.

Refert breviter de quadam Synodo eparchiali Volodimiriensi ad emittendam professionem fidei catholicae.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 C, fol. 168-169 (orig.).

Ill.mo et Rev.mo Signor mio Osservandissimo.

Per obedire al comandamento di V.S. Ill.ma me risigarò dir questi pochi versi nel volgare Italiano... (fol. 168v) (*Racconta suoi affari a Roma*)...

Do la buona nuova a V.S. Ill.ma che nella Synodo Rutena del Rev.mo Wladica Wlodimiriense, che si fecie in Bresta 10 giorni passati, tutti questi pretti Ruteni di questa Provincia hanno fatto la professione della fede conforme a quella che feciero li loro Wladichi in Roma et in Bresta anno passato. E trovando me io là presente con il Signor Fierlej, siamo restati molto edificati (fol. 169) et consolati. Cominciamo hormai veder la sincerità Romana, et contro suoi la vanità.

V.S. Ill.ma non lasci (la suppplico) raccomandarle a Sua Maestà, et in particolare, che si scriva lodando questa buona opera al Rev.mo Wladimiriense. Bisogna darli animo et non lasciar questa impresa santa raffreddare.

V.S. Ill.ma mi perdoni che sono stato tanto lungo. Et me tengi in grazia sua.

Di Janova, ali 16 di Giulio 1597.

Di V.S. Ill.ma aff.mo servitore

Il Vescovo di Luceoria, nominato di Vilna (m.p.)

(f. 169v) All'Ill.mo et Rev.mo Sig. et Padrone mio Osser.mo, il Mons. Nuntio Apostolico in Polonia. Varsavia.

283.

Constantinopoli, 7/17. VII. 1597.

Meletius patriarcha Alexandrinus et Constantinopolis praeses Sigismundo III regi Poloniae, de oppressione Orientalis Ecclesiae in Polonia.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 63 BC, fol. 298.
MUH, vol. I, pag. 175, nr. 249.

Meletius, misericordia Dei Papa ac patriarcha Alexandrinus, et Constantinopoleos praeses.[402]

Sigismundo Tertio, Serenissimo Poloniae Regi invictissimo, filio in Domino dilectissimo, salutem et apostolicam benedictionem.

Quid tantum meruit apud Clementiam Tuam, invictissime Sigismunde, Orientalis Ecclesia, ut quae terrarum orbi fuerat ornamento, nunc oppressa hostili manu, squalore obducta, usque adeo ut aliquid inter hostiles manus miserationis consequatur, nihil consequatur miserationis apud Clementissimos principes illosque ipsos quibus cum eiusdem saltem est nominis Dei ac Salvatoris nostri praesignita? Prohibuitne Tua Clementia edicto regio Orientalis Ecclesiae homines religiosos isthinc iter facere, aut fugientes malorum agmina, quae hic Ecclesiam Dei concutiunt, aut aliquod, atque alibi, quaeritantes malorum vehementissimorum solatium? Idne Tua Clementia prohibuit? an fama quidem malum, haec quaeque dicuntur quam procul absunt ab animi tui aequitate, regiisque moribus? Ita profecto est. Quin enim fieri potest, ut Regum animi bene constituti, quibus Deus Optimus Maximus rerum humanarum commisit habenas, sint iis hominibus inclementiores, qui Dei Optimi Maximi cultui sunt dediti? Qui ea quae Apostoli docuerce, quae Patres tradidere, quae Ecclesia universalis observavit per saeculorum innumeram seriem: ea credunt, ea praedicant, ea observant, nullis Romani Pontificis adiectionibus, immutationibus ac omnino innovationibus, qua de re Paulus severissime censuit, non esse admittendos hos novarum rerum sonitus. « Si enim », inquit, « ego, aut angelus e caelo aliquid vobis praedicet, quam a me praedicatum est, esto anathema ». Iisne hominibus interdictum est ab Humanitate Tua per vestras regiones iter facere? At tuae privilegia Clementiae quibus sanctissimae memoriae patriarcham Hieremiam decorasti,[403] palam faciunt animi tui pietatem erga Orientalis Ecclesiae filios, id est erga homines verae pietatis cultores, ob eamque rem multa graviaque perpessos, hos quibus per privilegia excelsae Polonicae coronae permissum est, iureque iurando confirmatum adamussim Orientalis Ecclesiae, id est ad primitivos illos sanctioris saeculi mores institutaque vitae suae cursum compositum dirigere; hos, inquam, christianorum Principum finibus arcere vix ac nec

---

[402] Meletius, patriarcha, fecit hanc invocationem ad Regem Poloniae, in favorem Ecclesiae Orientalis, occasione Unionis Berestensis sensu negativo intellectae. Anno 1600 ipse literas dedit etiam Hypatio Potij, tunc Metropolitae Kioviensi.

[403] Agitur de Hieremia II, Patriarcha Constantinopolitano, qui annis 1588-1589 venit in Ucrainam et Bielarussjam, iter faciens in Moscoviam, ad instituendum patriarcham Moscoviensem. Fuit benevole acceptus a Rege et Gubernio Poloniae Lithuaniaeque.

vix quidem cohaeret. Quid igitur percellunt animum tuum invictum, Serenissime Rex Sigismunde, Romanae Aulae homines, ut ab iis quae iuste atque honeste iussa sunt, atque tuo etiam iureiurando confirmata, genti quae semper fuit terrarum orbi usui, emolumento, decori, quaeque fidei Iesu Christi signa inter acerrimos illius sanctissimi Nominis hostes una gestat, te (veluti palinodia recantata) subducant? Nec perspiciunt quam dedeceat ea res regios animos, nec perpendunt vim non admittere christianam religionem. Christus Deus ac Salvator Noster se esse mitem testatus est, suosque mites esse iussit, invitat, allicit, vult ultro ad sese ut veniant, qui volunt. Si Christi sunt, Christum imittentur. Fer opem, Clementissime Rex, Ecclesiae Orientali, id est Ecclesiarum Matri, omni calamitatum genere depressae, extremeque pereclitanti, permittendo suis illam, id est apostolicis legibus, ritibus, moribus uti, aut saltem exasperare, noli permittere ulcera nostrarum aerumnarum, quae quot ac quantae sint incendia monstrant. Quae non nos modo, quibus imminent, exurunt, sed etiam longe sepositos urgent. Nos rebus clementiae tuae favimus, semperque favemus. Litteras quae huc afferuntur de foedere, aut feriundo aut confirmando, quam dexterrime interpretamur. Omninoque pro pace ac tranquillitate christianarum rerum intercedimus, nec nostros labores votaque Deus Optimus Maximus aspernatur. Da manum iacentibus, invictissime Rex, atque fili dilectissime, sic tibi Dominus Noster Iesus Christus, ob passionem quam pro nobis obiit, imperium sine fine, aeternaque cum pace conservet. Optime valeat clementia tua.

E Constantinopoli, nonis iuliis anno mundi 7105, salutis MDXCVII (*7 iulii/17 iulii 1597*).

M. pr. subscriptio in characteribus Graecis: Μελέτιος, ἐλέῳ Θεοῦ Πάπας καὶ Πατριάρχης τῆς μεγάλης Ἀλεξανδρείας.

Effigies et stemma C. Ostrozskyj (1526-1608)

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS EIUSQUE CONFIRMATIONIS

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS
(1590-1600)

284.

Varsavia, 19. VII. 1597.

De felici progressu Unionis Ruthenorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 65 DE, fol. 162v.
ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 217 (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 138, nr. 637.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

(f. 162v) . . .

Di Varsavia, li 19 di Luglio 1597.

Dal capitolo della lettera di Mons. Rev.mo di Luceoria,[404] V. S. Ill.ma si degnarà di vedere, come per la gratia de Dio et con la benedittione di Nostro Signore succede felicemente il negotio della unione de Rutheni.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma humilissimo et devotissimo servitore,
Germanico, Vescovo di S. Severo.

(f. 164v) All'Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo,
il Sig. Cardinale San Giorgio.

285.

Varsavia, 9. VIII. 1597.

De missione coronae regalis pro Duce Moscoviensi et de missione cuiusdam Rutheni non uniti in Moscoviam ad implorandam protectionem religionis non unitae in Regno Poloniae.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 D, fol. 161-62v; idem, fol. 139v-41.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 138-141, nr. 638.

---

[404] Agitur de Bernardo Maciejowski, ritus latini, qui plura fecit in favorem Unionis; dein Cardinalis S.R. Ecclesiae.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

Hor mentre con l'autorità di Nostro Signore et con la speranza della osservanza Bedzinense, io procuravo di levare le suspitioni concepite, et introdurre la congiontione delli animi, sopragiunsero due giorni sono alcune lettere del Canceliere di Lituania, con aviso che gli ambasciatori Cesarei havevano presentata la corona al Mosco con gran solenità et pompa. Che detto Mosco haveva scacciato li mercanti polacchi dalli suoi domini; che haveva, dopo una rasegna generale delli huomini da (f. 161v) guerra, mandato una grossa banda de' soldati alli confini di questo Regno; che si è preso in Vilna un certo Notaro, quale haveva confessato di essere egli stato eletto dalli Rutheni scismatici, sudditi di questo Serenissimo, per Ambasciatore al Mosco, affine di querelarsi della Maestà Sua;[405] quasi ch'egli impedischi l'essercitio della loro religione, et violentemente gli spogli delle chiese possedute da essi et antecessori loro, et implorare perciò l'aiuto suo. Questa sopradetta nuova ha alterato assai gli animi di questi Signori, et adducono un mondo di ragioni, per vigor delle quali vogliono far credere, che in Corte Cesarea si sia peccato contro il benefitio pubblico della christianità, et privato di questo Regno, et contra la dignità della Sede Apostolica, col mandare detta corona, corroborando la sopradetta loro propositione dall'effetto che ha prodotto simile attione, cioè dall'essere immediatamente scacciati li mercanti Polacchi, et sospeso un traffico di tanta importanza.

Oltre di questo, non pretermettono di dire, che preveggono le male conseguenze che possono nascere, se il Mosco pigliarà la protettione delli Rutheni scismatici di questo Regno,[406] et finalmente asseriscono che l'honorare esso Mosco della corona non è stato altro, che un incentivo et un seminario a mille discordie, et a far resuscitare molte pretensioni supite. Et si lamentano che li Ambasciatori Cesarei giurassero di non portare la detta corona, et che essendo stato sotto questa loro assertione concesso loro il passo, deve la Maestà Sua consultare con li Senatori, quid agendum

---

[405] Recursus Ruthenorum Moscoviam, tunc iam ceptus, dein habuit funestissimas consequentias saec. XVII et XVIII; anno 1686 Metropolita non unita fuit subiecta iurisdictioni Patriarchae Moscoviensis, qua in dependentia permansit usque ad nostra tempora; sub finem saec. XVIII et durante saec. XIX item maior pars unitorum Ruthenorum fuit abducta ab Unione cum Ecclesia Catholica et eidem Patriarchatu subiecta. Tandem ab anno 1946 et 1950 etiam reliquiae Unionis Berestensis fuerunt traductae ad s.d. « orthodoxiam » et nunc parent Ecclesiae Moscoviticae in rebus ecclesiasticis, spiritualibus et etiam culturae.

[406] Cfr. notam praecedentem. Revera protectionem hanc diversis temporibus sibi assumpsit usque ad totalem exstinctionem fidei catholicae orientalis.

nel ritorno di essi Ambasciatori, et di quello Valacco, che anch'esso passò già in Moscovia.

Intendendo io queste querimonie, et meravigliandomi che Sua Maestà non conferisse meco cosa alcuna, mi risolsi di andare all'udienza, nella quale mostrando di essere informato, et dell'avviso venuto, et delle secrete consultazioni, messi innanzi a Sua Maestà le seguenti considerationi: Prima, che la Sua Maestà non si lasciasse mai indurre a ritenere gli Ambasciatori Cesarei, perchè tal deliberatione sarebbe ripresa, et offenderebbe tutti li Principi della christianità, et sarebbe interpretata come una intimatione di guerra. Che se gli Ambasciatori havevano errato in dire quello che non era, l'errore non si doveva attribuire all'Imperatore, ma ai suoi consiglieri; che col presentare una corona senza privilegio, come mi persuadevo che sarà seguito ne si accresceva forze al Mosco, ne si miglioravano le pretensioni, ch'egli dice d'havere sopra la Russia, come descendente dalli Duchi di Chiovia, et Re di quella provintia. Anzichè, quanto maggior sarà la (f. 162) intelligenza che la Maestà Cesarea coltivarà col Mosco, tanto più si deve sperare, che sarà la pace del Mosco con questo Regno più stabile et ferma, atteso che la Maestà Cesarea potrà essere mezzano per conservarla. Ne tralasciai di soggiongere, che sapeva ben la Maestà Sua con che arti erano soliti di procedere li Lithuani con li antecessori della Maestà Sua, quando si vedevano astretti, che era di cercare di divertir li dalle risolutioni prese, facendo pervenire nuove di varii motivi del Mosco al loro Re, et cercando di colorirli di maniera che fossero creduti, sapendo loro che il fare una simile impressione servirà di diversione, non essendo nè tempo, ne congiontura buona di molestare essi Lithuani, quando non è sicura la pace con vicino così potente; et che però non sarebbe gran cosa che di presente per divertire la Maestà Sua dal particolare del Vescovato di Vilna, havessero inventate le sopradette nuove, et essagerate più di quello che ricerca la qualità et natura del fatto.

Sua Maestà mi rispose che non senza causa gli antecessori suoi et li Sommi Pontefici havevano sempre procurato, che il Mosco non ricevesse la Corona, che essendo egli Principe scismatico, et poco utile alla christianità, et pieno di fausto, et gonfio, era maggiormente necessario di pensare ad abbassarlo, che di cumularli dignità et honori; che nientedimeno haverebbe proceduto con quella maturezza et circospettione che si conveniva.

Mi disse poi la Maestà Sua che Monsignor Comuleo non era trattato con dignità dalla Sede Apostolica; che non era fatto partecipe delle cose che si trattavano, anzi chè gli era stato prohibito di vedere, di parlare et di trattare, etiam per interpositas personas, con gli Ambasciatori Cesarei.

Le risolutioni che si sono prese sono le seguenti. Prima, di scrivere

alli Senatori, et di dar loro parte di ciò ch'è seguito intorno alla corona et di ciò che passa nel resto, et chiederli parere di quello che Sua Maestà doverà fare, et come la dovrà procedere con li Ambasciatori Cesarei et con quelli del Valacco. Et perchè tra li articoli della pace, che questo Regno ha col Mosco, v'è uno che contiene che avanti che espirarà il tempo prefisso di essa pace, possono tanto questi Senatori, quanto quelli di Moscovia trattare insieme del modo che si possa tenere, o di renovar la pace, o di stabilirla perpetua. Si è perciò risoluto che li Senatori Lithuani mandino Ambasciatori, et scrivano a quelli di Moscovia per iscoprire l'animo et intentione d'essi, acciò in ogni evento non siano (f. 162v) sopravenuti, et ritrovati poco previsti et preparati . . .

(f. 163) . . .

Di Varsavia, li 9 di Agosto 1597.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma humilissimo et devotissimo servitore
Germanico, Vescovo di S. Severo

(f. 163v) All'Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo, il Sig. Cardinale San Giorgio, Roma.

286.

Constantinopoli, 5. IX. 1597.

Meletius patriarcha Alexandrinus Confraternitatem Leopoliensem et omnes Confraternitates in Russia existentes pro perseverantia in fide collaudat petitque, ut epistolas eius in graeca, russica et latina lingua divulgent.

Акты южной и западной Россіи, II, 198, Nr. 164 et apud « *Малышевскій* », l. c. II, 70, Nr. XX.

Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 801, nr. 456.

Мелетій милостію божіею папа и патріархъ великаго града Александріи и судія вселенскій, блюститель вселенскаго престола Константинополя. Православнымъ и благочестивымъ братствамъ, иже въ Россіи обрѣтающимъ ся православныхъ Росій, о господи възлюбленымъ сыномъ нашего смиренія благодать милость и миръ отъ господа и бога и спаса нашего Іисуса Христа.[407]

Смиреніе наше молитъ и благословяетъ всѣхъ васъ о дусѣ святѣ молящи господа нашего Іисуса Христа единороднаго сына и слово божіе и отчее, единосущнаго отцу, да съблюдетъ всѣхъ васъ и покрыетъ и съхранитъ и умножитъ, въ подааніе духомъ святымъ исходя-

[407] Epistola haec data fuit ad Confraternitates praesertim stauropegiacas; cfr. litteram Petri Arcudii sub nr. 281.

щимъ отъ отца присносушнымъ исхожденіемъ и спокланяемымъ отцу, отнюдуже исходитъ, и сыну, имъже подаетъ ся созданію. Вѣмы бо, яко утверженіе церкве христовы суть, яже по мѣстехъ священыи братства и яко щитъ нѣкій въ помощъ самой церкви. Вси бо суще мы братіа, елици въ Христа крестіхомся, его приобщающе ся сыноположенія дару, не въ работы, по въ сыноположенія дусѣ, въ немъ же зовемъ: авва, отецъ. Сущіи убо вси братіа о Христѣ Іисусѣ въ сохраненіе і соблюденіе таковоя благодати и таковаго дарованія составленіе начинаютъ священое боящеи ся бога и съставляютъ братъства. Овіи убо іноческіи, иніижъ і скитническіи, многіи же, имже неудобно есть иже во градехъ съжителъства удалити ся и пустынныа наслѣдовати труды и скитничество, или иное житіе възимати, братство, умыслившо християнского братъства дщери благаго корени благіа отрасли. Страхъ божій і юже къ ближнему любовъ предложеную имуще обѣтованія же слагающе преподобныя, еже стекати ся нуждамъ церковнымъ и полагати требующимъ, страннымъ, убогимъ, недужнымъ, иже въ темницахъ, священыхъ храмовъ и священаго чину въ прилежаніи подвигы, труды, промысломъ, коштомъ и якобы нѣціи велікаго божіаго града поборници въ стражу, помощъ въ скорби своимъ, въ отгнаніе же противныхъ въстающе. Се есть еже и глаголются братіа, съставленіи въ съблюденіе поданнаго благочестія, основани на основаніи апостолъ сущу краеугольному самому Христу, отъ него же і чаютъ небесныхъ въспріатіи въ день възданія, за иже о тѣлѣ христовѣмъ, еже естъ церковъ, главу имущіа яко плоть Христа, бдятъ, подвизаются, тружаются, иждиваютъ, сторицею вмѣсто единаго въспріати имуще и животъ вѣчный наслѣдствующе. Добріи рабы благіи, добріи дѣлателіе винограда Христова, иже съ Христомъ погребше ся и животъ съ нимъ съкровенъ имуще, егда Христосъ явится въ славѣ, тогда и вы съ німъ въ славѣ явите ся, вѣнци одѣвающе ся правды. Токмо не обленяйте ся въ трудѣхъ и подвизѣхъ и милостыняхъ грѣюще тѣло христово, церковъ, требующихъ доблѣ защищающе въ востающей бури, еже на православную церковъ, отъ иже нѣкогда митрополита кіевского и съотступниковъ его, иже взлюбивше нынѣшній вѣкъ послѣдовашя инословнымъ, отеческихъ догматъ и преданіи отступивше, яже вся мы отъ седми вселенскихъ съборовъ держимъ, пріявше утверъженая и запечатлѣнная многыхъ лѣтъ періоды, отъ пихже намъ божіимъ человѣколюбіемъ и благодатію православнымъ, нелѣпо есть отторгше ся послѣдовати новымъ вымысломъ, но и велми бѣдно. Отци бо анатемѣ приложеніа отдали и приобщенія быти чюждимъ повелѣли священныхъ христовы истинноа церкви, радующих ся приложеніямъ і новымъ вымысломъ. Якожъ иногда и древле богъ Моисеомъ повелѣ ниже прилагати, ниже отъимати что отъ освященыхъ отъ бога отцы. И Павелъ вопіетъ яснѣ: анафема

быти, аще и аггелъ бы былъ съ небеси — еже есть немощно — аще ино что, паче еже предаша апостоли, дерзнетъ ново пресѣкати. О сихъ много многажды посилахомъ укрѣпляюще ваше благоговѣніе нашими посланіи, *яже типарному художеству подайте* и греческы и руски, аще благо быти и латинскы, да будетъ мало нѣкое утѣшеніе, вь иже отъ съпротивныхъ обуреваній православнымъ, ихже вы есте изрядныа и избранныя части и съставы. И васъ господь богъ да сохранитъ невредны душею же і тѣломъ въспоминающихъ и насъ, иже за Христа плѣнниковъ.[408]

24 августа 7105 отъ созданія миру. Въ Цариградѣ.

Copia recentior.

287.

Roma, 6. IX. 1597.

De titulo regali pro Duce Moscoviensi et de eius interventu in res religionis Regni Poloniae.

Bibl. Vat., *Urb. lat.*, vol. 1065, fol. 543v.

Di Roma, li 6 di Settembre 1597.

(f. 543v) . . .

Di Polonia habbiamo, che al Duca di Moscovia era giunto il titolo di Re, mandatoli dall'Imperatore, il che haveva molto alterato i Polacchi, quali haveano anco preso gran disgusto, che detto Moschovita havesse preso la protettione de alcuni Vescovi et popoli Rutheni, che non si vogliono unire con quelli, che per opra del Re Polacco vennero due anni sono alla chiesa latina.

. . .

288.

Luceoria, 22. IX. 1597.

Ep. Luceoriensis Nuntio de negotio episcopatus Vilnensis; vladicam Luceoriensem, Varsaviam euntem, commendat; de iubilaeo a Ruthenis unitis celebrando.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, 89 D, fol. 229.
MUH, vol. I, pag. 177, nr. 252.

Ill.mo et R.mo Signor mio osservandissimo.

Dalla ultima di Vostra Signoria Ill.ma ho inteso, non senzza dolor

---

[408] Sedes tum Constantinopolitana tum Alexandrina erat in dominio turcarum, quae res hic leviter innuitur.

mio, che lei pensa di lasciarci presto, havendo già visto de la licentia di partirsi di qua, che ha da venire. Pur io me consolo, sperando che Sua Santità non lo farà inanzzi li nostri comitii, dove poterò ancora far riverenza a Vostra Signoria Ill.ma, et darmeli per un vero et perpetuo servitore, come già sono di cuore. Non voglio far cosa superflua racordar a Vostra Signoria Ill.ma il negotio di Vilna, non dubitando che la Maestà Serenissima et ancora Vostra Signoria Ill.ma non lasciano occasione nissuna di accomodarlo al meglio che si può per il ben publico. Quanto a me, prego la divina Maestà che si facci la sua santa volontà in me, et in questo negotio; si ben è vero che non si può stare a le volte senzza suspiri; quia innocens in lacum missus sum. Che animo sia fin'adesso di quelli, non solamente seculari, ma ancora del capitulo, Vostra Signoria Ill.ma poterà intendere da questa che mi rispondono. Io haveva domandato secondo le nostre constitutioni, che mandino a Roma per la speditione: ecco la risposta loro contra la nominatione. Io desidero saper quanto prima la risolutione di Sua Santità per mezzo di Vostra Signoria Illustrissima.

Si parte di quà il Monsignor wladica di Lucka per Varsovia,[409] il quale non dubito (fol. 229v) che sarà per se molto raccomandato a Vostra Signoria Ill.ma, et li suoi negotii pur io ancora quanto posso lo raccomando a Vostra Signoria Ill.ma.

Havemo trattato questi giorni con lui (come ancora farò con quello di Wlodimiria, aspettandolo forse domani) del giubileo, acciò che sia pubblicato ancora a loro tutti del rito greco, li quali sono uniti con la santa Chiesa. A me pare veramente una occasione molto a proposito, con la quale si metta in essecutione la dependenza loro da la Santa Sede ne le cose spirituali, alla quale non poteranno contradire li adversarii loro, et gridare senzza proposito, come fanno, che li si fa violenzza. Si par a V. S. Ill.ma, non sarebbe se non bene avisar il Ill.mo arcivescovo di Gnesna, acciò lui mandi questo autentico al metropolita loro, il quale poi publicarà a tutti suoi; pur io rimetto tutto questo al giudicio di Vostra Signoria Ill.ma, a la quale con ogni riverenzza bacio le mani, et me raccomando a la gratia di Vostra Signoria Ill.ma.

Di Luceoria, a li 22 di settembre 1597.

Di Vostra Signoria Ill.ma servitore affettuosissimo,

Il Vescovo di Luceoria
nominato di Vilna, manu propria.

---

[409] Cyrillus Terleckyj, auctor Unionis Berestensis; obiit anno 1607.

(fol. 230) All'Illmo et R.mo Signore Germanico Marchese Malaspina, Vescovo di Santo Severo, Nuncio Apostolico, Signore et Padron mio osservandissimo.

289.

Luceoria, 25. IX. 1597.

Epistola Petri Arcudii ad Card. Sancti Georgii, in qua supplicat, ut ei exsolvatur provisio promissa; ut se iustificet dat longam narrationem, quomodo et quando, et sub quibus condicionibus ipse in Russiam venit.

ASV, *Fondo Borghese.*, serie III, 89, f. 233r-235v.

Ill.mo et Rev.mo Signore, Patron mio Colendissimo.

La singular benignità et amorevolezza di V.S. Ill.ma et Rev.ma che mi mostrò quando mi partii da Roma con questi Rev.mi Vladici, mi danno animo al presente scrivergli certe cose mie necessarie, essendo quasi certo, et securo che mi agiutarà, come è solito suo di agiutare quelli, che si affaticano nella Rep. Christiana, per servitio di Santa Chiesa.

Ha dunque da sapere V.S. Ill.ma, che io al tempo di Papa Gregorio XIIII, ad instantia del Rev.mo Vescovo di Luceoria, all'hora Ambasciatore di Sua Maestà a Roma, fui mandato nella Russia per beneficio di questa gente, dove hora mi ritrovo.[410] Et dimorai in questi paesi per tre anni continui, dove trattai con alcuni de loro parte per mezo de interpreti, parte in latino cose appartenenti alla Unione, et in particolare molto strettamente con il Vladica di Vlodimiria, all'hora seculare et senatore, quale, havendo gli cavato ogni sorte di scrupulo, et risoluto ogni dubio et per efficacissime anco persuasioni di Mons. di Luceoria, si rendeva pronto a questa santa opera, et desiderava, che gli si presentasse occasione per mostrare l'animo suo bono, come ancho per gratia di Dio felicemente in questi nostri tempi successe. Di poi, finiti li tre anni, parendomi non far quel frutto debito, che immaginavo di poter fare nella Grecia, mi ritornai a Roma con animo di pigliar bona licenza et qualche honesta provisione in loco di remuneratione tanto delle fatiche passate, come future, et transferirmi nella Grecia. Ma perche le cose della Curia Romana sogliono andare a longo per la moltitudine loro, premendo un negotio l'altro,

---

[410] Agitur de prima missione Petri Arcudii adhuc ante Unionem Berestensem, verosimiliter annis 1589-1591. Erat tunc in servitiis Bernardi Maciejowski, episcopi Luceoriensis latini, cui a consiliis erat in rebus Unionis. Secunda vice venit iam in servitium directum Episcoporum ruthenorum, ut eos iuvaret in Seminario erigendo, sumptibus Sedis Apostolicae (apertum fuit inde ab anno 1601); cfr. *Seminarium Vilnense SS. Trinitatis (1601-1621)*, Romae 1957, opus conscriptum a Rodione R. Holowackyj, OSBM.

Пресвятѣйшїй отче, єдиный пастырю и верховнѣйшїй
церкви Христовои, пане а отче нашъ милостивый.

Вспоминаючи на первую єдиность и згоду церкви святое восточное и заходнее,
которую продкове нашы под послушенство[м] и вышнею столицею святого Апостола
Петра римское мѣли, такъ тежъ на розорванье ее через недбалость великого жалю
и воздыханья серца нашого завжды мусѣлисмо заживати, и уставичне Пана
Бога в молитвах нашых о соединенье вѣры з вами єсмо просили, а за лишими поли
звѣрхнѣйшїи пастыри наши церкви восточное под послушенство[м] [illegible]
часов в семо [illegible] о соединенью и згоде и которую и мы [illegible] сами [illegible]
[illegible] помочи и старанья своего приложили, але вирачи [illegible] права вся
вас [illegible] за их стараньем дотыкало. [illegible] неустанного
[illegible] и в тузѣ души стало ся от неволи наиокрутнѣйшого
тирана и поганина махометанского, которого [illegible]
способом немогучи. Мы теперь за ласкою Божею будучи [illegible]
под зверхностью и панованьем Его [illegible] наяс-
нѣйшого Короля полского и великого князя литовского, ру-
ского, пруского, жомойтского, мазовецкого и ифлянтского
и [illegible] шведского отчизного короля. На свободе и воль-
ности, а очуваючи ся в повинности нашой, абысмо [illegible]
и вѣчными словесными стада Христова, которые в поруцѣ
своем маемы вишними [illegible], не хотячи а ни на [illegible]
наших [illegible]
[illegible] и розорванья церкви Божое [illegible], бачаючи тая [illegible]
на помочи [illegible] и соединенья; которую перве сего церкви восто-
чнои и римскои заходнеи [illegible] которую продкове наши [illegible] синоде
флоренстском были постановили, приступити [illegible] єсмо, хотячи
[illegible] всего святого згоде под зверхностью и послушенство[м] [illegible] свя-
[illegible] єдиным [illegible] серцем могли славити
и хвалити пресвятое и великое Имя [illegible] и святого Духа.
[illegible] и [illegible] нашого пана [illegible]
[illegible] Королевское [illegible] и [illegible]
[illegible] которого [illegible] святое справы
приступило, посылаючи до святобливости вашое, пресвятѣйший отче,
братию нашу милую велебных в Бозе, Ипатѣя Потѣя про-
тосинкела и єпископа володимерского и берестейского, а Кири-
ла Терлецкого экзарха и єпископа луцкого и острозского,
которого братии нашой [illegible] поручилисмо. святобливости вашой
чоломъ ударити, и предложити, и [illegible] святобливость ваша насъ всѣхъ
привесть [illegible] и всѣх церемонии [illegible] церкви восто-
чное [illegible], але такъ [illegible] первѣй за соединенья
было захов[ать] [illegible] потвердити рачила, [illegible]
ми святобливости вашое [illegible] нашими [illegible], тогды [illegible]
чилисмо то повѣрхнему братии нашой, именем всѣх нас, архи-
єпископа, єпископов и всего духовенства нашого, и всих их наших,

[illegible]IVVM SECRET[illegible]

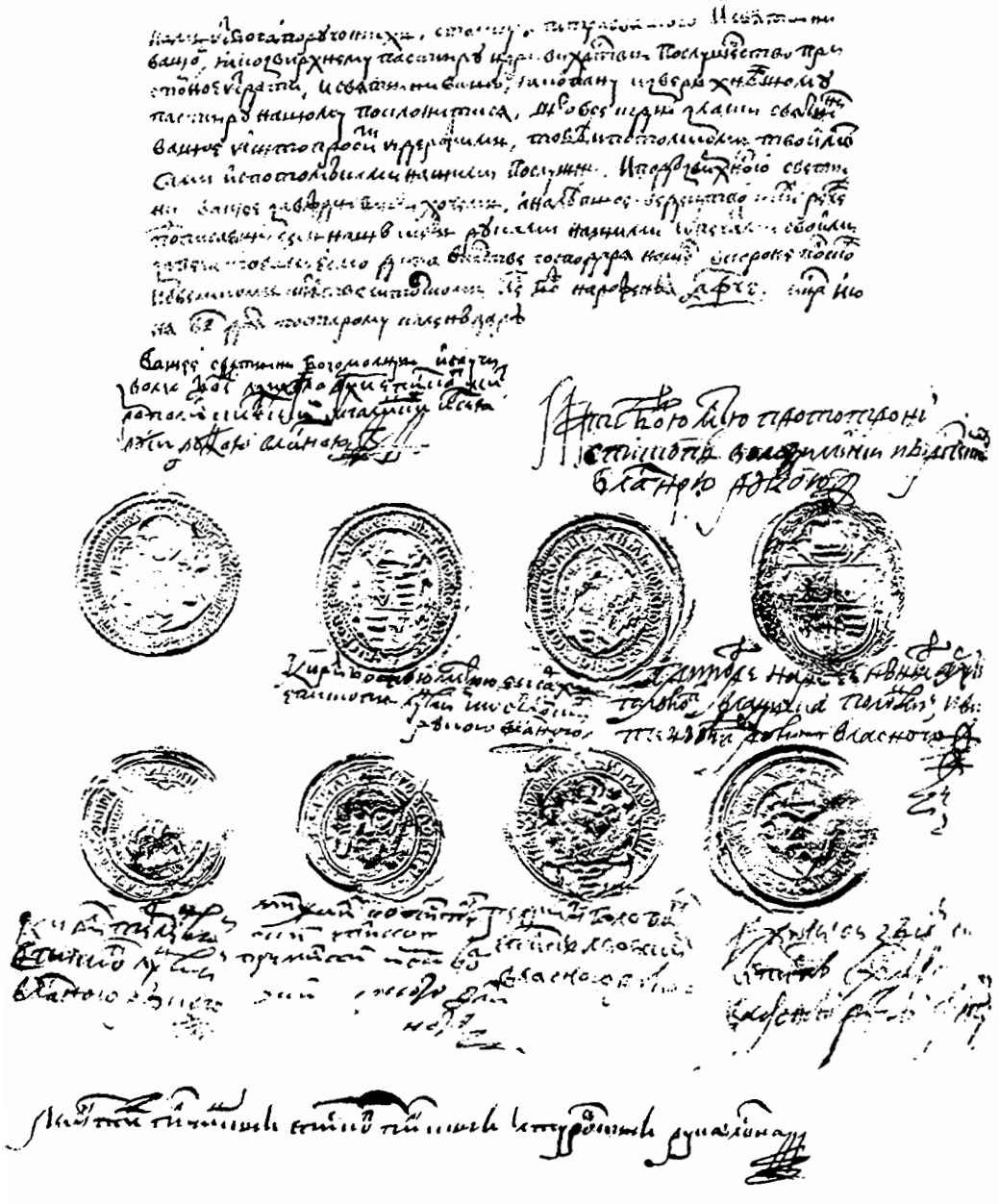

non potei ottenere così facilmente questo mio desiderio, dove mi convene trattenermi a Roma altri tre anni, officiando interim la Chiesa Greca di San Athanasio, senza veruna provisione, et in essa per un anno et mezo le feste predicando.

L'animo però dell'Illmo D. Cardinale Santa Severina, Protettore, era pronto di agiutarmi in questo mio desiderio che perciò che più d'una volta offerse memoriali et parlò a Sua Santità, acciò mi fosse assignata una provisione almeno di 100 ducati de camera, et Mons. Paulino haveva anco havuto commissione da Sua Santità (f. 233) che mi provedesse.

Interim mentre aspetto spedirmi dà Roma, sopr'ariva il negotio della Unione de Rutheni, nel quale per non multiplicar parole, credo essermi affaticato a Roma à abbastanza da parte mia, come sa benissimo il Protettore et molti altri, massime che li Vladici mi conoscevano per avanti, et si servivano volentieri dell'opera mia, come partecipe del loro passati consigli et ringratiavano Dio d'havermi trovato a Roma, anticipando di scrivermi che non mi partissi dalla Russia per mezo di Mons. di Luceoria, et loro per viaggio da Viena, et da Padova.[411]

Di poi fatta gia l'unione, et resa la obedienza havendo ottenuto da N. Signore di poter fondar un Seminario nelle loro parti, in servitio et utilità della loro natione, deliberavano chi havessero da eleggere per governar detto loco, et forse anche in agiuto loro nelle cose, che potevano occorrere et tuttavia occorrono dalli Greci dell'oriente, che sogliono molestarli; ne volendo elegere altri, massime in questi principi, per certi degni rispetti della natione, dimandarno con grande instantia la persona mia, come conforme alla loro Religione; il che temendo io et havendo presentito non so che, anticipando feci più de uno memoriali, supplicando al Protetore che in nessuna maniera mi concedesse à loro, perche ero risoluto di partirmi per la Grecia, agiungendo di più che se Sua Santità non mi voleva concedere la pensione promessa, se non con questa conditione, d'havere à venire con loro, non mi curavo di perderla, pur che non venissi, il che facevo per molte cause, perche in Roma ero richiesto da segnalatissimi Cardinali della Corte per loro Theologo con cavalcatura, parte per me et servitore, et pensione annuale honorata; ma io non accettavo simil partiti perche la vocatione mia non è di servire in Corte, nemmeno l'instituto, et fine del nostro Collegio è tale. Maggior causa era di non accettar venir con loro, l'esser chiamato dalla Patria con honorati stipendii se volesse legere il Greco, dove potevo consolare li parenti et specialmente la madre, che non ho visto per spatio di 18 anni. Ma quando ancho non

---

[411] Iter in Russiam tum Episcoporum Ruthenorum anno 1596, tum Petri Arcudii eiusque socii — Moschetti.

fusse stata nessuna di queste cause, solamente il pensare li disaggi, incommodità, fredi, et barbarie de loro paesi, quale prima havevo esperimentate, mi facevano horrore, et era degna causa di non venire. Prevalsero non di meno loro, et mi fu detto dal Protettore che assolutamente tale era la mente di Sua Santità, alla quale contradire non potevo, se volevo mostrarmi obedientissimo et grato figliolo, et prontissimo servo della Sede Apostolica, della quale ricognosco ogni mio bene, et le devo la vita propria.

Dunque, per conseguentia, venivo a trattare della mia provisione et dicendo io che non mi vendevio per denari, perchè come l'amor proprio gabba, forsi mi haverei stimato molto, pure dimandavo una honesta et religiosa provisione, 200 scudi l'anno, massime in simili paesi, dove le cose et sono carissime et con gran scommodo se hanno; come benissimo possono testificare quelli che venero con Ill.mo Signor Cardinale Legato.[412] Ma l'Ill.mo Signor Cardinale Santa Severina, come quello che vorria vederci andare perigrinando all'Apostolica, sine pera, et baculo, per il suo zelo che ha, mi contradiceva affirmando esser troppa provisione; così contrastamo un pezzo, all'ultimo concluse caricandomi con altre promesse, come sogliono fare i principi, che detta provisione havesse a bastare a me con uno compagno, cioè che 50 scudi dovesse dare al compagno 50 altri havessero a servire per pagare il servitore, et per qualche altra spesetta estraordinaria, et cento scuti restassero per me. Et se bene io mi trovavo non molto sodisfatto, non di meno et per non perdere le fatiche passate, et perche speravo, come tuttavia spero, che portandomi bene in questo negotio de Rutheni, mi si havesse da augumentare la provisione, o vero ottenere in rincompensa una buona pensione, e pertanto mi rendete facile a fare tutto quello che volevano.

Fatto questo significai per mezo de memoriali a Sua Santità et al Protettore quello che faceva bisogno per il viaggio, dove faremo con il Protettore una anatomia del tutto ponendo sino li spironi per me, compagno, et servitore, et acciò non havesse a offendere alcuno il dimandare in un subbito un tanto, scrissi nel memoriale le cose necessarie, et lasciai loco, che le tassassero loro per il pretio che volessero; et montando la somma a 700 scudi, molte cose non mi sono state fatte bone. Mi fu dunque assignato un 500 scudi d'oro per viatico et altri bisogni, dalli quali la metà si spesero in Roma per paramenti et in Venetia per più de 20 pezzi de libri appartenenti al culto divino, calice, patena, d'argento, et altre cosette.

---

[412] Cardinalis Gaetano, missus in Poloniam annis 1596-1597, ut persuaderet huic Regno confoederationem antiturcicam.

In Venetia pressimo l'altra metà de danari per cambio quale ci servì per pagare la condutta di tre tamburi dove si contenevano detti paramenti et libri, et altri libri nostri scritti a mano, et stampati, però necessarii, et altre robbe nostre; et anco per le persone nostre a cavallo con il servitore; cusi venivo in Polonia dove talmente ci bastette della provisione che bisognò fare ancho qualche poco di debito, perche li Wladici in servitio nostro non hanno speso pur un quartino, ne hora spendono, per il che ne anco venissimo in compagna loro.

Ma di tutta questa spesa per altro rispetto, et mia sodisfattione diedi ancho minuto conto all'Ill.mo Signor Cardinale Protettore. Ho voluto scrivere tutto questo a V.S. Ill.ma perche mi scrivono da Roma che se non si farà il Seminario la mia provisione non corre, et che bastano li 500 scudi che mi sono stati datti, come se lo gli havesse posto al Banco, o in altri officij, che mi fruttassero, et non fussero spesi al modo sopra detto. In ricompensa di simil fatiche mi scrivono, che mi è stata assignata una pensione di Spagna di 40 ducati de camera, come vedo le cose alla riversa, imperò che et mi si sminuisse quello che haverei potuto senza che fossi venuto in Russia.

Et non vedo farsi differentia di persone, havendo ottenuto il compagno altro tanto, et di più la sua provisione di 50 scudi dal Legato mentre stete in Polonia; ne però dico che non sia meritevole di quello, che ha ottenuto, ma si può però sapere la differentia et qualità de persone, et io anco ci sono venuto dui volte, et spesi li meglior anni in Russia, et tutta via ci sto. Et se bene haverei potuto fare come fece lui, forsi non senza prudentia, partirmi con il Legato senza spendere, et essendo in Roma ottener l'istessa o maggior pensione, io non dimeno per consolar questi Wladici quali hanno una viva speranza, che non gli si habbia da mancare, quello che una volta è stato loro promesso, et riguardando più tosto il bene publico, che l'utille mio proprio ho voluto fermarmi con animo risoluto di vedere fine.[413]

Con tutto che molti amici mi scrivono, che simil occasione doverei grandemente bramare, et comprare con oro, per liberarmene massime che la patria mi aspetta, io non di meno non sono per far niente, se non ho piena risolutione da Roma.

Pertanto prego humilmente V.S. Ill.ma resti servita di favorirmi appresso N. Signore, che mi sia mandata la provisione passata d'un anno e mezo et forsi più, che ho contratti alquanti debiti, et mi sia mandata

---

[413] Remansit in Russia usque ad annum 1609, quo anno rediit Romam. Cfr. de eo articulum Gregorii Mykoliw, *Petrus Arcudius — auctor « Antirrhesis »*, in *« Analecta OSBM »*, vol. IV, pag. 79-94, Romae 1963. Cfr. etiam eius litteras in praesenti volumine.

volentieri, perche dignus est operarius mercede sua. Et in rincompensa mi si assegni una pensione competente alle fatiche fatte, che per dirla mi vergogno che si sappia qui ò altrove simile rincompensa.

Finalmente supplico humilmente a V.S. Ill.ma si degni accennarmi la risolutione di Sua Santità circa il Seminario,[414] accio sappia quello mi debbo fare, et mi perdoni se così prolissamente gli ho scritto, perche la necessità non ha legge, et la lontananza et incommodità del paese et di capitare, et ricevere lettere mi fa far questo.

Dato che non si facesse il Collegio saria honesto, che mi si mandasse il viatico per potere tornare, il che lascio alla prudenza, et mero beneplacito delle Signorie loro.

Le cose della Russia vano bene per gratia di Dio et certo sono degni d'esser agiutati. Ma se non si faranno suggetti alti alle loro dignità et governo spirituale per mezo del Seminario, Dio sa come andarano per l'avenire. Io sono fuori di colpa havendone scritto molte volte a Roma però, si vuol dire, fatte voi.

Questi Rev.mi Wladici, con quali ho potuto parlare con ogni devotione, fano riverenza a V.S. Ill.ma et raccomandano quanto possono le cose loro, et io humilmente bacciandoli le sacrate vesti li prego dal Signore ogni colmo di contento, et felicità.

Da Luceoria, li 25 Settembre 1597.

Di V.S. Ill.ma et Rev.ma servitore humilissimo

Pietro Arcudi, Sacerdote et alunno del Collegio Greco (mp).

(f. 232r) All'Ill.mo et Rev.mo Signor et Patron mio colendissimo il Cardinale S. Georgio - Roma (*sigill.*).

290.

Roma, 27. IX. 1597.

De Petro Arcudio et de mora in erigendo Collegio pro Ruthenis in Lithuania.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 D, fol. 232.

Illustre et molto Reverendo Monsignor, come fratello,

Non posso mancare di raccomandare a Vostra Signoria il Reverendo Dotto Pietro Arcudi, alunno di questo Collegio Greco, che gli anni passati per ordine della Santità di Nostro Signore fù mandato di quà co' Signori Vescovi Rutheni per la institutione del Collegio di giovani Rutheni

---

[414] Seminarium erectum fuit tantummodo anno 1601 Vilnae, et usque ad annum 1621 perduravit; cfr. R.R. Holowackyj, OSBM *Seminarium Vilnense SS. Trinitatis (1601-1621)*, Romae 1958.

nella Russia; poichè intendo che si trova ridotto a poco buon termine, per non essergli pagata la provisione, che se gli era assegnata, et malcontento per vedere che non si faccia andare innanzi il detto Collegio con quella caldezza, che bisognerebbe. Perciò priego Vostra Signoria che sia contenta di fargli nelle occorrenze ogni favore et giovamento che potrà, et anco di fargli inviare a buon ricapito l'alligato piego, ch'io gli mando; con assicurarla che me ne farà particolar piacere, del quale le restarò con molt' obligo. Con che di cuore me le offero, pregandole dal Signore ogni contento, et salute.

Di Roma, a' 27 di settembre 1597.

Di Vostra Signoria Illustre et molto Reverenda come fratello amorevole.

Il Cardinale di Santa Severina.

Monsignor Nuntio di Polonia.

All'Illustre et molto Reverendo Signor come fratello Monsignor Vescovo di Santo Severo, Nuntio di Nostro Signore in Polonia.

291.

Varsavia, 5. X. 1597.

Nuntius certiorem facit Sedem Apostolicam de progressu negotiorum in Moscovia, et de mala receptione Cumulei in Moscua, quia accusabatur fuisse auctorem unionis Ruthenorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 236v.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 142, nr. 642.

All'Ill.mo S. Cardinale San Giorgio, li V di Ottobre 1597.

Hò questa settimana ricevuto diverse lettere da Mons. di Cremona...

Il sopradetto Ambasciatore (= *Ambasciatore dell'Imperatore*) hà disingannato questi Signori sufficientemente delli suspetti conceputi, et conferma havere il Mosco formato un essercito non di 80 m. soldati, come essi dicono, ma di 50 m., et non à danno de Polacchi, ma de Suedesi, sotto pretesto che nella pace stabilita fra di loro l'habbino promesso di restituire una città, et hora sutterfuggono di farlo; se il Mosco hà questo fine sarà di molto detrimento à questa Maestà, perchè la guerra si dovrà fare in quella parte, che si conserva sotto l'obedienza di S. Maestà ch'è la Fidlandia.

Dice esso Ambasciatore che l'Abbate Comuleo[415] è stato maltrattato

---

[415] Alexander Komulovic, croata, saepe a Sede Apostolica missus fuit legatus, praesertim in Europam orientalem et in Valachiam. Annis 1595-97 commorabatur in Lithuania et curabat negotia cum Moscovia. Tandem missus fuit ibi legatus, et, ut dicit Nuntius Apost., male acceptus fuit, etiam ob Unionem Berestensem.

perche non tengono li Moschi per Ambasciatore colui che non si parte immediatamente dalla presentia del suo patrone, perilche non essendo venuto il Comuleo recta ex Urbe in Moscovia, haverlo perciò riconosciuto con molta renitenza per honore di N. Signore. Aggiunge anco un'altra causa di non minor consideratione, perche non sia stato trattato come si conveniva, per essere egli stato accusato al Mosco quasi fosse stato autore della Unione delli Rutheni di questo Regno con la Sede Apostolica...

292.

Varsavia, 9. XI. 1597.

De difficultatibus in provisone Ecclesiae Vilnensis et de rebus religionis in Polonia et Lithuania, nee non de postulationibus Ruthenorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 C, fol. 83-83v.
ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 249-49v (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 144, nr. 645.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

Perché il Capitolo di Vilna ha scritto al nominato, che non ha alcun jus in quella Chiesa ecc. Sua Maestà desidera, che Nostro Signore scrivi a quei Capitulari un Breve, essortandoli a non s'intromettere in quello che ad essi non tocca, ma esseguire dal canto loro ciò che li sacri Canoni comandano, et che sanno essere di mente di Sua Beatitudine. Si suspenderà ad usare del Breve de capienda possessione, perchè non vi è speranza alcuna di poterla prendere senza gagliarda et universale contradittione stando massime la unione d'Ordine ecclesiastico et secolare. Ne la Maestà Sua, ne il Nominato hanno voluto concorrere nella opinione d'alcuni, qual essortavano il Nominato con la sponda di Sua Maestà et de suoi parenti ad andare armata manu a pigliare il possesso; perchè oltre che li atti violenti sono pericolosi, Sua Maestà desidera grandemente di confirmare il Sig. Cardinale Radzivil in Cracovia, con indurre li Lithuani ad accettare Polacco, ma non vorrebbe porre sotto sopra questo Regno, et in compromesso quello di Suetia, et haverebbe desiderato, che almeno li fratelli del sopradetto Ill.mo si fossero essibiti di assistere all'atto di pigliare il possesso ; ma essi sono quelli, che più delli altri si mostrano contrarii. Li rispetti humani che si usano nel promorere questo negotio sono di momento et degni di consideratione, ma non sono equivalenti al detrimento che patisse quella infelice Chiesa; perché il Palatino di Vilna ha già occupato dieci leghe di paese, ha profanato molte parocchie, et vanno gli eretici insieme con esso Palatino estirpando il Catholicismo, et se non si applica presto rimedio, non rimanerà vestigio ne de' beni ecclesiastici, ne di religione. Onde la Maestà Sua, per quanto mi ha detto non abbrazzarà

quello che viene in secondo luogo proposto, cioè che non si volendo pigliar il possesso armata manu, almeno la Maestà Sua suspendi tutto questo fatto, lasciando le cose come hora stanno, insino al suo ritorno di Suetia, perchè all'hora la potrà trasferirsi in Lithuania, et con la sua presenza introdurre pacificamente il Vescovo.

È veramente cosa degna di molta admirazione, et Sua Maestà degna di gran compassione, poichè li buoni, li cattivi, li heretici, li scismatici (f. 83v) li fattionisti, li sediotiosi, li poveri et ricchi, et finalmente tutti non ne eccettuando uno, vanno a camino di far mercantia con Sua Maestà col venderle a caro prezzo il consentire alla andata sua in Suetia, aiuto di danari, et il porre le loro vite in compromesso col farle assistenza, acciò ricuperi quel Regno. Li heretici o vogliono migliorare la loro conditione per mezzo di nuove concessioni, o negando Sua Maestà ciò che ricercaranno, rendere odioso a Sua Maestà l'Ordine ecclesiastico, attribuendo loro la dissolutione delli Comitti, et conseguentemente la perdita del Regno hereditario. Li Lithuani pretendono, se devono consentire all'andata etc., di haver un Vescovo della loro natione, et caso che non vengano consolati, sono tutti intenti ad impedire l'andata di Sua Maestà, et rendere odioso a Sua Maestà l'Ill.mo Sig. Cardinale Radzivil, quasi che per causa sua venghi impedita l'andata di Sua Maestà. Li Rutheni scismatici, li fattionisti, et come ho detto, tutto il corpo della Repubblica, pretendono l'istesso, et se devono porre in compromesso la vita, et devono dar aiuto di denari, vogliono ottenere ciò che desiderano; di modo che si prevede la dissolutione de Comitii prima d'incominciarli; è ben vero che la Maestà Sua non si perde ancora totalmente d'animo, mentre è nutrita di speranza della osservanza della transattione Bedzinense, et che non vede Carlo totalmente padrone della Finlandia et della Estonia. Ma caso che avanti li Comitii non si venghi all'atto della detta osservanza, et che il zio fornischi di ridurre sotto la sua obedienza le dette provintie, deponerà l'animo, et mentre Sua Maestà vive tra la speranza et il timore, va aiutandosi al meglio che la può, et ha fatto formare le lettere deliberatorie nel modo che V. S. Ill.ma si degnarà di vedere dalla copia de essa lettera, che sarà con questa mia, et va assicurando li Senatori presenti et absenti, che la Santità Sua da la certa speranza, che il Serenissimo Arciduca sodisfarà alla transatione. ...

(f. 84v) . . .

Di Varsavia, li 9 di Novembre 1597.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma.

(Al Sig. Cardinale San Giorgio).

293.

Varsavia, 15. XI. 1597.

De postulationibus Ruthenorum in materiis religionis.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 252 (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 145, nr. 646.

Varsavia. Al medesimo, li 15 di 9bre 1597.

(f. 252) Hanno havuto ricorso da Sua Maestà alcune communità supplicandola, che nell'avvenire non sia ammesso al governo di esse città alcuno della fede greca; Sua Maestà ha con l'assistenza delli Senatori decretato che siano admessi li cattolici Rutheni, et esclusi li Scismatici, et si è veduta una attione che ha apportato a Sua Maestà et a tutti molta recreatione, perchè coloro che hanno suplicato a Sua Maestà a volere escludere li Rutheni, se bene hanno havuto la sentenza contra, hanno nondimeno ringraciato Sua Maestà, come se l'havessero havuta in favore, et li Rutheni a favore dei quali è prononciato, sono restati confusi, et pessimamente contenti per esser essi Scismatici. Noi speriamo che con l'esempio delle sopradette communità havranno ricorso le altre, acciò siano li Scismatici esclusi del magistrato delle terre et città del Regno, il che se seguirà, giovarà grandemente per fornire di ridurre tutti Rutheni alla cognitione della vera fede. Et con questo fine, ecc. ecc. ecc.

294.

Tarnovia, 17. XI. 1597.

Janusius Ostrožskyj Nuntium Apostolicum de sua amicitia securum facit.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 89 D, fol. 241r.

Ill.ris et Rev.me Domine. Domine et Amice Observandissime.

Ex Magnifico Domino Castellano Malogosten intellexi Ill.mam et Rev.am D. Vestram ex hoc quod per eundem nullas ad ipsum litteras dederim, suspitione laborare tanquam a me offenso negligetur, causasque offensionis inquirere. Me ab Ill.ri et Rev.ma D. Vestra nulla re esse offensum ingenue fateor, quinimo candorem ipsius erga me agnosco et inde eam colo, amo et veneror, et inter confidentissimos amicos numero. Quod rarius scribam, tempus pessimum non personam accusare velim. Quod reliquum, Ill.mam et Rev.mam D. Vestram optime et feliciter valere, et nihil sinistri de meo erga se amore suspicari velim.

Datae Tarnoviae, 17 die Novembris, anno 1597.

Ill.ris et Rev.mae D. Vestrae amicus et servitor

Janusius Dux in Ostrog, Comes in Tarnov, Castellanus Cracovien, Bialocerkovien, Kaniovien Bohuslaviensisque Capitaneus (mp).

242v: Ill.ri et Rev.mo Domino Domino Germanico de Malaspina, Episcopo S. Severi, Sedis Apostolicae Nuntio, Domino et Amico omni observantia colendissimo (sigil.).

295.

Varsavia, 3. XII. 1597.

De rebus politicis Regni Poloniae et Suetiae et de postulationibus Ruthenorum non unitorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 256 (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 146, nr. 647.

Al medesimo, li 3 di X bre 1597.

(f. 256) Tre cose devono concorrere nell'andata di Svetia: 1. Consenso delli Ordini di Polonia; 2. Aiuto per poter andare; 3. Far capaci essi Ordini che l'andata seguirà con sicurezza del Regno, et della persona della Maestà Sua, con speranza probabile di ridurre la Svetia alla sua ubidienza...

Quanto al primo, Sua Maestà ha la legge dell'incoronatione in suo favore, perchè se bene Sua Maestà non può partire senza il consenso delli Ordini, non possono tuttavia per vigor di essa legge negarlo. Onde nelle futuri Comitii non si dovrà discutere se deve Sua Maestà andare, o no, ma se le deve dar aiuto, il che consiste nella mera volontà delli Ordini, et come la possa andare.

L'aiuto deve essere di gente et di danari. Di gente, perchè la Maestà Sua deve avere assistenza di persone, che siano delle più principali famiglie del regno, per assicurarsi da ogni novità, che potesse nascere nella sua absenza, et deve procurare che diversi Signori mandino soldati a loro spese, come fecero l'altra volta, et in tanto maggior numero di all'hora, quanto è fatto il bisogno maggiore. Di danari, per haver nervo de' soldati, che sia proporcionato a quello che haverà il Duca Carlo. Per indurre gli Ordini a somministrare questo aiuto, ritrovarà la Maestà Sua le tre infrascritte difficultà: se li Polacchi dovranno esporre la vita, et facultà di recuperare il Regno di Suecia, pretenderanno che ciò sia congionto con utilità publica et privata loro. Per il publico ricercaranno la Estonia. Per il privato, ogni sorte di gente vorrà vendere caro l'aiuto che si darà, et la fede che dovranno mantenere a Sua Maesta nell'absenza sua. Li heretici pretenderanno qualche libertà maggiore; li Lithuani un Vescovo Lithuano; li scismatici et Rutheni che la Unione non si perfettioni; li mali contenti, di essere contentati.

Quanto poi al modo dell'andare, vorranno, come haveano detto, che resti sicuro questo Regno, et però si havrà da essi in consideratione la esterna et interna pace; quanto alla esterna, comprenderanno la osservanza della trattatione Bedzinense, et l'assicuratione delle Valacchie; et quanto alla domestica, l'introdurre concordia tra li dissidenti nel Regno, et finalmente che resti presidiato il Regno; et in questo ultimo punto si havrà difficultà, perchè forsi il Sig. Cancelliere giudicarà che il presidio, che si può tenere con il denaro della quarta, non è sufficiente per l'esterna, et domestica sicurezza, ne la nobilità vorrà acconsentire, che si alimenti maggior numero dei soldati. ...

296.

Loviciis, 13. XII. 1597.

Nuntio Apostolico inter alias res commendat Unionem Ruthenorum defendendam.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, 91 C, fol. 158-159 (orig.); idem, fol. 188-189 (copia); idem in foll. 192-193-195 (copia).

Ill.me et Rev.me Domine, Domine Observandissime.

In omnibus gravissimis ac difficillimis episcopalis numeris partibus... (fol. 158)... Deinde non ignoti sunt Ill.mae Dominationi Vestrae magni tam Haereticorum in Ecclesiam Dei Ordinemque nostrum impetus, dum confederationem et ipsius executionem in omnibus Comitiis urgent; quam Schismaticorum cum omnibus generis Haereticis adversus nos conspirantium excitati motus. In iudiciis praeterea Tribunalis Regni multa contra libertates ecclesiasticas decernuntur... (fol. 159)...

Ruthenorum etiam Unionem nisi nos ipsi unanimi consilio studioque tueamur, de illius stabilitate et diuturnitate cum aliis una omnes consulamus, nequaquam diu, quod firmiter adhuc non coaluerit, permansura videtur...

Datum ex arce Loviciensi, XIII Decembris MDXCVII.

Ill.mae ac Rev.mae Dominationi Vestrae addictissimus servitor
Stanislaus, Archiepiscopus Gnesnensis m.p.[416]

(fol. 159v) Ill.mo et Rev.mo Domino meo Observantissimo, Domino Germanico Malaspinae S. Sedis Ap.licae Nuntio, Episcopo S. Severi, etc, etc.

---

[416] Stanislaus Karnkowski, Archiep. Gnesnensis (1581-1603).

297.

Varsavia, 21. XII. 1597.

De rebus religionis Regni Poloniae et de missione Alexandri Cumulei.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 12 C, fol. 98v-99.
ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 91 D, fol. 263v-64 (reg.).
ASV, *Fondo Borghese*, Ser. I, vol. 799, fol. 211-15v. (cop.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 147, nr. 649.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone Col.mo.

Quando io intesi che la Santità di N. Signore...
(f. 98v) . . .

Et però vengo a supplicare V. S. Ill.ma, che si degni di rappresentare alla Santità Sua il desiderio del'Arcivescovo et dell'Ordine Ecclesiastico, dando parte alla Santità Sua del tenore della lettera del detto Arcivescovo.

Potrà meritatamente a dimandarsi Concilio Nationale, perchè qua vi è il Primate et un altro Arcivescovo, et in esso compariranno sei nationi assai differenti di costumi, de lingua et d'altro, come sono Ruteni, Pruteni, Lituani, Livonesi, Moldavi et Pollacchi. Il frutto, che si può sperare, non è mediocre, et le coseguenze di molta consideratione massime, si Nostro Signore giudicasse, che fusse ispediente, che (f. 99) altri Regni imitassero questo ... Si potrebbe anco porre fine non solo allo scabroso particolare di Vilna, ma si solleverebbe l'aflitto et quasi smarito stato della religione in quella provincia, attesochè è aumentata l'heresia, e come riferisce l'Abbate Comuleo, si ritrovano molti, che se bene battezati, adorano nondimeno gli Idoli, oltre un numero infinito di Tartari, quali hanno il libero essercitio della Maomettana setta... Et se V. S. Ill.ma si degnerà anco di ordinare all'Abbate Comuleo, ch'assisti anch'esso come ministro di Nostro Signore a detto Concilio, sarà a mio parere attione accettata. Con che bacciando a V. S. Ill.ma per fine humilmente le mani, resto pregandole dal Sig. Iddio ogni desiderata felicità.

Di Varsavia, li 21 di Xbre 1597.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma humilissimo et devotissimo servitore
Germanico, Vescovo di S. Severo

(Al Sig. Cardinale San Giorgio).

298.

Janovia, 15. I. 1598.

Petrus Arcudi in negotio Seminarii Rutheni, et de pecuniis sibi debitis. Nota de filio Ep. Vlodimirien - Potij.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 96 E, fol. 37r-39v.

Ill.mo et Rev.mo Signor Patrone mio Colendissimo.

La lettera di V. S. Ill.ma et Rev.ma tanto amorevolmente scrittami non solamente ha sollevato me in speranza, ma di più ha consolato grandemente questi Rev.mi Vladici, che sperano pur una volta vedere il Seminario.[417] La onde ne tendono infinite gratie a V. S. Ill.ma della protettione et cura, che ha preso in servitio et favor loro. Et se bene a Sua Santità si rappresentano nove et importantissime spese di guerra in Italia, non di meno ci giova credere, che essendo questa opera tanto pia et spirituale, et anco tra tante altre spese, che fa la Santa Chiesa, non di molta importanza, non habbia a mancare. Per il che ne io mi moverò di qui senza espresso commandamento di V. S. Ill.ma.

Circa la mia provisione supplicarò a V. S. Ill.ma per altre mie, che fussero pagati al figliuolo del Vladica di Vladimiria[418] cento cinquanta scudi, che mi sariano stati fatti boni da suo Padre. Et perche mi trovo molto indebitato et restano duecento cinquanta altri scudi, essendo già provisione di due anni, desideraria che il resto, o vero il tutto quando fusse difficultà di pagare quelli in Roma, si commettesse a Mons. Nuntio, che me lo facesse bono, essendosi Sua Signoria Ill.ma offertami prontissima a pagarli ogni volta che gli si commetterà da Roma. Il che io riceverò per sommo favore et singular gratia dalla liberalissima mano di V. S. Ill.ma, restandole con infinito obligo, et pregandole dal Signore ogni pienezza di gratia, et felicità.

Da Janovia, li 15 genaro 1598.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma humilissimo et obligatissimo servitore
Pietro Arcudi (mp).

(39v) All'Ill.mo et Rev.mo Signore, Patron mio Colendissimo. Il Signor Cardinale San Giorgio. Roma.

(*sigil.*)

299.

Votodimiria, 30-1-1598.

Quaedam Convocatio ad Comitia Regni Ep. pi Hypatti Potij, ut se iustificet de obiectis sibi in negotio fidei.

Ex Archivo Metropolitarum Kioviensium, apud S. Synodum Petroburgensem. *Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи*, T. IV, ст. 182, nr. 128.

---

[417] Tandem anno 1601 desiderium hoc ad effectum deductum fuit, praesertim cura novi Metropolitae, Hypatii Potij.

[418] Petrus Potij, qui tunc temporis Romae manebat studiorum causa, a patre Adamo Hypatio anno 1595 mense septembri ibi adductus.

Жикгимонтъ третій, Божьею милостью король Польскій, великій князь Литовскій, Рускій, Прускій, Жомойтскій, Мазовецкій, Инфлянтьскій, а Шведскій, Кготскій, Вандальскій дѣдичный король.

Тобѣ Ипатію Потѣю, владыцѣ Володимерскому и Берестейскому, зъ рамени и зверхности нашое господарской росказуемъ, абы еси передъ нами господаремъ, паны радами нашими и всѣми станы до сойму належачими, на соймѣ близко пришломъ Варшавскомъ очевистѣ и завитѣ сталъ (который соймъ въ року теперешнемъ тысяча пять сотъ девятдесять осьмомъ, отъ дня второго мѣсяца Марта отправоватися зачнетъ), на попартье противко тебе справы пословъ воеводства Волынского, которые за порученьемъ всихъ воеводства тамошнего обывателей тебе позываютъ, о то, ижъ ты посполу съ Кириломъ Терлецкимъ владыкою Луцкимъ и Острозскимъ, ексархомъ, найпервшый ексцесъ въ томъ есте учинили, ижъ ся починили послами отъ всѣхъ православныхъ христіянъ вѣры Греческоѣ до отца папежа, до Риму, которому есте и послушенство именемъ всѣхъ тыхъ обывателей, снать, отдали: чого оны вамъ николи не поручали и на то ся съ вами не згожали, але и овшемъ сталися есте послами непосланными; и, тое справуючи чого вамъ николи не поручано, надъ то важилися есте безъ воли патріарховъ, своихъ старшихъ, присягу зломать, которую есте учинили были до послушенства вѣры Греческоѣ. Зачимъ есте добра рѣчи посполитой на той хлѣбъ духовный наданые осягли были; которыхъ добръ ставшись невдячными, за тыми негодными своими справами, водлугъ уставовъ семи Соборовъ Вселенскихъ и святыхъ Отецъ правилъ, отъ всѣхъ юриздикцій и прерогативъ на васъ отъ старшихъ церкви Восточной Греческой взложоныхъ, поготовю, и отъ хлѣба до того достоенства наданого отпали есте. Надъ то важили есте ся противъ зверхнымъ своимъ, патріархомъ и ихъ намѣстникомъ, протосинкгеломъ Константинопольского и Антіохійского патріарховъ, на сунодъ Берестейскій для поправленья справъ и порядковъ церкви Греческой высланымъ,[419] тежъ противъ всѣмъ обывателемъ духовнымъ и свѣтскимъ воеводствъ Кіевского, Волынского, Минского, Мстиславского, Новгородского, Подольского, Браславского, земль Львовской, Галицкой, Перемысльской, Холмской и иныхъ мѣстъ мало не переднѣйшихъ, коронныхъ и великого князьства Литовского, яко Вилни, Львова и иншихъ (што ся зъ спису конфедераціи ихъ ширѣй оказать можетъ), зложили есте сынодъ иншій, злучившись съ ксензами Римскими (съ которыми обцованья вамъ правила святыхъ Отецъ боронятъ), и смѣли есте людей цнотливыхъ, добрыхъ, которые правъ посполитыхъ, звѣчаевъ добрыхъ,

---

[419] Nisephorus, protosyncellus.

старобытныхъ уставовъ святыхъ Отецъ церкви Восточной пилнуючи на вашу схизму не позволяли, выклинать и отъ церкви отлучать, съ которой ся сами первѣй вылучили; а за тымъ вже жадная зверхность при васъ не зостала, и владзы вже до того сами не маючи, ихъ отлучили есте. Чимъ всимъ права и привилеи отъ славной памяти продковъ нашихъ королей ихъ милости на вольности обыходовъ церкви Греческой, яко и Римской, наданые зрушаючи, всѣ права посполитые вывернуть важилися, конфедерацыю енералную згвалтили[420] и присягу нашу господарскую и свою нарушили, а за тымъ отъ добръ на тое достоенство вамъ наданыхъ слушнѣ отпадати, и винамъ въ правѣ посполитомъ на такихъ описанымъ подлегати маете, яко то вамъ отъ пословъ и инстигаторовъ земли Волынской, на соймѣ близко пришломъ, ширѣй словами обьяснено и певными доводами оказано будетъ.[421]

Писанъ у Володимери, року тысяча пятьсотъ девятдесятъ осмого, мѣсяца Генваря тридцатого дня.

Позовъ земскій Володимерскій.

300.

Varsavia, 9. III. 1598.

De discessu Nuntii Apostolici Varsavia et de intentionibus Ducis Ostrogiensis in damnum Unionis Berestensis.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 96 E, fol. 75-75v.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 150, nr. 653.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

Ho ricevuto con grandissima allegrezza et consolatione la gratia, che mi fa la Santità di Nostro Signore di potermene ritornare alla mia Chiesa, si come V. S. Ill.ma si è degnata di significarmi con le sue dell'ultimo di Genaro ... Voleva Sua Maestà ch'io mi trattenessi quì sino alla fine delli Comitii, allegando tra l'altre ragioni, che come io fossi partito, haverebbono da un canto preso ardire gli heretici, et dall'altro li cattolici haverebbono scemato del loro ardore, onde sarebbono andati male il negotio di Vilna, et della Unione de' Rutheni; ma io mi sono iscusato con Sua Maestà, dicendo, che non posso fare di non obedire all'ordine di Nostro Signore, et che non dubito, che ogni cosa non sia per passar bene,

---

[420] Ex anno 1572, ut videtur, de pace servanda cum dissidentibus in fide.

[421] Convocatio haec scripta fuit stylo quasi iocoso, si consideretur factum, quod ipse Rex Sigismundus fuit primus motor Unionis, suis instantiis et hortamentis.

mediante massimamente l'aiuto divino, et la prudenza et pietà singolare della Maestà Sua (f. 75v) ... Il Duca di Chiovia vorrebbe in ogni modo rompere la Unione de' Rutheni; ha prima fatto dichiarar privi li Vescovi Rutheni dal Patriarca di Costantinopoli de' loro Vescovati, per essersi uniti con la Chiesa Romana; di poi gli ha fatti citar inanzi al tribunale di Sua Maestà, et hora mostrando un privilegio, che gli concesse il Re Stefano, di nominare a detti Vescovati, vorrebbe nominare altri soggetti, et levare di possesso li sudetti Vescovi, et così far ritornare le cose nel pessimo stato di prima. Ma spero nel Signor Dio, nel zelo di Sua Maestà, dell'Ordine Ecclesiastico et di molti Senatori, che i suoi impii conati non haveranno quel fine, ch'egli si pensa, anzichè la Unione non solo si conservarà, ma anco si aumentarà di giorno in giorno maggiormente. Intorno a che io non ho mancato di far dal canto mio tutto quello, che ho potuto, et così continuarò per tutti quei pochi di giorni, che mi fermarò qui.

. . . (f. 76) . . .

Di Varsavia, li 9 di Marzo 1598.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma humilissimo et devotissimo servitore
Germanico, Vescovo di S. Severo.

(f. 76v) All'Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo,
il Sig. Cardinale San Giorgio.

301.

Varsavia, 31. III. 1598.

De discessu Nuntii Varsavia et de rebus religionis in Comitiis pertractandis

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 96 E, fol. 84-84v, 85v; idem, fol. 88, 89. WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 150, nr. 654.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

(f. 84) . . .

Io però andai all'udienza per licentiarmi dalla Maestà Sua, con intentione di licentiarmi anco il giorno seguente dalli Ordini assegnatomi da essi a questo effetto. Ma la Maestà Sua non volse concedermi licenza, dicendo che voleva vedermi un altra volta; et subito ch'io fui giunto a casa mandò da me il Confirmato di Vilna,[422] et mi fece dire, ch'io dovessi restare

[422] Georgio Radziwiłł anno 1591 ad sedem Cracoviensem promoto, ad sedem Vilnensem nominatus fuit episcopus Luceoriensis hoc eodem anno 1591, sed non fuit a Lithuanis acceptus, et dioecesim regebat Capitulum. Tandem anno 1600 nominatus fuit ad hanc Sedem Benedictus Wojna (1600-1615).

insin' al fine de Comitii, et donare alli Ordini et ad essa questi pochi giorni, che ella pigliarià sopra di se, che Nostro Signore ne sarebbe restato contento et caso che io non mi quietassi, che la si protestava, che se la religione havesse patito detrimento, o che il negotio de Vescovi (f. 84v) Rutheni, o quello di Vilna fosse andato a traverso, che io ne haverei da render conto a Dio. ... Onde havend'io consultato con l'Abbate Comuleo et con altri questo fatto ... Rimanerò però sino alli 13 del presente, non già con molta speranza di operar molto di bene, ma si ben con molta di oviar al male. ...

(f. 85v) ... (N.B. - *Nunzio descrive la situazione molto triste di Polonia, tra l'altro*) Li Rutheni erano alieni dalla religione cattolica, hora sono uniti con essa religione. ...

Di Varsavia, l'ultimo di Marzo 1598.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma humilissimo et devotissimo servitore
Germanico, Vescovo di S. Severo.

(f. 86v) All'Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo,
il Sig. Cardinale San Giorgio, Roma.

302.

Varsavia, 20. IV. 1598.

De difficultatibus Comitiorum Regni ex parte Haereticorum et Schismaticorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 96 E, fol. 93-93v.
ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 63 BC, fol. 292-93 (reg.).
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 151, nr. 655.

Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo.

Se bene non si sono da molto tempo in qua fatti Comitii nelli quali gli Heretici, gli Scismatici, li Politici, li fattionisti et li cervelli seditiosi siano comparsi maggiormente armati, che nelle presenti, per debilitare l'autorità Regia, Senatoria et Comitiale, per portar detrimento alla religion cattolica, per levare all'Ordine ecclesiastico et in spetie al Primato la preminenza, et essentioni, et ogni giurisdizione, per rompere la Unione de Rutheni con la fede cattolica, et finalmente per far rimanere le cose nell'absenza di Sua Maestà disordinate et confuse, et piene di suspitione fuori et dentro del Regno. ... (N.B. - *Perciò gli Ordini hanno permesso al Re di recarsi in Svezia*) hanno concesso contributione, della quale ne hanno assignati a Sua Maestà li Polacchi m/300 fiorini, li Lithuani m/100, li Rutheni altri m/100, et Ordine ecclesiastico ha promesso anch'esso di far un donativo a Sua Maestà, che pure ascendeva ad altra tanta somma di m/100. Di modo che se bene Nostro Signore non darà aiuto a Sua Maestà, sarà nondimeno stato autore perchè le sia sumministrato. Gli heretici

abierunt in domos suas. ACTA sunt hæc Romæ in palatio Apostolico apud sanctum Petrum vbi supra, anno indictione, die, mense et Pontificatu supradictis, præsentibus ibidem infrascriptis Officialibus et Consultoribus Officij prædictæ sanctæ Romanæ et uniuersalis Inquisitionis videlicet Reuerendo Pre Magistro Alberto de Florentiola Ordinis Fratrum Prædicatorum Commissario generali; Reuer Dño Cosmo Angelio de Barga, Juris vtriusque Doctore, Assessore; Reu. Pre Fre Bartholomæo Miranda, eiusdem Ordinis Fratrum Prædicatorum, sacri Palatij Magistro, Consultore; Reu. Pre Magro Paulo de Mirandula, Vicario et Procuratore generali eiusdem ordinis, etiam Consultore; et Reu Dño Julio Monterentio Bononiensi, iuris vtriusq; Doctore similiter Consultore, testibus ad præmissa vocatis specialiter atque rogatis, ac ibidem præsentibus quamplurimis alijs personis in numero copioso.

Et quia ego Anselmus Dandinus presbiter cesenatensis prothonotarius de numero participantium huic omnibus interfui, presens fui et rogatus fui, ideo huic presenti instrumento aliena manu fideliter scripto manum et sigillum meum apposui.

Tab. 24: Litterae H. Potij, nominati Metropoliae; cfr. pag. 488

Ill.^me Dñe, Dñe Obseruand.^me

Summo omnium nostrum dolore orbi sumus parente nostro Metropolita, quando magis illius opera indigere videbamur nondum enim Sanctissima ista unio ita firmiter coaluit neq; tantas uires accepit ut solicitudine careamus, et (quod aiunt) in utramq; aurem ociosè dormire possimus: Sig. idem uineam istam a dextera excelsi nouiter plantatam seu potius restauratam, et eximijs summi Pontificis ueri custodis, pijssimiq; nostri Regis beneficijs irrigatam, singularis ferus depassitur, hoc est hæretici, et Schismatici demoliri summo studio enituntur, Sed speramus fore ut aliquando D: O: M: qui mira et ineffabili sua prouidentia pullos Coruorum à Parentibus destitutos alit, et tuetur, et illos confundere, et hoc tantum opus suum fouere, ac perficere uelit, Porro autem Ser.^mus Rex ne interea Russia suo debito capite, et Pastore careat quæ eius est singularis benignitas nominauit me, et ellegit in Archiepiscopum, literasq; misit ad suam Beatitudinem tam pro confirmatione, quam pro dispensatione retinendi Episcopatū Wladimirien, tam diu donec integrè omnia bona Archiepiscopatus recuperata fuerint. Et quoniam certo scio hanc rem fauore et gratia Illma D: Vrā indigere, ab ea suplex peto, ut quam alias sæpe erga me ostendit beneuolentiam, eandem in præsentia præstare cum Sanct.^mo negrauetur: Quod reliquum eam quam optime ac diutissime ualere Cupio:

Datum Brestæ Vndecimo Kalendas octobris 1599

Illma ac R.^ma D Vrā

~~Humi. Dnus~~ Seruus

Hypatius Pocierz nominatus
Archiepus Kiowien. Epus
Wladimirien.

non hanno ottenuto cosa alcuna. Li scismatici non hanno potuto rompere la Unione, anzi hanno li Vescovi uniti celebrato publicamente et solennemente nelle chiese latine con assistenza et appaluso grande, et hanno in publico Senato prodotto il privilegio, copia del quale sarà con questa mia, che ha fatto apparire l'honestà della lor causa, et l'ingiustitia et l'iniquità delli adversari. ... (f. 93v) . . .

Queste sopradette deliberationi prese, et attioni seguite ... (f. 95v) . . .

Di Varsavia, li XX di Aprile 1598.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma humilissimo et devotissimo servitore
Germanico, Vescovo di S. Severo.

(f. 96v) All'Ill.mo et Rev.mo Sig. Padrone mio Col.mo,
il Sig. Cardinale San Giorgio.

303.

Ferrariae, 29. VII. 1598.

Cardinali Radziwill Episcopi rutheni, Rege absente a Regno, commendantur.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 30, vol. 162rv.
ASV, *Armarium* 44, vol. 42, fol. 164v, nr. 194.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 279, nr. 123.

Dilecto filio Georgio, tituli S.ti Sisti praesbytero Cardinali Radivilo nuncupato.

CLEMENS PP. VIIIs. Dilecte fili noster, salutem et Apostolicam benedictionem.

Omnes quidem catholicos Episcopos, fratres nostros, amamus, et paterna caritate quantum cum Domino possumus favemus. Sed rutheni Episcopi, qui nuper ad Catholicae Ecclesiae unitatem, ut nosti, redierunt, tanto nobis commendatiores sunt, quanto veluti novellae in Christo plantanes irrigandae sunt, ut firmius in eo, qui illis incrementum dat, coalescant. Etsi autem pietas tua stimulis non indiget, teque sponte erga eos propensum esse non dubitamus, tamen ut tanto sis propensior, eosdem Episcopos catholicos, eorumque clerum, et populum tibi diligenter commendamus. Etenim filio nostro carissimo Sigismundo Rege a Regno isto absente,[423] nunc maxime bonorum omnium, et tuo imprimis patrocinio indigent, ne a quoquam iniuria afficiantur. Erit igitur nobis valde gratum, si eos ita pro tua virili tueri perges, ut nullius audacia eis quovis modo detrimentum afferat.

Datum Ferrariae, sub Annulo Piscatoris, die 29 Julii 1598, Pontificatus Nostri Anno septimo.

---

[423] Agitur de secundo itinere suecico ad ordinandas res Regni Suetiae, quod ei iure hereditario spectabat.

304.

Ferrariae, 29. VII. 1598.

Archiepiscopo Gnesnensi Episcopi rutheni commendantur.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 30, fol. 164v-165.
ASV, *Armarium* 44, vol. 42, fol. 167, nr. 196.
THEINER, *Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae*, vol. III, pag. 271, nr. 200.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 280, nr. 164.

Venerabili fratri Stanislao, Archiepiscopo Gnesnensi.[424]
CLEMENS PP. VIIIs. Venerabilis frater, salutem et Apostolicam benedictionem.

Nihil necesse arbitramur, commendare Fraternitati Tuae ruthenos Episcopos, fratres nostros, qui reiectis erroribus, et pernicioso Schismate, ad fidei veritatem, et catholicae Ecclesiae unitatem redierunt. Nobis enim perspecta est pietas tua, et zelus divini honoris, teque sponte tua paratum esse non dubitamus propter Dei Gloriam tueri Episcopos illos, qui iam nobiscum unum sunt in Christo. Sed quia illos valde amamus, et insidiae sathanae nobis ignotae non sunt, et forte occasione arrepta, per absentiam Carissimi filii nostri Sigismundi Regis, aliqui ex Schismaticis quidquam eis iniuriae, aut incommodi quovis modo moliantur, ob eam causam Fraternitatem Tuam hortamur, et requirimus, ut eorundem patrocinium, totiusque illius nationis, quae snotram communionem sequitur, tanto efficacius suscipias, quanto id nobis gratius fore intelligis.

Datum Ferrariae, sub Annulo Piscatoris, die 29 Julii 1598, Pontificatus Nostri Anno septimo.

305.

Ferrariae, 29. VII. 1598.

Archiepiscopo Leopoliensi res Ecclesiae Ruthenae, durante Regis absentia, commendantur.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 30, fol. 165rv.
ASV, *Armarium* 44, vol. 42, fol. 167, nr. 197.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 281, nr. 165.

Venerabili fratri Joanni, Archiepiscopo Leopoliensi.[425]

---

[424] Stanislaus Karnkowski (1581-1603).
[425] Joannes Demetrius Solikowski (1582-1603).

CLEMENS PP. VIIIs. Venerabilis frater, salutem, et Apostolicam benedictionem.

Ruthenos Episcopos, qui Schismate damnato ad Romanae Catholicae Ecclesiae unitatem, Spiritu Sancto auctore, redierunt, valde amamus, et in visceribus Christi complectimur. Itaque ut semen Dei in ipsis, et in eorum natione incrementum accipiat, et ne ullis sathanae insidiis quovis modo impendiatur, valde in Domino expetimus. Quare Fraternitati Tuae magnopere commendamus, ut absente praesertim Carissimo filio nostro Sigismundo Rege, eos tuo patrocinio, ubi opus fuerit, tuearis. Erit id nobis apprime gratum, tueque imprimis pietati consentaneum.

Datum Ferrariae, sub Annulo Piscatoris, die 29 Julii 1598, Pontificatus Nostri Anno septimo.

306.

Ferrariae, 29. VII. 1598.

Absente Rege Sigismundo a Regno Episcopi rutheni et S. Unio Episcopo Luceoriensi Bernardo commendantur.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 30, fol. 165v-166.
ASV, *Armarium* 44, vol. 42, fol. 167v-168r, nr. 198.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 281, nr. 166.

Venerabili fratri Bernardo, Episcopo Luceoriensi.

CLEMENS PP. VIIIs. Venerabilis frater, salutem et Apostolicam benedictionem.

Pietas Fraternitatis Tuae non indiget stimulis cohortationis nostrae, ut ruthenos Episcopos, quos nuper intra sinum Romanae Catholicae Ecclesiae recepimus, tuo patrocinio, ubi casus venerit, tuearis. Te enim id iam et sponte fecisse, et sedulo facturum non dubitamus. Membra enim nostra sunt, et corpus unum in Christo. Sed quia eos valde amamus, id tibi modo significandum duximus, pergratum nobis fore, si nunc potissimum, Sigismundo Rege filio nostro carissimo absente, eis perges suffragari, ne cuiusquam iniuria, et eorum praecipue, qui ex eorum natione in schismate perseverant, Episcopi illi, quique sub eorum spirituali gubernatione sunt, ullo modo violentur.

Datum Ferrariae, sub Annulo Piscatoris, die 29 Julii 1598, Pontificatus Nostri Anno septimo.

307.

Ferrariae, 29. VII. 1598.

Episcopo Cuiaviae Episcopi rutheni commendantur.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 30, 166rv.
ASV, *Armarium* 44, vol. 42, fol. 168rv, nr. 199.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 282, nr. 167.

Venerabili fratri Hieronymo, Episcopo Cuiaviae.[426]

CLEMENS PP. VIII s. Venerabilis frater, salutem et Apostolicam benedictionem.

Scimus antiquum humani generis hostem assidue contra Christum Dei mali aliquid moliri, quos proptera nos tanto magis christianae charitatis affectu tueri debemus. In eorum numero sunt Venerabiles fratres Episcopi Rutheni qui errores, et schismata detestati, ad Catholicam Ecclesiam confugerunt, quos nos ad communionem nostram amantissime recepimus, atque ut membra nostra in Christo sincere amamus. Illos igitur Fraternitati Tuae valde commendamus, hoc praesertim tempore, quo carissimus filius noster Sigismundus Rex e Regno isto est abfuturus. Age pro tua pietate ne cuiusquam iniuria eiusdem Sathanae instinctu afficiantur, sed eos eorumque spirituales subditos pro tua virili tuere, et defende. Servies in eo Deo gloriae, et nobis rem pergratam facies.

Datum Ferrariae, sub Annulo Piscatoris, die 29 Julii 1598, Pontificatus Nostri Anno septimo.

308.

Ferrariae, 29. VII. 1598.

Alberto, Episcopo Plocensi, Episcopi rutheni commendantur.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 30, fol. 166-167.
ASV, *Armarium* 44, vol. 42, fol. 168v-169r, nr. 200.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 282, nr. 168.

Venerabili fratri Alberto, Episcopo Plocensi.[427]

CLEMENS PP. VIII s. Venerabilis frater, salutem et Apostolicam benedictionem.

Novellas plantas, quas in agro Catholicae Ecclesiae nuper, benedicente Domino, plantavimus, ruthenos scilicet Episcopos illos, qui ad sinum matris suae Romanae Ecclesiae redierunt, et eorum populos, qui eamdem communionem complectantur, paternae caritatis affectu irrigamus, et fovemus. Itaque Fraternitati Tuae tanto illos libentius commendamus, quanto magis pietatem tuam perspectam habemus, teque ultra ad eos iuvandos et defendendos propensum esse non dubitamus. Si quis igitur per absentiam praesertim carissimi filii nostri Sigismundi Regis eos quovis modo iniura afficere, aut laedere tentaverit, tu pro tua

---

[426] Hieronymus Rozrazewski, Episcopus Cuiaviensis (1581-1600).
[427] Adalbertus Baranowski, Episcopus Polocensis (1590-1607), dein Cuiaviensis.

virili parte eos adiuva, et sathanae insidiis obsta; erit id tua virtute dignum et nobis valde gratum.

Datum Ferrariae, sub Annulo Piscatoris, die 29 Julii 1598, Pontificatus Nostri Anno septimo.

309.

Ferrariae, 29. VII. 1598.

Joanni, Episcopo Posnaniensi, Rutheni, Rege absente, commendantur.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 30, fol. 167rv.
ASV, *Armarium* 44, vol. 42, fol. 169rv, nr. 201.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 283, nr. 169.

Venerabili fratri Joanni, Episcopo Posnaniensi.[428]

CLEMENS PP. VIII s. Venerabilis frater, salutem, et Apostolicam benedictionem.

Commendamus Fraternitati Tuae ruthenos Episcopos illos, cum eorum Clero, et populo, qui errores, et schismata detestati veram fidem, et unam catholicam Ecclesiam agnoverunt, seque in eius sinum admitti humiliter petierunt, quod eis benigne concessimus, et nunc ut viscera nostra in Christo illos amamus. Nec vero dubitamus te quoque erga illos pie affectum esse. Id enim pietas tua, et zelus salutis animarum requirit. Sed quia veremur, ne malorum omnium architectus satana, per absentiam praesertim carissimi filii nostri Sigismundi Regis, aliquid contra eos moliatur, te propterea hortamur, ut nunc tanto magis eos tua ope defendas, tuoque patrocinio, ubi casus venerit, tuearis. Erit id nobis valde gratum.

Datum Ferrariae, sub Annulo Piscatoris, die 29 Julii 1598, Pontificatus Nostri Anno septimo.

310.

Ferrarie, 29. VII. 1598.

Joanni Zamoyski, Cancellario, Rutheni commendantur.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 30, fol. 167v-168.
ASV, *Armarium* 44, vol. 42, fol. 169v-170r, nr. 202.
THEINER A., *Vet. Mon. Poloniae et Lithuaniae*, vol. III, pag. 271, br. 200 b
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 283, nr. 170.

Dilecto filio, nobili viro, Joanni Zamoschio
Regni Poloniae Magno Cancellario.

---

[428] Joannes Tarnowski, Episcopus Poznaniensis (1597-1600), dein Cuiaviensis (1600) et demum Primas Poloniae (1601).

CLEMENS PP. VIIIs. Dilecte fili, nobilis vir, salutem et Apostolicam benedictionem.

Libenter Nobilitati Tuae ea proponimus, quae ad Dei gloriam et catholicae religionis incrementum in Regno isto pertinent, ut quae tua sponte facis, nostro etiam hortatu impensius facias. Commendamus igitur tibi efficaciter Venerabiles fratres Episcopos ruthenos, illos qui Spiritu Sancti afflatu, scismate reicto, ex errorum tenebris ad lumen catholicae veritatis emerserunt, et intra sinum sanctae Romanae Ecclesiae, extra quam non est salus, a nobis sint recepti. Veremur enim, ne per absentiam carissimi filii nostri Sigismundi Regis, satan per idoneos aliquos ministros suos eis molestiam inferre moliatur. Tu ergo pro tua pietate servos Dei, membra nostra, et eorum clerum, et populum patrocinio tuo tuere, et defende, ut publica quies omni ex parte retineatur, atque hoc quoque laudis apud bonos, et meriti apud Deum Nobilitati Tuae accrescat.

Datum Ferrariae, sub Annulo Piscatoris, die 29 Julii 1598, Pontificatus Nostri Anno septimo.

311.

Ferrariae, 29. VII. 1598.

Palatino Cracoviensi, Nicolao Firley, Rutheni commendantur.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 30, fol. 168.
ASV, *Armarium* 44, vol. 42, fol. 170r, nr. 203.
Welykyj A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 284, nr. 171.

Dilecto filio, nobili viro, Nicolao Firleo, Palatino Cracoviensi.

CLEMENS PP. VIIIs. Dilecte fili, nobilis vir, salutem et Apostolicam benedictionem.

Postulat pastoralis sollicitudo nostra, ut Venerabiles fratres ruthenos Episcopos, qui intra sinum Romanae Catholicae Ecclesiae a nobis recepti sunt, una cum eorum clero, et populo, omni caritatis officio prosequamur. Quia vero de Nobilitatis Tuae pietate praeclare sentimus, et omnia quae ad Dei gloriam pertinent de te nobis pollicemur, propterea eosdem Episcopos tibi magnopere commendamus, praesertim hoc tempore, cum filius noster carissimus Sigismundus Rex, e Regno isto est abfuturus, ne forte filii tenebrarum servos Dei quovis modo perturbare moliantur. Erit igitur virtutis Tuae eos pro tua virili tueri, quod Deo acceptum, et nobis erit apprime gratum.

Datum Ferrariae, sub Annulo Piscatoris, die 29 Julii 1598, Pontificatus Nostri Anno septimo.

312.

Derrariae, 29. VII. 1598.

Palatino Lenciciensi, Stanislao Minski, Rutheni commendantur.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 30, fol. 168rv.
ASV, *Armarium* 44, vol. 42, fol. 170v, nr. 204.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 275, nr. 172.

Dilecto filio, nobili viro, Stanislao Minschio, Palatino Lenciciensi. CLEMENS PP. VIIIs. Dilecte fili, nobilis vir, salutem et Apostolicam benedictionem.

Prosequimur praecipuo caritatis affectu ruthenos Episcopos illos, quos nos ipsi, Deo benedicente, ut Nobilitas Tua novit, intra sinum Catholicae Romanae Ecclesiae recepimus, eosque cum eorum clero, et populo, omni quiete frui valde in Domino optamus. Quare solliciti, ne quis Satanae administer, per absentiam praesertim carissimi filii nostri Sigismundi Regis e Regno isto, aliquid incommodi eis inferre moliatur, te, cuius pietatem, et virtutem plurimi faciamus, efficaciter hortamur, ut, ubi casus venerit, illis pro tua virili praesidio, atque adiumento esse velis. Erit hoc tibi ad meriti cumulum apud Deum, cui in suis servis honor adhibetur.

Datum ut supra.

313.

Ferrariae, 29. VII. 1598.

Janusio, Duci Ostrogiae, rutheni Episcopi commendantur.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 30, fol. 168v-169.
ASV, *Armarium* 44, vol. 42, fol. 171r, nr. 205.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 285, nr. 173.

Dilecto filio Janusio Duci Ostrogiae, Castellano Cracoviensi. CLEMENS PP. VIIIs. Dilecte fili, nobilis vir, salutem et Apostolicam benedictionem.

Gaudium nostrum est in Domino, Venerabiles fratres nostros Episcopos omni quiete frui, ut Deo altissimo servire, et sacrificia pro peccatis populi offerre, et gregem sibi creditum multa possint cum tranquillitate ad caelestia, Deo iuvante, perducere. Sed pro Episcopis ruthenis, qui Romanane Ecclesiae unitati adhaerent, tanto id impensius optamus, quanto magis eos diligimus, propterea quod nos ipsi, Dei benignitate, illos ex schismate ereptos, intra sinum Catholicae Romanae Ecclesiae recepimus, quod Nobilitas Tua non ignorat. Ne igitur per occasionem absentiae carissimi filii nostri Sigismundi Regis e Regno isto aliquis Sata-

nae administer eos perturbare, aut quovis modo eis iniuriam inferre moliatur, te magnopere hortamur, ut pro tua virili eosdem Episcopos, et qui eis spiritaliter subiecti sunt, sedulo tuearis. Hoc tua virtute, et pietate in primis dignum erit, et nobis valde gratum.

Datum Ferrariae, sub Annulo Piscatoris, die 29 Julii 1598, Pontificatus Nostri Anno septimo.

314.

Ferrariae, 29. VII. 1598.

N. N. Episcopi rutheni commendantur, Regis absentia durante.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 30, fol. 169.
ASV, *Armarium* 44, vol. 42, fol. 171v, nr. 206.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. U, pag. 286, nr. 174.

Dilecto filio, nobili viro, N...[429]

CLEMENS PP. VIIIs. Dilecte fili, nobilis vir, salutem et Apostolicam benedictionem.

Hoc erit argumento Nobilitati Tuae quam praeclare de tua pietate sentiamus, quod tibi servos Dei, fratres nostros, libenter commendamus. Hi sunt Episcopi rutheni catholici, qui, abiecto pernicioso schismate, iam superioribus mensibus ad unitatem, et communionem Romanae Ecclesiae confugerunt, quos paterne amamus, eosque omni quiete frui optamus. Sed quia multae sunt insidiae satanae, ne forte per absentiam carissimi filii nostri Sigismundi Regis aliqui eos perturbent, et damni aliquid, aut incommodi eis inferre moliantur, ob eam causam te magnopere hortamur, ut si opus fuerit, eosdem catholicos Episcopos, eorumque clerum, et populum pro tua virili parte ab omni iniuria tuearis; id Deo acceptum, tuaque virtute dignum erit, et nobis valde gratum.

Datum Ferrariae, sub Annulo Piscatoris, die 29 Julii 1598, Pontificatus Nostri Anno septimo.

315.

Ferrariae, 29. VII. 1598.

Alicui nobili viro polono, a Nuntio Apostolico determinando, Episcopi rutheni catholici commendantur.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 30, fol. 171v.
ASV, *Armarium* 44, vol. 42, fol. 172r, nr. 207.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 286, nr. 175.

---

[429] Saepe saepius Curia Romana hoc modo procedebat, i.e. nomina non specificabat, relinquendo determinationem personae Nuntio Apostolico eiusque Curia.

Dilecto filio, nobili viro, N...

CLEMENS PP. VIII s. Dilecte fili, nobilis vir, salutem et Apostolicam benedictionem.

Persuasum nobis est de tua pietate, quod erga Episcopos ruthenos catholicos tua sponte egregie sis affectus; et vere a piis omnibus favendi, et adiuvandi sunt, qui veteri, et pernicioso schismate damnato, erroribusque abiectis, ad Ecclesiae, fideique catholicae unitatem redierunt. Itaque ut tanto propensius eis faveas, eos Nobilitati Tuae per litteras nostras diligenter commendamus. Erit nobis valde gratum, si eos hoc praesertim tempore, cum filius noster carissimus Sigismundus Rex a Regno isto aberit, a cuiusvis iniuria pro tua virili tuearis, si quis forte satanae instinctu illis molestiam adhibere conabitur.

Datum Ferrariae, sub Annulo Piscatoris, die 29 Julii 1598, Pontificatus Nostri Anno septimo.

316.

Romae, 11. I. 1599.

Clemens VII novum Nuntium in Poloniam mittendo Metropolitano Chioviensi suam gratiam testificat, et ut in omnibus Nuntio fidem haberet rogat.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 31, fol. 24v-25.
ASV, *Armarium* 44, vol. 43, fol. 28v-29r.
THEINER A., *Vet. Monumenta Poloniae et Lithuaniae*, vol. III, fol. 271-2, nr. 201.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 287, nr. 176.

Venerabili fratri Michaeli, Metropolitano Chioviensi, et totius Russiae. CLEMENS PP. VIII s. Venerabilis frater, salutem et Apostolicam benedictionem.

Nulla locorum distantia caritatem disiungit, et nos fraterniattem tuam amamus, et tamquam portionem corporis nostri complectimur in visceribus Jesu Christi, posteaquam pio et salutari consilio rediisti ad Unitatem Sanctae Romanae Ecclesiae, omnium Ecclesiarum matris, et magistrae una cum Coepiscopis tuis, qui lucem illam Spiritus Sancti acceperunt. Nunc ergo per has litteras nostras, nostri erga te amoris testes, salutamus te paterno affectu, nam per hoc tempus mittimus ad carissimum filium nostrum Sigismundum Poloniae Regem, et ad Regnum ipsum novum ordinarium Nuntium nostrum, et huius Sanctae Apostolicae Sedis, in qua Deo ita disponente, meritis licet impares, praesidemus. Is autem est unus ex Praelatis nostris domesticis quique in divinis officiis nobis propius assistunt, Venerabilis frater Claudius, Episcopus Regiensis, ex nobili

Comitum Rangonum familia natus[430], sed multis praeterea meritis et virtute praestans, quem praeterea valde amamus. Huic fidem Fraternitas Tua in omnibus cumulate habebit, et quae ad Dei gloriam et animarum utilitatem, et catholicae fidei amplificationem in tua ista natione pertinere intellexeris, poteris multa cum fiducia cum eo communicari; nam ope, opera, et omni officii genere, quantum cum Domino poterit, tibi adiumento erit, ut in vinea ista excolenda fructuosius, benedicente Domino, labores. Age igitur frater, vigila super gregem tibi creditum, illudque intra Domini ovile fideliter retine, hoc est in unione cum hac Sancta Sede, ut simul cum illis aeterna gaudia consequaris, et nos tibi, et clero, ac populo tuo fideli Apostolicam nostram benedictionem impartimur.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die XI Januarii MCDCIX, Pontificatus Nostri Anno octavo.

317.

Romae, 11. I. 1599.

Novus Nuntius Apostolicus Episcopo Volodimiriensi, Hypatio Potij, commendatur.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 31, fol. 25-v-26.
ASV, *Armarium* 44, vol. 43, fol. 29v.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 288, nr. 177.

Venerabili Fratri Hipatio, Episcopo Vuladimirensi, et Brestensi. CLEMENS PP. VIII s. Venerabilis frater, salutem et Apostolicam benedictionem.

Qua semel Fraternitatem tuam praesentem caritate complexi sumus, eamdem sincero corde retinemus, tuique memores sumus, et te bene valere, et in ista Episcopali vocatione, qua Deo servis, feliciter agere optamus. Nunc autem nostri amoris testes litteras ad te damus, opportuna occasione invitati. Novum enim Nuntium mittimus in Poloniam, qui apud carissimum filium nostrum Sigismundum Regem, et Regnum ipsum, ordinarium illud munus gerat, nostro et huius Sanctae Apostolicae Sedis nomine, in qua humilitatem nostram divina bonitas praesidere voluit. Is autem est Venerabilis frater Claudius, Episcopus Regiensis, ex Comitibus Rangonis, quae familia in primis nobilis habetur. Idem praeterea Praelatus noster domesticus est, et Assistens, nobisque ob spectatam virtutem, et pietatem valde carus, cui ut fidem cumulatam habeas, non secus ac nobis ipsis a te petimus. Tu vero, frater, attende, ut facere te confidimus, tibi ipsi, et gregi tibi credito, et pasce eum verbo, et exemplo,

[430] Claudius Rangone, Ep.pus Regiensis, Nuntius Varsaviensis (1599-1606).

memor coniunctionis, quam in spiritu caritatis Christi habeas nobiscum, et cum hac Sancta Romana Ecclesia, omnium Ecclesiarum matre, et magistra, quam unitatem quo magis conatus fueris retinere, et ad eam plurimos, Deo iuvante, adducere, eo maiorem tibi ipsi in terris laudem, et in Caelo premia comparabis.

Datum ut supra.

318.

Romae, 11. I. 1599.

Episcopo Luceoriensi Cyrillo novus Nuntius Apostolicus commendatur, ipseque invitatur, ut Unionem propagare non cesset.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 31, fol. 26rv.
ASV, *Armarium* 44, vol. 43, fol. 30rv.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 289, nr. 178.

Venerabili fratri Cirillo, Episcopo Luceoriensi, et Ostrogiensi. CLEMENS PP. VIII s. Venerabilis frater, salutem et Apostolicam benedictionem.

Gaudium illud spirituale, quod eo tempore cepimus, quo Metropolita, et Episcopi aliquot rutheni, fratres nostri in Christo, Spiritus Sancti luce collustrati, ad unitatem Sanctae Romanae Catholicae Ecclesiae venerunt, perpetuo retinemus, et conservamus, et eos qui in sancto illo negotio pie laborarunt praecipuo amoris affectu prosequimur. Itaque Fraternitatem Tuam eo in primis nomine paterne amamus, tuique memores in Domino sumus, et nostrae erga te propensionis, et voluntatis testes, has ad te litteras damus, quas te omni cum reverentia accepturum non dubitamus, propter honorem Beatissimi Apostolorum Principis Petri, cuius locum, et sedem, meritis licet impares, Deo auctore, tenemus. Scribendi autem ea occasio est, quod novum nostrum, et eiusdem Sedis Apostolicae Nuntium mittimus in Poloniam, ut apud carissimum filium nostrum Sigismundum Regem Regnumque ipsum eo ordinario munere fungatur. Is autem est Venerabilis frater Claudius, Episcopus Regiensis, Praelatus noster domesticus, et Assistens, virtute sua et maiorum etiam nobilitate praestans. Est enim ex pernobili Comitum Rangonum familia, quem merito suo valde amamus. Huic nostro (f. 30v). Apostolico Nuntio fidem in omnibus habebis, perinde ac nobis ipsis haberes. Quod reliquum est, frater, vigila super gregem fidei tuae creditum, et pasce illum vitae exemplo et pabulo salutaris doctrinae, ut, Dei gratia adiutus, in eadem Unitate Ecclesiae Sanctae Catholicae, et Apostolicae illum retineas, et ad pascua aeterna perducas.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die XI Januarii MDXCIX, Pontificatus Nostri Anno Octavo.

319.

Romae, 11. I. 1599.

Novus Nuntius Apostolicus Janusio, Ostrogiae Duci, commendatur.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 31, fol. 28rv.
ASV, *Armarium* 44, vol. 43, fol. 31rv.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 289, nr. 179.

Dilecto filio, nobili viro, Janusio, Duci Ostrogiae, Castellano Cracoviensi. CLEMENS PP. VIII s. Dilecte fili, nobilis vir, salutem et Apostolicam benedictionem.

Amamus Nobilitatem Tuam sincero affectu, et te vicissim erga nos, et hanc Sanctam Sedem, in qua immeriti praes, idemus, animo in primis devoto esse, plane scimus. Itaque has ad te libenter litteras damus, amoris nostri testes (f. 31v), quas tibi reddet novus noster Apostolicus Nuntius, quem ad carissimum filium nostrum Sigismundum Regem, et Regnum ipsum Poloniae mittimus. Is autem est ex Praelatis nostris domesticis, et Assistentibus, nobis in primis carus, Venerabilis frater Claudius, Episcopus Regiensis, et Comitum Rangonum nobilitate, ex qua est familia, et suis virtutibus praestans. Ex eo caetera intelliges, quae te scire volumus, cui propterea fidem omnem habebis, et in eo praesentium, quod ad nostram erga le voluntatem pertinet, quam tibi, ubi usus venerit, rebus ipsis, quantum cum Domino poterimus, amanter comprobabimus.

Datum ut supra.

320.

Varsavia, 22. III. 1599.

Prohibentur Episcopi rutheni non uniti, ne ulterius suam iurisdictionem in damnum catholicae unitatis exerceant.

HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, pag. 240-241.

Zygmunt III król polski etc. Wielebni wiernie nam mili.

Zastanowienie przez nas na sejmie przeszłym (an. 1598) między ludźmi nabożenstwa greckiego (ruskimi) za prosbą i usiłowaniem pewnych osób uczynione stało się najwięcej na niektórych z was, którzyście na synodzie Brzeskim przez Metropolitę y Eppy insze są dla waszego nieposłuszenstwa osądzeni i złożeni z waszych miejsc, aby zatrzymał się przeciw wam postępek do czasu; rozumieliśmy i byliśmy tego pewni, żeście będąc tego odłożenia postępku naszego przeciw Nam wdzięczni; mieliście nie jedno spokoiem się we wszystkim zachowac ale i do obaczenia pzychodzić;

lecz inaczey nas dochodzi; mamy sprawę mianowicie o wierności twej że nie iedno zle używasz tej łaski Naszej i zastanowienia naszego ale insze trudnisz i nie dasz im według tego zastanowienia naszego zostawać w pokoju; wdawasz się nie tylko w diecezyę tę, która była pod sprawą wierności twojej, ale i w inszych Eppów diecezyach w sprawy duchowne stanowiąc i podając kaplany, dyakony i duchowienstwo w nich, a wierności twey nie należy przeszkadzać Ep.pom i inszym jurisdycyam, i posłuszenstwo odeymujesz, ktemu bunty i ziazdy składasz, rosterki mnożysz, targasz się i na maiętności innych Ep.pów i sam i przez insze osoby; iuż tym wszysłkim zgwałciłes sam to nasze dobrodziejstwo i zastanowienie na seymie uczynione o co zostawujemy instygatorowi naszemu prawo przeciw wierności twej, który był przez nas zostawion, droga się otwarza, czego jednak wszystkiego my nie chcieliśmy użyć przeciw wierności twej, iżby pierwszej wiernośč twą w tym napomieli, jakoż napominamy, i daiemy to wierności twey znac, gdziebyś najprzód nie przestał tego, w coś się niełusznie w cudzej diecezyi wdał; nie kazał wrócič co odięto, a nie zachował się na potym skromnie i spojoknie, że my powinności w tym naszey nie zaniechamy, a tak przeciw wierności twey postąpiemy, iako sama rzecz i słuszność pokaże, w czym nie będziesz mògł powiedzieč, abyś przestrzeżon nie był.

Dan w Warszawie, dnia 22 Marca 1599.

Zygmunt król.

321.

Romae, 27. III. 1599.

Novus Nuntius Ap. Claudius Rangonus commendatur.

BIBL. VAT., *Barb. lat.*, 1922 fol. 297v.
MUH, vol. I, pag. 183, nr. 264.

Hipatio Episcopo Vladimiretano et Brestensi,
XXVII martii M.D.L.XXXXVIIII.
Perillustris ac Reverendissime Domine.

Grata et iucunda memoria contractae inter nos benevolentiae iam ab eo tempore, quo ad coniungendam cum Sede Beati Petri Rutenicam Ecclesiam longo et difficili itinere ad Urbem accessit, me inducit nunc ad captandam occasionem salutandi Amplitudinem Vestram. Eam vero mihi exhibet venerabilis Regiensis episcopus Dominus Claudius Comes Rangonus, apostolicus nuntius ordinarius ad Poloniae regnum, a Sanctissimo Domino Nostro destinatus; ex quo intelliget Amplitudo Vestra de mea erga ipsam propensione, simulque etiam de paterno Sanctitatis Suae

affectu erga vestram ecclesiam, cuius incremento Amplitudinem Vestram incolumem diu conservet Pastor Pastorum Iesus Christus.

Datum Romae etc.

322.

Romae, 27. III. 1599.

Episcopo Luceoriensi, novus Nuntius ap. Claudius Rangonus commendatur.

BIBL. VAT., *Barb. lat.*, 1922 fol. 297.
MUH, vol. I, pag. 184, nr. 265.

Cyrillo Episcopo Luceoriensi. XXVII martii M.D.L.XXXXVIIII.

Perillustris ac Reverendissime Domine.

Contracta iamdiu hic in Urbe benevolentia cum Amplitudine Vestra me adduxit, ut ei per has litteras amanter salutem dicerem, quas quidem afferet una cum Brevi Sanctitatis Suae venerabilis episcopus Regiensis Dominus Claudius comes Rangonus, Nuntius apostolicus ordinarius ad Poloniae regnum destinatus, vir nobilitate sanguinis et virtute insignis, qui Amplitudini Vestrae totique Rutenicae Ecclesiae opportunum, ubi opus fuerit, favorem et auxilium Sanctitatis Suae, a qua hoc in mandatis nominatim habuit, exhibebit. Reliquum est ut Amplitudo Vestra eiusdem Domini Nuntii quoties opus fuerit, studio fidenter utatur. Quam Deus Optimus Maximus incolumem diu conservet.

Datum Romae, etc.

323.

Lovicii, 28. III. 1599.

Stanislaus Karnkowski, archiep. Gnesnensis, de concilio provinciali convocando.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, 96 AB-1, fol. 257-265.
MUH, vol. I, pag. 184, nr. 266.

Sanctissime et Beatissime Pater, Domine, Domine clementissime.

Effluit iam annus decimus, cum provincialem synodum in hoc Poloniae regno per me indictam et coactam celebravimus, non tam profecto, quod nos tanto intervallo non urserit, partim officii ratio, partim veneranda sacrorum canonum authoritas, ut vetus hoc et salutare in Ecclexia catholica institutum quolibet triennio frequentaremus, quam quod republica ipsa impedito, ita quidem hoc munus intermittendum, vel potius de anno in annum differendum censuerimus, ut tamen id in crebrioribus regni comitiis, crebrius nobiscum de re ecclesiastica coeuntes, aliqua ex parte possemus forsitan absolvisse videri. Sed cum ea ratione minime nos sacrorum decretorum nexu solutos intelligam, animadvertamque, non

eandem consiliorum istorum vim ad inserendam hominum pectoribus christianae disciplinae sanctimoniam fuisse, quam Spiritus Sanctus legitimis Conciliis largiri plerumque consuevit, caepi hoc consilii, in hac mea iam affecta aetate, ut priusquam moriar, muneris mei in provinciali synodo indicenda debitum, ditius retentum, exsolvam, consiliaque amplificandae gloriae Dei, nostrique ordinis tanta in tempestate tuendi, eadem illa via et ratione persequar, qua Ecclesia catholica, ab ipsis quasi incunabulis, regere seipsam, in omni discrimine tuerique consuevit. Et cum multae sunt res, in ipsis sacrorum Canonum decretis, quae provinciale concilium apud nos desiderarent, tum hoc tempore plurimae gravissimaeque causae, in unum quasi coacervatae concurrerunt, quibus expediendis, et synodus ista, et eius celebrandae (fol. 257v) celeritas, maxime salutaris et necessaria videatur. Sed inprimis mature danda nobis est opera, ut gliscentem saecularium in ordinem nostrum invidiam, maximo cum periculo publicae perturbationis coniunctam, quam a pluribus iam annis, magna de conformi personalium actionum inter ordinem utrumque foro, contentio concitasset, communi praesulum et capitulorum ex primariis ecclesiis, in ordineque regulari capitum consiliis, vel sopiamus vel minuamus; ut iurisdictionis ecclesiasticae restituendae, iurium et privilegiorum nostrorum tuendorum in posterum, stabiliendorumque modos et rationes constituamus; ut Ruthenos nostros, quos nuper Sanctitas Vestra in sinum S. Romanae Ecclesiae recepisset, a gravi schismaticorum impetu et oppugnatione defendamus, stabilemque illis et perpetuam tranquillitatem in communi republica praestemus; ut denique eorum omnium, quae in postrema Provinciali synodo proposita, decreta, definita, et a sancta Apostolica Sede confirmata fuissent, debita exsecutio instituatur. Quam ad rem, cum non magis meae provinciae antistites, quam R.mus archiepiscopus Leopoliensis cum suis suffraganeis, Varmiensis item, Culmensis et Vendensis praesules, ob causae iurisque nostri communionem pertineant, consueverintque omnes hi, vel per seipsos, vel per nuncios legitime impediti, ut Vratislaviensis episcopus, provincialibus synodis ab archiepiscopo Gnesnensi tanquam primate et legato nato indictis, interesse; non aequum tantummodo, sed etiam necessarium est, ut hoc etiam tempore, communi omnium nostrum causae, ipsique adeo Ecclesiae, communibus consiliis, auxiliisque succurramus. (fol. 254) Cum vero, ad cogendam eiusmodi synodum, apostolica Vestrae Sanctitatis authoritate sit opus, humillime supplico Sanctitati Vestrae, dignetur mihi in tanta Ecclesiae nostrae necessitate, hanc ipsam authoritatem impartiri, ut haec synodus, non tam a me indicta, quam a Sanctitate Vestra iussa esse videatur. Velitque pariter eadem Sanctitas Vestra, et iubeat Ill.mum D.num Nuncium suum, quem ad Ser.mum Regem nostrum, pro veteri et laudabili

Romanorum Pontificum consuetudine, mittit eidem synodo praesidere, quo et praesidis ipsius testimonio, et antistitum frequentia, et decretorum pondere et utilitate, Sanctitati Vestrae commendata, decretum perpetuae firmitatis, sacrosancto eiusdem iudicio possit obtinere. Quod cum Sanctitatem Vestram pro solerti illius de nostra salute vigilia, daturam concessuramque precibus meis confidam, finem scribendi facio, Deum immortalem precatus, ut Vestram Sanctitatem diu, feliciter, prospereque tenere clavum Ecclesiae suae velit. Commendo tandem humillime orationes Ecclesiamque meam Sanctitati Vestrae.

Datum Lovicii, 28 martii 1599.

Eiusdem Sanctitatis Vestrae humillimus sacellanus
Stanislaus Archiepiscopus Gnesnensis et Primas Regni, manu propria.

(Fol. 265v) Sanctissimo ac Beatissimo in Christo Patri et Domino clementissimo Domino Clementi, divina Provindentia Papae Octavo.

(*In Curia notatum*) Alla Congregazione del Concilio, che consideri maturamente ogni cosa.

* * *

ASV, *Fondo Borghese*, ser. III, vol. 91 C, fol. 156

Requisita ad rite perficiendum concilium nacionale.

1. Ut Nuntius apostolicus non solum intersit, sed etiam cum potestate praesideat, praesertim ut discordias inter episcopos exortas, et si quae exoriri possunt, sopire possit; sunt enim inter episcopos nonnulli parum concordes, et qui omnia suo arbitratu agi volunt, id quod superiori Synodo factum est.

2. Episcopus Varmiensis, propterea quod immediate Sedi Apostolicae subest, detrectat ad Synodos venire, et diversas constitutiones saepe condere solet, quasi sit ex lex.

3. Episcopus Culmensis immediate subest archiepiscopo Rigensi; nunc, eo sublato, liberum se esse profitetur.

4. Ut tempus idoneum et aptum negociis Petricoviae in loco consueto determinetur.

5. Si forte Graeci ad concilium unionis causa venire voluerint, in eo casu quid sit faciendum informatio a Sede Apostolica petenda.[431]

6. Si quid praeterea expediens fuerit, ut de hoc promoveantur et avisentur omnes episcopi, ne praetendant ignorantiam.

(m. pr.) Stanislaus, archiepiscopus Gnesnensis manu propria.

---

[431] Agitur de Synodo Provinciali Poloniae et proinde quaestio iustificata erat, praesentia in hoc eodem Regno episcoporum catholicorum etsi diversi ritus. Revera episcopi Rutheni non habuerunt partem in hac Synodo, neque unquam postea usque ad novissima tempora.

CYRILLUS TERLECKYJ (1585-1607)
Ep.pus Luceoriensis - Auctor Unionis B.

324.

Romae, 3. IV. 1599.

Rex Poloniae adhortatur, ut Unionem Ruthenorum contra hostes protegat, et Episcopis privilegia promissa concedat.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 31, fol. 172v-163v.
ASV, *Armarium* 44, vol. 43, fol. 167r-168r.
THEINER A., *Vet. Monumenta Poloniae et Lithuaniae*, vol. III, pag. 272, nr. 202a.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 290, nr. 180.

Carissimo in Christo filio nostro, Sigismundo, Poloniae et Suetiae Regi Illustri

CLEMENS PP. VIII s. Carissime in Christo fili noster, salutem et Apostolicam benedictionem.

Non ignorat Maiestas Tua, quanto paternae caritatis affectu receperimus Episcopos Nationis Ruthenae, qui pernicioso schismate, ceterisque erroribus reiectis ad gremium catholicae, et Apostolicae Ecclesiae redierunt, quos etiam eodem tempore tibi accurate commendavimus. Amamus enim illos, ut fratres venerabiles, et ut membra nostra in Christo; et certe quasi novella plantatio omnibus humanitatis officiis est irriganda, ut in fide, et unitate firmiter coalescat. Quare iterum, et saepius eos tibi (f. 167v) commendamus, atque a te magnopere petimus, ut quae pacta, et conventa sunt, rite, et recte quaeque eis promissa sunt, cum ad hanc salutarem Unionem accesserunt, ea et a te observentur, et a ceteris obserbanda cures. Hoc enim et aequum est, et tua pietas id postulat, et Christanae Reipublicae utilitas ad catholicam fidem propagandam merito requirit. Et quia satanas non cessat, ut audimus, circumire, si quomodo tritico Domini zizania superseminet, atque admiscat, et tantum bonum sua astutia imminuat, Maiestatem Tuam etiam, atque etiam hortamur, et requirimus, ut omnem diligentiam adhibeas, ne Haeretici, et Schismatici aliquid contra sanctam hanc Ruthenorum cum Romana Catholica Ecclesia unionem moliri possint. Quod si id tentare ausi fuerint, ut certe eos audere non dubitamus, tua auctoritate, et iustis poenis coerceantur. Tum etiam pro tua prudentia pervigila ne Episcopi schismatici, qui clam ad regiones istas ditionis tuae a Patriarcha Constantinopolitano, ut relatum est nobis, mittuntur, plebem perturbent, neve occultas seditiones excitent (f. 168), magno fidei catholicae, et animarum illarum detrimento. Vides rei gravitatem, agitur Dei honorem et multorum aeterna salus. Hoc nobis cordi est, maxime optamus, ut tu quoque in eamdem curam sedulo incumbas, ne fraude, atque insidiis satanae, et ministrorum eius ii qui nobiscum, singulari Dei dono, unum

324.

Romae, 3. IV. 1599.

Rex Poloniae adhortatur, ut Unionem Ruthenorum contra hostes protegat, et Episcopis privilegia promissa concedat.

ASV, *Ep. ad Principes*, vol. 31, fol. 172v-163v.
ASV, *Armarium* 44, vol. 43, fol. 167r-168r.
THEINER A., *Vet. Monumenta Poloniae et Lithuaniae*, vol. III, pag. 272, nr. 202a.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 290, nr. 180.

Carissimo in Christo filio nostro, Sigismundo, Poloniae et Suetiae Regi Illustri

CLEMENS PP. VIII s. Carissime in Christo fili noster, salutem et Apostolicam benedictionem.

Non ignorat Maiestas Tua, quanto paternae caritatis affectu receperimus Episcopos Nationis Ruthenae, qui pernicioso schismate, ceterisque erroribus reiectis ad gremium catholicae, et Apostolicae Ecclesiae redierunt, quos etiam eodem tempore tibi accurate commendavimus. Amamus enim illos, ut fratres venerabiles, et ut membra nostra in Christo; et certe quasi novella plantatio omnibus humanitatis officiis est irriganda, ut in fide, et unitate firmiter coalescat. Quare iterum, et saepius eos tibi (f. 167v) commendamus, atque a te magnopere petimus, ut quae pacta, et conventa sunt, rite, et recte quaeque eis promissa sunt, cum ad hanc salutarem Unionem accesserunt, ea et a te observentur, et a ceteris obserbanda cures. Hoc enim et aequum est, et tua pietas id postulat, et Christanae Reipublicae utilitas ad catholicam fidem propagandam merito requirit. Et quia satanas non cessat, ut audimus, circumire, si quomodo tritico Domini zizania superseminet, atque admiscat, et tantum bonum sua astutia imminuat, Maiestatem Tuam etiam, atque etiam hortamur, et requirimus, ut omnem diligentiam adhibeas, ne Haeretici, et Schismatici aliquid contra sanctam hanc Ruthenorum cum Romana Catholica Ecclesia unionem moliri possint. Quod si id tentare ausi fuerint, ut certe eos audere non dubitamus, tua auctoritate, et iustis poenis coerceantur. Tum etiam pro tua prudentia pervigila ne Episcopi schismatici, qui clam ad regiones istas ditionis tuae a Patriarcha Constantinopolitano, ut relatum est nobis, mittuntur, plebem perturbent, neve occultas seditiones excitent (f. 168), magno fidei catholicae, et animarum illarum detrimento. Vides rei gravitatem, agitur Dei honorem et multorum aeterna salus. Hoc nobis cordi est, maxime optamus, ut tu quoque in eamdem curam sedulo incumbas, ne fraude, atque insidiis satanae, et ministrorum eius ii qui nobiscum, singulari Dei dono, unum

corpus in Christo sunt effecti, ullo modo vexentur, et in aliquod discrimen incurrant. Erit hoc Maiestati Tuae ad praeclarum meritum apud Deum, et nobis quoque pergratum facies, qui te ut filium carissimum unice amamus, Tibique Apostolicam benedictionem nostram toto ex animo impartimur.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die 3 Aprilis 1599, Pontificatus Nostri Anno octavo.

325.

Romae, 10. VII. 1599.

Regi Poloniae commendantur Rutheni uniti, ut eis privilegia promissa procurare curet, et contra impetus Schismaticorum defendat.

ASV, *Armarium* 44, vol. 43, fol. 154.
THEINER A., *op. cit.*, vol. III, pag. 272-3, nr. 202b.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 291, nr. 181.

Carissimo in Christo filio nostro Sigismundo,
Poloniae et Sueciae Regi Illustri.

CLEMENS PP. VIII. Carissime in Christo fili noster, salutem etc.

Novimus nos quidem pietatem Maiestatis Tuae et zelum divini honoris nobisque persuademus, ubi de gloria Dei et animarum salute et Catholicae Religionis propagatione agatur, et sponte tua per illius gratiam, in cuius manu sunt corda Regum, ita incensum esse, ut cohortationis nostrae stimulis non indigeas. Sic enim te decet, fili carissime, toto cordis ardore Deo fideliter servire, qui te tot donis cumulavit, et coronavit te in misericordia et miserationibus suis. Sed nos pastoralis officii nostri cura urget, et Ven. fratres ruthenos Episcopos, qui se in sinum Catholicae et Apostolicae Ecclesiae Spiritus Sancti instinctu coniecerunt, tanto caritatis affectu complectimur in visceribus Iesu Christi, ut de illorum quiete, dignitate et commodis non valde solliciti esse non possimus.

Audimus enim, et multa cum molestia audimus, malorum omnium architectum Satanam huic Sanctae Unioni infensum miris modis vexare Episcopos illos, qui pernicioso schismate dammato Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum caput, matrem et magistram agnoverunt et professi sunt, et per idoneos impietatis ministros multa moliri et omnem machinationem movere, si quo modo salutiferam unitatem recenter conglutinatam labefactare possit, sed confidimus in Dei clementia et in tuae etiam Maiestatis virtute et catholici animi magnitudine, quod portae inferi adversus causam Dei et servorum eius non praevalebunt; tametsi illud, quod ad nos affertur, valde acerbum est, Venerabilem fratrem Metropo-

litam Ruthenorum catholicorum a viro nobili Regni istius, ut cuidam Abbati schismatico gratificaretur, bonis fere omnibus et possessionibus spoliatum esse, quod nullo modo a te est ferendum.

Quamobrem, quod aliis quoque litteris nostris fecimus, Maiestatem etiam atque etiam hortamur atque a te efficaciter petimus, ut propter gloriam Dei et fidem Christi Domini et propter Sanctam Romanam Ecclesiam matrem tuam carissimam, et nostrae commendationis intuitu catholicos ruthenos Episcopos habeas quam commendatissimos, neve eos a quoquam iniuria affici patiaris, sed eos tua regali gratia foveas, adiuves, omnique denique ratione Sanctae Unionis nexum, Deo iuvante, adstringas, et eos, qui illum dissolvere impie concupiscunt, pio zelo commotus coer, ceas, curesque, ut quae illis promissa fuere, in primis de loco senatoriode clericorum privilegiis, quibus caeteri catholici clerici et presbyteri in Regno tuo isto fruuntur, et caeterae conditiones re ipsa observentur, ut ius et aequum postulat, et multa certe cum propensione et cumulata mensura, ut novella Christi plantatio tua et aliorum beneficientia irrigata crescat ad laudem Dei, quin etiam ad tuam ipsius, fili Rex. Nihil enim te dignius et Deo gratius facere potes, ne quid interea de nobis ipsis dicamus, quibus id erit plane gratissimum, quemadmodum Ven. frater Episcopus Regiensis, noster Apostolicus Nuntius, pluribus verbis testabitur Maiestati Tuae, cui cum nostra Apostolica benedictione summam a Deo felicitatem toto ex animo precamur.

Datum Romae apud S. Petrum etc., die X Iulii MDXCIX, Pontificatus Nostri Anno octavo.

326.

Volodimiria, 23. VIII. 1599.

In causa suae electionis ad Metropolitam Kioviensem, H. Potij scribit suo amico.

ARCHIVUM PRINCIPUM CZARTORYSCIUM, CRACOVIAE, MS 2460, nr. 76, pag. 213-218.

Oświecone Xiążę a mój Młcziwy panie i dobrodzieju etc.[432]

Służby i modlitwy moje kapłanskie zaliecam łasce Wm' swego M' pana.

Czegom się zawsze liękał, chociażem tak bliski jako i kto inny śmierci, atolim tego nie ubiegał, iż jego Krol M' pan nasz miłościwy po śmierci Ojca Mitropolity zeszłego .... mi zlieciwszy administratortwo, a potem

---

[432] Litterae datae fuerunt Nicolao Christophoro Radziwiłł, amico Metropolitae inde a temporibus quando erat adhuc saecularis, Castellanus Berestensis; cfr. eius litteram de dat. 12.II.1593 (nr. 6), in negotio promotionis ad sedem episcopalem Volodimiriensem.

zarazem .... jego M' X. Biskupa Luckiego samy urząd Mitropolski dać raczył, szczego jakom był content, Bóg i liudzie to na oko widzą, iż nigdy od płaczu oczy mi nie osychają, nie względem tego urzędu tak zacnego, alie względem wielkich prac i trudności, których ten urząd ilie pod tym czasem wielie potrzebuje, któremu ja i prze liata moje już też podeszłe i dla zdrowia niespełnego żadną miarą podołać nie mogę. A co wientsza, patrząc na tę odmianę, iż zowod s kraju, iakoby już po więtszej częściz przez mię uspokojenego, od owieczek do kóz, od przijaciół do nieprzijaciół, od miłych dziatek, któremim się był osadził w tem kraju do obcych, a na ostatek prawie jako wilkom w zemby gdzie summa impietas gniazdo zwiła, gdzie nie tylko wzgarda i nieposłuszenstwo, alie i .... krwawa w stopy idzie, przesielič się muszę, ktemu z dostatku wszytkiego na wielką nędzę i niedostatek, bez którego by też człowiek niewiem co chciał, nic nie może, zgoła gorzej mi się stać nie mogło, właśnie jako ono mówią ze dżdżu pod rynnę. Gdyż i niebożczyka nie co inszego, jedno kłopoty, a ktemu jako słyszę, ręce liudzkie w grób wegnały.[433] Czegośmy się bali, aby taka bida na nasze adwersarze nie padła, atoli sami tego wszytkiego na sobie doznawamy, że teraz sprawniej na adwersarze nasze skaržyč panu i Wmciom Senatorom jego zacnym i R. P. więtszą przyczynę mamy, niżli kiedy oni na nas gdakali i na sejmikach i na sejmiech, żadnej przyczyny nie mając do nas. Cóż było działać, wyprosič się trudno, bo mówią, że nie chcesz bogu służyč i kościołowi, wymówič się niewiem jako, rad nie rad zaliawszy się łzami, musiałem jako wół stary wyrobiony pod to jarzmo ... bardzo ciężkie i straszliwe sziję moję starą spracowaną nachylič, a woli Bożej, która mię przez pomazanca jego naliazła, pozwolič, to tylko samo refrigerium mając, a czując po sobie, że też nie długo za drugiemi pójdę i dług mój przyrodzony .... da pan Bóg zapłacę, bylieby z dusznym zbawieniem, jednak posłałem do jego Krol M' pana swego M', prosząc nie tak dlia siebie i osoby mojej ubogiej, która już nędzy i ubóstwu przywykła, alie wiencej dlia pomocy, aby się mogło Kościołowi Bożemu godnie służyč i z dostojenstwem tego urzędu i pod czasem tej nawalności, która bie na Kościół Boży, aby mi jego Krol M' i Archimandrytyą Pieczarską do tego dać raczył, a iż skutek podobno nie rychło dojdzie, by też i to dano, wszak niebożczyk przez sześč liath kłopotał się o to i mając listy i decreta, a przedsie tego nie doszedł za

---

[433] Revera plurimae aerumnae in causa erant mortis praematurae Metropolitae Kioviensis; de mense et die eius obitus non exstant notitiae; verosimiliter agitur de prima adhuc medietate anni 1599, forsan mense Maio-Junio.

sprzeciwienstwem adwersarzów, aby mi zdobę władyctwa mego nie ruszano, ażby mi to wszytko dorąk przyszło.[434]

Jeszczeż nie mam żadnego odkazu od jego Krol (M'), poruczywszy to tedy wszytko woliej pana Boga wszechmogącego, teraz już do samej rzeczy przystempuje, iż mi jego Krol M' w tej administratij do Wm' mego M' pana uciekać się kazał, o czym i do Wm' jakoby listy miały być pisane, posyłam do Wm' kopią listu jego Krol M' do mnie pisanego. A między inemi rzeczami panu Bogu mojemu za to dziękuję, iż w tamtem kraju mam Wm' pana dobrodzieja i patrona mojego miłościwego, a którego pobożności, świetobliwościczi ku phalie Bożej i Kościołowi jego S. nic nie wątpię i chociaby mi jego Krol M' do Wm' nie ukazał, ... sam tego bym się domyślił. Naprzód tedy poruczam i poddaję siebie samego pod nogi Wm' i w miłą się opiekę i obronę jako memu Mmu panu i dobrodziejowi, prosząc pana Boga, jakom z młodościczi liath moich wychowan był w domu zacnym i wielmożnym Wm' tak, abym w starości mojej wieku mojego w tymże dokonał. A potem i tę ubogą nędzę na oszarpaną stolicę poruczam miłościwej obronie Wm' jakoż i tym, komum to tam do przijazdu mego zliecił roskazałem, aby się do Wm' i do jego M' pana Wojewody Nowogrodzieko uciekali we wszytkich potrzebach i doliegłościach majętnostki tej ubogiej.

A iż tam po Mienskiem pan Stankiewicz starosta Mienski rzucił się na majętnostkę, ubogą Mitropolią, nic się nie ogliędając na listy jego Krol M', proszę pakornie, abyś go Wm' raczył listem swoim upomnieč, aby tę majętnośč kościelną wszytkę do rąk Capituły Mitropoliej wrócił, i szkody jeśliby się jakie stali, nagrodził, niechceli być za mandatem w Warszawie, bo nie one to piersze liata, i zwyczaje, kiedyśmy byli w sejmie, alie teraz jesteśmy w Kościelie katolickim i pod takim pastyrzem, który krzywdy naszej domówi się snadnie i sam jego Krol M' łaskawsze na nas oko mieč raczy. By tak pan starosta był prędki do Kościoła katolickiego i do posłuszenstwa jego w prawdziwej wierze, porzuciwszy herezią, liepiej i pożyteczniej by mu to było z strony duszy, nie tylko ciała, alie majętności Catolickiego Kościoła małe, a sam Kościół wzgardzony, niewiem, czemu się to inszemu, jedno podobno łakomstwu przyczytač może. Nasadził się tam snač na wioseczkę malenką i na młynek. Otóż niechce

---

[434] Iam hic innuitur retentio eparchiae Volodimiriensis, non solum ratione personali, sed etiam oeconomica. Sedes metropolitana Kioviensis revera pauperrima erat, etsi extensa latifundia possidebat. Bona haec tamen, ut plurimum occupata erant a saecularibus, vel ecclesiasticis. Etsi hoc tempore quaedam bona Archimandriae Kiovo-Peczarensis iure adiudicata fuerunt Metropolitae, in re ipsa sat difficilis res erat eadem possidendi.

wszystkiego puścič, ażby mu to od Mitropolita dano było, nieliada prożba godna łaski. Rozumiem, że się na pisanie Wm' mego M' pana bendzie ogliądał, ponieważ to opiece Wm' od jego Krol M' powierzono. Daliej, w czym by też łaski Wm' ta uboga Kapituła potrzebowała, proszę swego M' Pana, abyś raczył byč onym i mnie też przy nich miłościwym panem i dobrodziejem. A pan Bóg wszechmogący hojną zapłatą Wm' to staranie, które o Kościelie jego czynič bendziesz, nagrodzič raczy, o to ja niegodny sługa jego, u ołtarza jego S. ustawicznie prosič powinien jestem. A przytem i powtóre nanižsze służby moje WXM panu memu M. uniżenie zaliecam.

Datum we Włodzimierzu 23 Augusti A' 1599. WXM pana swego M' Nanizszy Sługa i Bohomoliec ubogi.

Adam Pociej, Epus Wladimir.,
administrator Mitropolii Kijowskiej mp.

Oświeconemu Xiążęciu a Jaśnie wielmożnemu panu Panu Mikołajowi Krzysztophowi Radziwiłowi, Xiążęciu z Ołyki i na Nieświerzu, wojewodzie Trockiemu, Panu i dobrodziejowi memu miłościwemu.

327.

Varsavia, 5. IX. 1599.

De morte Metropolitae Kioviensis et de rebus religionis in Vilna.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 129-1, fol. 4v.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 156, nr. 669.

Ill.mo et Rev.mo Sig. et Padrone Col.mo.

(f. 4v) . . .

Certi preti Giesuiti, venuti da Vilna, dicono essere stato predicato da un heretico nel giorno dell'Assumptione nella Chiesa della Trinità, ch'è dell'Unione Ruthena, et che certi consoli dopo la morte del Metropolita si sono reconciliati con gli heretici. Io ho scritto subito al Vescovo Vuladimiriense per intendere la verità del fatto, et con pregarlo a provedere in ogni maniera a questa novità et a valersi dell'opera mia, et ne parlerò anco con Sua Maestà. Saria però cosa ottima et così dicono gli predetti preti far presto l'espeditione del Metropolita et farlo entrar in possesso, perchè facilmente con la presenza et valor suo sedarà ogni cosa. Altro per ora non mi occorre, et a V. S. Ill.ma et Rev.ma bacio humilissimamente la mamo.

Da Varsavia, il 5 Settembre 1599.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma humilissimo et devotissimo servitore
Claudio Rangone, Vescovo di Reggio.

(f. 9v) All'Ill.mo et Rev.mo Sig. et Padrone Col.mo,
il Sig. Cardinale San Giorgio, a Roma.

328.

Varsavia, 9. IX. 1599.

De nominatione Hypatii Potij ad Metropoliam Kioviensem.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 129-1, fol. 3.
WELYKYJ A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 157, nr. 670.

Ill.mo et Rev.mo Sig. et Padrone mio Col.mo.

... Io parlai hieri l'altro col Re sopra la novità occorsa in Vilna nella Chiesa dell'Unione Ruthena, conforme a quanto ho scritto per altre mie. Sua Maestà disse che non haveva intesa cos'alcuna, et che ciò nasceva dalla gran quantità d'heretici che è in quella città et dal fomento c'hanno da quei principali, che pur sono heritici di tant'autorità com'è il Palatino di Vilna; ne trattai col Vice-Cancelliero; egli anco se ne mostrò novo, et conclude, che bisogna andarsi reparando, et andar dissimulando alle volte per non far peggio, tanto più per gli contrasti grandi, ch'hanno sempre fatto gl'avversari dell'Unione potentissimi, et per il negotio, che tuttavia sta sospeso dalla Dieta passata sin a questa che verrà; io tuttavia ho scritto a Monsignor di Luceoria et al Vescovo Wladimirense, che intendino, pensino et provedino et si vaglino dell'opera mia. Il Padre Scarga ha discorso meco questa mattina di ciò, et conclude che non si dubiti, che quando sarà Metropolita il Wladimirense, provederà[435] a tutto perchè dice sia huomo di valore.

. . .

(f. 10) . . .

Di Varsavia, alli 9 di Settembre 1599.

Di V. S. Ill.ma et Rev.ma humilissimo et devotissimo servitore
Claudio Rangone, Vescovo di Reggio.

(f. 10v) All'Ill.mo et Rev.mo Sig. et Padrone mio Col.mo.
il Sig. Cardinale San Giorgio.

329.

Roma, 25. IX. 1599.

Innuitur negotium duplex Nuntii: provisio Metrop. Kioviensis et Episcopatus Vilnensis.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. II, vol. 475: Del Nuntio di Polonia, Transylvania: 1592-1602; fol. 33r.

---

[435] Hypatius Potij, Episcopus Volodimiriensis annis 1593-1613.

Al medesimo (= Nuntio Poloniae).

Molto Ill.mo etc. ...

Non mi porge occasione di longa risposta la lettera di V. S. delli 21 del passato, che è l'ultima, che io hebbi da lei, poiche hà servito per accompagnare il solito duplicato, da quale et dall'originale hà visto i due negotii ch'ella haveva per le mani cioè quello della Metropolia Ruthena et l'altro del Vescovato di Vilna; l'uno, et l'altro molto gravi, intorno alli quali, perchè si le dirà la volontà di N. Signore con le lettere publiche, io non le soggiongerò altro, ma col fine etc. ...

Di Roma, li 25 di settembre 1599.

330.

Berestj, 21. IX. 1599.

Hypatius Potij de obitu Metropolitae et de sua electione in sedem Metropolitanam.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. III, vol. 85 C-1, fol. 113.

Illustrissime Domine, Domine observandissime.[436]

Summo omnium nostrum dolore orbi sumus parente nostro Metropolita, quando magis illius opera indigere videbantur; nondum enim sanctissima ista Unio ita firmiter coaluit, neque tantas vires accepit, ut solicitudine careamus, et (quod aiunt) in utramque aurem otiose dormire possimus. Siquidem vineam istam, a dextera Ecxelsi noviter plantatam seu potius restauratam, et eximiis Summi Pontificis, veri custodis, piissimique nostri regis beneficiis irrigatam, singularis ferus depascitur, hoc est haeretici et schismatici demoliri summo studio enituntur. Sed speramus fore, ut aliquando Deus Optimus Maximus, qui mira et ineffabili sua providentia pullos corvorum a parentibus destitutos alit et tuetur, et illos confundere et hoc tantum opus suum fovere ac perficere velit. Porro autem Serenissimus Rex, ne interea Russia suo debito capite et pastore careat, quae eius est singularis benignitas, nominavit me et elegit in archiepiscopum, literasque misit ad Suam Beatitudinem, tam pro confirmatione quam pro dispensatione retinendi episcopatum Wladimiriensem, tamdiu donec integre omnia bona archiepisco-

---

[436] Forsan agitur de Cardinali Cintio Aldobrandini dicto S. Georgii, qui erat a negotiis publicis Sedis Apostolicae, cum quo Hypatius Potij habebat intimas relationes a temporibus suae commorationis romanae, anno 1595-96, mensibus Novembri-Martio.

patus recuperata fuerint[437]. Et quoniam certo scio hanc rem favore et gratia Ill.mae Dominationis Vestrae indigere, ab ea supplex peto, ut quam alias saepe erga me ostendit venevolentiam, eamdem in praesentia prestare cum Sanctissimo ne gravetur. Quod reliquum est, eam quam optime ac diutissime valere cupio.

Datum Brestae, undecimo kalendas octobris 1599.

Ill.mae ac R.mae Dominationis Vestrae humillimus servus.

Hypatius Pociey,
nominatus archiepiscopus Kiowiensis,
episcopus Wladimiriensis.

331.

Vilno, (c. 1599).

Querellae Ruthenorum cum Lutheranis coniunctorum contra catholicos.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 192. Nr. 138.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 838, nr. 491.

Уразы которые насъ христіянъ греческой вѣры долегають, для которыхъ до зуполноѣ обороны слушнѣ бы намъ жадати пановъ евангеликовъ, кгдыжь и ихъ милости не менше уразы терпятъ, также зъ стороны ихъ религѣи.

Владза въ духовныхъ справахъ константинопольского патріярха, тутъ старожитная, вельцѣ ся нарушаетъ и правѣ зкгвалчона есть, же ани мы до него въ духовныхъ справахъ, ани онъ до насъ черезъ писанья или послы свои въ церковномъ порядку вольности старожитной зажывати не можетъ: про то, абы владза духовная патріаршая и всякіе декреты, черезъ самого, или черезъ его екзарха учиненые, а особливо декретъ въ Берестью на апостаты учиненый, а напотомъ зуполнѣ въ своей моцы зостали.

Митрополита нашого апостату,[438] и съ нимъ владыковъ его королевская милость боронитъ и зъ владзы патріяршей выймуетъ, которыхъ зверхность греческоѣ церкве отъ становъ отсудила, а намъ его королевская милость кажетъ ихъ надъ сумнѣнье наше слухати; зачимъ намъ и всѣмъ православнымъ кгвалтъ ся дѣетъ: про то, если съ ними водлѣ

---

[437] Bona haec nunquam plene recuperata fuerunt, praesertim in parte meridionali (ucraina) Metropoliae; ideo Metropolitae Kiovienses catholici fere ex regula quasdam sedes episcopales, ratione oeconomica, retinebant usque ad suppressionem Metropoliae anno 1839.

[438] Michaël Rahoza (1589-1599).

духовного декрету екзекуцыи не рачитъ чинити, однакъ нехай митрополита подастъ намъ за которымъ мы до его королевской милости причиняти ся и просити будемъ.

Для патріаршего благословенства,[439] котораго не можемъ никгды отступити, по всѣхъ королевскихъ мѣстѣхъ не вспоминаючи панскихъ и земянскихъ, въ цехахъ ремесла кождого и въ мѣстскихъ обходѣхъ людей греческой вѣры папежныцы ровной зъ собою чести и вольности, яко первѣе бывало заживати не допущаютъ и великіе кгвалты чинятъ.

Отъ лекгата папежского въ цехахъ ремесницы папежницы новые привилеи противъ людей греческой вѣры собѣ выправуютъ, а король ихъ конфирмуетъ, и то ся стало тутъ, въ Вильни.

Братства церковные, отъ патріярха въ мѣстѣхъ постановленые и привилеями королевскими замоцненые, подъ благословеніемъ патріяршимъ трываючіе, королевская канцелярія удаетъ всюды турбаторми и чести и вольности мѣстской негодными, для чого несносные на розныхъ мѣстцяхъ терпятъ бѣды, а особливо тутъ, въ Вильни: про то тые братства абы въ покою захованы были, яко и вся наша религѣя.

Поповъ и проповѣдниковъ братскихъ и тыхъ, хто бы ихъ слухалъ и до церкви братской ходилъ, митрополитъ апостата выклинаетъ, а король банитуетъ.

Кгвалтъ правѣ окрутный, въ року 98, на самый великъ-денъ, на церковъ братскую оть Езуитовъ въ Вильни учиненъ, уразъ найтяжшый, который слушнѣ бы мѣлъ правомъ попиранъ быти.

Мандаты розмаитые и листи унѣверсалные, для знищенія, на братство нанесены, и персоны нѣкоторые зъ братства черезъ змыпленые потвары, для неласки его милости пана канцлера, о горло приправлены были, если бы не самъ богъ и его милость панъ воевода виленскій оборонили: про то мандаты тые знести и съ братствомъ ся поеднати можетъ его милость панъ канцлеръ, за милостивою ласкою его королевской милости, о што покорнѣ и унижоннѣ просятъ.

Въ монастыри святой троицы олтарь братству упривильеваный митрополитъ апостата, а домъ для братскихъ схажокъ его милость панъ канцлеръ отняли: што также его милость, кгды всхочетъ, привернути можетъ.

Бурмистрове на колько-десять персонъ зъ братства церковного учи-

---

[439] Haec dependentia a patriarcha Constantinopolitano usque ad annum 1685 perdurabat, quo anno haec dependentia ratione politica mutata fuit in dependentiam a Patriarcha Moscoviae.

нили протестацыю на ратуши, намъ и потомкомъ нашимъ тяжко шкодливую, за то, же мы на сынодъ духовный ѣздили до Берестья.

Тые всѣ уразы задаютъ намъ папежницы для того, абы духовную патріяршую владзу и благословеніе его надъ нами знесли, а до папежского послушенства насъ подбили.

Про то ихъ милостямъ паномъ евангеликомъ восполъ съ нами за наши уразы, яко и намъ за ихъ кривды, боронячи вольностей, слушнѣ ся взяти; а на знакъ зычливости ихъ милостей просити, абы они ся зъ послушества папежови выказали и его новый календаръ покинули, а зъ нами старыи ницескій держали по старому (кгды жъ панове Прусацы и вся Нѣмецкая Рѣша держатъ зъ нами), абысьмы ся отъ кгвалтовъ въ панскіе свята заровно боронили. А кгды бы то богъ здарити рачилъ, жебы ихъ милость восполъ зъ нами одного патріаршего благословенства и его владзы въ духовныхъ справахъ заживали,[440] не могло бы быти лѣпѣй, абы-сьмы заодно, яко дѣти одного отца, въ духу единои зверхности и владзы будучи, заедно ее перестерегали, вцалѣ заховуючи вѣру пану Богу и послушенство духовнымъ и свѣтскимъ своимъ старшымъ, и пана бога едиными усты и единымъ серцемъ прославляли, абы-сьмы и до царства его единого небесного доступили.

In dorso legitur: Conjunctio schismaticorum cum Lutheranis, seu conspiratio. Copia recentior.

332.

Roma, 19. I. 1600.

De obitu Cardinalis Radziwill, et laudantur eius merita etiam in Unione Berestensi

Bibl. Vat., *Urb. lat.*, vol. 1068, fol. 422v-43v.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 162, nr. 680.

Mercordi. Di Roma, li 19 Gennaro 1600.

(f. 42v) . . .

Domenica mattina Nostro Signore tornò a far le quattro chiese et a punto quando fu alla Longara, partito da S. Pietro per andare a S. Paolo, gli arrivò aviso per un mandato del Cardinal Razvil, che mandava a Sua Santità per la benedittione, essendo Illustratissimo detto peggiorato in modo, che appena credevano fusse per arrivar alla sera, ma poi è andato

[440] Haec propositio valde audax erat, ut nempe non catholici occidentales a Patriarcha penderent Constantinopolitano. Est quodammodo res nova si considerentur tempora et circumstantiae ex una et altera parte.

hor migliorando, hor peggiorando ... (f. 43) ... Il Cardinal pio prudentissimamente vedendo il suo male, ha fatto testamento ... (f. 43v) ... ma anco perche nelle parti settentrionali è stato di molto utile alla chiesa d'Iddio, sendosi per sua causa convertiti molti alla nostra fede abandonando lo scisma greco nella Lituania et Russia, et il paganesimo nella Samogitia, et diverse heresie nelle altre Provincie di Polonia, oltre che con la sua potentia per esser fratello del Duca di Ostrogia,[441] che è il più potente fra Lituani, et per haver egli da m/200 tallari d'intrata, non ha fatto pochi servitii alla Sede Apostolica, ma come si è detto ancora vi è speranza di vita.

333.

Roma, 5. II. 1600.

Clemens VIII Sigismundo Poloniae Regi difficultates in provisione Metropoliae Kioviensis prae oculis ponit, earumque solutionem a Rege propositam acceptat, et brevi Metropolitanam Sedem provisam fore promittit.

ASV, *Armarium* 44, vol. 44, fol. 64v-65r, nr. 72.
THEINER A., *op. cit.*, Ser. III, pag. 274, nr. 205.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 292, nr. 182.

Carissimo in Christo Filio nostro Sigismundo, Poloniae, et Sueciae Regi Illustri.

CLEMENS PP. VIII s. Carissime in Christo fili noster, salutem et Apostolicam benedictionem.

Vera narrat Maiestas T. de Venerabilis fratris Hipatii Episcopi Vulodimiriensis rutheni insigni pietate, et pastorali vigilantia ac pio quodam ac ferventi zelo salutaris istius Unionis conservandae, ac propagandae, quae Spiritu Sancto auctore, tanta cum Tua et Nostra, bonorumque omnium spirituali voluptate conciliata est, multa etiam cum ipsius Hipatii laude, quem nos amamus plurimum, et complectimur in visceribus caritatis Christi. Itaque probavimus valde consilium Maiestatis Tuae, ut is Metropolitanae Ecclesiae Chioviensi nationis eiusdem ruthenae (f. 65), quae Ecclesia Pastoris solatio orbata est, nostra Apostolica auctoritate

---

[441] Cardinalis Georgius Radziwiłł, natus an. 1556, educatus in Calvinismo lithuano, et sub influxu Petri Scarga, Soc. Jesu rediit ad Ecclesiam Catholicam Posnaniae. Ab anno 1574 nominatus coadiutor Vilnensis, ab anno vero 1579 episcopus eiusdem eparchiae; anno 1584 nominatus Cardinalis, anno 1590 partem habuit in electione Innocentii IX; dein translatus ad Sedem Cracoviensem; ultimis annis vitae suae commorabatur Romae, ubi et obiit anno 1600. Cfr. *Enc. Powszechna*, vol. 21, pag. 895-6. De eius consanguineitate cum duce Ostrogiensi nobis non constat.

praeficiatur; quae iam multo antea esset effectum, nisi ea, ut nosti, deliberatio moram attulisset, quemadmodum Episcopo consuleretur, ne ex dimissione prioris Ecclesiae nimium detrimentum pateretur, et ut loci ac muneris Archiepiscopalis dignitatem decenter sustinere posset. Nunc autem libenter audivimus placuisse eam rationem, ut certa annua pensio super fructibus prioris Ecclesiae ei reservetur, atque ita ad Metropolitanam transferatur, quod certe nobis gratum accidit, quodque, si is modus non successisset, alia etiam non defuisset via, qua ad id, quod cupiebamus perveniretur; pro nostra enim erga Maiestatem et Episcopum ipsum propensa voluntate valde expectabamus, quodvis impedimenti removere, ut primariae Ecclesiae tam idoneus, et benemeritus Archiepiscopus praeficiatur. Nunc ergo, benedicente Domino, negotium huius praefectionis promoveri et quam brevissime fieri poterit, ex Tuae Maiestatis desiderio expediri mandabimus.

Nihil est autem cur tarditatem respondendi geminis literis tuis excusemus, quas superiori Augusto mense ad nos hac de re dedisti; causam enim plane vides et probas. Hac autem oblata occasione Hipatium ipsum Episcopum et caeteros, et totius Sanctae Unionis causam Maiestati Tuae enixe commendamus. Tibi, fili carissime, intimo quo solemus amoris affectu omnem a Deo optimo felicitatem precamur, et paternam atque Apostolicam benedictionem nostram toto ore, animo impartimur.

Datum Romae apud S. Petrum, sub Annulo Piscatoris, die V Februarii Anno Jubilaei MDC, etc.

334.

Roma, 5. II. 1600.

De provisione Metropolia Kioviensis cum retentione eparchiae Volodimiriensis in persona Hypatii Potij.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. IV, vol. 285, fol. 57.

La Congregatione Concistoriale nella quale, per ordine di Nostro Signore, fù proposto il caso del Vescovo di Wladimiria, che pretende di ritenere il Vescovato con la Metropolia di Chiovia, fù del parere che Vostra Signoria vedrà dall'incluso foglio, cioè che ad esso Vescovo si possa concedere la Metropolia in titolo et il Vescovato in amministratione, quando a beneplacito della Sede Apostolica e a tempo stia pur saldo di non voler accettare l'una, non ritenendo l'altro. Io non so che deliberatione havrà presa quel Prelato dopo gl'offitij di Vostra Signoria, ma non essendosi pur mutato, non si renderà difficile Sua Santità di venire al temperamento proposto dalla Congregatione, del quale in tal caso Ella havrà da dar conto al Re, havendo scritto Sua Maestà efficacemente di questo

negotio, intercedendo a favore del Vescovo per la ritentione di Wladimiria, et a Vostra Signoria mi raccomando ...

Di Roma, li 5 di febraro 1600.

335.

Roma, 5. II. 1600.

De provisione Metropoliae Kioviensis et de Seminario erigendo.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. IV, vol. 285, fol. 54.

La deliberatione del Vescovo Vladimiriense di lasciar il Vescovato, pigliando la Metropolia, ci è piacciuta grandemente, perchè se bene in tanta scarsità di soggetti havevamo pensato quì ad uno ispediente assai proprio, che sarebbe stato di lasciarli la Chiesa di Wladimiria in administratione a tempo, assai meglio è nondimeno il non uscir della via ordinaria et così si risponde con l'aggiunto Breve al Re che haveva scritto a Nostro Signore in favore del Vescovo per la ritentione.[442] Se non si diferirà la nominatione del nuovo soggetto per il Vescovato, sarà anco servitio di Sua Maestà, gl'effetti della pietà della quale aspetteremo pur di vedere nel favore che promette di prestare all'Unione. A Monsignor Vescovo di Luceoria merita non poco la parte che hanno havuta le sue pretentioni nella deliberatione, et havrà la sua autorità, come confidiamo, nel buon successo che i negotii dell'Unione de Vescovo di Wladimiria, et conservandoci in Sua Santità una memoria ben fresca de i meriti anco più vecchi, è giunto che ne aspetti ricognitione particolare in ogni cocorrenza.

Dall'Arcudi potrà Vostra Signoria intender meglio di che spesa sarà la casa ch'egli propone di comprare per il Seminario, con tutti i particolari pertinenti poi anco alla sostentatione di esso, del quale sarà bene che Vostra Signoria tenghi memoria quando ci sarà il nuovo Vescovo di Vilna, et al medesimo Arcudi farà intendere ch'io non lascierò di procurarle qualche sussidio che i bisogni che mi rappresenta ...

Di Roma, li 5 di febbraio 1600.

336.

Roma, 22. II. 1600.

De modo respondendi Petro Arcudio in materia Unionis Ruthenorum.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. IV, vol. 285, fol. 58v.

---

[442] Cfr. nr. 333. Retentio concessa fuit.

... Si è ricevuta la copia della scrittura consignata a Vostra Signoria dall'Arcudi, al quale ella potrà fare intendere che si conservaranno inviolabilmente a' i Vescovi Rutheni tutti i privileggi che furono loro conceduti in tempo dell'Unione, ch'è quel poco che m'occorre di replicare all'ultime sue delli 15 di gennaro ...

Di Roma, li 22 di febraro 1600.

337.

Varsavia, 4. III. 1600.

Litterae Nuntii de nominato Metropolita Kioviensi et Ep. Luceoriensi etc.

ARCH. DORIA PAMPHILJ, *Fondo Aldobrandini*, vol. 11 A.
MUH, vol. I, pag. 189, nr. 274.

... Il nominato Metropolita e il Vescovo Cirillo di Luceoria sono quà fermissimi et constantissimi nella devotione di Nostro Signore et Santa Sede; io g'lho accarezzati et honorati, et inanimati, et mi sono essibito per spendermi ad ogni suo cenno quanto comportarà il servitio di quella santa Unione, et così farò, et sin qui non ho mancato, come loro sanno: il suo nemico potentissimo il palatino di Chiovia non è anco venuto, s'aspetta però.

Quella Signora chiamata la palatina di Vilna è stata sepolta in una chiesa di rito Rutheno scismatica, non so ma si quando intenderanno l'impetratione della conivenza penseranno di sepellirla nella chiesa cattolica...

Di Varsavia, alli 4 di marzo 1600.

Claudio Rangone, Vescovo

338.

Varsavia, 16. III. 1600.

Sigismundus III, Rex Poloniae, in conventu regni generali episcopis et clero, qui ad unionem cum Romana Ecclesia accesserunt, antiqua privilegia confirmat.

Акты относящіеся къ исторіи западной Россіи, t. IV, p. 236, Nr. 150.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 847, nr. 395.

Жикгимонтъ третій божьею милостью король польскій, великій князь литовскій, рускій, прускій, жомойтскій, мазовецкій, лифлянтскій, а шведскій, кготскій, вандалскій дѣдичный король.[443]

---

[443] Documentum alligatum testimonium perhibet de sic dicta pugna comitiali contra Unionem Berestensem, quae per duo fere decennia perduravit.

Всѣмъ вобецъ и кождому особно, вшелякого стану и кондицыи людемъ духовнымъ и свѣтскимъ въ коронѣ польской и великомъ князствѣ литовскомъ ознаймуемы, ижъ кгды нѣкоторые розрозненые отъ своихъ преложоныхъ духовныхъ религіи грецкоѣ люде, не хотѣчи до святоѣ згоды и едности съ костеломъ святымъ повшехнымъ приступити, ... уростили были, и съ тоѣ мѣры съ старшили своими преложоными въ контноверсіи и трудности нѣякіе зашли: которые передъ насъ на близкопрошломъ соймѣ варшавскомъ, въ року девятдесятъ осмомъ отправованомъ приносили;[444] а мы про навальность справъ на онъ соймъ налеглыхъ, не могучи въ тую рѣчъ на онъ часъ вглянути, отложили есмо то были до сойму теперешнего, и поступки правные, которые межи ними были, до того жъ теперешнего сойму завѣсили есмо. А такъ на теперешнемъ соймѣ, кгды послове зъ воеводствъ кіевского и волынского внесли до насъ и пановъ радъ нашихъ при насъ будучихъ прозбу, абыхмо тую справу которую съ тоѣ мѣры противко велебнымъ, архіепископови митрополитови теперешнему кіевскому Ипатію Потѣеви, также и епископови луцкому и острозскому Кирилови Терлецкому мѣнили мѣть, судили; тогды мы хотѣчи тое успокоити, за ихъ прозбою, часъ той справѣ, пятнадцатый день мѣсяца марца назначили. Которого дня и иншихъ дней помѣненые велебные, архіепископъ митрополитъ кіевскій и епископъ луцкій пильновали въ той справѣ, меновитѣ дня пятнадцатого марца, а потомъ шестнадцатого дня марца черезъ возного енерала Криштофа Чижовского приволывати ихъ давали. За которымъ приволаньемъ, послове зъ воеводствъ кіевского и волынского пришедши передъ насъ, просили, абы есмо то межи ними успокоили. На што велебные, митрополитъ кіевскій и епископъ луцкій, указали то, же о рѣчи таковые духовные не мають форумъ у суду нашого, кгдыжъ то ни намъ, ани жадному врядови свѣтскому, але самому только духовному судови, водлугъ божого, корунного и всякихъ правъ хрестіянскихъ судити належитъ; и для того, не вдаючи ся въ право, а только показуючи невинность свою и даючи справу передъ нами и паны рады нашими, выводили то, ижъ яко съ початку самъ панъ и збавитель костелъ свой святый одинъ зо всихъ народовъ и всихъ частей свѣта злучоныхъ фундовалъ ... въ томъ долгій часъ пребывали. За чимъ отъ продка нашого, святоѣ памяти Владислава польского и венгерского короля великіе вольности людемъ религѣи грецкоѣ духовнымъ и свѣтскимъ съ тоѣ мѣры наданы, и отъ иншихъ королей по немъ, Александра и Жикгимонта первшого потвержо-

---

[444] Cfr. documentum sub nr. 299 a, de dat. 30.I.1598.

ные были: которые заразъ передъ нами продуковали и показовали.[445] Лечъ, ижъ потомъ знову якоесь занедбанье наступило, они зъ старшимъ своимъ, вошлымъ митрополитомъ кіевскимъ Михаиломъ Рагозою не новые якіе рѣчи взяли и ничого въ той справѣ едности святоѣ, ани противъ праву божому, ани противъ праву коронному, ани противъ каноновъ и правилъ отцовъ святыхъ, ани противъ стародавному звычаю не выкрочили, але до рѣчей давныхъ, отъ первшихъ оныхъ патріярховъ своихъ святыхъ ухваленыхъ, постановленыхъ и принятыхъ вернули ся, не хотѣчи тривати въ отщепенствѣ, але зычечи собѣ пребывати въ едности дому божого. Мы тогды съ паны радами нашими бачучи, ижъ помѣненые архіепископъ и епископъ поступокъ свой слушный во всемъ указали, а къ тому, ижъ сторона противная поводовая, позвавши ихъ о то передъ насъ на соймъ, ничого противного на нихъ не показуетъ,[446] ани попираетъ и овшемъ тоѣ справы отбѣгаетъ, видѣчи тежъ и привилья святоѣ памяти продковъ нашихъ въ той справѣ, нынѣшнымъ листомъ и деклярацыею нашою вольными ихъ вѣчнѣ въ той мѣрѣ отъ таковыхъ позвовъ и рѣчей въ нихъ описаныхъ и отъ вшелякого пренагабанья стороны противноѣ быти знайдуемъ, такъ, ижъ велебные, архіепископъ и епископъ луцкій и иншые епископове владыкове и всѣ духовные тоѣ святоѣ едности безъ вшелякого пренагабанья, яко власные преложоные пастыри религѣи грецкоѣ, тые дигнитарства духовные держати, уживати, рядити и справовати мають, кождый у своихъ діоцезыяхъ, водлугъ давнаго звычаю и обрядовъ церкви святоѣ грецкоѣ; а декреты, процессы и поступки правные въ духовныхъ и свѣтскихъ справахъ, которые до теперешнего только сойму завѣшены листомъ нашимъ были, яко за выйстьемъ тоѣ суспенсыи або завѣшенья ворочають ся до первшихъ стопневъ своихъ, такъ и мы оные ворочаемо, и при давной власной съ права посполитого належной имъ моцы оные зоставуемъ. На што для лѣпшоѣ вѣры, рукою нашою подписали есмо ся и печать нашу великого князства литовского притиснути есмо велѣли.

---

[445] Agitur praesertim de sic dicto Diplomate Vladislai dicti Varnensis, de anno 1443, Budae in Hungaria dato, quod diploma a sequentibus Regibus Poloniae confirmatum fuit saec. XVI, praesertim Alexandro I et Sigismundo I. Cfr. in *Diplomata Imperatorum, Regum, Principum etc.*, in nostra Collectione, vol. I.

[446] Revera adversarii Unionis fere nunquam aliquid determinatum producebant praeter generales assertiones de tradimento Ecclesiae Orientalis; et haec usque ad nostra tempora.

Писанъ у Варшавѣ, на соймѣ валномъ, для шостогонадцать мѣсяца марца, року отъ нароженья Іисуса Христа сына божого 1600.

Sigismundus Rex. *Ярошъ Воловичъ, подскарбій и писаръ. Корикговалъ Бролницкій.*

Nota posterior: Decret przyznawiący władzę duchowienstwu in unione, zatym jus ad bona et in bonis.

Copia recentior.

339.

Varsaviae, 28. III. 1600.

Nuntius de Unione Ruthenorum et motionibus contrariis schismaticorum; de episcopo Vladimiriensi nominando.

ARCH. DORIA PAMPHILJ, *Fondo Aldobrandini*, vol. 11 A (Dispacci del Nunzio Rangoni) orig.
MUH, vol. I, pag. 190, nr. 275.

... Dell'Unione Ruthena s'è trattato, et quei sicsmatici favoriti dal palatino di Chiovia, benche absente, hanno usato ogni mezzo per guadagnare qualche punto, ma Dio gratia non gl'è riuscita cosa alcuna. L'Arcivescovo di Leopoli et Monsignor di Luccioria[447] hanno giudicato che sia passato tutto bene, et dicono che col non perdere si guadagna assai, et sperano che il tempo possi apportare incremento buono. Per il vescovado di Vladimiria non si truova in somma persona sopra la fede di cui si possa assicurare la nominatione, onde dicono questi prelati zelosi et pii, che sia buono anzi necessario ch'io supplichi Sua Santità che concedi la ritentione ad tempus al Metropolita. Ci contentiamo perchè se si conferisse il vescovado ad uno incostante, potria partirsi dall'Unione, et per consequenza recusare di dare la riservata pensione al Metropolita, et questo restaria in stato miserrimo, del che ne potriano nascere altre difficoltà d'importanza; il Re pur concorre in questo; ho detto che scriverò, et così faccio, aspettando la resolutione, se sarà conforme, come credo, con l'espeditione di tutto con la metropolia, acciochè si possasi fare quel che bisogna da quel prelato nelle cose pertinenti al governo della Unione ...

Di Varsovia, li 28 di marzo 1600.

Claudio Rangone, Vescovo.

---

[447] Joannes Demetrius Solikowski — Leopoliensis (1582-1603) et Bernardus Maciejowski, Luceoriensis (1589-1600), dein Cracoviensis (1600-1603), Gnesnensis et Primas Poloniae (1603-1608) et Cardinalis (a die 17.IX.1603). Obiit Cracoviae die 19.I.1608.

340.

Roma, 22. IV. 1600.

De provisione Metropoliae Kioviensis et de aliis negotiis connexis.

ASV, *Fondo Borghese*, ser. IV, vol. 215-8, fol. 176.

... Se per il Vescovato di Wladimiria non si trovarà soggetto habile, come Vostra Signoria dice di dubitarne, si contentarà Nostro Signore di concederne la ritentione a tempo al Vescovo vecchio.[448] Et ella potrà in tal caso dichiarare la mente di Sua Santità al Re, che già lo procurò, mostrandoli che si faccia in sua particolar gratia. Et dovendo esser così, converrà che anco ella ne dia conto quanto prima, affinchè si sappia in che forma spedire la Metropolia di Chiovia.

Non sarà aliena Sua Santità dal venire a qualche temperamento nel particolare dell'Abbatia già unita alla Metropolia,[449] ma è necessario che si pensi bene al modo, et potrà Vostra Signoria proporlo, perchè si considererà et si condescenderà a quello che probabilmente sarà utile per la Religione ...

Di Roma, li 22 d'aprile 1600.

341.

Roma, 6. V. 1600.

De retentione Eparchiae Volodimiriensis a novo Metropolita.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. IV, vol. 215-8, fol. 178.
MUH, vol. I, pag. 191, nr. 277.

Il ragguaglio che Vostra Signoria dà di quanto si è trattato nella Dieta ci è stato accetto, et ha dichiarato meglio la solita diligenza sua. Nel particolare di Wladimiria già si è scritto a Vostra Signoria che, poichè non si trova soggetto atto al governo di quella Chiesa, Nostro Signore si è contentato di concederne la ritentione ad tempus al Metropolita, di che presuppone ch'ella ne habbia dato conto al Re ...

Di Roma, li 6 di maggio 1600.

---

[448] Hypatio Potij, qui revera eparchiam retinuit usque ad suam mortem anno 1613 subsecutam.

[449] Cfr. documentum sub nr. 200, in praesenti volumine, et nr. 193 et 194 in *Documenta Pontificum Romanorum historiam Ucrainae illustrantia*, vol. I, pag. 304-305, Romae 1953.

342.

Roma, 28. VII. 1600.

Dispensatio Benedicti Wojna a defectu ex schismate parentum ad effectum obtinendi munus consecrationis in Episcopum Vilnen.

ASV, *Archivio dei Brevi Apostolici*, vol. 299, fol. 24rv.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 293, nr. 183.

Dilecto filio Benedicto Voina, Clerico Vilnensi.[450]

CLEMENS PP. VIII. Dilecte fili, salutem etc.

Catholicae religionis zelus, literarum scientia, vitaeque ac morum honestas, aliaque probitatis ac virtutum merita, super quibus apud Nos fidedigno commendaris testimonio, Nos inducunt ut te specialibus favoribus et gratiis libenter prosequamur. Te igitur a quibusvis ecclesiasticis etc. censentes Motu proprio et ex certa scientia, ac matura deliberatione nostra deque Apostolicae potestatis plenitudine, tecum qui ex parentibus ruthenis,[451] Schismaticis, et in schismate natus, et educatus fuisti, postea vero catholicam fidem recepisti, ac Sanctae Catholicae Romanae Ecclesiae gremio restitutus, catholicam fidem huiusmodi constanter retines, super huiusmodi defectu, ita ut illo non obstante ad omnes etiam sacros et praesbyteratus ordines, si nondum promotus (f. 24v) existis, promoveri, ac quaecumque ac qualiacunque beneficia ecclesiastica cum cura, et sine cura, si tibi canonice conferantur, aut eligaris, praesenteris, et assumaris ad ea, ac instituaris in eis, recipere, et quoad vixeris, et dummodo simul plena non sint, quamque a Concilio Tridentino permittuntur, retinere, nec non cuicunque cathedrali, aut Metropolitanae Ecclesiae in Episcopum, vel Archiepiscopum praefici, et praeesse libere, et licite possis, et valeas, auctoritate Apostolica tenore praesentium dispensamus, tibique concedimus, et indulgemus. Non obstantibus etc. caeterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romae apud S. Petrum, die 28 Julii 1600, Anno nono.

M. Vestrius Barbianus
Cajetanus Amatus

---

[450] Dein Episcopus Vilnensis annis 1600-1615; unioni Berestensi favorabilis erat in suo regimine.

[451] Exemplum transitus e gente et ritu rutheno ad nationem polonam et ritum latinum. Facta similia erant quasi ex quadam regula, ob rationes personales, sociales et politicas in Regno Polono-Lithuano.

343.

Roma, 5. VIII. 1600.

De provisione dioecesis Vilnensis in Lithuania.

ASV, *Fondo Borghese*, ser. IV, vol. 215-8, fol. 203v.
MUH, vol. I, pag. 191-2, nr. 278.

Non ci sono lettere di Vostra Signoria della presente setimana, benchè ci sia il solito desiderio di riceverne di continuo. Però altro non haverò similmente che dire a lei di quà, se non che nel Concistoro di lunedì che fussimo alli 31 di luglio, si spedì la Chiesa di Vilna in persona di Monsignor Voina, al quale si sono fatti più favori in un istesso tempo, essendosele condonata in particolare una gran parte della tassa; onde gli resterà commodità maggiore di aiutare le cose dell'Unione Rutena. Al medesimo Monsignore et al proprio Re ci riserbiamo di rispondere col ritorno del canonico che ha havuto il pensiero della speditione. Et a Vostra Signoria con ciò mi raccomando.

Di Roma, li 5 d'Agosto 1600.

344.

Roma, 2. IX. 1600.

De expeditione negotiorum Episcopi Vilnensis.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. IV, vol. 215-8, fol. 211.
MUH, vol. I, pag. 192, nr. 279.

... Fù spedito il canonico di Vilna,[452] che, come intendo, doveva partire hoggi di ritorno; et se bene mi ha avvertito così tardi della partita che non ho potuto darle lettere per il Vescovo, se le invieranno nondimeno appresso et facilmente a Venetia, con gl'avvertimenti opportuni per il buon governo della sua Chiesa, per la esecutione della visita del Comuleo et per il Seminario de' Ruteni, et si vedrà che gli scriva similmente il Signor Cardinale Bellarmino ...

Di Roma, li 2 di Settembre 1600.

345.

Romae, 9. IX. 1600.

Gratulatur Episcopo Vilnensi de suscepto regimine suae Eparchiae eique Unitos eorumque Seminarium Vilnae erigendum commendat.

ASV, *Armarium* 44, vol. 44, fol. 233.

---

[452] Benedictus Wojna; cfr. notam praecedentem et documentum sub nr. 342.

THEINER A., *od. cit.*, vol. III, pag. 275-6, nr. 207.
WELYKYJ A., *Doc. Pont.*, vol. I, pag. 294, nr. 194.

Venerabili fratri Benedicto Voina, electo Episcopo Vilnensi.

CLEMENS PP. VIII. Venerabilis frater, salutem etc.

Nulla re magis cor nostrum in Dei benignitate exultat, quam cum insignibus Ecclesiis bonos Episcopos, Deo auctore, praeficimus. Tuam vero Fraternitatem Vilnensis Ecclesiae pastorem et Episcopum fecimus, multa certe cum voluptate, quod de tua virtute, pietate, conditione praeclare semper censerimus, et in eo quoque plurimum tribuentes gravi de te iudicio ac testimonio carissimi in Christo filii nostri Sigismundi Poloniae Regis. Sic autem de te nobis pollicemur fore, ut Dei gratia adiutrice utriusque nostrum expectationi egregie respondeas, quod tanto magis speramus, quia in iis litteris, quas ad nos dedisti et oneris gravitatem agnoscis angelicis humeris formidandi, et de te ipso tuisque viribus diffidens in Dei clementia eiusque ope fiduciam tuam reponis. Haec firma et solida sunt praeclari aedificii fundamenta. Esto igitur bono animo, fili, in verbo Dei et nostro ingredere in sanctam vocationem tuam, et pone manum ad aratrum ad excolendum agrum istum, et is, qui humilibus dat gratiam, tibi adiumento erit. Vides quam latus tibi campus propositus sit ad pastorales virtutes exercendas, et quantopere Ecclesia ista quibusdam veluti fluctibus iactata caritatem et vigilantiam tuam requirat, ut tandem aliquando in ea pace Christi conquiescat, quae exsuperat omnem sensum. Insta ergo verbo, doctrina, exemplo, ut benedicente Domino de servo fideli ac prudenti laborante, et fides catholica in ista Ecclesia et diocesi propagetur et divinus cultus augeatur, et cleri disciplina eluceat et populi devotio magis inardescat.

Commendamus autem tibi toto animi affectu Ruthenorum unionem adeo salutarem, adeo Deo gratam, ad quam retinendam atque augendam, et ut uberiores in dies pietatis fructus edat, nihil, ut tu pro tua prudentia intelligis, aptius aut accomodatius esse potest, quam ut Ruthenorum commoditati Collegium Vilnae erigatur.[453] Scimus Fraternitatem Tuam ultro optime affectum esse erga eiusmodi Collegii erectionem, fac ergo, ut opus quamprimum extet, praesertim cum opportune parati adsint sepositi Ecclesiae fructus ex superiorum annorum vacatione, quo etiam praesidio suffulta pietas tua multa valde opportuna ad Dei gloriam et animarum utilitatem efficere poterit, et te certe effecturum de tuo divini

---

[453] Erectum fuit hoc Collegium, sat modestum, opera novi Metropolitae Kioviensis Hypatii Potij (1600-1613); cfr. opus R.R. Holowackyj, OSBM, *Seminarium Vilnense SS. Trinitatis (1601-1621)*, Romae 1957.

honoris et salutis animarum zelo plane in Domino confidimus. Sed quod ad celerem Ruthenici Collegii erectionem pertinet, illud tibi nominatim commendamus.

Fuit etiam ante annos complures Vilnae iussu nostro sacerdos pius et prudens, Alexander Cumuleus, qui cum Ecclesiae illius visitationem obiret, multa utiliter et salutariter decrevit, ea Decreta tua diligentia et pastorali sedulitate in mores induci et re ipsa effici valde optamus, denique vineam illam multa cultura indigentem tua solerti cultura quam diligentissime excoli et conservari percupimus, ut fructus Deo gratissimos producat; si qua vero in re nostra Apostolica auctoritate opus fuerit, ea tibi pro nostri muneris officio et paterno in te amore parata tibi erit, tum etiam nostrum Apostolicum Nuntium, Venerabilem fratrem Episcopum Regiensem, praestanti virtute Antistitem, propensum ad opus Dei promovendum adiutorem, ubi usu venerit, habebis, ut coniunctis simul studiis Deo eiusque Ecclesiae omnes serviamus. Tibi interea, ut ad munus tuum exequendum divinae gratiae auxilio magis magisque roboreris, nostram Apostolicam benedictionem amanter impertimur.

Datum Romae apud S. Petrum etc. die 9 Septembris, Anno Iubilaei 1600, Pontificatus Nostri Anno nono.

346.

Roma, 26. IX. 1600.

Instructio in negotio Cyrilli Alexandrini et circa provisionem Ecclesiae Metropolitanae Kioviensis.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. IV, vol. 215 B: *Miscellanea*: fol. 174: Frammento di Registro per il Nuntio in Polonia del Card. Cinthio Aldobrandini, detto Card. S. Giorgio (1600-3).

(Fol. 219rv).

... Non si hà da dubitare che la venuta in Polonia di quel Cirillo che si parte dal Patriarcha Alessandrino non sia piena di fraude, et che al Rè non importi più, che gl'altri ch'egli non sparga il suo veneno per il Regno. Però se ben presupponiamo che V. S. haurà fatta ogni instanza et ottenuto ch'egli sia costretto a partirne, se le dice non di meno che nella medesima perseveri assiduamente se bisogna, et mova l'autorità dei Senatori più principali et più zelanti. Si avvisano che sia derivata la missione del sodetto Cirillo, et se le accluda similmente la professione della fede fatta dal nuovo Nominato Metropolita di Chiovia, la speditione del quale non patiremo che vada più in lungo. Che essendo quanto mi occorre, qui resto et a V. S. mi raccomando.

Di Roma, li 26 di settembre 1600.

347.

Roma, 30. IX. 1600.

Accepta professione fidei Episcopi Wladimirien. potest procedi ad provisionem Ecclesiae Chiovien; Cyrillus Alex. expulsus a Rege ex Regno Poloniae.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. IV, vol. 215 B: *Miscellanea*: fol. 174: Frammento di Registro per il Nuntio in Polonia del Card. Cinthio Aldobrandini detto Card. S. Giorgio (1600-3).

Fol. 222v-223r (*excerptum*).

Non ci è potuta spedire la Metropolia di Chiovia in persona del Vescovo di Wladimiria mentre che non si haveva costà le cose necessarie, che hora che habbiamo in particolare la professione della fede, fatta da lui, che capitò con le penultime lettere di V. S. ,si vedrà di spedire, con quello che ci troviamo, benche non sia intieramente quel che bisogna, et sarà facil cosa che succeda nel prossimo concistoro.

Il Nominato di Culma ...

L'avviso dell'ordine rilasciato dal Rè, che si faccia partir dal Regno quel Cirillo Alessandrino[454] è stato grandemente accetto a N. Signore e più accetto sarà quello dell'esecutione, giudicandosi che la persona sua possa esser pernitiosissima in Polonia. Si è havuta la copia della lettera Regia, con la quale si intima la Dieta ...

Di Roma, li 30 di settembre 1600.

348.

Roma, 15. XI. 1600.

Cedula consistorialis pro Hypatio Potij, facta ad modum decreti cum appositis clausulis.

ASV, *Secr. Brev.*, vol. 383, fol. 135 (can. 1600).

Cedula consistorialis Ecclesiarum Chiovien et Halicien.
M. Vestitius Barbianus. Novemb. 1600.

Hodie in consistorio nostro secreto, ut moris est, Ecclesiis Chiovien, et Halicien. invicem unitis, quae Graecos ritus sequuntur, et quibus bo.me. Michael Rahossa, Archiepiscopus Chiovien, et Galicien. dum viveret praesidebat, per obitum dicti Michaelis Archiepiscopi, qui extra Romanam

---

[454] Sic dictus Cyrillus Lukaris, qui dein erat patriarcha Alexandrinus et tantem septies Constantinopolitanus (1612-1638), semper depositus a turcis et reimpositus vel reintegratus; favebat doctrinus calvinisticis germanicis, ut probant auctores.

Curiam debitum naturae persolvit, pastoris solatio destitutis, de persona ven. fratris nostri Hipatii Episcopi Wlodimirien, et Bresten., de fratrum nostrorum consilio, Apostolica auctoritate providimus. Ipsumque illis in Archiepiscopum praefecimus, et Pastorem curam, et administrationem ipsam ecclesiasticam sibi in spiritualibus, et temporalibus committendo, ac propter paucitatem personarum idonearum in illis partibus Ruthenorum, qui proximis annis ad gremium, et unionem S.R.E. rediere, attenta quoque notitia, quam habemus morum, ac probitatis dicti Hipatii Episcopi cum illo, ut statum suum iuxta Pontificalis dignitatis exigentiam decentius tenere valeat, quod etiam postquam in vim provisionis, et praefectionis praedictarum pacificam possesionem seu quasi regiminis et administrationis Chioven. et Halicien. Ecclesiarum praedictarum, ac illarum bonorum, seu majoris partis assecutus fuerit, Wlodimirien., et Bresten. Ecclesias praedictas, etiam invicem unitas, quibus praeest, simul cum praedictis Chiovien. et Halicien. Ecclesiis, sive ut prius, quoad vixerit retinere. Ita ut praedictus Hipatius Archiepiscopus Chiovien. et Halicien, simulque Wlodimirien., et Bresten. Episcopus esse non desinat, sed dictis Chiovien. et Halicien. Ecclesiis praesidens, etiam verus Episcopus, et Praesul Wlodimirien. et Bresten. Ecclesiarum existat, illarumque singulis praesidere libere, et licite valeat, Motu proprio etc. dicta auctoritate dispensavimus, ac Wladimirien., et Bresten. Ecclesias praedictas per praedicta non vacare. Irritum quoque etc. decrevimus. Non obstante generalis concilii et aliis Apostolicis ac in Provincialibus, et Synodalibus aliis conciliis etiam generalibus, et specialibus editis, aliisque Constitutionibus, caeterisque contrariis quibuscumque ... Absolventes eundem Hipatium Episcopum a censuris ad effectum etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die mercurii decima quinta mensis Novembris, Anni Domini MDC, Pontificatus Nostri anno nono.

(*In margine supra*): Novemb. 1600.

349.

Roma, 15. XI. 1600.

Cedula provisionis Ecclesiae Metrop. Kiovien pro Hypatio, Episcopo Wladimirien. et Bresten., cum retentione horum Epp-tuum.

ASV, *Arch. Congr. Consist.*, Acta Camerarii, vol. 13, fol. 146v-147; vol. 48, fol. 143; Acta Miscellanea, vol. 23, fol. 86v; vol. 64, fol. 285v.

ROMAE, APUD S. PETRUM, DIE MERCURII 15 NOVEMBRIS 1600.

Fuit Consistorium Secretum in quo SS.D.N. ...

Proponens Sanctitas Sua providit Ecclesiae Chiovien. et Halicien.

invicem unitis, Graeco more viventibus, per obitum ... de persona Hipatii Episcopi Eccles. Wladimerensis et Brestensis invicem unitarum, cum retentione praedictarum Ecclesiarum super quas dispensatum fuit a SS.mo D.N., attenta necessitate personarum, cum omnes dictae Ecclesiae sint in partibus Ruthenorum, qui proximis annis ad gremium et unionem S.R.E. rediere et attenta notitia quam Sanctitas Sua habet idoneitatis, et probitatis dicti Hipatii, et cum condonatione Jurium, absolvens etc. cum clausulis etc.

MCD. FERIA 4-TA, DIE XV NOVEMBRIS. Romae in Palatio Apostolico in aula solita paramentorum fuit consistorium secretum in quo praesentes fuerunt cardinales XXXVII, consultores XXXV ...

Proponens Sanctissimus providit Ecclesiae Archiepiscopali Chiovien. sub invocatione ... vacanti per obitum ... de persona R.D. Ipatii Episcopi Alicen in Lituania, a Sanctitate Sua multis nominibus commendati, in primis vero quoad eius opera, cum Ecclesia latina Ruthenorum Ecclesiae nunc conveniat atque coniuncta sit; et cum Episcopatus retentione, et fructuum ipsius, quod id maxime conducere ad Ecclesiarum illarum, et populorum rationes demonstratum est, et a Sacro Collegio comprobatum aliisque clausulis consuetis etc.

(Notitia in « *Actis miscellaneis* », vol. 23, est idem ac notitia in « *Actis Camerarii* », vol. 48; Notitia vero in « *Actis miscel.* », vol. 64, idem est ac in v. 13).

350.

Romae, 15. XI. 1600.

Bulla provisionis Ecclesiae metropolitanae Kioviensis in persona Episcopi Volodimiriensis, Hypatii Potij.

ASV, *Archivio dei Brevi Apostolici*, vol. 377, fol. 198-200v.

Pro Hipatio olim Episcopo Wladimirien et Bresten.
Provisio Ecclesiarum Chiovien et Halicien.

CLEMENS EPISCOPUS Servus Servorum Dei. Venerabili Fratri Hipatio Episcopo Wladimirien et Bresten, in Archiepiscopum Chiovien, et Halicien electo salutem etc.

Divina disponente clementia, cuius inscrutabili providentia ordinationem suscipiunt universa supereminentis Apostolicae dignitatis specula, meritis licet imparibus constituti, ad universas orbis Ecclesias aciem nostrae considerationis extendimus, ac pro earum statu feliciter dirigendo Apostolici favoris auxilium adhibeamus, sed de illis propensius cogitare Nos convenit, quas propriis carere Pastoribus intuemur, ut eis iuxta cor nostrum viri praeficiantur idonei, qui commissos sibi per suas circumspec-

tionem providam, et providentiam circumspectam salubriter dirigant, et informent, ac bona Ecclesiarum ipsarum non solum gubernent utiliter, sed et multimodis efferant incrementis. Dudum siquidem provisiones Ecclesiarum omnium tunc vacantium, et in antea vacaturarum ordinationi nostrae reservavimus, decernentes ex tunc irritum, et inane si secus super his per quoscumque quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contingerit attentari.

Postmodum vero Chiovien. et Halicien. Ecclesiis invicem unitis, quae Graecos ritus sequuntur, ac quibus bo.me. Michael Rahossa Archiepiscopus Chiovien., et Halicien., dum viveret, praesidebat per obitum dicti Michaelis Archiepiscopi qui extra Romanam Curiam debitum naturae persolvit, Pastoris solatio destitutis, Nos vacatione huiusmodi fidedignis relationibus intellecta ad provisionem earundem Ecclesiarum celerem, et felicem, de quibus nullus praeter Nos hac vice se intromittere potuit, sive potest reservatione, et decreto obsistentibus supradictis ne Ecclesiae ipsae longae vacationis exponantur incommodis paternis, et solicitis studiis intendentes, post deliberationem quam de praeficiendo eisdem Ecclesiis personam utilem, et etiam fructuosam cum Fratribus nostris habuimus diligentem, demum ad te, Episcopum Wladimiriensem, et Bresten. consideratis grandium virtutum meritis, quibus personam tuam illarum largitor Altissimus insignivit, et quod tu, qui Wladimirien., et Bresten. Ecclesiis invicem unitis hactenus laudabiliter praefuisti, easdem Ecclesias Chiovien., et Halicien. scies, voles, et poteris, auctore Domino, etiam una cum Wladimirien., et Bresten. Ecclesiis praedictis salubriter regere, et feliciter gubernare, direximus oculos nostrae mentis; quibus omnibus debita meditatione pensatis, te a quibusvis ex quavis re etc. censentes, Chiovien., et Halicien. Ecclesiis praedictis de persona tua nobis, et ipsis fratribus ob tuorum exigentiam meritorum accepta de fratrum eorundem consilio Apostolica auctoritate providemus, teque illis in Archiepiscopum praefecimus, et Pastorem, curam et administrationem ipsarum Ecclesiarum Chiovien., et Halicien. tibi in spiritualibus, et temporalibus plenarie committendo, in illo qui dat gratias, et largitur premia confidentes, quod dirigente Domino actus tuos praedictae Ecclesiae Chiovien., et Halicien. sub tuo felici gubernio regentur utiliter, et prospere dirigentur, ac grata in eisdem spiritualibus, et temporalibus suscipient incrementa. Jugum igitur Domini tuis impositum humeris prompta devotione suscipiens, ipsam curam, et administrationem tu exercere studeas solicite, fideliter, et prudenter, quod ipsae Ecclesiae Chiovien, et Halicien. Gubernatori provido, et fructuoso Administratori gaudeant se commissas, tuque praeter aeternae retributionis premium nostram, dictaeque Sedis benedictionem, et gratiam exinde ulterius consequi merearis.

Quocirca Venerabilibus fratribus nostris universis Suffraganeis, ac dilectis filiis Capitulis, et Vassalis earumdem Ecclesiarum Chiovien., et Halicien., nec non Clero, et populo Civitatum, et Dioecesis Chiovien., et Halicien. per Apostolica scripta mandamus, quatenus Suffraganei tibi tamquam membra capiti obsequentes, ac Capitulum tibi tamquam Patri, et Pastori animarum suarum humiliter intendentes exhibeant tibi obedientiam, et reverentiam debitas, et devotas ita quod mutua inter te, et ipsos Suffraganeos gratia gratos sortiatur effectus, et Nos eorum devotionem possumus propterea in Domino merito commendare. Ac Clerus te pro nostra dictaeque Sedis reverentia benigne recipientes, et honorifice pertractantes tua salubria monita, et mandata suscipiant humiliter, et efficaciter adimplere procurent. Populus vero te tamquam Patrem, et Pastorem animarum suarum devote suscipientes, et debita honorificentia prosequentes tuis monitis, et mandatis salubribus humiliter intendant ita, ut tu in eos devotionis filios, et ipsi in te per consequens Patrem benevolum invenisse gaudeatis. Vassalli autem praedicti te debito honore prosequentes tibi fidelitatem solitam, nec non consueta servitia, et jura tibi alias debita integre exhibere procurent; alioquin sententiam, sive poenam, quam rite tuleris, seu statueris in rebelles ratam habebimus, et faciemus auctore Domino usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari.

Rogamus quoque, et hortamur attente chiarissimum in Christo filium nostrum Sigismundum Poloniae Regem Illustrem quatenus te, ac ipsas Ecclesias Chiovien., et Halicien. tuae curae commissas habens pro nostra dictaeque Sedis reverentia propensius commendatas in ampliandis, et conservandis earundem Ecclesiarum Chiovien., et Halicien. juribus, sic vos benigni favoris auxilio prosequatur, quod tu illius fultus praesidio in credito tibi curae pastoralis officio possis Deo propitio prosperari, ac eidem Sigismundo Regi exinde a Deo perennis vitae premium et a nobis condigna proveniat actio gratiarum.

Ac insuper propter paucitatem personarum idonearum in illis partibus Ruthenorum, qui proximis annis ad gremium, et unionem sanctae Romanae Ecclesiae rediere, attenta quoque notitia, quam habemus tuorum morum probitatis, atque ut statum tuum iuxta pontificalis dignitatis exigentiam docentius tenere valeas Motu proprio etc., non ad tuam, vel alterius pro te nobis super hoc oblatae petitionis instantian, sed de nostra mera liberalitate, tecum quod etiam postquam in vim provisionis, et praefectionis praedictarum pacificam possesionem seu quasi regiminis, et administrationis Chiovien., et Halicien. Ecclesiarum praedictarum, ac illarum bonorum, seu maioris partis earum assequutus fueris, Wladimirien., et Bresten. Ecclesias praedictas et invicem unitas, quibus praees simul cum praedictis Chiovien., et Halicien. Ecclesiis, ut prius, quoad

vixeris, retinere, ita ut tu Archiepiscopus Chiovien., et Halicien., simulque Wladimirien., et Bresten. Episcopus esse non desinas, sed dictis Chiovien., et Halicien. Ecclesiis praesidens etiam verus Episcopus, et Praesul Wladimirien., et Bresten. Ecclesiarum earundem existens, illarumque singulis praesidere libere, et licite valeas auctoritate praedicta tenore presentium de specialis dono gratiae dispensamus, decernentes Wladimirien. et Bresten. Ecclesias praedictas propterea non vacare, irritum quoque et inane si secus super his a quoque quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Volumus autem, quod antequam regimini, et administrationi Chiovien., et Halicien. Ecclesiarum praedictarum in aliquo te immisceas, in manibus Venerabilis fratris nostri Claudii, Episcopi Regien., ad praedictum Sigismundum Regem nostri dictaeque Sedis cum potestate legati de latere Nuncii, nostro, et dictae Romanae Ecclesiae nomine fidelitatis debitae solitum praestes iuramentum iuxta formam, quam sub Bulla nostra mittimus introclusa, ac formam iuramenti huiusmodi a te tunc praestiti nobis de verbo ad verbum per tuas patentes litteras, tuo sigillo munitas, per proprium nuntium quantocius destinare procures.[455] Nos enim praedicto Claudio Episcopo per easdem praesentes etiam mandamus quatenus ipse a te recipiat huiusmodi iuramentum.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicae Millesimo sexcentesimo, decimo septimo Kal. Decembris, Pontificatus Nostri Anno nono.

A. Cardinalis Montaltus, summator
A. de Alexiis

351.

Roma, 18. XI. 1600.

Lamentat defectus commercii epistolaris et dat notitiam de provisione Ecclesiae Chiovein in persona Episcopi Wladimirien.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. IV, vol. 215 B: *Miscellanea*: fol. 174: Frammento di Registro per li Nuntio in Polonia del Card. Cinthio Aldobrandini, detto Card. S. Giorgio (1600-3).

(Fol. 231v-232v).

Non si vedono comparire lettere di V. S. dalla quale se n'è ricevuta una sola in cinque settimane et comincio a sentirne più dispiacere dell'or-

---

[455] Hanc eandem professionem fidei ipse nomine totius Hierarchiae Ruthenae fecit die 23 Decembris 1595 in Curia Romana, presente toto Consistorio, in sala Constantini, a qua professione initium habet Unio s.d. Berestensis.

dinario per il pregiudizio, che può apportare alle cose publiche un'accidente di questa sorte. A lei non haurò però che scrivere di qua se non che fù proposta da N. Signore medesimo nell'ultimo concistoro la Metropolia di Chiovia in persona del Vescovo Wladimiriense, al quale si accrescerà la facoltà di operare secondo il bisogno di quella Chiesa, che non deve esser poco, et a V. S. mi raccomando.

Di Roma, li 18 di Novembre 1600.

352.

Roma, 25. XI. 1600.

Nuntium certiorem facit de provisione Ecclesiae Metropolitanae Kioviensis.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. IV, vol. 215 B: *Miscellanea*: fol. 174: Farmmento di Registro per il Nuntio in Polonia del Card. Cinthio Aldobrandini, detto Card. S. Giorgio (1600-1603).

(Fol. 232r-233r).

Io aspettava che capitassero... (*sequitur descriptio commertii epistolaris per eventus in Austria*) ...

Si lauda il pensiero di V. S. di non allontanarsi dalla Corte quando havrà commodità di starle vicino et per il resto non ho che dirle se non che fù spedita in Concistoro la Metropolia di Chiovia come le significai et si sollecita la speditione, che dovrà uscire dalla Cancelleria. Onde si sarà sodisfatto ugualmente al desiderio del Rè, et al bisogno di quella Chiesa, et a V. S. mi raccomando.

Di Roma, li 25 di Novembre 1600.

353.

Roma, 9. XII. 1600.

Notat defectus in commercio litterali, nec non iam tertia vice notat, Ecclesiam Chioviensem esse provisam.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. IV, vol. 215 B: *Miscellanea*: fol. 174: Frammento di Registro per il Nuntio in Polonia del Card. Cinthio Aldobrandini, detto Card. S. Giorgio (1600-1603).

(Fol. 233v-234v: excerptum).

Comparisce pure qualche lettera di V. S. ma senza ordine, et per fortuna, onde conviene ch'ella procuri di provedere a Cracovia, d'onde m'imagino che derivi il male ...

Hò significato a V. S. già due volte che fù spedita la Chiesa di Chiovia in persona del Vescovo di Wladimiria, ma perche sono incerto che arrivino

à salvamento le lettere mie, mentre vedo come vengono le sue, glie lo replico la terza et le dico per sempre, ch'io non lascio di scrivere per ogni ordinario, anco senza bisogno, affinche da quelle che riceve si avveda V. S. di quelle, che le mancano non ricevendole tutte, et con l'avvertimento suo si possino duplicare de me almeno in quei particolari, che lo richiedessero per la loro importanza, et me le raccomando.

Di Roma, li 9 di Decembre 1600.

354.

Roma, 23. XII. 1600.

De Cyrillo Alexandrino, de morte Episcopi Polocen. et provisione eiusdem Ecclesiae per novum Metrop. Chiovien.

ASV, *Fondo Borghese*, Ser. IV, vol. 215 B: *Miscellanea*: fol. 174: Frammento di Registro per il Nuntio in Polonia del Card. Cinthio Aldobrandini, detto Card. S. Giorgio (1600-1603).

(Fol. 237rv.)

Con un istesso ordinario sono capitale le lettere di V. S. delli 25 del passato et del primo dell'istante ...

Che esca del Regno quel Cirillo ce ne siamo rallegrati, essendoci state congiunture molto gagliarde ch'egli vi fosse venuto con fini diversi da quelli, che dichiara il presente. Si potrà non di meno sentir ciò che scriverà di lui l'Arcivescovo di Leopoli, del zelo et della sincerità del quale nelle cose della Religione non si hà da dubitare.

S'è vera la morte del Wladica di Ploska,[456] sentiremo piacere che S. Maestà habbia scritto al nuovo Metropolita di Chiovia perche se gli nomini un successore qualificato, del quale Metropolita è già un pezzo che fù spedita la confermatione solecitandola il figliuolo[457] ...

Di Roma, 23 di decembre 1600.

355.

Leopoli, c. 1600.

Rutheni in episcopatu Leopoliensi et Haliciensi Hypatio Metropolitae a rege constituto declarant, se ei oboedientiam non praestaturos esse.

Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 858, nr. 504.

---

[456] Gregorius Herman, Archiepiscopus Polocensis, nomine Chreptovyč (1594-1600). Ei successit Gedeon Brolnyckyj, primum Archimandrita Laurysoviensis (1601--1618).

[457] Petrus Potij, tunc temporis Romae studiis vacans.

Изыдетъ безаконие из Вавилона от старецъ судии, иже мняху ся строяше люди, рече божественный гласъ.

Вси купно народъ великоименитый росийский землей и повѣтовъ князства и воеводства рускаго лвовское галицкое и Каменца Подолского епископіи по благодати божеи святыя единосущныя живоначалныя и нераздѣлимыя тройца правовѣрнии и православніи люди, свѣтлаго и святославного востока заря, святыя католическіа апостольскія христовы церкве истинныи сынове, каменіе живое во храмѣ духовном наздани на основаніи твердѣ и камени краеуголном сионовом святым чесном а избраном Исусе Христе, смиренные и благопослушные овчата пастыра своего, егоже избра богъ и воскреси от мертвых пастыра овцам великого кровію завѣта вѣчного господа нашего Ісуса Христа, члонки тѣла церкви единыя главы Христа бога нашего, вѣтвіе истинныя лозы Ісуса Христа, матере своея и облюбеници единыя единого жениха Ісуса Христа, церкве дѣти, свойство царя великого Ісуса Христа бога силъ и господа славы, звѣзды непрелестныя свѣтозарного востока, о егоже имени всякое колѣно небесных и земных и преисподниих покланяет ся.

Его милости отцу Ипатію Потею, яко ся пишет, митрополиту киевъскому, галицъкому и всея Россіи, радовати ся не глаголемъ;[458] Писат еси ваша велможность рачил листы свои оповѣдаючіи по собѣ напоминалные отповѣдные и позовные с погрозкою нѣкоегос скрытого меча поднести его хотечи на Христову церковъ руку свою на . . . на грады и на всѣ православія восточного люди спокойные. Снат запомнѣлес ваша милость того, иж нѣст власти, аще не от бога, сущія же власти от бога учинены сут, якож и власт зде от бога данна естъ найвышшому обронцы церкви божія и короны полское наяснейшому королю пану нашему милостивому, котрый то яко господаръ и панъ нашъ меч и скипетръ в руку своею от бога носит во отмщеніе злым людемъ, а на заступленіе похвалуже и покой нам и всѣм правовѣрнымъ христіяном. Тоито меч твои милостивыи пане не яко отцовскои или пастырскои, але непріятелскии голос своим мечем дѣтем гровячи принесе ся от вашего лица отче Ипатіе. Котрый бовѣм отець мечем сыны убивает, азали отцовская то ест или пастырская, вмѣсто хлѣба камен или вмѣсто рибы шкорпѣоны дѣтем подавати? Ни! Што если бы есь былъ отец то растително и питателно къ чадом, тихо, христообразно смиреномудріем привходил бы еси, если

---

[458] Stylus harum litterarum est valde polemicus redoletque epistolas Joannis Vyšenskyj, monachi Montis Athos, qui usque ad annum 1620 contra Unionem Berestensem acriter calamo polemico dimicabat. Quisnam fuit auctor epistolae non constat. Sed non defuerunt polemistae tunc temporis neque Vilnae neque Leopoli, penes Confraternitates Stauropegiacas.

HYPATIUS A. POTIJ (1593-1613)
Ep.pus Volodimirien. et Metrop. Kioviensis
Auctor Unionis B.

же и съ жезлом но не съ мечем, якож естъ писано отрочати безуміе на серци естъ привязано язлом иж . . . а не мечем. Если бы теж ваша поважность былъ якии пастыр, то двермы от востока до восточных а не дѣрею от запада къ восточным овцам уходилбы еси — таковых убо от древле яви пастырскии глас мовячи: не входяй дверми въ двор овчии, но прелазяй инуды, кто естъ, вѣси сам ваша милость, тои не входит живити питатиж и растити, но точію да украдет и убиет и погубит, якож и ваша поважность милостивый пане з мечемъ нѣким скрытым оповѣдати ся рачишъ . . . праведно реклъ еси, скрытым, но не сут рѣчи ниж словеса, иже не слышат ся гласи их, о чом нижей речем. Снат запомнѣти еси рачил выроку Христа царя и бога славы къ Петру апостолу: Кто яким мечем воюетъ, тои от меча сам же гинет, прето вложи меч твои в похвы его, радит. Азали не свѣдом еси ваша милость, иж дѣти меча не знают и из мечом играютъ. Если теж и той меч оповѣдати рачишъ, што и Христосъ рекъ: не пришолем, мовит, положити на земли мир, но мечъ и раздѣленіе. Ино на штож ваша милость мир, покои, едност нѣкуюс оповѣдуете а скрыте меч носите, мечъ якобы от церкве данныи вам именуете, рек бы, же не от церкве але от Вавилона розливцѣ кръве мученическое, але иж ся былъ и сам с терпливостю розливана кръве рѣчу и словам одозвалъ, мы теды, вѣдати рач, иж чужое трубы голосъ такии слышачи себе на такую воину не готуем но только с Христом и еговыми на терпеніе знаючи над собою быти господара короля пана и оборонцу нашого, котрого теж и ваша велможность нареклъ еси. Протож того и мы нарицаем и того лицу годит ся ваша милость и нам передстати, якож реченно естъ ко Павлу апостолу: кесаря нареклъ еси, кесарови подобаетъ предстати лицем къ лицу и там яже на сеимѣ пред всѣми, не покутне, кончити хочем речи из вашею милостю. А если теж и ни выконае отповѣди, яко ес написалъ и приготовити ес ся рачилъ нераскаянным серцемъ, то мы христовъ голосъ до вашего дерзновенія речем, якож рече господь: друже твори, на неж еси пришелъ, раби бо есте егож, аще послушаете, твори повеленное ти от запада твоего и служи ему. Поневаж за многократнымъ и частым церкве сватыя восточныя напоминанямъ, як бачимо до вспамятаня и баченя ся не приходите, толко чимъ далѣи то в пустынѣ заблуженія у лугы, лѣсы, багнаже, трясавицѣ оные западные сами заходите и иных многых собою в тые там смутные краи от свѣтлых восток и от гоиных збавенных покармов тѣла и кръве Христовы там где естъ голодъ хлѣба и прагненя вина, спасителныя утѣхи отводите уживаючи яко Ноевъ воронъ трупія ласки оныхъ, тогож цѣлы годит ся и къ вам яко къ вѣтром оным речи: вѣй вѣтре соподвизающи волъны морскія на корабль христову церковъ. Сам бо ты по . . . разыидеши ся и волъны сподвиглые от тебе воспѣняющіи своя струя и прира-

жающія ся къ кораблю церкве и къ каменьохъ обратившис разыдут ся по своемуж мору. А церковъ Христова яко корабль новъ възвысит ся паче всѣхъ горъ земских даже и до самых небес, идеж коръмъчии ея сѣдит одесную бога отца своего на высоких. Що теж ваша милость кусите ся едност нѣкуюс удѣлати собою славную и великую реч на свѣтѣ, тое тиж мнимаемь, иж добре поидет, иж отколѣ стала ся замѣшка найпершая, оттолѣ ваша милост едност и згоду становити начинаите: згодѣте первое Михаила архангела из сатаною, згодѣте тыж Христа съ Веляром, Юду Искариотского ис Петром апостолом и съ прочіими апостолы, згодѣте ваша милость свѣтъ съ тмою, восток из западом, его милость отца папу римского из их милостями святыми отцы нашими патріархами, тож потом и о нас покусите ся опосле. Азали мало маем писмъ о таких едностех, што иж дѣяло ся въ дни Антиоха царя през такіеж яко и ваша милост, еднак которыи кгды приведет на то бывъши якож пишет и писал цар Антиох всему царству своему, да будут вси людіе едино. Азаж то новина в церкви божеи таковым згодам бывати? Было тогож за часовъ всего свѣта пишучих цареи римъскихъ Августа, Тиберія, речем Нерона, Доментіяна, Діоклитіяна, Клаудія, Уліяна, Фоки, ец. Так тыж и оных древных Балванитян и теж телцобожниковъ, тутеж Ахава из Бенададом и Навходоносором триумфъ и триумфатор их теж до едности своего бога приводитъ, также и тые о такуюж съ всѣми народы кусили ся згоду здѣлати. Азали ни такаяж от бога заказанная милост и згода Саула и Ахава живота и царства позбавила? Што и о новои благодати было, много того юж церкви божои обяснено. Не споминаем далекых царствъ и крулевъствъ, якіе скутки таковое згоды подеймовали а ваша милость и туж у тои зацнои коруне полскои, якобы у нѣкоем раи или винограде покоем муромъ правъ и волностеи оточеномъ, што за покои наносите, каждыи то видит на око, якож пишет его милость ксендзъ Скарга иж тое кролевъство яко в потопѣ нѣкоторомъ погружало ся колкокрот. Азаж мало кръве цных рицыровъ, брата з братом повадивши, юж есте пролили? Знати вас, ктосте сут и чиѣсте сут, шаты чирвонои и чирвоныи наши слезы горстку кръве у молитвах своих и бирмованю ся за насъ проливати сут есте готови. Новаяж въ правдѣ на народъ нашъ роскии пробація то през вас ото юж пришла, новое мучителство практичъное, новыи мучителѣ и новые, аще господь восхощет и мученици хочут быти Христу. Протож съ Златоустым речем: благословен богъ, яко и при нашем родѣ израстоша мученици в выдѣхом кровъ каплющу святу. Але теж и хитрѣишее иж безкровные мукы паче кровных горшіе на нас вынаходити вшакже ни ест новина в церкви божеи таким историям бывати — и так суптелным якбы духовным Трояна цесара римского мучателством мучите люди: што в рѣчи неба-

чит, а овде мучит; в рѣчи не чинит, а овде кажетъ; в речи не знает, а овде мучителеи дарует; в речи глащет, а овде драплет, ровно нынѣ ваша милост так чините.

И щож зазлила так барзо тая то зацная церковъ восточная или корона полская, иж на ню такъ ядовите под титулом згоды валчишъ, отче Ипатіе, хоч теж и на народ роскии, азали не в покою тя выховала до тых шидивыхъ лѣт старости вашое, то пак ваша поважность звады и розрухы, покою зрушеня, правъ, волностей, вѣры и послушенства, праве упадку не звѣтяжомои церкви божои и коронѣ тои зычишъ — оние, яко того злого причина словы выразити можетъ. Припоминати теж рачиш первых их милостеи отцевъ наших митрополитов киевских и державы и пастырства их бывшее в нас так теж як привѣты так теж и власти их послушенство отдавано, тое вправде знаем, иж бывало, тоеж и нынѣ з натуры цное нашое дѣем и нѣкому нѣчого должны быти не хочем, але отдавати всякому покорне и ласкаве его повинность естесмы готовы, емуж, дан-дан, и емуже честь-честь, и емуже страх — то страх, слухаючи заповѣди господа нашего Ісуса Христа: воздадѣте цесарева цесареви и божія богови. Бывалъ абовѣм зде до нас, овечокъ своих то естъ въпредних пастыров наших вход их к намъ дверми зрящими на востокъ и прото почесть вшелякую и послушенство от нас благопослушных собѣ приимовали, овечки бо восточные от восток голосъ пастыря слухают выполъняючи Христа востока слово: овца моя гласа моего слушают и по мнѣ ходят и знаю моя и знают мя моя, по чужемуж рече не идут и отбѣжатъ от него, яко невѣдят чужего гласа; и въ безсловесных тое звыкло ест, иж всякое ягня знает съсец матки своеи, от которои ся кормитъ. То пак ваша милость не от восток дверми, от них же волею отбѣже самъ, тѣмже и съ неблагословеніем, отче, тяжко отпалъ еси, но от запада дѣрею незвыклою иншии собѣ сѣкучи неузаконен пут привходишъ, иныи голос, иную церковъ, иную главу, иного пастыра а не Христа Ісуса проповѣдуешъ и насъ у туюж яму, в нюж впалъ еси, самъ уволочи ся кусишъ; бѣдно прещеніе упасти слѣпцеви слѣпъцу послѣдуючему. Везде злоба люта естъ, найпачеж, егда ниж не хощут требовати исправленія и еже паче лютѣйше, егда и иных не пщует довлѣти и исправляти, еже бо не хотѣти требовати вожа слѣпому, послѣдняя его бѣда естъ и окаянство; а еже и тому хотѣти наставляти инѣх смотри у колкую приводит яму. А иж чужии голос заходнего послушенства инаго а не Христа пастыра именунуете, то не западу але матки свѣтлости дѣти естесмо просвѣщени и порождени от нее святым крещеніем, тогож дѣля не естесмо готови анѣ будемо слухати вас, еслиж и овци естесмо але не безсловесни, знаем пастыра, знаем же и наемника, знаем теж и волъка, знаем двер и дѣру и голосъ ваш чужии и по нему не идем, но и бѣжим

от него, яко не вѣмы чужего гласа. Повторяемо того, иж ся ваша милость отцем быти мѣнишъ а скрытыи меч убииства носиш и оповѣдуешъ. От того самого явѣ тя творит бесѣда твоя, же убиственно а не отцовъско анѣ теж докторско и лѣкарско нам поставляти ся рачит. Протож всяк от убиици бежит; неумѣетный естес ваша милост ловец: первѣи страшиш, анѣжли вабиш; первѣи грозиш, нѣжли пестиш; анѣ теж мудрыи лѣкар албо балвѣръ: первѣи рѣжеш нѣжли грѣешъ, гноишъ анѣжли гоишъ, ти тѣлолѣкарственную трутизну тросковъ збытних противу натурѣ задаеш и юж явне без солодкости горкости ес нас напавати почал. Мы абовѣм такую едност, згоду, милость и послушенство маем, имѣти над собою признаваем и хочем и так вѣруем: Въ единого бога отца и въ единородного его сина, иже от отца рожденного прежде всѣхъ вѣкъ и въ единого утѣшителя духа животворящаго, иже от отца исходящаго, сына от отца роженіем, духа от тогож отца исхоженіем, сын бо и духъ оба еста от отца; по сем у едину святую соборную апостольскую церковъ, едино крещеніе, единообщіе воскресеніе мертвых и жизнь вѣчную; едина церковъ, едина овчарня, единъ пастыр Ісусъ Христосъ господь — то естъ едност тая наша.

Што ся тычет опозве вашеи милости на его милость епископа нашего и ексарху якобы намѣстника своего также и на нас всѣх на часъ назначоныи,[459] тому жадным правомъ неподлегаем, кгдыж и персону вашеи милости за такого яким ся ваша милость быти повѣдаеш то естъ митрополитом киевъским и всея России не признаваем и мѣти нехочем, и не только позвовъ ваших от вашеи милости але и вашу милост самого не приимуем — а за што, тое юж выше широце ся оповѣло. Што ся дотычет, иж нам его королевскою милостю помазанцом божіим а паном нашим милостивым и найвышшим обронцею церквеи божиих и нас люду своего погрожуеш и нас оным страшити рачишъ.

Тое ваша милост рачъ вѣдати, иж так того постраху боимо ся, ак дытя малое или ягня млекоточных персеи албо сосец матки своеи или яко голубячая птенци устъ питательных и налетѣнія скрыделъ, застущу и теплоты отца и матере их, от которых завше ся грѣют и кормят; што не толко ся их (не) лякают, але до них еще с плачем са квапят и без нихъ тескнят. Дай боже што нарыхлеи (бы) то правда была, абы ес ваша милост очевисте ся ставилъ тамъ, кто естес ваша милост; познат ся будешъ рачилъ, кто естес и што чинишъ, коли тя укажутъ, а тепер и сам

---

[459] Litteram hanc hic posuimus sub finem anni 1600, quia ex eius tenore aliquomodo innuitur eam scriptam fuisse primo anno regiminis novi Metropolitae. Eandem sane rem possus hic positus innuit.

не вѣси, коего еси духа. Азали не над многыми розрозными у вѣрѣ, хоч так речем, и поганы, Татарми и Жиды и еретикы его королевская милость пануетъ, то если тым мусу и кгвалту нечинитъ никому кгволи, — штож, нам учинит ли? Нѣ! Зле удаеш пана светобливого ваша милост, вѣрим, иш не удѣлает и нам. Клятвою теж якоюс што ваша милост погрожуеш, на то так отказуем: всяко речѣте нам причту сію, врачу исцѣли ся сам, рече господенъ глас; и пророкъ рече от лица божія, тако глаголет господь богъ вседержител: положу на вас клятву и проклену благословеніе ваше и оклену его и разору благословеніе ваше и заповѣд къ вам священніи. А еслиж вы сами есте от святыя соборныя апостольскія церкви прокляти, то и благословеніе ваше и вся яже сут ваша, якож Моисеи рече во второзаконіи, седмочисленіи собори святых богоносных отець, и будет, аще преслушаеши закон господа бога твоего, приидут на тя вся клятвы сія и постигнут тя.

Обрати ся и покаи ся господа ради и аще ли ни, то идеж бо ест глас вѣрных человѣкъ, ту дает ся глас вышнего бога саваофа. Чужъ будешъ ваша милост, яко естес чуж церкве христовы и людеи божіих.

Благословен богъ отець господа нашего Ісуса Христа и съ святымъ духомъ. Благословенна святая соборная апостольская восточная церкви. Благословени сут богу святителіе, священици и люди ея во вѣки вѣкомъ, аминь, аминь, аминь.[460]

Copia contemporanea.

356.

1600.

Monachi de sacro monte Athos Basilium ducem de Ostroh et omnes orthodoxos ad perseverantiam in fide admoment.

Typis impressum apud Малышевскій « *Мелетіи Пигасъ* », II, Additamentum, p. 44. Confer etiam Franko « *Іван Вишенський* », p. 175.
Mon. Confr. Leopol., vol. I, p. 881, nr. 512.

Благочестивому княжати Василію поборнику церкви соборное, православное восточное вѣры, ни въ чесомъ несумѣнное авраамское, пророческое, апостольское, мученическое, отеческое, преподобныхъ праведныхъ и всѣхъ святыхъ богоугодно пожившихъ и богу угодившихъ и всѣм христіаном православнымъ, отъ сана и чина господьскаго началъ-

[460] Litterae hae totam acritudinem luctaminis religiosi demonstant et probant, praesertim defectu cuiuscumque spiritus pacificationis et reconciliationis.

ствуемаго, княземъ, паномъ, воеводамъ, такожде и духовнымъ спископомъ и до послѣднаго степене и простымъ смиренымъ гражаномъ въ благочестіи обрѣтающимъ ся еще въ лядскои земли — отъ святое афонское горы скитъствующихъ и о царствіи христовѣ нудящих ся отъ страны вашее, вамъ поспѣшниковъ и молитвенниковъ ко вѣчному животу и нескончаемому царствію о Христѣ цари царемъ и богу даемъ радовати ся.[461]

Доиде къ намъ гласъ плачевныи и толико скорбныи яко истинымъ боголюбцемъ и братолюбцемъ по христовомъ словесы братскаго паденія паче своее души предпочитающе оплаковати и о смерти отступленіа отъ вѣры и благочестіа умершихъ вѣрныхъ невѣріемъ, миролюбіемъ и покореніемъ князю тмѣ вѣка сего скорбѣти и болѣзновати душею і тѣломъ приходитъ. Еже у васъ нынѣ слышит ся, събыст ся, яко о сихъ, отъ нихже бы церковъ озарить свѣтомъ евангельскаго житіа ихъ мѣла, отъ сихъ тма, мракъ, прелесть и соблазнъ възникне, якоже отъ адовыхъ съкровицъ мраковидныи духъ разумы ихъ омрачивъ и на церковъ чистую ихъ усты дунувъ. Но ничтоже васъ сіе ни да удивляетъ, ниже смущаетъ, ниже въ сомнѣніе приводитъ, но паче вы благочестивіи мужайте ся, тверди, крѣпци, и непоколебими въ вѣре своеи пребудѣте и ниже страха человѣческаго ужасайте ся, ниже баснословіа многоплетенныхъ лъживыхъ словесъ слухаите, но сію главу вѣру, аще и тѣло убіютъ, цѣло съблюдѣте, занеже крестомъ прославите ся. Ибо на другую жизнь идемо и другій животъ вѣчный чаемо и за сіе навѣты и скорби временные отъ діавола і его учениковъ нанесенные вѣчную радость и веселіе и покои вѣрнымъ божіимъ отъ Христа уготованъ есть, аще съ Христомъ до конца пребудемъ. Еже въспріимутъ нужницы, крестоносцы, исповѣдници и неотступницы вѣры и благочестіа по апостольскому словеси, еже рече похваляя ся, егда увѣдѣ отшествіе свое къ Тимофею тыми словесы: подвигомъ добрымъ подвизах ся, теченіе скончах, вѣру съблюдохъ, прочее убо съблюдаетъ ми ся вѣнецъ правды, егоже въздастъ ми господь въ день онъ, праведныи судія, не токможе мнѣ но и всѣмъ възлюбльшимъ явленіе его. Сего ради блюдѣте и вы глаголъ Павловъ и носѣте на памяти добрѣ основанои и укорененои въ сердци, да того вѣнца не отпадете. Много быхмо имѣли писати вамъ о прелести антихристовой, хитрости, злобы, лукавства, ухищренія, како се упстрилъ различне і въоружилъ на церковъ Христову, хотечи погасити сѣмя вѣры въ вѣрныхъ, но нынѣ нѣстъ время.[462]

---

[461] Forsan agitur de Joanne Vyšenskyj ut auctore huius epistolae.

[462] Scripta polemica huius temporis ad sufficientiam probant et demonstrant spiritum Romano Pontifici adversum et infensum, cuius persona Antichristo libenter et ad sacietatem assimiliatur.

Сего ради толико вамъ мало обнажимъ отступниковъ благочестія, да ся ими не прелщаете, яко пастыре отступили или поблудили, яко и намъ немощно ся безъ нихъ съхранити, но нѣсть тако нѣсть: мощно бо быти безъ нихъ, занеже богъ ихъ и съ церкве изгналъ и обесчестилъ, понеже не достойнѣ тые престолы съдержатъ и тое имя на себѣ носятъ. И не мни: слава имъ се, но безчестіе и вѣчное отпаденіе Христа и святыхъ его. Се же первое вамъ покажемъ не голыми словесы но писаніемъ, яко сіи не были пастыре, ниже учителе, ниже вѣрніи, но были блазнители, прелестницы и разбоиническы престолъ силою имѣніа злата и сребра и человѣческою помощію и ухищреніемъ въспріали, да имѣньми а не церковно владѣютъ. Дѣрою влѣзли а не дверъми, по христовомъ словеси, отъ бога позваніемъ сирѣчъ свѣтомъ житія чистаго и непорочнаго, смиреніемъ, нищетою, очищеніемъ плоти и духа, совлеченемъ ветхаго человѣка съ дѣяньми его и принятіемъ въ себе благодати даръ духа святаго на тые епископіи възышли. Но понеже не отъ бога началъствовали, сего ради и плодъ таковыи прелесть и собразнъ, еже въ себѣ и сокровище своемъ имаютъ, отступленіе показали. Иного бо плода не мѣли по христовомъ словеси, толко того еже стяжати, ибо рече: благіи благое износитъ, злыи же злое и прочая. Разъсудимъ всякъ разумомъ своимъ и обачишь, ижъ истиною глаголемъ а не отъ вражды. Первое хто хочетъ на тотъ степень духовныи въсходити по святыхъ древнихъ и богоугодникомъ быти и събесѣдникомъ богу и духа святаго сподобити ся, подобаетъ ему заповѣди Христовы еще въ мирскомъ чину суще соблюсти, добротвореніемъ, благими дѣлы: « любяй бо мя, рече господь, заповѣди моя съблюдаетъ а не любяи мя заповѣдеи моихъ не съблюдаетъ. Потомъ подобаетъ ему отврещи ся мира и яже въ мирѣ: имѣніи, маетности, родителеи и друговъ, любве плоти, обнищати доброволне по христовом словеси: любяи отца или матеръ паче мене нѣстъ мене достоинъ и иже не отречетъ ся всего: и дома и родителеи, ещеже и своее души и не возметъ крестъ и послѣдуетъ ми, не можетъ, рече, быти мои ученикъ. Покажижъ ты мнѣ въ тѣхъ епископехъ не толико заповѣды христовы, всѣ еще миряны суще, аще съхранили, но едину кую отъ евангельскихъ словесъ аще кои сотворилъ? Где претерпѣлъ ближняго и не судилъ ся съ нимъ и благословилъ его вмѣсто нѣкоеи пакости или отнятьемъ имѣніа и кривды учиненіа и до ризы възятія и до срачицы невъзбраненіа и по лицу біенія и другое страны обращеніа по христовомъ словеси и прочихъ заповѣданыхъ отъ него? Не все ли отъ юности дажъ до старости нынѣшняго времени въ сварахъ, стяганіяхъ, судахъ, правованіахъ, практыкахъ, лъжеухищреніяхъ, да лъжею побѣдитъ искреняго своего, житіе свое проходили и нынѣ приходятъ? Где отрекъ ся мира, маетности, любве, сродства, нищету въспріалъ, съвлек ся ветхаго человѣка,

постомъ очистилъ ся, искусилъ ся въ пустыни или отлученіемъ отъ человѣкъ? Не видишь ли, ижъ лжею обѣтъ толко сътворилъ? Нинѣ воинъ, властелинъ, богачъ, сластолюбецъ, а утро съ тѣмижъ имѣнми ничтожъ обнищавши, ради другыхъ имѣніи, да будетъ болшіи панъ и богатшіи и слугъ болше да иматъ и трапезы богатшіе и сластнѣишіе по воли своеи да творитъ, не да о церкви и о душахъ радитъ, но да богатство злата и срѣбра съберетъ, сего ради ся на епископство тъщитъ, не да смиреніе Христово въ собѣ изобразитъ, но да гордости князя вѣка сего явственно покажетъ, яко отъ него началствуетъ и его воли въ всемъ послѣдуетъ. Тогда бо маетностью церковною и дѣвици за мужъ отдаетъ и сродство свое обогащаетъ и самъ ся въ мирѣ семъ якоже богатый тонъ пытаетъ, услаждаетъ и насыщаетъ и отъ сего майстеръ погибелный, яко въ своемъ сосудѣ основавши ся на болшую высоту умъ и помыслъ его въздвизаетъ, славою въ немъ играетъ, да себѣ нѣкую славу въ вѣце семъ обрящетъ. Понуждаетъ его, да промыслитъ, како бы то мощно быти и прославити ся, а не мощно инако толко отступленіемъ отъ вѣры, отдати ся ему съвершенне и поклонити, да всѣми частьми благочестія праздны будутъ, сосуды же и таинники хитрьци злобѣ и князи тмѣ вѣка сего въ конецъ высокости его да достигнутъ. Видиши ли, ижъ сіи изобразили въ собѣ, яко суть сынове вѣка сего гордаго а не сынове смиренія и будущаго вѣка. Где бо, рци ми, отошли? егда безчестіе, зарады вѣры носити по христовомъ словеси: блажени есте, егда поносятъ вамъ, ижденутъ и рекутъ всякъ золъ глаголъ на васъ, лъжуще мене ради, радуите ся и веселите ся, яко мзда ваша многа есть на небесахъ. Не того ли ради отошли, да не слышатъ хулы, срамоты, уничиженіа, поруганіа, ненависти, лъжеглаголаніа, клеветы, гоненіа, еже церковъ божіа, вѣрніи христовы, носячи образъ своего владыки отъ латинское вѣры, папескаго началъства носитъ, терпитъ, страждаетъ? Ибо, рече владыка, въ мирѣ скорбни будете, но о мнѣ възвеселите ся, сирѣчъ о надежди вѣчное жизни, за сіе мало временние бѣды и страданія, ибо и апостолъ рече: яко многими бѣдами и скорбъми подобаетъ намъ входити въ царство божіе. Но сіи отбѣгли на покои латинскіи, на славу и на честь папину, да здѣ мирно свое житіе и безнавѣстно поживутъ, изобразуючи яко не суть и не были пастырѣ но разбоиници и не дверми но дирою влѣзли. Въ время бо навѣтовъ и обороны овецъ отъ волковъ отбѣгши и сами въ естество волчее претворивши ся на своиж овца хотечи ихъ погубити обратшая. И что речемъ и что прочее възглаголемъ? Не довлѣетъ время ихъ слѣпоты и прелести объявити, но толико съ удивленіемъ рещи: о прелести! то еси пстра и кто можеть из руку твоею исторгнути ся, иже въ мирскихъ вещехъ мятеть ся и умъ свои пригвожденъ иматъ? — въ истину никтоже! О пустине, иже духа святаго въмѣщаеши блажена еси! Ибо ученици

Христовы въ тебе свое естество познаваютъ и діаволъскіе злохитроства прозираютъ по апостольскому словеси, глаголетъ: изыдѣте братіе, отъ міра, изыдѣте и нечистотѣ его не прикасаите ся, възлюбите безмолвіе, да познаете бога и откровеннымъ умомъ славу его узрите. Что всуе мятемъ ся въ жизии сеи? Еда бо и до небесъ славою и величествомъ възнесеши ся, еда и увесь миръ приобрящеши, не гробъ ли покрыетъ и угаситъ все тое суетство? И отъидеши нагъ къ страну инаго вѣка и истязанъ будеши не токмо дѣяніи и отверженіа вѣры христовы, но и глаголъ и помышленіи суетныхъ, въ нихже время свое изнурилъ еси. Вѣдяще убо видите, вы православніи, елици еще вѣрою прелесты не послѣдуете и держите ся благочестіа. В кратцѣ вамъ къ утвержденію речемъ: да знаете, яко всѣ вѣры прочіи, ониже ся вѣрами зовутъ, не сутъ вѣри но прелести, наченши отъ латинское и до прочыхъ всѣхъ. И почто не сутъ достойни називати ся вѣрами? Того ради, яко не едина отъ нихъ не вмѣщаетъ духа святаго дарованіи, ни пришествіа его сподобляетъ ся, ниже мощи чинятъ, ниже освящаютъ ся. Наша же восточная вѣра истиная и не прелестная духа святаго дарованіа въмѣщаетъ, пришествіа его сподобляет ся, освящаютъ ся богоугодницы и просвѣщаютъ и въ боговѣденіе приходятъ, богословствуютъ отъ духа наставляеми по совлеченіи ветхаго человѣка и по смерти тѣло нетлѣнио богоугодниковъ пребиваетъ, вонями благоуханными благоухаетъ и чюдотворятъ кости мертвые съ вѣрою приходящимъ и въ имя святого милости отъ бога въ своихъ нуждахъ ищущымъ. Еже въ прочыхъ вѣрахъ ни въ единои ничтожъ отъ сих не обрящеши, ниже услышиши, но еще блазнь и руганіе съ смѣхомъ на дѣйства и благодать даровъ духа святаго яко отъ невѣрныхъ узриши. Сего ради лучше вамъ вся реченная скорбная Христомъ въ вѣце семъ за ради вѣры терпѣти а крестъ христовъ въ себѣ носити, да сподобите ся съ иже въ горахъ, пещерахъ и пропастехъ земныхъ скитающихъ ся въ будущемъ вѣце вѣнецъ нетлѣнныи и жизнь вѣчную въспріяти, ею же буди получити вамъ и намъ благодатію и человѣколюбіемъ господа нашего Іисуса Христа, емуже подобаетъ слава и держава съ отцемъ и святымъ его духомъ нынѣ и присно и въ вѣки вѣкомъ, аминь.

Copia recentior.

357.

1600.

Relatio Nuntii olim Varsaviensis de negotiis in Regno Poloniae et de exequendis in materia Unionis Berestensis.

Bibl. Vat., *Urb. lat.*, vol. 837, fol. 491-91v, 503.
Welykyj A., *Litt. Nunt.*, vol. II, pag. 167-8, nr. 695.

Relatione di Pollonia del 1600.
Del Nuntio Malaspina.

Il Regno di Pollonia non ha totalmente forma di monarchia ne di Republica, ma partecipa dell'una et dell'altra. ...

(f. 491)... Et si dia assistentia et aiuto dalla parte di Pollonia, come si è principiato, et da quella della Sede Apostolica alla unione tra catolici latini et greci, et che si ponga in essecutione ciò che fu concluso quando vennero a prestar obedienza i Vescovi Ruteni (il che è grandemente necessario), ben presto si vedrà (f. 491v) vicissitudine di molta gloria di Dio et di molta salute dell'anime et questo è quello, che va osservando il Moldavo per unirsi anch'esso et anco il Mosco sta attendendo il fine.[463]

Però fa bisogno di far gagliarda resistenza al Duca Costantino che di scismatico trabboccato nell'ateismo et unito con gli heretici cerca di distrugger l'Unione, cosa che non gli verrà fatta, se perseveraranno gli ecclesiastici a riputarsi per un corpo solo insieme con gli Ruteni, uniti alla Sede Apostolica. Se a queste così sante attioni si applicarà l'animo, si potrà ben dir che si come già alcuni anni sono pareva, che l'heresia portasse il cattolichismo alla sepoltura, così di presente il cattolichismo condurrà alla sepoltura l'heresia. ...

(f. 503)...

Suol comparire in Pollonia il Patriarca di Constantinopoli et alcune volte quello d'Alessandria, i quali vengono il più per esplorar lo stato delle cose.

Per mezzo di Ruteni hanno istituta una certa confraternità, per mezzo della quale si commettono molte offese alla Divina Maestà, et viene impedita la perfetta unione tra li Ruteni et Latini. Mons. Nuntio doverà tener corrispondenza con l'Arcivescovo di Leopoli acciò comparendo i sopradetti asserti Patriachi gli ne dia subito avviso, per poter col mezzo del Re e dell'Ordine ecclesiastico farli cacciar dal Regno.

---

[463] In hac sua conclusiva relatione de Polonia, Nuntius Germanicus Malaspina (1592-1598) exprimit suam spem et spem Sedis Apostolicae de convertenda tota Europa orientali, quae spes tunc temporis plurima habuit elementa positiva, quibus nitebatur, etsi tempora futura spem hanc frustram fecerunt.

[464] Agitur praesertim de Confraternitate Stauropegiana Leopoliensi et Vilnensi, quae tunc temporis plurimum ecclesiasticae unioni et unitati obstabant.

INDICES

I.

ELENCHI PONTIFICUM, PATRIARCHARUM, NUNTIORUM, EPISCOPORUM, IMPERATORUM, REGUM, PALATINORUM, CASTELLANORUM (1590-1600)

1. Pontifices Romani

Urbanus PP. VII	1590-1590
Gregorius PP. XIV	1590-1591
Innocentius PP. IX	1591-1591
Clemens PP. VIII	1592-1605

2. Patriarchae Constantinopolitani

Hieremias II	1586-1595
Matthaeus II	1595
Gabriel I	1596
Theophanes I	1596-1597
Meletius Pigas	1597-1598
Matthaeus II (2 v.)	1598-1602

3. Nuntii Varsavienses

Hannibal di Capua	1586-1591
Nicolaus Mascardi	1591
Germanicus Malaspina	1592-1598
Claudius Rangone	1599-1606

4. Nuntii Viennenses

Alphonsus Visconti	1589-1591
Camillus Caetano	1591-1592
Caesar Spacciano	1592-1597
Ferdinandus Farnese	1597-1598
Philippus Spinelli	1598-1604

5. Metropolitae Kiovienses

Michaël Rahoza	1589-1599
Hypattus Potij	1599-1613

6. Episcopi Ucrainae et Bielarusjae

a) Peremyslienses

Michaël Kopystenskyj	1591-1610

b) Leopolienses

Gedeon Balaban	1568-1607

c) Chelmenses-Belzenses

Dionysius Zbirujskyj	1586-1603

d) Volodymyrienses-Berestenses

Meletius Chrebtovyč	1588-1593
Hypatius Potij	1593-1613

e) Luceorienses-Ostrogienses

Cyrillus Terleckyj	1585-1607

f) Pinscenses-Turovienses

Leontius Pelčyckyj	1585-1595
Jonas Hohol	1595-1602

g) Polocenses-Vitebscenses

Nathanaël Bileckij	1592-1595
Nathanaël Sieleckyj	1595-1595
Gregorius Chrebtovyč	1595-1600
Gedeon Brolnyckyj	1600-1618

7. Archiep. Gnesnen-Primates Poloniae

Stanislaus Karnkowski	1581-1603

8. Episcopi latini in Ucraina

a) Archiep. Leopolien.

Demetrius Solikowski	1582-1603

b) **Episcopi Vilnenses**

Georgius Radziwiłł, Card.	1580-1591
Bernardus Maciejowski, nom.	1591-1600

c) **Episcopi Kiovienses**

Josephus Wereszczynski	1588-1599

d) **Episcopi Kamenecenses**

Paulus Wolucki	1591-1607

e) **Episcopi Luceorienses**

Bernardus Maciejowski	1591-1600

f) **Episcopi Chelmenses**

Stanislaus Gomolinski	1591-1600

g) **Episcopi Peremyslienses**

Laurentius Goslicki	1591-1600

h) **Episcopi Cracovienses**

Georgius Radziwiłł	1591-1600

9. Imperatores S. Romani Imperii

Rudolphus II	1576-1612

10. Reges Poloniae-Lithuaniae

Sigismundus III Waza	1587-1632

11. Magni Duces Moscoviae

Theodorus Ivanovič	1584-1598
Borys Godunov	1598-1605

12. Sultani (Imperatores) turcarum

Muratus III	1574-1595
Mahumetus III	1595-1603

13. Duces (hetman) cosacorum

Christophorus Kosynskyj
Severianus Nalyvajko

14. Voivodae Valachiae

Stephan Surdul	1591-1592
Alexandru cel Rau	1592-1593
Mihai Viteazul	1593-1601

15. Voivodae Moldaviae

Aron Tiranul	1591-1592
Alexandru cel Rau	1592
Petru Cozacul	1592
Aron Tiranul	1592-1595
Jeremia Moghila (Movila)	1595-1600

16. Principes Transylvaniae

Sigismundus Bathory	1581-1598
Rudolphus II, imper Austriae	1598
Sigismundus Bathory	1599
Mihai Viteazul	1599-1601

17. Cancellarii Magni Poloniae

Joannes Zamojski	1577-1605

18. Cancellarii Magni Lithuaniae

Leo Sapieha	1589-1623

19. Vicecancellarii Poloniae

Joannes Tarnowski	1590-1598
Petrus Tylicki	1598-1603

20. Vicecancellarii Lithuaniae

Gabriel Wojna	1589-1615

21. Mareschalci Poloniae

Andreas Opalinski	1574-1593
Stanislaus Przyjemski	1593-1595
Procopius Sieniawski	1595-1596
Nicolaus Zebrzydowski	1596-1601

22. Mareschalci Lithuaniae

Adalbertus Radziwiłł	1586-1593
Stanislaus Radziwiłł	1593-1595
Andreas Zawisza	1595-1603

23. Mareschalci Comitorum Regni

Hieronymus Gostomski	1590
Nicolaus Daniłowicz	1593
Stanislaus Kasznicki	1595
Petrus Myszkowski	1596
Florianus Gomolinski	1598
Kniaz Swirski	1600

24. Mareschalci Tribunalis Regni

Joannes Rudnicki	1591
Andreas Rzeczycki	1592

Joachimus Ozieski	1594
Nicolaus Zebrzydowski	1595
Petrus Strzembosz	1596
Sedziwoj Ostrorog	1597
Martinus Brodowski	1599
Joannes Ostrorog	1600

25. Mareschalci Tribunalis Lithuaniae

Joannes Naruszewicz	1592
Georgius Chodkiewicz	1594
Hieronymus Chodkiewicz	1595
Paulus Sapieha	1598
Georgius Radziwiłł	1599
Nicolaus Cichowicz	1600

26. Duces exercitus Poloniae

Joannes Zamojski	1580-1605

27. Duces exercitus Lithuaniae

Christophorus Radziwiłł	1588-1603

28. Duces campestres Poloniae

Stanislaus Zolkiewski	1582-1608

29. Duces campestres Lithuaniae

Joannes Carolus Chodkiewicz	1588-1603

30. Palatini in terris Ucrainae

a) **Berestenses**

Christophorus Zienowicz	1589-1615

b) **Belzenses**

Adalbertus Gižicki	1590-1620

c) **Braclavienses**

Joannes Zbaraski	1576-1608

d) **Cracovienses**

Nicolaus Firlej	1581-1601

e) **Kiovienses**

Constantinus Ostrožskyj	1557-1608

f) **Mscislavienses**

Andreas Sapieha	-1597
Joannes Zawisza	1597-1598
Christophorus Ciechanowski	1598-1602

g) **Podlachiae**

Joannes Zaslawskyj	1591-1605

h) **Podoliae**

Joannes Sieninski	1589
Stanislaus Golski	-1603

i) **Polocenses**

Nicolaus Dorohostajski	1573-1597
Andreas Sapieha	1597-1611

j) **Russiae** (Ucr. occident.)

Nicolaus Herburt	1589-1603

k) **Sandomirienses**

Georgius Mniszech	1590-1613

l) **Smolensecenses**

Joannes Abrahamowicz	1580-1596
Andreas Sapieha	1597-1609

m) **Vilnenses**

Christophorus Radziwiłł	1588-1603

n) **Volhiniae**

Joannes Ostrožskyj	1585-1593
Alexander Ostrožskyj	1593-1603

31. Castellani in teriis Ucrainae

a) **Belzenses**

Petrus Niszczycki	-1597
Nicolaus Ostrorog	1597-1607

b) **Berestenses**

Adamus Potij	-1593
Simeon Wojna	
Hieronymus Chodkiewicz	-1611

c) **Camenecenses**

Raphaël Sieniawski	1588-
Jacobus Pretwicz	-1607

d) **Chelmenses**

Nicolaus Lysakowski	1576
Joannes Zamojski	1613

e) **Cracovienses**

Severinus Boner	1588-1592
Joannes Ostrožskyj	1593-1620

f) **Halicienses**

Hieronymus Lanckoronski	1589-1591
Stanislaus Golski	-1598
Joannes Golski	-1600

g) **Kiovienses**

Paulus Sapieha	-1600

h) **Peremyslienses**

Nicolaus Herburt	1589-1593
Stanislaus Krasicki	1596-1609

i) **Podlachiae**

Martinus Lesniowolski	-1593
Stanislaus Krasicki	1593-1595
Joannes Wodynski	1595-1614

j) **Sanocenses**

Joannes Drohojowski	1591
Andreas Zborowski	-1599
Georgius Dedynski	1600-

k) **Vilnenses**

Joannes Kiszka	-1591
Joannes Radziwiłł	-1595
Hieronymus Chodkiewicz	1595-1616

l) **Volhiniae**

Michaël Myszka	1577-1596
Nicolaus Kozinski	1597
Alexander Zasławskyj	1613

II.

INDEX CHRONOLOGICUS DOCUMENTORUM
(1590-1600)

UNIONIS PRAEPARATIO

1. - 20. 6.1590: Decretum de celebr. Synod. Berestensium 5
2. - 24. 6.1590: Declaratio voluntatis unionis 7
3. - 18. 3.1592: Litt. patentes Sigismundi assecuratoriae 9
4. - 18. 5.1592: Eiusdem, similis argumenti (slav.) 10
5. - 7. 9.1592: Confr. Leopolien. patr. Hieremiae (slav.) 12
6. - 12. 2.1593: A. Potij Nicolao Radziwiłł (polon.) 14
7. - 20. 3.1593: Sigismundus III Metropolitae de Potij (sl.) 16
8. - 21. 6.1593: C. Ostrožskyj Hypatio Potij (slav.) 17
9. - 21. 6.1593: Idem eidem, in lingua polonica 20
10. - 21. 6.1593: Conditiones unionis C. Ostrožskyj (polon.) 23
11. - 8.11.1593: Clemens VIII Capitaneo cosacorum 25
12. - 8.11.1593: Idem exercitui cosacorum 26
13. - 8. 3.1594: Meletius Alexandrinus duci Ostrog. (slav.) 27
14. - 15.10.1594: Nuntius Varsav. Secret. Status (ital.) 30
15. - 12.11.1594: Card. Aldobrandinus Nuntio Varsav. (ital.) 31
16. - 25.11.1594: Nuntius Ap. Secretario Status (ital.) 32
17. - 2.12.1594: Deliberatio Hierarchiae de unione 32
18. - ?.12.1594: Metropolita duci J. Zamojski (slav.) 35
19. - ?.12.1594: Instructio Ep.porum legatis data (slav.) 36
20. - 20. 1.1595: Metropolita Theod. Tyškevyč (slav.) 39
21. - 26. 1.1595: H. Potij duci Ostrogiensi (slav.) 41
22. - 28. 1.1595: Clerus Leopoliensis adhaeret unioni (slav.) 43
23. - 4. 2.1595: Secretariatus Nuntio Apost. 45
24. - 10. 2.1595: Nuntius Apost. Secretariatui Status 45
25. - 11. 2.1595: H. Potij Metropolitae Kioviensi (slav.) 46
26. - 17. 2.1595: Nuntius Varsav. Secretariae Status 48
27. - 17. 2.1595: Archiep. Leopolien. Nuntio Varsav. 48
28. - 18. 2.1595: Sigismundus III Hypatio Potij (slav.) 49
29. - 23. 2.1595: Nuntius Varsav. Secretariae Status (ital.) 50
30. - 11. 3.1595: Secretaria Nuntio Varsaviensi (ital.) 51

31. - 17. 3.1595: H. Potij duci Ostrogiensi de unione (slav.) 51
32. - 18. 3.1595: Secretaria Status de unione (ital.) 52
33. - 25. 3.1595: H. Potij duci Ostrogiensi (slav.) 53
34. - 15. 4.1595: Secretaria Status Nuntio Varsav. (ital.) 55
35. - 15. 5.1595: Nuntius Varsav. Secretariae Status (ital.) 56
36. - 20. 5.1595: Potij-Terleckyj Metropolitae Kiov. (slav.) 57
37. - 27. 5.1595: Nuntius Varsav. Secret. Status (ital.) 58
38. - 5. 6.1595: Excerptum ex Thullovia (ital.) 59
39. - 5. 6.1595: Presbyter Ostrogien. Confr. Leopoliensi (slav.) 59
40. - 10. 6.1595: Secretaria Nuntio Varsaviensi (ital.) 60
41. - 11. 6.1595: Articuli Unionis Hierarchiae (polon.) 61
42. - 11. 6.1595: Articuli unionis in versione latina 67
43. - 16. 6.1595: H. Potij duci Ostrogiensi de unione (slav.) 75
44. - 24. 6.1595: Metropolita Kiov. Th. Tyškevyč de un. (slav.) 78
45. - 22. 6.1595: Hierarchia Ruthena Clem. VIII de unione 79
46. - 24. 6.1595: Secretaria Nuntio Varsav. (ital.) 82
47. - 24. 6.1595: Dux Ostrogiensis condemnat unionem (slav.) .. 82
48. - 29. 6.1595: Th. Tyškevyč Metrop. Kioviensi (slav.) 87
49. - 1. 7.1595: Nuntius Varsav. Secretariae de unione (ital.) .. 89
50. - 7. 7.1595: Nuntius Varsav. de similibus (ital.) 90
51. - 18. 7.1595: Th. Tyškevyč duci Ostrogiensi (slav.) 91
52. - 28. 7.1595: Sigismundus III duci Ostrogiensi de un. (slav.) 92
53. - 28. 7.1595: Sigismundus III Metrop. Kiovien. de un. (slav.) 94
54. - 28. 7.1595: Sigismundus III Capitan. in Ucraina (polon.) 96
55. - 28. 7.1595: Nuntius Varsav. de Legatis Hierarchiae (ital.) 96
56. - 29. 7.1595: Secretaria de unione Ruthenorum (ital.) 97
57. - 30. 7.1595: Privilegium Sigismundi Ruthenis (lat.) 97
58. - 30. 7.1595: Idem plenum, datum accedentibus unioni (pol.) 98
59. - 30. 7.1595: Idem privilegium in lingua slava 101

UNIONIS DECLARATIO

60. - ?. 7.1595: Conditiones unionis Sanctae Sedi datae 107
61. - ?. 7.1595: Conditiones Regi Poloniae datae 110
62. - 1. 8.1595: Responsum Nuntii Varsaviensis ad cond. 112
63. - 2. 8.1595: Responsum Sigismundi III sollemne (slav.) 113
64. - 4. 8.1595: Nuntius Secretariae de unione (ital.) 117
65. - 5. 8.1595: Episcopi rutheni de unione (slav.) 117
66. - 12. 8.1595: Metrop. Kiovien. duci Ostrogiensi (slav.) 118
67. - 12. 8.1595: Ex Secretaria Status notitia (ital.) 119
68. - 12. 8.1595: A Secretaria laudatur Nuntius Vars. (ital.) 119

69. - 17. 8.1595: Nicephori protosync. admonitio (slav.) 120
70. - 19. 8.1595: Ex Secretaria Status de progressu un. (ital.) 121
71. - 19. 8.1595: Ex notitiis romanis (ital.) 122
72. - 19. 8.1595: Nuntius Varsav. commendat Ep. Plocen. (ital.) 122
73. - 19. 8.1595: Secretaria de progressu unionis (ital.) 123
74. - 23. 8.1595: H. Potij duci Ostrogiensi de itinere rom. (slav.) 123
75. - 25. 8.1595: Nuntius Varsav. de exp. Legatorum (ital.) 124
76. - 25. 8.1595: Secretaria St. de conditionibus unionis (ital.) 124
77. - 25. 8.1595: Nuntius de viatico Ep.porum (ital.) 125
78. - 26. 8.1595: Secretaria commendat Episcopos Ep. Patav. (ital.) 125
79. - 27. 8.1595: Episcopi ucraini acceptant Unionem (slav.) 126
80. - 29. 8.1595: Metropolita Kiov. Th. Tyškevyč de unione (slav.) 127
81. - 29. 8.1595: Nuntius Varsav. de Ep. Plocensi (ital.) 128
82. - 29. 8.1595: Litt. circulares de adventu Ruthenorum (ital.) 129
83. - ?. 8.1595: Sigismundus III duci Ostrogiensi de unione 130
84. - ?. 8.1595: B. Maciejowski de episcopis Ruthenis (ital.) 136
85. - 8. 9.1595: Nuntius Varsav. Secretariae (ital.) 137
86. - 10. 9.1595: Sigismundus III pro Archiep. Polocensi 137
87. - 11. 9.1595: Metropolita Kioviev. omnibus fidelibus (slav.) 138
88. - 12. 9.1595: Nuntius Varsav. de Ruthenis et duce Ostr. (ital.) 138
89. - 14. 9.1595: N. Radziwiłł commendat Legatos (lat.) 140
90. - 15. 9.1595: Conventio Ecclesiasticorum (polon.) 141
91. - 15. 9.1595: Nuntius Varsav. de unione et progressu (ital.) 143
92. - 16. 9.1595: Secretaria Nuntio Varsaviensi (ital.) 147
93. - 16. 9.1595: Secretaria Nuntio Varsaviensi (ital.) 147
94. - 16. 9.1595: Archiep. Leopolien. commendat Legatos 148
95. - 22. 9.1595: Nuntius Varsav. refert de progressu un. (ital.) 149
96. - 23. 9.1595: Quidam Romanus Vincen. Pinelli (ital.) 153
97. - 24. 9.1595: Sigismundus III omnibus de unione (polon.) .. 154
98. - 25. 9.1595: Sigismundus III Legatos commendat 156
99. - 25. 9.1595: Nuntius Varsav. Aldobrandino (ital.) 157
100. - 26. 9.1595: Rex Poloniae Aldobrandino Legatos comm. 158
101. - 27. 9.1595: Nuntius Varsav. Pontifici comm. Legatos (ital.) 159
102. - 28. 9.1595: Metropolita Kiov. duci Ostrogiensi (slav.) 162
103. - 30. 9.1595: Nuntius Varsav. Legatos romanos comm. (ital.) 164
104. - ?. 9.1595: Sigismundus III de Unione Ruthenorum 165
105. - 7. 9.1595: De unione Ruthenorum anonymus (ital.) 167
106. - 14. 9.1595: Nuntius Varsavien. de rebus unionis (ital.) 168
107. - 21.10.1595: Secretaria Nuntio Varsav. de unione (ital.) 168
108. - 24.10.1595: Nuntius Viennensis de unione (ital.) 169
109. - 27.10.1595: Nuntius Varsav. de duce Ostrožskyj (ital.) 169

110. - 28.10.1595: Secretaria de unione Ruthenorum (ital.) 170
111. - 28.10.1595: Nuntius romanus de legatione Ruthenor. (ital.) 171
112. - 28.10.1595: Metropolita Kiovien. convocat Synodum (slav.) 172
113. - 4.11.1595: Episcopus Lodiensis de adventu Legatorum (ital.) 173
114. - 4.11.1595: Secretaria Gubernatoribus de Ruthenis (ital.) .. 174
115. - 4.11.1595: Secretaria Ep. Fantino de Legatis ruth. (ital.) .. 174
116. - 4.11.1595: Secretaria Delegato Bononiae de Ruthen. (ital.) .. 175
117. - 4.11.1595: Secretaria Nuntio Varsav. de Legatis (ital.).. 176
118. - 11.11.1595: Secretariae nuntii varii de adventu Leg. (ital.) 176
119. - 15.11.1595: Secretaria Nuntio de adventu Legator. (ital.) .. 176
120. - 15.11.1595: Clemens VIII restituit expensas itineris (ital.) 177
121. - 17.11.1595: Nuntius Varsav. de duca Ostrogien. (ital.) 177
122. - 18.11.1595: Secretaria Nuntio Varsav. de Legatis (ital.) .. 178
123. - 18.11.1595: Notitiae romanae de Ep. Ruthenis (ital.) 178
124. - 18.11.1595: Notitiae romanae de Legatis ruthen. (ital.) 179
125. - 18.11.1595: Notitiae romanae de Legatis ruth. (ital.) 179
126. - 22.11.1595: Similia de Legatis ruthenis (ital.) 180
127. - 25.11.1595: Similes notitiae (ital.) 181
128. - ?.11.1595: Clerus Vilnensis Th. Tyškevyč (slav.) 181
129. - 28.11.1595: Secretaria Nuntio Varsav. de unione (ital.) 183
130. - 2.12.1595: Ex domesticis Aldobrandini de Legatis (ital.) 184
131. - 2.12.1595: Sessio S. Officii in causa Unionis (ital.) 185
132. - 4.12.1595: Lamentelae Cleri Vilnen. de persec. (slav.).... 185
133. - 6.12.1595: Sessio S. Officii de unione (ital.) 190
134. - 9.12.1595: Sessio S. Officii de unione (ital.) 190
135. - 14.12.1595: Nuntius Varsav. de duca Ostrogiensi (ital.) .. 191
136. - ?.12.1595: Summarium conditionum unionis (ital.) 191
137. - 16.12.1595: Ecclesiasticus romanus de articulis un. (ital.) 193

UNIONIS PROFESSIO

138. - 23.12.1595: De professione fidei Legatorum (ital.) 201
139. - 23.12.1595: De professione fidei Legatorum (ital.) 201
140. - 23.12.1595: Professio fidei Potij-Terleckyj (ital.) 202
141. - 23.12.1595: M. Minuzzi ad Nunt. Germaniae de unione (ital.) 202
142. - 23.12.1595: Instrumentum profess. fidei Legatorum 202
143. - 23.12.1595: Professio fidei H. Potij (lat.) 211
144. - 23.12.1595: Professio fidei C. Terleckyj (lat.) 215
145. - 23.12.1595: Constitutio « Magnus Dominus » (lat.) 217
146. - 23.12.1595: Diarium Alaleonis de Legatis un. (lat.) 226

147. - 23.12.1595: Diarium P. Mucantii de unione (lat.) 229
148. - 27.12.1595: Notitiae romanae de unione Ruthen. (ital.) 235
149. - 29.12.1595: Litterae Potij-Terleckyj de unione (polon.) 235
150. - 29.12.1959: Idem in lingua latina 238
151. - 30.12.1595: Litterae ad Dom. Pinelli (ital.) 239
152. - 23.12.1595: Verba Silvii Antoniani in unione (lat.) 239
153. - 30.12.1595: Ex Secretaria Nuntio Vars. de unione (ital.) 240
154. - 30.12.1595: Clemens VIII Sigismundo III de unione 242
155. - 31.12.1595: Secretaria Nuntio Varsaviensi (ital.) 243
156. - — 1596: De legatione Card. Caetani (ital.) 243
157. - 1595-1597: Adnotationes audientiarum card. Santoro (ital.) 244
158. - 1595-1596: Adnotationes Camerarii Clementis VIII (ital.) .. 246
159. - 1595-1596: Opus satyricum de Polonia et Europa 251
160. - -1595: Informatio de Roxolanis seu Russis 253
161. - 8. 1.1596: Mandatum solutionis in favorem Legatorum (ital.) 256
162. - 12. 1.1596: Nuntius Varsav. de duce Ostrogiensi (ital.) 256
163. - 13. 1.1596: Notitiae venetae de rebus Ruthenorum (ital.) .. 257
164. - 19. 1.1596: Nuntius Varsav. de Episcopis ruth. (ital.) 257
165. - 21. 1.1596: Secretaria Nuntio Varsaviensi (ital.) 258
166. - 26. 1.1596: Nuntius Varsavien. Secretariae (ital.) 258
167. - 27. 1.1596: Secretaria Nuntio Varsaviensi (ital.) 259
168. - 3. 2.1596: Secretaria Nuntio Varsaviensi de exped. (ital.) 259

UNIONIS PROMULGATIO

169. - 3. 2.1596: Secretaria Nuntio Varsaviensi (ital.) 263
170. - 7. 2.1596: Mandatum solutionis 2000 scutorum (ital.) .. 263
171. - 7. 2.1596: Clemens VIII Sigismundo III de unionis prot. 264
172. - 7. 2.1596: Clemens VIII Card. Radziwiłł de eodem argum. 266
173. - 7. 2.1596: Idem de eodem Archiep. Gnesnensi 267
174. - 7. 2.1596: Idem de eodem duci Nicolao Radziwiłł 268
175. - 7. 2.1596: Idem Cancellario Poloniae de eadem re 270
176. - 7. 2.1596: Idem Vicecancellario Poloniae de eodem arg. .. 271
177. - 7. 2.1596: Idem de eadem re Cancellario Lithuaniae 272
178. - 7. 2.1596: Idem Vicecancellario Lithuaniae..... 273
179. - 7. 2.1596: Clemens VIII N. Firlej de eadem re 275
180. - 7. 2.1596: Idem Janusio Ostrogiensi, Castellano Cracov. .. 276
181. - 7. 2.1596: Idem Hierarchiae ruthenae de Synodo 277
182. - 7. 2.1596: Idem Archiep. Leopoliensi de Synodo etc. 281
183. - 7. 2.1596: Idem Episcopo Luceoriensi de eadem re 283

184. - 7. 2.1596: Idem Episcopo Peremysliensi de eadem re 285
185. - 7. 2.1596: Idem Episcopo Chelmensi de eadem re 286
186. - 7. 2.1596: Idem Episcopo Cuiaviensi de eadem re 288
187. - 9. 2.1596: Nuntius Varsav. de Ep. Kioviensi (ital.) 289
188. - 10. 2.1596: Mandatum Clementis VIII de expensis (ital.) 289
189. - 10. 2.1596: Secretaria Nuntio Varsavien. (ital.) 290
190. - 10. 2.1596: De Synodo Nationali Poloniae 290
191. - 13. 2.1596: Clemens VIII de expensis Ruthen. (ital.) 290
192. - 15. 2.1596: De expensis Ruthenorum (ital.) 291
193. - 23. 2.1596: Clemens VIII « Decet Romanum » de facultat. 291
194. - 26. 2.1596: Clemens VIII H. Potij de vestibus saccosii 294
195. - 26. 2.1596: Idem C. Terleckyj de eadem re 297
196. - 1. 3.1596: Clemens VIII incorporat monasterium Volod. .. 297
197. - 1. 3.1596: Nuntius Varsav. de reditu Legatorum (ital.) .. 300
198. - 2. 3.1596: Secretaria Nuntio de discessu Ep.porum (ital.) 300
199. - 4. 3.1596: Secretaria de reditu Ep.porum (ital.) 301
200. - 4. 3.1596: Clemens VIII de Archim. Kiovien. 301
201. - 5. 3.1596: Expensae itineris Ep.porum (ital.) 302
202. - 5. 3.1596: Clemens VIII de expensis P. Arcudii (ital.) 302
203. - 7. 3.1596: Expensae Petri Arcudii (ital.) 303
204. - 7. 3.1596: Clemens VIII Lucae Doktorovio (ital.) 303
205. - 8. 3.1596: Expensae Lucae Doctorovii (ital.) 304
206. - 30. 3.1596: Notitiae venetae de Ep. ruthen. (ital.) 304
207. - 6. 4.1596: Expensae Ep.porum ruthenorum (ital.) 304
208. - 10. 4.1596: Nuntius Card. S. Georgii de cosacis (ital.) 305
209. - 13. 4.1596: Instructio Cardinali Caetano (ital.) 305
210. - ?. 5.1596: Dux Ostrogiensis contra Unionem (slav.) 306
211. - 6. 5.1596: Dux Slucensis contra Unionem (slav.)..... 307
212. - 20. 5.1596: Nuntius Varsav. Secretariae de Synodo (ital.) 308
213. - 27. 5.1596: Nuntius Card. Caetano (ital.) 309
214. - 29. 5.1596: Sigismundus III de convocanda Synodo (pol.) 309
215. - 14. 6.1596: Idem de eodem argumento (slav.) 312
216. - 20. 6.1596: P. Arcudi Generali Soc. Jesu (ital.) 314
217. - 22. 6.1596: Notitiae romanae de progr. unionis (ital.) 316
218. - 21. 8.1596: Metrop. Kiovien. convocat Synodum (slav.) 317
219. - 21. 8.1596: Clemens VIII de redemptione Rutheni captivi 318
220. - 23. 8.1596: Aldobrandini Card. Caetano (ital.) 319
221. - 29. 8.1596: Sigismundus III civibus Vilnen. (slav.) 320
222. - 30. 8.1596: Meletius Alexandr. duci Ostrogiensi (slav.) 321
223. - 26. 9.1596: Confratern. Leopoliensis Legatis syn. (slav.) .. 332
224. - 26. 9.1596: Card. Caetano de Seminario (ital.) 333

225. - 3.10.1596: H. Potij Confr. Berestensi, ut obediant (slav.) 334
226. - 5.10.1596: Card. Caetano Secretariae de unione (ital.) 335
227. - 2.10.1596: Anonymus de Synodo Berestensi (polon.) 336

UNIONIS RATIFICATIO

228. - 18.10.1596: Diploma ratificationis Unionis Beresten 341
229. - ?.10.1596: Anonymus graecus de Synodo Berestensi (polon.) 344
230. - ?.10.1596: Nicephorus excommunicat Hierarchiam (slav.) 358
231. - 18.10.1596: Ratificatio Unionis ex parte Hierar. (slav.) 359
232. - 19.10.1596: Hierarchia excomm. G. Balaban Leopolien. (slav.) 362
233. - 19.10.1596: Idem de Archim. Kioviensi N. Tur (slav.) 363
234. - 19.10.1596: Nobilitas protestat contra Unionem (slav.) 365
235. - 20.10.1596: Hierarchia excommunicat Ep.pos rebelles (slav.) 366
236. - 20.10.1596: Metropolita Th. Tyškevyč de Synodo (slav.) 368
237. - 20.10.1596: Relatio de Synodo Berestensi (lat.) 370
238. - 21.10.1596: Nicephorus ne Metropolitae obediatur (ruth.) .. 371
239. - 23.10.1596: Protestatio G. Puzyna et Nobilium (ruth.) 372
240. - 26.10.1596: Relatio Card. Caetani de Synodo B. (ital.) 374
241. - 26.10.1596: Post scriptum Card. Gaetani de eadem (ital.) .. 375
242. - 27.10.1596: Nuntius de Synodo Berestensi (ital.) 376
243. - 27.10.1596: Mucantius de Episcopis post Synodum (ital.) .. 376
244. - 30.10.1596: Mucantius de Episcopis Varsaviae (ital.) 381
245. - 31.10.1596: Card. Gaetani de Petro Arcudi (ital.) 382
246. - 10.11.1596: Relatio Petri Arcudi de Synodo Beresten. (ital.) 383
247. - 21.11.1596: Card. Gaetani de documentis Synodi (ital.) 387
248. - 11.12.1596: Secretaria Status de Synodo eiusque dif. (ital.) 387
249. - 15.12.1596: Litt. universales Sigismundi III (polon.) 388
250. - 15.12.1596: Idem in lingua ruthena 392
251. - ?.12.1596: Nicephorus de commemoratione Confrat. (graec.) 397
252. - ?. ?.1596: Brevis historia Synodi Berestensis (ruth.) 397
253. - ?. ?.1596: Instructio Legatis ad Comitia (polon.) 401
254. - ?.12.1596: Nuntius Varsav. de vexationibus Ep.porum 403
255. - ?. ?.1596: Secret. Vanozzi de Ruthenis (ital.) 404
256. - 1596-1597: Nuntius de vexationibus Ep.porum (ital.) 404
257. - 1. 1.1597: Ex Secret. de contentione Ep.porum (ital.) 405

UNIONIS DEFENSIO

258. - 18. 1.1597: De difficultatibus Unionis Berestensis (ital.) .. 409
259. - 18. 1.1597: Difficultates Unionis ex parte Ostrožsk. (ital.) .. 409

260. - 18. 1.1597: Aversio ducis Ostrožskyj (ital.) 410
261. - 18. 1.1597: Secretaria transmittit Brevia (ital.) 410
262. - 18. 1.1597: Clemens VIII de Synodo Berestensi 411
263. - 18. 1.1597: Clemens VIII Archiep.po Leopolien. 412
264. - 25. 1.1597: Secretaria de oppositione Ostrož. (ital.) 413
265. - 8. 3.1597: Secret. de oppositione ad Unionem (ital.) 414
266. - 11. 3.1597: Causa Nicephori in Comitiis ruthen. 414
267. - 12. 3.1597: Mucantius de Nicephoro syncello (ital.) 422
268. - 15. 3.1597: Nuntius de spe unionis in Moldavia (ital.) 423
269. - 15. 3.1597: Nuntius de causa unionis in Comitiis (ital.) 423
270. - 20. 3.1597: Arcudi de Unione et Seminario (ital.) 425
271. - 29. 3.1597: Nuntius de causa Nicephori (ital.) 427
272. - 12. 4.1597: De difficultatibus Unionis (ital.) 428
273. - 22. 4.1597: De duce Moscoviae et absolutione Ruth. (ital.) 428
274. - 22. 4.1597: Nuntius de excommunicatione (ital.) 429
275. - 3. 5.1597: De titulo regali Moscoviae (ital.) 429
276. - 17. 5.1597: De nullitate excommunicationis (ital.) 430
277. - 27. 5.1597: Nuntius de Episcopo Kioviensi (ital.) 431
278. - 31. 5.1597: De nullitate excommunicationis (ital.) 431
279. - 5. 6.1597: Clemens VIII de nullitate excom. 431
280. - 8. 6.1597: Transmittitur Breve supradic. (ital.) 433
281. - 15. 7.1597: Arcudi de Collegio et Unione (ital.) 434
282. - 16. 7.1597: Ep. Luceorien. de Synodo dioeces. (ital.) 436
283. - 17. 7.1597: Meletius patriarcha de oppressione (lat.) 436

UNIONIS CONFIRMATIO

284. - 19. 7.1597: Nuntius de progressu unionis (ital.) 441
285. - 9. 8.1597: De corona Moscoviae et Unione (ital.) 441
286. - 5. 9.1597: Meletius patr. Confratern. Leopolien. (ruth.) .. 444
287. - 6. 9.1597: Secretaria de Moscovia (ital.) 446
288. - 22. 9.1597: Ep. Luceorien. de episcop. Vilnen. (ital.) 446
289. - 25. 9.1597: Arcudi Card. Aldobrandini de rebus suis (ital.) 448
290. - 27. 9.1597: Card. Santoro de Arcudio (ital.) 452
291. - 5.10.1597: Nuntius de rebus Moscoviae (ital.) 453
292. - 9.11.1597: Nuntius de rebus religionis in Polonia (ital.) .. 454
293. - 15.11.1597: Nuntius de postulatis Ruthenorum (ital.) 456
294. - 17.11.1597: Jan. Ostrožskyj Nuntio Apost. (lat.) 456
295. - 3.12.1597: Nuntius de postulat. Ruthenorum (ital.) 457
296. - 13.12.1597: Archiep. Gnesnen. Nuntio de Unione (lat.) 458
297. - 21.12.1597: Nuntius de Cumuleo eiusque missione (ital.) 459

298. - 15. 1.1598: Arcudi de Seminario aliisque rebus (ital.) 459
299. - 30. 1.1598: Rex Hypatio Potij dat convocationem (ruth.) 460
300. - 9. 3.1598: Nuntius de duce Ostrožskyj (ital.) 462
301. - 31. 3.1598: Nuntius de suo discessu (ital.) 463
302. - 20. 4.1598: Nuntius de diff. Comitiorum (ital.) 464
303. - 29. 7.1598: Clemens VIII Card. Radziwiłł de Ruthenis 465
304. - 29. 7.1598: Idem Archiep.po Gnesnen. de eodem 466
305. - 29. 7.1598: Idem Archiep.po Leopolien. de eadem re 466
306. - 29. 7.1598: Idem Ep.po Luceorien. de Ruthenis 467
307. - 29. 7.1598: Idem Ep.po Cuiaviae de eadem re 467
308. - 29. 7.1598: Idem Ep.po Plocensi de eodem negotio 468
309. - 29. 7.1598: Idem Ep.po Posnaniensi de eodem 469
310. - 29. 7.1598: Idem J. Zamojski de eodem negotio 469
311. - 29. 7.1598: Idem Palatino Cracoviensi de Ruthenis 470
312. - 29. 7.1598: Idem Palatino Lenciciensi de eadem re 471
313. - 29. 7.1598: Idem Janusio Ostrožskyj de eadem re 471
314. - 29. 7.1598: Idem Nobili N. de eodem negotio 472
315. - 29. 7.1598: Idem Nobili Viro N. de eadem re 472
316. - 11. 1.1599: Clemens VIII Metropolitae Kioviensi 473
317. - 11. 1.1599: Idem Ep.po Volodimiriensi de Nuntio 474
318. - 11. 1.1599: Idem Cyrillo Terleckyj Nuntium commendat .. 475
319. - 11. 1.1599: Idem Janusio Ostrožskyj Nuntium commendat 476
320. - 22. 3.1599: Sigismundus III de Ruthenis non unitis (polon.) 476
321. - 27. 3.1599: Secretaria Ep.po Volodim. de Nuntio (ital.) 477
322. - 27. 3.1599: Idem Cyrillo Terleckyj (ital.) 478
323. - 28. 3.1599: Archiep. Gnesnen. de Synodo provinc. (lat.) 478
324. - 3. 4.1599: Clemens VIII Sigismundo III de Unione 481
325. - 10. 7.1599: Clemens VIII Sigismundo III de Unione 482
326. - 23. 8.1599: H. Potij Nicolao Radziwiłł de metrop. (polon.) 483
327. - 5. 9.1599: Nuntius de obitu Metrop. Kiov. (ital.) 486
328. - 9. 9.1599: Nuntius de nominatione Potij (ital.) 487
329. - 25. 9.1599: Secretaria de negotiis ad Nuntium (ital.) 487
330. - 21. 9.1599: H. Potij Secret. Status de variis (lat.) 488
331. - ?. ?.1599: Quaerelae Ruthenorum non unitorum (ruthen.) 489
332. - 19. 1.1600: Ex Secretaria de obitu Card. Radziwiłł (polon.) 491
333. - 5. 2.1600: Clemens VIII Sigismundo III de Metrop. Kiov. 492
334. - 5. 2.1600: Secretaria de retentione Volodim. (ital.) 493
335. - 5. 2.1600: Secretaria de Metropolia et Seminario (ital.) .. 494
336. - 22. 2.1600: Secretaria de Arcudio (ital.) 494
337. - 4. 3.1600: Nuntius de Metropolia Kiovien. (ital.) 495
338. - 16. 3.1600: Sigismundus III Ruthenis (ruthen.) 495

339. - 28. 3.1600: Nuntius de Unione et Ep. Volodim. (ital.) 498
340. - 22. 4.1600: Secretaria de Metropolia Kiov. (ital.) 499
341. - 6. 5.1600: Secretaria de Metrop. Kiovien. (ital.) 499
342. - 28. 7.1600: Clemens VIII Benedicto Wojna Vilnensi 500
343. - 5. 8.1600: Secretaria de dioec. Vilnensi (ital.) 501
344. - 2. 9.1600: De Ep.po Vilnensi (ital.) 501
345. - 9. 9.1600: Clemens VIII Ep.po Vilnensi 501
346. - 26. 9.1600: Secretaria de Cyrillo Alexandr. (ital.) 503
347. - 30. 9.1600: Secretaria de Metrop. Kiovien. (ital.) 504
348. - 15.11.1600: Cedula Consistor. de Metrop. Kiov. (lat.) 504
349. - 15.11.1600: Consist. secretum de Metrop. Kiov. (lat.) 505
350. - 15.11.1600: Clemens VIII Bulla prov. Kiovien. 506
351. - 18.11.1600: Secretaria Nuntio de variis (ital.) 509
352. - 25.11.1600: Secretaria de prov. Kiovien. (ital.) 510
353. - 9.12.1600: Secretaria Nuntio de variis rebus (ital.) 510
354. - 23.12.1600: Secretaria Nuntio de variis rebus (ital.) 511
355. - ?. ?.1600: Cives Leopol. obstant novo Metrop. (ruthen.) .. 511
356. - ?. ?.1600: Monachi de Athos contra Unionem (ruthen.) .. 517
357. - ?. ?.1600: Relatio conclusiva Nuntii Varsav. (ital.) 521

INDEX GENERALIS

Dedicatio v
Praefatio vii
Introductio ix
Unio Berestensis Ruthenorum xi

DOCUMENTA UNIONIS BERESTENSIS EIUSQUE AUCTORUM

(indicantur tantummodo capita)

I. - Unionis praeparatio 3
II. - Unionis declaratio 105
III. - Unionis professio 199
IV. - Unionis promulgatio 261
V. - Unionis ratificatio 339
VI. - Unionis defensio 407
VII. - Unionis confirmatio 439

TABULAE VOLUMINIS

1. - Effigies Michaëlis Rahoza (1589-1599), Metrop. Kiovien. v
2. - Effigies ducis C. Ostrožskyj (1527-1608) 17
3. - Tab. 1: Decretum declarationis (2.12.1594), p. 1 (ruthen.) .. 48
4. - Tab. 2: Idem decretum, pag. 2 et sigilla 49
5. - Tab. 3: Articuli Unionis, pag. 1 (1.6.1595) (polon.) 64
6. - Tab. 4: Idem, pag. 2 65
7. - Effigies Sigismundi III (1587-1632), Regis 104
8. - Documentum ratificationis Unionis (8.10.1596) 113
9. - Tab. 5: Articuli Unionis (continuatio) 144
10. - Tab. 6: Articuli Unionis (continuatio) 145
11. - Tab. 7: Articuli Unionis (finis cum sigillis) 164
12. - Tab. 8: Versio contemporanea (12.6.1595) 165
13. - Plumbum Clementis PP. VIII 197
14. - Effigies Clementis PP. VIII (1592-1605); bas. S. Pauli 198

15. - Tab. 9: Articuli Unionis, prima pag., versio contemporanea 240
16. - Tab. 10: Idem, ultima pag. et subscriptiones 241
17. - Tab. 11: Petitio Unionis, de 12.6.1595, versio contemp. 256
18. - Tab. 12: Idem (continuatio) 257
19. - Memoriale Unionis Ruthenorum (contemporaneum) 260
20. - Tab. 13: Professio fidei H. Potij (23.12.1595), initium 304
21. - Tab. 14: Continuatio prof. fidei H. Potij (lingua ruthena) .. 305
22. - Tab. 15: Continuatio prof. fidei (lingua ruthena) 320
23. - Tab. 16: Continuatio professionis fidei H. Potij 321
24. - Tab. 17: Subscriptio prof. fidei H. Potij (23.12.1595) 368
25. - Tab. 18: Initium prof. fidei C. Terleckyj (23.12.1595) 369
26. - Tab. 19: Subscriptio prof. fidei C. Terleckyj 384
27. - Tab. 20: Subscriptiones in exemplari latino eorundem 385
28. - Effigies annualis Clementis PP. VIII (1595-6) 405
29. - Attestatio Bernardi, Ep. Luceorien. de articulis Unionis 406
30. - Effigies et stemma ducis C. Ostrožskyj (contempor.) 438
31. - Tab. 21: Litterae hierarchiae de data 12.6.1595 (1a pag.) .. 448
32. - Tab. 22: Idem documentum cum subscriptionibus et sigillis 449
33. - Tab. 23: Attestatio Instrumenti unionis (23.12.1595) 464
34. - Tab. 24: Litterae H. Potij an. 1599 465
35. - Effigies Ep.pi Luceoriensis, Cyrilli Terleckyj (1585-1607) 481
36. - Effigies Ep.pi Volodimiriensis, Hypatii Potij (1593-1613) 513

« ANALECTA ORDINIS S. BASILII MAGNI »

Ex Sectione tertia « DOCUMENTA ...ex ARCHIVIS ROMANIS »

Monumenta Bio-Hagiographica

S. Josaphat - Hieromartyr. Documenta Romana Beatificationis et Canonizationis.

vol. I: 1623-1628; *vol. II*: 1628-1637; *vol. III*: 1637-1867; Romae 1952-1967.

Documenta Pontificum Romanorum

Documenta Pontificum Romanorum historiam Ucrainae illustrantia:

vol. I: 1075-1700, Romae 1953; *vol. II*: 1700-1953, Romae 1954;

Audientiae SS.mi de rebus Ucrainae:

vol. I: 1658-1779, Romae 1963; *vol. II*: 1780-1862, Romae 1965;

Acta S. Congregationum

Acta S.C. de Prop. Fide Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielarusjae spectantia:

vol. I: 1622-1667; *vol. II*: 1667-1710; *vol. III*: 1710-1740;
vol. IV: 1740-1760; *vol. V*: 1769-1862: Romae 1953-1955.

Litterae S.C. de Prop. Fide Eccl. Cath. Ucrainae et Bielarusjae spectantes:

vol. I: 1622-1670; *vol. II*: 1670-1710; *vol. III*: 1710-1730; *vol. IV*: 1730-1758;
vol. V: 1758-1777; *vol. VI*: 1777-1790; *vol. VII*: 1790-1862: Romae 1954-1957.

Congregationes Particulares Eccl. Cath. Ucrainae et Bielarusjae spectantes:

vol. I: 1622-1728, Romae 1956; *vol. II*: 1729-1862, Romae 1957;

Litterae Nuntiorum Apostolicorum

Litterae Nuntiorum Apostolicorum historiam Ucrainae illustrantes (1550-1850):

vol. I: 1550-1593; *vol. II*: 1594-1608; *vol. III*: 1608-1620; *vol. IV*: 1621-1628;
vol. V: 1629-1638; *vol. VI*: 1639-1648; *vol. VII*: 1649-1651;
vol. VIII: 1652-1656; *vol. IX*: 1657-1659; *vol. X*: 1659-1663;
vol. XI: 1664-1669; *vol. XII*: 1670-1674; *vol. XIII*: 1675-1683: Romae 1959-1969.

Epistolae Metropolitarum

vol. I. *Josephi Velamin Rutskyj* (1613-1637), Romae 1956.
vol. II. *R. Korsak, A. Sielava, G. Kolenda* (1637-1674), Romae 1956.
vol. III. *C. Zochovskyj, L. Zalenskyj, G. Vynnyckyj* (1674-1713), Romae 1958.
vol. IV. *L. Kiszka, A. Szeptyckyj, F. Hrebnyckyj* (1714-1762), Romae 1959.
vol. V. *F. Wolodkovycz*, pars I (1762-1773), Romae 1967.
vol. VI. *F. Wolodkovycz*, pars II (1773-1778), Romae 1969.
vol. VII. *L. Szeptyckyj* (1778-1779), Romae 1970.
vol. VIII. *J. Smogorzevskyj* (1780-1788), Romae 1965.
vol. IX. *T. Rostockyj, H. Lisovskyj, G. Kochanovycz* (1788-1812), paratur.

Epistolae Episcoporum Praelatorumque

vol. I: Litterae annis 1600-1640 (parantur).

Documenta Ecclesiae Unitae

Documenta Unionis Berestensis eiusque auctorum (1590-1600) (volumen unicum), Romae 1970.
Supplicationes Ecclesiae Unitae Ucrainae et Bielarusjae:
vol. I: 1600-1699; *vol. II*: 1700-1740; *vol. III*: 1741-1769: Romae 1960-1965.

Diplomata principum

Documenta principum historiam Ucrainae illustrantes:
vol. I: annis 1600-1650 (parantur).

Documenta Basilianorum

vol. I: *Acta Capitulorum Basilianorum* (parantur).
vol. II: *Acta Capitulorum Basilianorum* (parantur).
vol. III etc.: *Litterae Basilianorum* (parantur).

Documenta Miscellanea

vol. I: *Documenta varia et anonyma Ecclesiasticorum* (par.).
vol. IV: *Varia et anonyma Saecularium* (parantur).